

सिरिभद्रबाहुसामिनिबद्धं

॥कप्पसुत्तं॥

(भास-विसेसचुण्णिसहियं)

सिरिभदबाहुसामिनिबद्धं

॥ कप्पसुत्तं ॥

(भास-विसेसचुणिसहियं)

(बीओ भागो)

(बीइयो तइयो चउत्थो उद्देसो)

२

श्रुतभवन संशोधन केन्द्र

पुणे

श्रीभद्रबाहुस्वामिनिबद्धं
॥ कल्पसूत्रम् ॥
(भाष्य-विशेषचूर्णिसहितम्)

(द्वितीयो भागः)
(द्वितीय-तृतीय-चतुर्थोद्देशकाः)

२

श्रुतभवनसंशोधनकेन्द्रम्
पुणे

ग्रंथनाम	- कप्पसुत्तं - (भासविसेसचुण्णिसहियं) - २ कल्पसूत्रम् - (भाष्यविशेषचूर्णि सहितम्) - २
मूलकर्ता	- आ.श्रीभद्रबाहुस्वामी
भाष्यकर्ता	- श्रीसंघदासगणिक्षमाश्रमण
चूर्णिकर्ता	- अज्ञात
विषय	- आगम/छेदसूत्र/आचार
सम्पादक	- मुनिवैराग्यरतिविजयगणी, श्री रूपेन्द्रकुमार पगारिया।
प्रकाशक	- शुभाभिलाषा (रिलिजीयस) ट्रस्ट
पत्र	- १२ + ४३४ (४२३-८५६) = ४४६
आवृत्ति	- प्रथम, वि.सं.२०७२, ई.२०१६
मूल्य	- ६०० रु.
स्वामित्व	- श्रमणसंस्थाधीनशुभाभिलाषाविश्वस्तधार्मिकसंस्थानम्।

प्राप्तिस्थल

पुणे	: श्रुतभवन संशोधन केन्द्र ४७/४८, अचल फार्म, आगम मंदिर से आगे, सच्चाई माता मंदिर के पास, कात्रज, पुणे-४११०४६ Mo.7744005728 (9-00am to 5-00pm) www.shrutbhavan.org, Email : shrutbhavan@gmail.com
अहमदाबाद	: श्रुतभवन (अहमदाबाद शाखा) C/o. श्री उमंगभाई शाह, बी-४२४, तीर्थराज कॉम्प्लेक्स, वी.एस.हॉस्पिटल के सामने मादलपुर, अहमदाबाद. मो.०९८२५१२८४८६
मुंबई	: श्री गौरवभाई शाह सी/१११, जैन एपार्टमेंट, ६० फीट रोड, देवचंद नगर रोड, भायंदर (वेस्ट) मुंबई-४०११०१. मो.०९८३३१३९८८३

પ્રકાશકીય

પરમાત્મા શ્રી મહાવીર દેવે જગતને બે અણમોલ ભેટ આપી છે - અહિંસા અને અનેકાંત. ‘અહિંસા અને અનેકાંતના સહારે આત્મધ્યાનની સાધના’ ભગવાનના ઉપદેશનું કેંદ્રબિંદુ છે. ભગવાનનો આ ઉપદેશ આગમ અને શાસ્ત્રોના માધ્યમથી પ્રવાહિત થયો છે. આગમ અને શાસ્ત્રો જૈનધર્મની માત્ર ધરોહર જ નથી પરંતુ અણમોલ વિરાસત પણ છે. પરમાત્માના નિર્વાણના એક હજાર વર્ષ પછી આગમ અને શાસ્ત્રો લખાયા. શરુઆતમાં તાડપત્રો ઉપર અને ત્યાર પછી કાગળ ઉપર શાસ્ત્રો લખવામાં આવતા હતા. આજે આપણી પાસે ૩૫૦૦૦ શાસ્ત્રોની હાથથી લખેલી દશ લાખ હસ્તપ્રતો છે. મુદ્રણ યુગ શરુ થયા પછી આગમ અને શાસ્ત્રો છપાવા લાગ્યા.

લેખન અને મુદ્રણ કરતી વખતે આગમ અને શાસ્ત્રોમાં માનવ સહજ સ્વભાવવશ ભૂલો થઈ છે. આજે ઘણા શાસ્ત્રો મુદ્રિત રૂપે મળે છે જેનું સંશોધન આજે પણ બાકી છે, જે માત્ર પ્રાચીન તાડપત્ર ઉપર લખેલી હસ્તપ્રતોના આધારે થઈ શકે છે. શ્રુતભવનનું લક્ષ્ય આના મુખ્ય આધારે સંશોધન કાર્ય કરવાનું છે. સંશોધન કાર્ય કરવા માટે અમારી સંચાલન સમિતિએ વિશેષજ્ઞ પંડિતોની નિમણૂક કરી છે જેઓ ટ્રેનીંગ મેળવીને પૂ. મુનિશ્રી વૈરાગ્યરતિ વિ. ગણિવરના માર્ગદર્શન પ્રમાણે આ કાર્યમાં સંલગ્ન છે. આ કામમાં અનેક સમુદાયોના વિશેષજ્ઞ આચાર્યભગવંતોનું માર્ગદર્શન અને સહાય મળી રહી છે. કાર્યની વિશાળતા, મહત્તા અને ઉપયોગિતા જોતા આગામિ સમયમાં પંડિતોની સંખ્યા વધારવાનો ઇરાદો છે.

આની સાથે બીજું પણ આયોજન છે, આજ સુધી જે શાસ્ત્ર મુદ્રિત રૂપમાં ઉપલબ્ધ નથી તેનું સંશોધન કરીને પ્રકાશિત કરવા. આ શાસ્ત્રોને બે વિભાગમાં વહેંચી શકાય છે. ૧) સાધુ ઉપયોગી ૨) ગૃહસ્થ ઉપયોગી. ગૃહસ્થ ઉપયોગી શાસ્ત્રોનો સરળ સારાંશ કરીને અંગ્રેજી, હિન્દી, અને ગુજરાતી ભાષામાં પ્રસ્તુત કરવામાં આવશે.

‘બૃહત્કલ્પસૂત્ર’ નામના આગમની વિશેષચૂર્ણિ નામની વ્યાખ્યા શ્રી સંઘના ચરણોમાં સમર્પિત કરતા અમે આનંદ અનુભવીએ છીએ. વિશેષચૂર્ણિ લગભગ ૧૩૦૦ થી વધુ વરસ પ્રાચીન છે અને આજ સુધી અપ્રગટ છે. ચૂર્ણિગ્રંથ આગમપંચાંગીમાં સ્થાન ધરાવે છે. બધું મળીને ૨૦ જેટલાં જ ચૂર્ણિ ગ્રંથો છે. તેમાં કલ્પસૂત્ર પર બે ચૂર્ણિઓ છે. તેમાંથી એક વિશેષચૂર્ણિ અહીં પ્રસ્તુત છે. પ્રાજ્ઞવર્ય શ્રી રૂપેન્દ્રકુમારજી પગારિયાએ ખૂબ જહેમત લઈને વિશેષચૂર્ણિ લિપ્યંતર કરીને આદર્શપ્રત તૈયાર કરી હતી. તેનો આધાર લઈને વિવિધ પ્રતો સાથે મેળવીને પૂજ્ય ગુરુદેવ મુનિપ્રવરશ્રી વૈરાગ્યરતિવિજયજી ગણિવરે શ્રુતભવન સંશોધન કેંદ્રના સહકર્મિઓની સહાયથી સંપાદન તૈયાર કર્યું છે. એક પ્રાચીન કૃતિનું પ્રકાશન કરવા દ્વારા હસ્તપ્રતોમાં સચવાયેલા શાશ્વત જ્ઞાનને ભવિષ્યની પેઢી સુધી પહોંચાડવાનો લાભ અમને પ્રાપ્ત થયો તેનો આનંદ છે. કલ્પસૂત્ર એ છેદસૂત્ર છે. શાસ્ત્રોમાં વર્ણવેલા યોગવાહી આચાર્ય ભગવંતોને જ તેના પઠન-પાઠનનો અધિકાર છે. આ મર્યાદાને ખ્યાલમાં રાખીને જ અધિકારી મહાત્મા તેમાં પ્રવેશ કરે તેવી નમ્ર પ્રાર્થના છે.

આ ગ્રંથના પ્રકાશનનો લાભ સ્વ. શ્રી નવીનચંદ્ર જયંતીલાલ ગોસલિયા પરિવારે લીધો છે. તેમની શ્રુતભક્તિની હૃદયપૂર્વક અનુમોદના.

શ્રુતભવનમાં કાર્યરત સંપાદકગણ તેમજ શ્રુતભવન સંશોધન કેંદ્રની તમામ પ્રવૃત્તિનાં મુખ્ય આધારસ્તંભ માંગરોળ (ગુજરાત) નિવાસી માતુશ્રી ચંદ્રકલાબેન સુંદરલાલ શેઠ પરિવાર તેમજ સહુ લાભાર્થીઓ પ્રત્યે આભારની લાગણી વ્યક્ત કરું છું.

ભરત શાહ
(માનદ અધ્યક્ષ)

શ્રુતપ્રેમી

સ્વ.શ્રી નવીનચંદ્ર જયંતીલાલ ગોસલિયા
સ્વ.શ્રીમતી મંજુલા નવીનચંદ્ર ગોસલિયા
સ્વ. ધર્મપત્ની સાધના રાજેશ ગોસલિયા તથા
સ્વ. બહેન હેમાંગિની દીપક શાહની
પુણ્યસ્મૃતિમાં
રાજેશ ગોસલિયા, પુત્ર - કુણાલ ગોસલિયા
પુત્રી - શ્રીમતી મેઘના ઋષભ જૈન
જમાઈ - શ્રી ઋષભ યોગેશ જૈન
દૌહિત્ર - અંશ ઋષભ જૈન
(માંગરોળ, સૌરાષ્ટ્ર, હાલ - દુબઈ)

कप्पविसेसचुण्णिणए अणुक्कमो

बीओ भागो

बीओ उद्देशो (४२३-४९७)

पगयं	भासगाहा	पत्तंको
उवस्सयपगयं	३२९०-३५१७	४२३-४६३
-उवस्सयपगडे वियडसुत्तं	३२९०-३४१८	४४०-४४२
-उवस्सयपगए उदगसुत्तं	३४१९-३४२९	४४३-४४४
-उवस्सयपगए जोतिसुत्तं	३४३०-३४५८	४४५-४५०
-उवस्सयपगए पईवसुत्तं	३४५९-३४७३	४५१-४५३
-उवस्सयपगए पिंडाइसुत्ताणि	३४७४-३४८३	४५४-४५६
-उवस्सयपगए आगमणगिहादि सुत्ताणि	३४८४-३५१७	४५७-४६३
सागारियपारिहारियपगयं	३५१८-३६१५	४६४-४८३
आहडियनीहडियापगयं	३६१६-३६४२	४८४-४८९
अंसियापगयं	३६४३-३६५२	४९०-४९१
पूयाभत्तउवगरणपगयं	३६५३-३६५८	४९२-४९३
उवहिपगयं	३६५९-३६७२	४९४-४९६
रयहरणपगयं	३६७३-३६७८	४९७

तइओ उद्देशो (४९८-७०५)

निगंथीउवस्सयपवेसपगयं	३६७९-३८०४	४९८-५१७
चम्मपगयं	३८०५-३८७८	५१८-५२९
कसिणाकसिणपगयं	३८७९-३९१७-	५३०-५३५
भिण्णाभिण्णवत्थपगयं	३९१८-४०९९	५३६-५६६
उग्गहणंतउग्गहपट्टगपगयं	४१००-४१४७	५६७-५७३
निस्सापगयं	४१४८-४१८८	५७४-५८०

तिकसिणपगयं	४१८९-४२३४	५८१-५९०
समोसरणपगयं	४२३५-४३०७	५९१-६०५
आहाराइणियचेल्पडिग्गहपगयं	४३०८-४३६६	६०६-६१४
आहाराइणियसेज्जासंथारगपडिग्गहपगयं	४३६७-४४१३	६१५-६२१
किइकम्मपगयं	४४१४-४५५३	६२२-६४३
अंतरगिहठाणाइपगयं	४५५४-४५६५	६४४-६४६
अंतरगिहखाणाइपगयं	४५६६-४५९७	६४७-६५३
सिज्जासंथारगपगयं	४५९८-४६४९	६५४-६६३
उग्गहपगयं	४६५०-४७९४	६६४-६८८
सेणापगयं	४७९५-४८३९	६८९-६९८
उग्गहपरिमाणपगयं	४८४०-४८७६	६९९-७०५

चउत्थो उद्देशो (७०६-८५६)

अणुग्घाइयपगयं	४८७७-४९६८	७०६-७२२
पारंचियपगयं	४९६९-५०५७	७२३-७३७
अणवट्टुप्पपगयं	५०५८-५१३७	७३८-७५१
पव्वावणाइपगयं	५१३८-५१९६	७५२-७६१
वायणापगयं	५१९७-५२१०	७६२-७६४
सण्णप्पपगयं	५२११-५२३५	७६५-७६९
गिलाणपगयं	५२३६-५२६२	७७०-७७४
कालक्खेततिकंतपगयं	५२६३-५३१४	७७५-७८३
अणेसणिज्जपगयं	५३१५-५३३८	७८४-७८७
कप्पट्टियाकप्पट्टियपगयं	५३३९-५३६१	७८८-७९२
गणंतरोवसंपयपगयं	५३६२-५४९६	७९३-८२०
विसुंभणपगयं	५४९७-५५६५	८२१-८३१
अहिगरणपगयं	५५६६-५५९३	८३२-८३७
परिहारियपगयं	५५९४-५६१७	८३८-८४२
महानईपगयं	५६१८-५६६४	८४३-८५२
उवस्सयविहिपगयं	५६६५-५६८१	८५३-८५६

सिरिभदबाहुसामिनिबद्धं

॥कप्पसुत्तं॥

(भास-विसेसचुणिसहियं)

(बीओ भागो)

(बीइयो तइयो चउत्थो उद्देसो)

२

सिरिभद्दबाहुसूरिइयं

॥ कप्पसुयं ॥

(भासविसेसचुण्णिसहियं)

॥ बीओ उद्देसो ॥

॥ उवस्सयपगयं ॥

[सुत्तं] उवस्सयस्स अंतोवगडाए सालीणि वा वीहीणि वा मुग्गाणि वा मासाणि वा तिलाणि वा कुलत्थाणि वा गोहूमाणि वा जवाणि वा जवजवाणि वा उक्खित्ताणि वा विक्खित्ताणि वा विइकिन्नाणि वा विप्पकिन्नाणि वा, नो कप्पइ निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा अहालंदमवि वत्थए ॥२-१॥

उद्देसाभिसम्बन्धो—

एरिसए खेत्तम्मी, उवस्सए केरिसम्मि वसितव्वं ? ।

पुव्वुत्तदोसरहिते, बीयादिजडेस संबंधो ॥३२९०॥

अहवा पढमे सुत्तम्मि पलंबा वण्णया ण भोत्तव्वा ।

तेसिं चिय रक्खद्धा, तस्सहवासं निवारेति ॥३२९१॥

अवि य अणंतरसुत्ते, उवस्सतो अधिकतो णिसिं जत्थ ।

समणाण न निग्गंतुं, कप्पति अह तेण जोगो उ ॥३२९२॥

“एरिसए खेत्तम्मी उवस्सए०” [“अहवा पढमे०” “अवि य०”] गाहाओ तिन्नि कण्ठाओ । एएणाभिसम्बन्धेन इमं सुत्तमागतं “उवस्सगस्स अंतोवगडाए०”^१ सुत्तं उच्चारयेयव्वं ।

उपेत्य यत्राश्रयं गच्छन्ति स उपाश्रयः उवस्सगो ति वा एगट्टं । तस्स उवस्सयस्स अंतोवगडाए, वगडा णाम वतिपरिक्खेओ । अभ्यंतरग्रहणेन निवेशणवगडा उवस्सयवगडा

अधिकृता । उवस्सयस्स अब्भंतरे अंगणे वा । सालीणि वा वीहीणि वा । वा विभाषाविकल्पेषु । वाशब्दो यवकादिविहीसेसाणि सूययति । उक्खिन्नाणि नाम वन्नरासी भिन्ना असमत्ता असकला इत्यर्थः । विक्खिन्नाणि णाम ते चेव धन्नरासी भिन्नेल्लया एगतो संबद्धा । वितिकिन्ना नाम ताणि सव्वाणि धण्णाणि एगओ मिलियाणि । विप्पकिन्नाणि नाम जहा पुप्फोवकारो कओ । एवेतेसु चउसु वि पगारेसु णो कप्पइ निगंथाण वा निगंथीण वा । न इति निषेधे द्रष्टव्यः किं पडिसेहेइ ? सबीए उवस्सए वासं । अथेत्ययं निपातः लंद इति कालस्याऽऽख्या । तं च अहालंदं तिविहं— उक्कोसं मज्झिमं जहन्नं । उक्कोसं पंच राइंदियाणि, जहन्नयं जाव उदउल्लो हत्थो विसुयाइ, एत्थ जं अंतरा तं मज्झिमं । एत्थ मज्झिमजहन्नेहिं सुत्तं निपतति । एतेसु उवस्सएसु जहन्नमवि ण कप्पइ वसिउं । जति ठाति अविसेसितं सव्वेसु सुत्ताभिहितं मासलहुं । एस सुत्तत्थो ।

इदाणि णिज्जुत्ती वित्थारेइ । उवस्सय अंतोवगडाए तस्सोवस्सयस्स निक्खेवो चउव्विहो—

नामं ठवणा दविए, भावे य उवस्सओ मुणेयव्वो ।

एएसिं नाणत्तं, वोच्छामि अहाणुपुव्वीए ॥३२९३॥ [नि०]

“नामं०” गाहा । नामठवणाओ गयाओ । जाणगसरीरभवियसरीरवइरित्ते दव्वोवस्सए इमा गाहा—

दव्वम्मि ऊ उवस्सओ, कीरइ कड वुत्थमेव सुन्म्मि ।

भावम्मि निसिट्ठे संजएसु दव्वम्मि इयरेसु ॥३२९४॥ [नि०]

“दव्वम्मि ऊ०” गाहा । जो संजयट्ठाए उवस्सओ कीरइ, कतो वा, जो ण ताव णिसिरिज्जइ, अहवा जो गिहत्थेहिं अप्पणो अट्ठाए कओ, तत्थ संजया मासकप्पं वा वासावासं वा काउं गता सुन्नओ अच्छइ । एसो दव्वोवस्सगो । भावोवस्सगो जो संजयाणं दिन्नो अगुणविए निसृष्टः दत्त इत्यर्थः । ‘दव्वम्मि इतरे’त्ति लिंगत्था, तेसिं जो दत्तो सो दव्वोवस्सगो तस्सेगट्ठियाणि—

उवसग पडिसग सेज्जा, आलय वसधी णिसीहिया ठाणे ।

एगट्ठ वंजणाई, उवसग वगडाय निक्खेवो ॥३२९५॥

“उवसय०” गाहा । कण्ठ्या । ‘उवस्सय वगडाय णिक्खेवो’त्ति अस्य व्याख्या—

एमेव होति वगडा, चउव्विहा सा उ वतिपरिक्खेवो ।

दव्वम्मि तिप्पगारा, भावे समणेहि भुज्जंती ॥३२९६॥

“एमेव होइ वगडा०” गाहा । वगडाए वि चउव्विहो णिक्खेवो । एस मासकप्पे वन्निओ । ‘दव्वम्मि तिप्पगारे’त्ति सचित्ता अच्चित्ता मीसिया । वगडि त्ति वा वइ त्ति वा एगट्टं । घरवगडाए अधीयारो । सो पुण इमेरिसो -

वलया कोट्टागारा, हेट्ठा भूमी य होइ रमणिज्जा ।
बीएहिं विप्पमुक्को, उवस्सओ एरिसो होइ ॥३२९७॥

कडपल्लाणं सण्णा, तणपल्लाणं च देसितो वलया ।
निप्परिसाडिम भुज्जंतगा य कयभूमिकम्मंता ॥३२९८॥

“वलया कोट्टागारा०” [“कडपल्लाणं०”] गाहा । वलयाण व्याख्या—कडिवल्लि त्ति वा धण्णसाल त्ति वा तणपल्लि त्ति वा वलय त्ति वा एगट्टं । तेसिं मालाबद्धा, तेसु मालेसु धण्णाणि कीरंति, हेट्ठा य से भूमी रमणिज्जा । कोट्टागारा अस्य व्याख्या—

चाउस्सालघरेसु व, जत्थोव्वर-कोट्टएसु धण्णाइं ।
निच्चट्टइतमभोगा, तेसु निवासं न वारेइ ॥३२९९॥

“चाउस्साल०” गाहा । कण्ठ्या । उववरओ त्ति कोट्टगो त्ति वा एगट्टं । चाउस्साले जेसु उव्वरएसु साली कओ, निच्चठइत्ता य अच्छंति । सेसएसु उव्वरिएसु खणिएसु निवासं न वारेइ । एएसु कप्पइ । जो पुण—

सालीहिं वीहीहिं, तिल-कुलत्थेहिं विप्पकिण्णेहिं ।
आदिण्णे वित्तिकिण्णे, अहलंद ण कप्पती वासो ॥३३००॥ [नि०]

“सालीहिं०” गाहा । पुरातना । एतीसे^१ विभासागाहाओ तिन्नि ।

सालीहि व वीहीहि व, इति उत्ते होति एतदुत्तं तु ।
सालीमादीयाणं, होंति पगारा बहुविहा उ ॥३३०१॥

“सालीहिं व०” गाहा । कण्ठ्या ।

उक्खित्त भिन्नरासी, विक्खित्ते तेसि होति संबंधो ।
वित्तिकिण्णे सम्मेलो, विपइण्णे संथडं जाणे ॥३३०२॥

“उक्खित्त०” गाहा । कण्ठ्या ।

तिविहं च अहालंदं, जहन्नयं मज्झिमं च उक्कोसं ।
उदउल्लं च जहणं, पणगं पुण होइ उक्कोसं ॥३३०३॥

“तिविहं च०” गाहा । कण्ठ्या ।

बीयादि आइण्णे, लहुओ मासो उ ठायमाणस्स ।
आणादिणो अ दोसा, विराहणा संजमाऽऽताए ॥३३०४॥

उक्खिण्णमाइएसु, थिराऽथिरेसुं तु ठायमाणस्स ।
पणगादी जा भिन्नो, विसेसितो भिक्खुमाईणं ॥३३०५॥

साहारम्मि गुरुगा, दसादिगं मासे ठाति समणीणं ।
मासो विसेसिओ वा, लहुओ साहारणे गुरुगो ॥३३०६॥

“बीयाई आइण्णे०” [“उक्खिण्णमाइ०” “साहारम्मि०”] गाहा । आइण्णे मासलहुओ । आयरियाओ उवज्जाय-वसभ-भिक्खूणं तवकालविसेसियं । अहवा उक्खिण्णेसु अथिरेसु ठायंतस्स पंचराइंदिया, थिरेसु दस, विक्खिण्णेसु अथिरेसु दस, थिरेसु पन्नरस, वितिगिहन्नेसु^१ अथिरेसु पन्नरस, थिरेसु वीस, विप्पकिण्णेसु अथिरेसु वीस, थिरेसु पणुवीस^२ । एवं भिक्खुस्स दोहि लहुया, वसभस्स कालगुरु, अभिसेयस्स तवगुरु, आयरियस्स उभयगुरु । एयं परित्तेसु । संजईण दससु आरद्धं मासलहुए ठाति । भिक्खुणी अभिसेयपत्ता गणावच्छेइणी पवत्तिणी एयासिं तवकालविसेसो । एवं परित्तेसु । अणंतेसु एए चेव गुरुगा पायच्छित्ता । अहवा सब्बेसिं चेव उक्खिण्णेसु मासलहुं, उभयलहुया, विक्खिण्णेसु कालगुरुं, वित्तिकिण्णेसु तवगुरुं, विप्पकिण्णेसु उभयगुरुं । एवं परित्ते । अणंते एवं चेव मासगुरुं, आणादी दोसा । विराहणा दुविहा—संजमायाए । संजमविराहणा णितो वा बीयकायसंघट्टं करेइ तण्णिप्फणं, जे य तदस्सिया पाणा । आयविराहणाए इमा गाहा -

सालि जव अच्छि सालुग, णिस्सरणं मास मुग्गमादीसु ।

सस्सू गुज्झ कुतूहल, विप्पइरण मास णिस्सरणं ॥३३०७॥

१. वितिगिण्ण इति मलवृ । २. उत्क्षिसेषु स्थिरसंहननिषु बीजेषु तिष्ठति लघुपञ्चरात्रिन्दिवानि, अस्थिरसंहननिषु लघुदशरात्रिन्दिवानि, विक्षिसेषु स्थिरेषु तिष्ठति लघुदशरात्रिन्दिवानि, अस्थिरेषु लघुपञ्चदशरात्रिन्दिवानि, व्यतिकीर्णेषु स्थिरेषु तिष्ठति लघुपञ्चदशरात्रिन्दिवानि, अस्थिरेषु लघुविंशतिरात्रिन्दिवानि, विप्रकीर्णेषु स्थिरेषु तिष्ठति लघुविंशतिरात्रिन्दिवानि, अस्थिरेषु लघुपञ्च-विंशतिरात्रिन्दिवानि इति मलवृ ।

“सालि जव०” गाहा । सालिजवाणं सालुगं अच्छीसु लग्गेज्ज, अहवा सकलं पादंगुली अन्तरेसु लग्गेज्जा, तत्थ गिलाणारोवणा । निस्सरणं णाम फिल्लुसणं । एक्को गोहो चिंतेइ—जइ सस्सुगाए गुज्झोरुगादि पासेज्जा । ताहे मासा अइगमण-निग्गमणपहे विप्पकिण्णा, सा तत्थ फिल्लुसिया उत्ताणिया पडिया । एवं वा आयविराहणा ।

बित्तिपद कारणम्मि, पुंवि वसभा पमज्ज जतणाए ।

विक्खरणम्मि वि लहुओ, तत्थ वि आणादिणो दोसा ॥३३०८॥

“बिइयपद०” गाहा । अद्धानिग्गयाई तिक्खुत्तो मग्गिऊण असईए ताहे वसभा पादपुंछणं गहाय जत्थ थिराणि उक्किन्नाणि परित्ताणि गवेसंति इमाए जयणाए—

गीया पुरा गंतु समिक्खियम्मि, थिरे पमज्जित्तु महाथिरे वा ।

साहट्टुमेगं ति वसंति लंदं, उक्कोसयं जाणिय कारणं वा ॥३३०९॥

“गीतापुरा०” वृत्तं । गीतत्था पुव्वं वसहिं पमज्जंति जहा अगीतत्था ण याणंति । जइ णाम तेहिं ताओ दिट्ठाओ वसहीओ, ताहे भणंति—एत्ताहे केण वि पमज्जियाओ । वच्चामो । तर्हिं चेव जामो । तत्थ आव उक्कोसं अहालंदं अच्छेज्जा । एवं ताहे जयणाए विक्खरण-वित्तिगिण्ण-विप्पकिण्णेषु वि, पढमं परित्तेसु अथिरेसु पच्छ थिरेसु वि, एवं अणंतेसु वि । अह उप्परिवाडीए ठाइ मासलहुं । संजईणं पि एसेव उस्सग्गाववाओ ।

[सुत्तं] अह पुण एवं जाणिज्जा—नो उक्खित्ताइं नो विक्खित्ताइं^१ नो विकिण्णाइं रासिकडाणि वा पुंजकडाणि वा भित्तिकडाणि वा कुलियाकडाणि वा लंछियाणि वा मुद्दियाणि वा पिहिताणि वा कप्पइ निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा हेमंत-गिम्हासु वत्थए ॥२-२॥

“अह पुण एवं जाणेज्जा णो उक्खिण्णाणि०” सुत्तं उच्चारयेय्वं ।

रासीकडा य पुंजे-कुलियकडा पिहित मुद्दिते चेव ।

ठायंतगाण लहुगा, कास अगीतत्थ सुत्तं तु ॥३३१०॥

“रासी०” गाहा । एयाणि सुत्तपदाणि गहियाणि । एषां व्याख्या—

पुंजो य होति वट्ठो, सो चेव य ईसि आयतो रासी ।

कुलिया कुडुल्लीणा, भित्तिकडा संसिया भित्ती ॥३३११॥

छरेण लंछिताइं, मुद्दा पुण छाणपाणियं दिण्णं ।
परिकल्लाइं करेत्ता, किर्लिजकडएहिं पिहिताइं ॥३३१२॥

“पुंजो य^१०” [“छरेण०”] गाहाद्वयम् । ‘परिकल्लाणि’ति णावि लंछिया णावि मुद्दिया एमेव कडएण पिधेत्ता ठवित्ता, एएसु जइ ठाइ चउलहुया । कस्स पुण एयं पच्छित्तं ? जो भिक्खू अगीतत्थो ठाइ तस्स । अत्राह चोयकः—

नत्थि अगीतत्थो वा, सुत्ते गीतो व वण्णितो कोइ ।
जा पुण एगाणुण्णा, सा सेच्छ कारणं किं वा ? ॥३३१३॥

“नत्थि^२ अगीत०” गाहा । एगाणुण्णा नाम गीतत्थस्स अणुण्णा । आयरिओ भणइ—
एतारिसम्मि वासो, न कप्पती जति वि सुत्तऽणुण्णातो ।
अव्वोकडो उ भणितो, आयरिओ उवेहती अत्थं ॥३३१४॥

“एयारिसम्मि०” गाहा । अव्वोगडो अविसेसिओ ।

जं जह सुत्ते भणितं, तहेव तं जइ वियालणा नत्थि ।
किं कालियाणुओगो, दिट्ठो दिट्ठिप्पहाणेहिं ? ॥३३१५॥

“जं जह सुत्ते०” गाहा । कालियाणुओगस्स अत्थो वक्खाणिज्जइ दिट्ठिवातस्स ण वि ।

अह -

उस्सग्गसुत्तं किंची, किंची अववातियं भवे सुत्तं ।
तदुभयसुत्तं किंची, सुत्तस्स गमा मुणेयव्वा ॥३३१६॥

“उस्सग्गसुत्तं०” गाहा ।

णेगेसु एगगहणं, सलोम णिल्लोम अकसिणे अइणे ।
विहिभिन्नस्स य गहणं, अववाउस्सग्गियं सुत्तं ॥३३१७॥

“णेगेसु एगगहणे०” गाहा । कण्ठ्या । एयाणि सुत्ताणि उस्सग्गाववाइयाणि । चोयकाह-कहमेवं ? आयरिओ भणइ—

उस्सग्गाठिई सुद्धं, जम्हा दव्वं विवज्जयं लभति ।
ण य तं होइ विरुद्धं, एमेव इमं पि पासामो ॥३३१८॥

“उस्सग्गठिई०” गाहा । उस्सग्गस्स ठिती उस्सग्गठिती नाम संथरमाणो आहारादीणि उग्गमादिसुद्धाणि गेण्हइ । ‘जम्हा’ यस्मात् कारणात् । विवज्जओ नाम तदेव द्रव्यं असंथरमाणो उग्गमादि असुद्धं गेण्हइ, अपवादे प्राप्ते इत्यर्थः । एमेव इमं पि पासामो एस उवणओ सलोमादीणं ।

उस्सग्ग गोयरम्मी, निसेज्जकप्पाऽववादतो तिण्हं ।

मंसं दल मा अट्ठी, अववादुस्सग्गियं सुत्तं ॥३३११॥

नो कप्पति व अभिन्नं, अववातेणं तु कप्पती भिन्नं ।

कप्पति पक्कं भिण्णं, विधीय अववायउस्सग्गं ॥३३२०॥

“उस्सग्गे गोयरिम्मी^१०” [“नो कप्पति०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् । अन्नं च-

कत्थइ देसग्गहणं, कत्थति भण्णंति णिरवसेसाइं ।

उक्कम-कमजुत्ताइं, कारणवसतो णिजुत्ताइं ॥३३२१॥

“कत्थइ देसग्गहणं०” गाहा । कत्थइ देसग्गहणेण गहिणं सव्वाणि वि गहियाणि भवंति । कत्थइ णिरवसेसाइं घेप्पंति । ताणि पुण कत्थइ कमेण, कत्थइ उक्कमेण, कारणवसेणे णिउज्जंति ।

देसग्गहणे वीएहि सूयिया मूलमादिणो हुंति ।

कोहादि अणिग्गहिया, सिंचति भवं निरवसेसं ॥३३२२॥

सत्थपरिण्णादुक्कमे, गोयर पिंडेसणा कमेणं तु ।

जं पि य उक्कमकरणं, तमभिणव धम्ममादऽट्ठा ॥३३२३॥

“देसग्गहणे०” [“सत्थपरिण्णा०”] गाहा । कण्ठ्या । सत्थपरिण्णाए वाउक्काओ अंते कओ । ‘गोयरपिंडेसण’ति आयारंगेसु पढमं असणं पच्छा पाणगं वण्णियं । एयं दसयालियपिंडेसणाए वि ।

बीएहि कंदमादी, वि सूयिया तेहिं सव्व वणकालो ।

भोम्मादिगा वणेण तु, सभेद सारोवणा भणिता ॥३३२४॥

जत्थ उ देसग्गहणं, तत्थऽवसेसाइं सूइयवसेणं ।

मोत्तूणं अहिगारं, अणुयोगधरा पभासंति ॥३३२५॥

“बीएहिं कंद०” [“जत्थ उ०”] गाहा । जहा एत्थ चेव बीयाणि गहिताणि ण कंदादीणि, पउराणि उवस्सए भवंति, कंदादीणि भवंति वा न वा । मूलादीणि पुण बीएहिं सूइयाणि । जहिं च किंचि कारणं नत्थि तत्थ कमेण चेव भण्णइ । जत्थ देसग्गहणं करेइ तत्थ सेसं सूइयवसेणं णिज्जइ । जहा बीएहिं सूइया कंदादओ, तेसु च ठायंतस्स चवि(सचि)त्ता-चित्तमीसएसु परित्ताणंतेसु य पच्छित्तम्मि सूइयमेव । सचित्तेसु परित्तेसु :: ४ (?) । मीसएसु परित्तेसु मा(मासलघु) । अणंतेसु मा० (मासगुरु) । जा य विराहणा दुविहा । जहा बीएहिं मूलादी दसविहो वनकाओ सूइतो तहा वणकाएण वि पुढविमादी सभेदा सारोवणा सूइया । जत्थ तु देसग्गहणं तत्थ सेसाइं सूइयवसेणं ताइं सव्वाइं मोत्तूण अधिकारं णेव जाणिहिति त्ति अणुओगधराए भासंति ।

उस्सग्गेणं भणियाणि जाणि अववादतो तु जाणि भवे ।

कारणजातेण मुणी !, सव्वाणि वि जाणितव्वाणि ॥३३२६॥

उस्सग्गेण निसिद्धाइं जाइं दव्वाइं संथरे मुणिणो ।

कारणजाते जाते, सव्वाणि वि ताणि कप्पंति ॥३३२७॥

“उस्सग्गेण०” [“उस्सग्गेण निसिद्धाइं०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् । पुनराह चोयकः—

जं चिय पए णिसिद्धं, तं चिय जति भूर्तो कप्पती तस्स ।

एवं होतऽणवत्था, ण य तित्थं णेव सच्चं तु ॥३३२८॥

उम्मत्तवायसरिसं, खु दंसणं ण वि य कप्पऽकप्पं तु ।

अध ते एवं सिद्धी, ण होज्ज सिद्धी उ कस्सेवं ॥३३२९॥

“जं चिय०” [“उम्मत्त०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् । आयरियाह—

ण वि किंचि अणुण्णायं, पडिसिद्धं वा वि जिणवरिंदेहिं ।

एसा तेसिं आणा, कज्जे सच्चेण होतव्वं ॥३३३०॥

“ण वि किंचि०” गाहा । उस्सग्गो वि णाणुन्नाओ एगंतेण जेण अववादं अवेक्खइ । अववादो वि एगंतेण णाणुण्णातो किं पुण रागद्वोसविप्पमुक्केणं तित्थगराणाए तुलासमेण होयव्वं । सच्चो संजमो कज्जे तेण सच्चेण होयव्वं । जहा सो संजमो होइ तहा कायव्वं । कहां पुण ?

दोसा जेण निरुब्भंति जेण खिज्जंति पुव्वकम्माइं ।

सो सो मोक्खोवाओ, रोगावत्थासु समणं वा ॥३३३१॥

“दोसा जेण०” गाहा । रोगावत्था रोगप्रकार इत्यर्थः । येन प्रशमति तं तस्य दीयते ।
एएण कारणेण—

अगीयस्स न कप्पइ, तिविहं जयणं तु सो न जाणाइ ।

अणुन्नवणाए जयणं, सपक्ख-परपक्खजयणं च ॥३३३२॥

“अगीतत्थस्स” गाहा । कण्ठ्या । अन्नं च—किं सुत्तं अपडिबोहियं ण सक्का
णाउज्जे^१ (णाउं जे) । कम्हा ?

निउणो खलु सुत्तत्थो, ण हु सक्को अपडिबोधितो णाउं ।

ते सुणह तत्थ दोसा, जे तेसि तर्हि वसंताणं ॥३३३३॥

“निउणो खलु सुत्तत्थो०” गाहा ।

अगीयत्था खलु साहू, णवरिं दोसे गुणे अजाणंता ।

रमणिज्जभिव्ख गामो, ठायंतऽह धण्णसालाए ॥३३३४॥

रमणिज्ज भिव्ख गामो, ठायामोँ इहेव वसहि झोसेह ।

धण्णघराणुण्णवणा, जति रक्खह देमु तो भंते ! ॥३३३५॥

वसही रक्खणवग्गा, कम्मं न करेमो णेव पवसामो ।

णिच्चित्तो होहि तुमं, अम्हे रत्तिं पि जग्गामो ॥३३३६॥

जोतिस-निमित्तमादी, छंदं गणियं व अम्ह साधेत्था ।

अक्खरमादी डिंभे, गाधेस्सह अजतना सुणणे ॥३३३७॥

“अगीतत्था०” [“रमणिज्ज०” “वसही०” “जोतिस०”] गाहा । ‘दोसा
गुणे’त्ति अणुण्णवणअजयणाए दोसा । जयणाणुण्णवणगुणा कारणयट्टियाणं जयणं ण जाणंति,
तत्थ दोसा उप्पज्जंति ते ण जाणंति । गाहाओ भाणियव्वाओ जाव अम्हे रत्तिं पि जग्गामो ।
एसा अणुण्णवणअजयणा । इमे अणुण्णवणअजयणाए दोसा -

अणुण्णवण अजतणाए, पउत्थ सागारिण्णे घरे चेव ।

तेसिं पि य चीयत्तं, सागारियवज्जियं जातं ॥३३३८॥

“अणुण्णवण अजयणाए०” गाहा । अस्य व्याख्या—

तेसु ठिएसु पउत्थो, अच्छंतो वा वि ण वहती तत्ति ।

जति वि य पविसितुकामो, तह वि य ण चएति अतिगंतुं ॥३३३९॥

“तेसु ठितेसु०” गाहा । ‘घरे चव’ति अप्पवसिओ घरे च्चेव अच्छंतो तत्ति ण वहइ ‘तेसिं पि य चीयत्त’ति जे ते संजया वन्न-रसलोगु(लु)ग्गा^१ (?) ‘ण चएति अतिगंतुं’ति जत्थ संजया ठिया । केण कारणेण ? अत उच्यते—

संथारएहि य तर्हि, समंततो आतिकिण्ण विइकिण्णं ।

सागारितो ण एती, दोसे य तर्हि ण जाणाती ॥३३४०॥

“संथारएहि य०” गाहा ।

ते तत्थ सण्णिविद्धा, गहिया संथारगा जधिच्छाए ।

णाणादेसी साधू, कासइ चिंता समुप्पण्णा ॥३३४१॥

अणुहूया धण्णरसा, णवरं मोत्तूण सेडगतिलाणं ।

काहामि कोउहल्लं, पासुत्तेसुं समारद्धो ॥३३४२॥

विगयम्मि कोउहल्ले, छट्टवतविराहण त्ति पडिगमणं ।

वेहाणस ओहाणे, गिलाण सेधेण वा दिट्ठो ॥३३४३॥

दट्टूण वा गिलाणो, खुधितो भुंजेज्ज जा विराधणता ।

एमेव सेधमादी, भुंजे अप्पच्चयो वा सिं ॥३३४४॥

उड्डाहं व करेज्जा, विप्परिणामो व होज्ज सेहस्स ।

गेणहंतेण व तेणं, सब्बो पुंजो समारद्धो ॥३३४५॥

फेडिय मुद्दा तेणं, कज्जे सागारियस्स अतिगमणं ।

केण इमं तेणेहिं, तेणाणं आगमो कत्तो ॥३३४६॥

इहरा वि ताव अम्हं, भिक्खं व बलिं व गिण्हह ण किंचि ।

एण्हि खु तारितो मी, गिण्हह छंदेण जा अट्ठो ॥३३४७॥

लहुगा अणुग्गहम्मी, अप्पत्तिग धम्मकंचुए गुरुगा ।

कडुग-फरुसं भणंते, छम्मासा करभरे छेदो ॥३३४८॥

१. लोग्गुग ब । धान्यं सम्भालयितुं मलवृ. ।

मूलं सएज्झएसुं, अणवट्टप्पो तिए चउक्के य ।

रच्छ-महापथेसु य, पावति पारंचियं ठाणं ॥३३४९॥

चोरु त्ति कडुय दुब्बोडितो त्ति फरुसं हतो सि पव्वावी ! ।

समणकरो वोढव्वो, जातो णे करभरहताणं ॥३३५०॥

“ते तथ सन्निविट्ठो” [“अणुहूया०” “विगयम्मि०” “दट्टूण” “उड्डाहं” “फेडिय०” “इहरा वि०” “लहुगा०” “मूलं०” “चोरु त्ति०”] गाहा । गाहाएत्तो आढत्ता सपक्खअजयणा जाव ‘करभरहयाणं’ । सेडग-तिल पंडरा गिलाणो वा वेदणाए जागरइ । तेण दिट्ठो । तस्स वि सद्धा जाया । तेण वि समुद्धिट्ठो । तस्स य ते अपच्छ जं सो णगाढादि परिताविज्जइ तं निप्फण्णं । उद्दाइ चरिमं । सेहेण वा दिट्ठो, ताहे सो तेणोत्ति काउं उड्डाहं करेज्जा विपरिणमेज्ज वा । इमे सयमेव न परिहरंति नवरं परूवेति राइओयणं । एवं सो पडिगमणं वा(क)रेज्जा । “एक्कम्मि दोसु तीसु वि०” गाहा^१ ।

अहवा णिद्धम्मो हवेज्जा सो वि तहेव करेज्ज, सएज्झएसु जइ तेणवादो चउक्के तेणगवाओ । इमा परपक्खअजयणा -

परपक्खम्मि अजयणा, दारे उ अवंगुतम्मि चउलहुगा ।

पिहणे वि होंति लहुगा, जंते तसपाणघातो य ॥३३५१॥

“परपक्खम्मि०” गाहा । दारं जइ ण पिधंति :: ४ (चतुर्लघु) अहव पिधेंति तो वि :: ४ (चतुर्लघु) यंत्रे लूयाघरकोइलियादिवहो । अपिहणे इमे दोसा -

गोणे य साणमादी, वारण लहुगा य जं च अधिकरणं ।

खरण य तेणए या, गुरुगा य पदोसओ जं च ॥३३५२॥

“गोणे य०” गाहा । अस्य व्याख्या-

तेसि अवारणो लहुगा, गोसे सागारियस्स सिट्ठम्मि ।

लहुगा य जं च जत्तो, असिट्ठे संकापदं जं च ॥३३५३॥

तिरियनिवारण अभिहणण मारणं जीवघातो णासंते ।

खरिया छेभ विसाऽगणि, खरण पंतावणादीया ॥३३५४॥

लहुगा अणुग्गहम्मि, गुरुगा अप्पत्तियम्मि कायव्वा ।

कडुग-फरुसं भणंति, छम्मासा करभरे छेदो ॥३३५५॥

मूलं सएज्जाएसुं, अणवट्टप्पो ति ए चउक्के य ।

रच्छा-महापहेसु य, पावति पारंचियं ठाणं ॥३३५६॥

“तेसि अवारणे०” [“तिरियनिवारण०”] गाहाद्वयम् । [“लहुया०” “मूलं०”] तत्थ गोणो पविट्ठो धन्नं खाएज्ज, साणो धन्नं विक्खरेज्ज । आदिग्गहणेणं मज्जारदी धन्नं विक्खरेज्ज । खरओ खरिया वा तेणगो वा तं धन्नं अवहरेज्ज, तत्थ तिरिया णिवारेज्जमाणा अभिहणेज्ज वा मारेज्ज वा जं च ते वच्चंतारियादि विराधेहिंति । अइराइयं च तं निप्फन्नं । खरगखरिगं तेणगं वा वारैते चउगुरुयं । सेसाणं :: ४ (चतुर्लघु) सव्वेसि अवारणे :: ४ (चतुर्लघु) गोसे जइ सागारियस्स साहंति :: । ४ (चतुर्गुरु) । “जं च जत्तो”त्ति सिट्ठे जं सो खरियादि पंतावेहिंति तं निप्फन्नं । जं च ते पदुट्ठा काहंति खरिया छेभयं देज्ज विसं वा अगणिकायं वा देज्ज, खरगे पन्नावणादी उद्धमेज्ज वा । अह न साहति :: ४ (चतुर्लघु) तेच्चेव दोसा । लहुया अणुग्गहिंमिं सच्चेव पसज्जणा जाव रच्छामहापहेसु । इमा तेणएसु ।

आसन्नो य छणूसवो, कज्जं पि य तारिसेण धणणेणं ।

तेणाण य आगमणं, अच्छह तुण्हक्कका तेणा ॥३३५७॥

गहियं च णेहिं धणणं, घेत्तूण गता जहिं सि गंतव्वं ।

सागारिओ य भणती, सउणी वि रक्खए णेडुं ॥३३५८॥

रासी ऊणे दट्ठुं, सव्वं णीतं व धणणखेरिं वा ।

केण इमं तेणेहिं, असिट्ठे भद्देतर इमं तु ॥३३५९॥

एगमणेगे छेदो, दिय रातो विणास-गरहमादीया ।

जं पाविहिंति विहणिग्गतादि वसधिं अलभमाणा ॥३३६०॥

“आसन्नो य०” [“गहियं०” “रासी०” “एगमणेगे०”] गाहा । अह तेणावज्ज आसण्णो छणूसवो त्ति काउं तेसिं च तारिसेण धन्नेण कज्जं ते तत्थ पविट्ठा तस्स धन्नस्स कएण, सव्वसाहूणं ते दव्वस्स अन्नदव्वस्स वा [वोच्छेयं] करेज्ज । दिया णिच्छुब्भति :: ४ (चतुर्लघु) रत्तिं णिच्छुब्भति :: । ४ (चतुर्गुरु) । ‘गरहमादिय’त्ति एए तेणा । आदिग्गहणेण गेण्णमादीया दोसा । जं च अद्धाणणिग्गयादी उवस्सयं अलहंता पाविहिंति तं निप्फणं । एए दोसा अगीतत्थाणं, जेण सुत्तं निरूवियं ।

गीयत्थेसु वि एवं, णिक्कारण कारणे अजतणाए ।

कारणो कडजोगिस्सा, कप्पति तिविहाए जतणाए ॥३३६१॥

निक्कारणम्मि दोसा, पडिबद्धे कारणम्मि निद्दोसा ।

ते चेव अजतणाए, पुणो वि सो लग्गती दोसे ॥३३६२॥

“गीतत्थेसु वि एवं०” [“निक्कारणम्मि०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् । ‘पडिबद्धे’ति धण्ण-साला इत्यर्थः । कारणं इमं-

अद्धाणनिग्गतादी, तिक्खुत्तो मग्गिऊण असतीए ।

गीतत्था जतणाए, वसंति तो धण्णसालाए ॥३३६३॥

“अद्धाण०” गाहा । इमा अणुण्णवणजयणा ।

ण वि जोइसं ण गणियं, ण अक्खरे ण वि य किंचि रक्खामो ।

अप्पस्सगा असुणागा, भातण खंभोवमा वसिमो ॥३३६४॥

तुस धन्नाइं जहियं, णिप्परिसाड-परिसाडगाइं वा ।

तेसु पढमं तु ठायति, तेसऽसती दंतखज्जेसु ॥३३६५॥

निक्कारणम्मि एवं, कारणो दुलभे भणंतिमं वसभा ।

अम्हे ठितेल्लग च्चिय, अधापवत्तं वहह तुब्भे ॥३३६६॥

आमं ति अब्भुवगते, भिक्खु वियारादि णिग्गत मिएसु ।

भणति गुरू सागारिय, णाउं जे कत्थ किं धण्णं ? ॥३३६७॥

सालीणं वीहीणं, तिल कुलत्थाण मुग्ग मासाणं ।

दिट्ठ मए सण्णिचया, अण्णे देसे कुडुंबीणं ॥३३६८॥

एवं च भणितमित्तम्मि कारणे सो भणाति आयरियं ।

अत्थि महं सण्णिचया, पेच्छह णाणाविहे धण्णे ॥३३६९॥

“ण वि जोइसं०” [“तुस धन्नाइं०” “निक्कारणम्मि०” “आमं०” “सालीणं०” “एवं च०”] गाहा । जइ भणंति - ‘जोइसं सिक्खावेज्जह’ तत्थ वत्तव्वं- ‘न याणामो’ । इमा सपक्खजयणा -

उवलक्खिया य धण्णा, संथाराणं जहाविधि ग्गहणं ।

जो जस्स उ पाउग्गो, सो तस्स तहिं तु दायव्वो ॥३३७०॥

निक्खम पवेसवज्जण, दूरेण अभाविया तु धण्णाणं ।
 धण्णंतेण परिणता, चिलिमिणि दिवरत्तऽसुण्णं तु ॥३३७१॥
 ते तत्थ सन्निविट्ठा, गहिया संथारगा विहीपुव्वं ।
 जागरमाण वसंती, सपक्खजतणाएँ गीयत्था ॥३३७२॥
 ठाणं वा ठायंती, णिसिज्ज अहवा सजागर सुवंति ।
 बहुसो अभिद्वेते, वयणमिणं वायणं देमि ॥३३७३॥
 फिडियं धण्णट्ठं वा, जतणा वारेंति न उ फुडं बेति ।
 मा णं सोही अण्णो, णित्थक्को लज्ज गमणादी ॥३३७४॥
 दारं न होइ एत्तो, णिद्वामत्ताणि पुंछ अच्छीणि ।
 भण जं व संकियं ते, गिण्हह वेरत्तियं भंते ! ॥३३७५॥

“उवलक्खिया य” [“निक्खम्म०” “ते तत्थ०” “ठाणं वा०” “फिडियं०”
 “दारं न०”] गाहाओ जाव ‘गेन्हह वेरत्तियं भंते० !’ । नवरं ठाणं ति । गीतत्था ठाणं वा
 ठायंति । णिसिज्ज त्ति । अन्नो भणइ-गीतत्थो आयरियं, अहं णिसज्जागओ सविहरिस्सामि ।
 आयरिया भणंति-लट्ठं, एवं सेहा रक्खंति । बहुसो अभिद्वंति त्ति सपक्खे । इमा
 परपक्खजयणा—

परपक्खम्मि वि दारं, पिहंति जतनाएँ दो वि वारेंति ।
 तह वि य अठायमाणे, उवेह पुट्ठा व सारिहंति ॥३३७६॥

“परपक्खम्मि०” गाहा । एईसे वक्खाणगाहा ।

पेहिय पमज्जिऊणं^१, उवओगं काउ सणिय ढक्केंति ।
 तिरिय णर दोन्नि एते, खर खरि पुं थी णिसिड्डितरे ॥३३७७॥

“पेहिय पमज्जिऊणं०” गाहा । ‘णिसिड्डं’ति जेसिं पविसणं दिन्नं वि वारइ, इतरे
 अणिसट्ठा ।

गेणहंतेसु य दोसु वि, वयणमिणं तत्थ बिंति गीयत्था ।
 बहुगं च णेसि धण्णं, किं पगतं होहिती कल्लं ? ॥३३७८॥

नीसट्टेसु उवेहं, सस्थेण व तासिता उ तुण्हक्का ।
 बहुसो भणाति महिलं, जह तं वयणं सुणाति अण्णो ॥३३७१॥
 साहूणं वसहीए, रत्तिं महिला ण कप्पती णंती ।
 बहुगं च णेसि धण्णं, किं पाहुणगा विकालो य ॥३३८०॥
 तेणेसु णिसट्टेसुं, पुव्वाऽवररत्तिमल्लियंतेसु ।
 तेणबियरक्खणद्धा, वयणमिणं बेति गीतत्था ॥३३८१॥

“गिण्हंतेसु य दोसु वि०” [“नीसट्टेसु०” “साहूणं०” “तेणेसु०”] गाहा ।
 “दोसु व”त्ति खरए खरियाए वा । सेसं कण्ठयम् । नवरं जइ इत्थी णिसट्टी “बहुसो भणाति
 महिलं०” कण्ठयम् । “किं पाहुणग”त्ति किं पाहुणगा वियाले आगया ? जाहे णिसट्टंतेणा
 एज्ज, अक्कंतिय तेणा, इयरे य एज्ज । बीयरक्खणद्धा य इमा जयणा—

जागरध नरा ! णिच्चं, जागरमाणस्स वड्ढते बुद्धी ।
 जो सुवति ण सो धण्णो, जो जग्गति सो सया धण्णो ॥३३८२॥
 सीतंति सुवंताणं, अत्था पुरिसाण लोगसारत्था ।
 तम्हा जागरमाणा, विधुणध पोरणयं कम्मं ॥३३८३॥
 सुवति सुवंतस्स सुतं, संकितं खलियं भवे पमत्तस्स ।
 जागरमाणस्स सुतं, थिर-परिचितमप्पमत्तस्स ॥३३८४॥
 नालस्सेण समं सुक्खं, न विज्जा सह निद्दया ।
 न वेरगं ममत्तेणं, नारंभेण दयालुया ॥३३८५॥
 जागरिया धम्मीणं, आहम्मीणं च सुत्तया सेया ।
 वच्छहिव भगिणीए, अक्हिंसु जिणो जयंतीए ॥३३८६॥
 सुवइ य अयगर भूओ, सुयं च से नासई अमयभूयं ।
 होहिइ गोणब्भूओ, नट्टम्मि सुए अमयभूए ॥३३८७॥

“जागरह नरा !०” [“सीतंति०” “सुवति०” “नालस्सेण०” “जागरिया०”
 “सुवइ य०”] गाहाओ कण्ठाओ । कोसंबी नगरी, वच्छ जणपदो । तस्स अहिवो सयाणिओ ।
 तस्स भइणी जयंती । पन्नत्ति आलावगो (शतक १२ उद्देश २) ।

तासेऊण अवहिए, अचेइय हिए व गोसि साहंति ।
 जाणंता वि य तेणं, साहंति न वन्न-रूवेहिं ॥३३८८॥
 सुण सावग ! जं वत्तं, तेणाणं संजयाण इह अज्ज ।
 तेणेहिं पविट्ठेहिं, जाहे नीएक्कसिं धण्णं ॥३३८९॥
 ताहे उवगरणाणिं, भिन्नाणि हियाणि चेव अन्नाणि ।
 हरिओवही वि जाहे, तेणा न लभंति ते पसरं ॥३३९०॥
 गहियाऽऽउहप्पहरणा, जार्धे वधाए समुट्ठिया अम्हं ।
 नत्थि अकम्मं ति ततो, एतेसि ठिता मु तुण्हक्का ॥३३९१॥
 सेज्जायरो य भणती, अण्णं धण्णं पुणो वि होहिति णे ।
 एसो अणुगगहो मे, जं साधु ण दुक्खविओ को वि ॥३३९२॥

“तासेऊण०” [“सुण सावग०” “ताहे०” “गहिया०” “सेज्जायरो०”] गाहा ।
 कण्ठ्या । त्रासिता शस्त्रेण । शेषं कण्ठ्यम् ।

[सुत्तं] अध पुण एवं जाणिज्जा नो रासिकडाइं नो पुंजकडाइं नो
 भित्तिकडाइं नो कुलियकडाइं कोट्टाउत्ताणि वा पल्लाउत्ताणि वा मंचाउत्ताणि
 वा मालाउत्ताणि वा ओलित्ताणि वा लित्ताणि वा पिहियाणि वा लंछियाणि
 वा मुद्दियाणि वा, कप्पइ निगंथाण वा निगंथीण वा वासावासं वत्थए
 ॥२-३॥

“अह पुण एवं जाणिज्जा नो पुंजकुडाइं०” सुत्तं उच्चारेयव्वं ।

कोट्टाउत्ता य जहिं, पल्ले माले तथेव मंचे य ।
 ओलित्त पिहिय मुद्दिय, एरिसए ण कप्पती वासो ॥३३९३॥
 छगणादी ओलित्ता, लित्ता मट्ठियकता उ ते चेव ।
 कोट्टियमादी पिहिता, लित्ता वा पल्ल-कडपल्ला ॥३३९४॥
 ओलिंपिऊण जहि अक्खरा कया लंछियं तयं बिंति ।
 जहियं मुद्दा पडिया, होति तगं मुद्दियं धण्णं ॥३३९५॥
 उडुबद्धम्मि अतीए, वासावासे उवट्ठिते संते ।
 ठायंतगाण लहुगा, कास अगीयत्थ सुत्तं तु ॥३३९६॥

अणुभूता धण्णरसा, नवरं मुत्तूण गंधसालीणं ।

काहामि कोउहल्लं, थेरीएँ परंधणं भणियं ॥३३९७॥

“कोट्टाउत्ता य०” [“छगणादी०” “ओलिंपिऊण०” “उडुबद्ध०” “अणुभूता०”] गाहाओ कण्ठ्याओ । पल्लाओ कडपल्ला उच्चतरा । एयं कारणियं सुत्तं । एत्थ जइ वसइ वासावासे :: ४ (चतुर्लघु) कास अगीतस्स । ताओ चव गाहाओ जाव ‘अनुभूया धन्नरसा’ ।

इहरा कहासु सुणिमो, इमे हु ते कलमसालिणो सुरभी ।

थोवे वि णत्थि तित्ती, को य रसो अण्णमण्णाणं ॥३३९८॥

निग्घोलियं च पल्लं, कज्जे सागारियस्स अतिगमणं ।

सागारिओ विसन्नो, भीतो पुण पासए कूरं ॥३३९९॥

सो भणइ कओ लद्धो, एसो अम्हं खु लद्धिसंपन्नो ।

ओभावणं व कुज्जा, धिरत्थु ते एरिसो लाभो ॥३४००॥

इहरह वि ताव अम्हं, भिक्खं व बलिं व गिण्हह न किंचि ।

इण्हं खु तारिओ मिं, ठवेमि अन्ने वि जा धन्ने ॥३४०१॥

“इहरा कहासु सुणिमो०” [“निग्घोलियं०” “सो भणइ०” “इहरह वि”] गाहा । ‘को य रसो^१’ त्ति अन्नमन्नमिस्सिएणं । एवं सो लद्धासादो दिवसे दिवसे पल्लाओ अवहरिउं थेरी य उवट्टवेइ । थेरी वि लद्धासाया तेसिं साहूण उवकप्पेइ । एवं तेण सो पल्लो निग्घोलिओ । सेसं गाहासिद्धं ।

॥ उवस्सयपगडे वियडसुत्तं ॥

[सुत्तं] उवस्सगस्स अंतोवगडाए सुरावियडकुंभे वा सोवीर-
कवियडकुंभे वा उवनिक्खित्ते सिया, नो कप्पइ निगगंथाण वा निगगंथीण वा
अहालंदमवि वत्थए । हुत्था य उवस्सयं पडिलेहमाणे नो लभेज्जा, एवं से
कप्पइ एगरायं वा दुरायं वा वत्थए । जे तत्थ एगरायाओ वा दुरायाओ वा
परं वसइ से संतरा छेए वा परिहारे वा ॥२-४॥

“उवस्सगस्स अंतोवगडाए सुरावियडकुंभे वा०” सुत्तं उच्चारयेय्वं । अस्य
सम्बन्धः—

पगयं उवस्सएहिं, वाघाया तेसि होंति अन्नोन्ना ।

साहारण पत्तेगा, जा पिंडो एस संबंधो ॥३४०२॥

“पगयं उवस्सएहिं०” गाहा । तेहिं उवस्सयाणं जत्थ दोसो नत्थि, तस्स अलंभे जत्थ
जत्थ अप्पतरा दोसा तत्थ तत्थ ठाइयव्वं । ‘साहारणे’त्ति एकसूत्रे यानि गृहीतानि सूत्रपदानि
‘पत्तेय’त्ति यानि प्रत्येगं प्रत्येगं सूत्राणि एयाणि जाव ‘उवस्सगस्स अंतोपिंडए वा०’ एषां
सर्वेषामेव एष सम्बन्धोपदिष्टो भवति । इमा पत्तेयसंबंधगाहा—

सालुच्छूहि व कीरति, विगडं भुत्त तिसितोदयं पिबति ।

आहारिमम्मि दोसा, जह तह पिज्जे वि जोगोऽयं ॥३४०३॥

“सालुच्छूहि व०” गाहा । कण्ठ्या ।

इदारिणं सूत्रव्याख्या—उवस्सयस्स अंतोवगडा पुव्ववन्निया । सुरापिट्ठेणं सोवीरं
पिट्ठवज्जियं, सुरायं सोवीरं च । वियडं सुरा सोवीरवियडं । वियडं णाम सामयिकी संज्ञा,
विगइ सूणेइं जीवं, वियडकुंभो घडो, सुरा सोवीरवियडकुंभो । जम्हि उवस्सए उवनिक्खित्ता
उपेत्य निक्षिप्ता उपनिक्षिप्ता, सियाकारः आशंकायां अपवारणे च । अत्र च अपवृत्तमेवानिक्षिप्ता
तस्मिन् सुरासोवीरकुंभादि । ‘नो कप्पइ निगगंथाणं निगगंथीणं’ न इति प्रतिषेधे । किं
प्रतिषेधयति ? कप्पण(इ) अहालंदमवि वसित्तए । अहालंदओ पुव्ववन्नियं । को दोसो ?
पुरस्ताद्दक्षयति —

देसी भासाइ कयं, जा बहिया सा भवे हुत्था उ ।

बंधणुलोमेण कयं, परिहारो होइ पुव्वं तु ॥३४०४॥

अहवण वारिज्जंतो, निक्कारणओ व तिण्ह व परेणं ।

छेयं चिय आवज्जे, छेयमओ पुव्वमाहंसु ॥३४०५॥

“देसी भासाइ कयं०” [“अहवण०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् । से इति निद्देशे, अंतरा इति कालः, छेदो नाम पज्जाओ च्छिज्जइ । परिहारो नाम तवो, चउगुरुं । जइ निवारिज्जंतो णिक्कारणे वा कारणे वा द्विओ अजयणाए अच्छइ ताहे छेदो पंचराइंदिएणं, अहवा चउगुरुएण । एस सुत्तत्थो निज्जुत्तीए वित्थारेइ -

पिट्ठेण सुरा होती, सोवीरं पिट्ठवज्जियं जाणे ।

ठायंतगाण लहुगा, कास अगीयत्थ सुत्तं तु ॥३४०६॥ [नि०]

अणुभूया मज्जरसा, णवरि मुत्तूणिमेसि मज्जाणं ।

काहामि कोउहल्लं, पासुत्तेसुं समारद्धो ॥३४०७॥

इहरा कहासु सुणिमो, इमं खु तं काविसायणं मज्जं ।

पीते वि जायति सती, तज्जुसिताणं किमु अपीते ॥३४०८॥

विगयम्मि कोउहल्ले, छट्ठवयविराहणं ति पडिगमणं ।

वेहाणस ओहाणे, गिलाणसेहेण वा दिट्ठो ॥३४०९॥

उड्डाहं व करिज्जा, विप्परिणामो व हुज्ज सेहस्स ।

गिण्हंतेण व तेणं, खंडिय विद्धे व भिन्ने वा ॥३४१०॥

आमं ति अब्भुवगाए, भिक्ख-वियाराइनिग्गयमिएसु ।

भणइ गुरु सागारिय, कहि मज्जं जाणणट्ठाए ॥३४११॥

“पिट्ठेण सुरा०” [“अणुभूया०”] गाहा । कण्ठ्या । एत्तो आढत्तं गाहाओ भाणियव्वाओ जाव “इहरा कहासु सुणिमो०” [“विगयम्मि०” “उड्डाहं व०” “आमं०”] गाहा । कण्ठ्या । ‘तज्जुसिताणं’ति तस्सेवितानं तेण य गेण्हंतेणं इमं कयं होज्ज । तं वियडभायणं खंडियं, विद्धो भिन्नो वा होज्ज । वियडस्स य इमे पगारा-

गोडीणं पिट्ठीणं, वंसीणं चेव फलसुराणं च ।

दिट्ठ मए सन्निचया, अन्ने देसे कुडुंबीणं ॥३४१२॥

“गोडीणं०” गाहा । गुडानिप्फन्ना गोडी-गोडगमित्यर्थः । ‘पिट्ठीणं’ति सुरा ‘वंसीणं’ति वंसे सुरा संधिज्जइ । ‘फलसुराणं’ति द्राक्षा-खज्जूरनिप्फन्ना ।

गहियम्मि य^१ जा जयणा, गेलन्ने अधव तेण गंधेणं ।
सागारियादि गहणं, णेयव्वं लिंगभेयाई ॥३४१३॥ [नि०]

“गहियम्मि०” गाहा पुरातणा । गहिते इमा जयणा -

पीयं जया होज्जऽविगोविणं, तत्थाऽऽणइत्ताण रसं छुभंति ।
भिन्ने उ गोणादिपए करेति, तेसिं पवेसस्स उ संभवम्मि ॥३४१४॥

“पीयं जया०” पुव्वद्धं कण्ठ्यम् । खंडितभिन्ने पच्छद्धं । कण्ठ्यम् ।

बंधित्तु पीए जयणा ठवेति, मुद्दा जहा चिट्ठइ अक्खुया से ।
ऊणम्मि दिट्ठम्मि भणंति पुट्ठा, नूणं परिस्संदति भाणमेयं ॥३४१५॥

“बंधित्तु पीए०” गाहा । कण्ठ्या ।

सव्वम्मि पीए अहवा बहुम्मि, संजोगपाढी व ठयंति अन्नं ।
अन्नं व मग्गित्तु छुहंति तत्था, कीयं कयं वा गिहिलिंगमाई ॥३४१६॥

“सव्वम्मि^२०” गाहा । कण्ठ्या । तं पुण कहां मग्गइ ? गिहिलिंगमादीहिं उप्पाएत्ता तत्थ
छुभंति । एसा सेहजयणा ।

तब्भावियट्ठा व गिलाणए वा, पुराण सागारिय सावए वा ।
वीसंभणीआण कुलाणऽभावा, गिणहंति रूवस्स विवज्जएणं ॥३४१७॥

“तब्भावियट्ठा०” गाहा । तब्भावणाभावियस्स गंधेण भावो उप्पज्जेज्ज गिलाणगस्स
वा अट्ठाए मग्गिज्जंतं इमेसु मग्गिज्जति । पढमं पुराणेषु, असइ जो सागारिओ अम्मापिइसामाणो
अत्थि ततो घेप्पइ, सावएसु वा अम्मापिइसामाणेषु घेप्पइ । अहवा भाविएसु कुलेसु
विस्संभणिज्जेसु घेप्पइ । असइ सलिंगेण वा उड्डुहो, ताहे लिंगविवेगं काऊण मग्गिऊण दिज्जइ ।

अच्चाउरं वा वि समिक्खिऊणं, खिप्पं तओ घेत्तु दलित्तु तस्स ।

अन्नं रसं वा वि तहिं छुभंती, संगं च से तं हवयंति तत्तो ॥३४१८॥

“अच्चातुरं०” गाहा । ‘समिक्खिऊणं’ ति जइ णातुरो अन्नओ मग्गिज्जइ, अह
आउरो ततो चेव घेत्तुं दिज्जइ । ‘संगं^३ च से तं हावयंति’ त्ति मद्ये यः प्रसंगः ते हावयंति
वारयंति इत्यर्थः । ‘तत्तो’ त्ति मज्जां । सेसं तं चेव ।

॥ उवस्सयपगए उदगसुत्तं ॥

[सुत्तं] उवस्सयस्स अंतोवगडाए सीओदगवियडकुंभे वा उसिणो-
दगवियडकुंभे वा उवनिक्खित्ते सिया, नो कप्पइ निग्गंथाण वा निग्गंथीण
वा अहालंदमवि वत्थए । हुत्था य उवस्सयं पडिलेहमाणे नो लभेज्जा, एवं
से कप्पइ एगरायं वा दुरायं वा वत्थए । जे तत्थ परं एगरायाओ वा दुरायाओ
वा वसइ से संतरा छेए वा परिहारे वा ॥२-५॥

“उवस्सयस्स अंतोवगडाए सीओदगवियडकुंभे वा०” सुत्तं उच्चारयेव्वं ।
सम्बन्धो-

छेदूण दवं पिज्जइ, गालिंति दवं व छेदूणं तं तु ।
पातुं मुहं व धोवइ, तेणऽहिकारो सजीवं वा ॥३४१९॥
सीतोदे उसिणोदे, फासुगमप्फासुगे य चउभंगो ।
ठायंतगाण लहुगा, कास अगीतत्थ सुत्तं तु ॥३४२०॥
अणुभूया उदगरसा, नवरं मोत्तुं इमेसि उदगाणं ।
काहामि कोउहल्लं, पासुत्तेसुं समारद्धो ॥३४२१॥

“छेदूणं०” [“सीतोदे०” “अणुभूया०”] गाहा । कण्ठ्या । अहवा तं णिज्जीवं
इमं णिज्जीवं सजीवं वा । एस सम्बन्धः । सीतोदगं सच्चित्तं अचित्तं च । उसिणोदगं सच्चित्तं
अच्चित्तं च । एते चउरो भंगा । तं पुण उदगं इमं होज्ज -

धारोदए महासलिलजले संभारिते व्व दव्वेहिं ।
तण्हातियस्स व सती, दिया व राओ व उप्पज्जे ॥३४२२॥
इहरा कहासु सुणिमो, इमं खु तं विमलसीतलं तोयं ।
विगयस्स वि णत्थि रसो, इति सेवे धारतोयादी ॥३४२३॥
विगयम्मि कोउयम्मी, छट्ठवयविराहण त्ति पडिगमणं ।
वेहाणस ओहाणे, गिलाणसेहेण वा दिट्ठो ॥३४२४॥

तण्हाइओ गिलाणो, तं दट्टु पिएज्ज जा विराहणया ।
 एमेव सेहमादी, पियंति अप्पच्चओ वा सिं ॥३४२५॥
 ऊसव छणेसु संभारियं दगं तिसिय रोगियट्टाए ।
 दोहल कुतूहलेण व, हरंति पडिवेसयाईया ॥३४२६॥
 गहियं च तेहिं उदगं, धित्तूण गया जहिं सि गंतव्वं ।
 सागारिओ व भणई, सउणी वि य रक्खई निडुं ॥३४२७॥
 दगभाणूणे दट्टुं, सजलं व हियं दगं व परिसडियं ।
 केण इमं तेणेहिं, असिट्ठै भद्दयेरे इमे उ ॥३४२८॥
 चउमूलं पंचमूलं, तालोदाणं च तावतोयाणं ।
 दिट्टु मए सन्निचया, अन्ने देसे कुडुंबीणं ॥३४२९॥

“धारोदए०” [“इहरा०” “विगयम्मि०” “तण्हाइआ०” “ऊसव०”
 “गहियं०” “दगभाणूण०” “चउमूला०”] गाहा । धारोदगं जहा उज्जेतातो पडइ ।
 महासरियं गंगा-सिंधूणं जलं, ‘संभारिण्व दव्वेहिं’ति चउमूलादीहिं । सेसं कण्ठयम् । तालोदं
 तोसलिए, तावोदगं रायगिहे ।

॥ उवस्सयपगए जोतिसुत्तं ॥

[सुत्तं] उवस्सयस्स अंतोवगडाए सव्वराईए जोई झियाएज्जा, नो कप्पइ निगंथाण वा निगंथीण वा अहालंदमवि वत्थाए । हुस्तथा य उवस्सयं पडिलेहमाणे नो लभेज्जा, एवं से कप्पइ एगरायं वा दुरायं वा वत्थाए । जे तत्थ एगरायाओ वा दुरायाओ वा परं वसइ से संतरा छेए वा परिहारे वा ॥२-६॥

“उवस्सयस्स अंतोवगडाए सव्वराईए जोई झियाएज्जा०” सुत्तं उच्चारयेय्वं । सम्बन्धो गाहा—

उदगाणंतरमग्गी, सो उ पईवो व होज्ज जोई वा ।
पडिवक्खेणं व गयं, समागमो एस सुत्ताणं ॥३४३०॥
देसीभासाएँ कयं, जा बहिया सा भवे हुच्छ उ ।
बंधणुलोमेण कयं, छेए परिहार पुव्वं तु ॥३४३१॥
अहवण वारिज्जंतो, निक्कारणओ व तिण्ह व परेणं ।
छेयं चिय आवज्जे, छेयमओ पुव्वमाहंसु ॥३४३२॥

“उदगाणंतर०” [“देसीभासाएँ०” “अहवण०”] गाहा । अहवा पडिपक्खेणं सम्बन्धमागतः । आउक्कायस्स अगणिकाओ सत्थं । अगणिकायस्स वि आऊकायं । ‘गयं’ति आगतः । ‘समागमो’ सम्बन्ध इत्यर्थः ।

दुविहो य होइ जोई, असव्वराई य सव्वराई य ।
ठायंतगाण लहुगा, कास अगीयत्थ सुत्तं तु ॥३४३३॥
उवगरणे पडिलेहा, पमज्जणाऽऽवास पोरिसि मणे य ।
निक्खमणे य पवेसे, आवडणे चेव पडणे य ॥३४३४॥
पणगं लहुओ लहुया, चउरो लहुगा य चउसु ठाणेसु ।
लहुगा गुरुगा य मणे, सेसेसु वि होंति चउलहुगा ॥३४३५॥

“दुविहो य०” गाहा । जोती अगणिकाय उदित्तयं सव्वराइए :: (चतुर्लघु) असव्वराइए वि :: (चतुर्लघु) छस्स (?) सेसं तहेव मा छेदणएहि अगणिककायसंघट्टो भविस्सइ ति मासलहुं उवहिनिप्फन्नं वा । जहननय उवही ण पडिलेहइ पंचराइंदियाणि, मज्झिमए मा. (मासलघु)

उक्कोसए :: (चतुर्लघु) 'अवासे'ति जत्तिया काउस्सग्गा ण करेति तत्तिया मा. (मासलघु), सव्वआवासयं ण करेति :: । (चतुर्गुरु), अविधि आवासयं करेति, जत्तिया काउस्सग्गा करेति तत्तिया :: (चतुर्लघु) । सम्मत्तं आवासयं करेति :: (चतुर्लघु) । य संघट्टो भवइ :: (चतुर्लघु)^१ । वसहिं ण पमज्जंति, अतिंतिणित्ता वा ण पमज्जंति (मासलघु) अह वि पमज्जंति तह वि मा. (मासलघु) पमज्जिज्जंते य छेदणएहिं अगणिकायसंघट्टो भवति :: (चतुर्लघु) वंदणयं ण देंति, थुईओ न देंति, संडासयेसु वेसमाणा न पमज्जंतेसु वि मा. (मासलघु) अह करेति तह वि मा. (मासलघु), जं च छेदणेहिं :: (चतुर्लघु) । सुत्तपोरिसिं ण करेति मा. (मासलघु), अत्थपोरिसिं ण करेति मा. (मासलघु), सुत्तं नासेति :: चतुर्लघु, अत्थं नासेति :: । (चतुर्गुरु)^२ ।

मणे त्ति दांरं—जदि अरती से जायति :: (चतुर्लघु), रइ य होइ सुहं अच्छिज्जइत्ति :: । (चतुर्गुरु) एतदेवार्थं—

पेहपमज्जण वासग अग्गी, ताणि अकुव्वतो जा परिहाणी ।

पोरिसि भंगे अभंगि सजोई, होति मणे उ रती वऽरई वा ॥३४३६॥

जइ उस्सगो न कुणइ, तह मासा सव्व अकरणे लहुगा ।

वंदण थुई अकरणे, मासो संडासकाईसुं ॥३४३७॥

“निक्खमणे य०” गाहापच्छद्धं । अस्य व्याख्या - “पेहपमज्जण वासग०”
[“जइ उस्सगो०”] गाहाद्वयम् । कण्ठ्यम् ।

आवस्सिगा निसीहिग पमज्ज आसज्ज अकरणे इमं तु ।

पणगं पणगं लहु लहु, आवडणे लहुग जं चऽन्नं ॥३४३८॥

“आवस्सिगा” गाहापुव्वद्धं । पच्छद्धेणं पच्छत्तिया^३ यथासंख्यं णिक्खमंता वा पविसंता^४ वा आवडंति वा पवडंति वा :: (चतुर्लघु)^५ संघट्टणपरितावणणिप्फन्नं वा । अहवा आयविराहणा, कयाइ उंमुग-अक्कंत-अनंतरसरीरादि होज्ज, तत्थ गिलाणारोवणा । ‘जं चऽन्नं’ति ।

१. अत्र कश्चित्पाठः भ्रष्ट इति प्रतिभाति । मलवृत्यनुसारेण स एवं सम्भवति - यदि ज्योतिःशालायां स्थिताः ‘अग्निसङ्घट्टो मा भूत्’ इति कृत्वा वस्त्राद्युपकरणं न प्रत्युपेक्षन्ते ततो जघन्ये पञ्चकं मध्यमे मासलघु उत्कृष्टे चत्वारो लघवः । २. अत्र प्रायश्चित्तप्रकारनिदर्शनं मलवृत्तौ भिन्नक्रमेण दृश्यते । क्वचित् प्रायश्चित्तप्रकारभेदोऽपि, तत्त्वं गीतार्थाः विदन्ति । सं. ३. पच्छित्ता इति भाव्यम् । ४. पविसंति क ड । ५. पञ्चकम्, पञ्चकम्, चतुर्लघु, चतुर्लघु इति भाव्यम् ? ।

सेहस्स विसीयणया, ओसक्कऽतिसक्क अन्नहिं नयणं ।

विज्झविऊण तुअट्टण, अहवा वि भवे पलीवणया ॥३४३९॥

“सेहस्स विसीयणया०” गाहा । सेहो कोइ सियत्तो विसीदेज्ज, तेण वा उज्जालिए अन्नो तप्पइ :: । (चतुर्गुरु) जत्तिया वारा हत्थपाया तावेइ तत्तिया :: । (चतुर्गुरु) ओसक्कइ = उम्मयं सारेइ, अइसक्कइ = उम्मयं उत्तपइ, णयणं = अन्नत्थ नेइ । मा अगणि संघट्टो होहिति, मा पल्लिएहिति^१ वा विज्झावेउं वा तुयट्टइ, मा पल्लिवणयं होज्ज । सव्वत्थ :: (चतुर्लघु) ।

तप्पओगेण पलीवणयं करेज्जा ।

गाउअ दुगुणादुगुणं, बत्तीसं जोयणाइं चरिमपदं ।

चत्तारि छ च्च लहु गुरु, छेओ मूलं तह दुगं च ॥३४४०॥

“गाउअ०” गाहा । गाउयं डज्जइ :: (चतुर्लघु) अद्धजोयणं :: । (चतुर्गुरु) जोयणे :: ६ (षड्लघु) । दोहिं जोयणेहिं :: ६ (षड्गुरु) । चउहिं छेदो, अट्टहिं मूलं, सोलसहिं अणवट्टो, बत्तीसाए चरिमं । अह अगणी जणेइ मूलं ।

गोणे य साणमाई, वारणो लहुगा य जं च अहिगरणं ।

लहुगा अवारणम्मि, खंभ तणाई पलीवेज्जा ॥३४४१॥

“गोणे य०” गाहा । गोणो साणो वा उम्मयाइं चालेइ,^२ [जइ वारेइ :: (चतुर्लघु)] जइ न वारेइ :: (चतुर्लघु) खंभे तणाइं पलीवेज्ज तत्थ जइ विज्झवेइ :: । (चतुर्गुरु) अह न विज्झवेइ :: । (चतुर्गुरु) गाउयदुगुणा दुगुणा तहेव अगाहणा देउलवालो भणइ—एएहिं चेव पलीवियं । तत्थ गेणहणादी दोसा । तम्हा न ठाइयव्वं । भवे कारणं ठाएज्जा वि ।

अद्धाणणिग्गयाई, तिक्खुत्तो मग्गिऊण असतीए ।

गीयत्था जयणाए, वसंति तो अगणिसालाए ॥३४४२॥

अद्धाणनिग्गयाई, तिण्हं असईएँ फरुससालाए ।

गीयत्था जयणाए वसंति तो पयणसालाए ॥३४४३॥

“अद्धाण०” [“अद्धाण०”] गाहा । कत्थ पुण ठाएज्ज ? कुं भगारस्स संचयअगणिसालाओ ।

१. पल्लियएहिति अ इ । २. चोलेइ अ ब क ड ।

पणिए य भंडसाला, कम्मे पयणे य वग्घरणसाला ।
 इंधणसाला गुरुगा, सेसासु वि होंति चउलहुगा ॥३४४४॥
 कोलालियावणो खलु, पणिसाला भंडसाल जहिं भंडं ।
 कुंभारकुडीकम्मे, पयणे वासासु आवाओ ॥३४४५॥
 तोसलिए वग्घरणा, अग्गीकुंडं तहिं जलति निच्चं ।
 तत्थ सयंवरहेउं, चेडा चेडी य छुब्भंति ॥३४४६॥

“पणिए य” [“कोलालियावणो०”] गाहाद्वयम् । “तोसलिए०” पणियसाला-
 जत्थ विक्कायंति वाणियगो वा किणित्ता कुंभारस्स हत्थाओ आवणे ठवेइ एसा पणियसाला तहिं
 संगोवियाणि अच्छंति घडाईणि । कम्मसाला-जत्थ कम्मं करेइ कुंभगारो । पयणसाला-जहिं
 पच्चंति भायणाणि । इंधणसाला-जत्थ तणकरीस-कयवरा अच्छंति । वग्घरणसाला^१-जहा
 तोसलिविसए गाममज्जे साला कीरइ तत्थ अगणिकुंडं निच्चमेव अच्छति, सयंवरनिमित्तं तत्थ
 बहवे चेडा एगा य चेडी पविसिज्जइ, जो से पडिभाइ तं वरेइ । एयासु सव्वासु :: (चतुर्लघु)
 इंधणसालाए, णवरं झुसिरत्ति काउं :: । ४ (चतुर्गुरु) ।

इंधणसाला गुरुगा, आदित्ते तत्थ नासिउं दुक्खं ।
 दुविह विराहणझुसिरे, सेसा अगणी य सागरिए ॥३४४७॥

“इंधणसाला०” गाहा । कण्ठ्या । अण्णाए वसहीए असइ-
 पढमं तु भंडसाला, तहि सागरि नत्थि उभयकालं पि ।
 कम्माऽऽपणि निसि नत्थी, सेस कमेणेंधणी जाव ॥३४४८॥
 ते तत्थ सन्निविट्ठा, गहिया संथारगा विहीपुव्वं ।
 जागरमाण वसंती, सपक्खजयणाएँ गीतत्था ॥३४४९॥

“पढमं तु भंडसाला०” [“ते तत्थ०”] गाहा । उभयकालं दिया य राओ य । पच्छ
 पणियसालाए पच्छ कम्मसालाए पच्छकमेणं^२ जाव इंधणसालाए । सेसं कण्ठ्यम् । वसंति
 जयणाए गीतत्था । का जयणा ? अत उच्यते-

पासे तणाण सोहण, अहिसक्कोसक्क अन्नहिं नयणं ।
 संवरणा लिंपणया, छुक्कारण वारणाऽऽगट्ठी ॥३४५०॥ [नि०]

“पासे तणाण०” गाहा पुरातना । अगणिकायस्स पासे तणाणि विसोहिज्जन्ति । उसक्काविज्जन्ति विउक्कन्तियतेणेहिं उसक्काविज्जन्ति, गिलाणसावयनिमित्तं वा अद्धाणे वा विवित्ता सीयं च तेण अइसक्केज्जा वि । ‘अन्नेहिं नेयणं^१’ति सो तुमणा वा बाहिं णीणेज्जा वि । ‘संवरणे’त्ति कए कज्जे छारेणं संवरिज्जइ, मल्लएण^२ वा तेणं अहाउयं पालेइ । खंभो^३ अणक्कन्तियतेणेहिं पल्लिपिज्ज सो छगणेणं लिल्लियव्वो । जाहे साणो तेणो वा तत्थ छु त्ति हडि त्ति वा भणन्ति वारिज्जइ वा, सहसा वा पल्लिपेज्जा तत्थ ओकड्डिज्जन्ति ।

कडओ व चिलिमिणी वा, असती सभए व बाहि जं अंतं ।

ठाणाऽसति य भयम्मि व, विज्झायऽगणिम्मि पेहिंति ॥३४५१॥

“कडगो वा०” गाहा । अणंतरेण^४ कडगो वा कीरइ चिलिमिणी वा, ‘असइ’ त्ति कयग-चिलिमिणीणं बाहिं जो पंतो उवही सो पडिलेहिज्जइ । अह बाहितो सभयं पाणं वा नत्थि ताहे विज्झाए पडिलेहेति ।

निंता न पमज्जन्ती, मूगाऽऽवासं तु वंदणगहीणं ।

पोरिसि बाहि मणेण व, सेहाण य दिंति अणुसट्ठिं ॥३४५२॥

“णिंता^५ ण पमज्जन्ती०” गाहा । एत्तीसे गाहाए अणाणुपुव्वीए वक्खाणं । ‘मणे’त्ति जत्थ उदित्ते रागं गच्छई तत्थ अणुसट्ठिं देति गिहत्था ।

णाणुज्जोया साहू, दव्वुज्जोवम्मि मा हु सज्जित्था ।

जस्स वि न एइ निद्दा, स पाउय निमीलिओ गिम्हे ॥३४५३॥

“णाणुज्जोगा०” गाहा । कण्ठ्या । सज्जति रज्जति वा एगट्ठं । जस्स अरगी सो पायओ सुवइ । अह गिम्हो तो अच्छीणि णिमिल्लेति जाव निद्दाएति । “आवासं तु वंदणगहीणं०” अस्य व्याख्या -

आवास बाहि असई, ठिय वंदण विगड जयण थुइहीणं ।

पोरिसि बाहि^६ अंतो, चिलिमिणि कारुण व झरन्ति ॥३४५४॥

“आवास बाहि०” गाहा । आवासयं बाहिं करेति । अह अवकासो बाहिं से होज्ज, ताहे काउस्सगे ठिया चेव करेति । वंदणगथुईओ णत्थि । ‘पोरिसि बाहि’ त्ति सुत्तत्थपोरिसीओ बाहिं करेति अंतो वा चिलिमिणी कारुण । नत्थि ओवासो ताहे मणेण वि करेति । ‘निंता न

१. नयणं मुच । २. मेल्लएणं अ ब क ड इ । ३. खंतो अ ब क ड इ । ४. अणंतं क ड । ५. णंता णपज्जन्तीण क ड । ६. सुत्तत्थ बाहि मुच ।

पमज्जंति मूगा' अस्य व्याख्यागाहा -

मूगा विसंति निंति व, उम्मुगमाई कओ वि अछिवंता ।

सेहा य जोइ दूरे, जग्गंति य जा धरइ जोई ॥३४५५॥

अद्धाणाई अइनिद्वपिल्लिओ गीओसविकुं सुवइ ।

सावयभय उस्सक्रे, तेण भए होइ भयणा उ ॥३४५६॥

अद्धाणविवित्ता वा, परकड असती सयं तु जालेंति ।

सूलाई व तवेउं, कयकज्जा छर अक्कमणं ॥३४५७॥

सावयभय आणित्ति व, सोउमणा वा वि बाहि नीणित्ति ।

बाहिं पलीवण भया, छरे तस्सऽसति निव्वावे ॥३४५८॥

“मूगा विसंति०” [“अद्धाणाई०” “अद्धाणविवित्ता०” “सावयभय०”]

गाहा । अतिंतिणित्ता हत्थगएणं पुराहुत्तेणं रयहरणेणं अ पमज्जित्ता हियएण आवस्सियणिसीहियाओ करेंता सणियं वच्चंति जहा ण आवडंति पवडंति वा उवगरणं गिण्हमाणा वा णिक्खिवमाणा वा जयणाए अगणिकायस्स पासे गीतत्था ठायंति, सेहा मज्जे छुब्भंति । जइ सेहो उट्ठिओ विसीहणाए सो जयणाए णिवारिज्जइ जाव अगणी हरेइ ताव जग्गंति । “विहिणिग्गयादि” [ ] गाहा^१ कण्ठ्या । कह भयणा ? अक्कंतियतेणेसु विज्झवेति अणक्कंतिएसु ण वि । सेसं कण्ठ्यम् ।

॥ उवस्सयपगए पईवसुत्तं ॥

[सुत्तं]—उवस्सयस्स अंतोवगडाए सव्वराईए पईवे दिप्पेज्जा, नो कप्पइ निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा अहालंदमवि वत्थए । हुत्था य उवस्सयं पडिलेहमाणे नो लभेज्जा, एवं से कप्पइ एगरायं वा दुरायं वा वत्थए । जे तत्थ परं एगरायाओ वा दुरायाओ वा वसइ से संतरा छेए वा परिहारे वा ॥२-७॥

“उवस्सयस्संतोवगडाए सव्वराईए पईवे दिप्पेज्जा०” तहेव सूत्रम् ।

देसीभासाय कयं, जा बहिया सा भवे हुच्छ उ ।

बंधणुलोमेण कयं, छेया परिहार पुव्वं तु ॥३४५९॥

अहवण वारिज्जंतो, निक्कारणओ व तिण्हं व परेणं ।

छेयं चिय आवज्जे, छेयमओ पुव्वमाहंसु ॥३४६०॥

दुविहो य होइ दीवो, असव्वराई य सव्वराई य ।

ठायंते लहु लहुगा, कास अगीयत्थ सुत्तं तु ॥३४६१॥

[“देसीभासाय०” “अहवण०” “दुविहो०”] असव्वराईए मा. । (मासलघु) सव्वराईए :: ४ (चतुर्लघु) । सेसं तहेव जाव -

उवगरणे पडिलेहा, पमज्जणाऽऽवास पोरिसि मणे य ।

निक्खमणे य पवेसे, आवडणे चेव पडणे य ॥३४६२॥

“उवगरणे०” दासगाहा । इमे पच्छित्तगाहा—

पणगं लहुओ लहुगा, चउरो लहुगा य चउसु ठाणेसु ।

लहुगा गुरुगा य मणे, सेसेसु वि होंति चउलहुगा ॥३४६३॥

गुरुगा य पगासम्मि उ, लहुगा ते चेव अप्पगासम्मि ।

सायम्मि होंति गुरुगा, अस्साए होंति चउलहुगा ॥३४६४॥

[“पणगं०” “गुरुगा०”] आवस्सियणिसीहिय ण करेइ पंचराइंदिया । वसहिं ण

पमज्जइ, अतिंतिणितो वा मा० (मासलघु) वंदणगादीण वि अकरेंते मा० (मासलघु) पमज्जिएहि य छेदणएहि :: ४ (चतुर्लघु) 'चउओ लहुगा य चउसु ठाणेसु'ति जत्तिया काउस्सग्गा करेंति तत्तिया चउलहुगा । समत्ते चउलहुगा । जत्तिया वा काउस्सग्गा ण करेंति तत्तिया मा० (मासलघु) सव्वं आवासयं ण करेंति :: ४ (चतुर्लघु) सेसेसु वि होंति त्ति छेदणादीहिं :: ४ (चतुर्लघु) "लहुगा०" [६४६३] गाहा । पकासे :: १४ (चतुर्गुरु) अरतीति वाक्यशेषः । अप्पगासे :: ४ (चतुर्लघु) रतीए ति वाक्यशेषः ।

पडिमाएँ झामियाए, उड्डाहोँ तणाणि वा भवे हेट्टा ।

साणाइ चालणा लाल, मूसए खंभ तणाइं पलीवेज्जा ॥३४६५॥

"पडिमाए०" गाहा । तेणं पदीवेणं पडिमा झामिज्जेज्ज, उड्डाहो पडिणीययाएँहिं समणएँहिं, पडिमा नारायणादीणं होज्ज ते एव गेण्हणादी दोसा हेट्टाऽऽयणाणि होज्ज दीवगस्स ताणि नालाए पलिप्पेज्ज साणादीओ वा चालेज्ज, पच्छा खंभतणाणि पलिप्पेज्ज ।

गाउय दुगुणादुगुणं, बत्तीसं जोयणाइं चरिमपदं ।

चत्तारि छच्च लहु गुरु, छेदो मूलं तह दुगं च ॥३४६६॥

अद्धाणनिग्गयादी, तिक्खुत्तो मग्गिऊण असईए ।

गीयत्था जयणाए, वसंति तो दीवसालाए ॥३४६७॥

ते तत्थ सन्निविट्टा, गहिया संथारगा विहीपुव्वं ।

जागरमाण वसंती, सपक्खजयणाएँ गीयत्था ॥३४६८॥

"गाउय दुगुणा०" ["अद्धाण०" "ते तत्थ०"] गाहा । कण्ठ्या । लाला=दीवगवट्टी । बिइयपदे -

पडिमाझामण ओरुभण, लिंपणा दीवगस्स ओरुभणं ।

ओसक्कण उस्सक्कण, छुक्कारण वारणोकट्टी ॥३४६९॥

"पडिमा०" गाहा । जत्थ पडिमा झामिज्जेज्ज, तओ ओगासा से पडिमा फेडिज्जइ जइ सक्कइ, अह न सक्कइ फेडेत्ता दीवगो फेडिज्जइ । उप्परासे भूमीए कीरइ लिंपणा कुड्डाणं खंभाण वा ।

संकलदीवे वत्तिं, उव्वत्ते पीलाए व मा डज्जे ।

रूएण व तं नेहं, घेत्तूण दिवा विगिंचिंति ॥३४७०॥

"संकलदीवे" गाहा । अह संकलदीवगो होज्ज ण सक्कइ ओरुभेउं ताहे वत्ती

उव्वत्तिज्जइ णिप्पीलिज्जइ वा । अहवा तेल्लं रूवेण घेतुं दिया विगिंचिज्जइ, परपक्खे फुक्कारणा । जाहे पलिप्पइ ताहे उक्कड्डणे ।

हेट्ठा तणाण सोहण, ओसक्कऽभिसक्क अन्नहिं नयणं ।

आगाढे कारणम्मि, ओसक्कऽसिक्कणं कुज्जा ॥३४७१॥

“हेट्ठा तणाण०” गाहा । कण्ठ्या ।

मज्झे व देउलाई, बाहिं व ठियाण होइ अतिगमणं ।

जे तत्थ सेहदोसा, ते इह आगाढे जयणाए ॥३४७२॥

“मज्झे व देउलाई०” गाहा । अववादे साहू वियाले आगया । देउलियाए ठिया बाहिं, तत्थ य एए च्चेव ठियाणं, तेण-सावयगयं जाणित्ता अंतो अतियया सदीवाए सालाए वा एज्ज, तत्थ सेहादिसु जे दोसा पुव्वुत्ता तेहिं इहं जयणा कायव्वा । तत्थ जइ पलिप्पेज्ज इमा जयणा-

अन्नाए तुसिणीया, नाए दट्टूण करण सविउलं ।

बाहिं देउलसद्दो, समागयाणं खरंटो य ॥३४७३॥

“अन्नाए०” गाहा । जइ केणइ ण णाया - जहा एत्थ संजया ठिय त्ति ताहे तुसिणीया णासंति । अह णाया महया सद्देण बोलं करेति जाव तत्थ बहुयणो मिलीणो, ताहे बहुयणस्स पुरओ इमं भणंति-केण वि पावेणं पलीवणं कयं । तुब्भेहिं चेव अम्ह अगणिकाओ दिन्नो । सव्वं उवकरणं दड्डं । एवं ते खरंतिज्जंति जहा ण चेव उल्लावेति-तुब्भेहिं पलीवियं ति ‘दट्टूणं’ ति पज्जलियं दट्टुं ‘बाहिं देउलसद्दो’ ति देउलाओ बाहिं निगंतुं बोलं करेति । सेसं कण्ठ्यम् ।

॥ उवस्सयपगए पिंडाइसुत्ताणि ॥

[सुत्तं]—उवस्सगस्स अंतो वगडाए पिंडए वा लोयए वा खीरे वा दहिं वा नवणीए वा सपिं वा तेल्ले वा फाणिए वा पूवे वा सक्कुली वा सिहरिणी वा उक्खित्ताणि वा विक्खित्ताणि वा विइकिन्नाणि वा विप्पइन्नाणि वा, नो कप्पइ निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा अहालंदमवि वत्थए ॥२-८॥

“उवस्सयस्स अंतोवगडाए पिंडए वा लोयए वा०” सुत्तं उच्चारेयव्वं । सम्बन्धः—

देहोवहीण डाहो, तदन्नसंघट्टणाय जोतिम्मि ।

संगाल चरणडाहो, एसो पिंडस्सुवग्घाओ ॥३४७४॥

“देहोवहीण दाहो०” गाहा । ‘तदण्ण’त्ति गीतेण वा सेहेण वा अन्नेण वा गोणादीहिं संघट्टिये देहोवहीण दाहो भवति । इमं चरणदाहो रागेण सइंगालं (पिं.नि.-६५९) । ‘उवोग्घाउ’त्ति संबन्ध इत्यर्थः ।

पिंडो जं संपन्नं, पिंडगेज्जं व पिंडविगई वा ।

जं तु सभावा लुत्तं, तं जाणसु लोयगं नाम ॥३४७५॥

“पिंडो जं०” गाहा । आहारगुणोपवेयं पिंड इत्यपदिश्यते, अनुपवेते लोचं । अहवा पिंडे णामं पिंडविगईओ जहा गुलो, पिंडग्गहणेणं सव्वासिं घणाणं विगईण गहणं कयं भवति । खीरं पंचविहं । खीरेण सव्वाओ दवविगईओ सूइयाओ ।

पूवो उ उल्लखज्जं, छुट्टुगुलो फाणियं तु दविओ वा ।

सक्कुलिगाई सुक्कं, तु खज्जगं सूयिअं सव्वं ॥३४७६॥

“पूवो उ०” गाहा । पूयग्गहणेणं सव्वेसि उल्लखज्जयाणं गहणं कयं भवति । “छुट्टुगुलो^२”त्ति उल्लगुलो फाणितं भन्नइ । ‘दवितो वा’ त्ति यणावट्टगं पाणितमेव फाणितं^३ भवति । सक्कुलिगहणेणं सव्वेसिं सुक्कखज्जयाणं गहणं कयं भवति । सिहरिणी मज्जिया । सा पुण -

१. रागेण सइंगालं दोसेण साधूमगं मुणेयव्वं ।

छायालीसं दोसा बोद्धव्वा भोयणविहीए ॥

२. सइकालं क, सइगालं अ ब ड इ । ३. ‘खुट्टुगुलो’ त्ति फाणितं, ‘द्रवितो व’ त्ति पिंडगुलो वा पाणिएण समं द्रवितो खुट्टुगुलो त्ति भणइ - इति चूर्णौ । मुच ।

जा दहिसरम्मि गालियगुलेण चउजायसुगयसंभारा ।
 कूरम्मि छुब्भमाणी, बंधति सिहरं सिहरिणी उ ॥३४७७॥
 पिंडाई आइन्ने, निग्गंथाणं न कप्पई वासो ।
 चउरो य अणुगघाया, तत्थ वि आणाइणो दोसा ॥३४७८॥
 चउरो विसेसिया वा, दोण्ह वि वग्गाण ठायमाणाणं ।
 अहवा चउगुरुगाई, नायव्वा छेयपज्जंता ॥३४७९॥

“जा दहिसरम्मि०” [“पिंडाई०” “चउरो०”] गाहा । ण कूरे पविसंतीत्यर्थः ।
 ‘उक्खिण्ण विक्खिण्णा’ जहा हेट्ठा तेसु ठाइ चउगुरुं, चउण्हं तवकालविसेसियं । अहवा
 भिक्खुस्स चउगुरुं, अभिसेगस्स :: १४ (चतुर्गुरु) उवज्जायस्स :: १६ (षड्गुरु) आयरियस्स
 छेदो । कास अगीतत्थ सुत्तं तु । सेसं जहा हेट्ठा ।

[सुत्तं]—अह पुण एवं जाणेज्जा—नो उक्खित्ताइं नो विक्खित्ताइं नो
 विइकिण्णाइं नो विप्पकिण्णाइं रासिकडाणि वा पुंजकडाणि वा
 कुलियाकडाणि वा भित्तिकडाणि वा लंछियाणि वा मुद्दियाणि वा
 पिहियाणि वा कप्पइ निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा हेमंत-गिम्हासु वत्थए
 ॥२-९॥

“अह पुण एवं जाणेज्ज नो उक्खिण्णाणि०” सुत्तं उच्चारयेय्वं^१ । तहेव विभासा ।

अणुभूया पिंडरसा, नवरं मुत्तूणिमेसि पिंडाणं ।
 काहामो कोउहल्लं, तहेव सेसा वि भणियव्वा ॥३४८०॥
 तेल्ल गुड खंड मच्छंडियाण महु पाण सक्कराईणं ।
 दिट्ठ मए सन्निचया, अन्ने देसे कुडुंबीणं ॥३४८१॥

“अणुभूया०” [“तेल्ल गुड०”] गाहा ।

[सुत्तं]—अह पुण एवं जाणिज्जा—नो रासिकडाइं जाव नो भित्तिकडाइं
 कोट्टाउत्ताणि वा पल्लाउत्ताणि वा मंचाउत्ताणि वा मालाउत्ताणि वा
 कुंभिउत्ताणि वा करभिउत्ताणि वा ओलित्ताणि वा विलित्ताणि वा

१. सूत्रपाठो भिन्नो दृश्यते मुच ।

लंछियाणि वा मुद्दियाणि वा पिहियाणि वा कप्पइ निग्गंथाण वा निग्गंथीण
वा वासावासं वत्थए ॥२-१०॥

“अह पुण एव जाणेज्ज नो पुंजकयाइं^१” सुत्तं उच्चारयेय्वं ।

कुंभी करहीएँ तहा, पल्ले माले तहेव मंचे य ।

ओलित्त पिहिय मुद्दिय, एरिसएँ ण कप्पती वासो ॥३४८२॥

उडुबद्धम्मि अईते, वासावासे उवट्टिए संते ।

ठायंतगाण गुरुया, कास अगीतत्थ सुत्तं तु ॥३४८३॥

“कुंभी करहीए०” [“उडुबद्धम्मि०”] गाहा । कुंभी उट्टिया, करहिया दुक्कणादी ।
‘कास अगीतत्थ सुत्तं तु’ । एयं कारणियं सुत्तं । सेसं कण्ठ्यम् ।

॥ उवस्सयपगए आगमणगिहादिसुत्ताणि ॥

[सुत्तं]—नो कप्पति निग्गंथीणं अहे आगमणगिहंसि वा वियडगिहंसि वा वंसीमूलंसि वा रुक्खमूलंसि वा अब्भावगासियंसि वा वत्थए ॥२-११॥

आगमणे वियडगिहे, वंसीमूले य रुक्खमब्भासे ।

ठयंतिकाण गुरुगा, तत्थ वि आणादिणो दोसा ॥३४८४॥

“आगमणे०” गाहा । आगमणगिहं नाम जत्थ पंथिय-पहिया आगंतूणं अच्छंति तं आगमणगिहं । वियडगिहं च उड्ढवियडगिहं च अहेवियडगिहं च । [अहेवियडगिहं] जं उवरिच्छन्नं हेट्ठा से नत्थि किंचि । उड्ढवियडं कूडा अत्थि, छाण्णं नत्थि । वंसीमूलगिहं उसरिया । अहे रुक्खमूलं रुक्खस्स हेट्ठागिहं, अह य रुक्खहेट्ठं चेव । अब्भावासिगिहं नाम आगासं । ‘ठयंतिकाण गुरुग’त्ति ।

आगमणगिहादिएसुं, भिक्खुणिमादीण ठयमाणीणं ।

गुरुगादी जा छेदो, विसेसितं चउगुरू वा सिं ॥३४८५॥

आगंतुगारत्थिजणो जहिं तु, संठाति जं चाऽऽगमणम्मि तेसिं ।

तं आगमोगं ति विऊ वदंति, सभा पवा देउलमादियं वा ॥३४८६॥

“भागमणे०^१” [“आगंतुगार०”] गाहा । आगमणगिहादीसु भिक्खुणी ठाइ :: १४ (चतुर्गुरु) अभिसेया ठाइ :: ६ (षड्लघु) गणावच्छेइणी :: १६^२ (षड्गुरु) पवत्तिणीए छेदो । अहवा चउगुरुयं चउण्ह वि तवकालविसेसियं । ‘तत्थ वि आणादिणो दोस’त्ति । मिच्छते इमा गाहा—

आगमणगिहे अज्जा, जणएण परिवारिया अणज्जेण ।

दट्ठं कुलप्पसूता, संजमकामा विरज्जंति ॥३४८७॥

“आगमणगिहे” गाहा । कण्ठया । कहं पुण विरज्जइ ?

उवस्सए एरिसए ठियाणं, ण सीलभारा सगला भवंति ।

को दाणि हंसेण किणेज्ज काकं, एवं नियत्तंति कुलप्पसूया ॥३४८८॥

“उवस्सए एरिसए ठियाणं०” वृत्तम् । ‘को दाणि’त्ति को पुण हंसेण कागं

---

१. आगमणेगिहादिसुं इति विशेषचूर्णिकृतसम्मतः पाठः सम्भाव्यते । २. नास्ति ड ।

किणेज्ज ? आयविराहणाए -

काइय पडिलेह सज्झाए, भुंजणें वीयारमेव गेलणणे ।
साणादी उवगरणे, तरुणाई जे भणिय दोसा ॥३४८९॥ [नि०]

“काइय०” दासगाहा । ‘काइगं’ति-

मोयस्स वायस्स य सण्णरोहे, गेलणण णीसट्टमसण्णरोहे ।
पलोट्टणा घाण ससद्द मत्ते, आतो भया तत्थ भवंति कीवे ॥३४९०॥

“मोयस्स०” वृत्तम् । सागारियं ति काउं जइ कायियं वाउक्कायं वा निरुंभति तो नीसट्टाए भवइ, आधिक्येन निर्लज्जीभवतीत्यर्थः । अह मत्तए वोसिरइ तओ पलोट्टे घाणी उच्छलइ । वोसिरिज्जंते य सद्दो भवति । तं च वित्ता आगवेंति^१ उड्डुहो । आतपर-तदुभयसमुत्था य दोसा ।

पडिलेहा सज्झाय भिक्ख त्ति एगट्टा वक्खाणेइ-

पेहिंति उड्डुह पवंचतेणा, अपेहणे सोहि तिहोवहिस्सा ।
कीरंतऽकीरंत सुते य दोसा, ण णिंति भिक्खस्स निरुद्धमग्गा ॥३४९१॥

“पेहिंति उड्डुह०” वृत्तम् । कण्ठ्यम् । ‘भुंज’ति ।

दुक्खं च भुंजंति सति द्वितेसु, तक्किंति देंते य अदेति दोसा ।
भुंजंति गुत्ता अधिकारिया उ, कुलुग्गया किं पुण जा अतोया ॥३४९२॥

“दुक्खं च भुंजंति०” वृत्तम् । कण्ठ्यम् । वियार-गिलाण दो वि एगट्टा भणइ-

वीयारभोमे बहि दोसजालं, णिसट्ट बीभच्छकया य अंतो ।
कीरंत किच्चे य गिलाण दोसा, कालादिवत्ती य तहोसहस्स ॥३४९३॥

“वीयारभोमे०” वृत्तम् । ‘णिसट्ट-बीभच्छकिया य अंतो’ति जइ अंतो उच्चारं आयरंति णिल्लज्जीभवन्ति बीभत्सा य दीसेज्ज । ‘कीरंत किच्चे य’ ति अकप्पिएणं गिलाणस्स कीरइ तं पासंता^२ दोसं कीरंति । एयं एयासि ण कप्पइ, अह सागारियं ति काउं न देंति ताहे कालाइक्कमेणमणगाढादि परिताविज्जइ । ‘साणादी उवकरणे’ति-

हरंति भाणाइ सुणादिया य, सयंति भीया व वसंति निच्चं ।
णिच्चाउले तत्थ णिरुद्धचारे, पोगग्गया होति कओ सि झाओ ॥३४९४॥

१. तं च गिहत्था वेंति इति भाव्यम् ? । २. तप्पासंता अ ब ड इ । ते पासंता क ।

“हरंति भाणाइ०” वृत्तम् । ‘तरुणादी जे भणिय दोस’ त्ति जे हेद्दा भणिया जहा—
तरुणा वेसत्थि विवाह रायमादीसु होति सतिकरणं ।
इच्छमणिच्छे तरुणा, तेणा ताओ व उवहिं वा ॥३४९५॥

“तरुणावेसत्थि०” गाहा ।

ओभावणा कुलघरे, ठाणं वेसित्थि खंडरक्खाणं ।
उद्धंसणा पवयणे, चरित्तभासुंडणा सज्जो ॥३४९६॥
चिंताइ दडुमिच्छइ, दीहं णीससति तह जरे डहे ।
भत्तारोयग मुच्छा, उम्मत्तो ण याणती मरणं ॥३४९७॥
मासो लहुओ गुरुओ, चउरो लहुगा य होंति गुरुगा य ।
छम्मासा लहु-गुरुगा, छेदो मूलं तह दुगं च ॥३४९८॥

“ओभावणा०” [“चिंताइ०” “मासो०”] गाहा । केइ ताओ तत्थ ठियाओ दडुण
सन्नातयाणं साहेति - तो तुब्भं धूताओ जाहिं चंद-सूरा वि न दिट्ठपुव्वा ता संपयं वित्तेहिं
परिवारिया अच्छंति । ताहे भाणित्त भामिज्जंताणि आणेति । सा वि ण^१ तरइ उच्चारिउं । जइ
नेच्छइ ताहे भणंति - धुवं तुमंसि विनट्ठा । एक्काए दोसु तीसु व गाहा पूर्वोक्ता [२२६३] ।
अन्नं च तं ‘ठाणं वेसित्थि खंडरक्खाणं’ खंडरुक्खा संधिक्खाणादी उद्धंसणा तासिं पवयणे
वा तासिं-अहो ! इमाओ जिइंदियाओ बंभचारिणीओ जाओ लोगस्स दुप्पुत्तेहिं समं अच्छंति ।
पवयणे-णूणं णिस्सारं पवयणं जत्थ एरिसो वासो ण निवारिओ त्ति, चरित्तभासुंडणाय तारिसे
शीघ्रमेव भवति । जम्हा एते दोसा तम्हा आगमणगिहे न ठाइयव्वं ।

एए चेव य दोसा, सविसेसतरा हवंति विगडगिहे ।
वंसीमूलट्टाणे, पडिसिद्धे जे भणिय दोसा ॥३४९९॥

“एए चेव य दोसा०” गाहा । एईसे विभासा ।

अवाउडं जं तु चउद्विसिं पि, तीसु दुसुं वा वि तहेक्कतो वा ।
अहे भवे तं वियडं गिहं तु, उडुं अमालं च अच्छन्नगं वा ॥३५००॥

“अवाउडं जं तु०” वृत्तं कण्ठ्यम् । एत्थ - ‘सविसेसतरा दोस’ त्ति ।

अजंतिया तेण सुणा उवेति, गोणादि निस्संकमभिहवंति ।
तेणादिया तत्थ चिलीय दोसा, कडादिकम्मं तु सजीवघातं ॥३५०१॥

“अजंतिता०” वृत्तम् । चिलिमिणीए तेणार्इया दोसा । ‘कडादि’ त्ति कडगे आहाकम्मदोसा जीवघाओ य । वंसीमूलस्स विभासा -

जाओ (जो आ) वणे वी य बहिं घरस्स,
अलिंदओ वा अवसारिगा वा ।
गेहस्स पासे पुर पिट्ठओ वा,
तं वंसिमूलं कुसला वदंति ॥३५०२॥

“जाओ वणे वी०” वृत्तं कण्ठ्यम् । रुक्खमूलस्स अब्भावगसियाए य इमा विभासा—
अट्ठिं व दारुगादी, सउणगपरिहार पुप्फ फलमादी ।
एवं तु रुक्खमूले, अब्भावासम्मि सिण्हाई ॥३५०३॥

“अट्ठिं च दारुगादी०” गाहा । अट्ठिं दारुगं वा अवरी विरग्गेल्लयं वाएण चालियं उवरिं पडेज्ज, सउणगपुरिसं वा अर्च्छिसि पडेज्ज, पुप्फाणि वा, फलाणि वा एएसु संजमविराहणा । कविट्ठा दीसी संभिदेज्ज अब्भावासम्मि सेन्हादि त्ति सेण्हा उस्सा, आइसद्देण सचित्तरओ वा पडेज्ज । सेन्हाए उल्लंगीणं आयविराहणा वि विसूइयादीहिं । जम्हा एए दोसा तम्हा ण ठाइयव्वं । भवे कारणं ठाएज्जा वि ।

अद्धाणनिग्गयादी, तिक्खुत्तो मग्गिरुण असतीये ।
वाडगआगमणगिहे, इयरम्मि य णिग्गहसमत्थे ॥३५०४॥

“अद्धाण०” गाहा । ‘वाडगआगमणगिहे’ त्ति—वाडगस्स तं मज्झे आगमणगिहं देउलादि “इयरंमि य”त्ति सेज्जायरे णिग्गहसमत्थे जइ इच्छइ शक्त्तो यः ततः तत्र वसंति ।

जं देउलादी उ णिवेसणस्सा, मज्झम्मि गुत्तं सुपुरोहडं च ।
अदुट्ठगम्मं ण य दुट्ठमज्झे, अदूरगेहं तहियं वसंति ॥३५०५॥

जुवाणगा जे सविगारगा य, पुत्तादओ तुज्झ इहं वसंति ।
मा ते वि अम्हं इह संवयंतु, इच्छंत सत्ते य वसंति तत्थ ॥३५०६॥

“जं देउलादी तु०” [“जुवाणगा०”] वृत्तम् ।

भोइयकुले व गुत्ते, दुज्जणवज्जे वसंति उ पउत्थे ।
महतरगादिसु गुत्ते, वंसीमूलम्मि ठायंति ॥३५०७॥

“भोइय०” गाहा । असइ एरिसस्स ताहे वंसीमूले^१ ठायंति णिद्वेसे । कत्थइ भोइयकुलो सो य पविसियगो तं च घरं रक्खिज्जइ ।

तस्सऽसइ वियडगिहे^२, वसंति कडगादि छोदुणं उवरिं ।

तस्सऽसति पासवियडे, कडगादी पंतवत्थेहिं ॥३५०८॥

“तस्सऽसइ वियडगिहे०” गाहा । उडुवियडे उवरिं कडगं दाऊण ठायंति । पच्छा तिरियवियडे वि, तस्स कडग चिलिमिणी^३ कीरइ । असई चीरेहिं विज्जणेहिं रुक्खमूले अब्भावगासे य । एए दोन्नि वि य द्वाणे ।

विहं पवन्ना घणरुक्खहेट्टे, वसंति उस्साऽवणिरक्खणद्धा ।

तस्साऽसती अब्भगवासिए वि, सुवंति चिट्ठंति व उण्णिछन्ना ॥३५०९॥

“विहं पवन्ना०” वृत्तम् । उन्नियकप्पोछन्ना सुवंति चिट्ठंति वा ।

[सुत्तं]—कप्पइ निग्गंथाणं अहे आगमणगिहंसि वा वियडगिहंसि वा वंसीमूलंसि वा रुक्खमूलंसि वा अब्भावगासंसि वा वत्थए ॥२-१२॥

सुत्तं ।

एसेव गमो नियमा, निग्गंथाणं पि णवरि चउलहुगा ।

नवरिं पुण णाणत्तं, अब्भावासम्मि वतिगादी ॥३५१०॥

“एसेव गमो०” गाहा । आह चोयकः— सुत्तं निरत्थयं । आयरिओ आह—

सुत्तनिवाओ पोरण आगमे भोइए व रक्खंते ।

आराम अहेविगडे, वंसीमूले व णिद्वेसे ॥३५११॥

“सुत्तनिवाओ पोरण०” गाहा । पुरा आगमणगिहं आसि, संपयं ण कोइ एइ । एत्थ एयं सुत्तं । अस्य व्याख्या—

अभुज्जमाणी उ सभा पवा वा, गामेगपासम्मि ण याऽणुपंथे ।

पभू व वारेति जणं उवेत्तं, ण कुप्पती सो य तहिं तु ठंति ॥३५१२॥

१. सूसीमूले अ ब क ड इ । २. उडुवियडे मुच । ३. वि इत्यधिकं अ इ ।

“अभुज्जमाणी उ०” वृत्तं कण्ठ्यम् । ‘न कुप्पइ सो य’ त्ति सभादीणं जो सामी सो ण कुप्पइ जं जएहिं ट्टिएहि भोइए वक्खंते त्ति सम्मद्विट्ठि भद्दगो वा गामासीतस्स गंधेणं संजएसु ठिएसु कोइ ण अल्लियइ वियडगिहे । इमो सुत्तणिवाओ ।

गुम्मेहि आरामघरम्मि गुत्ते, वईय तुंगाय व एगदारे ।

अहे अगुत्ते छइतम्मि ठंती, ण जत्थ लोगो बहु सण्णिलेति ॥३५१३॥

“गुम्मेहिं” वृत्तं । ‘वईय तुंगाय’ त्ति वाडी उच्चिया आरामस्स, ‘अहे अगुत्ते’ त्ति जं हेट्ठा वियडघरं तं सेरिया गुम्मादीहि गुत्तीभूतं^१ अप्पसारियं एक्कं च वा(दा)रं उवरि वियडगिहे उवरिं छएउं वि हं(ठं)ति वंसीमूले । इमो सुत्तणिवाओ ।

जं वंसिमूलऽण्णमुहं च तेणं, पिहहुवारं ण तओ उ छिंडी ।

सुणेंति सहं न परोप्परस्स, न काइयं णेव य दिट्ठिवातो ॥३५१४॥

“जं वंसिमूलं०” वृत्तं कण्ठ्यम् ।

रुक्खो अग्गवगासे य दो वि एगट्ठा भणइ ।

असई य रुक्खमूले, जे दोसा तेहिं वज्जिए ठंति ।

अद्धाणमग्गवासे, गेलण्णागाढ वइगादी ॥३५१५॥

कडं कुणंतेऽसति मंडवस्सा, कडाऽसती पोत्तिमतेणगम्मि ।

सद्दोवओगो धणुतासणा य, सोट्ठादि पाडिंति य पुव्वलग्गे ॥३५१६॥

“असई य रुक्खमूले०” [“कडं०”] गाहा । असई रुक्खमूले वि अट्ठिमादिदोसा जहिं णत्थि, जहिं चेव हेट्ठा मंडवो तहिं, असइ मंडवस्स पच्छ किडएण चिलिमिणी कीरइ, तस्स असइ पोत्तेहिं, असइ सागारियं वा जहा समणगा पडमंडवं करेंति । ताहे सउणयादीणि^२ छुक्करेंति उवओगं वा देंति, धणुएणं भेसेंति, पाहाणेहिं वा, जं वा पुव्वलग्गं तं पाडिज्जइ सोट्ठा जे सुक्ककट्ठा पुव्वलग्गा । एसा जयणा रुक्खमूलहेट्ठा^३ । अग्गवासांसि कहां होज्जा ? अद्धाणे गिलाणट्ठाए वा खीरादिणा खज्जं होज्जा । तं पुण—

विसोहिकोडिं हवइत्तु गामे, चिरं व कज्जं ति वयंति घोसं ।

अब्भासगामाऽसति तत्थ गंतुं, पडालि रुक्खाऽसतिए अछण्णे ॥३५१७॥

“विसोहिकोडिं०” वृत्तं । जहा गामादिसु सुद्धं न लब्भइ ताहे गामादिएसु चेव विसोहिकोडीए गेण्हंति । तह वि अलब्भमाणो आसन्ने वइयाए गामो, तत्थद्वाओ वइयाओ आणिज्जइ । अह अब्भासे णत्थि गामो ताहे वइयं गम्मइ । तत्थ छन्ना असइ रुक्खहेद्वा ठायंति असइ आगासे ।

॥ उवस्सयपगयं समत्तं ॥

॥ सागारियपारिहारियपगयं ॥

[सुत्तं]—एगे सागारिए पारिहारिए, दो तिन्नि चत्तारि पंच सागारिया पारिहारिया, एगं तत्थ कप्पागं ठवयित्ता अवसेसे निव्विसेज्जा ॥२-१३॥

“एगे वि सागारि पारिहारिए जाव अवसेया निव्विसेज्ज०” सुत्तं ।

जहुत्तदोसेहि विवज्जिया जे, उवस्सगा तेसु जती वसंता ।

एगं अणेगे व अणुण्णवित्ता, वसंति सामिं अह सुत्तजोगो ॥३५१८॥

[“जहुत्तदोसेहि०”] सम्बन्धो वृत्तसिद्धः । सह आगारेण सागारियः स्वसमयसिद्धांतसंज्ञा । यस्य गृहे साहवो वसन्ति तस्येयं संज्ञा सागारिए त्ति, स एव परिहरिज्जति । अपिशब्दः संभावने^१ । किमंगं पुण बहवे तेसिं पडिहरियव्वा ।

इदार्णि सुत्तं सुत्तेण अववदति । जया किंचि कारणं होज्ज तथा एगे कप्पागो ठविज्जइ । ‘सागारिए’ त्ति मूलं अवसेसा णिव्विसिज्जंति ।

सागारिउ त्ति को पुण ?, काहे वा ? कतिविहो व ? से पिंडो ।

असिज्जायरो व काहे ?, परिहरियव्वो व सो कस्सा ? ॥३५१९॥

दोसा वा के तस्सा ?, कारणजाए व कप्पती कम्मि ? ।

जयणाए वा काए ?, एगमणेगेसु घेत्तव्वो ॥३५२०॥

“सागारिउ त्ति को पुण०” त्ति गाहा । [“दोसा वा के तस्सा०”] दारगाहाद्वयम् । तत्थ सागारिय इति दारं । अस्य व्याख्या—

सागारियस्स णामा, एगद्धा णाणवंजणा पंच ।

सागारिय सेज्जायर, दाता य धरे घरे चेव ॥३५२१॥

“सागारियस्स णामा०” गाहा । कण्ठ्या ।

अगमकरणादगारं, तस्सहजोगेण होइ सागारी ।

सेज्जाकरणे सेज्जाकरो उ दाता तु तद्दाणा ॥३५२२॥

“आगमकरणा०” गाहा । कण्ठ्या ।

गोवाइऊण वसहिं, तत्थ ठिते यावि रक्खिउं तरइ ।

तद्दाणेण भवोधं, च तरति सेज्जातरो तम्हा ॥३५२३॥

१. एगे वि इति अपिसहितः विशेषचूर्णिकृतसम्मतः पाठो नास्ति मुच ।

जम्हा धारइ सिज्जं, पडमाणिं छज्ज लेप्पमाईहिं ।

जं वा तीएँ धरेती, नरगा आयं धरो तम्हा ॥३५२४॥

“गोवाइऊण०” [“जम्हा धारइ०”] गाहा । सेज्जाए सारक्खणं संगोवणं, जेण तरइ काउं । तत्थ ठिए या वि रक्खिउं तरइ त्ति, तत्थ ठिया साहुणो ते सारक्खिउं तरइ तेण सेज्जायरो । अहवा तेण सेज्जापयाणेण संसारं तरइ तेण सेज्जायरो । सागारिय त्ति गयं ।

इयारिणं को पुण त्ति दारं—

सेज्जायरो पभू वा, पभुसंदिट्ठो व होइ कायव्वो ।

एगमणेगे व पभू, पभुसंदिट्ठे वि एमेव ॥३५२५॥

“सेज्जायरो पभू वा०” गाहा । जो सो पभू सो एगो वा अणेगे वा होज्जा जे वि पभू संदिट्ठो ते वि एगो वा अणेगे वा होज्ज ।

सागारिय संदिट्ठे, एगमणेगे चउक्कभयणा तु ।

एगमणेगा वज्जा, णेगेसु उ वज्जए एक्कं ॥३५२६॥

“सागारिय संदिट्ठे०” गाहा । एत्थ संदिसंतए य संदिट्ठेसु य चत्तारि भंगा ।१-एगो पभू एगं संदिसइ, २-एगो पभू अणेगे संदिसइ, ३-बहवे पभुणो एगं संदिसंति, ४-बहवे पभुणो बहवे संदिसंति । ते एगो वा अणेगे वा वज्जणीया । अणेगेसु एगो ठविज्जइ । एस उवरिं भन्निहिति । को पुण त्ति गयं ।

इदारिणं काहे त्ति दारं—

अणुणविय उगगहंगण, पायोग्गाणुण्ण अतिगते ठविते ।

सज्झाय भिक्ख भुत्ते, णिक्खित्ताऽऽवासए एक्को ॥३५२७॥

पढमे बितिए ततिए, चउत्थ जामे व होज्ज वाघातो ।

निव्वाघाए भयणा, सो वा इतरो व उभयं वा ॥३५२८॥

“अणुणविय०” [“पढमे०”] गाहा । एत्थ णेगमपक्खासू(श्रि)ता । आह, एगो भणइ—अणुणविए उवस्सए सागारिओ । अन्नओ भणइ—जदा सागारियस्स उगगहं पविट्ठा तथा सागारिओ, अण्णो भणइ—जया अंगणं पविट्ठा । अन्नो भणइ—जया पाउगं अणुन्नवियं । अन्नो भणइ—जया वसहिं पविट्ठा । अन्नो भणइ—दंडए निक्खित्ते । अन्नो भणइ—जया सज्झायं काउमाढत्ता । अन्नो—जया भिक्खाए पविट्ठा । अन्नो—जया भुत्तं । अन्नो—भाणेसु निक्खित्तेसु ।

अन्नो-आवस्सए कए । अन्नो भणइ-दिवसस्स पढमे जामे गते, अन्नो बिइए जामे, अन्नो तइए जामे, अन्नो चउत्थे जामे । आयरिओ भणइ-सव्वे एए अणादेसा । पढमादिसु जामेसु जइ वाघाओ होज्ज तो असेज्जातरो । को पुण वाघाओ ? तेणादीण भएणं अन्नं खेतं संकंता । एवं असेज्जायरो भणइ । ‘णिव्वाघाए भयण’ त्ति जइ न गया तत्थेव च रत्ति वुत्था कल्लो एए णिगंतुकामा ताहे इमा भयणा । ‘सो वा अन्नो^१ व’ त्ति अस्य व्याख्या-

जति जगंति सुविहिया, करंति आवासगं च अण्णत्थ ।

सेज्जातरो ण होती, सुत्ते व कए व सो होती ॥३५२९॥

“जइ जगंति०” गाहा । कण्ठ्या । एवं अन्नो सेज्जायरो जो से ण जत्थ ‘सुत्ते व कए व सो होही^२’ त्ति जत्थ वुत्था ण जगिया तत्थेव य आवस्सयं कयं एवं सो भवइ । ‘उभयं व’ त्ति अस्य व्याख्या-

अन्नत्थ व सोऊणं, आवासग चरममण्णहिं तु करे ।

दोन्नि वि तरा भवंती, सत्थादिसु इधरधा भयणा ॥३५३०॥

“अन्नत्थ व०” गाहा । सत्थे गामे वा कहिं चि सुवित्ता पच्चूसियं आवस्सयं जइ अन्नत्थ करंति दो वि सेज्जायरा ‘इहरहा भयण’ त्ति जइ सत्थे चेव आवस्सयं करंति चरिमं पच्चूसिकमित्यर्थः । सत्थेल्लागसेज्जदाता सेज्जायरो । अह न चेव वुत्ता जत्थ आवस्सयं करंति चरिमं सो सेज्जायरो । एयं उभयभयणा भणिया । अहवा इमा भयणा-

असइ वसहीय वीसुं, वसमाणाणं तरा तु भयितव्वा ।

तत्थऽण्णत्थ व वासे, छत्तच्छायं तु वज्जेति ॥३५३१॥

“असइ०” गाहा । जइ संकुया वसही अद्धगा अन्नत्थ सोवगा जंति तत्थ जे गया जइ कल्लेगणियं पोरुसिं तत्थेव करंति दो वि सेज्जायरा । अह मूलवसही पडियागंता करंति पोरिसिं मूलवसहिदाया सिज्जायरो । एसा भयणा । अहवा लाडाचार्यानामादेशेन-जत्थ आयरिओ वसति सो सेज्जायरो । छत्तो आयरिओ । काहे त्ति गयं ।

कइविहो पिंडो त्ति दारं-

दुविह चउव्विह छव्विह, अट्टुविहो होति बारसविहो य ।

सेज्जातरस्स पिंडो, तव्विवरीओ अपिंडो उ ॥३५३२॥

“दुविह०” गाहा ।

आहारोवहि दुविहो, विदु अण्णे पाण ओहुवग्गहिए ।

असणादिचउर ओहे, उवग्गहे छव्विहो एस ॥३५३३॥

अण्णे पाणे वत्थे, पादे सुयादिया य चउरु ।

असणादी वत्थादी, सूचादि चउक्कका तिन्नि ॥३५३४॥

तणडगलछारमल्लासेज्जासंथारपीढलेवादी ।

सेज्जातरपिंडो सो, ण होति सेहो य सोवहिओ ॥३५३५॥

“आहारोवहि०” [“अण्णे पाणे०” “तण-डगला०”] वक्खाणगाहा । सूइयादी जेसिं ते सूयादीया । सूई पिप्फलगा णहच्छेदणगा कन्नसोहणं, एस अट्टुविहो बारसविहो असणादि ण्क ४। वत्थ-पडिग्गह-कंबल-पादपुंछणं । सूयादीगा य चत्तारि । कइविहे त्ति गयं ।

इदाणिं असेज्जायरो व्व काहे त्ति-

आपुच्छिय उग्गाहिय, वसहीतो णिग्गतोग्गहे एगे ।

पढमादि जाव दिवसं, वुत्थे वज्जेज्जऽहोरत्तं ॥३५३६॥

“आपुच्छिय०” गाहा । एत्थ नेगमपक्षाश्रिता आह-एगो भणइ-जया सेज्जायरो आपुच्छिओ भवइ । ‘उच्छू वोलिंति वई’ गाहा [गा० १५३९] । तदा असेज्जायरो भवइ । अन्नो भणइ-निग्गंतुकामेहिं उग्गाहिते असेज्जायरो भवइ । अन्नो जाहे वसहीए निग्गया ताहे असेज्जायरो भवइ । ‘पढमाए जाव दिवसं’ अस्य व्याख्या-पढमाए पोरिसीए दिवसस्स आरब्भ जाव चउत्थे पहेरे कप्पइ । कधं पुनरेतत् ज्ञायते ? जहा पढमाए पोरिसीए दिवसस्स आरब्भ । अत उच्यते-

अग्गहणं जेण णिसिं, अणंतरेगंतरं दुहिं च ततो ।

गहणं तु पोरिसीहिं, चोदग ! एते अणादेसा ॥३५३७॥

“अग्गहणं जेण णिसिं०” गाहा । रत्तिं सव्वं न कप्पइ घेतुं । अन्नो भणइ-पढमाए पोरिसीए गयाणं पुन्नाए असेज्जायरो, एसा अणंतरा । अन्नो भणइ-बिइए जामे गए । एसा एगंतरा । अन्नो भणइ-तइए जामे असेज्जायरो रत्तिं तो एस बिइयंतरो । अन्ने भणइ-चउत्थे जामे असेज्जायरो । अहवा एस बिइयंतरो पढमाओ जामाओ । एए णेगमपक्खस्सियाणं चोयगाणं वयणा । आयरिओ भणइ-एए सव्वे अणादेसा । ‘वुत्थे वज्जेज्ज अहोरत्तं’ ति । एयं आयरियवयणं । इमो आएसो-जावतिएणं असेज्जायरो भवइ ।

सूरथमणम्मि उ निग्गयाण दोण्ह रयणीण अट्ट भवे ।

देवसिय मज्झ चउ दिणणिग्गति बितियम्मि सा वेला ॥३५३८॥

“सूरथमणम्मि उ०” गाहा । सूरथमणे ते निग्गया । रतीए चत्तारि जामा, पभाए चत्तारि जामा, बिइयाए चत्तारि जामा एए चेव सिया चत्तारि जामा, रयणिच्चयाणं जामाणं दोन्ह चउक्कयाणं मज्झे एएसिं बारसण्हं जामाणं अंते असेज्जायरो वुत्थे वज्जेज्ज । ‘अहोरत्तं’ ति । अस्य व्याख्या—दिणे णिग्गए बिइयदिवसे सा वेला, सुरुग्गमे जइ निग्गया तो बिइयदिवसे ताए चेव वेलाए असेज्जायरो ते चेव दिवसस्स चत्तारि पहरा, रतीए वि चत्तारि पहरा । एवं अहोरत्तं वज्जियं उग्गए कप्पइ । एतदुक्तं भवति - बिइयदिवसे सा वेला । एष द्वितीयः प्रकारः ।

इदाणिं परिहरियव्वो व सो कस्स त्ति दां—

लिंगत्थस्स उ वज्जो, तं परिहरतो व भुंजतो वा वि ।

जुत्तस्स अजुत्तस्स व, रसावणो तत्थ दिट्ठतो ॥३५३९॥

“लिंगत्थस्स उ०” गाहा । जो लिंगं धरेइ तस्स जो सेज्जायरो ‘तं’ इति । तं सेज्जायरपिंडं भुंजंति वा परिहरंति वा, ‘जुत्तस्स’ ति सामन्नगुणेहिं ‘अजुत्तस्स वा’ परिहरियव्वो । दिट्ठतो तत्थ रसावणाण, रसावणो णाम मज्जावणो मरहट्टविसए रसावणो ज्झओ बज्झइ । तं दट्टूण सव्वे वि भिक्खयरमादी परिहरंति । अभोज त्ति काउं । एवं चेव तस्स रयहरणज्झओ दीसइ त्ति काउं परिहरिज्जंति सेज्जायरपिंडो । किं कारणं परिहरिज्जइ ? जेण दोसा । के दोसा ? उच्यते—

तित्थंकरपडिकुट्टो, आणा अण्णाय उग्गमो ण सुज्झे ।

अविमुत्ति अलाघवता, दुल्लभ सेज्जा य वोच्छेदो ॥३५४०॥ [नि०]

“तित्थंकरपडिकुट्टो०” दाग्गाहा । ‘तित्थंकर पडिकुट्टस्स’ व्याख्या—

पुर पच्छिमवज्जेहिं, अवि कम्मं जिणवरोहिं लेसेणं ।

भुत्तं विदेहएहिं य, ण य सागरियस्स पिंडो उ ॥३५४१॥

[“पुर-पच्छिम०”] अवि य तेसिं मज्झिमयाणं एगस्स आहाकम्मं कयं, सेसाणं वट्टइ, ण य सेज्जायरपिंडो । आणाए व्याख्या—

सव्वेसि तेसि आणा, तप्परिहारीण गेण्हता ण कता ।

अण्णाउंछं न जुज्जति जहिं ठितो गेण्हतो तत्थ ॥३५४२॥

“सव्वेसि०” गाहा । ‘तप्परिहारीणं’ ति तित्थंकराणा अन्नातं उच्छं भोत्तव्वं । तं न जुज्जइ जत्थ ठिया तस्सामिणं गेण्हंतस्स । ‘उग्गमो न सुज्झो’ अस्य व्याख्या—

बाहुल्ला गच्छस्स उ, पढमालिय पाणगादिकज्जेसु ।

सज्झाय करण आउट्टिता करे उग्गमेगतरे ॥३५४३॥

“बाहुल्ला०” गाहा । बहुयत्तणेण बाहुल्ला, उग्गमदोसो वा, अभिक्खगहणेणं करेज्जा स्वाध्यायमन्ताः साधवः चारित्रमन्ताः साधवः । एतेहिं आउट्टाविया । अविमुत्तीए व्याख्या—

दव्वे भावेऽविमुत्ती, दव्वे वीरल्ल णहारुबंधणता ।

सउणग्गहणे कड्डण, पइद्ध मुक्को वि आणेइ ॥३५४४॥

भावे उक्कोस-पणीयगेहितो तं कुलं ण छड्डेति ।

णहाणादी कज्जेसु व, गतो वि दूरं पुणो एति ॥३५४५॥

“दव्वे० [“भावे०”] । गाहाद्वयम् । दव्वे जहा वीरल्ल^१सउणओ दोरेण बद्धो पक्खी विघातेउं तेण दोरेण आणिज्जइ दूरमवि गओ । “भावे उक्कोस०” गाहा । कण्ठ्या । लाघवस्स व्याख्या—

उवहि सरीरमलाघव, देहे णिद्धाइविंघियसरीरो ।

संधंसग सासभया, ण विहरइ विहारकामो वि ॥३५४६॥

“उवहि सरीरो” गाहा । समुद्दिसंतो परिवूढो भवति । एस सरीर अलाघवस्स । उवगरण-अलाघवस्स इमा गाहा—

सागारि पुत्त भाउग, णत्तुग दाण अतिरखद्ध भारभया ।

ण विहरति ओम सावय, णियडाऽगणि भाण एज्ज त्ति ॥३५४७॥

“सागारि पुत्त०” गाहा । एगो साहू ठिओ । तस्स उवहीसागारियस्स भाया पिया पुत्ता नत्तुगा य उवकरणं देति । तं खद्धं उवकरणं जायं । तेण पडिबंधेणं न विहरइ । दुब्भिक्खं च जायं । ताहे सेज्जायरेण चित्थियं, एसो अम्हे य मरिस्सामो । तेण सण्णाभूमिं गयस्स उवकरणं णीणेत्ता संगोवेत्ता वसही ज्ञामिता । आगएण दिट्ठं । ताहे सो भायणाणि घेत्तूण गओ । भणिओ य सिज्जायरेण - पुणो एज्जह । सुयाले आगओ । तं च से सिट्ठं । दिन्नं च सव्वं । एए दोसा ‘अलाघवे दुल्लभ सेज्ज’त्ति, अस्य व्याख्या—

भिक्खा पयरणगहणं, दोगच्चं अण्णआगमे ण देमो ।

पयरण णत्थि ण कप्पति, असाहु तुच्छे य पण्णवणा ॥३५४८॥

“भिक्खा पयरण०” गाहा । पंचसयओ गच्छे । तेसिं साहूणं दिवसे दिवसे एक्केक्को भिक्खं पयरणं गेन्हइ । तेहिं पंचहिं सएहिं दिणे दिणे १गिन्हमाणेहिं सो ढेल्लो^२ जाओ । ते गया साहू । अन्ने आगया । वसहिं मग्गंति । सो भणइ—अत्थि वसही । किं पुण अहं ढेल्लो जाओ ? पयरणं णत्थि तेण वसही ण देमि । ते साहुणो भणंति—अम्ह ण कप्पइ पयरणं घेतुं । सो भणइ—रिक्केहिं भायणेहिं णिगच्छंता अमंगलं भवइ ण देमि वसहिं । एवं दुल्लभा सेज्जा भवइ । ‘असाहु’त्ति अमंगलमित्यर्थः । ‘तुच्छे य’त्ति अम्हं घराओ रिक्केएहिं भायणेहिं णिगच्छंतीत्यर्थः । ‘वोच्छेदो’त्ति, अस्य व्याख्या—

थल देउलिया ठाणं, सत्तिकालं दट्टु दट्टु तहिं गमणं ।

निग्गएँ वसहीभंजण, अण्णे उब्भामगाऽऽउट्टा ॥३५४९॥

“थल देउलिया०” गाहा । गामस्स मज्झे देवद्रोणी । देउलियाए साहू ठिया । ते पडियरंता अच्छंति । जहिं जहिं देसकालो तहिं तहिं जमगसमगं उवयंति जहा तेसिं गिहत्थाणं समुद्देसविग्घो भवति । तेहिं साहूहिं गएहिं मा अन्नो कोइ द्वाहिति त्ति सा देउलिया भग्गा । एवं सेज्जावोच्छेदो । अन्नत्थ अन्नेहिं विवरितं कयं, उब्भामो भिक्खायरियाए आणेंति । तत्थ आउट्टा दोसा वा । के तस्स त्ति गयं ।

इदारिणं कारणजाए त्ति दारं—

दुविहे गेलन्नम्मी, निमंतणे दव्वदुल्लभे असिवे ।

ओमोदरिय पओसे, भए व गहणं अणुण्णायं ॥३५५०॥ [नि०]

“दुविहे०” गाहा । दुविहं गेलन्नं, आगाढं अणागाढं च । अस्य व्याख्या—

तिपरियमणागाढे, आगाढे खिप्पमेव गहणं तु ।

कज्जम्मि छंदिया घेच्छिमो त्ति ण य बेत्ति उ अकप्पं ॥३५५१॥

“तिपरिय०” गाहा । पूर्वाद्धं कण्ठयम् । णिमंतणाए पच्छद्धं । अहवा णिमंतेइ दिवसे दिवसे तत्थ भाणियव्वं—न वट्टइ । भणियव्वो - अम्हं एयं साहीणं ।

जं वा असहीणं तं, भणंति तं देह तेण णे कज्जं ।
णिब्बन्धे चैव सइं, घेत्तूण पसंग वारेंति ॥३५५२॥

“जं वा असहीणं०” गाहा । ‘सइं’ ति सकृत् गेन्हंति । ‘दव्वदुल्लभे’त्ति अस्य व्याख्या—

दुल्लभदव्वं व सिया, संभारघयादि घेप्पती तं तु ।
ओमऽसिवे पणगादिसु, जतिऊणमसंथरे गहणं ॥३५५३॥

“दुल्लभदव्वं०” पूर्वाद्धम् । ‘संभारघतादि’ गिलाणपाउग्गाणि ओसहाणि घेप्पंति असिवोमोयरिया उ पच्छद्वेणं वक्खाणेइ । प्रदोष इति राज्ञः अस्य व्याख्या—

उवसमणट्टु पदुट्टे, सत्थो वा जा ण लब्भते ताव ।
अच्छंता पच्छणं, गेण्हंति भए वि एमेव ॥३५५४॥

“उवसमणट्टु०” गाहा । ‘भये’त्ति बोहियतेणाणं । अन्नत्थ न सक्कइ गंतुं ।
इदाणिं जयण त्ति दारं ।

तिक्खुत्तो सक्खेत्ते, चउद्दिसिं मग्गिऊण कडयोगी ।
दव्वस्स य दुल्लभया, सागारियसेवणा दव्वे ॥३५५५॥

“तिक्खुत्तो०” गाहा । कण्ठ्या । एगस्स गयं सागारियस्स ।
इदाणिं अणेगेसु कहं घेत्तव्वो, का वा जयणा ?

णेगेसु पिया पुत्ता, सवत्ति वणिए घडा वए चैव ।
एएसिं णाणत्तं, वोच्छमि अहाणुपुव्वीए ॥३५५६॥

“णेगेसु पिया-पुत्ता०” दासगाहा । पिया-पुत्ता-सवत्ती उवणिया घडावइया । तत्थ पढमं दारं । पियापुत्ताणं सामन्नं जत्थ तत्थ अणुण्णवणविही भण्णइ—

पित पुत्त थेरए या, अप्पभु दोसा य तम्मि उ पउत्थे ।
जेट्ठातिअणुण्णवणा, पाहुणए जं विधिग्गहणं ॥३५५७॥ [नि०]

“पिया पुत्त०” गाहा पुरातना । अस्य व्याख्या—

दुप्पभिति पिता पुत्ता, जहिं होंति पभू ततो भणइ सव्वे ।
णातिक्कमंति जं वा, अपभुं व पभुं व तं पुव्वं ॥३५५८॥

“दुप्पभिइ०” त्ति गाहा । दोन्नि आदिं काउं जाव अणियया पिया-पुत्ता, ते पुण सव्वे पभुणो । ते सव्वे अणुणवेयव्वा । अहवा पभू वा अप्पभू वा, जेण दिन्नं कयं वा अविकोप्पं भवइ सो अणुणवेयव्वो ।

अप्पभु लहुओ दिय णिसि, पभुणिच्छूढे विणास गरहा य ।
असहीणम्मि पभुम्मि उ, सहीणजेट्टादऽणुणवणा ॥३५५९॥

“अप्पभु लहुओ०” गाहा । जइ अपभुं अणुणवेति मा० (मासलघु) दिया वा राओ वा निच्छुभणदोसा चउलहुया, चउगुरुगा णिच्छूढा । तेणसावएहिं विणासं पावेज्ज । गरहा - किं भुगाएहिं कम्मेहिं णिच्छूढा ? पुव्वद्धस्स भणियं वक्खाणं । इदाणि पच्छद्धस्स भण्णइ—
“असहीणम्मि०” गाहापच्छद्धं । असहीणो असामाणिओ जे सामाणा तेसिं जो जेट्टतरो पुत्तो सो अणुणवेयव्वो । ‘पाहुणाए’ त्ति अस्य व्याख्या—

पाहुणयं च पउत्थे, भणंति मेत्तं व णातगं वा से ।
तं पि य आगतमेत्तं, भणंति अमुएण णे दिण्णं ॥३५६०॥
अप्पभुणा उ विदिण्णे, भणंति अच्छामु जा पभू एती ।
पत्ते उ तस्स कहणं, सो उ पमाणं ण ते इतरे ॥३५६१॥

“पाहुणयं च०” [“अप्पभुणा०”] गाहाद्वयम् । सेज्जायरस्स पाहुणगो जो अब्भरिहिसे (अब्भहितो से) तं अणुणवेति । सेसं कण्ठ्यम् । ‘विहिग्गहणं’ त्ति अस्य व्याख्या—

इय एसाऽणुणवणाजतणा पिंडो पभुस्स ऊ वज्जो ।
सेसाणं तु अपिंडो, सो वि य वज्जो दुविह दोसा ॥३५६२॥

“इय एसा०” गाहा । कण्ठ्या । ‘दुविहदोस’ त्ति भद्दगपंतदोसा । पिया-पुत्त त्ति गयं । इदाणि सवत्ति त्ति दारं ।

एगे महाणसम्मि, एक्कतो उक्खित्तं सेस पडिणीए ।
जेट्टाए अणुणवणा, पउत्थे सुय जेट्ट जाव पभू ॥३५६३॥

“एगे महाणसम्मि०” गाहा । अस्य पश्चाद्धस्य ताव व्याख्या उच्यते—“जेट्टाए अणुणवणा०” गाहापच्छद्धं । अस्य व्याख्या—

तम्मि असाहीणे जेट्टपुत्तमाया व जा व से इट्टा ।
अह पुत्तमाय सव्वा, जीसे जेट्टो पभू वा वि ॥३५६४॥

“तम्मि असाहीणे०” गाहा । एसा अणुन्नवणा । इमो गेण्हणे विही-

असहीणे पभुपिंडं, वज्जंती सेसए तु भद्दादी ।

साहीणे जहि भुंजति, सेसे वि उ भद्द पंतेहिं ॥३५६५॥

“असहीणे पभुपिंडं” गाहा । कण्ठ्या । साहिणे जहिं भुंजइ तं विवज्जेति । सेसे वि वज्जेति । ण पुण सो सेज्जायरपिंडो मा भद्दगपंतदोसो होज्जा तो वज्जेति । एयं पच्छद्धं गाहाए वक्खाणियं ।

इदारिणं पुव्वद्धं वक्खाणेइ-‘एगे महाणसम्मि एक्कसे उक्खित्त सेसपडिणीए’त्ति । तं पुण एगत्थ सिद्धं एगत्थ भुंजंति । एगत्थ सिद्धं वीसुं [भुंजंति । वीसुं] सिद्धं एगत्थं भुंजति । वीसुं सिद्धं वीसत्थं (वीसुं) भुंजंति । एत्थ गिण्हणे विही भणइ-

एगत्थ रंधणे भुंजणे य वज्जेति भुत्तसेसं पि ।

एमेव वीसु रद्धे, भुंजंति जहिं तु एगत्था ॥३५६६॥

“एगत्थ रंधणे०” गाहा । कण्ठ्या । ‘उक्खित्ते’ इति जत्थ एगत्थ भुंजंति तत्थ णीयं, भुत्तसेसं पडियाणियं तं पि वज्जणीयं । एवं असामाणे भत्तारे । साहीणे पुण इमो विही । सो पुण काएइ भज्जाए निययं गिहे समुद्दिसइ दुप्पभिइ वा दिवसाणि ।

निययं व अणिययं वा, जहिं तरो भुंजती तु तं वज्जं ।

सेसासु वि ण य गिण्हति, मा छेभगमादि भद्दाई ॥३५६७॥

“णिययं व अनिययं वा०” गाहा । कण्ठ्या । भद्दपंतदोसा । भद्दि वा पक्खेवादि करेज्ज । पंता भणेज्ज - एसा पडिभाइ, अहं न पडिभामि । सेज्जायरस्स वा संका णिच्छुभणादि । सवत्तिणीओ त्ति दारं गयं ।

इदारिणं वणिए त्ति दारं-सेज्जायरो वाणिज्जेण^१ गंतुकामो निग्गमएणं ठिओ सो पुण बार्हिं वा खेत्तस्स ठिओ होज्ज, अंतो वा खेत्तस्स । तत्थ गेण्हणे विही भणइ-

दोसु वि अव्वोच्छिण्णे, सव्वे जंतम्मि जं च पाउगं ।

खंधे संखडि अडवी, असती य घरम्मि सो चेव ॥३५६८॥ [नि०]

“दोसु वि अव्वोच्छिन्ने०” गाहा पुरातना । अस्य व्याख्या-

निग्गमगाइ बहि ठिए, अंतो खेत्तस्स वज्जए सव्वं ।

बाहिं तद्धिणणीए, सेसेसु पसंगदोसेण ॥३५६९॥

ठितो जया खेत्तबहिं सगारो,

भत्तादियं तस्स दिणे दिणे य ।

अच्छिण्णमाणिज्जति निज्जती य,

गिहा तदा होति तहिं वि वज्जे ॥३५७०॥

“निग्गमादि बहि द्विए०” [“ठितो जया०”] गाहा । जं अंतो खेत्तस्स तं सव्वं सेज्जायरपिंडो ‘दोसु वि अब्बोच्छिन्नं’ति खेत्तबाहिं ठियस्स जं निज्जइ भत्त-पाणं सो सेज्जायरपिंडो । जं आणिज्जइ पारियासियं च न सो सेज्जातरपिंडो, न पुण घेप्पइ । मा पसंगदोसो होहिति । ‘जंतम्मि जं च पाउगं’ति ।

बाहिं ठिय पठियस्स उ, सयं व संपत्थिया उ गेण्हंति ।

तत्थ उ भद्दगदोसा, ण होंति ण य पंतदोसा उ ॥३५७१॥

“बाहिं ठित०” गाहा । खेत्तबाहिं ठियस्स जाए वेलाए संपट्ठिओ ताए वेलाए कप्पइ । साहुणो वा संपट्ठिया बाहिं^१ ठिओ देइ कप्पइ जं पाउगं । अंतो वा खेत्तस्स सिज्जायर कच्छपुडिओ संववहरइ । देवकुले वा संखडिं करेइ । णाग-जन्नगादी कट्टुछेदणिमित्तं वा अडवी पविट्ठो जं देइ किं सेज्जायरपिंडो असेज्जायरपिंडो ? अत उच्यते—

अंतो बहि कच्छउडियादि ववहरंते पसंगदोसा उ ।

देउल जण्णगमादी, कट्ठादऽडविं व वच्चंते ॥३५७२॥

“अंतो बहि कच्छउडि०” गाहा । जं अंतो खेत्तस्स तं सव्वं सेज्जायरपिंडो, जं वा [बाहिं] खेत्तस्स तं न होइ सेज्जायरपिंडो, पसंगदोसेहिं पुण न कप्पइ । ‘असई य घरम्मि सो च्चेव’ति [गा० ३५६८] पवेसियस्स सेज्जातरस्स घरे वि न कप्पइ सोच्चेव सेज्जातरपिंडो । एतदेवार्थं -

मुत्तूण गेहं तु सपुत्त दारो, वाणिज्जमादी जति कारणेहिं ।

सयं व अण्णं व वएज्ज देसं, सेज्जातरो तत्थ स एव होति ॥३५७३॥

१. बाहिं वा खेत्तस्स इत्यधिकं अ ब इ ।

“मोत्तूण गेहं०” वृत्तं कण्ठ्यम् । वणिण् त्ति गयं ।

इदाणिं घडत्ति—

महतर अणुमहतरए, ललियासण कडुअ दंडपतिए य ।

एतेहिं परिग्गहिया, होंति घडातो तदा काले ॥३५७४॥

सव्वत्थ पुच्छणिज्जो, तु महतरो जेट्टमासण धुरे य ।

तहियं तु असण्णिणहिए, अणुमहतरतो धुरे ठाति ॥३५७५॥

भोयणमासणमिट्ठं, ललिए परिवेसिया दुगुणभागो ।

कडुओ उ दंडकारी, दंडपती उगमे तं तु ॥३५७६॥

“महत्तर०” [“सव्वत्थ०” “भोयणमासण०”] गाहात्रयम् । महत्तरओ णाम जो सव्वेसिं मेढिभूतो । अणुमहत्तरओ जो तस्स गयस्स महत्तरगतं करेइ । ललियासणाणि दो दो भाए दाऊण जं से हितइच्छितं तेण गुरुं जइ आसणम्मि वा निसीदति तम्मि परिवेसेंतएण वा तेण परिवेसावेइ । कडुगो जो कडुगफरुसाणि अमज्जाताए भणइ, दंडं च उगमेइ । दंडपइओ जो दंडं करेइ । जं एएसि देउलं वा सभा वा करित्ता तत्थ का अणुणवणा ?

उल्लोमाऽणुणवणा, अप्पभुदोसा य एक्कओ पढमं ।

जेट्टादि अणुणवणा, पाहुणए जं विहिग्गहणं ॥३५७७॥

“उल्लोमाऽणुणवणा०” गाहा । एईसे वक्खाणगाहा -

उल्लोम लहू दिय णिसि, तेणेक्कहिं पिंडिए अणुणवणा ।

असहीणे जेट्टादि व, जइ व समाणा महतरं वा ॥३५७८॥

“उल्लोम लहू०” गाहा । ‘उल्लोमं’ति पडिलोमं जइ अणुणवेइ मासलहुं । जं दिया वा राओ वा णिच्छुभिहिति तेणेक्कहिं सव्वे मिलिया अणुन्नविज्जंति । ‘असहीणे’त्ति जइ सव्वे एगट्ट मिलिया ण लभंति असमाणिगाहा^१ तो महत्तरओ अणुजाणाविज्जइ । अह महत्तरओ पदत्थो तस्स जो पाहुणगो अब्भरहिओ आगओ तं अणुन्नवेत्ता अच्छंति । जाव सो आगओ सव्वेसि सो सेज्जायरपिंडो, इयरे वि पुण परिहरिज्जंति । घड त्ति गयं ।

इदाणिं वइय त्ति दारं—

बाहिं दोहणवाडग, दुद्ध दही सप्पि तक्क णवणीते ।

आसण्णम्मि ण कप्पति, पंच पए उप्परिं वोच्छं ॥३५७९॥

“बाहिं०” गाहा । सेज्जायरस्स वइया । बाहिं णाम सेज्जायरवाडगस्स बहिता सा पुण खेत्तस्स अंतो । तत्थ गावीओ दुज्जंति । तत्थ दुद्धं वा दहिं वा तक्कं वा णवणीयं वा सप्पि वा एते पंच वि पदे सेज्जायरपिंडो त्ति काउं न कप्पइ घेतुं । ‘बाहिरे^१ वोच्छं’ति बाहिं खेत्तस्स तत्र वक्ष्यामि विहिं ।

निज्जंतं मोत्तूणं, वारग भति दिवसए भवे गहणं ।

छिण्णं भतीय कप्पति, असती य घरम्मि सो चेव ॥३५८०॥

“निज्जंतं०” गाहा । निज्जंतं णाम जाणि दुद्धादीणि पंचपदाणि ततो वइयाओ सेज्जायरस्स घरं णिज्जंति ताणि मोत्तुं जं अनं तं न होइ सेज्जायरपिंडो, न पुण घेप्पइ मा भद्दगपंतदोसा होज्ज । जद्विसं पुण भयगस्स वारओ तद्विसं सेज्जायरस्स अपासंतस्स कप्पइ, पासंतस्स न कप्पइ, मा भद्दगपंत दोसा होज्ज । ‘छिन्नभतीय कप्पइ’ अस्य व्याख्या—

बाहिरखेत्ते छिण्णे, वारगदिवसे भतीय छिण्णे य ।

सो उण सागरिपिंडो, वज्जो पुण दिट्ठि भद्दादि ॥३५८१॥

“बाहिर०” गाहा । बाहिं खेत्तस्स छिन्नशब्दः अर्थद्वये द्रष्टव्यः । बाहिरा से सेज्जातरघरं ण णिज्जइ एयं छिन्नं । जं वावीहिं^२ दूहाहिं दुद्धाओ गोवालो अद्धभागं गेण्हइ तम्मि भागे गेण्हइ, तम्मि भागे गहिं छिन्नं भन्नइ । एए दो वि ण सागारियपिंडो अद्विट्ठा कप्पंति । अह सेज्जायरगा गो अच्छिण्णो गृहं नीयत इत्यर्थः सो सेज्जायरपिंडो भवति । असइ णाम असमाणिए सेज्जायरे जं एयं भणियं ‘घरम्मि सो चेव’ति जइ सेज्जायरो समाणुसगो वइयं गओ होज्ज ताहे सेज्जायरपिंडस्स एव जहिं वच्चइ तहिं परिहरियव्वो । एगं तत्थ कप्पागं ठवइत्ता अवसेसे निव्विसेज्ज । तेषामेकं सेज्जायरं स्थापयेत् । सेसा णिव्विसेज्ज गृह्णीयादित्यर्थः । जइ सकारणे ठवेइ इमे दोसा—

एगं ठवें निव्विसए, दोसा पुण भद्दए य पंते य ।

निस्साए वा छुभणं, विणास गरहं व पावंति ॥३५८२॥

“एगं ठवे०” गाहा । भद्दगो तं निस्साए छुभेज्ज इयरेसिं सकासे-संजयाणं देज्जह मम ण गेण्हंति, एए भद्दगदोसा । इमे य पंतदोसा—दिवसओ राइओ वा णिच्छुभेज्ज तत्थ विणास—

गरहणादी पुव्वुत्ता । कहां पुण णिव्विसंताण दोसो णत्थि ?

सड्ढेहिं वा वि भणिया, एग ठवेत्ताण णिव्विसे सेसे ।

गणदेउलमादीसु व, दुक्खं खु विवज्जिउं बहुगा ॥३५८३॥

“सड्ढेहिं वा वि०” गाहा । ताहे भणंति—ठवेह अज्जो एगं कप्पाकं सेज्जायरमित्यर्थः । अहवा बहुयाणं सामण्णा देउलिया जत्थ ते संजया ठिया ताहे असंथरणादिसु एगं कप्पागं ठवेति । एत्थ पुण इमा जयणाविही—

गेणहइ व वारएणं^१, अणुगगहत्थीसु जह रुई तेसिं ।

पक्कण्णपरीमाणं, संतमसंतेयरे दव्वे ॥३५८४॥

“गिणहइ व वारएणं०” गाहा । कण्ठ्या । पक्के अन्ने जाणइ किं परिमियाणं सिज्झइ ण वा, परिमाणेण वा गेणहति यद्द्रव्यं तेषां विद्यते न विद्यते वा एयं जाणइ । अह जाणणाए उवओगं ण देइ कीतकयाई दोसा होज्ज । ‘इतरे’त्ति सेज्जायरो । ।

[सुत्तं]—नो कप्पति निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा सागारियपिंडं बहिया अनीहडं असंसट्टं वा संसट्टं वा पडिगाहित्तए ॥२-१४॥

सम्बन्धो—

अंतो नूण न कप्पइ, कप्पइ णिव्वकामिओ हु मा एवं ।

पत्तेय विमिस्सं वा, पिंडं गेणहेज्जतो सुत्तं ॥३५८५॥

[“अंतो नूण न०”] गाहासिद्धः । अ-मा-नो-ना प्रतिषेधे । किं पडिसेधेइ ? सागारियपिंडं । सागारियपिंडो पुव्ववन्निओ । बहिया अणीहडं = बाहिं वाडगस्स अणीणियं, असंसट्टं = अन्नेहिं समं अमेलियं, पडिगाहित्तए । एमेव संसट्टं पि । एतदेवार्थ—

वाडगदेउलियाए, इच्छा देंतम्मि गहण तह चेव ।

णीसट्टमणीसट्टे, गहणागहणे इमे दोसा ॥३५८६॥

“वाडग०” गाहा । वाडगस्स मज्जे देउलिया, तत्थ भोज्जं संखडीए ते वाडइल्लया निवेदणचोल्लए आणेत्ता ‘इच्छा देंतम्मि’ त्ति दाउं इच्छंति भिक्खायराणं । तत्थ साहूणं ‘गहण तह चेव’त्ति जहा हेट्ठा भणियं—न कप्पइ सागारियपिंडो । अत्र विभासा -

उप्पत्तियं वा वि धुवं व भोज्जं, तस्सेव मज्झम्मि उ वाडगस्स ।

अमिस्सिते सागरिचोल्लगाम्मि, अण्णेहि सो चेव उ तस्स पिंडो ॥३५८७॥

“उप्पत्तियं वा वि०” वृत्तम् । ‘उप्पत्तियं’ति अतिहीए । ‘धुवं व’त्ति धुवं कीरइ नवमीए वा दसमीए वा । ‘अमिस्सिते’ त्ति अण्णेहिं समं चोल्लएहिं, एगत्थणा दुयालियं ‘णीसट्टमणीसट्टे गहणागहणे इमे दोस’त्ति ‘णीसट्टं’ ति जं णिवेइयं वाणमंतरस्स, इयरं अणिवेदियं । इमे दोसा -

भद्दो तन्नीसाए, पंतो घेप्पंतै द्दुणं भणइ ।

अंतो परे ण इच्छह, इह गहणं दुदुधम्मो त्ति ॥३५८८॥

“भद्दो तन्नीसाए^१०” गाहा । एयं सागारियसंतियं चोल्लयं गेण्हंता से दोसा अह ण गेण्हंति इमे दोसा—

तेसु अगिण्हंतेसु य, तीसे परिसाएँ एवमुप्पज्जे ।

को जाणइ किं एते, साहू घेत्तुं ण इच्छंति ? ॥३५८९॥

“तेसु अगिण्हंतेसु य०” गाहा । कण्ठ्या । णवरं ‘किं साहु’त्ति किं साहुणो गिण्हंति ?

नूणं सँ जाणंति कुलं व गोत्तं, आगंतुओ सो य तहिं सगारो ।

भूणगघऽसोयं व ततो च्वए वि, जं अम्ह इच्छंति ण सेज्जदातुं ॥३५९०॥

“नूणं से जाणंति०” वृत्तं । कण्ठ्यम् । नवरं भूणगघऽसोयं चऽत्र णगघादिवक्क-रूवमारओ^२ । असुइगो वा एस ।

ओभामिओ णेहि सवासमज्झे, चंडालभूतो य कतो इमेहिं ।

गेहे वि णिच्छंति असाधुधम्मा, अतो परं किं व करेज्ज अण्णं ॥३५९१॥

“ओभामिओ०” वृत्तं कण्ठ्यम् ।

राओ दिया वा वि हु णेच्छुभेज्जा, एगस्सऽणेगाण व सेज्जछेदं ।

अद्धाण णिंता व अलंभेँ जं तू, पावेज्ज तं वा वि अगिण्हमाणा ॥३५९२॥

“राओ दिया०” वृत्तं । कण्ठ्यम् । एयं असंसट्टं भणियं ।

१. भद्दो निस्साए अ ब क ड इ । २. ‘भूणगघऽसोयं व’ भूणगघादिवक्करूवमारओ (?) इति पाठः सम्भाव्यते ।

इदाणि संसट्टमेलियमित्यर्थः ।

संसट्टस्स उ गहणे, तहियं दोसा इमे पसज्जंति ।

तण्णीसाएँ अभिक्खं, संखडिकारावणं होज्जा ॥३५९३॥

“संसट्टस्स उ गहणे०” गाहा । कण्ठ्या ।

अलऽम्ह पिंडेण इमेण अज्जो !, भुज्जो ण आणेति जहेस इत्थं ।

साहू ण इच्छंति इमस्स दोसा, अम्हे वि वज्जेमु ण कोवि एस ॥३५९४॥

“अलऽम्ह पिंडेण०” वृत्तं कण्ठ्यम् ।

अगम्मगामी किलिबोऽहवाऽयं, बोट्टी व हुज्जा सँ सुणादिणा वा ।

दोसा बहू तेण जहिं सगारो, पिंडं णए तत्थ उ णाभिगच्छे ॥३५९५॥

“अगम्मगामी०” वृत्तं । कण्ठ्यम् । नवरं ‘बोट्टी व’त्ति विट्टला भज्जा से सुणादिणा वा एयं विज्जलियं ।

[सुत्तं]—नो कप्पति निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा सागारियपिंडं बहिया नीहडं असंसट्टं पडिग्गाहित्तए । कप्पइ निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा सागारियपिंडं बहिया नीहडं संसट्टं पडिग्गाहित्तए ॥२-१५॥

बहिया उ असंसट्टे, दोसा ते चेव मोत्तु संसट्टं ।

संसट्टमणुण्णायं, पेच्छउ सागारितो मा वा ॥३५९६॥ [नि०]

“बहिया उ०” गाहा । एईए गाहाए इमाओ वक्खाणगाहाओ—

नीसट्टमसंसट्टो, वि अपिंडो किमु परेहिं संसट्टो ।

अप्पत्तियपरिहारी, सगारदिट्टं परिहरंति ॥३५९७॥ [नि०]

“नीसट्टमसंसट्टो वि०” गाहा । बहिया णीणेत्ता—जहा निवेइओ वाणमंतरस्स, जस्स वा अट्टाए णीणिते तस्स दिण्णो जया भवइ सो णिसट्टो भण्णइ । सो णिसट्टो जइ वि असंसट्टो अन्नेहिं चोल्लएहिं समं अमेलिओ वि । अपिंडो णाम ण सो सागारियपिंडो । जइ ताव एस सागारियपिंडो न भवइ, किमंगं पुण जो अन्नेहिं चोल्लएहिं समं मेलिओ संतो प्रागेव सो सागारियपिंडो ण भवइ ? सो पुण कप्पइ जइ सागारिओ ण पासइ दिज्जंतं । अह पासइ सागारिओ तो ण घेप्पइ - मा से अपत्तियं होहिति ।

अद्विट्टस्स उ गहणं, असती तव्वज्जितेण दिट्टस्स ।

दिट्टे व पत्थियाणं, गहणं अंतो व बाहिं वा ॥३५९८॥ [नि०]

“अदिट्टस्स उ ०” गाहा । तम्हा अप्पत्तियपरिहरणत्थं अदिट्टस्स सागारियपुत्तादीहिं वा गहणं अणुन्नायं । अह असंथरणं ताहे सागारिएण अदिट्टस्स पुत्तादीहिं पुण दिट्टस्स वि गहणं अणुन्नायं । अह ते साहुणो संपट्टिया चेव ताहे गहणं अणुन्नायं, अंतो वा बाहिं वा णीहडस्स वा अणीहडस्स वा इत्यर्थः ।

पाहुणगा वा बाहिं, घेत्तुमसंसट्टुगं च वच्चंति ।

अंतो वा उभयं पी, तत्थ पसंगादयो णत्थि ॥३५९१॥ [नि०]

“पाहुण०” गाहा । जइ पाहुणगाए बाहिं णीणियं णिसट्टं असंसट्टं पि गेण्हंति, तत्थ अप्पत्तिय दोसा नत्थि । अणीहडं पि जं संसट्टं तं घेप्पइ तत्र नास्ति प्रसंगादयः । एयाओ पुराणियाओ गाहाओ वक्खाणियाओ । एयासिं इमाओ विभासागाहाओ ।

जो उ महाजण पिंडेण मेलितो बाहि सागारियपिंडो ।

तस्स तहिं अपभुत्ता, ण होति दिट्टे वि अचियत्तं ॥३६००॥

जं पुण तेसिं चिय भायणेसु अविमिस्सियं भवे दव्वं ।

तं दिस्समाण गहियं, करेज्ज अप्पत्तियं पभुणो ॥३६०१॥

जं पुण तेण अदिट्टे, दुघाण गहणं तु होतऽसंसट्टे ।

तहियं ताणि कधिज्जा, ण यावि ण य आयरो तत्थ ॥३६०२॥

“जो उ महाजण०” [“जं पुण तेसिं०” “जं पुण तेण अदिट्टे०”] गाहात्रयम् । दुघाणं ति वा दुक्खाणं ति वा दुब्बिक्खं ति वा एगट्टं । असंसट्टं गहिए पुत्तादीहिं दिट्टिते कहेज्ज वा । सेज्जायरस्स ण वा कहिए वा ण वा, आदरो से ।

[सुत्तं] नो खलु निग्गंथो वा निग्गंथी वा सागारियपिंडं बहिया नीहडं असंसट्टं संसट्टं करेइ, करेतं वा साइज्जइ, से दुहओ वीइक्कममाणे आवज्जइ चाउम्मासियं परिहारट्टाणं अणुग्घाइयं ॥२-१६॥

“नो खलु निग्गंथो वा निग्गंथी वा सागारियपिंडं०” सुत्तं उच्चारयेव्वं । सुत्तत्थगाहा—

संसट्टस्स उ करणे, चउरो मासा हवंतऽणुग्घाता ।

आणादिणो य दोसा, विराहणा संजमाऽऽदाए ॥३६०३॥

“संसट्टस्स उ०” गाहा । जो कोइ तं सागारियपिंडं बहिया नीहडं^१ असंसट्टं - अम्ह

गहणं ण एंति काउं संसट्टं करेइ करेंतं वा सादिज्जइ तस्स चउगुरुगा । इमे दोसा—

सयमेव उ करणम्मी, उदगप्फुस भंडणुण्हवण पंते ।

तेणा चारभडा वा, कम्मबंधे पसज्जणया ॥३६०४॥

“सयमेव उ०” गाहा । स्वयं संसट्टकरणे इमे दोसा—उदगप्फुसणं णाम उदगेण पक्खालेंति, असुइएणं संजएणं छित्तं ति काउं । ‘भंडणं’ति । तुब्भे किं अम्हच्चयाणि भायणेण छिवह त्ति असंखडं करेज्ज । ‘उन्हवणं’ति ताणि भायणाणि अगणिकाएण पडिदहेज्ज । जं पंता ते एयाणि करेज्ज । किञ्चान्यत् -

भिंदेज्ज भाणं दवियं व उज्जे, डज्जेज्ज उण्हेण कडी व भुज्जे ।

संसत्तगं तं व जहिं व छुब्भे, विरोहि दव्वं व जहिं व छुट्टे ॥३६०५॥

“भिंदेज्ज०” वृत्तं । संसत्ते जहिं वा दज्जइ एत्थ संजमविराहणा । जहिं छुब्भइ तं दव्वविरुद्धं भवेज्ज । पश्चार्द्धस्या(स्ये)यं विभाषा ।

तं तेण छूढं तहिगं च पत्ता, तेणा भडा घोड कुकम्मिगा य ।

आसत्त णामऽड्ढित आउ मंसा, ण जिण्णऽणादेस ण जा विउट्टे ॥३६०६॥

“तं तेण छूढं०” वृत्तम् । ‘तं’ इति तं चोल्लगं अन्नेहिं सम्मेलियं तत् प्रयोगादुक्तानां कर्मबन्धः, जाव तस्स ठाणस्स ण पडिक्कमंति ताव कम्मबंधो ।

णिच्छंति व मरुगादी, ओभावण जं च अंतरायं तु ।

कुज्जा व पच्छकम्मं, पवत्तणं घाय बंधं वा ॥३६०७॥

“णेच्छंति व मरुगादी०” गाहा । तत्प्रयोगेण प्रवर्तनं होज्ज । घाओ=प्रहारो बंधेज्ज संजए । एए सयं करणे दोसा । अह असमत्था अन्नेण कारवावेति, जो वा संतो कोइ छुब्भइ तं अनुमोदंति तत्थ दोसा ।

कारावणमण्णेहिं, अणुमोदण उम्हमादिणो दोसा ।

दुविहे वतिक्कमम्मि, पायच्छित्तं भवे तिविहं ॥३६०८॥

लोउत्तरं च मेरं, अतिचरई लोइयं च मेलंतो ।

अहवा सयं परेहि य, दुविहो तु वतिक्कमो होति ॥३६०९॥

“कारावण०” [“लोउत्तरं च०”] गाहाद्वयम् । जाहच्च एतं छुब्भेज्ज सोच्चेव ण स मन्नेज्ज कीस तुमं मम छिवसि त्ति । तत्थ वि ते चेव अणुमोदणे दोसा मे[रं] अतिक्कमइ

जा य तेसिं सीमा - जहा अम्हेहिं अन्नमन्नस्स ण मेलेयव्वं ति । सेसं कण्ठ्यम् ।

इदाणिं पच्छित्तं भन्नइ-सयं करण-कारावण-अणुमोदणे तिविहं :: । (चतुर्गुरु) ।

पढमिल्लुगम्मि ठाणे, दोहि वि गुरुगा तवेण कालेण ।

बितियम्मि य तवगुरुगा, कालगुरू होति ततियम्मि ॥३६१०॥

“पढमिल्लुगम्मि०” गाहा । कण्ठ्या ।

अम्हच्चयं छूढमिणं किमिद्धा, तं केण उत्ते कहिते जतीहिं ।

ते चेव तोयादि पवत्तणा य, असिद्धे तेणे व असंखडादी ॥३६११॥

“अम्हच्चगं छूढ०” वृत्तम् । ‘असिद्धे’ त्ति जइ न साहंति साहूहिं तो जेण कयं तेण समं असंखडादी कारणे करिज्जा वि ।

अद्धाण निग्गयादी, पविसंता वा वि अहव ओमम्मि ।

अणुमोदण कारावण, पभुणिक्खंतस्स वा करणं ॥३६१२॥

“अद्धाण०” गाहा । अद्धाणणिग्गया वा पविसंता वा ओमोदरियाए वा तं निद्धं सागारियसंतिय बहुगुणकरं वा पढमं ता अणुमोयंति । जाहे नत्थि करेतओ ताहे कारवेज्जा वि । केण पुण ?

पुराण सागं व महत्तरं वा, अण्णं व गाहेति तहिं च छेदुं ।

सागारिओ वा वि विगोवितो जो, स पिंडमण्णेसु तु संदधाति ॥३६१३॥

“पुराण सागं व०” वृत्तं कण्ठ्यम् । णवरं ‘सपिंडं’ ति आत्मीयपिंडं ‘संदहाति’ त्ति अन्नेहिं समं मेलइ ।

सम्मिस्सियं वा वि अमिस्सियं वा, गिण्हंति गीता इतरेहि मिस्सं ।

कारेतऽदिट्ठं चऽविगोवितेसु, दिट्ठं च तप्पच्चयकारि गीता ॥३६१४॥ [इन्द्र.]

“संमिस्सियं०” वृत्तम् । समित्येकीभावे । ‘इतरेसु’ त्ति अविकोविया अमिस्सं जइ णत्थि तो गीयत्था गेण्हंति मिस्सियं वा अमिस्सियं वा । अविकोविएसु अदिट्ठं वा गीतत्था कारवेंति । ‘पभुनिक्खंतस्स वा करणं’ ति अस्य व्याख्या-

जो उज्जिओ आसि पभू व पुव्वं, तप्पक्खिओ राय गणच्चिओ वा ।

सवीरिओ पक्खिओ इमं तु, वोत्तूण किं अच्छइ एस वीसुं ? ॥३६१५॥

“जो उज्जिओ०” वृत्तम् । ‘तप्पक्खिओ’ त्ति जो तम्मि गामे पभू आसि,
वीसुं=पृथक् । सेसं कण्ठ्यम् ।

॥ सागारिय पारिहारियपगयं समत्तं ॥

॥ आहडियनीहडियापगयं ॥

[सुत्तं]—सागारियस्स आहडिया सागारिण पडिग्गाहिया, तम्हा दावए नो से कप्पइ पडिग्गाहित्तए ।

सागारियस्स आहडिया सागारिण अप्पडिग्गाहिया, तम्हा दावए एवं से कप्पइ पडिग्गाहित्तए ॥२-१७॥

“सागारियस्स आहडिया०” सुत्तं उच्चारयेय्वं । सम्बन्धः—

नीहडसागरिपिंडस्स विवक्खो आहडो अह उ जोगो ।

नीहडसुत्ते पुणरवि, जोगो संदट्ठओ नाम ॥३६१६॥

“नीहडसागरिपिंडस्स०” गाहा । कण्ठ्या । ‘नीहडसुत्ते’ त्ति पुणरवि नीहडसुत्तं होहिति । एष द्वितीय सम्बन्धः - संदट्ठओ नाम आदीए नीहडं, मज्जे आहडं, अवसाणे नीहडं ।

आहडिया उ अभिघरा, कुलपुत्तग भगिणि मट्ठिगालित्ते ।

दव्वे खेत्ते काले, भावम्मि य होइ आहडिया ॥३६१७॥ [नि०]

“आहडिया उ०” गाहा । आहडिया णाम जा भज्जी पेसविज्जति सा पुण किमट्ठाए कस्स वा पेसविज्जइ ? अत उच्यते—

आएसट्टाइसेसे^२, सति काले भगिणि संभरित्ताणं ।

भज्जि भज्जाहत्थे, कुलओ पेसेति भगिणीए ॥३६१८॥

“आएसट्टाइसेसे०” गाहा । पाहुणगस्स अट्ठाए अइसेसिं दव्वं खज्जगादि कयं, सइ काले भइणि संभरित्ता भार्याहस्ते विसज्जेइ । सेसं कण्ठ्यम् । तीए आहडियाए पेसिताए पडिग्गाहियाए य चत्तारि भंगा । दव्वतो पडिग्गाहिया ण भावओ, भावओ पडिग्गाहि[या] ण दव्वओ, दव्वओ वि भावओ वि पडिग्गाहिया । ण वि दव्वओ णावि भावओ पडिग्गाहिया । पढमभंगस्स व्याख्या—

उच्छंणो अणिच्छाए, ठविया दव्वगहिया ण पुण भावे ।

एत्थ पुण भद्द पंता, अचियत्तं चेव घेप्पंते ॥३६१९॥

“उच्छंगे०” गाहा । जहा दुवग्गाणं भाइभंडाणं तत्थ एगओ आणिज्जं, सा रुद्धा न पडिगाहेइ । तेहिं से बालउच्छंगे ठविया । बिइयभंगे—

वावार मट्टिया असुइलित्तहत्था उ बिइयओ भंगो ।

दोसु वि गहिए तइओ, चउत्थ भंगे उ पडिसेहो ॥३६२०॥

“वावार०” गाहा । जस्स पेसिया सा किंचि वावारं करेइ, मट्टियाए वा से हत्था लित्ता असुइए वा,^१ भज्जी य से आणिया । ताहे भणइ—ठवेहि अमुगत्थ वा छुभाहि । एस भावओ गहिया ण दव्वओ । तइए दव्वेण वि भावेण वि पडिगाहिया । ‘चउत्थभंगे उ पडिसेहो’त्ति रुट्टिया हत्थेहि वि ण छिवइ कओ गाहाओ (?) । एष प्रथमगाहाया पूर्वार्द्धं व्याख्यातं । एस सुत्तत्थो गओ । सूत्रस्पर्शिकनिर्युक्तिरुच्यते - ‘दव्वे खेत्ते काले भावम्मि होइ आहडिया’ दव्वा हडिया—छिन्न अछिन्ना य । खेत्ते छिन्ना अछिन्ना य काले छिन्ना अछिन्ना य भावे छिन्ना अछिन्ना य । एत्थ वक्खाणं—

संकप्पियं व दव्वं, दिट्ठा खेत्तेण कालतो छिन्नं ।

दोसु उ पसंगदोसा, सागारिणं भावतो दुविहो ॥३६२१॥ [नि०]

संकप्पियं वा अहवेगपासे, सगारिदिट्ठं अमुगं तु वेलं ।

नियट्ट भावे नऽमुगं अदिट्ठा, काले ण निहेस अछिन्न भावे ॥३६२२॥

“संकप्पियं०” [“संकप्पितं०”] गाहा । जं दव्वं संकप्पियं एयं णेयव्वं, वीसुं ठवियं, एयं छिन्नं अच्छिन्नं अप्फोडियं । खेत्तओ छिन्नं णिज्जंतं, सागारिणं दिट्ठं अच्छिन्नं, कालओ छिन्नं वेलाए णेयव्वं । वेलाए अणिदिट्ठाए अछिन्नं । भावओ छिन्नं—ण नेमि त्ति, अच्छिन्नं—नेहामि त्ति जाव भावो—ण णियत्त त्ति । दोसु वि पसंगदोसा । दव्वओ पडिगाहिया ण भावओ, ण वि दव्वओ पडिगाहिया णावि भावओ । एएसु दोसु वि पसंगदोसेणं ण घेप्पइ न पुण सागारियं पिंडो त्ति काउं, ‘सागारिओ^२ भावओ दुविहो’त्ति भावओ वि दव्वओ वि पडिगाहिया । एए दो वि सागारियपिंडो त्ति काउं परिहरिज्जंति ।

भावो जाव न छिज्जइ, विप्परिणय गेण्ह मोत्तु खेत्तं तु ।

खेत्ते वि होति गहणं, अदिट्ठे विप्परिणतम्मि ॥३६२३॥

“भावो जाव न छिज्जइ०” गाहा । भावओ अच्छिन्नं न कप्पइ—ण नेमि त्ति

१. इगाहा भ० इति दृश्यते अ ब क ड इ । २. सागारिणं मुच ।

विपरिणओ छिन्नो भवइ । एत्थ कप्पइ 'सुत्तं चत्तम्मि'त्ति^१ । खेत्तं जं दिट्ठं सागारिणं तं छिन्नं न कप्पइ । अत्रापि ग्रहणं भवति, जइ णेत्तओ विपरिणओ ण नेमि त्ति तं सागारिणं अदिस्समाणं कप्पइ ।

पुरतो पसंग पंता, अचियत्तं चेव पुव्वभणियं तु ।

बितियततिया उ पिंडो, पढम चउत्था पसंगेहिं ॥३६२४॥

“पुरतो पसंग०” गाहा । दिस्समाणे इत्यर्थः । बिइयतइया उ पिंडो, पढमचउत्था पसंगेहिं । एतत्पश्चाद्धम् । दोसु तु पसंगदोसा परिहारिओ । भावओ दुविहेत्यस्य व्याख्या—

कप्पति अपरिगगहिया, णिक्खेवे चउदुगं अजाणंता ।

जाणंता वि य केई, सम्मोहं काउ लोभा वा ॥३६२५॥

“कप्पइ०” गाहा । इदाणि आयरिओ सिस्समइविकोवणत्थं इमं भणइ । केइ भणंति—सागारिणं अपडिगगहिया कप्पइ एवं सुत्ते भणियं । जे ते एवमाहंसु ते चउनिक्खेवे दोणं पढमचउत्थाणं भंगाणं अत्थं अयाणंता एवं भणंति । केइ पुण जाणंता वि संमोहेत्ता लोभेणं कप्पइ त्ति भणंति । केइ अगीतत्था सुत्तप्पामन्नेणं मोहेत्ता भणंति—कप्पइ ।

जं आहडं होइ परस्स हत्थे, जं णीहडं वा वि परस्स दिन्नं ।

तं सुत्तच्छंदेण वयंति केई, कप्पं ण चे सुत्तमसुत्तमेवं ॥३६२६॥

“जं आहडं०” वृत्तं कण्ठ्यम् । णीहडिया वि गहिया अणंतरसुत्तं न चेतं एवं सुत्तं भवति । ‘सुत्तच्छंदेण’ति सूत्रादेशेन । आयरिओ भणइ—

सुत्तं पमाणं जति इच्छितं ते, ण सुत्तमत्थं अतिरिच्च जाती ।

अत्थो जहा पस्सति भूतमत्थं, तं सुत्तकारीहि तहा णिबद्धं ॥३६२७॥

छाया जहा छायावतो णिबद्धा, संपत्थिए जाति ठिते य ठाति ।

अत्थो तहा गच्छति पज्जवेसू, सुत्तं पि अत्थाणुचरं तहेव ॥३६२८॥

“सुत्तं पमाणं०” [“छाया जहा०”] वृत्तद्वयं कण्ठ्यम् । ‘तस्साणुचरं ति^२ सूत्रं पि तमेवानुसृत्य अनुचरति^३ ।

१. ‘मोत्तु खेत्तंमि’त्ति भाव्यम् ? मुच पुस्तके टिप्पण्यां ताडपत्रीयप्रते: ‘खेत्तम्मि’ इति पाठो निर्दिष्टः । स एव विशेषचूर्णीकृतोऽभिप्रेत इति आभाति । सं. । २. अत्थाणुचरं मुच । ३. सूत्रं....चरं ति नास्ति क ड ।

जं केणई इच्छइ पज्जवेण, अत्थो ण सेसेहि उ पज्जवेहि ।

विही व सुत्ते तहि वारणा वा, उभयं व इच्छंति विकोवणट्ठा ॥३६२९॥

“जं केणई इच्छइ पज्जवेण०” वृत्तम् । जहा एएसु चउसु भंगेसु पढमचउत्थभंगा ण होंति सेज्जायरपिंडो, बिइयतइया भंगा सेज्जायरपिंडो । तहा णिज्जंतिए वि भावे विप्परिणते सागारियस्स अदिट्ठं कप्पइ । एएण पज्जाएण अत्थो इच्छइ, ण सेसेहिं पज्जाएहिं ति । पढमचउत्था भंगा भद्दगपंतदोसेहिं ण कप्पंति, सागारियदिट्ठं ण कप्पइ । एएण पज्जाएण इच्छइ कप्पणं । एवं इच्छिए वा अत्थेणं सुत्तणिबंधो काउकामो कहं सुत्तं बंधेज्जा ? उच्यते—‘विही व सुत्ते तहिं वारणा वा’ । विहिरित्यनुज्जा जहा एत्थ चेव बिइयसुत्तं आहडियाए उभयं वा बंधेज्ज जह पलंबसुत्ताणि णिस्साणिस्ससुत्ते य विभासा ।

उस्सग्गओ नेव सुत्तं पमाणं, ण वाऽपमाणं कुसला वयंति ।

अंधो य पंगुं वहते स चावि, कहेति दोणहं पि हिताय पंथं ॥३६३०॥

“उस्सग्गओ नेव०” वृत्तं कण्ठ्यम् ।

अप्पस्सुया जे अविकोविता वा, ते मोहइत्ता इमिणा सुएण ।

तेसिं पगासो वि तमंतमेति, निसाविहंगेसु व सूरपादा ॥३६३१॥

“अप्पस्सुया जे०” वृत्तम् । ‘तेसिं पि’ति तेषामविकोवितानां कथ्यमानोऽप्यर्थः । ‘तमंतमे’ति अंधगमिति पगासो अत्थो । दिट्ठंतो णिसाविहंगा । णिसाविहंगा नाम घूया, जहा तेसिं सूरकिरणाणि अंधकारीभवन्ति एवं तेसिं मोहियाणं अत्थो । अत्राह - यद्येवं तेन वक्तव्यम् यत्र सूत्रनिपातः । अत उच्यते—

अहभावविप्परिणाए, अदिट्ठ सुयं तु तम्मि उ पउत्थे ।

नीहडियाए पुरओ, संछोभगमादिणो दोसा ॥३६३२॥

“अहभावविप्परिणाए०” गाहा । जो सो तं आहडियं पेसेइ णेइ वा तम्मि अहाभावेणं विप्परिणाए । अहाभावो णाम अप्रतिषिद्धं । स्वयमेव विप्परिणओ सुत्तं वा तेणं असामाणियाणि ताणि ताहे ण णेमि ति, एवं विप्परिणओ जस्स निज्जइ तेण अदिट्ठं कप्पइ । एत्थ सुत्तणिवाओ ।

नीतं पि मे ण घेच्छति, धम्मो व जतीण होति दैतस्स ।

वसणऽब्भुदओ वा सिं, भंडणकम्मे व अहण्णा ॥३६३३॥

इति भावम्मि णियत्ते, तेहि अदिट्ठस्स कप्पती गहणं ।

छेत्तादिणिग्गतेसु व, कप्पति गहणं जहिं सुत्तं ॥३६३४॥

“नीयं पि मे०” [इति भावम्मि०] “नीयं पि मे ण घेप्पइ” पच्छद्धेण वक्खाणं ।
‘वसणं’ सयणिज्जओ मओ, ‘अब्भुदओ’ उस्सववावडा भंडणं वत्तो (?) । सेसं कण्ठ्यम् ।

[सुत्तं]—सागारियस्स नीहडिया परेण अपडिग्गाहित्ता, तम्हा दावए नो
से कप्पइ पडिग्गाहित्तए । सागारियस्स नीहडिया परेण पडिग्गाहिया, तम्हा
दावए एवं से कप्पइ पडिग्गाहित्तए ॥२-१८॥

“सागारियस्स नीहडिया०” सुत्तं उच्चारेयव्वं । नीहडिया णाम सागारियस्स घराओ
अन्नाहिं णिज्जइ ।

पढम चउत्था पिंडो, बित्तिओ तत्तिओ य होति उ अपिंडो ।

पुरतो ते वि विवज्जे, भद्दग पंतेहिं दोसेहिं ॥३६३५॥

“पढम चउत्था०” गाहा । नीहडिया पढमचउत्था भंगा सेज्जायरपिंडो, बिइयतइया
पिंडो अदिट्ठं कप्पइ, दिट्ठे भद्दगपंतदोसा । भद्दगो संछेभगमादी करेइ । पंतो इमं भणेज्ज -

केणावि अभिप्पाएण दिज्जमाणं पि णेच्छिउं पुव्वि ।

अम्हे ओभावेता, पुरओ च्चिय णे पडिच्छन्ति ॥३६३६॥

किं तं न होति अम्हं ?, खेत्तंतरियं व किं विसमदोसं ? ।

सुव्वत्त सोत्तिगादिव, चरेति जतिणो वि डंभेणं ॥३६३७॥

“केणावि०” [“किं तं न होति०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् । ‘सोत्तिगाइव’त्ति दीयारा
असूरान्निका^१ तंदुलादीनि गेण्हंति, घरे ण समुद्दिसंति जह तेसिं दंभो एवं तुब्भे वि ।
उवणयविभासा । दोन्ह वि सुत्ताणं इमं बिइयपदं ।

दुविहे गेलन्नम्मी, णिमंतणे दव्वदुल्लभे असिवे ।

ओमोदरिय पओसे, भए य गहणं अणुण्णायं ॥३६३८॥

निब्बंध निमंतंते, भणंति भज्जिंज दलाहि जा एसा ।

तं पुण अविगीतेसुं, गीया इतरं पि गेण्हंति ॥३६३९॥

“दुविहे०” [“निब्बंध०”] गाहाद्वयं पूर्वव्याख्यातम् ।

नेच्छंतमगीतं एतिणेव सुत्तेण पत्तियावेति ।

सच्छंदेण ण भणिमो, फुड वियडमिणं भणति सुत्तं ॥३६४०॥

जो तं जगप्पदीवेहिं पणीयं सब्बभावपण्णवणं ।

ण कुणति सुत्तं पमाणं, न सो पमाणं पवयणम्मि ॥३६४१॥

जस्सेव पभावुम्मिल्लिताइं तं चेव हयकतग्घाइं ।

कुमुदाइं अप्पसंभावियाइं चंदं उवहसंति ॥३६४२॥

“नेच्छंत०” [“जो तं जगप्पदीवेहिं०” “जस्सेव०”] गाहात्रयं कण्ठ्यम् ।

॥ आहडियनीहडियापगयं समत्तं ॥

॥ अंसियापगयं ॥

[सुत्तं]—सागारियस्स अंसियाओ अविभत्ताओ अव्वोच्छिन्नाओ अव्वोगडाओ अनिज्जूढाओ, तम्हा दावए नो से कप्पइ पडिग्गाहित्तए ।

सागारियस्स अंसियाओ विभत्ताओ वोच्छिन्नाओ वोगडाओ निज्जूढाओ, तम्हा दावए एवं से कप्पइ पडिग्गाहित्तए ॥२-१९॥

“सागारियस्स अंसियाओ अविभत्ताओ जाव नो कप्पइ पडिग्गाहित्तए०” ।

छिन्नममत्तो कप्पति, अच्छिण्णो ण कप्पती अह तु जोगो ।

पत्तेगं वा भणितो, इयाणि साहारणं भणिमो ॥३६४३॥

[“छिन्नममत्तो०”] सम्बन्धो गाहासिद्धः ।

सागारियस्स अंसिय, अविभत्ता खेत्तजंतभोज्जेसु ।

खीरे मालाकारे, सगारदिट्ठं परिहरंति ॥३६४४॥ [नि०]

“सागारियस्स०” दाग्गाहा । अस्य व्याख्या—

अंसो ति व भागो ति व, एगट्ठो पुंज एव अविभत्ता ।

कतभागो वि ण सव्वो, वोच्छिज्जति सा अव्वोच्छिन्ना ॥३६४५॥

अव्वोगडा उ तुज्झं, ममं तु वा जा ण ताव णिदिसति ।

तत्थेव अच्छमाणी, होति अणिज्जूहिया अंसी ॥३६४६॥

“अंसो त्ति वा” [“अव्वोगडा०”] गाहाद्वयम् । अंसो त्ति वा भागो त्ति वा एगट्ठं । ताओ अविभत्ताओ । अविभत्ता णाम एग पुंजो चेव सामन्नो अच्छइ सव्वोच्छिन्ना नाम भागा कया मूलरासीओ, न पुण वोच्छिज्जइ । सव्वोगडा णाम समभागा कया ण ताव णिदिसइ - ‘एस तुज्झ एस मज्झं’ति । अणिज्जूढा णाम णिदिसइ भावा फेडिज्जइ तओ देइ ण कप्पति । सा पुण अंसिया तत्थ होज्ज । इमेहिं खेत्तादीएहिं^१ दारेहिं । खेत्तदारस्स व्याख्या —

सीताति जन्नो पहुगादिगा वा, जे कप्पणिज्जा जतिणो भवंति ।

सालीफलादीण व णिवकयम्मि, पडेज्ज तेल्लं लवणं गुलो वा ॥३६४७॥

“सीताइ०” वृत्तम् । सीया जन्नओ जइज्जति । सेसं कण्ठयम् ।

जंते रसो गुलो वा, तेल्लं चक्कम्मि तेसु वा जं तू ।
विक्केज्जंते पडितं, पवत्तणंते य पगयं वा ॥३६४८॥

“जंते रसो०” गाहा । प्रवर्तने आदौ निट्टिते वा प्राकृतं करेइ । सेसं कण्ठ्यम् ।
भोज्ज-खीरे दो वि एक्कगाहाए वक्खाणेइ-

गण गोट्टिमादि भोज्जा, भुत्तुव्वरियं व तत्थ जं किंचि ।
भाउगमादीण पओ, अविभत्तं जं व गोवेणं ॥३६४९॥

“गण गोट्टिमादि०” गाहा । कण्ठ्या । मालागारस्स व्याख्या-

पुप्फपणिण्ण आरामिगाण पडियं ण जाव उ विरिक्कं ।
पक्खेवगादि समुहं, अचियत्तादी य पुव्वुत्ता ॥३६५०॥

अहवा वि मालकारस्स अंसियं अवणयंति भुज्जेसु ।
सो य सगारो तेसिं, तं पि ण इच्छंति अविभत्तं ॥३६५१॥

“पुप्फपणिण्ण०” [“अहवा वि०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् ।

गेलन्नमाईसु उ कारणेसू, माऽदिप्पसंगो ण य सव्वे गीता ।
गिण्हंति पुंजा अविरेडियातो, तस्सऽण्णतो वा वि विरेडियाओ ॥३६५२॥

“गेलण्णमादीसु०” वृत्तम् । असइ गिलाणकज्जे साहिल्लपुंजदओ गेण्हेज्ज ।
‘तस्सण्णतो वा वि’त्ति असइ सेज्जायरस्स वा पुंजाओ अन्नस्सच्चयाओ वा पुंजाओ गेण्हेज्ज ।
अविरेडितं = सामान्यं ।

॥ अंसियापगयं समत्तं ॥

॥ पूयाभत्तउवगरणपगयं ॥

[सुत्तं]—सागारियस्स पूयाभत्ते उद्देसिए चेइए पाहुडियाए, सागारियस्स उवगरणजाए निट्टिए निसट्टे पाडिहारिए, तं सागारिओ देज्जा सागारियस्स परिजणो देज्जा, तम्हा दावए नो से कप्पइ पडिगाहित्तए ॥२-२०॥

सम्बन्धो—

दव्वे छिण्णमछिण्णं, ण कप्पती कप्पए य इति वुत्तं ।

इदमण्णं पुण भावे, अव्वोच्छिण्णम्मि पडिसिद्धं ॥३६५३॥

अविसेसिओ व पिंडो, हेट्टिमसुत्तेसु एसमक्खातो ।

इह पुण तस्स विभागो, सो पुण उवकरण भत्ते वा ॥३६५४॥

“दव्वे छिन्नमछिन्नं०” [“अविसेसिओ०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् ।

संबंधी सामि गुरू, पासंडी वा वि तं समुद्दिस्स ।

पूया उक्खित्तं ति य, पट्टगभत्तं च एगट्ठा ॥३६५५॥

“संबंधी०” गाहा । सम्बन्धी यं अधिकृत्य समुद्दिस्स पासंडिणं वा समुद्दिस्स पूजनीयाः पुज्जा उक्खित्तभत्तं ति वा पेट्टयभत्तं ति वा एगट्ठं ।

चेइय कडमेगट्ठं, पाहुडिय पहेणगं च एगट्ठा ।

उवगरणं वत्थादी, जाव विभागो व जोगं वा ॥३६५६॥

निट्टिय कडं च उक्कोसकं च दिण्णं तु जाणसु णिसट्ठं ।

भुत्तुव्वरियं पडिहारियं तु इयरं पुणो चत्तं ॥३६५७॥

“चेइयकड०” [“निट्टिय०”] गाहा । तेषां पूज्यानां भत्तं चेतितं ति वा कडं ति वा एगट्ठं । चेतितं नाम तेसिं उवणीयं, पाहुडिया नाम पाहुडं ति वा पडेणयं ति वा एगट्ठं । चेतितं रियस्स उवगरणं णिट्टियं पडिसमत्तं । णीसट्ठं णाम तेसिं दिण्णं, पाडिहारियं नाम भुत्तावसेसं । अम्हं तं एवं प्रकारं संजताणं सागारिओ वा देज्ज, सागारियस्स वा परियणो देज्ज तम्हा दावए, णो से कप्पइ पडिगाहेत्तए, सागारियपिंडो त्ति काडं ।

[सुत्तं]—सागारियस्स पूयाभत्ते उद्देसिए चेइए जाव पाडिहारिए, तं नो सागारिओ देज्जा नो सागारियस्स परिजणो देज्जा, सागारियस्स पूया देज्जा,

तम्हा दावए नो से कप्पइ पडिग्गाहित्तए ॥२-२१॥

सागारियस्स पूयाभत्ते उद्देशिए चेइए पाहुडियाए सागारियस्स उवगरणजाए निट्टिए निसट्टे अपाडिहारिए, तं सागारिओ देइ सागारियस्स परिजणो देइ, तम्हा दावए नो से कप्पइ पडिग्गाहित्तए ॥२-२२॥

सागारियस्स पूयाभत्ते जाव अपाडिहारिए, तं नो सागारिओ देइ, नो सागारियस्स परिजणो देइ, सागारियस्स पूया देइ, तम्हा दावए एवं से कप्पइ पडिग्गाहित्तए ॥२-२३॥

“सागारियस्स०” सो चेव आलावगो । णवरं तं णो सागारिओ देज्ज, णो सागारियस्स परिजणो देज्ज, सागारियस्स पूया देज्ज, तह चेव ण कप्पइ सेज्जातरपिंडो त्ति काउं ।

“सागारियस्स पूयाभत्ते०” एवं चेव सुत्तं पभासियव्वं । णवरं अपडिहारियं तं सागारिओ सागारियपरिजणो वा देज्जा । ण कप्पइ ण पुण सो सागारियपिंडो भद्दयपंतदोसा ।

सुत्तं । चउत्थसुत्तं पि एवं चेव । णवरं अत्थ^१ णो सागारिओ णो सागारियस्स परिजणो देज्जा, सागारियस्स पूया देज्जा । णो कप्पइ अह अद्धिदं देइ, कप्पइ । बिइयपदं तहेव एए जो इमा गाहा—

पूयाभत्ते चेतिएँ, उवकरणे णिट्ठित्ते णिसट्टे य ।

तं पि ण कप्पति घेत्तुं, पक्खेवगमादिणो दोसा ॥३६५८॥

“पूयाभत्ते०” गाहा । कण्ठ्या ।

॥ पूयाभत्तउवगरणपगयं समत्तं ॥

॥ उवहिपगयं ॥

[सुत्तं]—कप्पति निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा इमाइं पंच वत्थाइं धारित्तए वा परिहरित्तए वा, तं जहा—जंगिए भंगिए^१ साणए पोत्तए तिरीडपट्टे^२ नामं पंचमे ॥२-२४॥

सम्बन्धः—

उवगरणं चिय पगयं, तस्स विभागो उ बित्ति चरिमम्मि ।

आहारो वा वुत्तो, इदाणि उवधिस्स अधिकारो ॥३६५९॥

ताइं विरूवरूवाइं देइ वत्थाणि ताणि वा घेत्तुं ।

सेस जतीणं देज्जा, तत्थ इमे पंच कप्पंति ॥३६६०॥

“उवगरणं चिय०” [“ताइं विरूवरूवाइं०”] गाहाद्वयम् । ‘बिइयचरिमे’ त्ति अस्यैव द्वितीयोद्देशकस्यान्ते सूत्रद्वये इति वाक्यशेषः ।

जंगमजायं जंगिय, तं पुण विगलिंदियं च पंचिंदी ।

एक्केक्कं पि य एत्तो, होति विभागेणऽण्णेगविहं ॥३६६१॥

“जंगमजायं०” गाहा । जंगमात् जातं जं भणियं^३ । एएसिं दोन्ह वि विभागो अण्णेगविहो ।

पट्ट सुवन्ने मलए, अंसुग चीणं सुके च विगलेंदी ।

उण्णोड्डिय मियलोमे, कुतवे किट्टे त पंचेंदी ॥३६६२॥

अतसीवंसीमादी, उ भंगियं साणियं च सणवक्के ।

पोत्तय कप्पासमयं, तिरीडरूक्खा तिरीडपट्टो ॥३६६३॥

“पट्ट सुवण्णे०” [अतसीव०] गाहा । पट्टो प्रतीतो, सुवण्णं सुवन्नवन्नसुत्तं । किमियाणं मलयं, तम्मि चव विसए अंसुओ किमियसुत्तं, कोसियारओ चीणंसुगो णग्गंसुगो । एयाणि विर्यलिंदियणिप्फन्नाणि, उण्णयउट्टिया प्रतीता, मियलोमो पव्वएयाणं रोमा, कुतवो तस्सेव अवयवा, किट्टिमं छगलियारोमं, एयाणि पंचिदियणिप्फण्णाणि । गयं जंगियं ।

इदाणिं भंगियं । ‘अदसीवंसीमादीओ भंगियं’ । अयसी दुगुल्लमादीहि, वंसी त्ति

१. भंतिए अ ब क ड इ । २. तिरीयपट्टे अ ब क ड इ । ३. जंगियं इति सम्भावते । सं. ।

वंसकरिल्लस्स मज्झा भवति, साणजं सणेहिंतो, पोत्तजं कप्पसियं वत्थं । तिरियपट्टं णाम तिरिडरुक्खातो निप्फायति । एष सूत्रार्थः ।

सूत्रस्पर्शिकनिर्युक्तिविस्तरः ।

पंच परूवेऊणं, पत्तेयं गेणहमाण संतम्मि ।

कप्पासिगा य दोण्णि उ, उण्णिय एक्को य परिभोगो ॥३६६४॥ [नि०]

एक्कोन्नि सोत्ति दोण्णी, तिण्णि वि गेण्हज्ज उण्णिए लहुओ ।

पाउरमाणे चेवं, अंतो मज्झे व जति उण्णी ॥३६६५॥

“पंच परूवेऊणं०” [“एक्कोन्नि०”] गाहा । पंच व्याख्याताः सूत्रार्थे । एते पुन कंहं घेत्त्वा ? पत्तेयं णाम एक्केक्कस्स कइ^१ घेत्त्वा ? दो कप्पासिया, एगो उन्निओ । ‘संते’त्ति विज्जंतेहिं कप्पासियउण्णिएहिं एगं घेत्त्वं । अह पुन तिण्णि वि सोत्तिए उन्निए वा गेण्हइ मासलहुं परिभोगो त्ति ।

अब्भितरं व बाहिं, बाहिं अब्भितरं करेमाणे ।

परिभोगविवच्चासे, आवज्जइ मासियं लहुअं ॥३६६६॥

“अब्भितरं व बाहिं०” गाहा । कण्ठ्या । इमो गुणो—

छप्पइय-पणगरक्खा, भूसा उज्झायणा य परिहरिया ।

सीतत्ताणं च कतं, खोम्मिय अब्भितरे तेण ॥३६६७॥

“छप्पइय०” गाहा । कण्ठ्या । अलंभे कप्पासिय-उण्णियाण इमा परिवाडी -

कप्पासितस्स असती, वागय पट्टे य कोसियारे य ।

असती य उण्णियस्सा, वागत कोसेज्ज पट्टे य ॥३६६८॥

“कप्पासियस्स असई०” पुव्वद्धं । जइ कप्पासियं ण लब्भइ तो वा [गयं] घेत्त्वं ति, तस्स असती पट्टपोत्तं घेत्त्वं, तस्सासई कोसियारं । एसा कप्पासियासईए पडिवाडी । इमा उण्णिया असईए परिवाडी । “असई उण्णियस्स०” पच्छद्धं । उन्नियस्स असईए वागयं घेत्त्वं, तस्सासईए कोसेज्जं, तस्सासईए तिरिडपट्टं । इमं पाउरणे गणणविही—

ण उण्णियं पाउणए^२ उ एक्कं, दोण्णि जता खोम्मिय उण्णियं च ।

दो सुत्ति अंतो बहि उण्णि तीसु, दुगादि उण्णी वि बहिं परेणं ॥३६६९॥

“ण उण्णियं पाउणए उ०” वृत्तम् । ‘दोण्णि’ति एक्कं खोमियं एक्कं उण्णियं । एयं दोसु । तिसु कप्पेसु दो सोत्तिया-अंतो उन्निओ बाहिं दुयादी उण्णिया वि ‘बाहिं परेणं’ति जइ दुयादी उण्णीया सव्वे ते बाहिं पाउणति खोमियस्स ।

पंचणहं वत्थाणं, परिवाडीगाएँ होइ गहणं तु ।

उप्परिवाडी गहणे, पच्छित्ते मग्गणा होइ ॥३६७०॥

“पंचणहं०” गाहा । का मग्गणा ? उवहिनिप्फण्णं । एक्केक्कस्स पुणो इमा मग्गणा-

अलंभऽहाडस्स उ अप्पकम्मं, अलंभे तस्सावि उ जं सकम्मं ।

एतं अकाउं चउरो उ मासा, भवंति वत्थे परिवाडिहीणे ॥३६७१॥

अद्धाणमाईसु उ कारणेसुं, कुज्जा अलंभम्मि उ उक्कमं पि ।

गेलन्नमादीसु विवज्जयं वा, असतीय कुज्जा खलु खुम्मियस्स ॥३६७२॥

“अलंभऽहाडस्स०” [“अद्धाणमाईसु०”] वृत्तद्वय कण्ठ्यम् ।

॥ उवहिपगयं समत्तं ॥

॥ रयहरणपगयं ॥

[सुत्तं]—कप्पइ निगंथाण वा निगंथीण वा इमाइं पंच रयहरणाइं धारित्ते वा परिहरित्ते वा, तं जहा—उण्णिणए उट्टिए साणए वच्चाचिप्पए मुंजचिप्पए नाम पंचमे ॥२-२५॥

“कप्पइ निगंथाण वा निगंथीण वा इमाइं पंच रयहरणाइं०” सुत्तं उच्चारयेय्वं ।
सम्बन्धः—

भणिओ^१ खलु उक्कोसो, उवही मज्झिममिदाणि वोच्छामि ।

संखा व एस सरिसी, पाउंछण सुत्तसंबंधो ॥३६७३॥

अब्भितरं च बज्झं, हरति रयं तेण होइ रयहरणं ।

तं उण्णिण उट्टि सणयं, वच्चयचिप्पं च मुंजं च ॥३६७४॥

वच्चक मुंजं कत्तंति, चिप्पिउं तेहि वूयए गोणी ।

पाउरणऽत्थुरणाणि य, करेति देसिं समासज्ज ॥३६७५॥

“भणिओ खलु०” [“अब्भितरं च०” “वच्चक०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् ।

पव्वओ^१ धम्मचक्कभूमीए वुज्झए गोणी बोरओ एष सूत्रार्थः । अधुना निर्युक्तिविस्तरः -

रयहरणपंचगस्सा, परिवाडीयाए होति गहणं तु ।

उप्परिवाडी गहणे, आवज्जति मासियं लहुअं ॥३६७६॥ [नि०]

तिविहोन्निय असतीए, उट्टियमादीण गहण धरणं तु ।

उप्परिवाडी गहणे, तत्थ वि सट्ठाणपच्छेत्तं ॥३६७७॥

उट्ट सणा कुच्छंती, उल्ल इयरेसु मद्दवं णत्थि ।

तेणोण्णिणयं पसत्थं, असतीय उ उक्कमं कुज्जा ॥३६७८॥

[“रयहरणपंचगस्सा०” “तिविहोन्निय०” “उट्टं”] पंचणहं^२ गाहाद्वयं कण्ठ्यम् ।
। ‘तिविहोन्नियं’ति अहाकयं अप्परिकम्मं सपरिकम्मं, जाहे न लब्भइ ताहे उट्टियादि ।

॥ रयहरणपगयं समत्तं ॥ ॥ कप्पचुण्णिणए बिइयो उद्देसो समत्तो ॥

॥ तइओ उद्देसो ॥

॥ निगंथीउवस्सयपवेसपगयं ॥

[सुत्तं]—नो कप्पइ निगंथाणं निगंथीणं उवस्सयंसि चिट्ठित्तए वा निसीइत्तए वा तुयट्ठित्तए वा निद्दाइत्तए वा पयलाइत्तए वा, असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा आहारं आहारित्तए, उच्चारं वा पासवणं वा खेलं वा सिंघाणं वा परिट्ठवित्तए, सज्झायं वा करित्तए, झाणं वा झाइत्तए, काउस्सगं वा ठाणं ठाइत्तए ॥३-१॥

“नो कप्पइ निगंथाणं निगंथीणं उवस्सए आसइत्तए वा०” सुत्तं उच्चारयेय्वं ।
सम्बन्धः—

वत्थाणि एवमादीणि गणहरो गेण्हउं सयं चेव ।

वच्चति वतिणीवसहिं, पवत्तिणीए पणामेउं ॥३६७९॥

बीएहि उ संसत्तो, बितियस्सातिम्मि इह उ इत्थीहिं ।

बितिए उवस्सगा वा, पगता इहइं पि सो चेव ॥३६८०॥

तत्थ अकारण गमणं, पडुच्च सुत्तं इमं समुदितं तु ।

कज्जेण वा गते तू, तुवट्ठमादीणि वारेति ॥३६८१॥

“वत्थाणि०” [“बीएहिं०” “तत्थ अकारण०”] गाथात्रयं कण्ठ्यम् ।

आपुच्छमणापुच्छा, व अकज्जे चउगुरुं तु वच्चंते ।

आपुच्छिय पडिसिद्धे, सुद्धा लग्गा उवेहंता ॥३६८२॥

चउरो गुरुगा लहुगा, मासो गुरुगो य होति लहुगो य ।

आयरिए अभिसेगे, भिक्खुम्मि य गीतग्गीतत्थे ॥३६८३॥

“आपुच्छमणापुच्छा०” [“चउरो गुरुगा०”] गाधाद्वयं कण्ठ्यम् । जइ

पडिसेवेति—आयरिण् :: । (चतुर्गुरु) ४, अभिसेगे :: ४, (चतुर्लघु) भिक्खुस्स गीयत्थस्स
०। (मासगुरु) । अधवा इमं पच्छित्तं—

गमणे दूरे संकिय, णिसंकऽभिलाव कक्ख सतिकरणं ।
ओभासण पडिसुणणे, संपत्ताऽऽरोवणा भणिता ॥३६८४॥

“गमणे०” गाहा । एयाणि दाराणि । तत्र सतिकरणस्य व्याख्या उच्यते—

भावस्स^१ उ संबंधो, सतिकरणं एरिसा व सा आसि ।
अहवा णं इणमट्टं, पणएमि सती भवति एसा ॥३६८५॥

“भावस्स उ०” गाधा । सम्बन्धो स्नेहं कहां करोति ? पणएमि त्ति मग्गामि । सेसं
कण्ठयम् । पच्छित्तं यथासंख्यं दाराणं ।

चउरो य अणुगघाया, लहुगो लहुगा य होंति गुरुगा य ।
छम्मासा लहु गुरुगा, छेदो मूलं तह दुगं च ॥३६८६॥

“चउरो य०” गाहा । णिक्कारणे जाति संजतिउवस्सयं ::। ४ (चतुर्गुरु), दूरे पासति—
संजतीओ एयाओ त्ति मास० (मासलघु) का से^२ कतरा एसा संजइ त्ति :: ४ (चतुर्लघु), निस्संकिते
अमुगि त्ति :: । ४ (चतुर्गुरु), ताहि समं उल्लवं करोति :: ६ (षड्लघु), कक्खंतर-थणंतराणि
पलोएइ :: ॥ ६ (षड्गुरु), एरिसया मम भोतिया च्छेदो, ओभासति मूलं, सा पडिसुणेति अणवट्टो,
संपत्तीए पारंचिओ । एतं ताव ओघेण पायच्छित्तं भणितं ।

इदारिणं विभागेणं दोसा पायच्छित्तं च भण्णति—

निक्कारणगमणम्मिं, बहवे दोसा य पच्चवाता य ।
जिण थेरपडिकुट्टा, तेसिं चाऽऽरोवणा इणमो ॥३६८७॥

“निक्कारणगमणम्मिं०” गाहा । ‘निक्कारणे’त्ति विभागेणं विभासिज्जति—

चिड्डित्त णिसीइत्ता, तुयट्ट णिद्दा य पयल सज्झाए ।
झाणाऽऽहार विहारे, पच्छित्ते मग्गणा होइ ॥३६८८॥

“चिड्डित्त०” गाहा । एते सुत्तालावया गहिता ।

एतेसिं तु पयाणं, पत्तेय परूवणा विभागो य ।
जो एत्थं आवण्णोऽणावण्णो वा वि जो एत्थं ॥३६८९॥

“एतेसिं तु०” गाहा । ‘विभागो य’ त्ति चिट्ठणादी पदी^१ करेंतस्स दोसा य । जे यत्र आवन्नो वा न वा प्रायश्चित्तं वक्ष्यति—

निक्कारणमविहीए, निक्कारणओ तहेव य विहीए ।

कारणओ अविहीए, कारणतो चेव य विहीए ॥३६९०॥

“निक्कारणमविधीए०” गाधा । णिक्कारणेणं गंतुं संजतिउवस्सयं अविधीए पविसति १, णिक्कारणे विधीए पविसति २, कारणे अविधीए पविसति ३, कारणे विधीए पविसति ४। णिक्कारणे जति वच्चइ बहवे दोसा पसज्जंति । इधलोइया पारलोइया य पच्चवाया दिट्ठे संकादी गेण्हणादी वा । अधवा दोसा य पच्चवाया य एगट्ठं । ते पुण जिणेहिं थेरैहिं य पडिकुट्ठा, तेसि इमा आरोवणा—

आदिभयणाण तिण्हं, अण्णतरीए उ संजतीसेज्जं ।

जे भिक्खू पविसेज्जा, सो पावति आणमादीणि ॥३६९१॥

“आदिभयणाण०” गाहा । चउण्हं भंगाणं तिसु आदिल्लेसु भंगे त्ति वा भयण त्ति वा पगार त्ति वा एगट्ठं ।

इदाणिं एतेसु चेव पच्छित्तं भण्णति—

निक्कारणम्मि गुरुगा, तीसु वि ठाणेसु मासियं गुरुगं ।

लहुगा य दारमूले, अतिगयमेत्ते गुरू पुच्छ ॥३६९२॥

“निक्कारणम्मि०” गाहा । णिक्कारणे जाति संजतिउवस्सयं चउगुरुगा, ‘तिसु वि ठाणेसु’त्ति निक्कारणे अविधीए, निक्कारणे विधीए, कारणे अविधीए । एतेसु तिसु वि । अविधी णाम तिण्णि णिसीधियाओ ण करेति, दूरे मा० । (मासगुरु), मज्जे मा ०। (मासगुरु), आसण्णे मा ०। (मासगुरु), दारमूले ठितस्स :: (चतुर्लघु) ‘अतिगतमेत्ते गुरूग’त्ति एक्को वि पाओ अतियतो :: । ४ (चतुर्गुरु) । पुच्छ त्ति सीसो पुच्छति—

पाणाइवायमादी, असेवतो केण होंति गुरुगा उ ? ।

कीस व बाहिं लहुगा ?, अंतो गुरु चोतक ! सुणेहिं ॥३६९३॥

“पाणातिवायमादी०” गाहा । पाणातिवातादीणि आसेवंतस्स चउगुरुगा दिण्णा तुब्भेहिं संजतिउवस्सयं ति गमणनिमित्तं, दारमूले वि तस्स ठितस्स :: । ४ (चतुर्गुरु) को विसेसो ? दारमूले अतिगयस्स य णणु जो दारमूले ठितो सो पविट्ठो चेव । आयरितो भण्णति, इमे दोसा—

वीसत्था य गिलाणा, खमिय वियारे य भिक्ख सज्जाए ।
पालीय होइ भेदो, अप्पाण परे तदुभए य ॥३६१४॥

“वीसत्था य०” दारगाधा । अस्य व्याख्या—

काई सुहवीसत्था, दरजिमिय अवाउडा य पयलाति ।
अतगतमेत्ते य तहिं, संकिय पपलाइया थद्धा ॥३६१५॥
वीरल्लसउणवित्तासियं जहा सउणिवंदयं वुण्णं ।
वच्चति णिरावयक्खं, दिसि विदिसाओ विभज्जंतं ॥३६१६॥
तम्मि य अतिगतमित्ते, वित्तत्थाओ जहेव ता सउणी ।
गेणहंति य संघाडिं, स्यहरणे यावि मग्गंति ॥३६१७॥
छक्कायाण विराहण, पक्खुलणं खाणु कंटए विलिया ।
थद्धा य पेच्छिउं भावभेओ दोसा उ वीसत्थे ॥३६१८॥

“काई सुहवीसत्था०” [“विरल्लसउण०” “तम्मि य०” “छक्कायाण०”]
वक्खाणगाहाओ चत्तारि । वीरल्लसउणतो संपातओ ‘वुन्नं’ति त्रस्तं, ताओ कुंभयारसालाए ठिताओ
तत्थ पुढविक्काओ आणितओ तं विराहेज्ज, उदयं पलोट्टेज्जा, तेउक्काओ उम्मुगादी, वणस्सती
बीजहरितादि, कुंथू इरियावहियाओ वा उद्वेज्ज । एस छक्कायविराहणा । विलिता=लज्जिता,
भावभेदो नाम अवाउडा, एसा चित्तेति—दिट्ठं जं दट्ठव्वं । निल्लज्जीभवित्ता आगारवियारे करेज्जा ।
आय-परसमुत्था य दोसा । विसत्थ त्ति गयं ।

इदारिणं गिलाण त्ति—

कालाइक्कमदाणे, गाढतरं होज्ज णेव पउणेज्जा ।
संखोभेण णिरोधो, मुच्छ मरणं व असमाही ॥३६१९॥

“कालातिक्कम०” गाधा । संखोभेणं निरोधो भवति । तीसे वा वोसिरावणिया, ताहे
तस्सच्चएणं ण तरति वच्चणिरोधेण जीवितं चयति अणागाढादि वा ।

खमिग त्ति—

पारणगपट्टिया आणियं च अविगडियऽदंसिय ण भुंजे ।
अचियत्त अंतराए, परिताव असब्भवयणे य ॥३७००॥

“पारणगपट्टिया०” गाधा । कण्ठ्या । नवरं ‘असब्भवयणे य’ त्ति पेतियएणं ततएणं
आगता ।

वियारे त्ति । अस्य व्याख्या—

नोल्लेऊण ण सक्का, अंतो वा होज्ज णत्थि वीयारो ।

संते वा ण पवत्तति, णिच्छुभण विणास गरिहा य ॥३७०१॥

“नोल्लेऊण०” गाहा । कण्ठ्या । णवरं णिच्छुभण त्ति अर्विदिणे णिच्छुभंति वीसरंतीओ । भिक्ख त्ति । अस्य व्याख्या—

सतिकालफेडणे एसणादिपेल्लंतऽपेल्लणे हाणी ।

संकायऽभाविएसु य, कुलेसु दोसा चरंतीणं ॥३७०२॥

“सडकालफेडणे०” गाहा । कण्ठ्या । णवरं हाणि त्ति । सुत्तत्थाणं । सज्झाए त्ति अस्य व्याख्या—

सज्झाए वाघातो, विहार भूमिं व पत्थिय णियत्ता ।

अकरण णासाऽऽरोवण, सुत्तऽत्थ विणा य जे दोसा ॥३७०३॥

“सज्झाए वाघातो०” गाहा । कण्ठ्या । पालीय होति भेदो अप्पाण परे तदुभए य [३६७४] इति दारं—संजमपालीए भेदो एगा तत्थ पडिस्सयपालिया अच्छति । तेणं भण्णति—कहिं गयाओ अज्जाओ ? सा भण्णति—भिक्खस्स । सो भण्णति—तुमं किण्ण गया ? सा भण्णति—मोहतिगिच्छाखमणं करेमि । सो भण्णति—अहमवि मोहतिगिच्छाखमणं करेमि । तेणं भण्णति—कहं ते धम्मो बोहिलद्धा ? सा भण्णति—भोयगो मे मतो । अधवा तस्साहं अचियत्ता । तेणं भण्णति—अहमवि एवं चेव । एत्थ विभासा गाहाओ कण्ठाओ ।

संजम महातलागस्स णाणवेरगसुपडिपुण्णस्स ।

सुद्धपरिणामजुत्तो, तस्स उ अणइक्कमो पाली ॥३७०४॥

संजम अभिमुहस्स वि, विसुद्धपरिणामभावजुत्तस्स ।

विकहादिसमुप्पण्णो, तस्स उ भेदो मुणेयव्वो ॥३७०५॥

अधवा पालयतीति, उवस्सयं तेण होति सा पाली ।

तीसे जायति भेदो, अप्पाणपरोभयसमुत्थो ॥३७०६॥

मोहतिगिच्छा खमणं, करेमि अहमवि य बोहि पुच्छ य ।

मरणं वा अचियत्ता, अहमवि एमेव संबंधो ॥३७०७॥

ओमाणस्स व दोसा, तस्स व गमणेण सगलोगस्स ।

महतारियपभावेण य, लद्धा मे संजमे बोही ॥३७०८॥

पदूमिता मि घरासे, तेण हतासेण तो ठिता धम्मे ।
 सिट्ठं दाइ रहस्सं, ण कहिज्जइ जं अणत्तस्स ॥३७०९॥
 रिक्खस्स वा वि दोसो, अलक्खणो सो अभागधिज्जो णु ।
 न य निग्गुणा मि अज्जो !, तुब्भे वि य नाहिइ विसेसं ॥३७१०॥
 इट्ठकलत्तविओगे, अण्णम्मि य तारिसे अविज्जंते ।
 महतरयपभावेण य, अहमवि एमेव संबंधो ॥३७११॥
 किं पेक्खह सारिक्खं ?, मोहं मे णेति मज्झ वि तहेव ।
 उच्छंगगता मि मता, इहरा ण वि पत्तियंतो मि ॥३७१२॥

[“संजम महातलागस्स०” “संजम अभिमुहस्स०” “अहवा पालयतीति०”
 “मोहतिगिच्छ०” “ओमाणस्स०” “पदूमिता०” “रिक्खस्स०” “इट्ठकलत्त०” “किं
 पिच्छह०”] ओमाणो सवत्तीहि । पदूमिता=क्लेशविता इत्यर्थः । ‘किं पेक्खह सारिक्खं’ति
 वयणं मोहं मे णेति मुच्छिज्जामि । संजयवयणं मज्झ वि त्ति ।

इति^१ संदंसण संभासणेहि भिन्नकथ विरहजोएहिं ।
 सेज्जातरादिपासण, वोच्छेद दुदिट्ठधम्म त्ति ॥३७१३॥

“इति संदंसण०” गाहा । इति उपप्रदर्शनार्थः परिसमाप्तौ च । अत्र उपप्रदर्शनार्थः एवं
 ताणि संदंसणादीहिं जाव पडिसेवणं वा करेमाणाणि सेज्जायरेण दिट्ठानि परिजणेण वा से
 वोच्छेदविभासा । एवं सो विद्दातो पडिसेवेज्ज लिंगेण लिंगिणीए संपविज्जति णियच्छती मूढो
 निरयाउयं निबंधइ असायणया अबोही य । एवं आय-परसमुत्थेहिं दोसेहिं संजमपालीए भेदो
 भवति । एवं चिट्ठित्तए त्ति पदं समत्तं ।

इदारिणं णिसियणादीणि सुत्ताभिहिताणि पदाणि भण्णंति—

पयला निद्द तुअट्टे, अच्छिद्धिद्धम्मि चमढणे मूलं ।
 पासवणे सच्चित्ते, संका वुच्छम्मि उट्टाहो ॥३७१४॥
 पयला निद्द तुअट्टे, अच्छीणं चमढणम्मि चउगुरुगा ।
 दिट्टे वि य संकाए, गुरुगा सेसेसु वि पदेसु ॥३७१५॥
 सज्झाएण णु खिण्णो, आउं अण्णेण जेण पयलाति ।
 संकाएँ हुंति गुरुगा, मूलं पुण होति णिस्संके ॥३७१६॥

अन्नत्थ मोय गुरुओ, संजति वोसिरणभूमिए गुरुगा ।
जोणोगाहण बीए, केयी धाराएँ मूलं तु ॥३७१७॥

“पयला०” [“पयला०” “सज्झाएण०” अन्नत्थ०”] गाहा । जति तत्थ णिद्वाएज्ज वा पयला पज्जवा :: १४ (चतुर्गुरु) संजतीणं काइयभूमिं मोत्तुं अन्नत्थ वोसिरिति मासगुरुं, अह संजतीणं काइयभूमी वोसिरिति :: (चतुर्लघु) वोसिरंते सुक्कबीयं संकमति मूलं । दुव्वियडाए आवासासन्नभूमीतो सुक्कबीयं संकमेज्ज जोणिं । केति भणंति—संजतिच्चयाए धाराए छित्तं सुक्कबीयं उद्धामुहं उस्सरित्ता जोणिं पविसति जे पाहडाए उड्डाहादयो दोसा । सचित्तं ति मूलगाधाए गहितं । तं एयं वक्खाणितं । एते णिक्कारणे अविधीए दोसा भणित्ता ।

इदाणिं णिक्कारणे विधीए दोसा भण्णति—

निक्कारणे विधीय वि, दोसा ते चेव जे भणिय पुव्वि ।
वीसत्थाई मुत्तुं, गेलन्नाई उवरिमा उ ॥३७१८॥
निक्कारणे विधीय वि, तिद्वाणे गुरुगोँ जेण पडिकुट्टं ।
कारणगमणे सुद्धो, णवरिं अविधीय मासतियं ॥३७१९॥

“णिक्कारणे०” [“निक्कारणे विधीय०”] गाहा । वीसत्था दोसा मोत्तुं वीसत्थ दारस्स उवरिं जाणि दाराणि गेलण्णातिणी ताणि सव्वाणि एत्थ भवंति । “निक्कारणे विधीय वि” गाधापुव्वद्धं । सुद्धं सुद्धेण स्यान्मतिः किं कारणं असमायारिणिप्फण्णं ति काउं मासलहुगा ण भवंति ? उच्यते—जेण कारणेणं निक्कारणगमणागमणं पडिसिद्धं तम्हा मासगुरुगा चेव ण मासलहुगा । “कारणगमणे सुद्धो” पच्छद्धं । विधीए सुद्धो, अविधीए मासलहुगं तिसु ठणेसु ।

कारणतो अविधीए, दोसा ते चेव जे भणिय पुव्वि ।
कारणोँ विधीय सुद्धो, इच्छं तं कारणं किन्नु ॥३७२०॥

“कारणतो अविधीए०” गाहा । कण्ठ्या । अत उच्यते—

गम्मति कारणजाए, पाहुणाए गणहरे महिड्डीए ।
पच्छदणा य सेहे, असहुस्स चउक्कभयणा उ ॥३७२१॥

“गम्मति०” दासाधा । तत्थ कारणं ति दारं । तस्स कारणदारस्स इमाणि दाराणि—

उवस्सए य संथारे, उवही संघपाहुणे ।
सेहडुवणुद्देसे, अणुन्ना भंडणे गणे ॥३७२२॥

अणप्पज्झ अगणि आऊ, वीआर पुत्त संगमे ।
संलेहण वोसिरणे, वोसट्टे निट्टिए तिहं ॥३७२३॥

“उवस्सए य०” [“अणप्पज्झ०”] सिलोगद्वयम् । तस्स उवस्सय संथारे य
दारणि एक्क गाधाए वक्खाणेति—

अज्जाणं पडिकुट्टं, वसही संथारगाण गहणं तु ।
ओभासिउ दाउं वा, वच्चेज्जा गणहरो तेणं ॥३७२४॥

“अज्जाणं०” गाधा । मगओ वा दाउं वा वच्चेज्ज । उवहि त्ति अस्य व्याख्या—

पडितं पम्हुट्टं वा, पलावितं अवहियं व उगमियं ।
उवहिं भाएत्तुं जे, दाएउं वा वि वच्चेज्जा ॥३७२५॥

“पडितं०” गाहा । पम्हुट्टं=विस्सरितं, पलावितं परिहासेण, लिक्कावितं, अवहितं वा
पुणो लद्धं ।

संघपाहुण त्ति । अस्य व्याख्या—

ओहाणाभिमुहीणं, थिरकरणं काउ अज्जियाणं तु ।
गच्छेज्जा पाहुणओ, संघ कुल थेर गण थेरो ॥३७२६॥

“ओहाणाभिमुहीणं०” गाधा । कण्ठ्या । सेहुवट्टावणे त्ति ।

अन्नत्थ अप्पसत्था, होज्ज पसत्ता य अज्जिकोवसए ।
एएण कारणेणं, गच्छेज्ज उवट्टवेउं जे ॥३७२७॥

“अन्नत्थ अप्पसत्था०” गाधा । कण्ठ्या । ठवणे त्ति ।

ठवणकुलाइं ठवेउं, तासिं ठवियाणि वा निवेएउं ।
परिहरिउं ठवियाणिं, ठवणाऽऽदियणं व वोत्तुं जे ॥३७२८॥

“ठवणकुलाइं ठवेउं०” गाधा । ठवणकुलाइं ठवणट्टाए गच्छेज्जा । परिहरितुं ठविता
णिति । जाइं वज्जिताणि ‘ठवणादियाणि’ त्ति ते संठविताणं पुणो गहणं । ग्रह आदाने । उद्देसे
त्ति ।

वसधीएँ असज्झाए, गोरव भय सद्ध मंगले चेव ।
उद्देसादी काउं, वादेउं वा वि गच्छेज्जा ॥३७२९॥

“वसधीएँ असज्झाए०” गाधा । अज्जाए मंगलसद्धा य भवति त्ति । भंडणे त्ति ।

उप्पन्ने अहिगरणे, विओसवेउं तहिं पसत्थं तु ।
अच्छेंति खउरियाओ, संजमसारं ठवेउं जे ॥३७३०॥

“उप्पन्ने अहिकरणे०” गाधा । भणे (गणधर)त्ति ।

जति कालगता गणिणी, नत्थि उ अन्ना उ गणहरसमत्था ।
एतेण कारणेणं, गणचिंताए वि गच्छेज्जा ॥३७३१॥

“जइ कालगया०” गाधा । अणप्पज्झ त्ति ।

अज्जं जक्खाइट्ठं, [व] खित्तचित्तं व दित्तचित्तं वा ।
उम्मायं पत्तं वा, काउं गच्छेज्ज अप्पज्झं ॥३७३२॥

“अज्जं जक्खाइट्ठं०” गाधा । अगणि त्ति ।

जति अगणिणा उ वसही, दड्ढा डज्झइ व डज्झिहिति व त्ति ।
नारुण व सोरुण व, उवघेत्तुं जे व जाएज्जा ॥३७३३॥

“जइ अगणिणा०” गाधा । आउ त्ति ।

नदिपूरण वसधी, वुज्झइ वूढा व वुज्झिहिति व त्ति ।
उदगभरियं व सोच्चा, उवघेत्तुं तं तु वच्चेज्जा ॥३७३४॥

“नदिपूरण०” गाधा । वियारे त्ति ।

घोडेहि व धुत्तेहि व, अहवा वि जतीवियारभूमीए ।
जयणाए व करेउं, संठवणाए व वच्चेज्जा ॥३७३५॥

पुत्तो वा भाया वा, भगिणी वा होज्ज ताण कालगया ।
अज्जाएँ दुक्खियाए, अणुसट्ठीए वि गच्छेज्जा ॥३७३६॥

तेलोक्कदेवमहिया, तित्थयरा नीरया गया सिद्धि ।
थेरा वि गया केई, चरणगुणपभावया धीरा ॥३७३७॥

बंभी य सुंदरी या, अन्ना वि य जाउ लोगजेट्ठाओ ।
ताओ वि य कालगया, किं पुण सेसाउ अज्जाउ ? ॥३७३८॥

न हु होइ सोइयव्वो, जो कालगओ दढो चरित्तम्मि ।
सो होइ सोतियव्वो, जो संजमदुब्बलो विहरे ॥३७३९॥

लद्धूण माणुसत्तं, संजमसारं च दुल्लभं जीवा ।

आणाइ पमाएणं, दोग्गइभयवड्डणा होंति ॥३७४०॥

“घोडेहिं व०” [“पुत्तो वा०” “तेलोक्कदेव०” “बंभी य०” “न हु होइ०” “लद्धूण०”] गाधा । घोडा डंगरा धुत्ता वा वियारभूमिए ठिता होज्ज । ‘अधवा वि जति’त्ति अहवा ते जतयं^१ एतेसिं वारणाणिमित्तं गच्छेज्जा ‘अन्नं वा करे’^२ त्ति जयणाए पुव्वकयाए वा संठवणाए गच्छेज्जा । पुत्तसंगमे त्ति ।

पुत्तो पिया व भाया, अज्जाणं आगओ तहिं कोई ।

धित्तूण गणहरो तं, वच्चति तो संजतीवसहिं ॥३७४१॥

संलिहियं पि य तिविहं, वोसिरियव्वं च तिविह वोसट्टं ।

कालगय त्ति य सोच्चा, सरीरमहिमाइ गच्छेज्जा ॥३७४२॥

“पुत्तो पिया व०” [“संलिहियं पि”] गाधा । संलेहण त्ति तं तिविधं-संलिहित्तुकामा, संलिहंतीए, संलिहिते । एयं तिविधं वोसिरितं ति वा पच्चक्खायं ति वा एगट्टं । पच्चक्खंतीए पच्चक्खित्ते य त्ति, कालगयाए य सरीरवेयावड्डियाए गच्छेज्ज । एते तिन्नि णिट्ठित्तेति ‘तिविहं’ ति । एतदेव तिविधं वोसिरंतीए वोसट्टे सरीरमहिमाते य ।

जाधे वि य कालगया, ताधे वि य दुन्नि तिन्नि वा दिवसे ।

गच्छेज्ज संजईणं, अणुसट्ठिं गणहरो दाउं ॥३७४३॥

“जाधे वि य०” गाधा । कारणजाते त्ति गयं ।

इदारिणि पाहुणए त्ति दारं । अस्य व्याख्या—

अप्पबिति अप्पतितिया, पाहुणया आगया सउवचारा ।

सिज्जायर मामाए, पडिकुट्टुद्देसिए पुच्छ ॥३७४४॥

“अप्पबिति०” गाधा । पाहुणया अप्पबितिया अप्पतितिया वा आगया । तेसिं च तत्थ सत्तिकालो तेहिं सुतं णायं वा जधा - एत्थ अत्थि साधुणीयो तत्थ अज्जाणं पडिस्सयं वच्चंति सउवचारं । सउवचारो नाम तिण्णि णिसीधियाओ तत्थ पवत्तिणी अप्पबितिया वा णिगंगंतुं ते वंदति, आसणं वा देति इमाए विधीए—

१. जतीणं इति भाव्यम् ? मलवृ । २. जयणा एव करेउं मुच ।

आसंदग कट्टमओ, भिसिया वा पीढगं व कट्टमयं ।
तक्खणलंभे असई, पडिहारिग पेहऽभोगऽण्णे ॥३७४५॥

“आसंदग०” गाथा । तक्खणलंभस्स^१, असतीए पाडिहारियं गेण्हंति । दिणे दिणे पेहिज्जति । ‘भोगऽण्णे’त्ति तस्स य परिभोगो अन्यस्य नास्तीति वाक्यशेषः । तत्थ उवविसितुं सरीखट्टमाणं य पुच्छता इमं पुच्छंति—सेज्जातरमामागपडिकुट्टठवणाकुलाणि य । अज्जियाओ णिवेदेति—

बाहाइ अंगुलीइ व, लट्टीइ व उज्जुयं ठिओ संतो ।
न पुच्छेज्ज न दाएज्जा, पच्चावाया भवे तत्थ ॥३७४६॥

“बाहाइ०” गाथा । जति दाएति मा ०। (मासलघु) आणादीदोसा^२ विराहणा इमा—
तेणेहि अगणिणा वा, जीवियववरोवणं व पडिणीए ।
खरए खरिया सुण्हा, नट्टे वट्टक्खुरे संका ॥३७४७॥

“तेणेहि०” गाहा । कण्ठ्या । जम्हा एते दोसा तम्हा अविधीए ण दाएज्ज । रच्छतिय—
दार-गोपुर-थूभियमादीहि जयणाए अज्जियाओ साहंति ।

सेज्जायराण धम्मं कर्हिंति अज्जाण देंति अणुसट्ठिं ।
धम्मम्मि य कहियम्मि य, सव्वे संवेगमावन्ना ॥३७४८॥

“सेज्जातराण०” गाथा । कण्ठ्या । अण्णो इमो आदेसो पाहुणगाणं—
अन्नो वि अ आएसो, पाहुणग अभासिया उ तेणभए ।
चिलिमिणि अंतरिया खलु, चाउस्साले वसेज्जा णं ॥३७४९॥

“अयमण्णो तु^३०” गाहा । ते पाहुणया अभासिता कुडुंक्कमादिउवस्सओ ण लब्भति तेण-सावताणं वा भयं । ताधे जत्थ अज्जाओ ठिताओ तं चाउस्सालंतो अण्णाए सालाए ते पाहुणया ठविज्जंति, अंतरे चिलिमिणी कीरति, असति चाउस्सालस्स, ताहे कुडुंतुरितं अज्जाण चेव एक्कपडिस्सए ठायंति । असति अंतरेणं कडगो दिज्जति । असति कडगस्स चिलिमिणी कीरति अंतरेण इमा विभासा गाहा—

कुडुंतरस्स असती, कडओ पत्ती व अंतरे थेरा ।
तेसंतरिया खुड्डा, समणीण वि मग्गणा एवं ॥३७५०॥

“कुडुंतरितस्ससती०” गाधा । कण्ठ्या ।

अन्नाए आभोगं, नाएँ ससदं करेति सज्झायं ।

अच्चुव्वाया व सुवे, अच्छंति व अन्नहिं दिवसं ॥३७५१॥

“अन्नाए०” गाधा । जई ण केणइ नाया - संजतीणं एक्कपडिस्सए ठित त्ति । ता से तुसिणीता अच्छंति ण सज्झायं करेति । अध णाता ताधे वेज्जपाढेण परियट्ठेति । जति तरंति सव्वं रत्तिं परिहयट्ठेति ण सुवंति । अध उव्वाया तो सुवंति दिवसतो य अण्णत्थ रुक्खमूलादीसु अच्छंति ।

समणी समण पविट्ठे, निसंत उल्लावऽकारणे गुरुगा ।

पयला निद्द तुवट्ठे, अच्छीमलणे गिही मूलं ॥३७५२॥

“समणी०” गाधा । संजतीणं उवस्सए ठितेसु जइ केणति ण दिट्ठा उल्लावं करेति । अध करेति :: १४ (चतुर्गुरु) अध दिट्ठा तो उल्लावं करेत्तु वा मा वा । एवं रत्तिं वसित्ताण, ताधे पए वच्चंति । जाधे न तरंति गंतुं ताहे दिवसओ अन्नत्थ रुक्खमूलादीसु अच्छंति । अध दिवसतो वि न होज्जा अन्नत्थ ठाणं तत्थ अच्छमाणा जति णिद्दांति वा पयलंति वा तो तेच्चेव दोसा ।

उच्चारं पासवणं, व अन्नहिं मत्तएसु व जतंति ।

अद्दिट्ठं पविट्ठा वा, अदिट्ठं णितेधरा भयिता ॥३७५३॥

“उच्चारं०” गाहा । उच्चारं पासवणं अन्नत्थ वोसिरंति संजतीणं उच्चारपासवण-भूमीए । अधवा मत्तएसु जतंति ।

तत्थऽन्नत्थ व दिवसं, अच्छंता परिहरंति निद्दाई ।

जतनाए व सुविंती, उभयं पि य मग्गाए वसहिं ॥३७५४॥

“तत्थऽन्नत्थ व०” गाधा । ‘जयणाए सुवंति’ त्ति पच्छण्णा सुवंति । ‘उभयं पि य मग्गते वसधिं’ ति संजतासंजतीओ वि वसधिं मग्गंति । पाहुण त्ति गयं ।

इद्दाणिं गणधरे त्ति दारं । गणधरेण अवस्सगंतव्वं अज्जियाण वसधिं । किं कारणं ?

सेज्जायराण धम्मं, कहेति अज्जाण देंति अणुसट्ठिं ।

कहियम्मि य धम्मम्मि, सव्वे संवेगमावन्ना ॥ (नि०भा० १७२६)

दढसोहियओ सेज्जायरो वि अज्जाण संगहं कुणाति ।

तो तेण अज्जियाओ, थिरसंजम दंसणा होंति ॥

अहिणा विसूङ्गा वा, सहसा दाहो व होज्ज सासो वा ।
 जइ आगाढं अज्जाण होति गमणं गणहरस्स ॥३७५५॥
 पडिणीय मेच्छ मालव, गय गोणा महिस तेणगाती व ।
 आसण्णे उवसग्गे, कप्पति गमणं गणहरस्स ॥३७५६॥^१

अधवा गणहरे महिङ्गीए य एते दोवि दारा एगट्ठा वक्खाणेति—

रायाऽमच्चे सेट्ठी, पुरोहिए सत्थवाह पुत्ते य ।
 गामउडे रट्टुडे, जे य गणहरे महिङ्गीए ॥३७५७॥

“रायाऽमच्चे०” गाहा । जो राया पव्वइओ अमच्च पव्वइय इत्यादि । गामउडो गाममहत्तरो, एते महिङ्गीया भण्णंति । गणहरो वि महिङ्गीओ चेव । ततो य इमो गुणो भवति ।

अज्जाण तेयजणणं, दुज्जण सचमक्कारया य गोखया ।
 तम्हा समणुण्णायं, गणहर गमणं महिङ्गीए ॥३७५८॥
 संतविभवा जइ तवं, करेति अवइज्झिऊण इङ्गीओ ।
 सीयंतथिरीकरणं, तित्थविवट्ठी य वण्णो य ॥३७५९॥

“अज्जाण०” [“संतविभवा०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् । ‘सचमकारतो य’ त्ति दुज्जणो चकति शंकतीत्यर्थः । गणधर-महिङ्गीआ दो वि दारा गता ।

इदाणि पच्छादणा य सेहे त्ति दारं ।

दो रायपुत्ता णिक्खंता एगस्सायरियस्स सगासे ।

वीसुंभिओ य राया, लक्खणजुत्तो न विज्जती कुमरो ।
 पडिणीएहि व कहिए, आहावंती दवदवस्स ॥३७६०॥

“वीसुंभितो य०” गाधा । राया कालगतो । अन्नो य लक्खणजुत्तो कुमरो णत्थि । ततो पोरजाणवया—अम्हे अरायगा ण वसामो त्ति अदंसणा लक्खणजुत्तं मग्गंति तच्चणियादीहि य पडिणीयताए कधितं—इमे रायपुत्ता णिक्खंता । ते पुण किं णिमित्तं ? कहेति—

अति सिं जणम्मि वन्नो, य आयति इड्ढिमंतपूया य ।
 रायसुयदिक्खिण्णं, तित्थविवट्ठी य लद्धी य ॥३७६१॥

१. विशेषचूर्णिकृता एतद्गाथाद्वयं (३७५५-५६) उद्धरणरूपेण उपन्यस्तम् ।

ददूण य राइडिं, परिसहपराइतो तहिं कोइ ।
 आपुच्छइ आयरिए, सम्मत्ते अप्पमाओ हु ॥३७६२॥
 नाऊण य माणुस्सं, सुदुल्लभं जीवियं च निस्सारं ।
 संघस्स चेतियाण य, वच्छल्लत्तं करेज्जाहि ॥३७६३॥

“अति सिं जणम्मि०” [“ददूण०” “नाऊण०”] गाहा । अतीव एतेसिं जसो अब्भुअति एरिसो एतेसिं धम्मो । जत्थ रायपुत्ता णिक्खमंति । ‘लद्धी य’ त्ति आहारादीणि लब्भंति । तं सोच्चा खरकम्मियादयो दवस्स तुरियं आधावंति उप्पव्वावणट्ठाए । एयं सोच्चा साहुणो अदण्णा मा उप्पव्वाविज्जेज्ज । तत्थ साहूहिं ते भण्णंति—संजतिपडिस्सए णिलुक्कह । तत्थ एगो भणति—नित्थारेह जेण पगारेण जाणह । बितियो भणति—भावतो मए रज्जं चत्तं कस्स सती मए उप्पव्वावेतुं णेच्छति णिलुक्कितुं । सो रायपुरिसे आगच्छमाणे ददुं महता इड्डीए रायिडिं परीसहपरायितो आपुच्छति आयरिए—उप्पव्वयामि त्ति । आयरियो आह—संमत्ते अप्पमाओ साधु चेइयाणं वट्टेज्जाहि । एतेण कारणेण संजतिपडिस्सयं गम्मेज्ज । एतदेवार्थ—

किं काहिति ममेते, पडलगतणं व मे जढा इड्डी ।
 को वाऽनिट्टफलेसुं, विभवेसु चलेसु रज्जेज्जा ॥३७६४॥
 तइओ संजमअट्ठी, आयरिए पणमिऊण तिविहेणं ।
 गेलन्नं नियडीए, अज्जाण उवस्सगमतीति ॥३७६५॥

“किं काहिति०” [“बितिओ^१ संजम०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् । तस्स णिलुक्कावणविधी भण्णति—

अंतद्धाणा असई, जइ मंसू लोय अंबिलीबीए ।
 पीसित्ता देंति मुहे, अपगासें ठवेति य विरेगो ॥३७६६॥
 संथार कुसंधाडी, अमणुन्ने पाणए य परिसेओ ।
 घंसण पीसण ओसह, अद्धिति खरकम्मि मा बोलं ॥३७६७॥

“अंतद्धाणा असई०” [“संथार०”] गाधा । जति अंतद्धाणकरणं अच्छित्तो संजयउवस्सए चेव अच्छति । असतीए अंतद्धाणस्स । जति मंसू अत्थि ताहे लोयं काउं संजतीनेवत्थं काउं संजतीउवस्सयं णिज्जति । ताहे अंबिलिबीयादीणि पीसित्ता मुहं से

आलिप्पति अप्पगासे ओगासे विरेयणं दाउं संधारए ठवेत्ता अमणुण्णाए खुत्थ^१ (?) मइलसंघाडीए ओहाडिज्जति । पाणएण परिसेगो दिज्जति । संजतीओ काउति चंदणं घसेंति, काउइ ओसहाणि पीसंति पलेवट्टाए, काउइ ओसहाणि मगंति संजोएंति य अद्धिर्ति च करेति । जे तत्थ खरकम्मियादी एंति ते भण्णंति—मा बोलं करेह, एसा अज्जा गिलाणिया सद्दं न सहति सद्देण से अरती भवति । पच्छायणा य सेहस्स त्ति गयं ।

इदाणि असहस्स चउक्कभयण त्ति दारं—

दोन्नि वि^२ सहू भवंती, सो वऽसहू सा व होज्ज ऊ असहू ।

दोण्हं पि उ असहूणं, तिगिच्छ जयणाय कायव्वा ॥३७६८॥

“दोन्नि वि सहू०” गाहा । संजओ वि सहू संजती वि सहू, संजतो सहू संजती असहू । संजतो असहू संजती सहू, संजतो वि असहू [संजती वि असहू] ४। तत्थ पढमभंगे तिगिच्छजयणा भण्णति—

णाऊण^३ ऊ गिलाणं, पंथे गामे व भिक्खवेलाए ।

जइ तुरियं नागच्छइ, लग्गइ गुरुए चउम्मासे ॥३७६९॥

“णाऊण य०” गाहा ।

लोलंती छगमुत्ते, सोउं घेत्तुं दवं तु आगच्छे ।

तूरंतो तं वसहिं, णिवेयणं छयणऽज्जाए ॥३७७०॥

“लोलंती०” गाहा । पणयं घेत्तूण तुरितं आगच्छति संजतिउवस्सयसमीवं । सेज्जातरिं सद्दावेत्ता भणति—निवेदेहिं अज्जाए साहू आगतो । जति दुण्णियत्था अज्जा सेज्जातरी च्छयाविज्जति, अणिच्छंतीए अप्पणा वि जयणाए छदेति । ‘छादणऽज्जाए’त्ति अवाउडा इत्यर्थः ।

आसासो वीसासो, मा भाहि इति थिरीकरण तीसे ।

धुविउं चीरऽत्थुरणं, तीसेऽप्पण बाहि कप्पो य ॥३७७१॥

“आसासो०” गाहा । आसासेति - धीरा भवाहि, अहं ते तिगिच्छं करेमि । अहं ते भाया पित्तिज्जादि, विभासा । एवं भणति—वीसत्था होहि, जति अत्थि से अण्णाणि चीवराणि ताणि अत्थुणति णियंसेति य से । असति तस्सच्चयाणं अप्पणिज्जगाणि देति । ताहे जाणि लेवाडिताणि चीराणि ताणि बाहिं उवस्सयस्स धोवित्ता उवलेवणं देति ।

१. मलिनां त्रुटितां च कुसङ्घाटीं स प्रावरणं क्रियते । मलवृ । २. दोवि अ ब क ड इ । ३. सोऊण मुच ।

एतेहि कारणेहिं, पविसंते ऊ णिसीहिया तिन्नि ।
ठिच्चाणं कायव्वा, अंतर दूरे पवेसे य ॥३७७२॥

“एतेहिं कारणेहिं०” गाहा । कण्ठ्या ।

पडिहारिए पवेसो, तक्कज्जसमाणणा य जयणाए ।
गेलण्णे चिट्टणादी, परिहरमाणो जतो खिप्पं ॥३७७३॥

“पडिहारिए पवेसो०” गाधा । ‘तक्कज्जसमाणणा य जयणाए’ति तदेव गिलाणकज्जं जयणाए समाणेयव्वं । अहवा थद्धीभूया जयणाए णेयव्वा विसज्जेतव्वा वा । ‘गेलण्णे तु पदे^१’ति गिलाणे देज्जा दव्वे एवमादि गिलाणकिच्चे ‘परिहरमाणो’ति उस्सग्गेण सुद्धं सुद्धेण करेति । अहवा आय-परसमुत्थे दोसे ‘परिहरमाणो जतो’ ति, अणागाढे पणगपरिहाणीए, ‘खिप्पं’ ति आगाढे खिप्पं । सो केरिसो साधू जो पडियरति ?

पियधम्मो दढधम्मो, मियवादी अप्पकोतुहल्लो य ।
अज्जं गिलाणियं खलु, पडिजग्गति एरिसो साहू ॥३७७४॥

सो परिणामविहिण्णू, इंदियदारेहिं संवरियदारो ।
जं किंचि दुब्धिगंधं, सयमेव विगिंचणं कुणति ॥३७७५॥

“पियधम्मो०” [“सो परिणाम०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् । एरिसो इमं जतणं करेति—

गुज्झंग वदण कक्खोरुअंतरे तह थणंतरे दट्टुं ।
साहरति ततो दिट्ठिं, न य बंधति दिट्ठिए दिट्ठि ॥३७७६॥

उच्चारे पासवणे, खेले सिंघाणाए विगिंचणया ।
उव्वत्तण परियत्तण, णंतग णिल्लेवण सरीरे ॥३७७७॥

“गुज्झं०” [“उच्चारे पासवणे०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् । सरीरे य संजतीए णिल्लेवणा ।

किरियातीतं णाउं, जं इच्छति एसणाएँ जं तत्थ ।
सद्धावणा परिणणा, पडियरण कहा णमोक्कारो ॥३७७८॥

“किरियाइयं०” गाहापुव्वद्धं । अतो तेगिच्छं^२ णाउं जं दव्वं मग्गति तं दिज्जति जं से कवयभूतं भवति । तेण अवट्ठद्धा आलोयण भत्तपच्चक्खाण णमोक्कारं च पडिवज्जिहिति ।

दव्वं तु जाणियव्वं, समाधिकारं तु जस्स जं होति ।

णायम्मि य दव्वम्मि, गवेसणा तस्स कायव्वा ॥३७७९॥

“दव्वं तु जाणियव्वं०” गाधा । सा पुच्छितव्वा—केण ते समाही ? जं सा भणति तं आणेयव्वं सुद्धं मग्गित्ता, असति पणगपरिहाणीए । इदाणिं पच्छद्धस्स वक्खाणं । “सद्धावणा०” पच्छद्धं । तथा से सद्धा वड्डिज्जति जहा भत्तपच्चक्खाणाभिमुही भवति । भत्ते पच्चक्खाते पडियरिज्जति । णमोक्कारो य से दिज्जति ।

जा ण होति किरियातीता तीए—

सयमेव दिट्ठपाढी, करेति पुच्छति अजाणओ वेज्जं ।

दीवण दव्वादिम्मि य, उवदेसे ठाति जा लंभो ॥३७८०॥

“सयमेव दिट्ठपाढी०” गाहा । कण्ठ्या । रत्तिं तेण कहिं वसियव्वं ?

अब्भासे व वसेज्जा, संबद्ध उवस्सगस्स वा दारे ।

आगाढे गेलण्णे, उवस्सए चिलिमिणिविभत्ते ॥३७८१॥

“अब्भासे व०” गाहा । अब्भासे अन्नम्मि उवस्सए असई एगसंबद्धे, असति दारमूले । “ओणेव्वीए^१” पच्छद्धं कण्ठ्यम् । तं पुण इमेसि अट्ठाए इमेण वा कारणेण तत्रैव वसति ।

उव्वत्तण परियत्तण, उभयविर्गिचट्ठ पाणगट्ठा वा ।

तक्कर भय भीरू अध, णमोँकारट्ठा वसे तत्थ ॥३७८२॥

“उव्वत्तण०” गाहा । कण्ठ्या । ‘उभयं’ति उच्चारपासवणं ।

धिइ बलजुत्तो वि मुणी, सेज्जातर-सण्णि सिज्झगादिजुतो ।

वसति परपच्चयट्ठा, सलाहणट्ठा य अवराणं ॥३७८३॥

सो निज्जराएँ वट्ठति, कुणति य आणं अणंतणाणीणं ।

स बितिज्जओ कहेती, परियट्ठेगागि वसमाणो ॥३७८४॥

“धिति बल०” [“सो निज्जराएँ०”] गाधा । जति वि धिइ बलिओ सो साहू सहा इत्यर्थः । तथा वि सेज्जायरसहायो वसति । सेज्जातरं भणति—मम ण वट्ठति एगाणियस्स संजति—

उवस्सए वसितुं । जति सेज्जायरो इच्छति तेण सहाएण समं वसंतो सेज्जातरस्स रत्तिं धम्मं कहेति । अणिच्छए एगाणितो वि वसति सव्वरत्तिं परियट्ठेति । सो एवं करंतो विउलाए निज्जराए वट्ठति ।

**पडिजग्गिया य खिप्पं, दोण्ह सहूणं तिगिच्छ जतणाए ।
तत्थेव गणहरो अण्णहिं व जयणाएँ तो नेइ ॥३७८५॥**

“पडिजग्गिया०” गाहा । एवं तिगिच्छित्ता जतणा य भणिया एस दोण्हं पि सहूणं । जति तत्थेव आसण्णे गणहरो तीसे तत्थ गेति, तं च गणहरं खरंटेति । अइदूरे जयणाए गेति । का जयणा ?

**निक्कारणिगिं चमढण, कारणिगिं गेति अहव अप्पाहे ।
गमणित्थि मिस्स संबंधि वज्जिते असति एगागी ॥३७८६॥**

“निक्कारणिगिं०” गाधा । कण्ठ्या । इत्थीमीसेण सत्थेण समं गेति, असति पुरिसेहिं वि समं संबंधिएहिं, असती एगागी वि गेति ।

**न वि य समत्थो सव्वो, हवेज्ज एतारिसम्मि कज्जम्मि ।
कायव्वो पुरिसकारो, समाहिसंधाणणट्ठाए ॥३७८७॥**

“न वि य समत्थो०” गाहा । कयायि सो संजतो असहू होज्जा, ण य सव्वो समत्थो एयारिसे कज्जे भवति । तो सा किं छड्ढेयव्वा जह अप्पणो सीलखंडणा ण भवति । एय जहा किरिया कज्जति तहा जयणा कायव्वा । सो पुण कहां असहू भवति ?

**सोऊण य पासित्ता, संलावेणं तहेव फासेणं ।
एतेहि असहमाणे, तिगिच्छ जयणाइ कायव्वा ॥३७८८॥**

“सोऊण०” गाहा । इत्थि अपासंतो वि उल्लावं सोतुं मोहुब्भवो जायति कम्मोदएणं । पासित्ता कक्खंतराणि फासेण इत्थीहत्थेण जइ छिवति ताहे सा पुच्छितव्वा—अज्जे ! तुमं सहू असहू ? सा पुण गीयत्था वा होज्ज अगीतत्था वा ।

**अविकोविया उ पुट्ठा, भणाइ किं मं न पाससी णियाए ? ।
छामुत्ते लोलंतिं, तो पुच्छसि किं सहू असहू ? ॥३७८९॥**

पासामि णाम एतं, देहावत्थं तु भगिणि ! जा तुज्झं ।
पुच्छामि धित्तिबलं ते, मा बंभविराहणा होज्जा ॥३७९०॥

“अविकोविया उ०” [“पासामि०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् । ततो सा भणति—

इहरा वि ताव सद्दे, रूवाणि य बहुविहाणि पुरिसाणं ।
सोऊण व दडूण व, ण मणक्खोभो महं कोति ॥३७९१॥
संलवमाणी वि अहं, ण यामि विगतिं ण संफुसित्ताणं ।
हट्ठा वि किंतु एण्हि, तं पुण णियगं धित्तिं जाण ॥३७९२॥

“इहरा वि ताव०” [“संलवमाणी०”] गाहाद्वयम् ।

सो मग्गति साहम्मि, सण्णिण अहाभद्दिगं व सूडं वा ।
देति य से वेदणगं, भत्तं पाणं व पाउगं ॥३७९३॥

“सो मग्गति०” गाहा । संजतिं संविगं गीतत्थं मग्गति । असति अगीतत्थं पि, असति पासत्थादि पि गीतत्थं, असति अगीतत्थं पि पासत्थं । असति साविगं गहियाणुव्वयं, असति दंसणसावियं, असति अहाभद्दियं, असति सूतिं, सूतिग्रहणं सा णिव्वित्तिगिच्छ णिक्खेयत्ती भवति । सा धम्मकहाए पण्णविज्जति, अणिच्छि णिमित्तेणं, असति मुल्लं पि दिज्जति । सेसं कण्ठ्यम् ।

एतासिं असतीए, ण कहेति जहा अहं खु मिं असहू ।
सद्दादीजयणं पुण, करेमो एसा खलु जिणाणा ॥३७९४॥

“एतासिं असतीए०” गाहा । कण्ठ्या । कहं सा जयणा ? इमा—

सद्दम्मि हत्थ वत्थादिएहिं दिट्ठिमि चिलिमिणंतरिओ ।
संलावम्मि परम्मुहो, गोवालगकंचुतो फासे ॥३७९५॥

“सद्दम्मि हत्थ०” गाहा । जति सद्देणं असहू भण्णति—संजतीकज्जे मा भणीहि हत्थेणं वा वत्थेणं वा सन्नं करेज्जासि । सेसं कण्ठ्यम् ।

एसेव गमो नियमा, निगंथीए वि होति असहूए ।
दोण्हं पि हु असहूणं, तिगिच्छ जयणाए कायव्वा ॥३७९६॥

आतंकविप्पमुक्का, हट्टा बलिया य णिव्वुया संती ।
 अज्जा भणेज्ज काई, जेट्टज्जा ! वीसमामो ता ॥३७९७॥
 दिट्ठं च परामुट्ठं, च रहस्सं गुज्झ एक्कमेक्कस्स ।
 तं वीसमामो अम्हे, पच्छवि तवं चरिस्सामो ॥३७९८॥
 तं सोच्चा सो भगवं, संविग्गोऽवज्जभीरू दढधम्मो ।
 अपरिमियसत्तजुत्तो, निक्कंपो मंदरो चेव ॥३७९९॥
 उद्धंसिया य तेणं, सुट्ठु वि जाणाविया य अप्पाणं ।
 चरसु तवं निस्संका, उ सासियं सो उ चेतैइ ॥३८००॥
 बिइयपयमणप्पज्झे, पविसे अकोविए व अप्पज्झे ।
 तेणऽगणिआउसंभम, बोहिकतेणेसु जाणमवि ॥३८०१॥

“एसेव०” [“आतंकविप्पमुक्का०” “दिट्ठं च०” “तं सोच्चा०”
 “उद्धंसिया०” “बिइयपय०”] गाहाओ चत्तारि कण्ठ्या । जं अरहस्सं अरहस्सीकयं तेणं ति
 संजतेणं जइणा उड्ढितितो अणापुच्छाए गंतव्वं ।

[सुत्तं] नो कप्पइ निग्गंथीणं निग्गंथउवस्सयंसि चिट्ठित्तए वा जाव
 काउसगं वा ठाणं ठइत्तए ॥३-२॥

“नो कप्पइ निग्गंथीणं०” सुत्तं उच्चारयव्वं ।

पडिवक्खेणं जोगो, तासिं पि ण कप्पती जतीणिलयं ।
 णिक्कारणगमणादी, जं जुज्जति तत्थ तं णेयं ॥३८०२॥

[“पडिवक्खेणं०”] संबंघगाहा कण्ठ्या ।

एसेव गमो नियमा, पण्णवणपरूवणासु अज्जाणं ।
 पडिजग्गती गिलाणं, साहुं जतणाएँ अज्जा वि ॥३८०३॥
 सा मग्गइ साधम्मिं, सण्णिण अहाभद्द संवरादी वा ।
 देति य से वेदणयं, भत्तं पाणं च पायोग्गं ॥३८०४॥

“एसेव गमो०” [“सा मग्गइ०”] गाहाद्वयम् । अज्जा वि साधूं गिलाणं एमेव
 पडियरति संवरो=ण्हाणियासोहओ ।

॥ निग्गंथीउवस्सयपवेसपगयं समत्तं ॥

॥ चम्मपगयं ॥

[सुत्तं] नो कप्पइ निगंथीणं सलोमाइं चम्माइं अहिट्टित्तए ॥३-३॥

एयं णिगंथीणं उस्सग्गसुत्तं । सम्बन्धः—

बंभवयपालणट्ठा, अण्णोण्णउवस्सयं ण गच्छंति ।

उवकरणं पि ण इच्छति, जहिँ पीला तस्स जोगोऽयं ॥३८०५॥

सतिकरणादी दोसा, अण्णोण्णउवस्सगाभिगमणेण ।

सतिकरणकोउहल्ला, मा होज्ज सलोमए अहवा ॥३८०६॥

“बंभवता०” [“सतिकरणादी०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् । निर्युक्तिविस्तरः—

चम्मम्मि सलोमम्मि, णिगंथीणं उवेसमाणीणं ।

चउगुरुगाऽऽयरियादी, तत्थ वि आणादिणो दोसा ॥३८०७॥ [नि०]

“चम्मम्मि०” गाहा । आयरिओ एयं सुत्तं पवत्तिणीए ण कहेति :: १४ (चतुर्गुरु) सा अज्जाणं ण कहेति :: १४ (चतुर्गुरु) ताओ ण पडिसुणेंति मा ०। (मासलघु) आणाई ।

गहणे चिट्ठ णिसीयण, तुयट्टणे य गुरुगा सलोमम्मि ।

निल्लोमे चउलहुगा, समणीणारोवणा चम्मे ॥३८०८॥

कुंथु पणगाइ संजमै, कंटकअहिविच्छुगाइ आयाए ।

भारो भयभुत्तियरे, पडिगमणाई सलोमम्मि ॥३८०९॥^१ [नि०]

“गहणे०” [“कुंथुं०”] गाहा । यथासंख्यं पच्छित्तं—तवकालविसेसितं आणादि-
विराहणा । अस्य व्याख्या—

तस पाण विराहणया, चम्म सलोमे उ होति अहिकरणं ।

निल्लोमे तसपाणा, संकुयमाणे य करणं वा ॥३८१०॥

अविदिण्णोवधि पाणा, पडिलेहा वि य ण सुज्झति सलोमे ।

वासासु य संसज्जति, पतावमपतावणे दोसा ॥३८११॥

“तस पाण विराहणया०” [“अविदिण्णोवधि०”] गाहाद्वयम् । तसपाण
विराहणया अस्य व्याख्या—

आगंतु तदुब्भूया, सत्ताऽद्भुसिरे वि गिण्हितुं दुक्खं ।
 अह उज्झति तो मरणं, सलोमणिल्लोमचम्मैयं ॥३८१२॥
 भारो भय परितावण, मारण अहिकरणमेव अविदिण्णे ।
 तित्थयरगणहेहिं, सतिकरणं भुत्तभोगीणं ॥३८१३॥
 जइ ता अचेतणम्मि, अयिणे फरिसो उ एरिसो होति ।
 किमुया सचेतणम्मि, पुरिसे फरिसो उ गमणादी ॥३८१४॥

“आगंतु०” [“भारो०” “जइ ता०”] गाहा । तदुब्भूतो पणयो सेसं कण्ठ्यम् ।
 सतिकरणं भुत्तअभुत्तभोगीणं जति ताव एयस्स अचेयणस्स एरिसो फासो किमंग पुण चेयणस्स ?
 करणं नाम संकुडितचम्मेण मेहुणकम्मं करेज्ज ।

बितियपद कारणम्मि, चम्मुव्वलणं तु होति णिल्लोमं ।
 आगाढ कारणम्मि, चम्म सलोमं पि जतणाए ॥३८१५॥

“बिइयपय०” गाहा ।

उड्ढम्मि वातम्मि धणुग्गहे वा, अरिसासु सूले व विमोइते वा ।
 एगंगसव्वंगगए व वाते, अब्भंगिता चिद्धति चम्मऽलोमे ॥३८१६॥

“उड्ढम्मि वातम्मि०” वृत्तम् । ऊर्ध्वं वातो भवति, धणुग्गहो खुज्जीकरेइ ‘विमोइते’ति
 खुइतं सत्थाणाओ हत्थादी ।

तरच्छचम्मं अणिलामइस्स, कडिं व वेढेंति जहिं व वातो ।
 एरंडऽणेरंडसुणेण डक्कं, वेढेंति सोविंति व दीविचम्मे ॥३८१७॥
 पुया व घस्संति अणत्थुयम्मि, पासा व घस्संति व थेरियाए ।
 लोहारमादीदिवसोवभुत्ते, लोमाणि काउं अह संपिहंति ॥३८१८॥
 दिवसे दिवसे व दुल्लभे, उच्चत्ता घेत्तुं तमाइणं ।
 लोमेहिं उण संविजोअए, मउअट्ठा व न ते समुद्धरे ॥३८१९॥

“तरच्छ०” [“पुया व०” “दिवसे दिवसे०”] गाहात्रयं कण्ठ्यम् । ‘अधे’त्ति
 रोमाणि हेट्ठा करेंति, उच्चत्ताए वा घेत्तुं ‘संविजोअए’ ति लोमाणि उक्खणे मउअट्ठाए वा
 उक्खणेज्जा वि । सेसं कण्ठ्यम् । सुत्तं—

[सुत्तं] कप्पइ निग्गंथाणं सलोमाइं चम्माणि अहिट्टित्तए, से वि य परिभुत्ते नो चेव णं अपरिभुत्ते, से वि य पडिहारिए नो चेव णं अप्पडिहारिए, से वि य एगराईए नो चेव णं अणेगराईए ॥३-४॥

“कप्पइ निग्गंथाणं सलोमाइं चम्माणि अहिट्टित्तए०” एतं निग्गंथाणं अववाइयं सुत्तं । आह शिष्यः - णिग्गंथीणं ण कप्पति निग्गंथाणं कप्पइ, किं कारणं ? अत उच्यते—

दोसा तु जे होंति तवस्सिणीणं, लोमाइणे ते ण जतीण तम्मि ।

तं कप्पती तेसि सुतोवदेसा, जं कप्पती तासि न तं जतीणं ॥३८२०॥

निग्गंथाण सलोमं, न कप्पती झुसिर तं तु पंचविहं ।

पोत्थगतणपण दूसं, दुविहं चम्मम्मि पणगं च ॥३८२१॥

गंडी कच्छति मुट्ठी, छिवाडि संपुडग पोत्थगा पंच ।

तिण सालिवीहिकोद्दवरालगआरणगतणं च ॥३८२२॥

कोयव पावारग दाढि आलि पूरी तथेव विरली य ।

एयं दुपेहपणयं, इणमण्णं अपडिलेहाणं ॥३८२३॥

उवहाण तूलि आलिगणी उ गंडोवहाण य मसूरा ।

गोमाहिसअयएलगरणमियाणं च चम्मं तु ॥३८२४॥

“दोसा उ०” [“निग्गंथाण०” “गंडी कच्छति०” “कोयव०” “उवहाण०”] वृत्तम् । चम्मं ति वा अयिणं ति वा एगट्टं । सुतोवएसेणं निग्गंथाणं ण कप्पइ । ‘जं कप्पति तासिं’ ति जं णिग्गंथीणं सुतोवएसेण कप्पति तं णिग्गंथाणं कप्पति यस्मादपवादिकं सूत्रम् अतो उस्सग्गेण ण कप्पति सलोमं झुसिरं ति काउं । तं पंचविहं झुसिरं—पोत्थयपणयं, तणपणयं, दूसपणयं दुविहं—अप्पडिलेहितदूसपणयं दुप्पडिलेहितदूसपणयं च, चम्मपणगं । एतेसिं पणवणा गाहोक्ता ।

णवरं तणपणयं सालितणा वीहिगतणा कोद्दवतणा आरणगतणं च । विरली नाम अंकोल्लियसरिसी आलिगणिं गंडोवहाणियाओ महल्लतरी । सेसं कण्ठयम् ।

जहिं गुरुगा तहिं लहुगा, जहिं लहुगा चउगुरू तहिं ठाणे ।

दोहिं लहू कालगुरू, तवगुरूगा दोहि वी गुरुगा ॥३८२५॥

“जहिं गुरुगा०” गाहा । गिण्हति चिद्धति णिसीयति तुयट्टति । णिगंथीणं एएसु दोण्ह वि चउलहुगा ।

संघंसो^१ अपडिलेहा, भारो अहिकरणमेव अविदिण्णं ।

संक्रामण पलिमंथो, पमाय परिकम्मणा लिहणा ॥३८२६॥

“संघंसो०” गाहा । खंधंतेणं वहंतस्स संघंसो भवति तेण वणो होज्जा । ‘अपडिलेहण’ति । ण सुज्झति पडिलेहणा, भारेण तेहि कडी खंधं वा दुक्खेज्जा, अहिकरणं, कुंधुं संमुच्छंति अविदिन्नोवहीगामंतरसंकमेण पलिमंथो, प्रमादो लिहियं ति काउं ण गुणेति ततो णस्सति सुत्तं, परिकम्मणदमणाए सुत्तपलिमंथो लिहंतस्स वि अहिगरणं ।

पोत्थग जिण दिट्ठंतो, वग्गुर लेवे य जाल चक्के य ।

लोहित लहुगा आणादि मुयण संघट्टणा बंधे ॥३८२७॥ [नि०]

“पोत्थग०” गाहा । पोत्थए दोसा तत्थ जिणा दिट्ठंतं करंति ।

वग्गुरलेवा^२ एक्क गाहाए वक्खाणेइ-

चउंगवग्गुरा परिवुडो वि फिट्ठेज्ज अवि मिगो रण्णे ।

छीर खउर लेवे वा, पडिओ सउणो पलाएज्जा ॥३८२८॥

सिद्धत्थगजालेण व, गहितो मच्छो वि णिप्फिडेज्जा हि ।

तिलकीडगा व चक्के, तिला व ण य ते ततो जीवा ॥३८२९॥

जइ तेसिं जीवाणं, तत्थगयाणं तु लोहियं होज्जा ।

पीलिज्जंते धणियं, गलेज्ज तं अक्खरे फुसितं ॥३८३०॥

जत्तियमेत्ता वारा, उ मुंचई बंधई व जति वारा ।

जति अक्खराणि लिहति व, तति लहुगा जं च आवज्जे ॥३८३१॥

“चउंग०” [“सिद्धत्थग०” “जइ तेसिं०” “जत्तियमेत्ता०”] गाहा । कण्ठया । हय गय^३ रह पाइक्केहिं परिवृत्तो मृगो फिट्ठेज्जा । सेसं कण्ठयम् ।

इदाणिं तण पणए । तत्थ गाहा-

तणपणगम्मि वि दोसा, विराहणा होति संजमाऽऽताए ।

सेसेसु वि पणगेसुं, विराहणा संजमे होति ॥३८३२॥

अहि विच्चुगविसकंडगमादीहि खयं व होज्ज आयाए ।
 कुंथादि संजमम्मिं, जति उव्वत्तादि तति लहुगा ॥३८३३॥
 दिट्ठ सलोमे दोसा, णिल्लोमं णाम कप्पती घेत्तुं ।
 गिण्हणें गुरुगा पडिलेह पणग तसपाण सतिकरणं ॥३८३४॥
 भुत्तस्स सतीकरणं, सरिसं इत्थीण एयफासेणं ।
 जति ता अचेयणम्मिं, फासो किमु चेयणे इतरे ॥३८३५॥

“तणपणगम्मिं” [“अहिं” “दिट्ठं” “भुत्तस्सं”] गाहा । तणेषु अही होज्जा । विच्चुगो विसकंटगो वा, जत्तिया वावारा उव्वत्तति परियत्तति, हत्थं वा पायं वा संचालेइ तत्तिया चउलहुगा । सेसं गाहासिद्धं । ‘इयरे’ त्ति इत्थीए ।

सुत्तनिवाओ वुट्ठे, गिलाण तद्विवस भुत्त जतणाए ।
 आगाढ गिलाणे मक्खणट्ट, घट्टे भिण्णे व अरिसाउ ॥३८३६॥ [नि०]

“सुत्तनिवातो” गाहा । सूत्रनिपातः स्थविरेषु गिलाणे वा । ‘जयणाए’त्ति लोमाइ उवरिं करेति ।

संथारगट्ट गिलाणे, अमिलादीचम्म घेप्पति सलोमं ।
 वुट्ठाऽसहु बालाण व, अच्छुरणट्टा वि एमेव ॥३८३७॥
 कुंभारलोहकारेहिं, दिवसमलियं तु तं तसविहूणं ।
 उवरिं लोमे काउं, सोत्तुं गोसे समप्पेंति ॥३८३८॥

“संथारगट्टं” [“कुम्भारं”] गाहाद्वयम् कण्ठ्यम् । ‘एमेव’ त्ति एमेव घेप्पेज्जा वुट्ठाईणं । एय ताव सलोमे भणितं । निल्लोमे इमं - “आगाढ गिलाणे” गाहापच्छद्धं । अस्य व्याख्या—

अवताणगादि णिल्लोम तेल्ल वम्मट्ट घेप्पती चम्मं ।
 घट्टा व जस्स पासा, गलंतकोढेऽरिसासुं वा ॥३८३९॥
 सोणियपूयालित्ते, दुक्खं धुवणा दिणे दिणे चीरे ।
 कच्छुल्ले किडिभिल्ले, छप्पतिगिल्ले व णिल्लोमं ॥३८४०॥

“अवताणगादि” [“सोणियं”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् ।

जह कारणेँ निल्लोमं, तु कप्पती तह भवेज्ज इयरं पि ।
 अगाढि सलोमं आदिकाउ जा पोत्थए गहणं ॥३८४१॥
 भत्तपरिणण गिलाणे, कुसमाइ खराऽसती तु झुसिरा वि ।
 अप्पडिलेहियदूसासती य पच्छ तणा होंती ॥३८४२॥
 दुप्पडिलेहियदूसे, अब्धाणादी विवित्त गेण्हंति ।
 घेप्पति पोत्थगपणगं, कालियनिज्जुत्तिकोसट्ठा ॥३८४३॥

“जह कारणे०” [भत्तपरिणण० ” “दुप्पडिलेहिय०”] गाहा । जह कारणे निल्लोमं
 रूपति तहा ‘इयरं पि’ ति झुसिरं पि, आगाढकारणे सलोमं आदिं कारुणं पच्छणुपुव्वीए जाव
 ‘पोत्थग’ ति भत्तपच्चक्खायस्स अपडिलेहियदूसासतीए अझुसिर झुसिरा वि तणा पत्थरिज्जंति ।
 सेसं कण्ठयम् ।

[सुत्तं] नो कप्पइ निगंथाण वा निगंथीण वा कसिणाइं चम्माइं
 धारित्तए वा परिहरित्तए वा ॥३-५॥

सम्बन्धः—

चम्मं चेवाहिकयं, तस्स पमाणमिह मिस्सिए सुत्ते ।
 अपमाणं पडिसिज्झति, ण उ गहणं एस संबंधो ॥३८४४॥
 अहवा अच्छुरणट्ठा, तं वुत्तमिदं तु पादरक्खट्ठा ।
 तस्स वि य वण्णमादी, पडिसेहेती इहं सुत्ते ॥३८४५॥

“चम्मं चेव०” [“अहवा०”] गाहाद्वयम् । ‘वण्णमाई’ ति बंधण कसिणादी । अ-
 मा-नो-ना प्रतिषेधे । किं प्रतिषेधयति ? कसिणाइं चम्माइं धारित्तए वा परिहरित्तए वा । कसिणं
 णाम सकलं प्रतिपूर्णमित्यर्थः । एत्थ गाहा -

सकलप्पमाण वण्णे, बंधणकसिणे य होइ णायव्वे ।
 अकसिणमट्ठारसगं, दोसु वि पासेसु खंडाइं ॥३८४६॥ [नि०]

“सकलप्पमाण०” गाहा । कसिणं चउव्विहं । सकलकसिणं, प्रमाणकसिणं,
 वण्णकसिणं, बंधणकसिणमिति । एतेसि विभासागाहा -

एगपुड सकलकसिणं, दुपुडादीयं पमाणतो कसिणं ।
 खल्ला खउसा वग्गुरि, कोसग जंघऽद्धजंघा य ॥३८४७॥

“एगपुड०” गाहा । सकलकसिणं नाम जं एगपुडंगं । एतस्स विभासा -
 पादस्स जं पमाणं, तेण पमाणेण जा भवे कमणी ।
 मज्झमि तु अक्खंडा, अण्णत्थ व सकलकसिणं तु ॥३८४८॥
 दुपुडादि अद्धखल्ला, समत्तखल्ला य वग्गुरी खपुसा ।
 अद्धजंघ समत्ता य, पमाणकसिणं मुणेयव्वं ॥३८४९॥

“पायस्स जं पमाणं०” [“दुपुडादि०”] गाहा । कण्ठ्या । प्रमाणकसिणं दुपुड-
 तिपुडादी । एयं इमेहिं प्रकारेहिं होज्ज । खल्लागाखपुसाओ वग्गुरीओ कोसगा जंघाओ अद्धजंघाओ
 खल्लागा खल्लइलियाओ उवाहणाओ ताओ पुण अद्धखल्लइलियाओ वा समत्तखल्लइलियाओ वा ।
 कोसगा अंगुलिकोसगा । सेसाणं गाहा ।

उवरिं तु अंगुलीओ, जा छाए सा तु वग्गुरी होति ।
 खपुसा य खलुगमेत्तं, अद्धं सव्वं च दो इयरे ॥३८५०॥

“उवरिं तु अंगुलीओ०” गाहा । वग्गुरियो जा अंगुलीयो छाएउं पाएउं पाए वि अप्पि
 छाइंति । खपुसाओ खुलुगातो जाव अद्धं सव्वं वा । ‘दो इयर’ तिं अद्धजंघा समत्तजंघा य ।
 प्रमाणकसिणं गतं ।

वण्णाड्ढ वण्णकसिणं, तं पंचविहं तु होइ नायव्वं ।
 बहुबंधणकसिणं पुण, परेण जं तिण्ह बंधाणं ॥३८५१॥

“वण्णाड्ढ०” गाहा । पंचण्हं वण्णाणं एगतरेण वन्नेण जं उज्जलं तं वण्णकसिणं ।
 बंधकसिणं-जं तिण्ह चम्माण आवरिएण ।

इदाणिं पच्छित्तं भण्णति-

लहुओ लहुगा दुपुडादिएसु गुरुगा य खल्लागादीसु ।
 आणादिणो य दोसा, विराहणा संजमाऽऽदाए ॥३८५२॥
 अंगुलिकोसे पणगं, सगले सुक्के य खल्लगे लहुओ ।
 बंधण वण्ण पमाणे, लहुगा तह पूरपुण्णे य ॥३८५३॥

[“लहुओ लहुगा०^१”] “अंगुलिकोसे पणगं०” गाहा । अंगुलिकोसए अंगुट्टकोसए

य पंचराइंदियाणि । 'सकल' त्ति सकलकसिणे मुक्कखलए य मासलहुं । वण्णकसिणे पमाणकसिणे दुपुडाइसु उवाहणासु पूरपुत्रासु य चउलहुगा ।

अद्धे समत्त खल्लग, वग्गुरि खपुसा य अद्धजंघा य ।

गुरुगा दोहि विसिद्धा, वग्गुरिए अण्णतरएणं ॥३८५४॥

“अद्धे सम्मत्त खल्लग०” गाहा । अद्धखल्लइलोवाहणासु, समत्तखल्लइलोवाहणासु य, खवसासु, अद्धजंघ समत्तजंघा दो वि एक्कं, एतेसु चउसु वि चउगुरुगा तवकालविसेसिता । वग्गुरिए चउगुरुगा, अन्नतरगुरुगं तवेण कालेण वा ।

जत्तियमित्ता वारा, तु बंधते मुंचते व जति वारा ।

सट्ठाणं तति वारे, होति विवट्ठी य पच्छित्ते ॥३८५५॥

“जत्तिय०” गाहा । सट्ठाणं णाम जत्थ पंचराइंदियाणि । एवं मासलहुगं पि चउलहुगं पि चउगुरुगं पि । विवट्ठी णाम एक्केके आणादी विभासा । संजमविराहणा य छक्काय चउसु लहुगा विभासा । आयविराहणा-बब्भे छिण्णे पंखुलेज्ज पमत्तं वा देवया छलेज्जा । इमे य दोसा -

गव्वो णिम्मद्वता, णिरवेक्खो निद्वतो णिरंतरता ।

भूताणं उवघातो, कसिणे चम्मम्मि छद्वोसा ॥३८५६॥

आसगता हत्थिगतो, गव्विज्जइ भूमितो य कमणिल्लो ।

पादो उ समाउक्को, कमणीउ खरा अवि य भारो ॥३८५७॥

कंटाई देहंतो, जीवे वि हु सो तहेव देहिज्जा ।

अत्थि महं ति य कमणी, णावेक्खइ कंटएण जिए ॥३८५८॥

पुव्वि अदया भूएसु होति बंधति कमेसु तो कमणी ।

जायति हु तदब्भासा, सुदयालुस्सावि णिद्वयया ॥३८५९॥

अवियंडबखुज्जपादेण पेल्लितो अंतरंगुलगतो वा ।

मुच्चेज्ज कुलिंगादी, ण य कमणीपेल्लितो जियती ॥३८६०॥

किह भूयाणुवघातो, ण होहिती पगतिपेलवतणूणं ।

सभराहि पेल्लियाणं, कक्खडफासाहिं कमणीहिं ॥३८६१॥

विह अतराऽसहु संभम, कोट्ठाऽरिस चक्खु दुब्बले बाले ।

अज्जा कारणजाते, कसिणग्गहणं अणुण्णायं ॥३८६२॥

कंटाऽहि सीयरक्खट्टता विहे खवुसमादि जा गहणं ।
 ओसहपाण गिलाणे, अहुणुट्टियभेसयट्टा वा ॥३८६३॥
 अरिसिल्लस्स व अरिसा, मा खुब्भे तेण बंधते कमणी ।
 असहुमवंताहरणं, पादो घट्टो तु गिरिदेसे ॥३८६४॥
 कुट्टिस्स सक्करादीहि वा वि भिण्णो कमो मधूला वा ।
 बालो असंफरो पुण, अज्जा विहि दोच्च पासादी ॥३८६५॥

“गव्वो” [“आसगता” “कंटाई” “पुव्वि” “अवि” “किह” “विह अतरा” “कंटाहि” “अरिसिल्लस्स” “कुट्टिस्स”] गाहा । एसा गाहाहिं चैव वक्खाणसिद्धा । कमणी उवाहणा, तनुः शरीरं बीयपए गेण्हेज्जा वि । “अद्धाणे” दारगाहा । एतीसे गाहाहि चैव वक्खाणं । णवरं ओसहपीतस्स वेज्जोवदेसेणं पाओ भूमिं न उयरेयव्वो त्ति । ‘भेसयट्टा वा’ त्ति, चक्खुदुब्बलो सो तस्स वेज्जेणं उवएसो कओ – मा पाए भूमी काहिसि त्ति । ऊसरदीसु वा ‘असहु अवंताहरणं’^१ जहा कोइ राया व रायमच्चो वा जहा य अवंतिसुकुमालो जत्थ ठवेइ पायं तत्थ रुहिरं गलति । महूला=पाएसु फोडया, णक्खतिया उ वाला जत्थ वा तत्थ पाए चुभंति । विहे वच्चंताणं पंथे दोच्चा जाया । ताहे उप्पहेणं गच्छेज्जा तत्थ उप्पहेणं अज्जातो ण सक्कंति अणुवाहणा^२ गंतुं ।

इदाणि कारणं -

कुलमाइकज्जं दंडिय, पासादी तुरिय धावणट्टा वा ।
 कारण जाते वऽण्णे, सागारमसागरे जतणा ॥३८६६॥

“कुल” गाहा । कुल-गण-संघकज्जेसु वा दंडिओ उलगिज्जति जाव कज्जं करेति, तत्थ पासेणं पुरओ वा गम्मति, तत्थ अणुवाहणेहि न सक्कइ गंतुं, तत्थ य तुरियं गम्मति सणियं गम्ममाणे कंटाई सुहं रक्खिज्जंति, तरितं गम्ममाणे ण सक्कंति, परं उवाहणाहि सक्कइ । व्रणट्ट त्ति^३ कस्सइ पाओ भद्दोसिओ होज्जा, ताहे मा अण्णेसि संकमिस्सति तत्थ उ खपुसाहिज्जति एतेहिं कारणेहिं कसिणं अणुण्णायं । वण्णकसिणं जत्थ तत्थ -

पंचविहम्मि वि कसिणे, किण्हग्गहणं तु पढमतो कुज्जा ।
 किण्हम्मि असंतम्मि, विवण्णकसिणं तहिं कुज्जा ॥३८६७॥

१. असहुमवंताहरणं - मुच । २. अणुवाहणाए - क । ३. धावणट्टा त्ति - इति भाव्यम् ? सं. ।

“पंचविहम्मि०” गाहा । पंचविहे वण्णकसिणे किण्हं गेण्हति, ण उ लोहिताई । असति लोहिताईं पि विवन्नं करेज्ज । जहा सो लोहितो विवन्नो भवति ऊसाईहि मा रागो होहिति मा वा जणो उड्ढाहीहि त्ति ।

किण्हं पि गेण्हमाणो, झुसिरग्गहणं तु वज्जए साहू ।
बहुबंधणकसिणं पुण, वज्जेयव्वं पयत्तेणं ॥३८६८॥

“किण्हं पि०” गाहा । कण्ठ्या ।

दोरेहि व वज्झेहि व, दुविहं तिविहं व बंधणं तस्स ।
अणुमोदण कारावण, पुव्वकतम्मि अधीकारो ॥३८६९॥

“दोरेहि व०” गाहा । तिविहं बंधणं अणुण्णायं । बंधणकसिणं ते पुण कुत्र कुत्र ? दोण्णि वा तिण्णि वा बंधा ? अत उच्यते—

खलुए^१ एगो बंधो, एगो पंचंगुलस्स दोण्णेते ।
खुलए एगो अंगुट्ट बितिय चउंगुले ततितो ॥३८७०॥

“खलुए०” गाहा । कण्ठ्या । ‘अणुमोयण कारावण पुव्वकयम्मि अहीकारो’ त्ति ण वहइ सयं काउं, ण य कारवेउं, करेतं वा अणुमोदितुं । एयाणि करेति इमं पच्छित्तं—

सयकरणे चउलहुगा, परकरणे मासियं अणुग्घायं ।
अणुमोदणे वि लहुओ, तत्थ वि आणादिणो दोसा ॥३८७१॥

“सयकरणे०” गाहा । कण्ठ्या । आणादी दोसा, उड्ढाहो, चम्मकारो त्ति संभाविज्जेज्ज, अलंभे अणुमोएज्ज । असति अप्पणा वि जयणाए करेज्ज ।

[सुत्तं]—कप्पति निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा अकसिणाइं चम्माइं धारित्तए वा परिहरित्तए वा ॥३-६॥

अववाइयं(ए)सु^२, उस्सग्गेण पुण-

अकसिणचम्मग्गहणे, लहुओ मासो उ दोस आणादी ।
बितियपद घेप्पमाणे, अट्टारस जाव उक्कोसा ॥३८७२॥

“अकसिणचम्मग्गहणे०” गाहा । अस्य व्याख्या-

१. खुलए - मुच । २. अववाइयं सुत्तं इति भाव्यम् ?

अकसिणं तिविहं होति^१, एगपुड विवण्ण एगबंधं च ।

तं कारणम्मि कप्पति, निक्कारण धारणे लहुओ ॥३८७३॥ [नि०]

“अकसिण तिविहं होति०” गाहा । अकसिणं तिविहं णायव्वं । एगपुडं, विवण्णं, एगबंधणं ति । तं पुण कारणे कप्पति बितियपदे इत्यर्थः । अत्राह चोदकः – जति बितियपएणं घेप्पति अकसिणं तो मम मएणं, इमं विहाणं अकसिणस्स, यत्तदस्मादुपदिष्ट^२ ‘अकसिण मद्दारसिणं दोसु वि पाएसु दो खंडा’ (३८४६) ।^३, एतस्मिन् सूत्रे अत्र चोदगवचनं मंतव्यम् । ‘दोसु वि पाएसु दो खंडा’ एतदाचार्यवचनं । इमं चोदकवयणं-

जति अकसिणस्स गहणं, भाए काउं कमेण अट्टदस ।

एगपुडविवण्णेहि य, तहिं तहिं बंधते कज्जे ॥३८७४॥

“जइ अकसिणस्स०” गाहा । तस्स एगपुडस्स विवण्णस्स य बंधणं पडुच्च अट्टारसविहो बंधो इमो-

पंचंगुल पत्तेयं, अंगुट्टमज्जे य छट्ट खंडं तु ।

सत्तममगतलम्मी, मज्झट्टम पण्हिया णवमं ॥३८७५॥

“पंचंगुल०” गाहा । एगस्स पायस्स पंचण्हंगुलीणं पिहप्पिहं एगमेगं खंडं बंधति, अंगुट्टस्स य हेट्टा छट्टं, सत्तमं खंडं अगतले, अट्टमं खंडं मज्जे तलस्स, णवमो पण्हिया हेट्टा, एवं बीतिय- पायस्स वि । एते अट्टारस । एवं चोदगेण भणिते आयरिओ भणति-

एवतियाणं गहणे, मासो मुच्चंति होति पलिमंथो ।

बितियपद घेप्पमाणे, दो खंडा मज्झपडिबंधा ॥३८७६॥

“मुच्चंते पलिमंथो^४०” गाहा । एतीसे वक्खाणगाहा -

पडिलेहा पलिमंथो, णदिमादुदए य मुंचबंधंते ।

सत्थफिडणेण तेणा, अंतरवेधो य डंकणता ॥३८७७॥

“पडिलेहा पलिमंथो०” गाहा । जाव पडिलेहेइ मुयइ य ताव सत्थेण छड्डिज्जति अंतरवेहेण कंटगादीहिं आयविराहणा । जम्हा एते दोसा तम्हा एककसिणं चेव तं न भवति । इमं अकसिणं, बितियपद(दे) घेप्पमाणे दो खंडा मज्झ पडिबद्धा । जति अंगुली दुक्खति

१. अकसिणमद्दारसगं - मुच । २. यत्तदस्तावदुपदिष्टं - अ इ । यत्तदधस्तावदुपदिष्टं - इति भाव्यम् । ३. पासेसु खंडाइं - मुच । ४. एवइयाणं गहणे - मुच ।

अफिडती वा तो तीसे वि एको खंडो कीरइ, अहवा दोण्णि दो वा खंडा एवं जहासमाहीए अणियतावे । तेसिं पुण खंडाण केरिसं बंधणं ? अत उच्यते—

तज्जायमतज्जायं, दुविहं तिविहं व बंधणं तस्स ।

तज्जायम्मि वि लहुओ, तत्थ वि आणादिणो दोसा ॥३८७८॥

“तज्जाय०” गाहा । ‘तस्स’ त्ति जे ते दो खंडा मज्झे पडिबद्धा दोण्णि दोसु अंतेसु पडिबद्धा तिण्णि तइओ मज्झे । तज्जाओ णाम तस्मिन्नेव जातो लग्गओ चेव वद्धो । अतज्जातो ण तम्मि लग्गो । अतज्जातेण बंधियव्वं ।

॥ चम्मपगयं समत्तं ॥

॥ कसिणाकसिणपगयं ॥

[सुत्तं]—नो कप्पति निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा कसिणाइं वत्थाइं धारित्तए वा परिहरित्तए वा । कप्पति निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा अकसिणाइं वत्थाइं धारित्तए वा परिहरित्तए वा ॥३-७॥

संबंधो—

पडिसिद्धं खलु कसिणं, चम्मं वत्थकसिणं पि णेच्छमो ।
अववादियं तु चम्मं, ण वत्थमिति जोगणाणत्तं ॥३८७९॥

“पडिसिद्धं खलु०” गाहा । कण्ठ्या । वत्थं णाववादियं, णाकारो पडिसेहो । किं पडिसेहेति ? कप्पणं । कस्स ? कसिणाणं वत्थाणं । कसिणं णाम सकलं । धारणा णाम परिभुज्जति । परिहरणा परिवहति । एस सुत्तथो । तं चेव णिज्जुत्तीए वित्थारेति -

कसिणस्स उ वत्थस्सा, णिक्खेवो छव्विहो तु कातव्वो ।
नामं ठवणा दविए, खेत्ते काले य भावे य ॥३८८०॥ [नि०]

दुविहं तु दव्वकसिणं, सकलक्कसिणं पमाणकसिणं च ।
एतेसिं दोणहं पी, पत्तेय परूवणं वोच्छं ॥३८८१॥

घण मसिणं णिरुवहयं, जं वत्थं लब्भते सदसियागं ।
एतं तु सकलकसिणं, जहण्णयं मज्झिमुक्कोसं ॥३८८२॥

“कसिणस्स उ०” [“दुविहं तु०” “घण मसिणं०”] गाहा । दव्वकसिणं गाहासिद्धं । ‘निरुवहयं’ ति ण दडुं वा कोढियं वा । तं पुण तिविहं - जहण्णयं मज्झिमं उक्कोसं । मुहपोत्तिय-स्यहरण-कप्पा जहासंखं । इदमन्यत् प्रमाणतः ।

वित्थाराऽऽयामेणं, जं वत्थं लब्भए समतिरेगं ।
एतं पमाणकसिणं, जहण्णयं मज्झिमुक्कोसं ॥३८८३॥

जं वत्थ जम्मि देसम्मि दुल्लहं अच्चियं व जं जत्थ ।
तं खित्तजुयं कसिणं, जहण्णयं मज्झिमुक्कोसं ॥३८८४॥

जं वत्थ जम्मि कालम्मि अग्घितं दुल्लभं व जं जत्थ ।
तं कालजुतं कसिणं, जहण्णयं मज्झिमुक्कोसं ॥३८८५॥

दुविहं च भावकिसणं, वण्णजुतं चेव होति मोल्लजुयं ।
 वण्णजुयं पंचविहं, तिविहं पुण होइ मोल्लजुतं ॥३८८६॥
 पंचणहं वण्णाणं, अण्णतराएण जं तु वण्णड्ढं ।
 तं वण्णजुयं कसिणं, जहण्णयं मज्झिमुक्कोसं ॥३८८७॥
 चाउम्मासुक्कोसे, मासा मज्झे य पंच य जहण्णे ।
 तिविहम्मि वि वत्थम्मि, तिविधा आरोवणा भणिता ॥३८८८॥
 दव्वाइतिविहकसिणे, एसा आरोवणा भवे तिविहा ।
 एसेव वण्णकसिणे, चउरो लहुगा व तिविधे वि ॥३८८९॥
 मुल्लजुयं पि य तिविहं, जहण्णगं मज्झिमं च उक्कोसं ।
 जहण्णेणऽद्वारसगं, सतसाहस्सं च उक्कोसं ॥३८९०॥

“वित्थारा०” [“जं वत्थ०” “जं वत्थ०” “दुविहं च०” “पंचणहं०”
 “चाउम्मासु०” “दव्वाइ०” “मुल्लजुयं०”] गाहा । कण्ठ्या । सेसाओ गाहाओ कंठाओ ।
 कयरेणं पुण पमाणेणं ? जहण्णयं अद्वारस मुल्लं, उक्कोसयं सयसहस्सं, मज्झे मज्झं । अत उच्यते—

दो साभरया दीविच्चगा तु सो उत्तरापथे एक्को ।
 दो उत्तरापहा पुण, पाडलिपुत्तो हवति एक्को ॥३८९१॥

“दो साभरया०” गाहा । साभरगो णाम रूवगो । दो रूवगा दीविच्चगा । एक्को
 उत्तरापहगो रूवगो भवति । दो उत्तरापथगा एगो पाडलिपुत्तगो । अहवा इमं -

दो दक्खिणावहा तू, कंचीए णेलओ स दुगुणो य ।
 एगो कुसुमनगरगो, तेण पमाणं इमं होति ॥३८९२॥

“दो दक्खिणावहा०” गाहा । दो दक्खिणापहगा, एगो कांचिविसए णेलगो त्ति
 भण्णति । सो दुगुणो पाडलिपुत्तओ एगो रुयओ । एएणं प्रमाणेणं । इमेणं परिमाणेणं गिण्हंतस्स
 इमं पच्छित्तं—

अद्वारस वीसा या, अगुणापण्णा य पंच य सयाइं ।
 एगूणगं सहस्सं, दस पण्णासं सतसहस्सं ॥३८९३॥
 चत्तारि छच्च लहु गुरु, छेदो मूलं च होइ बोद्धव्वं ।
 अणवट्ठप्पो य तहा, पावति पारंचियं ठाणं ॥३८९४॥

“अद्वारस०” [“चत्तारि०”] गाहाद्वयम् । अहवा इमं -
 अद्वारस वीसा या, सयमड्डाड्ज्ज पंच य सयाड् ।
 सहसं च दससहस्सा, पण्णास तदा सतसहस्सं ॥३८९५॥
 लहुगो लहुगा गुरुगा, छम्मासा होंति लहुग गुरुगा य ।
 छेदो मूलं च तथा, अणवट्ठप्पो य पारंची ॥३८९६॥

“अद्वारस०” [“लहुगो लहुगा०”] गाहाद्वयम् । अहवा इमं -
 अद्वारस वीसा या, पण्णास तथा सयं सहस्सं च ।
 पण्णासं च सहस्सा, ततो य भवे सयसहस्सं ॥३८९७॥
 चउगुरुग छच्च लहु गुरु, छेदो मूलं च होति बोद्धव्वं ।
 अणवट्ठप्पो य तथा, पावति पारंचीयं ठाणं ॥३८९८॥

“अद्वारस०” [“चउगुरुग०”] गाहाद्वयम् ।
 अहवा रागसहगतो, वत्थं धारेति दोससहितो वा ।
 एवं तु भावकसिणं, तिविहं परिणामणिप्फण्णं ॥३८९९॥

“अहवा०” गाहा । ‘अहो ! मम रमणीयं वत्थं’ ति । अहवा ओवज्झाड्यं^१ ति, एयं रागसहगतो दोससहगतो वा जं वत्थं धरेति तं भावकसिणं भवति । ‘तिविधं परिणामणिप्फण्णं’ ति, वण्णजुत्तं मुल्लजुत्तं च एते दोणिण तइयं परिणामं पडुच्च ।

अहवा तिविधं परिणामं - जहण्णयं मज्झिमं उक्कोसं ति । दव्वकसिणे खित्तकसिणे कालकसिणे य इमे दोसा -

भारो भय परियावण, मारण अहिगरण दव्वकसिणम्मि ।
 पडिलेहाऽऽणालोवो, मनसंतावो उवायाणं ॥३९००॥

[“भारो०”] ताणि अतिप्पमाणाणि तेण भारो, तत्थ परितावणादि, ‘भायणं मा मे हीरिहि’ ति ण विहरति, पडिबंधेणं तेण पहि गहिओ तस्स दोसेणं बंधणादीहि परिताविज्जति । अलोय से कीरति, तुब्भं अण्णाणि वि अत्थि । अहवा मारिज्जेज्ज तं णिमित्तं । मा रोउले वा भोउले वा उवट्ठाड्इस्सति ति अहिकरणं च भवति । अविरयएहि गहिणं जं धोवंति रयंति वासेंति वा, ण पडिलेहिंति भयेण उवहिणिप्फण्णं । अह पडिलेहेइ दिट्ठे घेप्पति तेण पहि । अहवा पंथं

से बंधिता अच्छंति । आणा य लोविया तित्थगराणं, मणसंतावो य भवति । हिते सेहुपादाणं च भवति भज्जित्तुकामाणं । एत्थ आवण्णे सट्ठाणपच्छित्तं । अहवा -

गहणं च गोम्मिएहिं, परितावण धोव कम्मबंधो य ।

अन्ने वि तत्थ रुंभइ, तेणक ते वा अहव अन्ने ॥३९०१॥

“गहणं च०” गाहा । गोम्मिएहि दिट्ठाणि । ते जाणंति - एएसिं एरिसाणि ण कप्पंति, णूणं कस्सइ असिपाडिताणि, तत्थ बंधणादी दोसा । परिताविज्जति णगाढादि, ताणि वत्थाणि ते गोम्मिया पाउणंति, तओ मइलिताणि धोवंति, कम्मबंधो ताव जाव ण पडिकमति । अण्णे वि साधुणो रुभन्ति । चिंतेति-सव्वेसिं एरिसाणि अत्थि । अपासंता चप्पडेज्ज भणेज्ज-दंसेहि त्ति । अहवा तेणगा एवं करेज्ज, ते वा अन्ने वा साहू -

भावकसिणम्मि दोसा, तेच्चेव उ नवरि तेणदिट्ठतो ।

देसी गिलाण जावोग्गहो उ दव्वम्मि बितियपयं ॥३९०२॥ [नि०]

उवसामिओ नरिंदो, कंबलरयणेहिं छंदए गच्छं ।

निब्बंध एगगहणं, णिववयणे पाउतो णीति ॥३९०३॥

तेणाऽऽलोग निसिज्जा, रत्तिं तेणागमो गुरुग्गहणं ।

दरिसणमपत्तियंते, सिव्वावणया य रोसेणं ॥३९०४॥

“भावकसिणम्मि०” [“उवसामिओ०” “तेणाऽऽलोग०”] गाहा । तेणदिट्ठतो-

एगो दंडिओ । आयरियाणं उवसंतो । सो सव्वं गच्छं कंबलरयणेहि णिमंतेति । ते भणंति - ण वट्टति । णिब्बंधे अणुच्चरंतेहि एक्कं गहितं । सो भणति - पाउत्तेणं निग्गच्छह ते वच्चंता एगेण तेणेण दिट्ठा । तेहिं वसहिं आगंतूण णिसेज्जा ओछिण्णाओ सो तेण ओरत्तिं आगंतुं आयरियाण उवरिं असिं कड्डिऊण भणति - देह मे तं वत्थं, अहवा मारेमि । ते भणंति - छिन्नं इमाणि खंडाणि । सो भणइ - सिव्वेत्ता देह, मा भे उद्व्वेहामि । तेहिं सिव्वेत्ता दिण्णं । एवमादिया दोसा भावकसिणे । तम्हा ण घेत्तव्वं । बितियपदे गेणहेज्जा वि देसिं पडुच्च, गिलाणं पडुच्च । तत्थ देसिं पडुच्च कहां गेणहेज्जा ?

ण पारदोच्चा गरिहा व लोए, थूणाइएसुं विहरिज्ज एवं ।

भोगाऽइरित्ताऽऽरभडा विभूसा, कप्पेज्जमिच्चेव दसाउ तत्थ ॥३९०५॥

“ण पारदोच्चा” वृत्तम् । पारियदोच्चा णत्थि, ण य लोए पाउरंताणं गरहा भवंति, थूणोत्तरणविसओ । आदिगहणेण सिंधू, तस्स पुण दसियाओ कप्पिज्जंति, छिज्जंतीत्यर्थः । किं

कारणं ? भोगातिरित्तं ति काउं, पडिलेहिज्जंते आरभडा भवंति । विभूसा य भवति । ण छिंदेज्जा वि ।

पासंगंतेसु बद्धेसु, दढं होहिति तेण तु ।

णातिदिग्घदसं वा वि, ण तं छिंदिज्ज देसिओ ॥३९०६॥

“पासंगंतेसु०” वृत्तम्^१ । इदाणि गिलाणं पडुच्च गेण्हेज्जा ।

असंफुरगिलाणद्वा, तेण माणाधियं सिया ।

सदसं वेज्जकज्जे वा, विसकुंभट्टयाति वा ॥३९०७॥

“असंफुर०” वृत्तं कण्ठ्यम् । गेलण्णे वेज्जणिमित्तं तस्स दायव्वं ति संधरिज्जति । दीहजातिएण वा खइओ । तत्थ पडिविज्जा कीरति ।

इदाणि जावोग्गहो त्ति दारं । धीरायरियाए—

अविभत्ता ण छिज्जंति, लाभो छिज्जिज्ज मा खलु ।

पारदोच्चाववादस्स, पडिपक्खो व होज्ज उ ॥३९०८॥

अववायाववादो वा, एत्थ जुज्जइ कारणे ।

सट्टाणं व तमब्भेति, अच्छिज्जं जं उदाहडं ॥३९०९॥

“अविभत्ता ण छिज्जंति०” [“अववायाववादो०”] वृत्तं कण्ठ्यम् । ‘पारदोच्चाववादस्स पडिपक्खो व होज्जउ’ त्ति पारियभयस्स अपवादो, जं देसिं थूणविसयं सिंधुविसयं वा पडुच्च कसिणाणि वि धारेज्ज वा परिहरेज्ज वा तस्स पडिपक्खो, जं वुत्तं तस्स दसाओ उवभोगातिरित्तादि दोसपरिहरणद्वा ताओ छिंदियव्वाओ । तं छिण्णासु दसासु ।

देसी गिलाण जावोग्गहो उ भावम्मि होति बितियपदं ।

तब्भाविते य तत्तो, ओमादि उवग्गहट्टा वा ॥३९१०॥

“देसी०” गाहा । अस्य व्याख्या -

देसी गिलाण जावोग्गहो उ दव्वकसिणम्मि जं वुत्तं ।

तह चेव होति भावे, तं पुण सदसं व अदसं वा ॥३९११॥

नेमालि तामलित्तीय, सिंधूसोवीरमादिसु ।

सव्वलोकोवभोज्जाइं, धरिज्ज कसिणाइ वि ॥३९१२॥

१. एतद् वृत्तं मुद्रितवाचनायां न दृश्यते - सं. ।

आइन्नता ण चोरादी, भयं णेव य गारवो ।
 उज्झाइवत्थवं चेव, सिंधूमादीसु गरहितो ॥३९१३॥
 नीलकंबलमादी तु, उण्णियं होति अच्चियं ।
 सिसिरे तं पि धारेज्जा, सीतं नऽण्णेण रुब्भति ॥३९१४॥

“देसी गिलाण०” [“नेमालि०” “आइन्नता०”] वृत्तत्रयं कण्ठ्यम् ।
 [“नीलकंबलमादी०”] तब्भाविते त्ति दारं ।

न लभति खरेहि निद्धं, अरतिं च करिंति से दिवसतो वि ।
 उज्झाइगं व मण्णति, थूलेहिं अभावितो जाव ॥३९१५॥
 ओमाऽसिव दुट्टेसू, सीमट्टेऊण तं असंथरणे ।
 गच्छे नित्थारिज्जति, जाव पुणो होति संथरणं ॥३९१६॥

“न लभति०” [“ओमा०”] गाहा । ‘उज्झाइगं व मण्णति,’ थूलेहि अभावितो जाव’ ताव अणुणव्वंति । ओमादि त्ति असिवोमोदरियाइसु, तारिसं तं सयसहस्समुल्ल विक्किणित्ता गच्छे णि[त्थ]रिज्जति उवक्कमट्टाव त्ति, कालगयस्सट्टाए वा धरिज्जति, अहवा दव्व-खेत्त-काल-भावकसिणाणं नास्ति पृथक् भावेन विशेषः । कहां ?

माणाहियं दसाधिय, एताइं पडंति दव्वकसिणम्मि ।
 तस्सेव य जो वण्णो, मुल्लं च गुणो य तं भावे ॥३९१७॥

“माणाहितं०” गाहा । कण्ठ्या ।

॥ कसिणाकसिणवत्थपगयं समत्तं ॥

॥ भिण्णाभिण्णवत्थपगयं ॥

[सुत्तं] णो कप्पति निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा अभिन्नाइं वत्थाइं धारित्ते वा परिहरित्ते वा ॥३-८॥

कप्पइ निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा भिन्नाइं वत्थाइं धारित्ते वा परिहरित्ते वा ॥३-९॥

णो कप्पति निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा अभिन्नाइं वत्थाइं धारित्ते वा परिहरित्ते वा ।

कप्पति उभयस्स वि भिण्णाणि वत्थाणि धारित्ते ।

सुत्तं उच्चारयेय्वं । आह चोयकः - सूत्रद्वयमेव नारब्धव्यम्, कुतः ? अधस्तानन्तर सूत्रान्तर्गतत्वात् ज्ञापकमिदम् ।

अकसिणं भिण्णमभिन्नं, व होज्ज भिन्नं तु अकसिणे भइतं ।

कसिणाकसिणे य तहा, भिन्नमभिण्णे य चउभंगो ॥३९१८॥

“अकसिणं०” गाहा । हेट्टानन्तरसुत्ते अकसिणगहणं कयं, तं अकसिणं अमसिणं अप्पाणं अथिरं । भावओ य जं अकसिणं तं भिण्णं वा होज्ज अभिण्णं वा होज्ज {अभिण्णं वा} । एएहिं चेव मसिणादीहिं गुणेहिं जं उववेयं तं कसिणं । तं पि भिण्णं अभिण्णं च । छिन्नं = भिन्नं, तव्विवरीयमभिन्नं, जं भिण्णं तं णियमा अकसिणं । एयं च कसिणाकसिणं भिन्नाभिन्नं च अनन्तरसूत्रे व्याख्यातं । यतश्चैवम् अत इदमुच्यते -

तम्हा^१ सो चेव गमो, उस्सग्गऽववादतो जहा कसिणे ।

भिन्नग्गहणं तम्हा, असती य सयं पि भिदिज्जा ॥३९१९॥

“तम्हा सो चेव०” पुव्वद्धं । तस्मादिति अनन्तरसूत्रे(त्र)द्वयान्तर्गतत्वात् उस्सग्गो अववादो य सो चेव यथाव्याख्यातमनन्तरसूत्रद्वये सो च्चेव इहं पि अत्थो । आचार्याह -

पुणरुत्तदोसो एवं, पिट्ठस्स व पीसणं णिरत्थं तु ।

कारणमवेक्खति सुत्तं, दुविहपमाणं इहं सुत्ते ॥३९२०॥

तम्हा उ भिदियव्वं, केई पम्हेहि अह व तह चेव ।

लोगंते पाणादीविराधणा तेसि पडिघातो ॥३९२१॥ [नि०]

भण्णति गाहाद्वयम्^१ - [“पुणरुत्त०” “तम्हा उ०”] भण्णतीत्युच्यते-
 भिण्णसूत्रग्रहणं क्रियते । जति गणणपमाणेणं पुर्व्वि भिन्नाणि ण लब्भंति ताहे सयं पि जयणाए
 भिंदियव्वाइं । किंचान्यत् मा एएतो हीणा । ‘णयं’ सिलोगो^२ । उक्तं च पुव्वभणितं तु जं भणति
 - “कारग” गाहा^३ । पमाणओ हीणा ण अहीणा ण य प्रतिषेधार्थम् इदं भिन्नसूत्रमारब्धम्,
 पुनरप्याह-चोयकः यदुक्तं भवता असती य सयं पि भिंदेज्जा । अत्र ब्रूमः-सद्दो छेदण लोगं
 तं अहिच्छ तेहिं खोभिता अणे लोगं तं पाणादी हिंसंति, अतो न छिदिज्जा न भेत्तव्वं वस्त्रं ।
 कुतः ? यस्माद्भिद्यमाने हिंसा संजायते । कथं पुनः ? अत उच्यते-

सद्दो तहिं मुच्छति छेदणा वा, धावंति ते दो वि उ जाव लोगो ।

वत्थस्स देहस्स य जो विकंपो, ततो वि वादादि भरिंति लोगं ॥३९२२॥

अहिच्छसे जंति न ते उ दूरं, संखोभिया तेहऽवरे वयंति ।

उडुं अथे यावि चउदिसिं पि, पूरिंति लोगं तु खणेण सव्वं ॥३९२३॥

विन्नाय आरंभमिणं सदोसं, तम्हा जहालद्धमधिद्विहिज्जा ।

वुत्तं सएयो खलु जाव देही, ण होति सो अंतकरी तु ताव ॥३९२४॥

“सद्दो तहिं०” [“अहिच्छसे०” “विन्नाय०”] वृत्तानि कण्ठ्यानि ।
 ‘जहालद्धमधिद्विहिज्जा’ त्ति न छेत्तव्वं । ‘वुत्तं सएयो खलु’ । जाव च णं से जीव सया समितं
 एयति वेयति जाव तं तं भाव परिणमति ताव च णं तस्स जीवस्स अंते अंतकिरिया न भवति
 (भगवतीसूत्र) अनेनापि कारणेन सिद्धं भिद्यमाने हिंसा ।

किञ्चान्यत्-

जा यावि चेद्दु इरियाइआओ, सपस्सहेताहि विणा न देहो ।

संचिदुए नेवमछिज्जमाणे, वत्थम्मि संजायइ देहनासो ॥३९२५॥

“जा यावि चेद्दु०” गाहा । जा यावि चेद्दु भिक्खाणिमित्तं, सन्नाभूमिणिमित्तं वा जं
 गम्मति ताहि विना न देही ध्रियते न त्वेवमछिद्यमाने वस्त्रे देहनाशो भवति तम्हा ण छिदितव्वं
 वत्थं हिंसापरिहरणत्थं ।

किञ्चान्यत् -

जहा जहा अप्परो सँ जोगो, तथा तथा अप्पतरो सँ बंधो ।

निरुद्धजोगिस्स व से ण होति, अछिदपोतस्स व अंबुणाथे ॥३९२६॥

१. भण्णति इति वृत्तिकृत्सम्मतं गाथाद्वयं न दृश्यते मुच । २-३. न दृश्यते - मुच ।

“जहा जहा” वृत्तं कण्ठ्यम् । ‘अंबुणाहे’ त्ति समुद्र इत्यर्थः । अंबु=पाणीयं तस्स णाहो समुद्रो । तम्हा ण छेत्तव्वं । आयरिओ भणति-

आरंभइट्ठो^१ जति आसवाय, गुत्तीय सेआय तथा तु साधू ! ।

मा फंद वारेहि व छिज्जमाणं, पतिण्णहाणी व अतोऽण्णहा ते ॥३९२७॥

“आरंभइट्ठो जति आसवाय०” वृत्तं कण्ठ्यम् ।

अदोसवं ते जति एस सद्दो, अण्णो वि कम्हा ण भवे अदोसो ।

अधिच्छया तुज्झ सदोस एक्को, एवं सती कस्स भवे न सिद्धी ? ॥३९२८॥

“अदोसवं ते०” वृत्तं कण्ठ्यम् । तहा एस सद्दो^२ त्ति त्वदीयशब्दः । एवं सती एवं प्राप्ते इत्यर्थः ।

न छिंदओ होज्ज सतिं तु दोसो, खोभादि तं चेव जतो करेति ।

जं पेहतो होंति दिणे दिणे तु, संपाउणंते य णिबुज्झ ते वी ॥३९२९॥

“तं^३ छिंदओ०” वृत्तं कण्ठ्यम् । नवरं ‘सइं तु’ सकृत् ।

घेतव्वगं भिन्नमहिच्छित्तं ते, जा मग्गते हाणि सुतादि ताव ।

अप्पेस दोसो गुणभूति जुत्तो, पमाणमेवं तु जतो करिंति ॥३९३०॥

“घेतव्वगं०” वृत्तं कण्ठ्यम् । णवरं गुणभूति त्ति । बहुगुणतरं ‘जा यावि चेद्धो०’ वृत्तं अधस्ताभिहितम् । अस्योत्तरं-

आहारणीहारविहीसु जोगो, सव्वो अदोसाय जहा जतस्स ।

हियाय सस्सम्मि व सस्सियस्स, भंडस्स एयं परिकम्मणं तु ॥३९३१॥

“आहार०” वृत्तं । जहा ससियस्स सस्सं णिदिणं तस्स हिताय भवति । एवं वत्थं जयणाए भिदंतस्स ।

अप्पेव सिद्धंतमजाणमाणो, तं हिंसगं भाससि जोगवंतं ।

दव्वेण भावेण य संविभत्ता, चत्तारि भंगा खलु हिंसगत्ते ॥३९३२॥

“अप्पेव०” वृत्तं । अपि च त्वं सिद्धान्तमजानमानः त्वं हिंसकं भाषसि । “जोगवंतं” योगमस्यास्तीति योगवान् यस्य योगास्ति स तव हिंसकः । “दव्वेण भावेण०” पच्छद्धं । चउव्विहो पाणाइवाओ - दव्वतो णाम पाणातिवातो नो भावतो चउभंगो^४ ।

१. आरंभमिट्ठो - मुच । २. ते जति एस सद्दो - मुच । ३. न मुच । ४. भावओ णाम पाणातिवातो णो दव्वतो, दव्वओ पाणातिवातो भावओ वि, ण दव्वओ पाणातिवातो णो भावओ - सं. ।

आहच्च हिंसा समितस्स जा तू, सा दव्वतो होति ण भावतो उ ।
 भावेण हिंसा तु असंजतस्सा, जे वा वि सत्ते ण सदा वधेति ॥३९३३॥
 संपत्ति तस्सेव जदा भविज्जा, सा दव्वहिंसा खलु भावतो य ।
 अज्झत्थसुद्धस्स जदा ण होज्जा, वधेण जोगो दुहतो वऽहिंसा ॥३९३४॥
 “आहच्च हिंसा समियस्स जा तू०” [“संपत्ति०”] वृत्तद्वयं कण्ठ्यम् ।

रागो य दोसो य तहेव मोहो, ते बंधहेतू तु तओ वि जाणे ।
 णाणत्तगं तेसि जधा य होति, जाणाहि बंधस्स तहा विसेसं ॥३९३५॥

“रागो य०” वृत्तं कण्ठ्यम् । को पुण विसेसो ?

तिव्वे मंदे णातमणाए भावाधिकरण विरिए य ।
 जह दीसति णाणत्तं, तह जाणसु कम्मबंधे वि ॥३९३६॥

“तिव्वे०” दासगाहा । तिव्व-मंदा दो वि एगगाहाए वक्खाणेति -
 तिव्वेहि होति तिव्वो, रागादीएहिं उवचओ कम्मे ।
 मंदेहि होति मंदो, मज्झिमपरिणामतो मज्झो ॥३९३७॥

“तिव्वेहि०” गाहा । कण्ठ्या । नायमणाए त्ति द्वारं-
 जाणं करेति एक्को, हिंसमजाणमपरो अविरतो य ।
 तत्थ वि बंधविसेसो, महंतरं देसितो समए ॥३९३८॥

“जाणं करेति०” गाहा । अविरतो होंतओ जाणंतो हिंसं करेति संचित्येत्यर्थः । अन्नो
 अविरतओ चेव अयाणंतो हिंसं करेति असंचित्येत्यर्थः । जाणंते बहुअतरं अयाणंते अप्पतरो ।

विरतो पुण जो जाणं, कुणति अजाणं व अप्पमत्तो वा ।
 तत्थ वि अज्झत्थसमा, संजायति निज्जरा ण चयो ॥३९३९॥

“विरतो पुण०” गाहा । विरओ होंतओ जाणंतो हिंसं करेति, अन्नो विरतो चेव
 अयाणंतो हिंसं करेति, उवयुत्तो एसो एवं अप्पमत्तो त्ति । ‘तस्स अज्झत्थसमा संजाइति
 णिज्जर’ त्ति । अज्झत्थं णाम मनोगतमित्यर्थः । समा इति परिणामो तस्स मा णिज्जरा ण चयो
 त्ति ण पुण तस्स कम्मबंधो भवति । सुविट्ठाणेसु तिव्वादिसु, सो पुण विरओ होंतओ किं जाणंतो
 हिंसं करेति ? उच्यते - दव्वाइसु आगाढेसु । अपिशब्दात् अविरतो वि जो जाणंतो हिंसं करेति
 तिव्वाइपरिणामो तत्समो कम्मबंधो भवति तिव्वेणं बहुओ, मंदेण मंदो, मज्झेण मज्झो ।

एगो खओवसमिए, वट्टति भावेऽवरो उ ओदइए ।
 तत्थ वि बंधविसेसो, संजायति भावणाणत्ता ॥३९४०॥
 एमेव ओवसमिए, खओवसमिए तहेव खइए य ।
 बंधाऽबंधविसेसो, ण तुल्लबंधा य जे बंधी ॥३९४१॥

“एगो खवोवसमिए०” [“एमेव ओवसमिए०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् । जे बंधी
 जे बन्धिनः न तेषां तुल्या बन्धना । ‘अधिकरणे’ त्ति ।

अधिकरणं पुव्वुत्तं, चउव्विहं तं समासओ दुविहं ।
 णिव्वत्तणताए वा, संजोगे चेवऽणोगविहं ॥३९४२॥
 एगो करेति परसुं, णिव्वत्तेति णखछेदणं अवरो ।
 कुंतकणगे य वेज्जे, आरिय सूई अ अवरो उ ॥३९४३॥
 सुईसुं पि विसेसो, कारणसूईसु सिव्वणीसुं च ।
 संगामिय परियाणिय, एमेव य जाणमादीसु ॥३९४४॥
 कारगकरेंतगाणं, अधिकरणं चेव तं तहा कुणति ।
 जह परिणामविसेसो, संजायति तेसु वत्थूसु ॥३९४५॥
 संजोययते कूडं, हलं पडं ओसहे य अण्णोण्णे ।
 भोयणविहिं च अण्णे, तत्थ वि णाणत्तगं बहुहा ॥३९४६॥
 णिव्वत्तणा य संजोयणा य सगडाइएसु अ भवंति ।
 आसज्जुत्तरकरणं, निव्वत्ती मूलकरणं तु ॥३९४७॥

“अधिकरणं पुव्वुत्तं०” [“एगो करेति०” “सुईसुं०” “कारग०”
 “संजोययते०” “निव्वत्तणा”] गाहाओ । ‘वेज्जे’ त्ति वेज्जे एक्केक्को तू कणगं णिव्वते
 त्ति, एक्को आयरिय सूयी, आरियसूयिकारण सूयित्तणहेसु खोडिज्जंति, एक्को संगामियं रहं
 निव्वत्तेई, एक्को पारियाणियं बंधविसेसो भवति अधिकरणाणि परसुमादीणि । सेसं कण्ठ्यम् ।

वीरिए त्ति अस्य व्याख्या-

देहबलं खलु विरियं, बलसरिसो चेव होति परिणामो ।
 आसज्ज देहविरियं, छट्टाणगता तु सव्वत्तो ॥३९४८॥

अहवा बालादीयं, तिविहं विरियं समासतो होति ।
 बंधविसेसो तिण्ह वि, पंडिय बंधी अबंधी य ॥३९४९॥
 तम्हा ण सव्वजीवा, उ बंधगा णेव बंधणा तुल्ला ।
 अधिकिच्च संपरागं, इरियावहिबंधगा तुल्ला ॥३९५०॥

“देहबलं खलु०” [“अहवा बालादीयं०” “तम्हा ण०”] गाहाओ कंठाओ । पंडितो बंधी वा अबंधी वा होज्जा । संपराइयमधिकृत्य एतदपदिष्टं इरियावहिय बंधयाणं तुल्ला बंधणा ।

संजमहेऊ जोगो, पउज्जमाणो अदोसवं होति ।
 जह आरोग्गणिमित्तं, गंडच्छेदो व विज्जस्स ॥३९५१॥

“संजम०” गाहा । कण्ठ्या । तम्हा नत्थि दोसो छिज्जंति ।

भिन्नम्मि माउगंतम्मि केइ अहिकरण गहिय पडिसेहो ।
 एवं खु भिज्जमाणं, अलक्खणं होइ उडुं च ॥३९५२॥

“भिन्नम्मि०” गाहा । माउगंतं णाम जतो पउज्जति पार्श्वान् इत्यर्थः । अंतमिति दशान्तो । चोयगो भणति - एएसु दोसु वि छिज्जतु । अस्य व्याख्या-

उभओ पार्सिं छिज्जउ, मा दसिया उक्करिज्ज एगत्तो ।
 अहिकरणं णेवं खलु, उद्धो फालो व मज्झम्मि ॥३९५३॥

“उभओ पार्सिं०” गाहा । दोहिं वि पासेहिं छिज्जउ । किं कारणं ? एक्कतो छिण्णे जइ कहिं कहिंचि तेणेहि आसियाडियं होज्ज ताहे एक्कातो पासाओ दसिया उकिरेज्जतेण अधिकरणं होति, उभयओ छिण्णे ण अधिकरणं होहिति । एवं चोदकेनोके -

भन्नति दुहतो छिण्णे, उभतो दसियाइं किण्ण जायंति ।
 कुप्पासए करेति व, अदसाणि व किं ण भुंजंति ॥३९५४॥

“भन्नइ दुहतो०” गाहा । कण्ठ्या । भण्णतेत्युपदिश्यते आचार्यमित्यर्थः । कुप्पासओ=कंचुगो, उद्धप्फालो य^१ मज्झम्मि त्ति । पुणो चोदेति, तो हाइं^२ उद्धेणं दुहा छिज्जउ ? आयरितो भणति -

उद्धप्फालाणि करेति अणिहुआ दुब्बलं च तं होति ।
 कज्जं तं च ण पुस्सति, असिक्खसिक्खंत दोसा य ॥३९५५॥

१. उद्धो फालो य - मुच । २. गृहीत्वोद्धः फालो विधीयनाम् इति मलवृ ।

छिन्नम्मि माउगंते, अलक्खणं मज्झफालियं चेव ।

गुणबुद्धा जं गहियं, न करेति गुणं अलं तेण ॥३९५६॥

“उद्धप्फालाणि०” [“छिन्नम्मि०”] गाहा । तत्रापि त एव दोषाः ‘अणिहुया’ दिण्डिणो धाविता इत्यर्थः । ते उद्धप्फालीया णियंसेति उच्चाएति य, सेसं कण्ठ्यम् । चोदयवचनं—

किं लक्खणेण अम्हं, सव्वणियत्ताण पावविस्याणं ? ।

लक्खणमिच्छंति गिही, धण धन्ने कोसपरिवुद्धी ॥३९५७॥

“किं लक्खणेण०” आयरियवचनं - गाहा । कण्ठ्या ।

लक्खणहीणो उवही, उवहणती णाणदंसणचरित्ते ।

तम्हा लक्खणजुत्तो, गच्छे दमएण दिट्ठंतो ॥३९५८॥

“लक्खणहीणो०” गाहा । कण्ठ्या । सो दमको -

थाइणि वलवा वरिसं, दमओ पालेति तस्स भाएणं ।

चेडीघडण निकायण, उविट्ट दुम चम्म भेसणया ॥३९५९॥

दुण्ह वि तेसिं गहणं, अलं मि अस्सेहि अस्सिगं भणइ ।

वड्डइ भच्चइ धूयापयाण कुलएण ओवम्मं ॥३९६०॥

“थाइणि०” [दुण्ह वि तेसिं०] गाहा । कण्ठ्या । थाइणिओ णाम वेयाउरीओ, वलवाओ अस्स- वलवाओ । तस्स कण्णा धूया । सा दमएण समं घडित्ता । कण्णाए निक्काइतो जो न तसति तं गिण्हज्जामि । “दोण्हं वि तेसिं गहणं” ति दमएण पच्छा किसोरो वि लद्धो, सा वि कन्ना लद्धा । ‘अलं मे अस्सेहिं अस्सियं भणति’ ति दमगो अन्नं अस्सं लभमाणो एवं भणति - अलं मम अन्नेणं ममं जहारुचितं कयं । वड्डई रहकारो भच्चगो भागिणेज्जो कुलगदिट्ठंतो पूर्वव्याख्यातो । एवं गच्छे वि लक्खणजुत्तेण उवहिणा णाणार्इणं वृद्धी । एतेणं कारणेणं लक्खणजुत्तो उवही इच्छिज्जति । तम्हा सिद्धं विहिणा भिंदियव्वं । जहा पमाणजुत्तं भवति तं पमाणं इमं—

दव्वप्पमाण अतिरेग हीण, परिकम्म विभूसणा य मुच्छा य ।

उवहिस्स य प्पमाणं, जिण थेर अहक्कमं वोच्छं ॥३९६१॥

“दव्वप्पमाण०” दासगाहा । दव्वं वत्थं । तत्थ पमाणं दुविहं - गणणपमाणं पमाणप्पमाणं च । तत्थ गणणप्पमाणं जिणकप्पियाणं । जिणग्रहणात् सव्वा वि गच्छनिग्गया

घेष्पंति । तत्थ जिणकप्पिया दुविहा - पाणिपडिग्गहिया पडिग्गहधारिया । पाणिपडिग्गहिया दुविहा - पाउरणसहिता पाणिपडिग्गहिता, तेसिं तिविहो वा पंचविहो वा उवधी । तिविहो-रयहरणं, मुहपोत्तिया, एक्को खोमियकप्पो । चउव्विहो-रयहरणं, मुहपोत्तिया, खोमिओ कप्पो, उन्निओ य । पंचविहो रयहरणं, मुहपोत्तिया, दोन्नि सुत्तिया कप्पा, उन्नितो वा(य) । पडिग्गहधारी दुविहा - पाउरणवज्जिया पाउरणसहिता य^१ । तत्थ जे ते पाउरणवज्जिया तेसिं णवविहो उवही ।

पत्तं पत्ताबंधो, पायठवणं च पायकेसरिया ।

पडलाइं रयत्ताणं, च गोच्छओ पायणिज्जोगो ॥ (ओ.णि. ६६९)

रयहरणं मुहपत्ती ।

जे पाउरण सहिता तेसिं दसविहो, एक्कारसविहो बारसविहो वा उवही । दसविहो - एते चेव णव, एक्को य सोत्तिओ कप्पो । एक्कारस - एते चेव नव, दो य कप्पा सोत्ति[ओ] उन्निओ य । बारसविहो - एते चेव णव, दो सोत्तिया कप्पा, उन्नितो य । पाणिपडिग्गहियाणं चत्तारि वि कप्पा । पडिग्गहधारीण वि चत्तारि वि कप्पा । एवं अट्ट वि कप्पा जिणकप्पियाणं । जहा पडिग्गहधारीण चत्तारि गमगा तह सेसाण वि गच्छनिग्गयाणं । के पुण ते बारसा ?

पत्तं पत्ताबंधो, पायट्टवणं च पायकेसरिया ।

पडलाइं रइत्ताणं, च गोच्छओ पायनिज्जोगो ॥३९६२॥

तिन्नेव य पच्छगा, रयहरणं चेव होइ मुहपोत्ती ।

एसो दुवालसविहो, उवही जिणकप्पियाणं तु ॥३९६३॥

“पत्तं०” [“तिन्नेव०”] गाहाद्वयं कण्ठयम् । गच्छवासीणं एते चेव, अइरेगो मत्तओ चोलपट्टो य ।

एए चेव दुवालस, मत्तग अइरेग चोलपट्टो य ।

एसो उ चउदसविहो, उवही पुण थेरकप्पम्मि ॥३९६४॥

जिणा बारसरूवाइं, थेरा चउदसरूविणो ।

ओहेण उवहिमिच्छंति, अओ उट्टं उवग्गहो ॥३९६५॥

[“एए चेव०”] “जिणा बारस०” गाहा । एस दोण्ह वि उहोवही । अओ उट्टं उवग्गहिओ भविस्सति का तु गच्छवासीणं । जिणकप्पियाण तिविहो उवहि - जहण्ण मज्झिमो उक्कोसो । पडिलेहणिया पत्तठवणं गोच्छओ मुहपोत्तिया । एस चउव्विहो जहण्णत्तो । पडलाइं

रयत्ताणं पत्ताबंधो रयहरणं च मज्झिमो । तिन्नि कप्पा पडिग्गहओ य । एस चउव्विहो उक्कोसो । एवं गच्छवासीण वि । णवरं तेसिं मज्झिमो छव्विहो - पडलाइं, रयत्ताणं, पत्ताबंधो, रयहरणं, मत्तओ, चोलपट्टो य त्ति । गणणपमाणं गतं ।

इदाणि पमाणप्पमाणं^१ -

चत्तारि य उक्कोसा, मज्झिमग जहन्नगा वि चत्तारि ।

कप्पाणं तु पमाणं, संडासो दो य रयणीओ ॥३९६६॥

[“चत्तारि य०”] तत्थ गच्छनिग्गयाणं पमाणप्पमाणं इमं - कप्पाणं तु पमाणं संडासो दो य रयणीओ । दो य रयणीओ त्ति । कप्पाओ रयणीओ दीहत्तणेणं दिवड्डूरयणि वित्थिण्णा ।

अन्नो वि य आएसो, संडासो सत्थिए णुव्वन्ने य ।

जं खंडियं दढं तं, छम्मासे दुब्बलं इयरं ॥३९६७॥

“अन्नो वि य आएसो०” गाहा । संडासगो णाम जो उक्कुडुयस्स णिवेट्टस्स जण्णुए ठएति । सोत्थिओ णाम दो वि कोणे वत्थस्स हत्थेहिं घेत्तूणं दो वि बाहु सीसे पावइ, दाहिणेण वामबाहु सीसं वामेण दाहिणबाहु सीसं । एवं दीहत्तणेण पेहुल्लेण पुव्वभणितं एसो सोत्थियो त्ति भण्णति । आदेसो णाम प्रकारः । जाहे संडासएण ण संथरति ताहे सोत्थियं । किं कारणं ? उच्यते -

संडासच्छिडेण हिमादि एति, गुत्ता वऽगुत्ता वि य तस्स सेज्जा ।

हत्थेहि सो सोत्थिकडेहि घेत्तुं, वत्थस्स कोणे सुवई व ज्ञाती ॥३९६८॥

“संडासच्छिडेण०” वृत्तं । तस्स वसही गुत्ता वा होज्ज अगुत्ता वा एते कारणेण कप्पा^२ इमं पमाणं मा संडासगच्छिडेण हिमं वातो वा एहिंति । तेण कारणेण दो वि कोणा घेत्तूण जहा बाहु सीसाणि पावेति एयं पमाणं करेति । सो पुण उक्कुडुतो रत्तिं अच्छति जग्गंतो । केइ भणंति- उक्कुडुओ चेव निदाइओ सुवति ईसिति मेत्तं । सो पुण केरिसं वत्थं गेण्हति ? अत उच्यते - जं खिडितं दढं छम्मासे दुब्बलं, ‘इयरं’ ति एक्कातो पासातो छिन्नं समाणं जं छण्हं मासाणं आरतो ण धरति एरिसं ण गेण्हति । एयं गच्छणिग्गयाणं पमाणप्पमाणं गतं ।

इदाणि गच्छवासीणं पमाणपमाणं भण्णति-

कप्पा आयपमाणा, अड्डाइज्जा उ वित्थडा हत्था ।

एयं मज्झिममाणं, उक्कोसं होतिं चत्तारि ॥३९६९॥

१. पमाणकप्पमाणं - अ इ । २. एतेन कारणेण कप्पाणं इति भाव्यम् ?

“कप्पा आयपमाणा०” गाहा । कण्ठ्या । एयं मज्झिमयं पमाणं, इमं उक्कोसयं अनुग्रहार्थम् ।

संकुचिय तरुण आयप्पमाण सुयणे न सीयसंफासो ।

दुहओ पेल्लण थेरे, अणुचिय पाणाइरक्खाऽऽया ॥३९७०॥

“संकुचिय^१०” गाहा । तरुणो बलवंतो सो संकुइयपादो सुवति तेण कारणेणं ण तस्स शीतस्पर्शो भवति, तेण तस्स कप्पा आयप्पमाणा । जो पुण थेरो सो खीणबलो, ण सक्केइ संकुइयपाओ सोवितुं, ताहे तस्स आयप्पमाणातो छ अंगुलाइं अब्भहियं कीरइ । पेहुल्लेण अड्डाइज्जहत्थेहिंतो छ अंगुलाइं अब्भतियाइं । तेण दुहतो अक्कंतेहिं सीयं न भवति । ‘पेल्लण’ त्ति अक्कमणं । ‘अणुचिय^२’ त्ति अभावियस्स वि एयं चेव पमाणं । अवि य पाणदया कया भवति, ण पाणजातिया पविसंति ण वा दीहजाईयभयं । एस गुणो अतिरेगप्पमाणे ।

पत्ताबंधपमाणं, भाणपमाणेण होइ कायव्वं ।

चउंगुलं कमंता, पत्ताबंधस्स कोणा उ ॥३९७१॥

“पत्ताबंधा^३०” गाहा । ‘चउंगुलं कम’ त्ति पत्ता बंधे तस्स जहा चत्तारि अंगुलाइं उव्वरति ।

रयताणस्स पमाणं, भाणपमाणेण होति कायव्वं ।

पायाहिणं करिंतं, मज्झे चउंगुलं कमति ॥३९७२॥

तिविहम्मि कालछेए, तिविहा पडला उ होंति पायस्स ।

गिम्हासिसिरवासासुं, उक्कोसा मज्झिम जहण्णा ॥३९७३॥

गिम्हासु तिन्नि पडला, चउरो हेमंते पंच वासासु ।

उक्कोसगा उ एए, एत्तो वोच्छामि मज्झिमए ॥३९७४॥

गिम्हासु होंति चउरो, पंच य हेमंते छच्च वासासु ।

मज्झिमगा खलु एए, एत्तो उ जहन्नए वोच्छं ॥३९७५॥

गिम्हासु पंच पडला, हेमंते छच्च सत्त वासासु ।

तिविहम्मि कालछेए तिविहा पडला उ पायस्स ॥३९७६॥

१. संकुचिय - अ इ क । संकुचिय - मुच । २. अणुचिय - मुच । ३. पत्ताबंध - मुच ।

“रयत्ताण०” [“तिविहम्मि०” “गिम्हासु०” “गिम्हासु होंति०” “गिम्हासु पंच०”] गाहा । कण्ठ्या । पडलाण गणणप्पमाणं गाहासिद्धं । पमाणप्पमाणं गच्छणिग्गयाणं चउरंसो जं भाणे मज्झे कते हेट्ठा अट्ट अंगुलाइं लंबंति । गच्छवासीणं जं उग्गाहिते समाणे । चउहि अंगुलेहि जण्णुए ण पावति, अहवा दीहत्तणेण अट्टाइज्जा हत्था । रुंदत्तणेण दिवट्ठो हत्थो गच्छणिग्गयाण एगो पडलणिज्जोगो गच्छवासीणं वासारत्ते अवस्स दो घेत्ता । रयहरणं गणणप्पमाणेण एगं गच्छनिग्गयाणं गच्छवासीणं दो वासासु प्पमाणप्पमाणेणं समं दसियासु बत्तीसं अंगुलाइं । जत्थ चउव्वीस अंगुलाइं दंडो तस्स अट्ट अंगुलाइं दसियाओ । जस्स पुण वीस अंगुलाइं दंडो तस्स बारस अंगुला दसीयाओ ।

घणं मूले थिरं मज्झे, अग्गे मद्दवजुत्तया ।

एगंगियं अट्टुसिरं, पोरायामं तिपासियं ॥३९७७॥

“घणं मूले०” गाहा । अट्टुसिरं जस्स पम्हा णत्थि जं वा कोयवगातो ण कीरति जं मज्झिमं अंगुलिं अंगुट्टगस्स य पोरं सो आयामो । तिन्नि बंधा कायव्वा ।

अप्पोल्लं मिदुपम्हं च, पडिपुण्णं हत्थपूरिमं ।

तिपरियल्लमणीसट्टं, रयहरणं धारए मुणी ॥३९७८॥

“अप्पोल्लं०” गाहा । अण्णपरिवाडीए अप्पोल्लं णाम अंतेसु घणं मउआ दसाओ, जहा सहणिसेज्जाए हत्थ पूरिमं भवति । तिन्नि परिज्जा, णिसट्टं णाम जं विदिण्णं गुरुहिं । किं पुण अणुण्णायं ?

उन्नियं उट्टियं चेव, कंबलं पायपुंछणं ।

रयणीपमाणमित्तं, कुज्जा पोरपरिग्गहं ॥३९७९॥

संथारुत्तरपट्टा, अट्टाइज्जा उ आयया हत्थे ।

तेसिं विक्खंभो पुण, हत्थं चतुरंगुलं चेव ॥३९८०॥

दुगुणो चतुग्गुणो वा, हत्थो चतुरंसो चोलपट्टो उ ।

एगगुणा उ निसेज्जा, हत्थपमाणा सपच्छाया ॥३९८१॥

चउंगुलं विहत्थी, एयं मुहणंतगस्स उ पमाणं ।

बितियं पि य प्पमाणं, मुहप्पमाणेण कायव्वं ॥३९८२॥

गोच्छा पडिलेहणिया, पायट्टवणं च होइ तह चेव ।

तिण्हं पि य प्पमाणं, विहत्थि चउंगुलं चेव ॥३९८३॥

“उण्णियं०” [“संथारुत्तरपट्टा०” “दुगुणो०” “चउरंगुलं” “गोच्छग०”]
गाहा । कण्ठ्या । एयं मज्झिमोवगरणं । जहण्णयं इमं - मुहपोत्तिय पडिलेहणियाए पायठवणस्स
गोच्छगस्स य प्पमाणं विहत्थी चउरंगुलं । बितिओ आदेसो मुहप्पमाणेण मुहपोत्तिया कायव्वा ।

जो वि तिवत्थ दुवत्थो, एगेण अचेलगो व संथरइ ।

न हु ते खिसंति परं, सव्वेण वि तिण्णि घेत्तव्वा ॥३९८४॥

“जो वि तिवत्थ०” गाहा । जो अचेलगो संथरति सो अचेलगो अच्छति । जो एक्केणं
संथरति सो एक्कं पाउणति, जो दोहि विणा ण संथरति सो दोण्णि, जो तिहि विणा ण संथरति
सो तिण्णि पाउणति । अभिग्गहो वा एस, न य अचेलएणं एगवत्थेण वा दुवत्थेण वा^१ अहियतर
वत्थो[व]हीलेतव्वो । किं कारणं ? जम्हा जिणाण [आणा] एस सव्वेण वि तिन्नि घेत्तव्वा ।
जो वि अचेलगो संथरति तेण तिण्णि वत्थाणि घेत्तव्वाणि । पमाणप्पमाण वत्थाण गयं ।

इदारिणं अतिरेग हीण त्ति दो वि एगट्टा वक्खाणेति ।

अप्पा असंथरंतो, निवारिओ होति तीहि वत्थेहिं ।

गिण्हति गुरूविदिण्णे, पगासपडिलेहणे सत्त ॥३९८५॥

“अप्पा असंथरंतो०” गाहा । कहं निवारिते इमाए जयणाए ? उसग्गेणं ण चेव
पाउरितव्वं । जाहे ण संथरेज्ज ताहे एक्कं पाउरति । जाहे तेण वि ण संथरेज्ज ताहे ततियं पि
गेण्हति । जति णाम तह वि न संथरेज्जा ताहे तिन्नि विछड्डेऊण बाहिं पडिमाए ठाइ । ताव
अच्छइ जाव सीए णीसट्टं द्रावितो । पच्छ तम्मि चेव णिवेसति एवं पि जति ण संथरति ताहे
एक्कं कप्पं गेण्हेज्जा । जाहे तेण वि ण संथरति ताहे बितियं, तत्तो ततियं, तत्थ से अईव^२ सायं
भवति । तं चिंतेमाणस्स सीतं । एवं अप्पा तिहिं चेव णिवारेयव्वो ।

तिन्नि कसिणे जहण्णे, पंच य दढदुब्बलाइं गेण्हेज्जा ।

सत्त य परिजुण्णाइं, एयं उक्कोसगं गहणं ॥३९८६॥

“तिण्णि कसिणे०” गाहा । जेहि सूरो ण दीसति तारिसाणि तिण्णि गेण्हेज्जा । जाणि
मज्झिमाणि ताणि पंच, दड्डुब्बलाणि । जहा तेसु वि समाहतेसु सूरो ण दीसति । एयं उक्कोसयं
गहणं ।

भिण्णं गणणाजुत्तं, पमाण इंगालधूमपरिसुद्धं ।

उवहिं धारएँ भिक्खू, जो गणचिंतं न चिंतेइ ॥३९८७॥

१. दुवत्थेण वा - नास्ति अ इ । २. असई - अ ब ड इ ।

“भिण्णं०” गाहा । भिन्नं दव्वतो भावतो य । दव्वतो पमाणेणं गणणाए य । भावओ मुल्ललहुगं, विर्तिगालं विगतधूमं, उवहिं धारए भिक्खू ।

गणर्चितगस्स एत्तो, उक्कोसो मज्झिमो जहनो य ।

सव्वो वि होइ उवही, उवग्गहकरो महाणस्स ॥३९८८॥

“गणर्चितगस्स०” गाहा । जो गणर्चितओ तस्स उक्कोसो मज्झिमो जहणो वा सव्वो वि उवही उवग्गहकरो महाणस्स ।

आलंबणे विसुद्धे, दुगुणो तिगुणो चउग्गुणो वा वि ।

सव्वो वि होइ उवही, उवग्गहकरो महाणस्स ॥३९८९॥

पेहाऽपेहादोसा, भारो अहिकरणमेव अतिरित्ते ।

एए भवंति दोसा, कज्ज विवत्ती य हीणम्मि ॥३९९०॥

“आलंबणे०” [“पेहाऽपेहा०”] गाहा । आलंबणं णाम णाणदंसणचरित्ताणि गच्छो य । एयम्मि विसुद्धे आलंबणे दुगुणो चउग्गुणो वा सव्वो वि उवग्गहकरो महाणस्स । अइरेगहीण त्ति गयं ।

इदाणिं परिकम्मण त्ति दारं—

परिकम्मणि चउभंगो, कारणे विहि बित्तिओ कारणे अविही ।

निक्कारणम्मि उ विही, चउत्थो निक्कारणे अविही ॥३९९१॥

कारणो अणुन्न विहिणा, सुद्धो सेसेसु मासिका त्तिन्नि ।

तक्कालेसु विसिद्धा, अंतो गुरुगा य दोहिं पि ॥३९९२॥

“परिक्कमणे०” [“कारणे०”] गाहा । कारणे विहीए, कारणे अविधीए, अणिक्कारणे विधीए, णिक्कारणे अविधीए । पढ्मे भंगे सुद्धो । सेसेसु मासलहुं । अहवा तवकालविसेसिया । परिकम्मण त्ति वा सिव्वण त्ति वा एगट्टं । अविही गग्गरसिव्वणा तुण्णणार्इ य । विही ससंकडा, एगसरिगा विसरिगा य ।

इदाणिं विभूस त्ति दारं—

उदाहडा जे हरियाहडीए, परेहि धोयाइपया उ वत्थे ।

भूसानिमित्तं खलु ते करिंति, उघातिमा वत्थे सवित्थरा उ ॥३९९३॥

मलेण घत्थं बहुणा उ वत्थं, उज्झाइगो हं चिमिणा भवामि ।

हं तस्स धोव्वम्मि करेमि तत्तिं, वरं न जोगो मलिणाण जोगो ॥३९९४॥

“उदाहडा०” [मलेण घत्थं०”] वृत्तद्वयं कण्ठ्यम् । ‘वरं न जोगो’त्ति वरं अवत्थगस्स अच्छिपुण्णयमलिणोवहिवत्थेहिं समं जोगो । अह इमेणं कारणेणं तो नत्थि पच्छित्तं । चोदगो भणति - नणु ‘विभूसा इत्थिसंसग्गी’ [द० अ० ८ गा० ५७] सिलोगो । आयरिओ भणति-

कामं विभूसा खलु लोभदोसो, तहा वि तं पाउणओ न दोसो ।

मा हीलणिज्जो इमिणा भविस्सं, पुव्विड्ढिमाई इय संजई वि ॥३९९५॥

न तस्स वत्थाइसु कोइ संगो, रज्जं तणं चेव जढं तु तेणं ।

जो सो उ उज्झाइय वत्थजोगो, तं गारवा सो न चएति मोत्तुं ॥३९९६॥

“कामं विभूसा खलु०” [“न तस्स वत्थाईसु०”] वृत्तद्वयम् । ‘इय संजती वि’त्ति संजती वा णिच्चपंडर पाडुता ।

इयाणिं मुच्छ -

महद्धणे अप्पधणे व वत्थे, मुच्छिज्जती जो अविवित्तभावो ।

सतं पि नो भुंजति मा हु झिज्जे, वारेति चऽन्नं कसिणा दुगा दो ॥३९९७॥

देसिल्लगं वन्नजुयं मणुण्णं, चिरादणं दाइ सिणेहओ वा ।

लब्भं च अन्नं पि इमप्पभावा, मुज्झिज्जई ईय भिसं कुसत्तो ॥३९९८॥

“महद्धणे०” [“दोसिल्लगं०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् । एवं वत्थं भणितं ।

इयाणिं पादं, तं इमेहिं दारेहिं अनुगंतव्वं -

दव्वप्पमाण अतिरेगहीणदोसा तहेव अववाए ।

लक्खणमलक्खणं तिविह उवहि वोच्चत्थ आणादी ॥३९९९॥

को पोरुसी य कालो, आगर चाउल जहन्न जयणाए ।

चोदग असती असिव, प्पमाण उवओग छेयण मुहे य ॥४०००॥

“दव्वप्पमाण०” [“को पोरुसी०”] गाहाद्वयम् । दव्वं=पात्रम् । तस्स दुविहं

१. विभूसा इत्थिसंसग्गी पणीयरसभोयणं ।

नरस्सत्तगवेसीस्स विसं तालउडं जहा ॥

पमाणं- गणणप्पमाणं पमाणप्पमाणं च । तत्थ गणणप्पमाणे-

पमाणातिरेगधरणे, चउरो मासा हवंति उग्घाया ।

आणाइणो य दोसा, विराहणा संजमाऽऽयाए ॥४००१॥

“पमाणातिरेग०” गाहा । अस्य व्याख्या -

गणणाएँ पमाणेण य, गणणाएँ समत्तओ पडिग्गहओ ।

पलिमंथ भरुहुंडुग, अतिप्पमाणे इमे दोसा ॥४००२॥

“गणणाए०” गाहा । दव्वपमाणं दुविहं - गणणप्पमाणं पमाणप्पमाणं च । तत्थ गणणप्पमाणं एक्को पडिग्गहगो मत्तगो य एक्को धारेयव्वो दो तिन्नि वा । पडिग्गह ण धारेति :: (चतुर्लघु) आणादी दोसा, पलिमंथो सुत्तत्थाणं, पडिलेहिंतस्स भारेणं दोसा भिण्णिहिंति उडुंडुगो दीसति अहो ! भारवाहो ।

भारेण वेयणा वा, अभिहणमाई ण पेहए दोसा ।

रीयाइ संजमम्मि य, छक्काया भाणभेओ य ॥४००३॥

“भारेण०” गाहा । भारेणकंतस्स वेयणा भवति । ताए वेयणाए अद्वितो गोण-हत्थिमादी इंते ण पासइ, तेहिं अभिहणेज्ज । आदिग्गहणेणं कंटए ण पासति । एते आयाए दोसा । इरियं ण सोधेति, तत्थ छक्काया पक्खुलितो वा भाणं भिंदेज्ज । एए गणणातिरेगे दोसा । इमे प्रमाणप्रमाणातिरेगे दोसा-

भाणऽप्पमाणगहणे, भुंजणो गेलन्नऽभुंज उज्झिमिगा ।

एसणपेळ्ळण भेओ, हाणि अडंते दुविह दोसा ॥४००४॥

“भाणऽप्पमाण०” गाहा । भाजनप्रमाणं भाणप्पमाणं तं अतिवडुं तं भरेति, कयाति ण लब्भति भरणं ताहे एसणं पळेत्ता भरेति । भरितं अति गुरुयं पक्खुलित्ता भज्जेज्ज । हाणी जा विणा पत्तेण अडंते हिंडंते । गुरुयत्तणेण आयाए संजमे य भेदो, आयाए अतिभारेण कडी दुक्खेज्जा, खाणु कंटए ण पेक्खति । एते आयाए दोसा । संजमे इरियं ण सोहेइ तत्थ छक्काया । अध हीणप्पमाणं गेण्हति पत्तं इमे दोसा ।

हीणप्पमाणधरणे, चउरो मासा हवंति उग्घाया ।

आणादिणो य दोसा, विराहणा संजमाऽऽयाए ॥४००५॥

ऊणेण न पूरिस्सं, आकंठा तेण गिण्हती उभयं ।

मा लेवकडं ति पुणो, तत्थुवओगो न भूमीए ॥४००६॥

खाणू कंडग विसमे, अभिहणमाई न पेहए दोसे ।

रीया पगलिय तेणग, भायणभेए य छक्काया ॥४००७॥

“हीणप्पमाण०” [“ऊणेण ण०” “खाणू कंटग०”] गाहात्रयं । ‘न पूरिस्सं’ न संथरिस्सं ति । ताहे कण्णाकण्णिं भरेति । ‘उभयं’ ति कुरं कुसणं च । संजमाय विराहणाए “खाणु कंडग०” गाहा । इमे वा दोसा-

गुरु पाहुण खम दुब्बल, बाले वुट्टे गिलाण सेहे य ।

लाभाऽऽलाभऽद्धाणे, अणुकंपा लाभवोच्छेदो ॥४००८॥

गुरुगा य गुरुगिलाणे, पाहुणखमए य चउलहू होंति ।

सेहस्स होइ गुरुओ, दुब्बल जुयले य मास लहू ॥४००९॥

“गुरु पाहुण०” [“गुरुगा०”] गाहा । अस्य विभाषा ।

अप्प परपरिच्चाओ, गुरुमाईणं अदेत देतस्स ।

अपरिच्छिण्ण य दोसा, वोच्छेओ निज्जराऽलाभे ॥४०१०॥

“अप्प पर०” गाहा । जति देति अप्पाचत्तो । अह ण देति गुरुमादी चत्ता । दुब्बलो वा ण तरति त्ति हिंडितुं तस्स दायव्वं । ‘लाभाऽलाभे’ त्ति अस्य व्याख्या । ‘अपरिच्छित्ते य दोसा’ । सो खेतपडिलेहगो पहितो, तत्थ तेणं खुडुलएणं किध लाभं परिक्खत्तु ? ताहे जे अपरिक्खित्ते दोसा आगयाणं लाभे, अलब्बंते एसणादी पेह्लेज्जा, एवं तस्स निज्जराए अलाभो जातो । ‘अद्धाणे’ त्ति अद्धाणं वा पवण्णा तेण संखडी आरइया, तत्थ बहुं लब्भेज्जा, ताहे कर्हि गेण्हत्तु तं थोवेणं भरियं । अहवा - ‘अणुकंपालाभवोच्छेउ’ त्ति । छिण्णट्टाणे वा कोइ अणुकंपति जं अड्डुज्जति तं भरेति, तेण साधारणं भाणं उक्खित्तं । जाहे तं भरितं ताहे तस्स लाभवोच्छेदो जातो विणा वा अद्धाणे एवं लाभवोच्छेदो भवेज्जा । कम्मि य साधारणे घयादिम्मि लब्भमाणे णिज्जरालाभस्स वा वोच्छेदो ।

लेवकडे वोसट्टे, सुक्खे लग्गे य कोडिते सिहरे ।

एए हवंति दोसा, डहरे भाणे य उड्डाहो ॥४०११॥

“लेवकडे०” गाहा । तेण तं अतीव पाहाडियं ताहे वोसट्टं ते लेवाडिज्जति । जति ण धोवति राइभत्तं, धोवंते प्लावणादी दोसा । अहवा दोच्चगं ण गेण्हति माले वा दिज्जिहिति अतिथेवं वा भत्तं होहिति ताहे सुक्खस्स चप्पाचप्पिं भरेति ताहे भाणं भज्जेज्ज । सिहरं वा बद्धं लोगो दट्टुं भणेज्ज - ‘अहो । असंतुट्टा’ । एस उड्डाहो । संखडीए वा सड्डुमादी कोयि पासित्ता

अणुकंपाए पज्जत्तं देज्ज, कत्थ गेण्हतु ? तस्स लाभस्स वोच्छेदो जातो जम्हा एते दोसा जुत्तप्पमाणं घेतत्त्वं । एतदेवार्थम् -

धुवणाधुवणे दोसा, वोसट्ठंते य काय आउसिणे ।
सुक्खे लग्गाजीरग, कोडिय सिहरे य उड्डाहो ॥४०१२॥

“धुवणाधुवणे०” गाहा । कण्ठ्या । किं पुण तं जुत्तप्पमाणं ? अत उच्यते—

तिन्नि विहत्थी चउंगुलं च भाणस्स मज्झिमपमाणं ।
एत्तो हीण जहण्णं, अतिरेगयरं तु उक्कोसं ॥४०१३॥

“तिन्नि विहत्थी०” गाहा । अहवा इमं—

उक्कोसतिसामासे, दुगाउअद्धाणमागओ साहू ।
चउंगुलवज्जं भत्त पाण पज्जत्तियं हेट्ठा ॥४०१४॥
एयं चेव पमाणं, सविसेसतरं अणुग्गहपवत्तं ।
कंतारे दुब्भिक्खे, रोहगमाईसु भतितत्त्वं ॥४०१५॥

“उक्कोस०” [“एयं चेव०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् । अववादे त्ति दारं ।

अण्णाणे गारवे लुद्धे, असंपत्ती य जाणाए ।
लहुओ लहुया गुरुगा, चउत्थे सुद्धो उ जाणओ ॥४०१६॥

“अण्णाणे०” दारगाहा । पच्छ अववादं भण्णीहिति—जइ इमेहि कारणेहि धरेति तत्तो इमं पच्छित्तं । अण्णाण्णेण गारवेण लुद्धत्तणेण य यथासंख्यं पायच्छित्तं गाहापच्छद्दगहितं । तत्थ अण्णाणस्स वक्खाणं -

हीणातिरेगदोसे, अजाणओ सो धरिज्ज हीणऽहियं ।
पगईय थोवभोगी, सति लाभे वा करेतोमं ॥४०१७॥

“हीणातिरेगदोसे०” गाहा । इमा गारवस्स वक्खाणगाहाओ—

ईसरनिक्खंतो वा, आयरियो वा वि एस डहरेणं ।
इति गारवेण ओमं, अइप्पमाणं चिमेहिं तु ॥४०१८॥
अणिगूहियबलविरिओ, वेयावच्चं करेति अहो ! समणो ।
मम तुल्लो न य कोयी, पसंसकामी महल्लेणं ॥४०१९॥

“ईसर०” [“अणिगूहिय०”] गाहाद्वयं । गारवेण धरति डहरं वरं भणतो मि आयरिओ । लुद्धस्स वक्खाणं -

अंतं न होइ देयं, थोवासी एस देह से सुद्धं ।

उक्कोसस्स व लंभे, कहि घेच्छ महल्ल लोभेणं ॥४०२०॥

“अंतं०” गाहा । ‘अंतं ण होति देयं’ ति खुड्डुलयं ददुं चित्तेति दाया-ण वहइ एयस्स अंतं पंतं दातुं । थोवं असति एस जेण खुड्डुलएणं हिंडति । ‘सुद्धं’ति सुंदरं एक्कं दायव्वं । महल्लं लोभेण धरति उक्कोसयं लभिस्सामि कत्थ गिण्हिस्सामि ? एवं धरेति ::। (चतुर्गुरु) असंपत्तीयं ति ।

जुत्तपमाणस्सऽसती, हीणऽतिरित्तं चउत्थो धारेति ।

लक्खणजुय हीणऽहियं, नंदी गच्छट्ट वा चरिमो ॥४०२१॥

“जुत्तप्पमाणस्स असती०” पुव्वद्धं । जुत्तप्पमाणं ण लब्भति ताहे अतिखुड्डुलयं वडुं वा धरेतो सुद्धो ।

जाणए ति । “लक्खण०” पच्छद्धं । सो पायलक्खणं जाणति लक्खणजुत्तं हीणप्पमाणं अहियप्पमाणं वा गच्छस्स उवग्गहो एएण भविस्सति ति काउं एएण आलंबणेण धरेतो सुद्धो । णंदिपडिग्गहो वा । अववादे ति गयं ।

इदाणि लक्खणमलक्खणे ति दारं -

वटुं सम चउरंसं, होइ थिरं थावरं च वन्नडुं ।

हुंडं वायाइद्धं, भिन्नं च अधारणिज्जाइं ॥४०२२॥

संठियम्मि भवे लाभो, पतिट्ठा सुपतिट्ठिए ।

निव्वणे कित्तिमारोग्गं, वन्नडुं नाणसंपया ॥४०२३॥

हुण्डे चरित्तभेओ, सबलम्मि य चित्तविब्भमं जाणे ।

दुप्पुते खीलसंठाणे, नत्थि ट्ठुणं ति निद्दिसे ॥४०२४॥

पउमुप्पले अकुसलं, सव्वणे वणमाइसे ।

अंतो बहिं व दड्ढे, मरणं तत्थ निद्दिसे ॥४०२५॥

दड्ढे पुप्फगभिन्ने, पउमुप्पल सव्वणे य चउगुरुगा ।

सेसगभिन्ने लहुगा, हुंडादीएसु मासलहू ॥४०२६॥

“वट्टं” [“संठियम्मिं” “हुण्डे” “पउमुप्पले” “दड्ढे”] गाहा । वट्टं दुविहं – समचउरंसं वट्टं उद्धवट्टं वा । थिरं दढं, थावरं जं अपाडिहारियं, वण्णं लक्खणजुत्तं पाणदंसणचरित्तावहं, हुण्डं अंतो वा अतियंतं बाहिं वा णिग्गयं, वायाइद्धं वलितं ।

सेसाओ गाहाओ कंठाओ ।

इदाणिं तिविह उवहि वोच्चत्थे (गा० ३९९९) त्ति दारं ।

पात एव उवधी तं तिविधं – लाउगउपातं, दारुयपातं, मट्टियापायं । एक्केक्कं तिविहं – अहाकडं, अप्पपरिकम्मं [सपरिकम्मं] ।

तिविहं च होइ पायं, अहाकडं अप्प सपरिकम्मं च ।

पुव्वमहाकडगहणं, तस्सऽसति कमेण दोण्णिणयरे ॥४०२७॥

तिविधे परूवितम्मिं, वोच्चत्थे गहणो लहुग आणादी ।

छेदणभेदणकरणे, जा जहिं आरोवणा भणिता ॥४०२८॥

“तिविहं च०” [“तिविहे परूवितम्मिं०”] गाहा । एयं परूवितं जा जहिं आरोवणा भणिति त्ति पेढियाए (गा० ६६८) पूर्वोक्ता ।

बितियगाहाए आदिदारं – को त्ति । अस्य व्याख्या – को एतस्स पातस्स गेण्हेत्तगो ? अत उच्यते—

को गेण्हइ गीयत्थो ?, असतीए पायकप्पिओ जो उ ।

उस्सग्गऽववाएहिं, कहिज्जती पायगहणं से ॥४०२९॥

“को गेण्हइ” गाहा । ‘पातग्गहणस्स’ त्ति पातगाहओ । (णं से) को त्ति गतं ।

इदाणिं पोरिसी य त्ति दारं । कति पोरिसीए करेतेण एवविहं मग्गितव्वं ?

हुण्डादि एकबंधे, सुत्तत्थे करेते मग्गणं कुज्जा ।

दुग तिगबंधे सुत्तं, तिणहुवरिं दो वि वज्जेज्जा ॥४०३०॥

“हुण्डादि०” गाहा । हुण्डे आदिग्गहणेणं दुप्पतं, खीलसंठाणं, सबलं एगबंधं । एतेसु सुत्तत्थं करेतो मग्गेज्ज दुबंधणं च तिबंधणं च सुत्तपोरिसीं करेतो अत्थपोरिसीं अकरेतो वि मग्गेज्ज । तिणहं बंधाणं उवरिं जे बंधा सुत्तपोरुसीं अत्थ पोरिसीं वज्जेतो मग्गेज्ज । पोरिसी त्ति गयं ।

इदाणिं काले त्ति दारं । केवइयं पुण कालं मग्गियव्वं ?

चत्तारि अहाकडए, दो मासा होंति अप्पपरिकम्मे ।

तेण पर मग्गियम्मि य, असति ग्गहणं सपरिकम्मे ॥४०३१॥

“चत्तारि अहाकडए०” गाहा । चत्तारि मासा अहाकडयं मग्गियव्वं । तस्स अलंभे चउहिं मासेहिं पुण्णेहिं अण्णे दो मासा अप्पपरिकम्मं गेण्हति । एवं छम्मासा बितियस्स अलंभे ताहे सपरिकम्मं मग्गियव्वं । केच्चिरं कालं ? अत उच्यते—

पणयालीसं दिवसे, मग्गित्ता जा न लब्भए ततियं ।

तेण परेण न गिण्हइ, मा पक्खेणं न रज्जेज्जा ॥४०३२॥

“पणयालीसं दिवसे०” गाहा । जति पणयालीसाए दिवसेहिं ण लद्धं, ताहे अण्णेहिं पण्णरसेहिं दिवसेहिं वरिसारत्तो एति त्ति काउं ण गेण्हति, मा पक्खेणं उवट्ठाहिति । काले त्ति गयं ।

इडाणि आगरे त्ति दारं । अहाकडं कहिं मग्गियव्वं ? अत उच्यते—

कुत्तीय सिद्धणिण्हगपवंचपडिमाउवासगाईसु ।

कुत्तियवज्जं बितियं, आगरमाईसु वा दो वि ॥४०३३॥

“कुत्तीय०” गाहा । ‘दो वि’ त्ति अप्पपरिकम्म-सपरिकम्मा ।

आगर नई कुडंगे, वाहे तेणे य भिक्ख जंत विही ।

कय कारियं व कीतं, जति कप्पति घेप्पतू अज्जो ! ॥४०३४॥

“आगर नई०” गाहा । आगरं भिल्लपल्लीए ‘नदि’ त्ति जेसु गामेसु वरिसारत्ते नदीओ अलाउएहिं संतरिज्जंति । ‘कुडंगे’ त्ति जत्थ जायंति वाहपल्लीसु तेणपल्लीसु । एयासु लाउएसु पाणियं कंजियमादीणि कीरंति, कोलालं तत्थ णत्थि । ‘भिक्खयरं’ त्ति भिक्खयरा जे लाउए गिण्हंति, जंतसालासु गुलमादीणि तेहिं उस्सिच्चंति । ‘विहि’ त्ति तेसु विहीए मग्गंति । विभासा गाहा -

आगर पल्लीमाई, निच्चुदग नदी कुडंगमुस्सरणं ।

वाहे तेणे भिक्खे, जं ते परिभोगऽसंसत्तं ॥४०३५॥

तुब्भट्टाए कयमिणं, अन्नेसऽट्टाए अहवण स अट्टा ।

जो घेच्छति व तदट्टा, एमेव य कीयपामिच्चे ॥४०३६॥

“आगर०” [“तुब्भट्टाए०”] गाहाद्वयं । ‘एमेवय कीयपामिच्चे’ त्ति एयं

आहाकम्मियं भणितं । एवं कीयकडादी वि 'परिभोगो' त्ति परिभुज्जंतं सुंदरं असंसत्तं भवति । चाउलगापाणे त्ति दारं ।

चाउल उण्होदग तुयरे कुसणो तहेव तक्के य ।
जं होइ भावियं तं, कप्पति भइयव्वगं सेसं ॥४०३७॥
सीतल भावियं अविगते तु सीतोदए ण गिण्हंति ।
मज्जवसतेल्लसप्पीमुहमादीभावितं भयितं ॥४०३८॥

“चाउल०” [“सीतजल०”] गाहाद्वयं । ‘भयियं’ति वियडमादि भावितं जत्थ दुगुंछितं तत्थ ण घेप्पति, अदुगुंछिते घेप्पति ।

ओभासणा य पुच्छ, दिट्ठे रिक्के मुहं वहंते य ।
संसट्ठे निक्खित्ते, सुक्खे य पगास दट्टुणं ॥४०३९॥
ओमंथ पाणमाई, पुच्छ मूलगुण उत्तरगुणे य ।
तिट्ठाने तिक्खुत्तो, सुद्धो ससिणिद्धमादीसु ॥४०४०॥
दाहिणकरेण कोणं, घेत्तुत्ताणेण वाममणिबंधे ।
घट्टेइ तिन्नि वारे, तिन्नि तले तिन्नि भूमी य ॥४०४१॥
तस बीयम्मि वि दिट्ठे, न गेण्हती गेण्हती तु अट्ठिट्ठे ।
गहणम्मि उ परिसुद्धे, कप्पति दिट्ठेहि वि बहूहिं ॥४०४२॥

“ओभासणा०” गाहा । “ओमंथ०” गाहा । [“दाहिणकरेण०” “तस०”]
एयाओ दो वि गाहाओ जहा पेढियाए (६६०-६६५) । गहणं ति दारं गयं ।

इदाणिं जहण्ण त्ति दारं-

पच्छित्त पण जहण्णं, तेण उ तव्वुट्ठिए य जयणाए ।
जहन्ना व सासवादी, तेहिं उ जयणेयर कलादी ॥४०४३॥

“पच्छित्त पण जहण्णं०” गाहा । जहण्णं पच्छित्तं पंचराइंदियाणि तेण जहण्णेण पच्छित्तेण जयणा जहण्णं । कहिं पुण सा जहण्णा जयणा ? बीएहिं सुहुमेहि बादरेहि य । सरीसवादी सुहुमा, कल-मसूरादी बादरा । ‘वुट्ठी’ त्ति पणगादिवुट्ठी । तत्थ हत्थे पमाणे कातुं जयणा भण्णति-

छ्बभागकए हत्थे, सुहुमेसू पढमपव्व पणगं तू ।
 दस बितिए राइदिणा, अंगुलिमूलेसु पन्नरस ॥४०४४॥
 वीसं तु आउलेहा, अंगुटुंतो य होइ पणुवीसा ।
 पसयम्मि होइ मासो, चाउम्मासा भवे चउसु ॥४०४५॥

“छ्बभागकए०” [“वीसं०”] गाहा । हत्थो छ्बभागे कीरति । पढमपव्वा एक्को भागो, बितियपव्वा बितिओ भागो, अंगुलिमूलिच्चया ततिओ, आउलेहामूलं चउत्थो, पंचमो अंगुटुबंधे, अंगुटुं अतिकमेत्ता छट्ठो । एत्थ पढमपव्वमित्तेसु बीएसु पंचरार्तिदियाणि, बितियपव्वमेत्तेसु दस, अंगुलिमूलमेत्तेसु पण्णरस, आउलेहमेत्तेसु वीसं राइदियाणि । अंगुटबंधे पणुवीसं, पसतीए मासलहं । जति आधाकडे पढमपव्वपमाणाणि बीयाणि अप्पपरिकम्मं च सुद्धं लब्भंति । एत्थ कयरं घेत्तव्वं ? अहाकडं घेत्तव्वं, ण अप्पपरिकम्मं एवं जाव पसतिमेत्ताणि बियाणि ? अहाकडे अप्पपरिकम्मं सुद्धं, अहाकडं घेत्तव्वं । चउसु पसतीसु चउलहुगा, एत्थ वि अहाकडं चेव, ण य अप्पपरिकम्मं । एवं सुहुमबीएसु । अह इदाणिं बादरेसु भण्णति -

एसेव कमो नियमा, थूलेसु वि बीयपव्वमारद्धो ।
 अंजलि चउक्क लहुगा, ते च्चिय गुरुगा अणंतेसु ॥४०४६॥

निक्कारणम्मि एए, पच्छित्ता वन्निया उ बीएसु ।
 नायव्वा अणुपुव्वी, एसेव उ कारणे जयणा ॥४०४७॥

“एसेव कमो०” [“निक्कारणम्मि०”] गाहा । बितियपव्वमेत्तेसु दुगुणेषु दस, ततियपव्वमेत्तेसु दुगुणेषु पण्णरस, चउत्थपव्वमेत्तेसु दुगुणेषु वीसं, पंचपव्वमेत्तेसु दुगुणेषु पणुवीसं, अंजलीए मासलहं, दोहिं अंजलीहि दो मासलहं, तिहिं अंजलीहिं चत्तारि मासलहू । एए सुहुमेसु बादरेसु य भणिया लहुगा । एतेसु अणंतेसु गुरुगा । इमं जयणाए निच्छयोपाडणं ।

वैसटुं पि हु कप्पइ, बीयाईणं अधाकडं पायं ।
 न य अप्पसपरिकम्मा, तहेव अप्पं सपरिकम्मा ॥४०४८॥

“वोसटुं पि०” गाहा । एमेव अप्पपरिकम्म-सपरिकम्माणं ।

थूला वा सुहुमा वा, अवहंते वा असंथरंतम्मि ।
 आगंतुअ संकामिय, अप्पबहु असंथरंतम्मि ॥४०४९॥

“थूला वा सुहुमा वा०” गाहा । सुहुमे वा थूले वा ? एयं चोदगवयणं । अस्य

व्याख्या—

थूलसुहुमेसु वुत्तं, पच्छित्तं तेसु चेव भरिओ वि ।
जं कप्पति त्ति भणियं, ण जुज्जई पुव्वमवरेण ॥४०५०॥

“थूलसुहुमेसु०” गाहा । चोदगो भणति—सुहुमेसु थूलेसु य पच्छित्तं भणियं । पच्छा भणसि वोसट्टं पि हु कप्पति । ‘अवहंते वा असंथरंतम्मि’, एतदाचार्यवचनं, चोदकेन चोदितस्य अस्य विशेषणस्य व्याख्यां कर्तुकामः आचार्यः इमं गाथासूत्रमाह—

चोयग ! दुविहा असई, संतासंता य संत असिवादी ।
इयरा उ झामियाई, संते भणिया उ सा सोही ॥४०५१॥

“चोयग ! दुविहा असई०” गाहा । हे चोदक ! दुविहाते असतीए सबीयं अहाकडं घेप्पति ण य सुद्धं पि^१ अप्पपरिकम्मं । सा दुविहा असती—संतासती असंतासती य । तत्थ संतासती - जेसु गामादीसु ताणि पायाणि अत्थि तत्थ असिवं पंथे वा सग्गामे वा तेसु वा घरेसु असिवं ओमोदरियादीणि वा एसा संताऽसती । अहवा संतासती - अत्थि पाया णवरं गलंताण ण ताव वहति । ‘असंथरंतम्मि’ त्ति अत्थि डहरं ण संथरंति तेण असंतासती झामियं पलीवणए दडुं पायं, आदिग्गहणेणं तेणएहिं हडं । एतेहिं कारणेहिं सबीयं पि घेप्पति अहाकडं, ण य सुद्धं अप्पपरिकम्मं । जं पुण मए भणियं पच्छित्तं तं दुविहाए असतीए अभावे गेणहंतस्स भवति । अहाकडे, जति बितियदोसो तहा वि बहुगुणतरं, अप्पपरिकम्मं पुण सुद्धं पि हु बहुदोसतरं । एतेण कारणेण -

जो उ गुणो दोसकरो, न सो गुणो दोसमेव तं जाणे ।
अगुणो वि होति उ गुणो, विणिच्छयो सुंदरो जस्स ॥४०५२॥

“जो उ गुणो०” गाहा । कण्ठ्या । कहां पुण अहागडं सबीयं पि बहुगुणतरं अप्पपरिकम्मं सुद्धं पि बहुदोसतरं ? उच्यते - “आगंतुग-संक्रामित-अप्प-बहु संथरंतम्मि^२”, जइ ताणि बीयाणि आगंतुगाणि अहागडे ताणि अण्णत्थ संक्रामिज्जति जयणाए, ताहे ताए चेव वेलाए हिंडियव्वं । णत्थि परिकम्मणे सुत्तपलिमंथो ण वि य छेयणादिसु आतोवघातो । एवं बहुगुणं अप्पपरिकम्मं पुण सुत्तपरिमंथो । छेयणादिसु य आओवघातो । एयं बहुदोसतरं । एवं अप्पेणं दोसेणं बहुतरो गुणो भवति अहागडे सबीए अप्पपरिकम्मे सुद्धो । अप्पेण गुणेण बहुतरा दोसा भवंति । एयं अप्पाबहुगं असंथरणे तुलेतुं अहागडं घेप्पति । असती

असिव प्पमाण एयं दारगाहाए (गा० ४०००) गहियं आयरियवयणं ।

असति तिगे पुण जुत्ते, जोगे ओहोवही उवग्गहिए ।

छेयणभेयण करणे, सुद्धो जं निज्जरा विउला ॥४०५३॥

“असति तिगे०” गाहा । दुविधाते असतीए तिण्णि वारा अहाकडं मग्गति । तं ण लद्धो ओहोवही वा उवग्गहियं वा पायं वा वत्थं वा ताहे अप्पपरिकम्मं गेण्हियव्वं । तत्थ छेयणं उवउत्तो करैतो सुद्धो । जं एयं भणियं एयस्स इमा विभासा -

चोयग ! एताए च्चिय, असईय अहाकडस्स दो इयरे ।

कप्पंति छेयणे पुण, उवओगं मा दुवे दोसा ॥४०५४॥

“चोयग ! एताए च्चिय०” गाहा । आयविराहणादोसो संजमविराहणादोसो य होहिति । तेण उवउत्तो छेयणादी करेति । दुविहाए चेव असतीए अप्पपरिकम्मस्स सपरिकम्मं गिण्हियव्वं ।

अहवा वि कतो णेणं, उवओगो न वि य लब्भती पढमं ।

हीणाहियं व लब्भति, सपमाणा तेण दो इयरे ॥४०५५॥

जध अपरिकम्मलंभे, मग्गंतै अहाकडं भवे विपुला ।

निज्जरमेवमलंभे, बितियस्सियरे भवे विउला ॥४०५६॥

“अहवा वि कतो णेणं०” [“जध०”] गाहा । अवरः कल्पः, जेण कारणेणं अप्पपरिकम्म गेण्हेज्जा, एत्थ दारं अप्पमाणं ति पडितं भवति, दुविहाए असतीए अलब्भमाणे अहाकडए लब्भइ वा अहाकडगं, तं पुण पमाणहीणं अइप्पमाणं वा, ताहे अप्पपरिकम्मं गेण्हति । अप्पपरिकम्मे लब्भमाणे अहाकडं मग्गंतस्स विउला णिज्जरा भवति । तहा सपरिकम्मे लब्भमाणे अपरिकम्मं मग्गमाणस्स विउला निज्जरा भवति । स्यान्मतिः—कानि पुनस्तानि संतासतीए शेषाणामशिवादिः । अतो इमा गाहा -

असिवे ओमोदरिए, रायहुट्टे भए व गेलन्ने ।

सेहे चरित्त सावयभए य ततियं पि गिण्हज्जा ॥४०५७॥

आगंतुगाणि ताणि य, चिरपरिकम्मे य सुत्तपरिहाणी ।

एएण कारणेणं, अहाकडे होति गहणं तु ॥४०५८॥

“असिवे ओमोदरिए०” [“आगंतुगाणि०”] गाहा । असिवं तत्थ अंतरे वा परित्तो

णत्थि भयं वा बोहियातीणं गिलाणपडिबंधेण तत्थ ण गम्मति, सेहो वा उप्पन्नो तत्थ से सागारियं चरित्तभेदो चरियातो तत्थ उवसग्गेति अंतरे वा, एवं सावयभयं पि ।

बित्थिय तत्तिएसु नियमा, मुहकरणं होज्ज तस्सिमं माणं ।

तं चिय तिविहं पायं, करंडगं दीह वट्टं च ॥४०५९॥

अकरंडगम्मि भाणे, हत्थो उट्टं जहा न घट्टेति ।

एयं जहन्नगमुहं, वत्थुं पप्पा विसालतरं ॥४०६०॥

“बित्थिय०” [“अकरंडगम्मि०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् । पडिग्गहो भणितो ।

इदाणिं मत्तइ त्ति दारं । अत्राह चोदकः - ण तित्थगरेहिं मत्तगो अणुण्णातो । कहां ? यस्मादुक्तम्—

दव्वे एगं पायं, भणिओ तरुणो य एगपाओ उ ।

अप्पोवही पसत्थो, चोएति न मत्ततो तम्हा ॥४०६१॥

जिणकप्पे तं सुत्तं, सपडिग्गहकस्स तस्स तं एगं ।

नियमा श्रेराण पुणो, बित्थिज्जओ मत्तओ होइ ॥४०६२॥

नणु दव्वोमोयरिया, तरुणाइविसेस ओय मत्तो वि ।

अप्पोवही दुपत्तो, जेणं तिप्पभित्ति बहुसदो ॥४०६३॥

अग्गहणे वारत्तग, पमाण हीणाधि सोहि अववाए ।

परिभोग गहणबित्थियपयलक्खणाई मुहं जाव ॥४०६४॥

मत्त अगेण्हणो गुरुगा, मिच्छत्ते अप्प परपरिच्चाओ ।

संसत्तगगहणम्मिं, संजमदोसा सवित्थारा ॥४०६५॥

“दव्वे एगं०” [“जिणकप्पे०” “नणु दव्वो०” “अग्गहणे०” “मत्त०”]

गाहा । उवगरणदव्वोमोदरियाए भणितं ।

एगे वत्थे एगे पादे चियत्तोवगरणसात्तिज्जणता । तथा चोक्तम्—जे भिक्खू तरुणे बलवं जुवाणो स एगं पायं धारेज्जा । (आचा० श्रु० २ चू० १ अ० ६ उ० १) तथा चोक्तम्—

अप्पोवही कलहविवज्जणा य, विहारचरिया इसिणं पसत्था^१ (दशवै० चू० २ गा०

१. अनिएअवासो समुआणचरिआ, अन्नायउच्छं पइक्किया अ । - इति पूर्वार्धम् ।

५) आयरिओ भणति - सुत्तणिवायं ण याणसि, एयं जिणकप्पे सुत्तं निवयियं, थेराणं पुण कप्पे अणुण्णातो तित्थगरेहिं, अगेण्हंतस्स दोसो पच्छित्तं च वुत्तं ।

अगहणे त्ति अस्य व्याख्या - मत्तयं अगिण्हंता गुरुगा मिच्छत्तं । कंहं ? तेण चैव पडिगहगेणं निल्लेवितं दट्टुं अदिट्टुधम्म त्ति मिच्छत्तं गच्छेज्ज, णवसड्डाण अप्पच्चओ, जति पडिगहगे आयरियाइण गेण्हति अप्पा चत्तो, अह अप्पणो गेण्हति आयरियाइ चत्ता । संसत्तग भत्तपाणे क्हिं गेण्हउ ? अह गेण्हति अप्पडिलेहिते संजमविराहणा । सवित्थारा छक्काय चउलहुगा । वारत्तग त्ति -

वारत्तग पव्वज्जा, पुत्तो तप्पडिम देवथलि साहू ।

पडियरणेगपडिगह, आयमणुव्वालणा छेओ ॥४०६६॥

“वारत्तगपव्वज्जा०” गाहा । वारत्तगपुरं नगरं । अभयसेणो^१ राया । तस्स अमच्चो वारत्तगो णाम । सो पत्तेयबुद्धो पव्वइओ । तस्स पुत्तेणं पिउणो भत्तीए पडिमा कारिता । देवकुलं थली पवित्तिया । तत्थ य साहू एगेणं पडिगहगेणं गेण्हति, ते वि य से भिक्खं पयत्तेणं देति । तेणेव पडिगहगेणं णिल्लेविति दिट्ठो तेहिं णिज्जूढो, तेहिं ताणि भायणाणि अगणिकातियाणि छड्डियाणि य । अण्णेसिं च साहूणं खोडितं एयं । ‘छेओ’ निद्धम्माणो त्ति ।

जो मागहओ पत्थो, सविसेसतरं तु मत्तगपमाणं ।

दोसु वि दव्वगहणं, वासावासासु अहिकारो ॥४०६७॥

“जो मागहओ०” गाहा । ‘दोसु वि’ = मत्तते पडिगहगे य, दुविहं भत्तपाणं उडुबद्धे वासासु य । ‘वासावासे अहिकारो’ त्ति । वासासु पढमं चैव जत्थ धम्मलाभेइ तत्थ पाणगस्स जोगो कायव्वो । किं कारणं ? वासं वग्घारियं कयाइ पडेज्जा जेण घरातो घरं ण सक्केति संचरितुं ताहे लेवाडो भवति विणा दवेण । अहवा वासासु संसज्जणं भवति तेण वासासु अहिकारो । अहवा इमं पमाणं -

सुक्खोल्ल ओदणस्सा, दुगाउतद्धाणमागओ साहू ।

भुंजति एगट्ठाणे, एतं खलु मत्तगपमाणं ॥४०६८॥

भत्तस्स व पाणस्स व, एगतरागस्स जो भवे भरिओ ।

पज्जत्तो साहुस्स उ, बितियं पि य मत्तयपमाणं ॥४०६९॥

“सुक्खोल्लो” [“भत्तस्सो”] गाहाद्वयम् । पमाणे त्ति गयं ।

इदाणिं हीणे त्ति दारं ।

डहरस्सेते दोसा, ओभावण खिंसणा गलंते य ।

छण्हं विराहणा भाणभेदो जं वा गिलाणस्स ॥४०७०॥

“डहरस्सेते” गाहा । ओभावणा कंहं ? चप्पाचप्पं भरेमाणं दट्टुं असंतुट्ठो त्ति मण्णति । खिंसणा-गलंतं दट्टुं भणंति गलंतेणं सिंचितो वि न गणेसि लोहदोसेणं । छण्हं विराधणा । गलंतेण भाणभेदो - मा लेवाडिज्जिहि त्ति खाणु विसमाणि अदेहमाणो पक्खुलेज्जा । गिलाणस्स अप्पज्जत्तं भवति, तेण तस्स जा विराधणा ।

पडणं अवंगुतम्मि, पुढवीतसपाणतरुगणादीणं ।

आणिज्जंते गामंतरातो गलणे य छक्काया ॥४०७१॥

“पडणं” गाहा । कण्णाकर्णिण भरंते लेवाडण भएण अवंगुतेणं एंति । तत्थ पुढवी सच्चित्ता वा तेण समुद्धता पडेति तसपाणाणि वा पुप्फाणि वा । सेसं कण्ठ्यं । एतं हीणे त्ति गतं ।

इदाणिं अहिए त्ति दारं ।

अहियस्स इमे दोसा, एगतस्सोग्गहम्मि भरितम्मि ।

सहसा मत्तगभरणे, भारादि विगिंचणियमादी ॥४०७२॥

“अहियस्सो” गाहा । प्रमाणाधिकस्येत्यर्थः । ‘एगतस्स’ त्ति भत्तस्स पाणस्स वा भारेणं आयविराधणाए संजमविराधणाए य दोसा । अधिए त्ति गयं ।

इदाणिं सोहि त्ति दारं-अपरिभोगो मत्तओ आयरियाईणं अट्टाए मत्तए कप्पति, णिक्कारणे परिभुंजति तो इमं पच्छित्तं-

जइ भोयणमावहती, दिवसेणं तत्तिया चउम्मासा ।

दिवसे दिवसे तस्स उ, बितिएणारोवणा भणिया ॥४०७३॥

अण्णाणे गारवे लुद्धे, असंपत्ती य जाणए ।

लहुगो लहुगा गुरुगा, चउत्थो सुद्धो उ जाणओ ॥४०७४॥

“जइ भोजणो” [“अण्णाणेो”] गाहा । जतिए वारे आणेति एगदिवसेणं तत्तिया चेव चउलहुगा । दिवसे दिवसे । ‘बितिए’ त्ति बितिओ पच्छित्तप्पगारो पढमे दिवसे चतु. :: ।

(चतुर्गुरु) जाव अट्टमे दिवसे पारंचिओ । सोहि त्ति गयं ।

इदाणिं अववादि त्ति । दिवसे दिवसे आणेज्ज भुंजेज्ज य, ण य पच्छित्तं । किं पुण एवं तं कारणं ?

बाले वुड्ढे सेहे, आयरिय गिलाण खमग पाहुणए ।

दुल्लभ संसत्त असंथरंत अद्धाणकप्पम्मि ॥४०७५॥

हरिए बीए चले जुत्ते, वच्छे साणे जलट्टिए ।

पुढवी संपातिमा सामा, महावाए महियाऽमिते ॥४०७६॥

पुव्वणहे लेवदाणं, लेवग्गहणं सुसंवरं काउं ।

लेवस्स आणणा लिंपणा य जतणाय कायव्वा ॥४०७७॥

“बाले०” [“हरिए०” “पुव्वणहे०”] गाहा । बालादीया न सक्केति पडिग्गहणं हिंडावेउं आयरियाईणं पाउगं घिप्पति दुल्लभदव्वं पडुप्पणं ताहे मत्तते गेणहेज्ज । संसत्तभत्तपाणे वा, तत्थ सोहेति । असंथरणे वा सति लंभे पडिग्गहणो भरितो, ताहे मत्तए गेणहेज्जा । ‘अद्धाणकप्पम्मि’ त्ति अद्धाणे वा असंथरंता सति लंभे पडिग्गहणो भरितो ताहे मत्तए गेणहेज्ज । अप्पपरिकम्मं सपरिकम्मं च लेवेयव्वं । तस्स विही भण्णति जाहे पेढियाए । (गा० ५००, ४९१)

[सुत्तं]—कप्पति निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा भिन्नाइं वत्थाइं धारित्तए वा परिहरित्तए वा ॥३-९॥

आह - किमणेण सुत्तेण पयोयणं ननूक्तार्थमेवेदं सूत्रम् ? अत उच्यते—

अव्वोगडो उ भणि ०, उवधिविभागो उ आदिसुत्तेसु ।

सो पुण विभज्जमाणो, उवरिसुए वोगडो होति ॥४०७८॥

चोद्दसग पण्णवीसो, ओहोवधुवग्गहो अणेगविधो ।

संथारपट्टमादी, उभयोपक्खम्मि णेयव्वो ॥४०७९॥

पत्तं पत्ताबंधो, पायट्टवणं च पायकेसरिया ।

पडलाइं स्यत्ताणं, च गोच्छओ पायनिज्जोगो ॥४०८०॥

तिण्णेव य पच्छाया, स्यहरणं चेव होइ मुहपोत्ती ।

तत्तो य मत्तए खलु, चोद्दसमे कमढए होति ॥४०८१॥

“अव्वोगडो” [“चोद्दसग०” “पत्तं०” “तिण्णोव०”] गाहा । अव्वोगडो
णाम अविसेसितो, इमो जिणकप्पियाणं इमो थेरकप्पियाणं आदिसुत्तेसु वत्थेसणाए
पाएसणाए य । इहं उवरिसुत्ते विसेसिज्जति भणितो जिणकप्पियाणं पि उहोवही भणितो ॥

इदारिणं अज्जाणं भणीहामि । अज्जाणं उहोवही पणुवीसतिविहो । सो चेव
चोद्दसविहो । णवरं जत्थ तेसिं चोलपट्टो तत्थ इमासिं कमढं ।

उग्गहणंतग पट्टो, अड्डोरुअ चलणिया य बोधव्वा ।
अब्भिंतरबाहिणियंसणी य तह कंचुए चेव ॥४०८२॥
उक्कच्छिय वेकच्छिय, संघाडी चेव खंधकरणी य।
ओहोवहिम्मि एते, अज्जाणं पण्णवीसं तु ॥४०८३॥

“उग्गहणंतग०” [“उक्कच्छिय०”] गाहाद्वयम् ।

नावनिभो उग्गहणंतओ उ सो गुज्झदेसरक्खट्ठा ।
सो य पमाणेणेक्को, घणमसिणो देहमासज्ज ॥४०८४॥
पट्टो वि होइ एक्को, देहपमाणेण सो उ भइयव्वो ।
छादंतोग्गहणंतं, कडिबद्धो मल्लकच्छ वा ॥४०८५॥
अड्डोरुगो वि ते दो, वि गिण्हउं छादए कडीभागं ।
जाणुप्पमाण चलणी, असिच्चिया लंखियाए व ॥४०८६॥
अंतोनियंसणी पुण, लीणतरा जाव अद्धजंघातो ।
बाहिर खुलगपमाणा, कडीय दोरेण पडिबद्धा ॥४०८७॥
छादेति अणुक्कुयिते, उरोरुहे कंचुओ असिच्चितओ ।
एमेव य उक्कच्छी, सा णवरं दाहिणे पासे ॥४०८८॥
वेगच्छिया उ पट्टो, कंचुकमुक्कच्छियं च छादेति ।
संघाडिओ चउरो, तत्थ दुहत्था उ वसधीए ॥४०८९॥
दुन्नि तिहत्थायामा भिक्खट्ठा एग एग उच्चारे ।
ओसरणे चउहत्था, ऽनिसन्नपच्छाडणी मसिणा ॥४०९०॥

खंधकरणी उ चउहत्थवित्थरा वायविहुतरक्खट्टा ।

खुज्जकरणी उ कीरति, रूववतीणं कुडुहहेउं ॥४०९१॥

संघातिमेतरो वा, सव्वोऽवेसो समासओ उवधी ।

पासगबद्धमझुसिरो, जं चाऽऽइण्णं तगं णेयं ॥४०९२॥

“नावनिभो०” [“पट्टो वि०” “अड्डोरुगो०” “अंतोनियंसणी०” “छदेति०” “वेगच्छिया०” “दुन्नि०” “खंधकरणी०” “संघातिमेतरो०”] गाहा । उग्गहणंतगं णावासंठितं जेण असज्झाइयं उ घेप्पति । पट्टो णामा सो चेव उग्गहणंतगो तेण पट्टेण सव्वओ समंता वेढिज्जति । सेसातो गाहाओ कंठाओ । जाव -

उक्कोसओ जिणाणं, चउव्विहो मज्झिमो वि य तहेव ।

जहण्णो चउव्विहो खलु, एत्तो थेराण वोच्छामि ॥४०९३॥

उक्कोसो थेराणं, चउव्विहो छव्विहो य मज्झिमओ ।

जहण्णो चउव्विहो खलु, एत्तो अज्जाण वोच्छामि ॥४०९४॥

“उक्कोसओ०” [“उक्कोसो थेराणं०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् ।

उक्कोसो अट्टविहो, मज्झिमओ होइ तेरसविहो उ ।

जहण्णो चउव्विहो खलु, एत्तो उ उवग्गहं वोच्छं ॥४०९५॥

“उक्कोसो अट्टविहो०” गाहा । अज्जियाणं उहोवही उक्कोसो अट्टविहो । अर्ब्भितरणियंसणिया बाहिरणियंसणिया, संघाडी, खंधकरणीया, तिण्ण कप्पा । पडिग्गहगो य एस अट्टविहो । जहण्णो चउव्विहो सो च्चेव । सेसो मज्झिमो । एस ओहोवधी । एत्ताहे उवग्गहियो दोण्ह वि थेरकप्पियाणं संजतीणं च भणिहामि । सो तिविहो - जहण्णो, मज्झिमो, उक्कोसो । तत्थिमो जहण्णो -

पीढग णिसिज्ज दंडगपमज्जणी घट्टए डगलमादी ।

विप्पलग सूयि णहरणि, सोहणगदुगं जहण्णो उ ॥४०९६॥

“पीढग०” गाहा । पीढगं कट्टमयं छाणमयं वा, जत्थ उवेसिज्जति निसेज्जा स उत्तरपट्टा, दंडगपमज्जणी घंघसालाए पमज्जणी, उक्कुडगस्स अरिसाओ खुब्भंति, घट्टग डगलग कुडमुह, आदिग्गहणेणं कण्ण-दंतसोधणा । एस जहण्णगो । मज्झिमो -

वासत्ताणे पणगं, चिलिमिणिपणगं दुगं च संथारे ।

दंडादीपणगं पुण, मत्तगतिग पादलेहणिया ॥४०९७॥

चम्मतिगं पट्टदुगं, णायव्वो मज्झिमोवही एसो ।

अज्जाण वारए पुण, मज्झिमए होति अतिरित्तो ॥४०९८॥

अक्खा संथारो या, दुविहो एगंगिएतरो चेव ।

पोत्थगपणगं फलगं, बितियपदे होति उक्कोसो ॥४०९९॥

“वासत्ताणे०” [“चम्मतिगं०” “अक्खा०”] गाहा । वासत्ताणाणि पंच-वाले सुत्ते सुयी कुडसीसए छत्तए वालयं णाम उण्णयं, सोत्ति य साण्डजं, सूती तलस्स, कुडसीसयं सीसाओ आरद्धं जाव पाद त्ति, छत्तयं एयं पणयं । चिलिमिणि पंचविहा, संथारगदुगं सउत्तरपट्टं, पंच दंडया-दंडए, विदंडए, लट्टी, विलट्टी, णालिया । उच्चार-पासवण-खेलमत्तए अवलेहणिया, चम्मतिगं पत्थरणं चम्मकोसगो अंगुट्टमाणं चम्मछेयणाओबद्धो, पट्टदुगं पल्लत्थियापट्टो सण्णहणपट्टो य, एस मज्झिमो । अज्जा[ण] वि णवरि वारतो अतिरित्तो अक्खा संथारगो दुविहो, एगंगिओ अणेगंगिओ य - पोत्थगपणगं बीतियपएणं गहितं, फलगो वि बितियपदेण चेव । एसो उक्कोसो ।

॥ भिण्णाभिण्णवत्थपगयं समत्तं ॥

॥ उगहणंतउगहपट्टगपगयं ॥

[सुत्तं]-णो कप्पइ णिग्गंथाणं उगहणंतगं वा उगहपट्टगं वा धारित्तए वा परिहरित्तए वा ॥३-१०॥

उभयम्मि वि अविसिट्ठं, वत्थग्गहणं तु वण्णियं एयं ।

जं जस्स होति जोग्गं, इदाणिं तं तं परिकहेति ॥४१००॥

निग्गंथोग्गहधरणे, चउरो लहुगा य दोस आणादी ।

अतिरेगउवहि तह लिंगभेद बितियं अरिसमादी ॥४१०१॥ [नि०]

भगंदलं जस्सऽरिसा व निच्चं, गलंति पूयं लसि सोणियं वा ।

उट्टाहसज्झायदयाणिमित्तं, सो उगहं बंधति पट्टगं च ॥४१०२॥

पूयलसिगा उवस्सए, धोव्वति असहुस्स पट्टो रुहिरं च ।

उगह पट्टं च सहू, वीयारे लोहियं धुवति ॥४१०३॥

[“उभयम्मि वि०” “निग्गंथो०” “भगंदलं०” “पूयलसिगा०”] गाधा-
वृत्तसिद्धं । णवरं धोवितुं । ‘धुवति’ त्ति व्रणं धोवित्ता चीराणि धोवति ।

ते पुण होंति दुगादी, दिवसंतरिएहिं बज्झए तेहिं ।

अरुगं इहरा कुच्छइ, ते वि य कुच्छंति णिच्चोला ॥४१०४॥

“ते पुण०” गाहा । ताणि चीराणि जाणि अंतरा कीरंति तेसिं अट्टएहि अज्जवज्झति कल्ले अवणेत्ता धोवित्ता ण तेहिं बज्झति जेहिं हज्जो ण बद्धो तेहिं वज्झति । ‘इहरह’ त्ति^१ दिणे दिणे तेहिं च्चेव जति वज्झति तो कुत्थति व्रणो ।

[सुत्तं] - कप्पइ निग्गंथीणं उगहणंतगं वा उगहपट्टगं वा धारित्तए वा परिहरित्तए वा ॥३-११॥

“कप्पइ निग्गंथीणं उगहणंतगं वा०” सुत्तं पुव्ववण्णियं । धारित्तए गेण्हित्तए परिहरित्तए परिभुंजति जाहे भिक्खस्स वा बाहिं वा णित्ति ताहे बंधंति । एस परिभोगो ।

णिग्गंथीण अगिण्हणो, चउरो गुरुगा य आयरियमादी ।

तच्चणिय ओगाहण, णिवारणऽण्णेसि ओहसणं ॥४१०५॥

“णिग्गंशीण०” गाहा । एतं सुत्तं आयरिओ पवत्तिणीए ण कहेति ४ :: । (चतुर्गुरु), सा संजतीणं न कहेति ४ :: । (चतुर्गुरु), ताओ ण पडिसुणेंति मा० (मासलघु), भिक्खद्वा णिग्गच्छंतीयो ण गेण्हंति :: । (चतुर्गुरु) । इमे दोसा - तच्चवणियं रुहिरं गहेज्ज, ‘अन्नेहि’ त्ति अन्नेहिं दिवसेहिं जइ ओगाहति, उगहणंतगादीहिं णिवारेज्जति तद्विसं ण गहितो ओगाढं च । अत्र दोसाणं इमं वक्खाणं -

भिक्खादि गयाएँ निग्गयं, रुहिर दट्टुमसंजता वदे ।

धिगहो ! बत ! केणऽयं जणो, दोसमिणं असमिक्ख दिक्खिओ ? ॥४१०६॥

“भिक्खादि०” वृत्तं । बत नाम अहो ! कष्टम् - केण अयं जनो दोषमसमीक्ष्य दीक्षितो ?

छक्कायाण विराहण, पडिगमणादीणि जाणि ठाणाणि ।

तब्भाव पिच्छिऊणं, बितियं असती अहव जुण्णा ॥४१०७॥

“छक्कायाण०” गाहा । छक्कायविराहणा गलंतेण^१ पडिगमणादीणि ठाणाणि । अस्य व्याख्या—

दिट्ठं अदिट्ठव्व महं जणेणं, लज्जाएँ कुज्जा गमणाइगाइं ।

लज्जाएँ भंगो व हवेज्ज तीसे, लज्जाविणासे व स किं न कुज्जा ? ॥४१०८॥

तं पासिउं भावमुदिण्णकम्मा, पेलेज्ज सज्जेज्ज व सा वि तत्थ ।

तं लोहितं वा वि सरक्खमादी, विज्जा समालब्भऽभिजोययंति ॥४१०९॥

“दिट्ठं०” [“तं पासितुं०”] वृत्तं । आदिग्गहणेणं अण्णतित्थियसिद्धे संजयादीणि ‘तं भावपेच्छित्तूणं’ त्ति तं पासितुं । अहवा कावालियो जत्थ पडितं तं तं गहेतुं विज्जाए अभिजोएति विज्जावातियो वा ।

अंतो घरस्सेव जतं करेती, जहा णडी रंगमुवेउकामा ।

लज्जापहीणा अह सा जणोघं, संपप्प ते ते पकरेति हावे ॥४११०॥

“अंतो घरस्सेव०” वृत्तं कण्ठ्यम् । बितियपदेण गेण्हेज्जा वि ।

असती य णंतगस्स उ, पणवण्णुत्तिण्णिगा व ण उ गिण्हे ।

निग्गमणं पुण दुविहं, विधि अविधी तत्थिमा अविधी ॥४१११॥

“असती य०” गाहा । असती अहवा थेरी गहिते वि जति अलएंताणीति :: ।
(चतुर्गुरु) । तं णिग्गमणं दुविहं - विहिण्णिग्गमणं अविधिण्णिग्गमणं च । किं अविधिण्णिग्गमणं ?

उग्गहमादीहि विणा, दुणियत्था वा वि उक्खुलणियत्था ।

एक्का दुवे अविधी, चउगुरु आणा य अणवत्था ॥४११२॥

मिच्छत्त पवडियाए, वाएण व उद्धुयम्मि पाउरणे ।

गोयरगया व गहिया, धरिसणदोसे इमे लहति ॥४११३॥

अड्डोरुगादीहणियासणादी, सारक्खिया होति पदे वि जाव ।

तिण्हं पि बोलेण जणोऽभिजातो, एक्कंबरा खिप्पमुवेति णासं ॥४११४॥

उव्वेल्लिए गुज्झमपस्सतो से, हाहक्कितस्सेव महाजणेणं ।

धिद्धि त्ति ओथुक्किततालियस्सा, पत्तोसमं रणणदवो व वेदो ॥४११५॥

तत्थेव य पडिबंधो, पडिगमणादीणि जाणि ठाणाणि ।

डिंडी य बंभचेरे, विधिण्णिग्गमणे पुणो वोच्छं ॥४११६॥

न केवलं जा उ विहम्मिआ सती, सवच्चतामेति मधूमुहे जणे ।

उवेति अन्ना वि उ वच्चपत्तंतं, अपाउता जा अणियंसिया य ॥४११७॥

ण भूसणं भूसयते सरीरं, विभूसणं सील हिरी य इत्थिए ।

गिरा हि संखारजुया वि संसती, अपेसला होइ असाहुवादिणी ॥४११८॥

“उग्गहमादीहि विणा०” [“मिच्छत्ते०” “अड्डोरुगा०” “उव्वेल्लिए०” “तत्थेव
य०” “न केवलं०” “ण भूसणं०”] गाहाओ कण्ठ्याओ । विहिण्णिग्गमणं इमं -

पट्टुड्डोरुय चलणी, अंतो तह बाहिरा णियंसणिया ।

संघाडि खुज्जकरणी, अणागते चेव सत्तिकाले ॥४११९॥

“पट्टु अड्डोरुगा०” गाहा । उग्गहणंतगं, पट्टो, अड्डोरुगो चलणिया, अर्ब्भितर-
णियंसणिया, बाहिरणियंसणिया, कंचुगो, उक्कच्छिया, वेअच्छिया, संघाडी, खंधकरणी एताणि
अणागते चेव भिक्खवेले लएति ।

उग्गहणमादिएहिं, अज्जाओ अतुरियाउ भिक्खस्स ।

जोहो व्व लंखिया वा, अगिण्हणे गुरुग आणादी ॥४१२०॥

“उगहण०” गाहा । जहा संगामे देसकाले जोहो अप्पाणं अण्णाहेतू ण पीति एवं ताओ वि । अहवा जम्हा लंखिया गुडिता समाणा अतीति रंगं तत्थ य करणा खयाइं करेति, एवं अज्जाओ वि पीति । एत्थिमा दारगाहा विहिनिगमे -

जोहो मुरुंडजड्डो, णाडइणी लंखिया कतलिखंभो ।
अज्जाभिक्खग्गहणे, आहरणा होंति णायव्वा ॥४१२१॥

“जोहो मुरुंडजड्डो०” गाहा । तत्थ जोहे त्ति दारं ।

वणितो पराजितो मारिओ व संखे अवम्मितो जोधो ।
सावरणे पडिपक्खो, भयं च कुरुते विवक्खस्स ॥४१२२॥

“वणितो०” गाहा । कण्ठ्या । मुरुंडजड्डे ति ।

विहवससा उ मुरुंडं, आपुच्छति पव्वयामऽहं कत्थ ।
पासंडे य परिक्खति, वेसग्गहणेण सो राया ॥४१२३॥

“विहवससा तु०” गाहा । कुसुमपुरे नगरे मुरुण्डो राया । तस्स भगिणी विहवा, धवो मनुष्यो विगतो = विनष्टो यदुक्तम् विगतधवा । सेसं कण्ठ्यम् -

डोंबेहिं च धरिसणा, माउग्गामस्स होइ कुसुमपुरे ।
उब्भावणा पवयणे, णिवारणा पावक्कम्माणं ॥४१२४॥
उज्झसु चीरे सा यावि णिवपहे मुयति जे जहाबाहिं ।
उच्चूरिया णडी विव, दीसति कुप्पासगादीहिं ॥४१२५॥
धिद्धिक्कतो य हाहक्कतो य लोएण तज्जितो मेंठो ।
ओलोयणट्टितेण य, णिवारितो रायसीहेण ॥४१२६॥

“डोंबेहिं०” [“उज्झसु०” “धिद्धिक्कतो०”] गाहा । डोंबहत्थिमेण्ठो, हत्थिमेण्ठो संदिट्ठो पासंडिणीसु हत्थि सण्णेज्जंति, भणेज्जाहि य पोत्तं मुयाहि । एकम्मि मुक्के मा ढाहिसि ताव गहग्गहावेज्जासि जाव सव्वे मुक्का । तेणं चरियाए य पहे तहा कयं जाव णग्गीभूता । रण्णा तं सव्वं दिट्ठं । णवरं अज्जा विधीए पविट्ठा । रायपहोतिण्णाए हत्थी सन्निओ - मुयसु पोत्तं ति । पढमं मुहपोत्तिया मुक्का, तओ णिसिज्जा । एवं विभासा । ताहे रण्णा वारिओ । राया चिंतेति - एस धम्मो सव्वण्णुदिट्ठो अण्णेण य बहुजणेण पसंसा कया सासणस्स । ‘णिवारणा पावक्कम्माणं’ ति । जे अण्णे वि अभिद्वितुमिच्छंति संजतीतो ते य तं पासित्ता ण सक्का एयाओ छलेतुं । एवंविहेणं वेसेणं । मुरुण्डजड्डे त्ति गयं ।

इदाणिं लिंखिय त्ति ।

पाए वि उक्खिखवंती, न लज्जती णट्टिया सुणेवत्था ।
उच्छूरिया व रंगम्मि लंखिया उप्पयंती वि ॥४१२७॥

“पाए वि०” गाहा । कण्ठ्या । कयलीखंभो त्ति ।

कयलीखंभो व जहा, उव्वेल्लेउं सुदुक्करं होति ।
इय अज्जाउवसग्गे, सीलस्स विराहणा दुक्खं ॥४१२८॥

“कयलीखंभो व जहा०” गाहा । कण्ठ्या ।

एक्का मुक्का एक्का य धरिसिया, निवेदण जतणाय होति कायव्वा ।
बाहाड न जहितव्वा, सेज्जतरादी सयं वा वि ॥४१२९॥ [नि०]

“एक्का मुक्का०” गाहा । विधीए भिक्खस्स पविट्ठा । सा मुक्का । कहं ण मुक्का ?

विहिणिग्गता उ एक्का, गोयरियाएँ गहिता गिहत्थेहिं ।
संवरियपभावेण य, फिडिया अविराहियचरित्ता ॥४१३०॥

लोएण वारितो वा, दट्टूण सयं व तं सुणेवत्थं ।
सुद्धिट्ठं तुवसंतो, सविम्हओ खामयति पच्छ ॥४१३१॥

“विहिणिग्गता उ एक्का०” [“लोएण वारितो वा०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् । एक्का य धरिसिय त्ति ।

णाभोगपमादेण व, असती पट्टस्स निग्गया गहणे ।
विहिणिग्गतमाहच्च व, बाहाडित धाडणे गुरुगा ॥४१३३॥

“णाभोगपमादेण व०” गाहापुव्वद्धं । सा कयाइ अणाभोगेण उग्गहणंतगादीहि विणा पविट्ठा होज्ज । पमाणं णिद्दाए पट्टगासतीए वा तत्थ जाव कूविज्जति ताव धरिसिता । ‘बाहाड ण जहितव्व’ त्ति । जा सा धरिसिया सा कयाइ बाहाडिया होज्ज । अहवा विहिणिग्ग वि गंभिरे (?) या अवकासे पच्छण्णे गहिया होज्जा । एतदेवार्थं गाहापच्छद्वेण भणति ‘विहिणिग्गतमाहच्च व’ । आहच्च त्ति कयाति सा ण छडुतेव्वा । को पुण दोसो ?

निज्जूढ पदुट्ठा सा, भणेइ एतेहिं चेव कतमेतं ।
रायगिहीहि सयं वा, तं च पसासंति मा बितियं ॥४१३३॥

“निज्जूढ०” गाहा । तम्हा ण जहियव्वा जेण य तं कयं तं अणवत्थपसंगवारणणिमित्तं रायातो वा गिहत्थबलेण वा सयं वा पभू सासंति ।

इदार्णि तीसे सारवणवि भण्णति -

दुविहा णायमणाया, अगीय अण्णाय सण्णिमादीसु ।
सब्भावे सिं कहिते, सारिंती जा थणं पियती ॥४१३४॥

“दुविहा०” गाहा । अस्य व्याख्या—

जत्थ उ जणेण णातं, उवस्सए चेव तत्थ ण य भिक्खं ।
किं सक्का छट्टेउं, बेति अगीते असति सट्टे ॥४१३५॥
दुरतिक्कमं खु विधियं, अवि य अकामा तवस्सिणी गहिता ।
को जाणति अण्णस्स वि, हवेज्ज ? तं सारवेमो णं ॥४१३६॥
मा य अवण्णं काहिह, किं ण सुतं केसि सच्चईणं भे ? ।
जम्मं ण य वयभंगो, संजातो तासि अज्जाणं ॥४१३७॥
अवि य हु इमेहिं पंचहिं, ठाणेहिं थी असंवसंती वि ।
पुरिसेण लभति गब्भं, लोएण वि गाइयं एयं ॥४१३८॥
दुव्वियडदुण्णिणसण्णा, सयं परा वा सि पोग्गले छुभति ।
वत्थे वा संसट्टे, दगआयमणेण वा पविसे ॥४१३९॥
अविदित जण गब्भम्मि य, सण्णीमादीसु तत्थ वऽण्णत्था ।
लाढेंति फासुएणं, लिंगविवेगो य जा पिबति ॥४१४०॥

“जत्थ उ०” [“दुरतिक्रमं०” “मा य०” “अवि य हु०” “दुव्वियड०”
“अविदित०”] गाहाओ कण्ठ्याओ । ‘सब्भावे सिं कहिते’ त्ति जत्थ जणेणं ण णायं ताहे
सब्भावे ताए आलोइए, एयाए मज्जायं भणिहिति । अगीयगहणं जति किं एरिसीए संगहो
कहिज्जति ? ततेसिं पण्णवणा कायव्वा । एवं णाते । अण्णाए इमं - ‘अविदित-
जण[गब्भ]मि’ त्ति जति लोएणं ण णायं धरिसणेणं बाहाडिता सावगाणं अम्मा-पितिसमाणाणं
गिहे अच्छतु । असति सट्टाणं अहाभदयाणं गिहेसु अच्छति ।

एतेसिं असतीए, सण्णायगणालबद्धकिड फासुं ।

अण्णो वि जो परिणतो, स सिद्धवेसेतरीऽगारी ॥४१४१॥

“एतेसिं असतीए०” गाहा । सण्णातयगिहेसु अच्छति, असतीए जो से सण्णातओ
संजओ वुड्ढो य ‘सिद्धवेसे’ त्ति सो सिद्धवेसं करेति । सा वि गिहिलिंगं करेत्ता फासुगाहारा

अच्छति । असति सण्णायस्स अन्नो वि जो वुद्धो समत्थो बितीए सो वि एवं चेव करेति । जाव थणातो अवत्थणिओ । तत्थ थंणति । तहिं वा गामे अण्णेहिं वा गामे एवं करेति । ताहे से पच्छित्तमग्गणा ।

मूलं वा जाव थणा, छेदो छग्गुरुग जं चऽदालहुअं ।
बितियपदे असतीए, उवस्सए वा अहव जुण्णा ॥४१४२॥

“मूलं वा०” गाहा । अस्य व्याख्या—

सेविज्जंतं अणुमए, मूलं छेओ तु डिंडिमं दिस्स ।
होहिति सहातगं मे, जातं दट्ठण छग्गुरुगा ॥४१४३॥
तेण परं चउगुरुगा, छम्मासा जा ण ताव पूरिति ।
जा तु तवारिह सोही, अणवत्थणिते ण तं देती ॥४१४४॥
मेहुण्णे गब्भे आहिते य सातिज्जितं जति ण तीए ।
परपच्चया लहुसगं, तहा वि से दिंति पच्छित्तं ॥४१४५॥

“सेविज्जंतं अणुमए०” [“तेण परं०” “मेहुण्णे०”] गाहा । सेविज्जंतीए साइज्जियं मूलं, पोट्टं पासित्ता सातिज्जति जति छेदो, सहायगं मे होहिति ति ::। ६ (षड्गुरु) एत्तो परेण जाव छम्मासा ण पूरिति । एत्थ जत्थ जत्थ सातिज्जति तत्थ तत्थ ::। ४ (चतुर्गुरु) जाव अवत्थणितो ताव तीसे तवारिहं पायच्छित्तं दिज्जति । जाए थणए तेसु ठाणेषु ण सातिज्जितं ताए वि परपच्चयणिमित्तं अहालहुसयं पायच्छित्तं दिज्जति ।

खिंसाएँ होंति गुरुगा, लज्जा णिच्छक्कतो य गमणादी ।
दप्पकते वाऽऽउट्टे, जति खिंसति तत्थ वि तहेव ॥४१४६॥

“खिंसाए०” गाहा । कण्ठ्या । किं कारणम् ?

उम्मग्गेण वि गंतुं, ण होति किं सोतवाहिणी सलिला ।
कालेण फुंफुगा वि य, विलीयते हसहसेऊणं ॥४१४७॥

“उम्मग्गेण वि गंतुं०” गाहा । बितियपदेण गेण्हेज्जा वि । असतीए उवस्सए वा अच्छमाणी थेरी वा परिणता ।

॥ अवग्गहाणंतग-उग्गहपगयं समत्तं ॥

॥ निस्सापगयं ॥

[सुतं] निग्गंथीए अ गाहावडकुलं पिंडवायपडियाए अणुप्पविट्ठाए चेलट्टे समुप्पज्जेज्जा, नो से कप्पइ अप्पणो नीसाए चेलं पडिग्गाहित्तए, कप्पइ से पवत्तिणिनीसाए चेलं पडिग्गाहित्तए ।

नो य से तत्थ पवत्तिणी सामाणा सिया जे से तत्थ सामाणे आयरिए वा उवज्झाए वा पवित्ती वा थेरे वा गणी वा गणधरे वा गणावच्छेइए वा जं चऽन्नं कट्टु पुरतो विहरइ कप्पइ से तन्नीसाए चेलं पडिग्गाहित्तए ॥३-१२॥

“निग्गंथीए य गाहावतिकुलं पिंडवात०” सुतं उच्चारेत्तव्वं । सम्बन्धः—

णियमा सचेल इत्थी, चालिज्जति संजमा विणा तेणं ।

उग्गहमादीचेलाण गेण्हणे तेण जोगोऽयं ॥४१४८॥

चेलेहि विणा दोसं, णाउं मा ताणि अप्पणा गेण्हे ।

तत्थ वि ते च्चिय दोसा, तव्वारणकारणा सुतं ॥४१४९॥

सयगहणं पडिसेहति, चेलग्गहणं ण सव्वसो तासिं ।

संडासतिरो वण्ही, ण डहति कुरुए य किच्चाइं ॥४१५०॥

“णियमा०” [“चेलेहि०” “सयगहणं०”] गाहात्रयम् । स्त्री नियमा सचेला भवति । तिरो नाम जं अंतरितं संडासगअंतरिओ न डहति ।

इदाणिं सूत्र व्याख्या - चलेण अट्टो चेलट्टो । कोयि णिमंतेज्ज तेण से उप्पणो अट्टो । णो से कप्पति अप्पणो णीसाए चेलं पडिग्गाहित्तए । कारणियं सुतं । अप्पणो णीसं वारेति । किं पुण ? पवत्तिणीए णिवेदेति, पवत्तिणी गणधरस्स, गणधरो पुण आगंतुं गेण्हति । एवं कारणे घेत्तव्वं । अह पवत्तिणी असामाणा ताहे तं वत्थं वण्णेण य रूवेण य चिन्धेण य गणहरस्स साहति । ताहे गणहरो गेण्हति । एवं से कप्पति गणहरणीसाए ।

सुत्तत्थो गतो । निज्जुत्ती वित्थारेति ।

१चेलट्टे पुव्व भणिते, पडिसेहो कारणे जहा गहणं ।

णवरं पुण णाणत्तं, णीसागहणं ण उ अणीसा ॥४१५१॥ [नि०]

“चेलट्टे०” गाहा । ‘चेलट्टे’ पूर्वोक्तं पढमुद्देसए (सूत्र. ४०) णिगगंथीणं पडिसिद्धं जहा ण गेण्हियव्व त्ति, पुणो य कारणे गहणं । इह पुण इमं णाणत्तं णिस्साए गहणं णो अणिस्साए ।

आयरिओ गणिणीए, पवत्तिणी भिक्खुणीण ण कधेति ।
गुरुगा लहुगा लहुगो, तासिं अप्पडिसुणंतीणं ॥४१५२॥

“आयरिओ०” गाहा । कण्ठ्या । इमे दोसा—

मिच्छत्ते संकादी, विराधणा लोभे आभियोगे य ।
तुच्छ ण सहति गारव, भंडण अट्टाणठवणं च ॥४१५३॥

“मिच्छत्ते०” गाहा । ‘मिच्छत्ते’ त्ति अस्य व्याख्या—

इत्थी वि ताव देती, संकिज्जइ किं णु केणति पयुत्ता ? ।
किं पुण पुरिसो देतो, परिजुण्णाइं पि जुण्णाए ? ॥४१५४॥

“इत्थी वि ताव०” गाहा । का संका ? किं णु पयुत्तिया केणति ? अह धम्मसद्धाए देति, संकिते :: । ४ (चतुर्गुरु) । णत्थि अण्णं कारणं ? नियम चउत्थणिमित्तं देति । एवं निस्संकिते मूलं मिच्छत्तं दुद्दिट्ठ-धम्म त्ति । इंखिणियाओ^१ जहा सयं चेव गेण्हंति । विराधणा इमा लोभेणं -

नामिज्जति थोवेणं, जच्चसुवण्णं व सारणी वा वि ।
अभियोगियवत्थेण व, कड्डिज्जइ पट्टए नातं ॥४१५५॥

“नामिज्जति०” गाहा । कण्ठ्या । ‘तुच्छ’त्ति अस्य व्याख्या—

वत्थेहि वच्चमाणी, दाएंती वा वि उयध वत्थे मे ।
मच्छरियाओ बेंती, धिरत्थु वत्थाण तो तुज्झ ॥४१५६॥

“वत्थेहि वच्चमाणी०” गाहा । तुच्छत्तणेणं सहति, वारंतओ वच्चति । वच्चमाणीए भंडणं भवति । ततो अट्टाणठवणं त्ति पश्यत । भंडेणं अट्टाणं च एक्कहिं चेव भणति—

हिंडामो सच्छंदा, णेव सयं गेण्हमो य पवयामो ।
ण य जं जणो वियाणति, कम्मं जाणामो तं काउं ॥४१५७॥

जम्हा य एवमादी, दोसा तासिं तु गिण्हमाणीणं ।

तम्हा तासि णिसिद्धं, वत्थग्गहणं अणीसाए ॥४१५८॥

“हिंडामुं” [“जम्हा यं”] गाहा । कण्ठ्या । चोदओ भणति -

सुत्तं णिरत्थगं खलु, कारणियं तं च कारणमिणं तु ।

असती पाउगो वा, मन्नक्खो वा इमा जतणा ॥४१५९॥

“सुत्तं णिरत्थगं०” गाहा । “असती०” गाहापच्छद्धं । ‘असति’ त्ति णत्थि तासिं वत्थाणि । अहवा अत्थि तासिं वत्थाणि ण पुण पाउग्गाणि ।

तरुणीण य पव्वज्जा, णियएहिं निमंतणा य वत्थेहिं ।

पडिसेहेण निब्बंधे, लक्खण गुरुणो णिवेदेज्जा ॥४१६०॥

“तरुणीण०” गाहा । काउयि तरुणीओ बहु सण्णाइयाओ णिक्खंताओ अण्णं देसे विहरेत्ता तत्थ आगयाओ ताहे सण्णातगा वत्थेहिं निमंतंति तत्थ पडिसेहेयव्वं - ण गेण्हामो त्ति । जति गाढं निबंधं करंति ताहे इमं वत्तव्वं - अम्हं गुरु लक्खणं जाणंति जारिसं घेत्तव्वं तेसिं निवेदेमो । अस्य व्याख्या -

थेरा परिच्छंति कधेमु तेसिं, णाहंति ते दिस्स अजोग्ग जोग्गं ।

पिच्छामु ता तस्स पमाणवण्णे, तो णं कधेस्सामो तहा गुरुणं ॥४१६१॥

“थेरा परिच्छंति०” वृत्तम् । एवं वत्तव्वं । जइ एवं भणति एयं सागारं, एयम्मि अकए लहुगो । जति तस्स पमाणवत्तेहिं चिंधं ण लक्खेति तो मासगुरुं । जति पवत्तिणीए ण साहंति चतुलहुगा । अप्पणा चेव गेण्हंति चउगुरुगा ।

सागारकडे लहुगो, गुरुगो पुण होति चिंधऽकरणम्मि ।

गणिणीअसिट्ठे लहुगा, गुरुगा पुण आयनीसाए ॥४१६२॥

“सागारकडे०” गाहा । कण्ठ्या । अह गिहत्था एवं भणेज्जा -

जति भे रोयति गिण्हध, न वयं गणिणिं गुरुं व जाणामो ।

इय वि भणिया वि गणिणो, कधंति ण य तं पडिच्छंति ॥४१६३॥

“जति भे रोयति०” गाहा । तं वत्थं ण पडिच्छंति संजतीओ ताहे आयरिएहिं वत्तव्वं-

कतरो भे णत्थुवधी, जो दिज्जउ भणह मा विसूरत्था ।

पुव्वुप्पण्णो दिज्जति, तस्सऽसतीए इमा जयणा ॥४१६४॥

“कतरो भे णत्थि०^१” गाहा ।

णाऊण या परीत्तं, वावारे तत्थ लद्धिसंपण्णे ।

गंधड्ढे परिभुत्ते, कप्पकते दाण गहणं वा ॥४१६५॥

“नाऊण०” गाहा । ‘परीत्तं’ति जहा णत्थि एयासिं संजतीणं वत्थाइं ताहे जे लद्धि-संपण्णा साधू ते भणंति - मग्गह वत्थाइं संजतीणं दायव्वाइं । ताहे तं संजता जे तेसिं दिट्ठ^२ ते -

गुरुस्स आणाएँ गवेसिऊणं, वावारिता ते अहच्छंदिया वा ।

दुधापमाणेण जहोदियाई, गुरूण पाएसु णिवेदयंति ॥४१६६॥

गंधड्ढ अपरिभुत्ते, वि धोविउं देति किमुअ पडिपक्खे ।

गणिणीएँ णिवेदेज्जा, चतुगुरु सय दाण अट्टाणे ॥४१६७॥

“गुरुस्स आणाए०” [“गंधड्ढ अपरिभुत्ते०”] वृत्तम् । ‘अथ छंदिया व’त्ति असंदिट्ठा चेव केइ भणंति - अम्हे गविसामो । ‘दुहपमाणं’^३ति गणणपमाणेणं पमाणपमाणेण य । ‘जहोदियाणि’ त्ति जह तित्थगरेहि भणिता मग्गिता आयरियाणं पायमूले ठवेति देंतीत्यर्थः । ताणि पुण वत्थाणि कयायि गंधड्ढाणि होज्ज परिभुत्ताणि वा अपरिभुत्ताणि वा । जति वि ण गंधड्ढाणि अपरिभुत्ताणि य तथा वि धोवित्ता सत्त दिवसे ठवेत्ता थेरो पाउणाविज्जति । जति णत्थि अभिओग विकारो ताहे गणहरो पवित्तिणीए अल्लिवेति, सा संजतीणं देति । जइ अप्पणा संजतीणं देति :: । (चतुर्गुरु) अट्टाणे ठवेज्ज सेसाउ । सुद्धभावेण वि जति काति संजती आलप्पति तं पि कायि संकंति, किमंग पुण सयं दाणे ? जहा इमो दिट्ठंतो -

इहरह वि ताव मेहा, माणं भंजंति पणइणिजणस्स ।

किं पुण बलागसुरचावविज्जुपज्जोविया संता ? ॥४१६८॥

“इहरह वि ताव०” गाहा । पणइणिजणो स्त्रीजन इत्यर्थः ।

दुल्लभवत्थे व सिया, आसण्णणियाण वा वि णिब्बंधे ।

पुच्छंतज्जं थेरा, वत्थपमाणं च वण्णं च ॥४१६९॥

“दुल्लभवत्थे०” गाहा । जति जेवावारिता तेहि ण लद्धाणि । एवं दुल्लभवत्थे देसे जेहिं णिमंतियाओ ताहे ताणि घेत्तव्वाणि । तत्थ पुण इमो विही- “पुच्छंतज्जं०” पच्छद्धं । आयरिओ पवत्तिणि पुच्छति - केरिसेहिं वत्थेहिं तुब्भे णिमंतियाओ ? किं वा तेसिं पमाणं

? ताहे ताओ इमं अक्खाएज्ज -

सेयं व सिंधवण्णं, अधवा मइलं च ततियगं वत्थं ।
तस्सेव होति गहणं, विवज्जए भाव जाणित्ता ॥४१७०॥
पुव्वगता भे पडिच्छह, अम्हे वि य एमु ता तर्हिं गंतुं ।
गुरु आगमण कधेत्ता, णीणावेत्ताऽऽगते तम्मि ॥४१७१॥

“सेयं व सिंधवण्णं०” [“पुव्वगता०”] गाहा । एकं सेतं वण्णेण, सेंधववण्णं पांडुरं बितियं, परिमइलं ततियं । आयरियो तं वण्णप्पमाणेणं च चिन्धेत्ता पवत्तिणिं भणति - तुब्भे तर्हिं पुव्वगयाओ पडिक्खह । अम्हे वि अणुमग्गतो चेव एमो । ताहे ताओ गिहत्थकुलं गंतुं ते सण्णातए भणंति आयरिया चेव तर्हिं एंति । ताहे आरिएहिं आगतेहिं संजतीओ ते गिहत्थे भणंति - णीणेह ताणि वत्थाणि जेहिं अम्हे णिमंतिताओ । जइ ताणि णीणेंति वत्थाणि गेण्हंति । अह अण्णाणि णीणेंति तो भणंति-

अन्नं इमं ति पुट्ठा, भणंति किध तुब्भ तारिसं देमो ।
इति भदे पंतेसु तु, धुणंति सीसं ण तं एतं ॥४१७२॥

“अन्नं इमं०१” गाहा । ते पुण दातारो भद्दगा वा होज्ज पंता वा । जे भद्दगा ते भणंति- ण तुब्भं तारिसाणि वत्थाणि जोग्गाणि । इमाणि सुंदरतराणि गेण्हह । अह ते पंता, ताहे आयरिएहिं सीसं कंपेतव्वं । किं कारणं ? तेहि ताणि वत्थाणि अभिजोइयाणि होज्ज, ताहे ते एवं चिंतेंति -

बहु जाणिता न सक्का, वंचेउं तेसि जाणिउं भावं ।
णेच्छंति भद्दएसु तु, पहट्ठभावेसु गेण्हंति ॥४१७३॥

“बहु जाणिता०” गाहा ।

न वि एयं तं वत्थं, जं तं अज्जाण णीणियं भे त्ति ।
तुब्भे इमं पडिच्छध, तं चिय एताण दाहामो ॥४१७४॥
अण्णेण णे ण कज्जं, एतट्ठा चेव गेण्हमो अम्हे ।
जति ताणि वि इति वुत्ते, णीणेंति दुए वि गिण्हंति ॥४१७५॥

“न वि एयं०” [“अण्णेण णे ण०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यं । जइ आयरिएहि वुत्ते ण एतं वत्थं जेहि तुब्भेहि अज्जाओ णिमंतिताओ । ताहे ते गिहत्था जइ भणेज्ज - तुब्भे

इमं पडिच्छह । सेसं कण्ठं ।

ताणि वि उवस्सयम्मि, सत्तदिणे ठविय कप्प काऊणं ।
थेरा परिच्छऊणं, विहिणा अप्पेंति तेणेव ॥४१७६॥

“ताणि वि०” गाहा ।

आयरिँ उवज्झाए, पवत्ति थेरे गणी गणधरे य ।
गणवच्छेइयणीसा, पवत्तिणी तत्थ आणेति ॥४१७७॥

आयरिँ असधीणे, साहीणे वा वि वाउल गिलाणे ।
एक्केक्कग परिहाणी, एमादीकारणेहिं तु ॥४१७८॥

“आयरिँ०” [“आयरिँ असधीणे०”] गाहा । एवं ताव आयरियस्स निस्साए भणितं ।

इदाणि उवज्झायादीणं णिस्साए भण्णति—

आयरिँ असहीणे उवज्झायस्स णिस्साए तहेव जहा आयरियस्स । एवं एक्केके असहीणे ।

सुत्तणिवातो थेरी, गहणं तु पवत्तिणीय नीसाए ।
तरुणीण य अग्गहणं, पवत्तिणी तत्थ आणेति ॥४१७९॥

साहू जया तत्थ न होज्ज कोई, छंदेज्ज णीया तरुणी जया य ।
पवत्तिणी गंतु सयं तु गेण्हे, आसंकभीया तरुणी न नेति ॥४१८०॥

असती पवत्तिणीए, आयरियादि व्व जं व णीसाए ।
आगाढकारणम्मि उ, गिहिणीसाए वसंतीणं ॥४१८१॥

असती पवत्तिणीए, अभिसेगादी विवज्जए णीसा ।
गेण्हंति थेरिया पुण, दुगमादी दोण्ह वी असती ॥४१८२॥

दुब्भूइमादीसु उ कारणेसुं, गीहत्थणीसा वइणी वसंती ।
जे नालबद्धा तह भाविया वा, निद्दोस सन्नी व तहिं वसेज्जा ॥४१८३॥

सेज्जायरो य सण्णी, व जाणति वत्थलक्खणं अम्हं ।
तेण परिच्छियमेतं, तदणुण्णातं परिग्घेच्छं ॥४१८४॥

पंतो दट्टुण तगं, संकाए अवणयं करेज्जाहि ।

अण्णासि वा दिण्णं, वइतं णीयं व हसिता व ॥४१८५॥

तुब्भे वि कहं विमुहे, काहामो तेण देमो से अण्णं ।

इति पंते वज्जणता, भद्देसु तथेव गेण्हंती ॥४१८६॥

अंबा वि होंति सित्ता, पियरो वि य तप्पिया वदे भद्दो ।

धम्मो य णे भविस्सति, तुब्भं च पियं अतो अण्णं ॥४१८७॥

वेवहु चला य दिट्ठी, अण्णोण्णणिरिक्खियं खलति वाया ।

देण्णं मुहवेवण्णं, न याणुरागो उ कारीणं ॥४१८८॥

“सुत्तणिवातो०” [“साहू जया०” “असती०” “असती पवत्ति०”
 “दुब्भूइमादीसु०” “सेज्जायरो य०” “पंतो दट्टुण०” “तुब्भे वि०” “अंबा वि०”
 “वेवहु चला०”] गाहा । थेरी जति कहियि णिमंतिज्जति सा पवत्तिणीणीसाए मा(वा)से घेतुं
 देति, तीसे णत्थि ते दोसा । कप्पट्टीणं ण कप्पति घेतुं हेट्टा णिवारियं । आयरिओ णत्थि ताहे
 ताओ पवत्तिणिं आणेंति । ताहे थेरीओ परिच्छंति ।

सेसा गाहा । कण्ठया । दुब्भूतं = असिवं, असिवे एक्काकी सेज्जातरणिस्साए वसेज्ज ।
 तत्थ णिमंतिया सेज्जातरं परिच्छवेति जाव ‘ण याणुरागो उ कारीणं’ ण होति हट्टपहट्टो ।
 अकारा अस्यास्तीति अकारी । ‘अवणयं’ ति लिक्खावेज्ज ।

॥ निस्सापगयं समत्तं ॥

॥ तिकसिणपगयं ॥

[सुत्तं]—निगगंथस्स तप्पढमयाए संपव्वयमाणस्स कप्पति रयहरण-
गोच्छपडिग्गहमायाए तिहिं कसिणेहिं वत्थेहिं आयाए संपव्वइत्तए । से अ
पुव्वोवट्ठिए सिया एवं से नो कप्पइ रयहरणपडिग्गहगोच्छयमायाए तिहि य
कसिणेहिं वत्थेहिं आयाए संपव्वइत्तए । कप्पइ से अहापरिग्गहियाइं वत्थाइं
गहाय आयाए संपव्वइत्तए ॥३-१३॥

“निगगंथस्स णं तप्पढमताए” सुत्तं उच्चारयेव्वं । सम्बन्धो -

णिगगंथिचेलगहणं, भणियं समणाणिदाणि वोच्छमि ।
निक्खंते वा वुत्तं, निक्खममाणे इमं सुत्तं ॥४१८९॥

“णिगगंथि०” गाहा । कण्ठ्या । चोदको भणति - ण ताव पव्वयति कहं निगगंथो
भवति ? आरितो भणति—

दव्वम्मि य भावम्मि य, पव्वइए एत्थ होति चउभंगो ।
दव्वेण लिंगसहितो, ओहावति जो उ णीसंको ॥४१९०॥
पव्वज्जाएँ अभिमुहो, परलिंगे कारणेण वा बितियो ।
ततितो उ उभयसहितो, उभओविजढे चरिम भंगो ॥४१९१॥

“दव्वम्मि य०” गाहा । दव्वतो निगगंथो न भावतो, भावतो निगगंथो ण दव्वतो, दव्वतो
वि भावतो वि निगगंथो, न वि दव्वतो न वि भावतो शून्यः । तत्थ पढमभंगो, जो सर्लिंगो
उपपव्वयणट्ठाए गच्छति । सेसं गाहासिद्धं । अत्राचार्यो दृष्टान्तं कर्तुकामः सिद्धान्तं प्रज्ञपयति ।
किं कारणं ? मा भूच्छिष्यस्य मतिः स्यादनुपपन्नं देवस्य महेलिकायास्साकं संवास इति ।

चहुहा खलु संवासो, देवाऽसुर रक्खसे मणुस्से य ।
अण्णोण्णकामणेण य, संजोगा सोलस हवंति ॥४१९२॥

“चहुधा खलु०” गाहा । देवो देवीए सद्धि संवसति १ देवो असुरीए २ देवो
मणुयीए ३ देवो रक्खसीए ४ । एते चत्तारि । असुरो देवीए १ असुरो असुरीए २ असुरो
मणुयीए ३ असुरो रक्खसीए ४ । एवं चत्तारि । चउक्का सोलस ।

अहवण देव छवीणं, संवासे एत्थ होति चउभंगो ।

पव्वज्जाभिमुहंतर, गुज्झग उब्भामिया वासो ॥४१९३॥

बित्तियणिसाए पुच्छ, एत्थ जती आसि तेण मि न आतो ।

जतिवेसोऽयं चोरो, जो अज्ज तुहं वसति दारे ॥४१९४॥

“अहवण०” [“बित्तियणिसाए०”] गाहा । देवो णाम देवीए सद्धि संवसति १ देवो छवीए २ छवी देवीए ३ छवी छवीए ४ छवी = माणसो । एगो तरुणो पव्वज्जाभिमुहो संपट्टितो आयरियसकासं, अंतरा एगम्मि गामे एगाए वरतरुणीए गिहे वासट्ठाए उवागतो । दारमूले सुत्तो । तीए तरुणीए जक्खो रत्ति एति ताए समं वसित्ता पभाते जाति एवं दिणे दिणे । तद्विवसं णागतो जक्खो । द्वितीयदिणे अन्नो सर्लिंगोहावी तम्मि चेव गामे तीसे तरुणीए गिहे वासट्ठाए उवागवो दारमूले सुत्तो तद्विवसं आगयं जक्खं । तरुणी भणति - किहिज्जो णागतो सि ? जक्खो भणति - साधुं किह ओलंडेउं एमि ? अवि य तेयेण चेव साहुस्स न चएमि उप्परेण एउं । सा भणति - मुसं भणसि । इमो अण्णो साधू दारेण चण्णो । जक्खो भणति - एस विप्परिणतो असाहु- परिणामो । से पुनः अभिमुखः प्रव्रज्यायां प्रव्रजित एव । उक्तं च नैश्रयिकनयवक्तव्यता^१ - **नेर्ईए णं भंते ! नेर्ईएसु उववज्जइ ? अनेर्ईए नेर्ईएसु उववज्जइ ? गोयमा ! नेर्ईए नेर्ईएसु उववज्जइ नो अनेर्ईए नेर्ईएसु उववज्जति ।** (भग० श० ४ उ० ९, प्रज्ञा० पद १७ उ० ३)

तस्स तप्पढमयाए संपव्वयमाणयस्स कप्पति रयहरणगोच्छगा ।

रयहरणेण विमज्झो, गुच्छगहणे जहण्णगहणं तु ।

भवति पडिग्गहगहणे, गहणं उक्कोसउवधिस्स ॥४१९५॥

“रयहरणेण०” गाहा । रयहरणेणं मज्झिमोवही सूयितो । गोच्छएण जहण्णोवही सूयितो । पडिग्गहगहणेण उक्कोसोवही ।

पडिपुण्णा पडुकारा, कसिणग्गहणेण अप्पणो तिण्णिण ।

पुव्वं उवट्ठितो पुण, जो पुव्वं दिक्खितो आसी ॥४१९६॥

“पडिपुण्णा०” गाहा । कण्ठ्या । एस सुत्तथो । निज्जुत्ती वित्थारेति ।

सोतूण कोइ धम्मं, उवसंतो परिणओ य पव्वज्जं ।

पुच्छति पूयं आयरिय उवज्जाए पवत्ति संघाडए चेव ॥४१९७॥^२ [नि०]

१. नैश्रयिकी नयवक्तव्यता - अ इ । २. मात्राधिक्यं दृश्यते ।

णंतगघतगुलगोरस, फासुग पडिलाभणं समणसंघे ।

असति गणिवायगाणं, तदसति सव्वस्स गच्छस्स ॥४१९८॥

तदसति पुव्वुत्ताणं, चउण्ह सीसति य तेसि वावारे ।

हाणी जा तिण्णिण सयं, तदभावेँ गुरु उ सव्वं पि ॥४१९९॥

“सोतूण कोइ धम्मं०” [“णंतग०” “तदसति०”] गाहाओ तिण्णिण । कोइ धम्मं सोत्ता पव्वज्जाभिमुहो होज्जा, कोति अब्भोच्चा । जो सो सोच्चा धम्मं पव्वयति सो आयरिए भणति - संदिसह किं मए कायव्वं ? आयरियो तस्स सारं णातूण भणति - चेइयाणं विउलं पूयं करेहि । समणसंघस्स य णंतगघयगुलगोरसेहिं पूयं करेहि । जस्स सत्ती तस्स कहिज्जति । जति णत्थि सत्ती तो जत्तियाणं सत्ती तत्तियाणं देहि एसा वावारणा । अह णत्ति एत्तियो सारो ताहे सव्वेसिं गणि-वायगाणं, असतीए सगच्छस्स, असतीए आयरिय-उवज्जाय-पवत्ति-थेराणं । असती आयरिय-उवज्जाय-पवत्तीणं, असती आयरिय-उवज्जायाणं, असति आयरियस्स, असति अप्पणो तिगुणं, ताहे दुगुणं, पच्छ एगगुणं, पच्छ जं से अत्थि तं घेतूण पव्वयति । असति^१ आयरियो सेससव्वं देइ । तस्स पुण संतविभवस्स दलमाणस्स वत्थाणि उगमकोडी असुद्धाणि वा, विसोहिकोडि असुद्धाणि वा, किं कप्पंति [ण] वा ?

अप्पणो कीतकडं वा, आहाकम्मं व घेतु आगमणं ।

संजोए चेव तथा, अणिदिट्ठे मग्गणा होति ॥४२००॥

“अप्पणो कीतकडं वा०” दारगाहा । तत्थ ताव विसोहिकोडी भन्नइ । सा दुविहा-णिदिट्ठा अणिदिट्ठा य । अणिदिट्ठा णाम ण णिदिसित्ता कीणति-इमाणि मम होहिंति इमाणि साहूणं दाहामि । एवं अणिदिसित्ता कीयाणि - इमाणि साहूणं दाहामि । एत्थ जं कप्पति न कप्पइ वा तथेदमुच्यते-

कीयम्मि अणिदिट्ठे, तेणोग्गहियम्मि सेसगा कप्पे ।

निदिट्ठम्मि ण कप्पति, अहव विसेसो इमो तत्थ ॥४२०१॥

“कीयम्मि अणिदिट्ठे०” गाहा । जं अणिदिसित्ता कीतं तं जति कीतं संतं भणति - इमाणि मम होहिंति इमाणि सेसाणं साधूणं देमि त्ति दलमाणस्स कप्पंति । अह णिदिट्ठं साहूणं अट्ठाए कीयं तं देमि ण कप्पति । अहव विसेसो इमो । एतं संछेभदारं पडितं । अगेण्हमाणेसु साधूसु जइ इमं भणति सो दाया -

मज्झच्चयाणि^१ गिण्हह, अहगं तुज्झच्चए परिग्घिच्छं ।
सेहे दिति व वत्थं, तदभावे वा विगिंचंति ॥४२०२॥

“मज्झच्चयाणि०” गाहा । कण्ठ्या । जइ सो दाया भणेज्ज- जति तुब्भे णेच्छह
एयाणि घेतुं तो मए याणि तुज्झट्टाए कीयाणि जं जाणध तं करेह । ताहे सेहस्स अणुवट्टियस्स
दिति ताणि । असइ सेहे अणिच्छमाणस्स परिट्टावेयव्वाणि । एवं तेसु पारिट्टाविज्जमाणेसु जइ
सो दाया भणेज्ज ।

एयं पि मा उज्झह देह मज्झं, मज्झच्चगा गेण्हह एक्क दो वा ।
अत्तट्टिए होति कदायि सव्वे, सव्वे वि कप्पंति विसोधि एसा ॥४२०३॥

“एयं पि मा उज्झह०” वृत्तम् । पुव्वद्धं कण्ठ्यं । “अत्तट्टिए०” पच्छद्धं । जाणि
सो दाता अत्तट्टेइ एक्कं वा दो वा तिन्नि वा सव्वाणि, ताणि सव्वाणि कप्पंति । एसा
विसोहिकोडी ।

इदाणिं अविसोहिकोडी-

उग्गमकोडीए वि हु, संछेभो तहेव होतऽनिद्धिटे ।
इयरम्मि वि संछेभो, जति सो सेहो सयं भणति ॥४२०४॥

“उग्गमकोडीए वि हु०” गाहा । उग्गमकोडी णाम अविसोहिकोडी एईए
अविसोहिकोडीए जं अणिदिट्टं णं तं कप्पइ तहेव त्ति इमेण वा पकारेणं अणिदिट्टं पि कप्पइ ।
जइ सो दाया भणेज्ज - जेहिं वत्थेहिं तुब्भे णिमंतिया जइ ताणि तुब्भे णेच्छह तो इमाणि मज्झं
चयाणि गिण्हह जाणि तुब्भे णेच्छियाणि ताणि मम होहिंति । एवं परिग्घहिते जइ सव्वाणि वि
दिति सव्वाणि वि कप्पंति । ‘इतरं पि’ त्ति णिदिट्टं । असंछेभेणं ण कप्पइ संछेभेणं पुण जं
सो सेहो दाइया इत्यर्थः । अण्णेणं अणुवट्टिटे अप्पणा संछेभं करेति ताहे कप्पइ । कहां पुण
संछेभं करेइ ? अत इदमुच्यते -

उक्कोसगा व दुक्खं, वुवज्जिया केसितोऽहं मि विधेव ।
इति संछेभं तहियं, वदंति निद्धिट्टोसुं पि ॥४२०५॥

“उक्कोसगा०” गाहा । कण्ठ्या । ‘केसवियो^२ मि विहेव’त्ति क्लेशवितोऽहं वृथैव,
एयाणि संजयनिद्धिट्टाणि मम भवंतु मज्झं च ताणि तुब्भे गेण्हह । एवं संछेभे कए णिद्धिट्टाणि
वि कप्पंति ।

जा संजतणिद्धिद्वा, संछेभम्मि वि न कप्पते केयी ।

तं तु ण जुज्जइ जम्हा, दिज्जति सेहस्स अविमुद्धं ॥४२०६॥

“जा संजयनिद्धिद्वा०” गाहा । जा अविसोहिकोडी संजएण णिद्धिसित्ता कया सा संछेभे वि कए ण कप्पइ - एवं केइ भणंति तं नोपपद्यते । कस्मात् कारणात् नोपपद्यते ? उच्यते, यस्मात् सेहस्स अविमुद्धं पि दिज्जइ तं साहूहिं परिग्गहियं भवइ । जं ते घेतुं सेहस्स देंति । किञ्चान्यत्, इदं ज्ञापकं जहा संजया णिद्धिद्वा अविसोहिकोडी संछेभकता कप्पइ तहा वि एयं पि ।

जह अत्तद्वा कम्मं, परिभुत्तं कप्पते उ इतरेसिं ।

इय तेण परिग्गहियं, कप्पति इतरं पि इतरेसिं ॥४२०७॥

“जह अत्तद्वा०” गाहा । गिहत्थेणं अप्पणा अट्टाए आहाकम्मं कयं, ‘इतरेसिं’ति संजयाणं कप्पति, एवं सो दायगो सेहो गिहत्थो चेव काउं, तेण परिग्गहितं ममंतिएय जइ देइ कप्पइ । जे पुण उग्गमकोडीए णिद्धिद्वा संछेभं अकप्पियं ति णेच्छंति ते इमेण कारणेण-

सहसाणुवादिणातेण केइ णिद्धिद्वाके न इच्छंति ।

अणिद्धिद्वा पुण छेभं, वदंति परिफग्गुमेतं पि ॥४२०८॥

एयं पि सघरमीसेण, सरिसगं तेण फग्गुमिच्छामो ।

दुविधं पि ततो गहितं, कप्पति रतणुच्चओ णातं ॥४२०९॥

जध उ कडं चरिमाणं, पडिसिद्धं तं हि मज्झिमोग्गहियं ।

पडिवण्णपंचजामे, कप्पति तेसिं तहउण्णेसिं ॥४२१०॥

“सहसाणुवादिण०” [“एयं पि०” “जध उ०”] गाहा । सहस्संतरकयं पि आहाकम्मं न वट्टइ । अनेन दृष्टान्तेन तं अकप्पियं इच्छंति । उग्गमकोडी अनिद्धिद्वा पुण संछेभं ते कप्पियमिच्छंति । आयरिओ भणइ - परिफग्गुमेयं तव वयणं । कहां पुण परिफग्गु ? जहा एयं पि सघरमीसेण सरिसयं तेण फग्गुमिच्छामो । एयं पि उग्गमकोडीए अणिद्धिद्वा संछेभकए जं कप्पिज्जं ति वुत्तं । एयं सघरमीससरिसं ति काउं फग्गुमिच्छामो तव वत्तव्वएणं एयं पि अकप्पियं जायं, तच्चानिष्टम् । तस्मात् ‘दुविधं पि तदो गहियं कप्पइ रयणुच्चउ [णातं]’ । दुविधं णाम अविसोहिकोडीए णिद्धिद्वा अणिद्धिद्वा च सेहदायएणं संछेभउग्गहियं कप्पति साहूणं । रयणुच्चओ मंदरो, तत्थ तणादि पक्खित्तं सुवन्नीभवति । एवं गिहत्थपरिग्गहियं तं सव्वं कप्पइ पंचजामियाणं अट्टाए कयं, तेहिं णेच्छियं चाउज्जामिएहिं तं गहितं ते य वद्धमाणसामिस्स

उवसंपन्ना ताणि वत्थाणि पंचजामियाण वि परिभोत्तुं कप्पति । एवं उवणओ ।

इदाणि संजोगे त्ति दारं । भंगा इत्यर्थः ।

उग्गमविसोधिकोडी, दुगादिसंजोगओ बहू एत्थं ।

पत्तेगमीसिगासु य, णिद्धिदु तथा अणिद्धिदु ॥४२११॥

“उग्गम०” गाहा । उग्गमकोडी भेदेहिं दुगादि संजोगो ताहे विसोहिकोडीए दुगादिसंजोगा एए ‘पत्तेयमीसग’ त्ति उग्गमकोडीए विसोहिकोडिभेदाण य दुगादिसंजोगा सव्वे वि एए पुव्वुत्तलक्खणेण चैव कप्पाकप्पे णेयव्वा । सम्बन्धः कुत्तियावणस्स ।

वत्था व पत्ता व घरे वि हुज्जा, ददुं पि कुज्जा णिउणो सयं पि ।

णिज्जुत्तभंडं व रयोहरादी, कोई किणे कुत्तियआवणातो ॥४२१२॥

“वत्था व०” वृत्तम् । अस्य व्याख्या -

कुत्तीयपरूवणया, उक्कोसजहन्नमज्झिमट्टाणा ।

कुत्तिय भंडक्कणणा, उक्कोसं हुंति सत्तेव ॥४२१३॥

“कुत्तिय०” गाहा । ‘कुत्तियपरूवणय’ त्ति ।

कु त्ति पुढवीय सण्णा, जं विज्जति तत्थ चेदणमचेयं ।

गहणुवभोगे य खमं, नतं तहिं आवणे णत्थि ॥४२१४॥

“कु त्ति पुढवीय सण्णा०” गाहा । कण्ठ्या । उक्कोस जघण्णगाणि ठाणाणि ति^१ ।

पणगो पागतियाणं, साहस्सो होति इब्भमादीणं ।

उक्कोस सतसहस्सं, उत्तमपुरिसाण उवधी उ ॥४२१५॥

“पणगो पागतियाणं०” गाहा । पागइयाणं पणगं जहन्नयं, उक्कोसेण अणिययं इब्भाईणं सहस्सं जहन्नयं उक्कोसेण अणिययं । चक्कीणं सतसहस्सं जहण्णयं, उक्कोसेणं अणिययं । एतेसिं पि जहण्णयाणं ठाणाणं, पणगं जहन्नयं, सहस्सं मज्झं, उक्कोसं सयसहस्सं । अहवा इमं मोल्लं ।

विक्कितगं जधा पप्प होइ रयणस्स तव्विहं मुल्लं ।

कायगमासज्ज तथा, कुत्तियमुल्लस्स णिक्को उ^२ ॥४२१६॥

१. उक्कोसजहन्नमज्झिमट्टाणा - मुच । ‘होति सत्तेव’ त्ति सप्त निर्योगास्तेन ग्रहीतव्या भवन्ति, जघन्यत इति वाक्यशेषः । एष चूर्ण्यभिप्रायः । विशेषचूर्ण्यभिप्रायेण तु - जघन्यत एक आत्मनो योग्यो निर्योगो ग्रहीतव्यः । उत्कर्षतस्तु सप्त निर्योगाः । २. निक्कं ति - मुच ।

एवं ता तिविह जणे, मोल्लं इच्छाएँ दिज्ज बहुयं पि ।
सिद्धमिदं लोगम्मि वि, समणस्स वि पंचगं भंडं ॥४२१७॥

“विक्रित०” [“एवं ता०”] गाहाद्वयं । ‘णिकको उ’त्ति मोल्लपरिमाणमित्यर्थः । एगो णिज्जोगो पागइयाणं पंचहिं, लोए वि प्रसिद्धं - समणस्स वि पंचमोल्लगं भंडं । जो जम्मि णाणओ तेण पंच, सो पुण केत्तियं किंनेज्ज ? जहन्नेण अप्पणो एगं, उक्कोसेण सत्त निज्जोगा । सो पुण कहां उप्पज्जइ कुत्तियावणो ?

पुव्वभविगा उ देवा, मणुयाण करिंति पाडिहेराइं ।
लोगच्छेरयभूया, जह चक्कीणं महानिहयो ॥४२१८॥

“पुव्वभविगा उ०” गाहा । कण्ठ्या । ते पुण इमेसु ठाणेषु आसि—

उज्जेणी रायगिहे^१, तोसलिनगरे इसी य इसिवालो ।
दिक्खा य सालिभद्दे, उवकरणं सयसहस्सेहिं ॥४२१९॥ [नि०]

“उज्जेणी रायगिहे०” गाहा । उज्जेणीए पज्जोतयस्स णव कुत्तियावणा आसि । भरुयच्छे एक्को वाणियगो असदहंतो कुत्तियावणे भूयं मग्गइ । वाणियएण चित्तियं - मुल्लेणं वारेमि । भणियं - सतसहस्सं देहि देमि । पच्छ तेण भणंति - पंचरत्तं उदिक्खाहि । तेण अट्टमं काऊण देवो पुच्छिओ । सो भणइ - देहि इमं च भणाहि - जइ कम्मं न देहि तो उच्छाएत्ति ते भूतं । तेण गहिओ । भणइ - कम्मं मे देहि । दिन्नं कम्मं । तेण खिप्पमेव कयं । पुणो मग्गइ । एवं सव्वम्मि कम्मे णिट्टिए पुणो भणइ - देहि कम्मं । तेण भण्णइ सो भूओ - एत्थ खंभे चडोत्तरं करेहि । भूतो भणति - अलाहि, पराइओ । चिंधं ते करेमि जाव नावलोएसि तत्थ तलागं भविस्सति । तेण अस्से विलगिगुं बारस जोयणाणि गंतूण पलोइयं तं तलागं । इसिपालो नामं भूतस्स, तेण कयं तलागं भूततलागं । उज्जेणीओ कुत्तियावणाओ कीएण एतदेवार्थम् -

पज्जोए णरसीहे, णव उज्जेणीय कुत्तिया आसी ।
भरुयच्छवणियऽसदह, भूयऽट्टम सयसहस्सेण ॥४२२०॥
कम्मम्मि अदिज्जंते, रुट्ठो मारेइ सो य तं घेतुं ।
भरुयच्छाऽऽगम वावारदाण खिप्पं च सो कुणति ॥४२२१॥
भीएण खंभकरणं, एत्थुस्सर जा ण देमि वावारं ।
णिज्जित भूततलागं, आसेण ण पेहसी जाव ॥४२२२॥

“पज्जोए०” [“कम्मम्मि०” “भीएण०”] गाहात्रयम् ।

एमेव तोसलीए, इसिवालो वाणमंतरो तत्थ ।

णिज्जित इसीतलागे, रायगिहे सालिभद्दस्स ॥४२२३॥

“एमेव तोसलीए०” गाहा । तोसलिच्चएण वि वाणियएण एमेव कीओ उज्जेणीओ तस्स इसी णामं वाणमंतरस्स, तेण कयं तलागं इसितलागं । रायगिहे सालिभद्दस्स उवही कीओ सयसहस्सेणं । कुत्तिय भंडकिणाण त्ति गयं ।

इदारिणं उक्कोस होंति सत्तेव त्ति दारं ।

तिण्णि य अत्तट्ठेती, चत्तारि य पूयणारिहे देति ।

दितस्स य धित्तव्वो, सेहस्स विविचणं वा वि ॥४२२४॥

“तिण्णि य०” गाहा । एए मिलिया सत्त भवंति । तओ कुत्तियावणाओ घेतूण तिण्णि अप्पणा गेण्हइ । चत्तारि पूयणियाण देइ । दितस्स जइ सुद्धो घेत्तव्वो, जेण विहिणा हेट्ठा भणिओ तहा, जइ सुद्धो । अह असुद्धो सेहस्स दिज्जइ । असइ सेहे विगिचिज्जइ । सो वा हरेइ ।

एवं तस्स तिण्णि नियोगा । तस्स तिहि णिओगेहि इमं भवइ -

सज्झाए पलिमंथो, पडिलेहणियाएँ सो हवइ सिग्गो ।

एगं च देति तहितं, दोण्णि य से अप्पणो हुंति ॥४२२५॥

“सज्झाए०” गाहा । एवं सो निव्विण्णो । एगे णिउगं आयरियाणं देइ । अन्ने दोण्णि तस्स । ताहे सो तेहि दोहि णिओगेहिं अईव उंदुंगो दीसइ मासे पुण्णे^१ संकमंतो चेडरूवेहिं भन्नइ -

णिग्गमणे बहुभंडो, कत्तो कतरो व वाणिओ एइ ।

बित्तिं पि देति तहियं, मा भंते ! दुल्लहं होज्जा ॥४२२६॥

“णिग्गमणे०” गाहा । ताहे बिइयं विणियोगं आयरियाणं देति ताहे भणियव्वं - अज्जो ! मा ते दुल्लभं होज्ज उवकरणं । ताहे सो इमं भणेइ -

भारेण खंधं च कडी य बाहा, पीलिज्जए निस्ससए य उच्चं ।

तेणा य उवधीणमभिद्दवेज्जा, ण इत्तिया इंति ममोवभोगं ॥४२२७॥

“भारेण०” वृत्तम् ।

जं होहिति बहुगाणं, इमम्मि धम्मचरणं पवण्णाणं ।
तं होहिति अम्हं पी, तुम्हेहि समं पवण्णाणं ॥४२२८॥

“जं होहिति०” गाहा । ताहे घेप्पइ । सुत्तं ‘से य पुव्वोवट्ठियाए सिया’ पुव्वोवट्ठिओ णाम पुराणो ।

सिद्धी वीरणसढए, अब्भुट्ठाणं पुणो अजाणंते ।
कत कारितं च कीतं, जाणंतै अथापरिग्गहिते ॥४२२९॥

“सिद्धी वीरण०” गाहा । सिद्धी णाम पवज्जा । कहां सो अब्भुट्ठिओ पव्वज्जाए ? एत्थ दिट्ठंतो वीरण थंभेणं सो नदी तओ (तीररुहो) जाओ गाहासिद्धं ।

जह सो वीरणसढओ, णइतीररुहो जलस्स वेगेणं ।
थोवं थोवं खणता, छूढो सोयं ततो वूढो ॥४२३०॥
ठियगमियदिट्ठुदिट्ठेहि साधुहिं अहरिहं समणुसट्ठो ।
उण्हेहुण्हतरेहि य, चालिज्जति बद्धमूलो वि ॥४२३१॥

कप्पाकप्पविसेसे, अणधीए जो उ संजमा चलिओ ।
पुव्वगमो तस्स भवे, जाणंते जाइँ सुद्धाइँ ॥४२३२॥

“जह सो वीरणसढओ णदितीररुहो०” [“ठियगमिय०” “कप्पाकप्प०”] गाहासिद्धं । ठएहिं य गच्छंतैहिं य साहूहिं फरुसवयणेहिं चोइज्जंतो चालिओ मउएहिं य । सो जइ कप्पियाकप्पिए विसेसं ण जाणइ तस्स जहा गिहत्थसेहस्स । जो पुण जाणइ तस्स जाणि अहापरिग्गहियाणि ताणि कप्पंति संजयाणं, ण जाणि कीयादीणि ।

[सुत्तं]—निग्गंथीए णं तप्पढमयाए संपव्वयमाणीए कप्पति रयहरण-
गोच्छपडिग्गहमायाए चउहिं कसिणेहिं वत्थेहिं आयाए संपव्वइत्तए । सा य
पुव्वोवट्ठिया सिया एवं से नो कप्पइ रयहरणगोच्छपडिग्गहमायाए चउहिं
कसिणेहिं वत्थेहिं आयाए संपव्वइत्तए । कप्पति से अहापरिग्गहिएहिं वत्थेहिं
आयाए संपव्वइत्तए ॥३-१४॥

सुत्तं “निग्गंथीएणं तप्पढमताए संपव्वतमाणीए कप्पति जाव संपव्वइत्तए”

एसेव गमो नियमा, निग्गंथीणं पि होइ नायव्वो ।
जाणंतीणं कप्पति, घेत्तुं जैँ अहापरिग्गहिते ॥४२३३॥

समणीणं णाणत्तं, निज्जोगा तासि अप्पणो चउरो ।

चउरो पंच व सेसा, आयरिगादीण अट्ठाए ॥४२३४॥

“एसेव गमो०” [“समणीणं०”] गाहा । जहा णिग्गंथाणं भणियं सुत्तं, एवं निग्गंथीणं पि सुत्तं भणितव्वं । णवरं विसेसो चत्तारि णियोगा । अप्पणो गिण्हइ “जाणंतीणं०” पच्छद्धं । ‘सा य पुव्वोवट्ठिया सिया’ अस्य सूत्रस्येतद् पश्चार्द्धम् । सा जाणइ संजईणं कप्पाकप्पविसेसं तीए संजतीणं संजयाणं वा सट्ठाए दाहामि त्ति कीयादिं करेइ ताणि ण कप्पति । जाणि अहापरिग्गहियाणि^१ ताणि कप्पंति ।

॥ तिकसिणपगयं समत्तं ॥

॥ समोसरणपगयं ॥

[सुत्तं]—णो कप्पइ निग्गंथाण वा निग्गंथीण^१ वा पढमसमो-
सरणुद्देसपत्ताई चेलाइं पडिग्गहित्तए । कप्पति निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा
दोच्चसमोसरणुद्देसपत्ताई चेलाइं पडिग्गहित्तए ॥३-१५॥

सम्बन्धः—

दिट्ठं वत्थग्गहणं, न य वुत्तो तस्स गहणकालो उ ।
ओसरणम्मि अगेज्झं, तेण समोसरणसुत्तं तु ॥४२३५॥
अहवा वि सउवधीओ, सेहो दव्वं तु एयमक्खवायं ।
तं काले खित्तम्मि य, गज्झं कहियं अगज्झं वा ॥४२३६॥

“दिट्ठं वत्थग्गहणं०” [“अहवा वि०”] गाहाद्वयं । कण्ठ्यम् । निग्गंथ-निग्गंथीओ
पुव्ववण्णिणाणि । जत्थ सरीसो उवएसो तत्थ उभयं पि वारेइ । तेण दोण्ह वि कसिण कप्पइ
निग्गंथणिग्गंथीणं । किञ्च - न कप्पइ पढमसमोसरणुद्देसपत्ताई चीराणि पढमसमोसरणं ति वा,
जेट्ठोग्गहो ति वा वासावासं ति वा एगट्ठं, तम्मि समोसरणे खेत्तप्पत्ताण य कालप्पत्ताण य कप्पंति
चीराणि पडिगाहित्तए, एस सुत्तथो । एवं सुत्ते विभासियं । चोयगो चोएइ - उद्देस इत्युद्देशिकं ।
तं पढमसमोसरणे ण कप्पइ घेतुं ।

पढमम्मि समोसरणे, उद्देसकडं न कप्पती जस्स ।
तस्स उ किं कप्पंती, उगमदोसा उ अवसेसा ? ॥४२३७॥
उद्देसग्गहणेण व, उगमदोसा उ सव्वे जति गहिता ।
उप्पादणादि सेसा, तम्हा कप्पंति किं दोसा ? ॥४२३८॥
अहवा उद्दिस्स कता, एसणदोसा वि होंति गहिता तु ।
आदीअंतग्गहणे, गहिया उप्पादणा वि तर्हि ॥४२३९॥
एए अ तस्स दोसा, उडुबद्धे जं च कप्पते घित्तुं ।
कोई भणिज्ज दोसु वि, न कप्पति सुतं तु सूएति ॥४२४०॥

१. उभयस्स वि - सर्वत्र हस्तप्रतौ, एवम् अग्रेऽपि ।

“पढम्मि०” [“उद्देसग्गहणेण व०” “अहवा उद्दिस्सकता०” “एए अ०”] गाहा । जस्स पढम्मसमोसरणे उद्देसियं न कप्पइ अर्थादापन्नं तस्स सेसा अहाकम्मादओ पण्णरस उग्गमदोसा कप्पंति । अह भणह – उद्देसग्गहणेण सोलस वि उग्गमदोसा गहिया से तुब्भं, सेसा कप्पंति उप्पायणेसणा दोसा । अह भणह – जमुद्दिस्स जं पणिधाय कीरइ एवं एसणा दोसा वि तेच्चेव अतिगया तो भे उप्पायणा दोसा कप्पिस्संति । अह भणह – उग्गमदोसेण^१ एसणादोसेण य सुइएणं आदिरंतग्गहणेणं मज्झं पडिसिद्धं, एवं ते^२ भणंताण बितियसमोसरणे सव्वे वि दोसा कप्पिस्संति । केइ पुण भणेज्ज – बितिए कप्पइ । जम्हा चेवं सुत्ते चेव भण्णइ ‘कप्पइ निग्गंथाणं वा निग्गंथीणं वा दोच्चसमोसरणदोसपत्ताणि चेल्लाणि पडि-ग्गाहित्तए’ । तत्थायरिया भणंति – अम्हे दोसु वि न कप्पइ ।

एवं सुत्तविरोधो, दोच्चम्मि कप्पति त्ति जं भणितं ।

सुत्तणिवातो जम्मि त, तं सुण वोच्छं समासेणं ॥४२४१॥

“एवं सुत्तविरोहो” गाहा । चोयगो भणइ – एवं सुत्तविरोहो भवइ । जह भणइ – ‘दोसु वि न कप्पंति’ त्ति । तत्थायरिया भणंति – सुत्तनिवायं न याणसि ‘सुत्तनिवायो जम्मि उ^३ तं सुण, वोच्छं समासेणं’ ।

समोसरणे उद्देसे, छव्विधे पत्ताण दोणह पडिसेधो ।

अप्पत्ताण उ गहणं, उवधिस्सा सातिरेगस्स ॥४२४२॥ [नि०]

“समोसरणे०” गाहा । समोसरण त्ति वा जेट्ठेग्गहे त्ति वा एगट्ठं । दोच्चसमोसरण त्ति वा उडुबद्धे त्ति वा एगट्ठं । उद्देसस्स छक्का णिद्देसो णामुद्देसो ठवणुद्देसो दव्वुद्देसो खेतुद्देसो कालुद्देसो भावुद्देसो । नामत्थापणे पूर्ववत् ।

दव्वेणं उद्देसो, उद्दिसति जो व जेण दव्वेणं ।

दव्वं वा उद्दिसते, दव्वब्भूओ तदट्ठी वा ॥४२४३॥

“दव्वेणं०” गाहा । ‘दव्वेणं’ति जधा रयहरणेणं उद्दिसइ । जो व जेण दव्वेण उद्दिसइ तिविहेण सचित्तादिणा । सचित्तेण जहा – गोहि गोमिउ । अचित्तेणं जहा – छत्तेण^४ छत्ती । मीसएण [जहा] सगडेण सागडियो । ‘दव्वं वा उद्दिसइ’^५ त्ति । वाहिए समणं दव्वं उद्दिसइ-अमुगं मे देहि । ‘दव्वब्भूओव’ त्ति जो जाणओ अणुवउत्तो उद्देसइ । ‘तदट्ठी व’ त्ति जहा धणुव्वेदं द्रव्यनिमित्तं उद्दिसइ ।

१. उग्गमदोसेहिं – अ इ । २. तेण अ इ । ३. त. – मुच । ४. छिदेणं – अ इ । ५. उद्दिसते – मुच ।

खित्तम्मि जम्मि खित्ते, उद्दिस्सति जो व जेण खेत्तेण ।

एमेव य कालस्स वि, भावो उ पसत्थमपसत्थो ॥४२४४॥

“खित्तम्मि०” गाहा । अहवा जो जेणं खेत्तेणं उद्दिस्सइ । जहा—सोरट्टुगमादिं । काले जहा—सुसमसुसमओ ।

कोहादी अपसत्थो, णाणामादी य होइ उ पसत्थो ।

उदओ वि खलु पसत्थो, तित्थकराऽऽहारउदयादी ॥४२४५॥

“कोहादी०” गाहा । कण्ठ्या । एत्थ खेत्तेण य कालेण य अत्थाधिकारो । उद्देस त्ति गयं ।

इदाणिं पत्ताणं ति ।

खेत्तेण य कालेण य, पत्तापत्ताण होति चउभंगो ।

दोहि वि पत्तो ततितो, पढमो बित्तिओ य एक्केणं ॥४२४६॥

“खेत्तेण०” गाहा । एत्थ चत्तारि भंगा, खेत्तेणं पत्ता ण कालेणं, कालेणं पत्ता न खेत्तेण, खेत्तेण वि कालेण वि पत्ता, णावि खेत्तेण णावि कालेण । तत्थ पढमभंगो -

वासाखेत्त पुरोक्खड, उडुबद्धे ठियाण खेत्तओ पत्तो ।

अद्धाणमादिएहिं, दुल्लभखित्ते व बीओ उ ॥४२४७॥

आसाढपुण्णिमाए, ठिया उ दोहिं पि होंति पत्ता उ ।

तत्थेव य पडिसिज्झइ, गहणं ण उ सेस भंगेसु ॥४२४८॥

“वासाखेत्त पुरोक्खड०” पुव्वद्धं । जत्थ उडुबद्धे मासकप्पो कओ, अन्नं च वासावासपाउगं खेत्तं णत्थि, ताहे तत्थेव ते वासावास गय त्ति, एए खेत्तओ पत्ता ण कालओ । जेण ण वाव (?) आसाढपुण्णिमाए त्ति बित्तिभंगो । अद्धाणपडिवन्नाणं वासावासपाउगं वा खेत्तं दुल्लहं, आसाढपुण्णिमा पत्ता एस बित्तिभंगो । तइओ आसाढपुण्णिमाए वासावासपाउगे ठियाणं चतुत्थो भंगो । उडुबद्धे ठियाण । एएसु चउसु भंगेसु जो एस तइओ भंगो एत्थ पडिसिद्धं वत्थाण गहणं न सेसेसु भंगेसु । जम्हा तइयभंगे ण कप्पइ उवही घेतुं, जम्हा अपत्तेहिं चेव खेत्तकालेहिं अणागयं उवही घेतव्वो । तस्स पुण इमं परिमाणं ।

दुण्हं जओ एगस्सा, णिप्फज्जति जं च होति वासासु ।

अग्गहणम्मि वि लहुगा, तत्थ वि आणादिणो दोसा ॥४२४९॥

“दोण्हं०” गाहा । दोन्हं दोन्हं जणाणं एक्कस्स उवकरणं अइरेगं भवइ अत्तणो दुगुणाणं ‘जं च होइ वासासु’ त्ति जं च वासासु उवग्गहियं तं च जाणिऊण घेत्तव्वं । अह न गेण्हइ चउलहुगं आणादिणो दोसा । एत्थ दिट्ठंतं आयरिया करेति ।

दव्वोवक्खर णेहादियाण तह खार कडुय भंडाणं ।

वासारत्त कुडुंबी, अतिरेगं संचयं कुणति ॥४२५०॥

वणिया ण संचरंती, हट्ठा ण वहंति कम्मपरिहाणि ।

गेलण्णाऽऽएसेसु व, किं काहिति अगहिते पुव्विं ? ॥४२५१॥

“दव्वोवक्खर०” [“वणियाण०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् ।

तह अन्नतित्थिगा वि य, जो जारिसो तस्स संचयं कुणति ।

इह पुण छण्ह विराहणा, पढमम्मि य जे भणिय दोसा ॥४२५२॥

रयहरणेणोल्लेणं, पमज्जणे फरुससाल पुढवीए ।

गामंतरितं गलणे, पुढवी उदगं च दुविधं तु ॥४२५३॥

“तह अन्नतित्थिया वि०” [“रयहरणे०”] गाहा । परिब्भट्टया मट्टिय दंत-कट्टाणं सरजक्खा छार-मट्टियादीणं । साहूणं पुण अगेण्हणणे छक्कायविराहणा भवइ । कहां पुण ? एक्कं रयहरणं संउल्लं ते य कुंभगारसालाए ठिया । तेणं परिगलंतेणं पुढविकायं विराहंति, विभासा । “उदगं च दुविहं व” त्ति भोम्मं अंतरिक्खं च ।

अहवा अंबीभूए, उदगं पणओ य तावणे अगणी ।

उल्लंडगबंध तसा, ठाणाइसु केण व पमज्जे ॥४२५४॥

“अहवा अंबीभूए०” गाहा । तम्मि अंबीभूते जो आउक्काओ पडइ सो विद्धंसेइ, मयलेप्पणओ सम्मुच्छंति । अह अगणिक्काए तावेइ तो अगणिवहो । गोलगबद्धेणं रयहरणेणं पमज्जंतो तसा विराहेइ । अह तेण ण पमज्जति अण्णम्मि अविज्जमाणे ठाणादीणि केण पमज्जतु^२ तु ? । एवं ताव रयहरणे ।

एमेव सेसगम्मि, संजमदोसा उ भिक्खणिज्जोए ।

चोल निसिज्जा उल्ले, अजीर गेलण्णमायाए ॥४२५५॥

“एमेव०” गाहा । एवं वासत्ताणादीहिं सव्वेहिं उवकरणेहिं विभासा गाहासिद्धं । इमो

अण्णो य दोसो अइरेगगेण्हणे-

अद्धाणणिग्गतादी, परिता वा अहव णट्टु गहणम्मि ।
जं च समोसरणम्मि, अगेण्हणे जं च परिभोगो ॥४२५६॥

“अद्धाण०” गाहा । पूर्वार्द्धस्य व्याख्या-

अद्धाण णिग्गयादीणमदेते होति उवधिनिष्फन्नं ।
जं ते अणेसणऽग्गिं, सेवे देतऽप्पणा जं च ॥४२५७॥

“अद्धाण णिग्गया०” गाहा । कण्ठ्या । ‘पढमम्मि य जे भणियदोसा’ ‘जं च समोसरणम्मि’ अस्य व्याख्या-

अत्तट्टा परट्टा वा, ओसरणे गेण्हमाणे पण्णरस्स ।
दाउं परिभोग छप्पति, डउरं उल्ले य गेलण्णं ॥४२५८॥

“अत्तट्टा०” पुव्वद्धं । पुव्वं अगहिए अप्पट्टाए वा अद्धाणणिग्गयादीणं वा अट्टाए पढमसमोसरणे गेण्हइ । आहाकम्मियादीहिं पण्णरसेहिं दोसेहिं लब्भइ । “अगेण्हणे जं च परिभोगो” त्ति अस्य व्याख्या । “दाउं परिभोग” पच्छद्धं । अहवा अद्धाणनिग्गयादीणं दाउं^१ तं चेवेक्कं वाहेइ, तं उल्लं परिभुज्जंतं छप्पडियाओ समुच्छंति । ताओ अन्न-पाणे पडंति तेण डउरं^२ जायइ । उल्लेण य रत्तिं पाउएण सुयंतस्स ण जीरइ तेण गेलण्णं ।

तम्हा उ गेण्हियव्वं, बितियपदम्मि जहा ण गेण्हेज्जा ।
अद्धाणे गेलन्ने, अहवा वि भवेज्ज असतीए ॥४२५९॥

“तम्हा उ०” गाहा । अस्य व्याख्या-

कालेणेवइएणं, पाविस्सामंतरेण वाघातो ।
गेलण्णे वाऽऽतपरे, दुविधा पुण होति असती उ ॥४२६०॥

“कालेणेवइएणं०” गाहा । ते अद्धाणपडिवण्णा, ते चिंतेति - एवइएण कालेणं पावेस्सामो । तो गहिए उवगरणे एहिति वासावासो । नवरं अंतरा वरिसिओ, सत्थस्स वाघाओ जाओ, जेण किंचि कालं पहे ठिओ सत्थो । सेसं कण्ठ्यम् । दुविहा असई - संतासई असंतासई य । तत्थ संतासई य बहवे ते साहुणो अकप्पिया, अहवा असिवगहिया ते गिहत्था जेसु मग्गियव्वं । असंता असती इमा - मग्गिज्जमाणो न लद्धो उवही । एएहिं कारणेहिं अगहिए

सुद्धो । तेसिं पुण इमा सामायारी । वासावासे ठायमाणेणं ।

गहिए व अगहिते वा, अप्पत्ताणं तु होति अतिगमणं ।

उवही संथारग पादपुंछणादीण गहणद्वा ॥४२६१॥

“गहिए व०” गाहा । गहिए वा पुव्वं अगहिए वा वासावासपाउगम्मि उवहिम्मि ‘अप्पत्ताणं’ ति अप्राप्तयामेव आसाढपुन्निमाए वासावासजोग्गं खेत्तं अतिगंतूण आगम्येत्यर्थः । ततो वासावासजोग्गो उवही घेत्तव्वो । संथारया, पादपुंछणं रयहरणं । आदिग्गहणेणं डगलादि^१, एतेण कारणेण अप्पत्ते काले अतियम्मइ । एतदेवार्थम् -

कालेण अपत्ताणं, पत्ताऽपत्ताण खेत्तओ गहणं ।

वासाजोगोवधिणो, खेत्तम्मि तु डगलमादिणि ॥४२६२॥

“कालेण०” गाहा कण्ठ्या ।

डगल ससरक्ख कुडमुह, मत्तगतिग लेव पादलेहणिया ।

संथार पीढ फलगा, णिज्जोगो चेव दुगुणो तु ॥४२६३॥

चत्तारि समोसरणे, मासा किं कप्पती ण कप्पति वा ।

कारणिग पंच रत्ता, सब्वेसिं मल्लगादीणं ॥४२६४॥

“डगल०” [“चत्तारि०”] गाहा । एवं गहिए जे अण्णे चत्तारि मासा तेसु चउसु मासेसु किं कप्पइ ण कप्पइ घेतुं ? आयरिया भणंति - उस्सग्गेणं ण कप्पइ, कारणे कप्पइ । किं कारणं ? ते खेत्ताणं अलंभे आसाढपुन्निमाए चेव ठिया, तेहिं य उवही ण गहिओ संथारगादी, ताहे जाव पंचरत्तं ताव गेण्हंति, पच्छ पंच दिवसे पज्जोसवणाकप्पं कर्हेति, दसमीए पज्जोसमेंति । एएण कारणेण कप्पइ पंचरत्तं । अहवा पंचमीए पत्ता ताहे तहेव ^२पंचरत्तगा वडुंति जाव भद्दवयसुद्धं पंचमी तम्मि गहिए वा अवस्स पज्जोसवेयव्वं । एवं पंचरत्ता कारणिया भणिया ।

तेसिं तत्थ ठिताणं, पडिलेहुच्छुद्धचारणादीसु ।

लेवाईण अगहणे, लहुगा पुव्वि अगहिते वा ॥४२६५॥

“तेसिं तत्थ०” गाहा । तेषामिति साधूनां वासावासजोग्गे खेत्ते ठियाणं इमा सामायारी । उच्छुद्ध विप्पइन्नं पडिलेहेयव्वं, वासावासुप्पन्नं जेण पओयणं होज्जा, ताणि पुण चारणादीसु पडिलेहिज्जंति । किं कारणं पडिलेहिज्जंति ? उच्यते -

१. पिदलादि अ ब क ड इ । २. पंचमीय एवं एतं दस पंचरत्तगा । अ ब क ड इ । अयं पाठो मुचगत विचूपाठानुसारेण संशोधितः ।

वासाण एस कप्पो, ठायंता चेव जाव उ सकोसं ।
परिभुत्त विप्पइण्णं, वाघातट्ठा निरिक्खंति ॥४२६६॥

“वासाण०” गाहा । सामायारी चेव एसा । जाव सकोसं जोयणं ताव पडिलेहेँति । जं पुव्वं परिभुत्तं पडिलेहेइ वाघातार्थम् । को पुण वाघाओ ? उच्यते—

अद्धाणनिग्गतादी, झामिय वूढे व सेह परिजुण्णे ।
आगंतु बाहि पुव्वं, दिट्ठं अस्सण्णिण-सण्णीसु ॥४२६७॥

[“अद्धाणनिग्गयादी०”] अद्धाणनिग्गतादी साधू एज्ज, असिवादीहिं वा कारणेहिं एज्ज, ताहे तेसिं दायव्वं वासावासपाउगं, झामिएण वा उवकरणेण एज्ज, अप्पणो वा झामियं वूढो वा अच्चोदएणं तेसिं अन्नेसिं वा । एएहिं कारणेहिं इमाए जयणाए गेण्हेज्ज । “आगंतुगाहिं पुव्वं” गाहापच्छद्धं । “आगंतु” त्ति ।

तालायरे य धारे, वाणिय खंधार सेण संवट्टे ।
लाउल्लिग वइग सेवग, जामाउग पंथिगादीसुं ॥४२६८॥

“तालायरे य०” गाहा । लाउल्लिया डंगरा जा एते उद्धिट्ठा चारणादीया एएसु पुव्वं गवेसियव्वं । जे^२ बाहिं भिक्खयरिया गामातेसु ठिया चारणादी असई एतम्मि चेव जत्थ ठिया संजया तेसु गवेसइ । एयस्स वक्खाणं—

आगंतुएसु पुव्वं, गवेसती चारणादिसू बाहिं ।
पच्छ जे सग्गामं, तालायरमादिणो एंति ॥४२६९॥
लद्धूण णवे इतरे, समणाणं देज्ज सेव जामादी ।
चारण धार वणीणं, पडंति इयरे उ सट्ठितगा ॥४२७०॥

“आगंतुएसु०” [“लद्धूण०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् । एए स^३ घेप्पमाणे पुव्वं दिट्ठं वा अदिट्ठं वा गिण्हंतस्स णत्थि दोसो । किं कारणं ? तेसि पडंतियाणि तेण भद्दयंतदोसा नत्थि —

इदारिणं ‘दिट्ठं अस्सण्णिणसण्णीसु’ त्ति । जइ चारणादीसु ण लब्भंति ताहे —

बहिअंतं ऽसण्णिण सण्णिणसु, जं दिट्ठं तेसु चेव जमदिट्ठं ।
केयि दुहओ वऽसण्णिणसु, गहिते सण्णीसु दिट्ठितरे ॥४२७१॥

“बहिअंत०” गाहा । बाहिं भिक्खायरियागामेसु असण्णीसु दिट्ठं मगंतु, असइ बाहिं चेव सत्रीसु दिट्ठं, असइ बाहिं चेव असत्रीसु दिट्ठं, असइ बाहिं चेव असत्रीसु अदिट्ठं । एवं

अंतो वि । केसिं चि आयरियाणं आदेसो - पुव्वं असन्नीसु दोहिं वि पगारेहिं - बाहिं अंतो अदिट्ठं दिट्ठं च, ताहे सन्नीसु घेतत्त्वं । किं कारणं ? सन्नी उग्गमादओ वि कुज्जा ।

कोई तत्थ भणेज्जा, बाहिं खेत्तस्स कप्पती गहणं ।

गंतुं ता पडिसिद्धं, कारण गमणे बहुगुणं तु ॥४२७२॥

एवं नामं कप्पति, जं दूरे तेण बाहि गिण्हंतु ।

एवं भणंति गुरुगा, गमणे गुरुगा व लहुगा वा ॥४२७३॥

“कोई०” [“एवं नाम कप्पति०”] गाहा । कश्चिदेवं ब्रूयात् चोदक इत्यर्थः । स आह - यस्मादुक्तं बाहिरगामेषु पढमं घेतत्त्वं, असइ अंतो, एवं किं प्राप्तम् ? यदूरे क्षेत्रस्य तत् कल्पते इति कृत्वा बाहिं खेत्तस्स घेतत्त्वं । तत्थ नत्थि दोसा । आयरिओ भणइ - तस्स । :: (चतुर्गुरु) गमणे चउलहुगा^१, बाहिं गेण्हइ चउगुरुगा । कारणे पुण बाहि खेत्तस्स गम्मेज्ज घिप्पेज्ज वा । तत्थ ‘कारणे गमणे य बहुगुणं^२ णच्चो’ एयं एत्थ वक्खाणेइ - तत्थ कारणगमणं इमं-

संबद्ध भाविएसू, कप्पति जा पंच जोयणे कज्जे ।

जुण्णे व वासकप्पं, गेण्हति जं बहुगुणं चऽण्णं ॥४२७४॥

“संबद्ध०” गाहा । साहम्मिय परंपरणे^३ संबद्धेषु खेत्तेसु ठिया, तत्थ कप्पइ चत्तारि पंच जोयणाणि गंतुं वसियुं वद्दमाणि^४ वहणट्टयाए । एत्थंतरा केइ सण्णिणो णिमंतेज्जा वासत्ताणेणं, तस्स वासत्ताणो जुन्नो तं च घणमसिणं । ताहे बहुगुणतरं ति काउं गेण्हेज्जा, पडलाणि^५ वा से ज्जणाणि^६ घण-मसिणेहिं णिमंतेज्जा तेण गिण्हज्ज बहुगुणंतरं ति काउं, आयरियपाउगं वा वत्थं लब्भेज्ज । एवं दिट्ठं कारणे गमणं गहणं च । णिक्कारणे पुण ण वट्टइ गंतुं । कारणे गओ य णिक्कारणे गेण्हइ तो -

आहाकम्मुद्देसिय, पूतीकम्मे य मीसजाए य ।

ठवणा पाहुडियाए, पादोकर कीत पामिच्चे ॥४२७५॥

परियट्टिए अभिहडे, उब्भिण्णे मालोहडे इ य ।

अच्छिज्जे अणिसिट्टे, धोते रत्ते य घट्टे य ॥४२७६॥

१. चउगुरुगा क ड । अथ क्षेत्राद् बहिर्गच्छति ततो गुरुका वा लघुका वा प्रायश्चित्तम् । मलवृ मुच । २. बहुगुणं तु - मुच । ३. परस्परं इति मलवृ । ४. वच अ ब क इ, चेव ड । साधर्मिकानामुदन्तवहनार्थं मलवृ मुच । ५. पडला काउ नास्ति अ क ड इ । ६. से अण्णाणि । इति भाव्यम् ? ।

“आहाकम्मुद्देसिय०” [“परियट्टिए०”] गाहाद्वयं । गहिए लिप्पइ, अह न गेण्हइ ण लिप्पइ ।

एते सव्वे दोसा, पढमोसरणे ण वज्जिता होंति ।

जिणदिट्ठेहि अगहिते, जो गेण्हति तेहि सो पुट्ठो ॥४२७७॥

“एते सव्वे दोसा०” गाहा । “एते”त्ति जे आहाकम्मादी उद्धिटा एएण वज्जिया होंति । पढमसमोसरणे गेण्हंतिहिं जिणदिट्ठेहिं दोसेहिं “अगहित” त्ति जइ विहिसुद्धं गेण्हंति तथा वि तेहिं आहाकम्मादीहिं पुट्ठो भवइ । जम्हा दोसो उरे थावेइ । “लेवाडी०”^१ पच्छद्धं । अस्य व्याख्या - सीहावलोगिएणं लेवो पुव्वं चेव घेत्तव्वो । आदिग्गहणेणं तण-डगला, अह पुव्वं ण गहियाणि चउलहुगा । अह समोसरणे गेण्हइ :: (चतुर्गुरु), धोते रते घट्टे मट्टे य चउलहुगा सेसाणं पच्छित्तं पेढियाए भणियं ।

पढमम्मि समोसरणे, जावतियं पत्त चीवरं गहियं ।

सव्वं वोसिरियव्वं, पायच्छित्तं च वोढव्वं ॥४२७८॥

“पढमम्मि०” गाहा । जं कारणे चारणादीसु गहियं तं कए कज्जे परिट्टुविज्जइ अपरिणामगणिमित्तं पच्छित्तं वोढव्वं । जइ इमेण कारणेण पुव्वं उवही ण गहिउ ।

सज्झायट्ठो दप्पेण वा वि जाणंतए वि पच्छित्तं ।

कारण गहियं तु विदू, धरेंतऽगीएसु उज्झंति ॥४२७९॥

“सज्झायट्ठो०” गाहा । “विदु”त्ति गीतत्था जइ सव्वे गीतत्था कारणे गहियं करेंति अगीतत्थ मिस्सा परिट्टुवेंति ।

इयारिणिं जम्मि काले वासावासं ठाइयव्वं, जाए वा विहीए एगं भण्णइ -

आसाढपुण्णिमाए, वासावासासु होति अतिगमणं ।

मग्गसिरबहुलदसमी, उ जाव एकम्मि खेत्तम्मि ॥४२८०॥

बाहिं ठिया वसभेहिं, खेत्तं गाहेत्तु वासपाउगं ।

कप्पं कधेत्तु ठवणा, सावणबहुलस्स पंचाहे ॥४२८१॥

“आसाढपुण्णिमाए०” [“बाहिं ठिया०”] गाहा । एईसे वक्खाणगाहा “बाहिं खेत्तस्स ठिया०” गाहा । आसाढपुण्णिमाए खेत्तबाहिं ठाइत्ता वसभा खेत्तं अतिगंतूण वासावासजोग्गाणि संथारय-खेल-मल्लयादीणि गेण्हंति । काइय-उच्चारदीण या भूमीउ बंधंति

तओ पंचदिवसा पओसणाकप्पं कहेत्ता सावणबहुलपक्खस्स पंचमीए अइगंतुं पज्जोसवेत्ति, पज्जोसवेत्ता उक्कोसेण मग्गसिरबहुलदसमी जाव ताव तत्थ अच्छित्त्वं होज्ज । किं कारणं एच्चिरं कालं वसंति ? जइ चिक्खलो वासं वा अहुण पडियं तेण एच्चिरं । इहरा कत्तियपुणिणमाए चेव णिगंगंतव्वं ।

एत्थ तु^१ अणभिग्गहियं, वीसतिरायं सवीसगं मासं ।

तेण परमभिग्गहियं, गिहिणायं कत्तिओ जाव ॥४२८२॥

“एत्थ तु अणभिग्गहियं०” गाहा । अस्मिन्यत्र पज्जोसवितेत्यर्थः । अणभिग्गहियं णाम गिहत्था जइ पुच्छंति-ठिय वासावासं ?, एवं पुच्छिएहिं भाणियव्वं-न ताव ठामो । केवच्चिरं कालं ? वीसतिरायं वा सवीसतिरायं वा मासं । जइ वासासु अहिमासगो पडिओ तो वीसतिरातं गिहिणायं न कज्जइ । अह न पडिओ अहिमासगो तो सवीसतिरायं मासं गिहिणायं न कज्जइ । किं पुण एवं ? उच्यते -

असिवाइकारणेहिं, अहवण वासं ण सुट्टु आरब्धं ।

अभिवड्डियम्मि वीसा, इयरेसु सवीसती मासे ॥४२८३॥

“असिवादी०” गाहा । असिवादीणि कारणाणि जायाणि अहवा ण सुट्टु वासिउं पयत्तो । ताहे लोगो अणवुट्ठि त्ति काउं धन्नसंगहं करेइ^२ । ताहे असंथरंताणं णिग्गमणं होज्ज । तेहि य भणियं - ठियामो त्ति । पच्छा लोगो भणेज्जा एत्तिलयं पि एतेण जाणंति ? एवं पवयणोवघाओ भवइ । अन्रं च ‘ठिया मो’ त्ति भणिए लोगो चिंतेइ - जाणंति एए अवस्सं वरिसइ । ताहे लोगो घरच्छवणं करेइ, अहरा परियालए खणइ (?), हलकुलियणंगलाणि य पवत्तंति । एवं संजमविराहणा । तेण सवीसइराए मासे अभिग्गहिए गृहिणातमित्यर्थः ।

एत्थ उ पणगं पणगं, कारणिगं जा सवीसती मासो ।

सुद्धदसमीठियाण व, आसाढीपुणिणमोसरणं ॥४२८४॥

“एत्थ उ पणगं०” गाहा । आसाढचाउम्मासिए पडिक्कंते पंचहिं दिवसेहिं एहि । जत्थ जत्थ वासावासजोगं पडिप्पुयं तत्थ तत्थ पज्जोसवेयव्वं जाव सवीसइराओ मासो ।

इय सत्तरी जहण्णा, असिती णउई दसुत्तर सयं च ।

जति वासति मग्गसिरे, दस राया तिणिण उक्कोसा ॥४२८५॥

“इय सत्तरि०” गाहा । अस्य व्याख्या—“भद्वय०” गाहा^३ । सत्तरि कहां भवइ ? ते

१. य मुच । २. वारेइ अ इ । ३. एषा गाथा न दृश्यते मुच । निशीथभाष्ये कल्पनिर्युक्तावपि न दृश्यते ।

सवीसइरातं मासं हिंडियाणं लद्धं खेत्तं । भद्रपदसुद्धपंचमीए पओसवेत्ता कत्तियपुण्णिमाए पडिक्कमित्ता बिइयदिवसे निग्गया । जइ भद्रवय थोवा मासाए^१ पज्जोसवेत्ति पंचसत्तरि भवइ । जइ भद्रवयबहुलदसमी य ठिया तओ असीति भवइ । एवं जाव अह आसाढपुत्तिमाए ठिया ता ताहे वीसुत्तरं सयं भवइ । कहां छम्मासिओ जेट्ठोग्गहो ? उच्यते -

काऊण मासकप्पं, तत्थेव ठिताणऽतीते मग्गसिरे ।

सालंबणाण छम्मासिओ उ जेट्ठोग्गहो होति ॥४२८६॥

“काऊण०” गाहा । उडुबद्धिए आसाढमासकप्पे कए वासावासपाउगगस्स खेत्तो असईए तत्थेव वासावासो कायव्वो त्ति आसाढसुद्धदसमीए चेव ठिया पंचहिं दिवसेहिं पज्जोसवणाकप्पं कहेत्ता चाउम्मासिए चेव पज्जोसवेत्ति । तं पुण इमेण कारणेणं मग्गसिरं अच्छिज्जइ जइ वरिसइ^२ । पच्छद्धं कण्ठ्यम् । आलंबणं वासं पडइ, चिक्खल्लो । आसाढो वासारत्तिआ य चत्तारि मग्गसिरो य एते च्छ एवं छम्मासिओ जेट्ठोग्गहो । पच्छ णेहि प्लवंतेहिं वि निग्गंतव्वं ।

अह अत्थि पदवियारो, चउपाडिवयम्मि होति निग्गमणं ।

अधवा वि अणित्ताणं, आरोवण पुव्वनिद्धिद्धा ॥४२८७॥

“अह अत्थि०” गाहा । “चउपाडिवयम्मि” त्ति । अह पदविचारो अत्थि चउसु मासेसु पत्तेसु । मग्गसिरपाडिवए चेव निग्गंतव्वं । अह निक्कारणे ण निग्गच्छइ । आरोवणा पुव्वभणिया मासकप्पे । तम्हा निग्गंतव्वं । निग्गंताणं इमा सामायारी -

पुण्णम्मि निग्गयाणं, साहम्मिय खेत्तवज्जिते गहणं ।

संविग्गाण सकोसं, इयरे गहियम्मि गेण्हंति ॥४२२२॥

“पुण्णम्मि०” गाहा । ते निग्गया समाणा जत्थ साधम्मिएहिं ण कओ वरिसारत्तो तत्थ गेण्हंति वत्थाइं । जत्थ पुण कओ वरिसारत्तो तत्थ सकोसं जोयणं परिहरेत्ता गिण्हंति । इयरे नाम पासत्था, तेहिं जत्थ कओ वरिसारत्तो तत्थ तेहिं गहिए गिण्हंति । किं कारणं ? अत उच्यते-

वासासु वि गिण्हंती, णेव य नियमेण इतरं विहरंती ।

तहिइं सुद्धमसुद्धे, गहिए गिण्हंति जं सेसं ॥४२८९॥

“वासासु वि०” गाहा । कण्ठ्या । संविग्गेहिं जत्थ कओ वरिसारत्तो तत्थ इमा विशेष-
व्याख्या-

१. भद्रवयअवयथामासाए अ ब क ड इ । भद्रवयअवमासाए इति भाव्यम् ? । २. वासइ मुच ।

सखेत्ते परखेत्ते वा, दो मासा परिहरित्तु गेण्हंति ।

जं कारणं ण निग्गय, तं पि बहिंझोसियं जाणे ॥४२२०॥

“सखेत्ते०” गाहा । सखेत्त नाम जत्थ अप्पणा वासारत्तो कओ । परखेत्त जत्थ सन्नेहिं^१ संविग्गेहिं कओ । एएहिं दोहिं वि खेत्तेहिं दो मासे परिहरित्ता गेण्हंति । जत्तिल्लयं च कालं खेत्ताओ ण निग्गया तं बाहिं निग्गयं चैव गणेयव्वं । जइ मासेण निग्गया एकं मासं परिहरिज्जइ जइ दसदिवसे अच्छिया पन्नासं परिहरंति, अह वीसं अच्छिया चत्तालीसं दिवसा परिहरंति । एवं ताव जत्थ कारणेण दसरायादि अच्छिया तत्थ अणिमंतिए एवं भणियं ।

इदाणिं पच्छा निमंतेति तत्थ विही भन्नइ—

चिक्खल्ल वास असिवादिएसु जहिं कारणेसु उ ण णिंति ।

दिंते पडिसेधेत्ता, गेण्हंति उ दोसु पुण्णेसु ॥४२११॥

“चिक्खल्ल०” गाहा । एत्थ पुत्रेसु दोसु मासेसु घेत्तव्वं, णत्थि झोसणा । किं पुण्ण कारणा दोमासा परिहरिज्जंति ? अत उच्यते—

भावो उ णिग्गतेहिं, वोच्छिज्जइ देति ताइं अण्णस्स ।

अत्तट्ठेति व ताइं, एमेव य कारणमणिंते ॥४२१२॥

“भावो उ०” गाहा । एयं निग्गच्छंताण भणियं ‘एमेव^२ कारणमणिंते’ त्ति जत्थ असिवादीहि कारणेहिं ण निग्गच्छंति तहिं पि एमेव गहणं वत्थस्स दोसु मासेसु घेत्तव्वं झोसणा वा ।

इदाणिं अववाए जयणा भण्णइ—

गच्छे सबालवुट्ठे, असती परिहर दिवड्डुमासं तु ।

पणतीसा पणुवीसा, पण्णरस दसेव एक्कं च ॥४२१३॥

“गच्छे०” गाहा । से बाल^३-वुट्ठस्स व्याख्या—

बालऽसहुवुट्ठअतरंतखमगसेहाउलम्मि गच्छम्मि ।

सीतं अविसहमाणे, गेण्हंति इमाएँ जयणाए ॥४२१४॥

“बालऽसहु०” गाहा । कण्ठ्या । शेषस्य व्याख्या—

१. अन्नेहिं इति भाव्यम् ? यत्रापरे मलवृ मुच । २. एमेव य मुच । ३. सबाल इति भाव्यम् ?

पंचूणे दो मासे, दसदिवसूणे दिवड्डुमासं वा ।

दस पंचऽधियं मासं, पणुवीसदिणे व वीसं वा ॥४२९५॥

पन्नरस दस य पंच व, दिणाणि परिहरिय गेण्ह एगं वा ।

अहवा एक्केक्कदिणं, अउणड्ढिदिणाइं आरब्भ ॥४२९६॥

“पंचूणे०” [“पन्नरस०”] गाहाद्वयम् । “एगं व” त्ति अस्य व्याख्यानपदं । अहवा एक्केक्कदिणादि परिहरिय गेण्हति, अहवा एगूणसट्टादिदिवसा परिहरिय गेण्ह ।

[सुत्तं]—कप्पति उभयस्स वि^१ दोच्चसमो सरणुद्देस पत्ताई चेलाइं पडिग्गाहित्तए^२ ।

अस्य व्याख्या—

बिइयम्मि समोसरणे, मासा उक्कोसगा दुवे होंति ।

ओमत्थग परिहाणीय पंच पंचेव य जहण्णे ॥४२९७॥

“बिइयम्मि०” गाहा । जत्थ मासकप्पं करेंति तत्थेव उवहिं उपाएंति । तओ निग्गया दो मासा परिहरित्ता गेण्हियव्वं आगंतव्वं वा । बिइयपदे सबालवुड्डा उलेउं मच्छिय^३ परिहाणीए तओ निग्गया दो मासा पभूणा विभासा । अत्र वक्खाणगाहा -

अपरिहरंतस्सेते, दोसा ते च्चेव कारणे गहणं ।

बाल वुड्डाउले गच्छे, असती दस पंच एक्को य ॥४२९८॥

“अपरिहरंतस्सेते०” गाहा । णिक्कारणे दो मासा अपरिहरंतस्स पच्छित्तं । कारणे पुण जयणाए सुद्धो । इमं परखेत्ते वासावासे मासकप्पे य विसेसं भण्णइ - जत्थ सन्नेहिं साहूहिं मासकप्पो वासावासाओ कओ ।

करणाणुपालयाणं, भगवतो आणं पडिच्छमाणाणं ।

जो अंतरा उ गेण्हति, तट्टाणारोवणमदत्तं ॥४२९९॥

“करणाणुपालयाणं०” गाहा । क्रियत इति करणं सामायारी इत्यर्थः । तमन्य-पालयंतीति^४ करणाणुपालया संविग्गा साहू इत्यर्थः । भगवंता तित्थगरा तेषामाज्ञां पडिच्छति, गृण्हन्त्यनुपालयन्तीत्यर्थः । तेहिं जत्थ वासावासो कओ मासकप्पो वा तत्थ दोसु मासेसु गएसु ते गय त्ति काउं जइ पंचसु राइंदिएसु अपुन्नेसु गेण्हति उवहिं । उवहिनिष्पन्नं पच्छित्तं ।

१. निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा - मुच । २. इदं सूत्रं पूर्वमुपन्यस्तमपि अत्र पुनर्न्यस्तम् - सं. । ३. गच्छे पंचग - इति भाव्यम् ? ४. तमनुपालयंतीति इति भाव्यम् ?

साहम्मिय तेण य त्ति काउं अणवट्ठो सुत्तादेसेणं एयं अदत्तगहणं । अह निस्संक्रियं जाणंति,
गया अन्नदेसं, गेण्हंता पंचण्ह राइंदियाण आरओ विसुद्धा । अस्य व्याख्यानगाहा -

उवरिं पंचमपुण्णे, गहणमदत्तं गत त्ति गेण्हंति ।

अणपुच्छ दुपुच्छ वा, तं पुण्णे गत त्ति गेण्हंति ॥४३००॥

गोवाल वच्छवाला, कासग आदेस बाल वुड्ढाई ।

अविधी विही उ सावग, महतर छुवकम्मि लिंगत्था ॥४३०१॥

“उवरिं पंचमपुण्णे०” गाहा । तं पुत्रं गया अगया वा ते संक्रिए विहिपुच्छ अविहि
पुच्छ अ विहिपुच्छ य भवति । तत्थ अविहिपुच्छ - “गोवाल०” गाहा । गोवालादीए
पुच्छंति । ते रत्ति एंति किं ते जाणंति ? विहिपुच्छ महत्तरादि ।

गंतूण पुच्छिऊण य, तेसिं वयणे गवेसणा होति ।

तेसाऽऽगतेसु सुद्धेसु जत्तियं सेस अग्गहणं ॥४३०२॥

“गंतूण०” गाहा । अस्य व्याख्या-

उप्पन्नकारणाऽऽगंतु पुच्छिउं तेहि दिण्ण गेण्हंति ।

तेसाऽऽगयेसु सुद्धेसु जत्तियं सेस अग्गहणं ॥४३०३॥

पडिजगंति गिलाणं, ओसहहेऊहि अहव कज्जेहिं ।

एतेहि होंति सुद्धा, अह संखडिमादि तह चेव ॥४३०४॥

“उप्पन्नकारणा०” [“पडिजगंति”] गाहा । उप्पन्नकारणं संसओ निस्संक्रिए गय
त्ति गेण्हइ, अह तेहिं अद्धगहिए आगया होज्ज, जइ भणंति - गेण्हह अज्जो ! णत्थि अम्ह पओयणं,
तो गेण्हंति । अह तेहि अत्थि पओयणं तो जं गहियं तं दिज्जइ । जइ गेण्हंति सेसं न गेण्हंति । जे
ते आगया ते सुद्धा वा होज्ज असुद्धा वा । सुद्धा गिलाणादीहि कारणेहिं चिरेणं आगया । अह
संखडिवइयादीहिं अच्छिया ते च्चेव प्रभुणो, ण तु जेसिं संखडिमादीहिं । असुद्धा आगया ।

तेणभय सावयभया, वासेण नदीय वा वि(नि)रुद्धाणं ।

दायव्वमदेताणं, चउगुरु तिविहं च णवमं वा ॥४३०५॥

“तेणभय०” गाहा । कण्ठ्या । तिविहं उवहिणिप्फन्नं नवमं अणवमं अणवट्ठप्पो वा ।

परदेसगते णाउं, सयं व सेज्जातरं व पुच्छत्ता ।

गेण्हंति असढभावा, पुण्णेसु तु दोसु मासेसु ॥४३०६॥

“परदेसगते०” गाहा । कण्ठ्या ।

बिइयपदमणाभोगे, सुब्धा देता अदेते ते च्चेव ।

आउट्टिया गिलाणादि जत्तियं सेस अगगहणं ॥४३०७॥

“बिइयपदे०” गाहा । अपुन्नेसु पंचसु राइंदिएसु गेण्हेज्जा अणाभोएण जाणइ - जहा एत्थ साहूहिं वासारतो कओ मासकप्पो वा, गिलाणादीहि कारणेहिं ण देज्जा वि । तत्थ पुण जत्तियं गिलाणस्स उववज्जइ तत्तियं घेत्तव्वं । सेसं जइ गिण्हंति आभोएण वा गेण्हंति तं च्चेव पच्छित्तं, गुरु त्ति चउगुरुगा ।

॥ समोसरणपगयं समत्तं ॥

[अहाराइणियचेलपडिग्गहपगयं]

[सुत्तं] कप्पति उभयस्स वि जधारातिणियाए चेलाइं पडिग्गाहित्तए^१
॥३-१६॥

सम्बन्धः—

दिट्ठं वत्थग्गहणं, तेसिं परिभायणे इमं सुत्तं ।

अविणय असंविभागा, अधिकरणादी य णेवं तु ॥४३०८॥

“दिट्ठं वत्थग्गहणं०” गाहा । कण्ठ्या ।

संघाडएण एक्कतो, हिंडंती वंदएण जयणाए ।

साधारणऽणापुच्छ, उ अदत्तं एक्कओ भागा ॥४३०९॥ [नि०]

“संघाडएणं०” गाहा । तं खेत्तं साहारणं वा होज्जा णिस्साहारणं वा, णिस्साहारणं णाम एगस्स आयरियस्स णत्थि । तत्थ अन्नो आयरिओ तम्मि णिस्साहारणे गीतसंघाडगो हिंडंतो चेव उवही उप्पाएइ एगओ । असइ संघाडलंभे तियमादिवंदेण उप्पाएंति । जं साहारणं तं दुयमादीणं सामण्णं । ते पुण संभोइया वा असंभोइया वा होज्ज । एत्थ इमा सामायारी ।

निस्साधारणे खेत्ते, हिंडंतो चेव गीतसंघाडो ।

उपादयते वत्थे, असती तिगमादिवंदेणं ॥४३१०॥

“निस्साधारणे०” गाहा ।

दुयमादी सामण्णे, अणपुच्छ तिविहि सोधि नवमं वा ।

संभोइयसामन्ने, तह चेव जहेक्क गच्छम्मि ॥४३११॥

अमणुण्णकुलविरेगे, साही पडिवसभ-मूलगामे य ।

अहवा जो जं लाभी, ठायंति जधा समाधीए ॥४३१२॥

वत्थेहिं आणितेहिं, देंति अहारातिणिं तहिं वसभा ।

अदाणे गुरुणो लहुगा, सेसे लहुओ इमे होंति ॥४३१३॥

विदु ऋखमा जे य मणाणुकूला, जे योवजुज्जंति असंथरंते ।

गुरुस्स साणुग्गहमप्पिणित्ता, भाएंति सेसाणि उ इंझहीणा ॥४३१४॥

“दुयमादी सामण्णे०” [“अमणुण्ण०” “वत्थेहिं०” “विदु०”] गाहा चत्तारि कण्ठ्याओ । आयरियस्स वराणि विसिट्ठाणि दिज्जंति । अहाराइणिया पत्थित्ते इमे ।

उवसंपज्ज गिलाणे, परित्त सुत सोअव्वे य जाती य ।
तव भासा लद्धीए, ओमे दुविहस्स अरिहा उ ॥४३१५॥

“उवसंपज्ज०” गाहा ।

एएसि परूवणया, जा य विणा तेहिं होति परिहाणी ।
अहवा एक्केक्कस्स उ, अड्ढेक्कंतीक्कमो होति ॥४३१६॥

“एएसि परूवणया०” गाहा । जो तप्पढमताए उवसंपज्जइ गिलाणो आगाढमणागाढो परित्तथि परित्तोवही । “सुत” त्ति^१ । जो सुयसंपन्नो मेहावी “सोतव्वय” त्ति जो अणुभासइ । जइ थेरो वुड्ढो चिरपव्वइओ य, “तव” त्ति खमगो तवस्सी, “भास” त्ति जो अभासिओ कुडुक्कमादी जो वा ओभासइ, “लद्धी य” त्ति जस्स लद्धीए लब्भंति णंतयाणि । एएसिं जहाकमेणं दाउं पच्छ जे सेसा तेसिं जहक्कमेणं जो जो परियागराइणिओ सो सो पढमं गेण्हइ ओमराइणिओ पच्छ, एयं ‘ओमे’ त्ति गयं । “दुविहे” त्ति उहोवही उवग्गहिओ वा, एए एवं परूविया । जइ एएसिं ण देंति तो जा वत्थेहिं विणा तेसिं परिहाणी तं निप्फण्णं पावइ ।

इमो अड्ढेक्कंतिगमो ।

उवसंपज्ज गिलाणो, अगिलाणो वा वि दोण्णि वि गिलाणा ।
तत्थ वि य जो परित्तो, एस गमो सेसगेसुं पि ॥४३१७॥

“उवसंपज्ज०” गाहा । दुविहो उवसंपज्जिउकामो गिलाणो अगिलाणो य । गिलाणस्स दायव्वं । दो वि गिलाणा अगिलाणा वा, तत्थ जो परित्तोवही तस्स दायव्वं, दो वि परित्तोवही जे सुयवंतो तस्स दायव्वं । एवं विभासा कायव्वा । अहवा इमा परिवाडी-

आयरिए य गिलाणे, पत्तित्त पूया पवत्ति थेरी गणी ।
सुत भासा लद्धीए, ओमे परियागरात्तिणिए ॥४३१८॥

“आयरिए य०” गाहा । पुव्वं आयरियस्स वगत्थाणि विसिट्ठाणि य दाउं ताहे गिलाणस्स दाउं ताहे परित्तोवहीस्स तओ पूयणारिहस्स उवज्जायस्स तओ पवित्तिस्स तओ थेरस्स परियाएणं सुएण वा, तओ गणिस्स आयरियतुल्लस्स । सेसं तं चेव अड्ढेक्कंति य एत्थ जोएयव्वा । एवं संघाटएण आणियाणि -

णेगेहिं आणियाणं, परित्त परियाग खुभिय पिंडेत्ता ।

आवलिया मंडलिया, लुद्धस्स य सम्मता अक्खा ॥४३११॥

“णेगेहिं आणियाणं०” गाहा । वंदेण आणियाणं एसेव विही । णवरं इमं होज्ज । आयरिएणं गहिए उवसंपज्जगिलाण परित्तोवहीणं च अहिंडमाणेणं दिज्जमाणे इमं भणेज्ज-

गेणहंतु पूया गुरवो जदिट्ठं, सच्चं भणामऽमह वि एयदिट्ठं ।

अणुण्ह संवट्ठियऽकक्कसंगा, गिण्हंति जं अग्नि न तं सहामो ॥४३२०॥

“गेण्हंतु०” वृत्तम् । गुरवो यद् इष्टं यदिट्ठं अमह वि एयं इष्टम् । सेसं कण्ठ्यं ।

आगंतुगमादीणं, जइ दायव्वाइं तो किणा अम्हे ।

कम्मरभिक्खुयाणं गाहिज्जामो गइमसग्घं ॥४३२१॥

“आगंतुगमादीणं०” वृत्तम् । कम्मरभिक्खुगा नाम द्रोणीवाहगभिक्खुगा । तद्गतिं ग्राह्यामः अश्लाघ्यं निन्दनीयमित्यर्थः । खुभित पिंडेत्ता अस्य व्याख्या -

विरिच्चमाणे अहवा विरिक्के, खोभं विदित्ता बहुगाण तत्थ ।

ओमेण कारिंति गुरू विरेगं, विमज्झिमो जो व तहिं पडू य ॥४३२२॥

“विरिच्च०” वृत्तं कण्ठ्यम् । आवलिय त्ति ।

आवलियाएँ जतिट्ठं, तं दाऊणं गुरूण तो सेसं ।

गेण्हंति कमेणेव उ, उप्परिवाडी न पूर्येति ॥४३२३॥

“आवलियाएँ जहिट्ठं०” गाहा । कहं आवलिया समे भागे काउं ओलीभागे ठविज्जंति ? तओ आयरिएणं जहारुच्चए भागे गहिए सेसा जहाराइणियाए आदीतो अणंतरेत्ता भागे गेण्हंति । एसा आवलिया । मंडलिय त्ति ।

मंडलिय उं विसेसो, गुरुगहिते सेसगा जहावुडुं ।

भाए समे करेत्ता, गेण्हंति अणंतरं उभओ ॥४३२४॥

“मंडलिय उ०” गाहा । मंडलीए एवं चेव ठविएसु आयरिएणं गहिए तओ राइणिओ आदीओ गेण्हइ अणंतरित्तं, ततो ओमो अंतो गेण्हइ । तओ इमो आदीतो गेण्हइ ततो ओमपरो अंतातो गिण्हइ । एवं जाव णिट्ठिया । एवं पि कोइ अतिरेगस्समाणो लुद्धो भणेज्ज अक्खा पडंतु सो पण्णवेयव्वो ।

जइ ताव दलंतऽगालिणो, धम्माऽधम्मविसेसबाहिला ।

बहुसंजयविंदमज्झके, उवलकलणे सि किमेव मुच्छतो ॥४३२५॥

“जइ ताव०” वेतालियवृत्तम् । अचायंतो इमं वत्तव्वो—

अज्जो तुमं चेव करेहि भागे, ततो णु घेच्छमोँ जहक्कमेणं ।

गिणहाहि वा जं तुह एत्थ इट्ठं, विणास धम्मीसु हि किं ममत्तं ॥४३२६॥

तह वि अठियस्स दाउं, विगिंचणोवट्टिए खरंटणया ।

अक्खेसु होंति गुरुगा, लहुगा सेसेसु ठाणेसु ॥४३२७॥

हिरन्न दार पसु पेसवग्गं, जदा व उज्झित्तु दमे ठितो सि ।

किलेसलद्धेसु इमेसु गेही, जुत्ता न कत्तुं तव खिंसणेवं ॥४३२८॥

“अज्जो तुमं चेव०” [“तह वि०” “हिरन्न०”] वृत्तं कण्ठ्यम् । एकओ भागे त्ति,

अस्य व्याख्या—

सम्मं विदित्ता समुवट्टियं तु, थेरा सि तं चेव कदाइ देज्जा ।

अन्नेसि गाहे बहु दोसले वा, छोढूण तत्थेव करेति भाए ॥४३२९॥

“सम्मं विदित्ता०” वृत्तं कण्ठ्यम् । “वत्थे पगए०” गाहा ।^१ केणइ वत्थाणि आणियाणि ताणि सो आणेत्ता आयरियस्स निवेदेइ - देहि जेसिं जाणसि ? तओ आयरिएहिं सो भणिओ तुमं चेव अज्जो ! जेसिं रुच्चइ तेसिं भाएहि । एतदेवार्थम् -

खमए लद्धूण अंबले, दाउ गुलूण य सो वलिट्टए ।

बेइ गुलुं एमेव सेसए, देइ जईण गुलूहि वुच्चइ ॥४३३०॥

सयमेव य देहि अंबले, तव जे लोयइ इत्थ संजए ।

इइ छंदिय पेसिओ तहिं, खमओ देइ लिसीण अंबले ॥४३३१॥

“खमए लद्धूण०” [“सयमेव०”] वृत्तद्वयं कण्ठ्यम् ।

खमएण आणियाणं, दिज्जंतेगस्स वारणावयणं ।

गहणं तुमं न याणसि, वंदिय पुच्छ तओ कहणं ॥४३३२॥

“खमएण आणियाणं०” गाहा । एगस्स रायणियस्स बहुसुयस्स वा उप्परिवाडीय दिण्णं, अहवा न दिण्णं । ताहे सो भणइ खमगो गहणं ण याणइ, दाउं ण चेव जाणइ । ताहे सो खमगो रुट्ठो भवइ । कीस ण याणामि ? सो भणइ - जइ जाणसि ताहे खमगो भवइ, वंदेज्जा पकहेमि । तेण

वंदियं, पच्छा खमगो कहेउमारद्धो -

तिविहं च होइ गहणं, सच्चित्ताऽचित्त मीसगं चेव ।
एएसिं नाणत्तं, वोच्छामि अहाणुपुव्वीए ॥४३३३॥
सच्चित्तं पुण दुविहं, पुरिसाणं चेव तह य इत्थीणं ।
एक्केक्कं पि य इत्तो, पंचविहं होइ नायव्वं ॥४३३४॥

“तिविहं च होइ गहणं०” [“सच्चित्तं पुण०”] गाहाद्वयम् । तं पुण इमेहिं कारणेहिं गहणं ।

उदगाऽगणि तेणोमे, अब्धाण गिलाण सावय पदुट्टे ।
तित्थाणुसज्जणाए, अतिसेसिगमुद्धरे विहिणा ॥४३३५॥

“उदगाऽगणि०” गाहा । उदगबाधाए, अगणिमहानगरदाहे । सेसं कण्ठ्यम् । पंचविहा इमे पुरिसा—

आयरिए अभिसेगे, भिक्खू खुड्डे तहेव थेरे य ।
गहणं तेसिं इणमो, संजोगक(ग)मं तु वोच्छामि ॥४३३६॥

“आयरिए०” गाहा । एतेसिं को तारणिओ ? उच्यते—

सव्वे वि तारणिज्जा, संदेहाओ परक्कमे संते ।
एक्केक्कं अवणिज्जा, जाव गुरू तत्थिमो भेदो ॥४३३७॥

“सव्वे वि०” पुव्वद्धं कण्ठ्यं । जइ सव्वे ण सक्केइ तारेउं ताहे थेरं मोत्तूणं जाव आयरियं तं पुण इमाए जयणाए विहीए तारेज्ज ण तारेज्ज वा ?

तरुणे निप्फन्न परिवारे, सलद्धीए जे य होंति अब्भासे ।
अभिसेगम्मि य चउरो, सेसाणं पंच चेव गमा ॥४३३८॥
पवत्तिणि अभिसेगपत्ता, थेरी तह भिक्खुणी य खुट्ठी य ।
गहणं तासिं इणमो, संजगक(ग)मं तु वोच्छामि ॥४३३९॥

सव्वा वि तारणिज्जा, संदेहाओ परक्कमे संते ।
एक्केक्कं अवणिज्जा, जा गणिणी तत्थिमो भेदो ॥४३४०॥

तरुणी निप्फण्ण परिवारा, सलद्धिया जाय होइ अब्भासे ।
अभिसेगाए चउरो, सेसाणं पंच चेव गमा ॥४३४१॥

“तरुणे०” [“पवत्तिणि०” “सव्वा वि०” “तरुणी निप्फण्ण०”] गाहा । जत्थ आयरिओ तारेयव्वो अण्णे ण सक्केइ तत्थ जयणा । दोण्णि आयरियातो एक्को तरुणो, एक्को वुड्डो । जइ सक्केइ दो वि तारेउ, अह न सक्केइ तरुणं तारेउ । दो वि तरुणा होज्ज एक्को णिप्फन्नपरिवारो एक्को अनिप्फन्नपरिवारो । जइ सक्केइ दो वि तारेउ, अह न सक्केइ अनिप्फन्नपरिवारं तारेउ । दो वि अनिप्फन्नपरिवारा एक्को सलद्धीओ एक्को अलद्धीओ । जइ दो वि न सक्केइ से सलद्धीयं तारेउ । दो वि सलद्धीया । एक्को आसन्ने ठिउल्लओ इक्को दूरे । जइ दो वि ण सक्केइ जो अब्भासे तं तारेउ । दो वि अब्भासे उदगवाहए एक्को तारओ एक्को अतारओ, अतारओ तारेयव्वो । एस पंचमो गमो । अगणिभवे पंचमो, जो न सक्केइ पलाएउं तं णित्थारेउ । एवं तेणोमोदरिय - अद्धाण - गिलाण-सावय-पदुट्टेसु वि । अभिसेगस्स “निप्फन्नपरिवारे” त्ति । एस णत्थि गमो । किं कारणं ? तस्स परिवारो णत्थि । सेसा तरुणा १ सलद्धीए २ असब्भासे ३ तारगादी ४ य भवंति । एए चत्तारि भिक्खुमादीणं पंचगमा तरुणादीया नवरं “निप्फन्ने” त्ति, सो निप्फन्नो अनिप्फन्नो य । बहुस्सुयस्स अबहुस्सुय इत्यर्थः । बहुस्सुओ घेतव्वो । सेसा तिन्नि गमा । तेच्चेव जे आयरियस्स खुड्डुगस्स तरुणदारे जहण्णतरो सो नित्थारेयव्वो । सेसा चत्तारि जहा भिक्खुस्स थेरस्स तरुणदारेण एक्को जहन्नो, एक्को उक्कोसो । जहन्नो घेतव्वो । सेसा जहा भिक्खुस्स । एवं इत्थीण वि पवित्तिणि अभिसेगा भिक्खुणी खुड्डिया थेरी । चोयगो भणइ -

बाला य वुड्डा य अजंगमा य, लोगे वि एते अणुकंपणिज्जा ।

सव्वाणुकंपाएँ समुज्जएहिं, विवज्जओऽयं कहमीहितो भे ॥४३४२॥

जह बुद्धी चिरजीवी, तरुणो थेरो य अप्पसेसाऊ ।

सोवक्कमम्मि देहे, एयं पि न जुज्जए वोत्तुं ॥४३४३॥

अवि य हु असहू थेरो, पयरेज्जियरो कदाइ संदेहं ।

ओरालमिदं बलवं, जं घेप्पइ मुच्चई अबलो ॥४३४४॥

“बाला य०” [“जह बुद्धी०” “अवि य हु०”] गाहात्रयं कण्ठ्यम् । “उरालमिदं” ति सामायिकेयं भाषा अशोभनमित्यर्थः । आयरियो भणइ -

आय परे उवगिण्हइ, तरुणो थेरो उ तत्थ भयणिज्जो ।

अणुवक्कमे वि थेवो, चिट्ठइ कालो उ थेरस्स ॥४३४५॥

“आय परे०” गाहा कण्ठ्या । दिट्ठंतो -

दुग्घासे खीरवती, गावी पुस्सइ कुडुंब भरण्डा ।

मोत्तु फलदं च रुक्खं, को मंदफलाऽफले पोसे ॥४३४६॥

“दुग्घासे०” गाहा । कण्ठ्या । सच्चित्तगहणं गयं ।

इदाणिं मीसयग्गहणं-

एमेव मीसए वी, नेयव्वं होइ आणुपुव्वीए ।

वोच्चत्थे चउगुरुगा, तत्थ वि आणाइणो दोसा ॥४३४७॥

मीसगगहणं तत्थ उ, विणिवाओ जो संभंड मत्ताणं ।

अहवा वि मीसयं खलु, उभओपक्खऽच्चओ घोरो ॥४३४८॥

सव्वत्थ वि आयरिओ, आयरियाओ पवत्तिणी होइ ।

तो अभिसेगप्पत्तो, सेसेसु तु इत्थिया पढमं ॥४३४९॥

अन्नस्स वि संदेहं, दट्टुं कंपंति जा लयाओ वा ।

अबलाओ पगइ भयालुगाउ रक्खा अतो इत्थी ॥४३५०॥

जं पुण संभावेमो, भाविणमहियममुकात्तो वत्थूओ ।

तत्थुक्कमं पि कुणिमो, छेओदइए वणियभूया ॥४३५१॥

अगणी सरीरतेणे, ओमऽद्धाणे गिलाणमसिवे य ।

सावयभय रायभए, जहेव आउम्मि गहणं तु ॥४३५२॥

“एमेव मीसए०” [“मीसगगहणं०” “सव्वत्थ वि०” “अन्नस्स वि०” “जं पुण०” “अगणी०”] गाहासिद्धं ।

इदाणिं अच्चित्तं भणइ-

अच्चित्तस्स उ गहणं, अभिणवगहणं पुराणगहणं च ।

उवठावणाएँ गहणं, तह य उवट्ठाविए गहणं ॥४३५३॥

ओहे उवग्गहम्मि य, अभिनवगहणं तु होइ अच्चित्ते ।

इयरस्स वि होइ दुहा, गहणं तु पुराणउवहिस्स ॥४३५४॥

“अच्चित्तस्स उ गहणं०” [“ओहे उवग्गहम्मि०”] गाहा । “ओहे” अच्चित्तस्स गहणं दुविहं । अभिनवगहणं पुराणगहणं च । अभिनवगहणं दुविहं - उहोवहीगहणं

उवग्गहिउवहिगहणं च । पुराणोवहिगहणस्स वि एमेव । तत्थ अभिनवगहणे दुविहस्स वि उवहिस्स इमा विभासागाहा-

जायण निमंतणुवस्सय, परियावण्णं परिट्टुविय नट्टं ।

पम्हुट्ट पडिय गहियं, अभिनवगहणं अणेगविहं ॥४३५५॥

“जायण निमंतणु०” गाहा । जायणा वत्थस्स निमंतणा वत्थस्स य इमा गाहा -

जो चेव गमो हेट्टा, उस्सग्गाईसु वण्णिओ गहणे ।

दुविहोवहिम्मि सो च्चिय, कास त्ति य किं ति कीस त्ति ॥४३५६॥

“जो चेव गमो हेट्टा०” गाहा । जहा हेट्टा पेठियाए (गा० ६२२-२४) तथा भाणियव्वं ।

इदाणिं पुराणोवही गहणं दुविहं = उवट्टावणाए गहणं तह य उवट्टावए गहणं । तत्थ जं उवट्टावणाए गहणं तं सेहस्स उवट्टाविज्जंतस्स । गहणविही-

कोप्परपट्टगगहणं, वामकराणामियाएँ मुहपोत्ती ।

रयहरण हत्थिदंतुन्नाएहिं हत्थे वट्टाणं ॥४३५७॥

“कोप्पर०” गाहा । पंचहिं उवकरणेहिं उवट्टाविज्जइ । तं रयहरणेणं चोलपट्टेण मुहपोत्तियाए । दोहिं य णिसज्जाहिं एयं उवट्टावणाए गहणं । उवट्टावियस्स गहणे इमा गाहा-

उवठावियस्स गहणं, अहभावे चेव तह य परिभोगे ।

एक्केक्कं पायादी, नेयव्वं आणुपुव्वीए ॥४३५८॥

“उवठावियस्स गहणं०” उवट्टावियस्स गहणं दुविहं - अहाभावगहणं परिभोगगहणं च । “एक्केक्कं पादादी” अस्य व्याख्या - पादस्स दुविहगहणं-अहाभावगहणं परिभोगगहणं च । एवं चोद्दसविहस्स वि उवहिस्स । तत्थ अहाभावो जं अच्छइ ठवियं वा गहियं वा परिभोगगहणं । जं जाए वेलाए परिभुज्जइ तं परिभोगगहणं । एतदेवार्थम् -

पडिसामियं तु अच्छइ, पायाई एस होतऽहाभावो ।

सह्व पाण भिक्खा, निल्लेवण पायपरिभोगो ॥४३५९॥

“पडिसामियं०” गाहा । कण्ठ्या । अहवा इमं-

पाणदय सीयमत्थुय, पमज्ज चिलिमिलि निसिज्ज कालगते ।

गेलन्न लज्ज असहू, छेअण सागारिए भोगो ॥४३६०॥

“पाणदय०” गाहा । पाणदयानिमित्तं-मसगाणं जयणा भवतु त्ति पाउणइ, सीएण पाउणइ । सेसं कण्ठ्यम् । एवं खमएण भणिए सो चोयगो भणइ -

उवरिं कहेसि हिट्ठा, न याणसी वयणं न होइ एवं तु ।

चतुरो गुरुगा पुच्छ, नासेहिसि तं जहा वेज्जो ॥४३६१॥ [नि०]

“उवरिं कहेसि०” गाहा । वचनं चान्यमिदं चोयगस्स ।

वयणं न वि गव्वभालिय, एलिसयं कुसलेहिं पूजियं ।

अहवा न वि एत्थ लूसिमो, पगई एस अजाणुए जणे ॥४३६२॥

“वयणं न वि गव्वभालिय०” वृत्तम् । जं भन्नसि वंदित्ता विणएणं पुच्छिए तं गव्वभारियं । तेण ते चउगुरुगा । तुमं विणयहीणो गव्विओ विणयमूलो धम्मो तेण हीणस्स कओ निव्वाणं ? इमो दिट्ठंतो-

मूलेण विणा हु केलिसे, तलु पवले य घणे य सोभई ।

न य मूलविभन्ने घडे, जलमादीणि धलेइ कणहुई ॥४३६३॥

“मूलेण विणा०” वृत्तं कण्ठयम् । एवं तुमं विणयहीणो णाणादीणं असावगो । पुच्छइ त्ति । अत्र खमगो पुच्छइ-

किं वा मए न नायं, दुविहे गहणम्मि जं जहिं कमती ।

भन्नेइ अभिनवगहणं, सच्चित्तं ते न विन्नायं ॥४३६४॥

“किं वा मए न नायं०” गाहा । तो सो चोयगो भणइ - सच्चित्तस्स अभिनवगहणं न नायं ।

अट्टारस पुरिसेसुं, वीसं इत्थीसु दस नपुंसेसु ।

पव्वावणा अणरिहा, अनला एएत्तिया वुत्ता ॥४३६५॥

अडयालीसं एते, वज्जित्ता सेसगाण तिण्हं पि ।

अभिनवगहणं एयं, सच्चित्तं ते न विन्नायं ॥४३६६॥

“अट्टारस०” [“अडयालीसं०”] गाहाद्वयम् । एवं तुमं अयाणंतो पण्णवेत्तोऽयं अन्ने वि नासिहिसि जहा सो वेज्जपुत्तो ।

पूर्वाह्ण वमनं वद्याद् अपराह्णे च विशोषणम् ।

वातिकेष्वपि रोगेषु, पथ्यमेव विशोषणम् ॥

एत्थ मए ण अब्भुवगयं ।

[अहाराइणियचेलपडिग्गहपगयं समत्तं]

[अहाराइणियसेज्जासंथारगपडिग्गहपगयं]

[सुत्तं] कप्पति निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा आहारायणियाए
सेज्जासंथारए पडिग्गाहित्तए ॥१७॥

सम्बन्धः—

घेत्तुं जहक्कमेणं, उवही संथारएसु ठवयंति ।

तेसिं पि जदा गहणं, तं पि हु एमेव संबंधो ॥४३६७॥

“घेत्तुं जहक्कमेणं०” गाहा । कण्ठ्या ।

सेज्जासंथारो या, सेज्जा वसही उ थाण संथारो ।

पुव्वण्हम्मि उ गहणं, अगेण्हणे लहुगो आणादी ॥४३६८॥

“सेज्जासंथारो या०” गाहा । सेज्जा वसही, ताए सेज्जाए जं ठाणं सो संथारो
“पुव्वण्हम्मि उ गहणं” ति । पुव्वण्हे पत्ताणं ताए चेव वेलाए सेज्जागहणं, अगेण्हमाणे
मासलहुं ।

चोयग पुच्छा दोसा, मंडलिबंधम्मि होइ आगमणं ।

संजम आयविराहण, वियालगहणे य जे दोसा ॥४३६९॥

“चोयग पुच्छा०” गाहा । चोयगो भणइ - जइ एए चेव पत्ता तो गेण्हतु पढमं सेज्जं,
अह भत्तवेलाए आगया तो पढमं हिंडंतु पच्छा बाहिं चेव समुद्धिसित्ता सण्णं वोसिरित्ता
पडिलेहित्ता सुत्तपोरिसिं काउं वियाले अइंतु । इयरहा दोसा संजमाताए भवन्ति । कहां पुण ?

अतिभारेण व इरियं, न सोहए कंटगाइ आयाए ।

भत्तट्टिय वोसिरिया, अत्तित्तु एवं जढा दोसा ॥४३७०॥

“अतिभारेण०” गाहा । भत्तपाणेणं उवगरणेण य अइभारे पेळ्ळिया, तण्हा-छुहाब्भाहया
य उवओगं न देंति इरियाए संजमे कंदट्टियाए आयाए, तम्हा बाहिं चेव समुद्धिसित्ता अत्तित्तु ।
चोयगपुच्छ त्ति गयं ।

इदाणिं दोसा -

आयरिय वयणदोसा, दुविहा नियमा उ संजमाऽऽयाए ।

वच्चह को वा सामी, असंखडं मंडलीए वा ॥४३७१॥

“आयरिय वयण०” गाहा । कओ सा संजमायाए सन्ने य पवयणोवघाई दोसा ? कहां पुण ? ते य तत्थ सन्नियट्टा सागारिगा य आगया । सागारियभया ण समुद्धिसंति परितावणा । अह भणंति वच्चह ते सागारिए, तत्थ अहिकरणदोसा । अहवा ते भणेज्ज - ‘किं तुब्भे सामी, एयस्स रुक्खस्स देउलस्स वा ?’ एवं असंखडं मंडलिबंधम्मि होइ । “आगमणं” ति अह तेहिं चिलिमिणी कारुण मंडली मुक्का । अरे ! किं इमा पडिसिरा आहत त्ति काउं कोउहल्लेण आगया जाव समुद्धिसंते पासंति तत्थ उड्डाहो । एतदेवार्थं -

भत्तट्टण सज्झाए, पडिलेहण रत्तिगेण्हणे जं च ।

पुव्वण्हम्मि उ गहणे, परिहरिया ते भवे दोसा ॥४३७२॥

“भत्तट्टण०” गाहा । भत्तट्टण त्ति अस्य व्याख्या -

कोऊहल आगमणं, संखोहेणं अकंठगमणादी ।

ते चेवऽसंखडादी, वसहिं च न देंति जं चऽन्नं ॥४३७३॥

“कोऊहल०” गाहा । तत्थ कासइ संजयस्स भत्तं वा पाणं वा संखोभेणं अह सोऊणं गच्छेज्जा । अहवा असहणे कोयि साहू तेहि समं असंखडेज्जा - कीस पलोएह त्ति, अहवा पडिलेहणसज्झाए बाहिं करैताण उडुंचए करेज्ज, तत्थ वि असंखडदोसा । अहवा ते सागारिय निमित्तं असमुद्धिद्धा चेव गामं अर्तित्ति, पच्छा जे ते असंखडिया ते वसहिं ण देंति । “जं चऽण्णं” त्ति वसहीए अलब्भमाणी[ए] एत्थ अण्णत्थ गंतव्वं । तत्थ -

भारेण वेयणाए, न पेहई खाणुमाइए दोसे ।

इरियाइ संजमम्मी, परिगलमाणे य छक्काया ॥४३७४॥

“भारेण०” गाहा । कण्ठ्या । “रत्तिं गेण्हणे जं च” त्ति -

पविसण मग्गण ठाणे, वेसित्थि दुगंछिए य सुण्णे य ।

सज्झाए संथारे, उच्चारे चेव पासवणे ॥४३७५॥

“पविसण मग्गण०” गाहापुव्वद्धं । ते तओ अन्नं गामं गया वियाले पत्ता, तत्थ बाहिं ठाइऊण, अट्टया वसही मग्गस्स या पविट्टा बाहिं वि वियाणए इमे दोसा -

सावय तेणा दुविहा, विराहणा जा य उवहिणा उ विणा ।

गुम्मिय गहणाऽऽहणणा, गोणादी चमढणा रत्तिं ॥४३७६॥

फिडियऽन्नोन्नाऽऽगारण, तेणय रत्तिं दिया व पंथम्मि ।
 साणाइ वेस कुच्छिय, तवोवणं मूसिगा जं च ॥४३७७॥
 अप्पडिलेहिय कंटा, बिलं व संथारगम्मि आयाए ।
 छक्कायाण विराहण, विलीण सेहऽन्नहाभावो ॥४३७८॥
 खाणुग-कंटग-वाला, बिलम्मि जइ वोसिरिज्ज आयाए ।
 संजमओ छक्काया, गमणे पत्ते अइंते य ॥४३७९॥

“सावय तेणा०” [“फिडियऽन्नो०” “अप्पडिलेहिय०” खाणुग कंटग०”]
 गाहा । गाहापुव्वद्धं कण्ठ्यम् । पच्छद्धस्स इयं व्याख्या - अहवा ते वियाले पत्ता । सो य
 पच्चंतियग्गामो । तत्थ द्वाणगाणि ठियाणि । ते तत्थ द्वाणए पडिया । तेहिं गोमिएहिं घेप्पेज्ज ।
 तत्थ गेण्हणकड्डणादि । अहवा चउप्पएहिं समं पविसिउमारद्धा । तत्थ गोणेहिं चमढणा
 आयविराहणा भाणविराहणा य । ते य तत्थ भिन्ना अन्नमन्नं वाहरेंति । ताहे तेणगा पडियरिउं रत्तिं
 अल्लिएज्ज । अहवा दिवसओ पंथं बंधेज्जा, साणादीहिं वा विराहणा, वेसिथिमादीसु वा ठिया,
 तत्थ सज्जायं करेंति, अहो ! तवोवणे ठिया साहवो, जं चरंति सदुप्पायं काहिंति । अहवा
 चम्मकारादीसु दुगुंछिएसु ठिया । तत्थ भणंति - सजोणीं मूसियाऽऽगया । अहवा अदुगुंछिया
 लद्धा तत्थ कहं सज्जायं करेंतु अप्पडिलेहियाए सज्जायभूमीए संथारगभूमीए अप्पडिलेहियाए
 तत्थ वि संजमायाए जं पुढविक्कायमादीसु विसिस्संति, सण्णाए वा उवरिं काइयभूमिए
 अपडिलेहियाए ।

मुत्तनिरोहे चक्खुं, वच्चनिरोहेण जीवियं चयइ ।
 उड्डनिरोहे कोट्टं, गेलन्नं वा भवे तिसु वि ॥४३८०॥

“मुत्तनिरोहे०” गाथाद्वयं (?) कण्ठ्यम् ।

पढमबिइयाएँ तम्हा, गमणं पडिलेहणा पवेसो य ।
 पुव्वठियाऽसइ गच्छं, ठवेत्तु बाहिं इमे तिन्नि ॥४३८१॥

“पढमबिइयाए०” गाहा । एत्तो आढत्ताओ गाहाओ-

परिणयवय गीयत्था, हयसंका पुंछ चिलिमिली दोरे ।
 तिन्नि दुवे एक्को वा, वसही पेहट्टया पविसे ॥४३८२॥
 बिइयं ताहे पत्ता, पएव पत्ता उवस्सयं न लभे ।
 सुन्नघर देउले वा, उज्जाणे वा अपरिभोगे ॥४३८३॥

आवाय चिलिमिणीए, रन्ने वा निब्भये समुद्दिसणं ।

सभए पच्छन्नाऽसइ, कमढग कुरुया य संतरिया ॥४३८४॥

कोट्टुग सभा व पुव्वं, काल-वियाराइ भूमिपडिलेहा ।

पच्छ अतिंति रत्तिं, अहवण पत्ता निर्सिं चेव ॥४३८५॥

गोम्मिय भेसण समणा, निब्भय बहि ठाण वसहि पडिलेहा ।

सुन्नघर पुव्वभणिए, कंचुग तह दारुदंडे य ॥४३८६॥

संथारग भूमितिगं, आयरिए सेसगाण एक्केक्कं।

रुंदाए पुप्फकिन्ना, मंडलिया आवली इतरे ॥४३८७॥

“परिणयवय०” [“बिइयं ताहे०” “आवाय०” “कोट्टुग०” “गोम्मिय०”
“संथारग०”] गाहाओ कण्ठ्याओ ।

सीसं इतो य पादा, इहं च मे वेंटिया इहं मज्झं ।

जइ अगहियसंथारो, भणाइ लहुगोऽहिकरणादी ॥४३८८॥

“सीसं इतो य^१०” गाहा । जो अप्पणो इच्छए एत्तो मे सीसं होहिति तर्हि वेंटियं ठवेइ, भायणाणि य पासे ठवेइ तस्स मासलहु जाहे उवकरणं पडिलेहियं भवति उवस्साओ य पमज्जिओ ताहे आयरिया भणंति - उक्खिवह अज्जो ! वेंटियाओ । एवं भणिए जो ण उक्खिवइ तस्स मासलहु । संथारएसु य गहिएसु इमो गुणो भवइ ।

संथारगहणीए, वेंटिय उक्खेवणं तु कायव्वं ।

संथारो घेत्तव्वो, माया-मयविप्पमुक्केणं ॥४३८९॥

सम विसमाइ न पासइ, दुक्खं च ठियम्मि ठायई अन्नो ।

नेव य असंखडादी, विणयो अममिज्जया चेव ॥४३९०॥

संथारगहणीए, कंटग वीयार पासवण धम्मे ।

पयलणो मासो गुरुओ, सेसेसु वि मासियं लहुगं ॥४३९१॥

“संथारगहणीए०” [“सम विसमइं०” “संथारगहणीए०”] गाहा । कण्ठ्या । संथारगहणीए वेंटिगोसु उक्खिप्पमाणीसु गोरवेणं-मम सुंदरो ओभासो त्ति काउं आलस्सेण वा माइयं इमं करेइ । कंटगवीयारादीणि गाहासिद्धाणि ।

दुक्खं ठिओ व निज्जइ, न याणुवाएण पेळ्ळिउं सक्का ।
जो वि य णे अवणेहिइ, तं पि य नाहामि इति मंता ॥४३९२॥
संथारभूमिलुद्धो, भणाइ छंदेण भंते ! गिण्हत्तो ।
संथारग भूमीओ, कंटगमहमुद्धरामेणं ॥४३९३॥
लगे व अणहियासम्मि कंटए उक्खिवावें अन्नेणं ।
मज्झच्चगमवणेत्ता, कमागयं गेण्हह ममं पि ॥४३९४॥
एमेव य वीयारे, उज्जु अणुज्जू तहेव पासवणे ।
धम्मकहालक्खेण व, आवज्जइ मासियं मादी ॥४३९५॥
दुवियड्ढुबुद्धिमलण, सड्ढा सेज्जायरेयराणं च ।
तित्थिविवड्ढि पभावण, असारियं चेव कहयंते ॥४३९६॥
मा पयल गिण्ह संथारगं ति पयलाइ इय वि जइ वुत्तो ।
को नाम न निग्गिण्हइ, खणमित्तं तेण गुरुओ से ॥४३९७॥

“दुक्खं ठिओ०” [“संथारभूमिलुद्धो०” “लगे व०” “एमेव य वीयारे०”
“दुवियड्ढुबुद्धिमलण०” “मा पयल०”] कंटगवीयारे जइ अमायारे संतगं चेव सुद्धो ।

विच्छिण्ण कोट्टिमतले, डहराए विसमए अ घेप्पंति ।
होइ अहाराइणियं, राइणिया ते इमे होंति ॥४३९८॥

“विच्छिण्ण०” गाहा । विच्छिण्णा एव समहीण संकुयाए वा कोट्टिमे वा विसमे
वा अहारातिणियाए घेत्तवं, ते इमे -

उवसंपज्ज गिलाणे, परित्त खमए अवाउडिय थैरे ।
तेण परं विच्छिण्णे, परियाए मोत्तिमे तिन्नि ॥४३९९॥

“उवसंपज्ज०” गाहा । एतेहिं गहिए सेसा आहाराइणिए गेण्हंति इमे तिण्णि मोत्तुं
- खुडुं, सेहं, वेयावच्चकरं । आह चोयकः - तवस्सी अप्पणो इच्छाए णिज्जरट्ठिओ
अवाउडियअभिग्गहं गेण्हइ तो किं तस्स अनुकम्पा कज्जइ ? उच्यते-

कामं सकामकिच्चो, अभिग्गहो न उ बलाभिओगेणं ।
तणुसाहारणहेतुं, तह वि निवाएण्हि ठावेंति ॥४४००॥

अन्नोन्नकारेण विनिज्जरा जा, न सा भवे तस्स विवज्जयेणं ।

जहा तवस्सी धुणते तवेणं, कम्मं तहा जाण तवोऽणुमंता ॥४४०१॥

“कामं सकाम०” गाहा । कण्ठ्या । “अन्नोन्न०” वृत्तम् । अन्नोन्नकारो अन्योन्य^१ वैयावृत्यकरणमित्यर्थः । खुड्ढादीणं तिन्हं इमा संथारभूमिठवणविही-

बीभेंत एव खुड्ढे, वेयावच्चकरे सेहे जस्स पासम्मि ।

विसमऽप्ये तिन्नि गुरुणो, इतरे गहियम्मि गिण्हंति ॥४४०२॥

बीभेज्ज बाहिं ठवितो उ खुड्ढो, तेणाइ गम्मो य अजग्गिरो य ।

सारेइ जो तं उभयं च नेई, तस्सेव पासम्मि करेंति तं तू ॥४४०३॥

संथारगं जो इतरं व मत्तं, उव्वत्तमादी व करेइ तस्स ।

गाहेइ सेहं खलु जो व मेरं, करेंति तस्सेव उ तं सगासे ॥४४०४॥

“बीभेंत०” [“बीभेज्ज०” “संथारगं०”] वृत्तद्वयं^२ कण्ठ्यम् । “विसमप्ये” पच्छद्धं । विसमे वि संकुए तिण्णि गुरुणो दाउं सेसेहिं आहाराइणिया सोतव्वं ।

सम विसमा थेराणं, आवलिया तत्थ अप्पणो इच्छा ।

खेल पवाय निवाए, पाहुणाए जं विहिग्गहणं ॥४४०५॥

“सम विसमा०” गाहा । आवलियाए वा मंडलियाए वा संथारभूमीए घेप्पमाणीए तरुणस्स समा होज्ज, थेरस्स विसमा होज्ज, ताहे थेरेण अणुणवेयव्वं ।

विसमो मे संथारो, गाढं पासा मि एत्थ भज्जंति ।

को देज्ज मज्झ ठाणं, समं ति तरुणा सयं बेंति ॥४४०६॥

जइ पुण अत्थिज्जंता, न देंति ठाणं बला न दावेंति ।

देंति तहिं पुंछणादी, बहिभावाऽसंखडं मा वा ॥४४०७॥

“विसमोमे०” [“जइ पुण०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् । तरुणा बेंति-देमो । एवं खेल-पवाय-णिवाया वृत्तवक्खाणसिद्धा^३ ।

मज्झम्मि ठाओ मम एस जातो, पासंदए निच्च ममं च खेलो ।

ठाओ सरावस्स य नत्थि एत्थं, सिंचिज्ज खेलेण य माहु सुत्ते ॥४४०८॥

निदं न विंदामिह उव्वरेणं, को मे पवायम्मि दएज्ज भूमिं ।
 सीएण वाएण य मज्झ बाहिं, न पच्चए अन्नमहऽन्न आह ॥४४०९॥
 जोइंति पक्कं न उ पक्कलेण, ठावेति तं सूहगस्स पासे ।
 एक्कम्मि खंभम्मि न मत्तहत्थी, बज्झंति वग्घा न य पंजरे दो ॥४४१०॥
 “मज्झम्मि०” [“निदं न०” “जोइंति०”] गाहाद्वयम् ।

इयाणि पाहुणए त्ति-

रायणिओ आयरिओ, आयरिस्सेव अइक्कमइ ठागं ।
 इतरो वसभट्ठाए, ठायइ जे ते व दो ठागा ॥४४११॥
 ओमो पुण आयरियो, वसभोगासे अणंतरे वसभो ।
 संछेभपरंपरओ, चरिमं सेहं च मोत्तूणं ॥४४१२॥
 चरिमो बहिं न कीरइ, सेहं न सहायगा विजुयलेति ।
 रंगिद्धिपुरिसनायं, सव्वे तत्थेव मावेति ॥४४१३॥

“रायणिओ०” [“ओमो पुण०” “चरिमो०”] गाहाओ तिण्णि कण्ठ्याओ ।
 चरिमो सेहो, जस्स पासे सो ण चालिज्जइ, ताहे सो चित्तेइ - अहं चेव णिच्छुब्भामिं ।
 पडिगमणादीणि करेज्ज तम्हा तत्थेव पडुच्चावेयव्वा^१ पाहुणगारं इड्ढिपुरिसनायं । पहाणपुरिस-
 रंगागमणेण दिट्ठंतो । जहा पडुच्चावेति ।

[जहाराइणियसेज्जासंथारगपडिग्गहपगयं]

[किङ्कम्मपगयं]

[सुत्तं] कप्पइ निगंथाण वा निगंथीण वा अहाराइणियाए किङ्कम्मं करित्तए ॥३-१८॥

सम्बन्धो-

संथारं दुरुहंतो, कितिकम्मं कुणति वातिगं सायं ।
 पातो वि य पणिवायं, पडिबुद्धो एक्कमेक्कस्स ॥४४१४॥
 किङ्कम्मं पि य दुविहं, अब्भुट्ठाणं तहेव वंदणगं ।
 वंदणगं तहिं ठप्पं, अब्भुट्ठाणं तु वोच्छामि ॥४४१५॥
 अब्भुट्ठाणे लहुगा, पासत्थादण्णतित्थि गिहिएसु ।
 अहछंद अण्णतित्थिणि, संजइवगे अ गुरुगा उ ॥४४१६॥
 उट्टेइ इत्थि जह एस एंति, धम्मे ठिओ नाम न एस साहू ।
 दक्खिन्नपन्ना वसमेइ चेवं, मिच्छत्तदोसा य कुलिंगिणीसु ॥४४१७॥
 ओभावणा पवयणे, कुतित्थि उब्भावणा अबोही य ।
 खिंसिज्जति य तप्पक्खिएहिं गिहिसुव्वया बलियं ॥४४१८॥
 एए चेव य दोसा, सविसेसयरण्णतित्थिगीसुं पि ।
 लाघव अणुज्जयत्तं, तहागयाणं अवन्नो य ॥४४१९॥
 पायं तवस्सिणीओ, करेति किङ्कम्म मो सुविहियाणं ।
 एसुत्तिट्ठइ वतिणिं, भवियव्वं कारणेणेत्थं ॥४४२०॥

“संथारो” [“किङ्कम्मं” “अब्भुट्ठाणे” “उट्टेइ” “ओभावणा” “एए चेव” “पायं”] अन्नाओ य गाहाओ वृत्ताणि य कंठाणि । तहागया-तित्थगरा गणहरा य ।

आयरिए अभिसेगे, भिक्खुम्मि तहेव होइ खुट्टे य ।

गुरुगा लहुगा लहुगो, भिन्ने पडिलोम बिइएणं ॥४४२१॥

“आयरिए” गाहा । अस्य व्याख्या -

आयरियस्सायरियं, अणुद्वियंतस्स चउगुरू होंति ।

वसभे भिक्खू खुड्डे, लहुगा लहुगो य भिन्नो य ॥४४२२॥

“आयरियस्सायरियं०” गाहा । आयरियस्स आयरियं पाहुणयमागयं अणुब्भुट्टैतस्स चउगुरूगा । आयरियस्स वसभं पाहुणयं अणुब्भुट्टैतस्स :: (चतुर्लघु) भिक्खुस्स मासलहुं । खुड्डुस्स भिन्नमासो । एवं ताव आयरियस्स सट्टाण-परट्टाणे भणियं चउसु ठाणेषु ।

इदारिणं सेसाणं सट्टाणपरट्टाणे भण्णइ-

सट्टाण परट्टाणे, एमेव य वसह भिक्खु खुड्डाणं ।

जं परठाणे पावइ, तं चेव य सोहि सट्टाणे ॥४४२३॥

दोहि वि गुरुगा एते, आयरियस्सा तवेण कालेण ।

तवगुरुगा कालगुरू, दोहि वि लहुगा य खुड्डुस्स ॥४४२४॥

“सट्टाण परट्टाणे०” [“दोहि वि०”] गाहा । वसभस्स आयरियं पाहुणयं आगयं । अणुब्भुट्टितस्स :: । (चतुर्गुरु) वसभं :: (चतुर्लघु), भिक्खुस्स मासलहुं, खुड्डुस्स भिन्नमासो । एवं भिक्खुणा खुड्डेण वि नायव्वं ।

अहवा अविसिद्धं चिय, पाहुणयाऽऽगंतुए गुरुगमादी ।

पावेंति अणुट्टिता, चउगुरू लहुगा लहुग भिन्नं ॥४४२५॥

“अहवा०” गाहा । आयरिओ जं वा तं वा पाहुणयमागयं ण अब्भुट्टेइ :: । (चतुर्गुरु) वसभो :: (चतुर्लघु), भिक्खू मासलहु, खुड्डो भिन्नमासो ।

अहवा जं वा तं वा, पाहुणगं गुरुमणुट्टिहं पावे ।

भिन्नं वसभो सुक्कं, भिक्खु लहू खुड्डुए गुरुगा ॥४४२६॥

“अहवा जं वा०” गाहा । आयरिओ जं वा तं वा पाहुणयमागयं ण अब्भुट्टेइ भिन्नमासो, वसभो मासलहुं, भिक्खू :: (चतुर्लघु), खुड्डो :: । (चतुर्गुरु) । एतदुक्तं भवति - भिन्ने पडिलोमं बिइएण । स्यान्मतिः - किं कारणमेवं पच्छित्तं दिज्जइ पडिलोमं उच्यते -

वायण वावारण धम्मकहण सुत्तत्थचिंतणासुं च ।

वाउलिए आयरिए, बिइयादेसो उ भिन्नाई ॥४४२७॥

वेसइ लहुमुट्टेइ य, धूलीधवलो असंफुरो खुड्डो ।

इति तस्स होंति गुरुगा, पालेइ हु चंचलं दंडो ॥४४२८॥

जइ ता दंडत्थाण, पावइ बालो वि पयणुए दोसे ।

ह णु दाणि अक्खमं णे, पमाइउं रक्खणा सेसे ॥४४२९॥

“वायण०” [“वेसइ०” “जइ ता०”] गाहात्रयम् । जो हि चंचलो सो पायच्छित्तडंडेण रक्खिज्जइ । आह चोयकः - आय-संजमविराहणाओ णत्थि अणब्भुट्ठंते तो किं पच्छित्तं दिज्जइ ? आयरियो भणइ-आणं भंजइ ।

दिट्ठंतो दुवक्खरणे, अब्भुट्ठंतेहिं जह गुणो पत्तो ।

तम्हा उट्टेयव्वो, पाहुणओ गच्छे आयरियो ॥४४३०॥

“दिट्ठंतो०” गाहा । राया दुअक्खरणं आराहिओ, रत्ता पट्ट बंधित्ता पहाणं रज्जं दिन्नं । तं भयाइणो परिभवेण ण अब्भुट्ठंति । ते तेण दंडिया मारिया य । जे विणीया ते अब्भुट्ठंति ते पूइया एतदेवार्थम् -

आराहिओ रज्ज सपट्टबंधं, कासी य राया उ दुवक्खरस्स ।

पसासमाणं तु कुलीयमादी, नाढंति तं तेण य ते विणीया ॥४४३१॥

सव्वस्सं हाऊणं, निज्जूढा मारिया य विवदंता ।

भोगेहिं संविभत्ता, अणुकूल अणुव्वणा जे उ ॥४४३२॥

अहिराया तित्थयरो, इयरो उ गुरू उ होइ नायव्वो ।

साहू जहा व दंडिय, पसत्थमपसत्थगा होंति ॥४४३३॥

जह ते अणुट्ठिहंता, हिय सव्वस्सा उ दुक्खमाभागी ।

इय णाणे आयरियं, अणुट्ठिहंताण वोच्छेदो ॥४४३४॥

उट्टाण सेज्जाऽऽसणमाइएहिं, गुरूस्स जे होंति सयाऽणुकूला ।

नाउं विणीए अह ते गुरू उ, संगिणहई देइ य तेसि सुत्तं ॥४४३५॥

पज्जायजाई सुततो य वुड्ढा, जच्चन्निया सीससमिद्धिमंता ।

कुव्वंतऽवणणं अह ते गणाओ, निज्जूहई नो य ददाइ सुत्तं ॥४४३६॥

“आराहिओ०” वृत्तम् गाहा य । [“सव्वस्सं०” “अहिराया०” “जह ते०” “उट्टाण सेज्जा०”] सदवणया^१ ।

“पज्जाय०” वृत्तम् । एवं ताव पाहुणए आगए भणियं ।

१. अपसत्थोवणयो इति भाव्यम् ? ।

इदारिणं गच्छे भण्णति—जेहिं कारणेहिं न अब्भुट्ठेति वसभादी—

मज्झत्थ पोरिसीए, लेवे पडिलेह आइयण धम्मे ।

पयल गिलाणे तह उत्तमिदु सव्वेसि उट्टाणं ॥४४३७॥

“मज्झत्थ०” गाहा । आयरियं पासित्ता एतं गच्छल्लाण अब्भुट्ठेति मज्झत्था अच्छंति तं चेव पच्छित्तं । अहवा पोरिसिं करेता ण अब्भुट्ठेति तं चेव पच्छित्तं । एवं लेवं देता, पडिलेहणियं करेता, आयरियंता, भुंजंता, धम्मं कहेता, पयलाएंता गिलाणेणं सइ सामत्थे उत्तमदुपडिवण्णेण वि जहासत्तीए एवं पाहुणगस्स वि । एवं उवस्सए भणियं अन्नत्थ घरे रत्थादीसु वा जत्थ दीसइ तत्थ इमो विही -

दूरागतमुट्टेउं, अभिनिग्गंतुं नमंति णं सव्वे ।

दंडगहणं च मोत्तुं, दिट्ठे उट्टाणमन्नत्थ ॥४४३८॥

“दूरागत०” गाहा । कण्ठ्या । अब्भुट्टाणे इमो गुणो—

परपक्खे य सपक्खे, होइ अगम्मत्तणं च उट्टाणे ।

सुयपूयणा थिरत्तं, पभावणा निज्जरा चेव ॥४४३९॥

“परपक्खे य०” गाहा । आह चोयकः—धम्मे ठिओ सव्वपावोवरओ, एवं चेव धम्मस्स मूलं तो किं विणएणं ? अत उच्यते—

अकारणा नत्थिह कज्जसिद्धी, न याणुवाएण वदेति तण्णा ।

उवायवं कारणसंपउत्तो, कज्जाणि साहेइ पयत्तवं च ॥४४४०॥

“अकारणा०” वृत्तम् । अकारणात् कारणाऽभावात् कार्याभावः । पदवदिति उवणओ—

धम्मस्स मूलं विनयं वयंति, धम्मो य मूलं खलु सोग्गईए ।

सा सोग्गई जत्थ अबायहा ऊ, तम्हा निसेव्वो विनयो तदट्टा ॥४४४१॥

मंगल सद्धाजणणं, विरियायारो न हाविओ चेवं ।

एएहि कारणेहिं, अतरंत परिणण उट्टाणं ॥४४४२॥

“धम्मस्स मूलं०” [“मंगल०”] वृत्तम् । सेसं कण्ठ्यम् । अहवा इमा आरोवणा—

चंकमणे पासवणे, वीयारे साहु संजई सन्नी ।

सन्निणि वाइ अमच्चे, संघे वा रायसहिए वा ॥४४४३॥

पणगं च भिन्नमासो, मासो लहुगो य होइ गुरुगो य ।

चत्तारि छच्च लहु गुरु, छेदो मूलं तह दुगं च ॥४४४४॥

“चंकमणे०” [“पणगं०”] गाहा । आयरिओ चंकमणियं करेइ पासित्ता अत्रे पुणो पुणो न अब्भुट्ठेति पंचराइंदिया । काइयभूमीउ आगयं न अब्भुट्ठेति भिन्नमासो, सन्नाभूमीउ आगए मासलहुं, संभोइएहिं अत्रेहिं^१ संजतेहिं समं आगयं न अब्भुट्ठेति चउलहुगा, संजइहिं समं आगयं :: (चतुर्लघु), सन्नीहिं समं^२ ::: (षड्लघु), असन्नीहिं समं ::: । (षड्गुरु), वादिणा समं छेदो, अमच्चेण समं मूलं, संघेण समं अणवट्ठो, रत्ता समं पारंचिओ । स्यान्मतिः - किं कारणं संजया पुव्वं पच्छा संजइहिं समं चउगुरुगं पच्छित्तं ? उच्यते -

पूएति पूइयं इत्थियाउ पाएण ताओ लहुसत्ता ।

एएण कारणेणं, पुरिसेसुं इत्थिया पच्छ ॥४४४५॥

“पूएति०” गाहा । कण्ठ्या । किं कारणं रण्णा सद्धिं पारंचिओ ? उच्यते—

पाएणिद्धा एंति महाणेण समं तू,

फातिं दोसो गच्छइ एएसु तणू वि ।

गज्झं वक्कं होज्ज कहां वा परिभूतो,

वेडुज्जं वा कुच्छियवेसम्मि मणूसे ॥४४४६॥

“पाएणिद्धा एंति०” वृत्तम् । आह चोयकः—

अवस्सकिरियाजोगे, वट्ठतो साहु पुज्जया ।

परिफग्गुं तु पासामो, चंकमंते वि उट्ठणं ॥४४४७॥

“अवस्स०” सिलोगो । जे अवस्स करणेज्जा जोगा, जहा - भिक्खवियारविहारादी गमणयं एएसु वट्ठतस्स आगयस्स जुत्तमब्भुट्ठाणं जं चंकमए तं निरत्थए जोगे वट्ठइ । तं पुण^३ सुंदरं करेइ । कहां पुण परिफग्गु जम्हा वुत्तं वियाहपण्णत्तीए—

“जावं च णं से जीवे सदासमितं एयइ०” इत्यादि, तावं च णं से जीवे आरंभे वट्ठइ संरंभे वट्ठइ० । जाव च णं से जीवे आरंभे वट्ठइ० तावं च णं तस्स जीवस्स

१. नास्ति अ इ । २. मलवृत्तौ - सञ्ज्ञिनः = श्रावकाः तैः सममायातमनभ्युत्तिष्ठतः षड्गुरु । असञ्ज्ञिभिः सममायातस्यानभ्युत्थाने षड्लघु । सञ्ज्ञिनीभिरसञ्ज्ञिनीभिश्च स्त्रीभिः सममायातमनभ्युत्तिष्ठतः षड्गुरु । इति प्रायश्चित्तविधिप्रकारो दर्शितः । ३. न इति भाव्यम् ?

अंतकिरिया न भवइ । (भग० श० ३, उ० ३) आयरिओ भणइ^१—

कामं तु एअमाणो, आरंभाईसु वट्टई जीवो ।

सो उ अणट्टा णेट्टो, अवि बाहूणं पि उक्खेवो ॥४४४८॥

“कामं तु०” गाहा । कण्ठ्या । किञ्च—

मणो य वाया काओ अ, तिविहो जोगसंगहो ।

ते अजुत्तस्स दोसा य, जुत्तस्स उ गुणावहा ॥४४४९॥

“मणो०” पुव्वद्धं । पसत्थजोगजुत्तो कम्मनिज्जरओ नवस्स अबंधगो भवइ । अयुत्तो अपसत्थजोगी बंधगो ।

जह गुत्तस्सिरियाई, न होंति दोसा तहेव समियस्स ।

गुत्तीट्टियप्पमायं, रुंभइ समिई सचेट्टस्स ॥४४५०॥

समितो नियमा गुत्तो, गुत्तो समियत्तणम्मि भइअव्वो ।

कुसलवइमुदीरंतो, जं वइसमितो वि गुत्तो वि ॥४४५१॥

“जह गुत्तस्सिरियाई०” गाहा । गुत्तस्स इरियादिपच्चइया दोसा ण भवंति, जहा तथा समितस्स वि चक्कमंतस्स इरिया पच्चइयादोसा ण होंति । किं कारणमिति चेदुच्यते - “गुत्तीट्टिय०” पच्छद्धं । जया गुत्तीसु ठिओ भवति तदा अगुत्तिपच्चइयं पमादं रुंभति, तपच्चइयं च कम्मबंधं रुंभति । समिओ सचेट्टस्स जो पमादो तं रुंभइ, तप्पच्चइयं च कम्मबंधं तं रुंभइ । स्यान्मतिः - जो गुत्तस्स ण समितो भवत्युत नेति जो वा समितः स गुप्तो भवत्युत नेति । अत इदमुच्यते - “समियो नियमा०” पुव्वद्धं कण्ठ्यम् ।

जो पुण काय वतीओ, निरुज्झ कुसलं मणं उदीरेइ ।

चिट्ठइ एकगमणो, सो खलु गुत्तो न समितो उ ॥४४५२॥

“जो पुण०” गाहा । निरुज्झइ अणुदीरंतो एगगमणो नामं ण उदीरेइ एस गुत्तो ण समिओ ।

वाइगसमिई बिइया, तइया पुण माणसा भवे समिई ।

सेसा उ काइयाओ, मणो उ सव्वासु अविरोद्धो ॥४४५३॥

“वाईगसमिई०” गाहा । जा भासासमिई सा बिइया णाम वइगुत्ती भवइ । कहं ? जदा भासासमिओ भवइ तदा भासाऽसमितिप्रात्ययिकं कम्मबंधं निरुंभइ । वइ-अगुत्तिप्रत्ययिकमपि बंधंनिरुंभइ चेव । एएण कारणेण वइयगुत्ति भासासमिईणं दोण्ह वि एगत्तया । तइया नाम एसणासमिओ भवइ तदा सोतादीसु उवउज्जइ त्ति काउं सा मणगुत्ती एवमनयोरेकत्वम् । सेसाओ आयाणनिक्खेवणासमिई परिट्ठावणियासमिई य । एयाओ दोन्नि कायचिट्ठ त्ति काउं कायगुत्ती^१ । एयासिं तिण्ह वि एक्कमणो उ सव्वासु समिईसु त्ति उवओगं पडुच्च पंचसु वि समिईसु भवति, तेणं मणगुत्तस्स सचेट्ठस्स सव्वाहिं समितीहिं समं मणगुत्ती एगगया । आह चोयकः-एसणासमिई भिक्खट्ठाए घरदारे ठियस्स । तत्थ आहारादी मग्गंतस्स^२ सोयादिण य उवउज्जंतस्स भासासमिई मणगुत्ती एसणासमिई एयासिं तिण्ह वि संभमो दीसइ, अतः आसामेकत्वान्यत्वे विशेषो वक्तव्यः । अत उच्यते -

वयसमितो च्चिय जायइ, आहारादीणि कप्पणिज्जाणि ।

एसण उवओगे पुण, सोयाई माणसा न वई ॥४४५४॥

“वयसमितो०” गाहा । दसदोषापेतं^३ अयं^४ ग्राह्यमित्येषणासमिति भासासमियस्स मग्गमाणस्स भासासमितीसु सोतादुवउत्तस्स मणगुत्ती एसणासमिती य, न भासासमिती ।

जा वि य ठियस्स चेट्ठा, हत्थादीणं तु भंगियाईसु ।

सा वि य इरियासमिती, न केवलं चंकमतस्स ॥४४५५॥

“जा वि य०” गाहा । यच्च प्रागुक्तं त्वया चंक्रमणं निरर्थकं तद्यथा सार्थकं भवति तथेदमुच्यते—

वायादी सट्ठाणं, वयंति कुविया उ सन्निरोहेणं ।

लाघवमग्गिपडुत्तं, परिस्समजतो य चंकमतो ॥४४५६॥

“वायादी०” गाहा । कण्ठया । एए गुणा चंकमणे भवंति तम्हा न निरत्थं चंकमणं ।

चंकमणे पुण भइयं, मा पलिमंथो गुरूविदिन्मि ।

पणिवायवंदणं पुण, कारुण सइं जहाजोगं ॥४४५७॥

“चंकमणे०” गाहा । जइ आयरिओ मा सुत्तत्थाणं गुणेंतस्स पलिमंथो भवतु त्ति

१. अविरुद्धो मुच । २. आहारादीहिं णिमग्गंतस्स अ इ । ३. दोषोपेतं अ ब ड इ । ४. मया इति भाव्यम् ? ।

वियरेज्ज अणभुट्टाणं तो ण(ण्ण) अब्भुट्ठेति ताधे एक्कसि पणिवायं काउं जहिच्छिण्ण जोगे जुंजइ । अह ण वारेइ चंकमणे अब्भुट्टाणं तो नियमा अब्भुट्ठेयव्वं । पुनरप्याह चोयकः—जइ सुत्तत्थ पलिमंथ दोसो भवति चंकमण-अब्भुट्टाणे । अतः—

अतिमुद्धमिदं वुच्चइ, जं चंकमणे वि होइ उट्टाणं ।

एवमकारिज्जंता, भद्दगभोई वा मा कुज्जा ॥४४५८॥

वसभाण होंति लहुगा, असारणे सारणे अपच्छित्ता ।

ते वि य पुरिसा दुविहा, पंजरभग्गा अभिमुहा य ॥४४५९॥

“अतिमुद्धमिदं०” [“वसभाण०”] गाहा । अइमुद्धं नाम अतीव एयं अपंडियवयणं । आयरिओ भणइ - एवमकारिज्जंता जह सो भद्दहत्थी तं चेडरूवाणि अल्लिणाणि हत्थीण विकारं करेइ तओ छिविउमाढत्ता तओ वाहेउमाढत्ता तओ पहया तओ हत्थिणा रुट्टेण मारिया । जहा वा एक्को भोइओ तस्स रत्ता तुट्टेणं गाममंडलं उच्चत्ताए दिण्णं । सो तत्थ गओ उज्जू सामी लद्धो । तओ ते भोइयं विन्नवयंति - तव अम्हे पुत्ताणुपोत्तिया भिच्चा जाया तो अम्हे चिंतिणिज्जा । तो अम्हं करं पुव्वपवत्तीउ, थोवतरं करेहि । अब्भुवगए । अण्णया पुणो पुणो जं विन्नवेति तं तं सो भद्दगो भोइओ तेसिं गामेल्लयाणं अणुग्गहं करेइ, तओ गामेल्लया अइविसत्थत्तणेणं जहारिहं विणयं भंसेउमाढत्ता । तओ तेणं भोइएण रुट्टेण ते गामेल्लया महया दंडेण दंडिया । केइ ओडुविया । एस दिट्ठंतो । अयमत्थोवणओ । चंकमणअणुट्टाणे सेसं पि विणयं परिहवेज्जा । तओ रुट्टो आयरिओ पायच्छित्तउदंडेण दंडेज्जा । केइ अणुभुट्ठिहंता अतिअवराहिणो य निच्छुब्भेज्जा ते विणयमकारिज्जंता चत्ता भवंति । आयरिओ य सरणमुवगयाणं असारणिओ भवइ । तम्हा चक्कमंतो वि अब्भुट्ठेयव्वं, जे ते न अब्भुट्ठेति ते जइ वसभा न पडिचोएति - कीस अज्जो ! न अब्भुट्ठेह ? वसभाणं ::, (चतुर्लघु) । अह पडिचोइयं वसभेहिं ते ण पडिस्सुणेंति, वसभा सुद्धा । इयरे लग्गा । इमे दोसा अणभुट्ठेताणं, अपडिच्चोयणे जे पाडिच्छया उवसंपज्जणट्टाए आगया ते दुविहा पुरिसा-पंजरभग्गा संजमाभिमुहा य । तत्थ जे ते पंजरभग्गा आगया ते तं अपडिचोयणं दट्टूणं इमं ववसंति -

भग्गऽम्ह कडी अब्भुट्टणेण देइ य अणुट्टणे सोही ।

अनिरोहसुहो वासो, होहिइ णे इत्थ अच्छामो ॥४४६०॥

“भग्गऽम्ह कडी०” गाहा । तम्हा एत्थं पविसामो ।

जे पुण उज्जयचरणा, पंजरभग्गो न रोयए ते उ ।

अन्नत्थ वि सइरत्तं, न लब्भई एति तत्थेव ॥४४६१॥

“जे पुण०” गाहा । अह पुण तत्थ पडिचोयणं पासंता “उज्जयचरण” त्ति एएण तेसु पविसंता अणत्थविसइ रत्तं न लब्भइ, जत्तो वि आगया तत्थेव पडिगच्छंति ।

चरणोदासीणे पुण, जो विप्पजहाय आगतो समणो ।

सो तेसु पविसमाणो, सद्धं वड्ढेइ उभओ वि ॥४४६२॥

“चरणोदासीणे०” गाहा । अणुज्जयचरणा इत्यर्थः । “तेसु”त्ति पविसमाणो उज्जयचरणेष्वित्यर्थः । “उभओ वि” त्ति जत्थ पविट्ठो अम्हे सुंदरतर त्ति काउं पविट्ठो, सुंदरतरं करेमो । जत्तो वि आगओ तो विचिंते(इ)ति अउक्ख त्ति काउं अम्हे मोत्तुं अन्नत्थ पविट्ठो । उज्जमंति तम्हा अम्हे वि उज्जमामो । अह पुण जो अभिमुहेण णत्थेत्थसारण त्ति काउं निप्फिट्ठा आगओ इमं पेच्छइ -

इत्थ वि मेराहाणी, एते वि हु सार वारणामुक्का ।

अन्ने वयइ अभिमुहो, तप्पच्चयनिज्जराहाणी ॥४४६३॥

जहि नत्थि सारणा वारणा य पडिचोयणा य गच्छम्मि ।

सो उ अगच्छो गच्छो, संजमकामीण मोत्तव्वो ॥४४६४॥

“इत्थ वि मेरा०” [“जहिं नत्थि०”] गाहा । कण्ठ्या ।

अयमपरो उ विकप्पो, पुव्वावरवाहय त्ति ते बुद्धी ।

लोए वि अणेगविहं, नणु भेसज मो रुजोवसमे ॥४४६५॥

“अयमपरो०” गाहा । प्रायश्चित्तप्रकार इत्यर्थः । सेसं कण्ठ्यम् ।

वीयार साहु संजइ, निगम घडा राय संघ सहिते तु ।

लहुगो लहुगा गुरुगा, छम्मासा छेद मूल दुगं ॥४४६६॥

“वीयार०” गाहा । आयरियं सण्णाभूमि ए आगयं न अब्भुट्ठेति मासलहुं, साहूहिं समं :: (चतुर्लघु) संजईहिं समं :: ।^१ (षड्गुरु), निगमेहिं समं छेदो, घडाए मूलं, संघेण अणवट्ठो, रत्ता पारंचिओ । अब्भुट्ठाणं ति गयं ।

इदाणि वंदणं—

देसिय राइय पक्खिय, चाउम्मासे तहेव वरिसे य ।

लहु गुरु लहुगा गुरुगा, वंदणए जाणि य पदाणि ॥४४६७॥

आयारियाइचउण्हं, तवकालविसेसियं भवे एयं ।
अहवा पडिलोमेयं, तवकालविसेसओ होइ ॥४४६८॥

“देसिय०” अस्य व्याख्या—

दुगसत्तगकिइकम्मस्स अकरणे होइ मासियं लहुगं ।
आवासगविवरीए, ऊणऽहिए चेव लहुओ उ ॥४४६९॥

“दुगसत्तग०” गाहा । बेसत्तगा चोद्दस- पुव्वण्हे अवरण्हे य । किइकम्म चोद्दस देवसिए राइए य वंदणं न देंति मासलहुं । पक्खिय वंदयाणि न देंति मासगुरुं चेव । चाउम्मासिए :: (चतुर्लघु), संवच्छरिए^१ :: । (चतुर्गुरु) । “आवासगविवरिए” त्ति खामेमि खमासमणो ! जइ राइयं देवसियं भणंति [देवसियं] वा राइयं भणंति, एवं विवरीयं पक्खियवंदणए खामेमि पक्खियं ति भाणेयव्वं, जइ देवसियं भणइ मासलहुं, एवं चाउम्मासियं चाउम्मासिए, {एवं चाउम्मासियं} संवच्छरिए संवच्छरियं । अहवा देवसिया काउसग्गा राइयं करेइ, राइया वा देवसियं करेइ । “उणऽहिए चेव” ऊणया वंदणयं देवसिय-राइय-पक्खिय-चाउम्मासिय वरिसेसु जं वंदणयपरिमाणं तओ ऊणाऽहिए “वंदणए, जाणि य पदाणि” ति वंदणग दोसा अणाढियादीणं दोसाणं पच्छित्तं भण्णिहि त्ति -

दुओणयं अधाजातं, कितिकम्मं बारसावयं ।
चउसिरं तिगुत्तं च, दुपवेसं एगनिक्खमणं ॥४४७०॥

“दुओणयं०” गाहा । एएसु वि ऊणऽधियं । वंद[ण]ए जाणिय पदाणि त्ति । वंदणगदोसा—

अणाढियं च थद्धं च, पविद्धं परिपिंडियं ।
टोलगइ अंकुसं चेव, तहा कच्छभरिंणियं ॥४४७१॥
मच्छुव्वत्तं मणसा, य पउट्टं तह य वेइयाबद्धं ।
भयसा चेव भयंतं, मित्ती गारव कारणा ॥४४७२॥
तेणियं पडिणियं चेव, रुट्टं तज्जियमेव य ।
सढं च हीलियं चेव, तहा विप्पलिउंचियं ॥४४७३॥

१. ब प्रते: पत्राणि समाप्तानि । इतोऽग्निमाणि पत्राणि श्लिष्टानि सन्ति ।

दिट्टमदिट्ठं च तहा, सिंगं च करमोअणं ।
 आलिट्टमणालिट्ठं, ऊणं उत्तरचूलियं ॥४४७४॥
 मूयं च ढड्डरं चेव, चुडलिं च अपच्छिमं ।
 बत्तीसदोसपरिसुद्धं, किङ्कमं पउंजए ॥४४७५॥
 आयकरणं आढा, तव्विवरीयं अणाढियं होइ ।
 दव्वे भावे थद्धो, चउभंगो दव्वत्तो भइतो ॥४४७६॥
 पविद्धमणुवयारं, जं अप्पितो ण जंतितो होति ।
 जत्थ व तत्थव उज्झति, कतकिच्चो वक्खरं चेव ॥४४७७॥
 परिपिंडिए व वंदइ, परिपिंडियवयण करणओ वा वि ।
 टोलो व्व उप्फिडंतो, ओसक्कऽहिसक्कणं दुहओ ॥४४७८॥
 उवगरणे हत्थम्मि व, घित्तु णिवेसेति अंकुसं बिति ।
 ठितविट्ठरिंगणं जं, तं कच्छभरिंगियं नाम ॥४४७९॥
 उट्ठिते णिवेसंतो, उव्वत्तति मच्छउ व्व जलमज्जे ।
 वंदिउकामो वऽण्णं, झसो व्व परियत्तती तुरियं ॥४४८०॥
 अप्प परपत्तिएणं, मणप्पदोसो अणेगउट्ठाणो ।
 पंचेव वेइयाओ, भयं तु णिज्जूहणाईयं ॥४४८१॥
 भयति भयस्सति व ममं, इइ वंदति ण्होरंगं णिवेसंतो ।
 एमेव य मेत्तीए, गारव सिक्खाविणीतोऽहं ॥४४८२॥
 नाणाइतिगं मुत्तुं, कारणमिहलोगसाहगं होइ ।
 पूयागारवहेउं, णाणग्गहणे वि एमेव ॥४४८३॥
 आयस्सरेणं हंदिं, वंदामि णं तेण पच्छ पणियस्सं ।
 वंदणगमोल्लभावो, ण करिस्सइ मे पणयभंगं ॥४४८४॥
 हाउं परस्स चक्खुं, वंदंते तेणियं हवइ एतं ।
 तेणो इव अत्ताणं, गूहइ ओभावणा मा मे ॥४४८५॥

आहारस्स उ काले, णीहारुस्सा वि य होइ पडिणीयं ।

रोसेण धमधमेंतो, जं वंदति रुट्टमेयं तु ॥४४८६॥

न वि कुप्पसि न पसीयसि, कट्टसिवो चेव तज्जियं एयं ।

सीसंगुलिमादीहिं व, तज्जेति गुरुं पणिवयंतो ॥४४८७॥

वीसंभट्टाणमिणं, सब्भावजढे सढं हवइ एतं ।

कवडं ति कायव्वं ति य, सढया वि य होंति एगट्टा ॥४४८८॥

गणि ! वायग ! जिट्टज्ज ! त्ति हीलियं किं तुमे पणमितेण ।

देसीकहवित्तंते, कधेति दरवंदिए कुंची ॥४४८९॥

अंतरितो तमसे वा, ण वदती उ दीसंतो ।

एयं दिट्टमदिट्टं, सिगं पुण कुंभगणिवातो ॥४४९०॥

करमिव मन्नइ दित्तो, वंदणगं आरहंतिय करु त्ति ।

लोइयकरस्स मुक्का, न मुच्चिमो वंदणकरस्स ॥४४९१॥

आलिट्टमणालिट्टे, रयहर सीसे य होति चउभंगो ।

वयण करणेहिं ऊणं, जहन्नकाले व ससेहिं ॥४४९२॥

दाऊण वंदणं मत्थएण वंदामि चूलिया एसा ।

तुसिणी आवत्ते, पुण कुणमाणो होइ मूयं तु ॥४४९३॥

उच्चसरेणं वंदइ, ढडूर एयं तु होइ बोधव्वं ।

चुडुलि व्व गिण्हऊणं, रयहरणं होइ चुडुलिओ ॥४४९४॥

थद्धे गारव तेणिय, हीलिय रुट्ट लहुगा सढे गुरुगो ।

दुट्ट पडिणीय तज्जित, गुरुगा सेसेसु लहुगो तु ॥४४९५॥

आयरियउवज्झाए, काऊणं सेसगाण कायव्वं ।

उप्परिवाडी मासिग, मदरहिए तिण्णि य थुतीओ ॥४४९६॥

जा दुचरिमो त्ति ता होइ वंदणं तीरणे पडिवक्कमणे ।

आइण्णं पुण तिण्हं, गुरुस्स दुण्हं च देवसिए ॥४४९७॥

“अणाद्धियं०” [“मच्छुव्वत्तं०” “तेणियं०” “दिट्ठमदिट्ठं०” “मूयं च०”
 “आयकरणं०” “पविद्धं०” “परिपिंडिए०” “उवगरणे०” “उट्ठितं०” “अप्प०”
 “भयति०” “नानाइ०” “आयरतरेणं०” “हाउं०” “आहारस्स०” “न वि०”
 “वीसंभ०” “गणि०” “अंतरितो०” “करमिव०” “आलिट्ठं०” “दारुणं०” “उच्चं०”
 “थद्धे०” “आयरियं०” “जा दु०”] गाहाओ वक्खाणसिद्धाओ । “दव्वओ भइउ” त्ति
 वाएण से पडिग्गहिया टोला-तिड्डु “अणेगथद्धाणि” त्ति^१ बहुविहा अप्पत्तियस्स ठाणा ।
 “दुचरिमो०” त्ति । जाव दोणिण जणा अवसिद्धा आचिन्नं गुरुस्स अत्रेसिं च दोण्हं ।

धिइ संघयणादीणं, मेराहाणिं च जाणिउं थेरा ।

सेह अगीतट्ठा वि य, ठवणा आइण्णकप्पस्स ॥४४९८॥

असढेण समाइण्णं, जं कत्थइं कारणे असावज्जं ।

ण णिवारियमण्णेहि य, बहुमणुमयमेतमाइण्णं ॥४४९९॥

वियडण पच्चक्खाणे, सुए य रादीणिगा वि हु करिंति ।

मज्झिल्ले न करिंती, सो चेव करेइ तेसिं तु ॥४५००॥

थुइमंगलम्मि गणिणा, उच्चारिते सेसगा थुती बेति ।

पम्हुट्टमेरसार, विणयो य ण फेडितो एवं ॥४५०१॥

“धिइ०” [“धिइ०” “असढेण०” “वियडण०” “थुइमंगलम्मि०”] गाहा ।
 पक्खियाईसु जइ आयरिओ ओमो तहा वि सो चेव तिन्नि थुइओ ने(दे)इ देवसियराइएसु वि,
 जया आयरिएण आढत्तं थुइमंगलं, ताहे सेसगा आढवेति । किं कारणं ? अविणओ । पढमं
 आरंभंतस्स किंचि सामायारी काइ विस्सरिया तं संभरित्ता भण्णिहिंति । इहरा रोलेणं ण संभरिज्जा ।

अन्नेसिं गच्छाणं, उवसंपन्नाण वंदणं तहियं ।

बहुमाण तस्स वयणं, ओमे वाऽऽलोयणा भणिया ॥४५०२॥

“अन्नेसिं०” गाहा । जे अन्नगच्छेल्लया आयरिया राइणियतरा सुत्तत्थनिमित्तं
 ओमराइणियं उवसंपन्ना ते वि वंदणयं आलोयण पच्चक्खाणं जस्सेव उवसंपन्ना तस्सेव करेति
 बहुमाणं च करेति तस्स आणाए चिट्ठंति । कस्स पुण किङ्कम्मं कायव्वं ? उच्यते—

सेढीठाणठियाणं, कितिकम्मं बाहिराण भयितव्वं ।

सुत्तऽत्थ जाणएणं, कायव्वं आणुपुव्वीए ॥४५०३॥

सेढीठाणठियाणं, कितिकम्मं सेढि इच्छिमो णाउं ।
 तम्हा खलु सेढीए, कायव्वं परूवणा इणमो ॥४५०४॥
 पुव्वं चरित्तसेढिठियस्स पच्छाठिएण कायव्वं ।
 सो पुण तुल्लचरित्तो, हविज्ज ऊणो व अहिओ वा ॥४५०५॥
 निच्छयओ दुन्नेयं, को भावे कम्मि वट्टई समणो ।
 ववहारओ य कीरइ, जो पुव्वठिओ चरित्तम्मि ॥४५०६॥
 ववहारो वि हु बलवं, जं छउमत्थं पि वंदई अरिहा ।
 जो होइ अणाभिन्नो, जाणंतो धम्मयं एयं ॥४५०७॥
 केवलिणा वा कहिए, अवंदमाणो व केवलिं अनं ।
 वागरणपुव्वकहिए, देवयपूयासु व मुणंति ॥४५०८॥

“सेढीठाणठियाणं०” [“सेढी०” “पुव्वं चरित्त०” “निच्छयओ०” “ववहारो वि हु०” “केवलिणा वा०”] गाहा । [सेढि] संजमसेढि त्ति वा एगट्टं । संजमसेढीए ठियाणं किइकम्मं कायव्वं अट्टियाण भणियं (भइयं) सेढीए जाणणाहेउं सेढी परूविज्जइ । तीस्से इमाणि दाराणि ।

अविभागपलिच्छेया, ठाणंतर कंडए य छट्टाणा ।
 हिट्ठा पज्जवसाणे, बुद्धी अप्पाबहुं जीवा ॥४५०९॥

“अविभाग०” गाहा । जीवपयस्स—

आलाव गणण विरहियमविरहियं फासणापरूवणया ।
 गणणपय सेढि अवहार भाग अप्पाबहुं समया ॥४५१०॥

“आलाव गणण०” गाहा । एएसिं दारेहिं कंटगपाढो अमुतगतव्वो^१ । अविभाग पलिच्छेदस्स इमे एगट्टिया ।

अविभागपलिच्छेदो, चरित्तपज्जव-पएस-परमाणू ।
 परमाणुस्स परूवण, चउव्विहा भावओऽणंता ॥४५११॥

“अविभागपलिच्छेदो०” गाहा । अविभागपलिच्छेदि त्ति वा चरित्तपज्जवत्तिया पदेसु त्ति वा परमाणु त्ति वा एगट्टं । परमाणुस्स चउव्विहा परूवणा दव्वादी । दव्वपरमाणू वावहारिओ सत्तेण सुत्तिकखेण वि तित्तुं भेत्तुं वज्जाण किर सक्का^२ तं परमाणू सिद्धा वयंति । आदिं पमाणेणं खेत्ते आगासपएसो, काले समयो, भावए परमाणू चरित्तपज्जवो । ते पुण

१. अणुगंतव्वो इति भाव्यम् ? । २. व जो ण किर सक्को इति भाव्यम् ? ।

चरित्तपज्जवा केवइया होज्ज ? जावतिया लोगागासस्स अलोगागासस्स य आगासपएसा एएहिंतो वि अणंतगुणचरित्तसेढिपज्जवा । एतदेवार्थं -

ते कित्तिया पएसा, सव्वागासस्स मग्गणा होइ ।

ते जत्तिया पदेसा, अविभाग तओ अणंतगुणा ॥४५१२॥

“ते कित्तिया०” गाहा । कण्ठ्या ।

एयं चरित्तसेढिं, पडिवज्जइ हिट्ठ कोइ उवरिं वा ।

जो हिट्ठा पडिवज्जइ, सिज्झइ नियमा जहा भरहो ॥४५१२॥

“एयं चरित्तसेढिं०” गाहा । जा पुण एसा चरित्तसेढी परूविया एवं कोवि उवरि पडिवज्जइ कोइ हेट्ठा, जो हेट्ठिल्लेसु संजमट्टाणेसु पडिवज्जइ सो तेणेव पडिग्गहणेणं णियमा सिज्झइ जहा भरहराया ।

मज्झे वा उवरिं वा, नियमा गमणं तु हिट्ठिमं ठाणं ।

अंतोमुहुत्त वुट्ठी, हाणी वि तहेव नायव्वा ॥४५१४॥

“मज्झे वा०” गाहा । जो पुण मज्झे उवरिं वा पडिवज्जइ सो नियमा हेट्ठिल्लाणि वज्जइ अवस्सं सव्वाणि संजमट्टाणाणि फासेऊण सिज्झयव्वं । सा पुण अंतोमुहुत्तिया वट्ठी वा हाणी वा ।

सेढीठाणठियाणं, किङ्कम्मं बाहिरे न कायव्वं ।

पासत्थादी चउरो, तत्थ वि आणादिणो दोसा ॥४५१५॥

“सेढीठाण०” गाहा । जे एयाए सेढीए ठिया तेसिं किङ्कम्मं बाहिं पि ताण ण कायव्वं । के पुण ते संजमट्टाणेणं बाहिं ठिया ? उच्यते—पासत्थोसन्नगिहत्थअन्नतित्थिया । एएसिं पच्छत्तं पुव्ववन्नियं । ‘आणादिणो दोसा’ ‘चउरो’ त्ति भण्णिहंति । सीसो पुच्छइ -

लिंगेण निग्गतो जो, पागडलिंगं धरेइ जो समणो ।

किध होइ णिग्गतो त्ति य, दिट्ठंतो सक्करकुडेहिं ॥४५१६॥

“लिंगेण०” गाहा । जेण लिंगं मुक्कं एस ताव नियमा न वट्ठइ चरित्तसेढीए चेवेतं । जो पुण लिंगं धरेइ सो कहां चरित्तसेढीओ निग्गओ भवति ? ततश्चासावन्द्यः^१ को वा तस्स दोसो भवति ? एत्थ आयरिओ दोहिं सक्करउडेहि दिट्ठंतं करेइ । रत्ता दोन्नि पुत्तया सक्करकोसाएणं भरेत्ता मुद्देत्ता दोण्हं पुरिसाणं दिण्णा ‘सारक्खह, जया हं मग्गेज्ज तया देज्जह’ । तत्थेक्केणं -

दाउं हिद्वा छरं, सव्वत्तो कंटियाहि वेढित्ता ।
 सक डमणाबाधे, पालेति ति संझमिक्खंतो ॥४५१७॥
 मुद्दं अविद्दवंतीहिं कीडियाहिं स चालणी चेव ।
 जज्जरितो कालेणं, पमायकुडए निवे दंडो ॥४५१८॥
 निवसरिसो आयरितो, लिंगं मुद्दा उ सक्कारा चरणं ।
 पुरिसा य होंति साहू, चरित्तदोसा मुयिंगाओ ॥४५१९॥

“दाउं हिद्वा छरं” [“मुद्दं अविद्दवंतीहिं” “निवसरिसो”] गाहा । बीइएणं कीडियानगरस्स अदूरे ठविओ, अंतरंतरे मुद्दं पलोएइ । कीडियादी गंधेणं हेट्टुओ चालिणी जहा जज्जरिओ । सक्करुक्कोसा सा सव्वे खइया । अन्नया रत्ता मग्गिया आणिए उब्भिन्ने रित्तो दिट्ठो, सो दंडिओ । इयरो पूइओ । एस दिट्ठंतो । इमो उवणओ । रायत्थाणिया तित्थगरा, मणूसत्थाणिया साहू, सक्करत्थाणीयं चरित्तं, घडत्थाणीओ आया, मुद्दत्थाणीयं रयहरणं, कीडियत्थाणीया अवराहपडा, दंडत्थाणीया दुग्गई परलोए । पूयत्थाणिओ सग्गो मोक्खो य । एवं चरित्तं गलइ सइ वि रयहरणे । सो पुण कालेण वा चरित्ताओ भण्णइ सज्जं वा^१ तत्थ कालेणं -

एसणदोसे सीयइ, अणाणुतावी ण चेव वियडेइ ।
 णेव य करेइ सोधिं, ण त विरमति कालतो भस्से ॥४५२०॥

“एसणदोसे” गाहा । मूलगुणपडिसेवी सज्जं भस्सइ ।

मूलगुण उत्तरगुणे, मूलगुणेहिं तु पागडो होइ ।
 उत्तरगुणपडिसेवी, संचयऽवोच्छेदतो भस्से ॥४५२१॥
 अंतो भयणा बाहिं, तु निग्गते तत्थ मरुगदिट्ठंतो ।
 संकर सरिसव सगडे, मंडव वत्थेण दिट्ठंतो ॥४५२२॥

“मूलगुण उत्तरगुणे” [“अंतो भयणा”] गाहा । तत्थ जो मूलगुणपडिसेवओ सो पागडं नज्जइ । जहा सज्जं चरित्ताओ भस्सइ । जो पुण उत्तरगुणपडिसेवगो सो पुण जहाकालेण भस्सइ । एत्थ आयरिया संकरदिट्ठंतं करेति । आरामो सारणीए पाइज्जइ ता एयं वहंतीए एगंतणं सयं लग्गं, अन्नं पि लग्गं, अन्नं पि तत्थेव लग्गं । एवं पब्भाहि लग्गंतिहिं संचओ जाओ । तत्थ तेण आश्रयेण चिक्खल्लधूलीय संचओ जाओ । तेण संचएणं तं पाणियं रुद्धं अन्नओ पवूढं, ताहे

सो आरामो सुक्को । एवं अभिक्खं उत्तरगुणपडिसेवाए तं चरित्तं अचरितीभवइ ।

सरिसवेहिं सगडे पक्खिप्पमाणे होहिति सो सरिसवो जो न तं सगडं भज्जीहिति । एवं मंडवो वि । वत्थे एक्कं तेल्लिपिंडं लग्गं । तत्थ रेणू लग्गो । अन्नत्थ वि ओगासे तेल्लिबिंदू पडिओ एवं पब्भाहिं लग्गंतेहिं असोहिज्जंते य सव्वं तं सुद्धं वत्थं मलिणीभूतं । एवं सुद्धं चरित्तं उत्तरगुणपडिसेवाहिं अचरितीभवइ । जो सेढीए अंतो ठितो तस्स किङ्कम्मं कप्पेज्ज^१ वा, जो पुण बाहिं चरित्तसेढीए पत्थिओ तस्स किङ्कम्मं न कायव्वं । किं कारणं गरहियं ? मरुगदिट्ठंतो -

पक्कणकूले^२ वसंतो सउणीपारो^३ वि गरहिओ होइ ।

इय गरहिया सुविहिया मज्झे वसंता कुसीलाणं ॥^४

पक्कणकूले वसंतो, सउणीपारो वि गरहिओ होइ ।

इय गरहिया सुविहिया, मज्झि वसंता कुसीलाणं ॥४५२३॥

“पक्कणकूले वसंतो सउणीपारो०” एस दिट्ठंतो । इमो उवणओ-

संकिन्नवराहपदे, अणाणुतावी अ होइ अवरद्धे ।

उत्तरगुणपडिसेवी, आलंबणवज्जिओ वज्जो ॥४५२४॥

“संकिन्न०” गाहा । संकिण्णो नाम बहूहिं अवराहपडेहिं अंतरगुणा अवराहपडेसु वट्टइ ते य काउं नाणुतप्पइ - हा ! दुट्ठुकयं । निस्संको निद्दओ पवत्तइ । आलंबणं णाणातीणि तेहिं वज्जिओ य स कीङ्कम्म वज्जणीओ । आह चोयकः - अत्थादापन्नं आलंबणं सहिओ उत्तरगुणपडिसेवमाणो वि पुज्जो । आयरिओ भणइ - न केवलं उत्तरगुणपडिसेवी वि आलंबणसहिओ पुज्जो । जहा^५ -

हेट्ठद्वणठितो वी, पावयणि गणट्टयाए अघरे उ ।

कडजोगि जं निसेवइ, आदिणिगंठो व्व सो पुज्जो ॥४५२५॥

कुणमाणो वि य कडणं, कतकरणो णेव दोसमब्भेति ।

अप्पेण बहं इच्छइ, विसुद्ध आलंबणो समणो ॥४५२६॥

संजमहेउं अजतत्तणं पि ण हु दोसकारगं बिंति ।

पायण वोच्छेयं वा, समाहिकारो वणादीणं ॥४५२७॥

१. करेज्जेज्ज ड । २. = मातङ्गगृहं मलवृ । ३. = द्विजः चतुर्दशविद्यापारगामी मलवृ । ४. एषा गाथा चूर्णिकृता पृथगुपन्यस्ता । ५. कहं इति सम्भाव्यते ? ।

“हेट्टुवाण०” [“कुणमाणो वि०” “संजमहेउं०”] गाहा । हेट्टुएहिं संजमठाणेहिं वट्टइ । कडयोगी नाम गीतत्थो आयरिओ । आदिनियंठो पुलागो । लद्धीपुलागस्स इमेरिसी सत्ती सा चक्कवट्टीखंधावारं पि थंभेज्ज विणासेज्ज वा कुल-गण-संघकज्जेसु । जहा अभिवायणाईसु आलोइयपडिक्कंतो सुद्धो, महानिज्जरो सो । सेढीए चेव ठिओ । सेढि त्ति वा सीम त्ति वा एगट्टं । चोयगो भणइ -

तत्थ भवे जति एवं, अण्णं अण्णेण रक्खए भिक्खू ।
असंजया वि एवं, अन्नं अन्नेन रक्खंति ॥४५२८॥

“तत्थ०” गाहा । कण्ठ्या । आयरिओ भणइ-

न हु ते संजमहेउं, पालिंति असंजता अजतभावे ।
अच्छित्ति-संजमट्टा, पालिंति जती जतिजणं तु ॥४५२९॥
कुणइ वयं धणहेउं, धणस्स धणितो उ आगमं णाउं ।
इय संजमस्स वि वतो, तस्सेवऽट्टा ण दोसाय ॥४५३०॥

“न हु ते०” [“कुणइ वयं०”] गाहा । न ते असंजया संजमहेउं भरंति पोषंतीत्यर्थः । तान् असंजमभावव्यवस्थितान् गृहस्थानित्यर्थः । संजया पुण अव्वोच्छित्तिनिमित्तं संजमट्टा य पालेति । सेसाओ गाहाओ कंठाओ अतिप्रशस्तत्वादिदंमादिसुते^१ -

तुच्छममलंबमाणो, पडति णिरालंबणो य दुग्गम्मि ।
सालंब निरालंबे, अह दिट्ठंतो णिसेवंते ॥४५३१॥

“तुच्छमवलंबमाणो०” गाहा । कण्ठ्या । हेट्टा भणियं चउरो भण्णिहिंति [गा० ४५२५] । अस्य व्याख्या -

सेढीठाणे सीमा, कज्जे चत्तारि बाहिरा होंति ।
सेढीठाणे दुयभेययाएँ चत्तारि भइयव्वा ॥४५३२॥

“सेढीठाणे०” गाहा । एईए संजमसेढीए वट्टमाणो चत्तारि जणा कज्जे बाहिरा होंति । तं कज्जं दुविहं वंदणकज्जं कज्जकज्जं च । वंदणाकज्जं दुविहं - अब्भुट्टाणं किइकम्मं च । कज्जकज्जं कुलकज्जं च गणकज्जं संघकज्जं । एयम्मि दुविहे कज्जे इमे चत्तारि बाहिरा ।

पत्तेयबुद्ध जिणकप्पिया य सुद्धपरिहारऽहालंदे ।
 एए चउओ दुगभेदयाएँ कज्जेसु बाहिरगा ॥४५२३॥
 “पत्तेयबुद्ध०” गाहा । “दुय भेदयाएँ”ति दुविहे कज्जे ।
 गच्छम्मि णियमकज्जं, कज्जे चत्तारि होंति भइयव्वा ।
 गच्छपडिबद्ध आवण्ण पडिम तह संजतीतो य ॥४५३४॥

“गच्छम्मि०” गाहा । नियमा कज्जं नाम जं अवस्सं कायव्वं कुलादिकज्जं, जं संघो न सक्केइ काउं, ताहे इमेव करेंति गच्छ पडिबद्धा अहालंदिया, ते ओमस्स वि करेंति आयरियस्स वंदणयं । आवण्ण परिहारिया, पडिमापडिवन्ना संजईओ य एएसिं कीरइ न^१ वा, ते वि धारेंति वा न वा दुविहमवि कज्जं । एवं अंतोसेढिए भयणा भणिया । अहवा इमा -

अंतो वि होइ भयणा, ओमे आवण्ण संजतीओ य ।
 बाहिं पि होइ भयणा, अतिवालगायगे सीसा ॥४५३५॥
 आलोयण सुत्तट्ठा, खामण ओमे य संजतीसुं च ।
 आवण्णो कज्जकज्जं, करेइ ण य वंदती अगुरुं ॥४५३६॥

“अंतो वि०” गाहा । वंदनं प्रतीत्य ओमराइणीओ सियं वंदिज्जइ सिय न वंदिज्जइ । संजईओ न वंदिज्जंति कारणे वंदिज्जेज्ज । जइ संजई पहुस्स ता महल्ली अपुव्वसुयखंधं धरेंति तं च वोच्छिज्जइ, ताहे तीसे सकासाओ घेप्पइ तत्थ फेट्ठावंदणएणं वंदिज्जइ उद्दिस्सइ । एतदेवार्थम् - “आलोयण सुत्तट्ठा०” गाहा । कण्ठ्या ।

इदाणिं बाहिं पि होइ भयणा । अइपीलग वायगो जहा -

पेसविया पच्चंतं, गीतासति खित्तपेहग अगीया ।
 पेहियखित्ता पुच्छंति, वायगं कत्थ रण्णे त्ति ॥४५३७॥
 ओसक्कंते दट्ठुं, संकच्छेती उ वातगो कुविओ ।
 पल्लिवति कहण रुंभण, गुरु आगम वंदणं सेहा ॥४५३८॥

“पेसविया पच्चंतं०” [“ओसक्कंते०”] गाहाद्वयम् । जहा—तेणं इया (अइ) बालगावाइएणं तस्स आयरियस्स सीसा बंधाविया - न वंदिओ त्ति काउं अत्रेहिं वंदणयं काउं मोइया-सेहे त्ति काउं सीस त्ति ।

अहवा लिंगविहाराओ पच्चुयं पणिवयत्तु सीसेणं ।

भणति रहे पंजलिओ, उज्जम भंते ! तवगुणेहिं ॥४५३९॥

“अहवा०” गाहा । आयरिओ ओसन्नो गिहत्थो वा सो पणविज्जइ तस्स अप्पसागारिण सीसो पाएसु वि पडइ एरिसे कारणे कीरइ-

उप्पन्ने^१ कारणम्मि, कितिकम्मं जो न कुज्ज दुविहं पि ।

पासत्थादीयाणं, उग्घाया तस्स चत्तारि ॥४५४०॥

“उप्पन्ने कारणम्मि०” गाहा । अइयाबालगवाइयादीणं कारणे जइ न करेइ तं चेव पच्छत्तं ।

दुविहे किइकम्मम्मि, वाउलिया मो णिरुद्धबुद्धीया ।

आतिपडिसेहितम्मि, उवरिं आरोवणा गुविला ॥४५४१॥

“दुविहे०” गाहा । सीसो भणइ-दुविहे वि अब्भुट्टाणे किइकम्मे व्याकुलितास्माकं मतिः, कं पुण पुव्वं भणियं पासत्थाईणं दुविहं पि किइकम्मं न वट्टइ काउं आरोवणा य गुविला निद्धिट्ठा दोसा य उवरिं उदीरिया । इदाणिं पुणो भणह - अइबालगवायगदिट्ठंतो अवंदंतस्स दोसा तम्हा वंदियव्वा । एवं व्याकुलितानां निरुद्धा बुद्धिर्नष्टा^२ इत्यर्थः । आयरियो भणइ - न वट्टइ वंदिउं, किं पुण ?

गच्छ परिक्खणट्ठा, अणागतं आउवायकुसलेण ।

एवं गणाधिवतिणा, सुहसीलगवेसणा कुज्जा ॥४५४२॥

“गच्छ परिक्खणट्ठा०” गाहा । ‘गच्छो सारिक्खतो होउ’ त्ति अणागतं पुव्वमेव गच्छपरिपालणमेव आयं बहुविहं कारणं असिवोमायरियासु पडितप्पंति तस्मिन्नुपाय आयुवायस्तस्य कुशलेन आयुवायकुसलेन । अहवा अवाओ जहा बंधाविया जहा एयाणि आउहायाणि अणागतं दट्टूण गणाहिवइणा सुहसीलगवेसणा कज्जा । सुहं सीलयंति एते सुहसीला सुखगवेसगा इत्यर्थः । तेसिं गवेसणा कायव्वा उदंतं वट्टमाणी इत्यर्थः । एते सयच्छंति^३ अम्ह तवस्सी होंतगा एत्था ते ममत्तं करेति । कहिं पुण कायव्वा ?

बाहिं आगमणपहे, उज्जाणे देउले सभाए वा ।

रच्छ उवस्सय बहिया, अंतो जयणा इमा होइ ॥४५४३॥

“बाहिं आगमणपहे०” गाहा । तेसिं इमं कायव्वं—

मुक्कधुरा संपागड, अक्कच्चे चरण करण परिहीणे ।

लिंगावसेसमित्ते, जं कीरड तारिसं वोच्छं ॥४५४४॥

वायाए नमोक्कारो, हत्थुस्सेहो य सीसनमणं च ।

संपुच्छणऽच्छणं छेभवंदणं वंदणं वा वि ॥४५४५॥

जइ नाम सूइओ मि, त्ति वज्जितो वा वि परिहरति कोयी ।

इति वि हु सुहसीलजणो, परिहज्जो अणुमती मा य ॥४५४६॥

लोए वेदे समए, दिट्ठो दंडो अकज्जकारीणं ।

दम्मंति दारुणा वि हु, दंडेण जहावराहेण ॥४५४७॥

वायाएँ कम्मुणा वा, तह चिट्ठति जह ण होति से मन्नुं ।

पस्सति जतो अवायं, तदभावे दूरतो वज्जे ॥४५४८॥

एताइँ अकुव्वंतो, जहारिहं अरिहदेसिए मग्गे ।

न भवति पवयणभत्ती, अभत्ति मंतादिया दोसा ॥४५४९॥

“मुक्कधुरा०” [“वायाए०” “जइ नाम०” “लोए वेदे०” “वायाए०”
“एताइँ०”] गाहाओ कण्ठ्याओ ।

तं च पुरिसं इमेसु जाणेज्जा ।

परिवार परिस पुरिसं, खित्तं कालं च आगमं नाउं ।

कारणजाते जाते, जहारिहं जस्स कायव्वं ॥४५५०॥

“परियाग^१०” गाहा ।

परिवारो से सुविहित्तो, परिसगतो साहती व वेरगं ।

माणी दारुणभावो, णिसंस पुरिसाधमो पुरिसो ॥४५५१॥

लोगपगतो निवे वा, अहवण रायादिदिक्खित्तो होज्जा ।

खित्तं विहमादि अभावियं व कालो यऽणाकालो ॥४५५२॥

दंसण नाण चरित्तं, तव विनयं जत्थ जत्तियं जाणे ।

जिणपन्नत्तं भत्तीइ पूयए तं तहिं भावं ॥४५५३॥

“परिवारो०” [“लोगपगतो०” “दंसणो०”] गाहा । तओ जहारिहं विनयं करेज्ज खेत्त-कालाइ पडुच्च आयं जाणेज्ज आगमगहणेणं भावो गहिओ । एएसिं वक्खाणं गाहासिद्धं ।

[किइकम्मपगयं समत्तं]

[अंतरगिहठाणाइपगयं]

[सुत्तं] नो कप्पति निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा अंतरगिहंसि चिट्ठित्तए वा निसीयत्तए वा जाव काउस्सग्गं वा ठाणं ठाइत्तए । अह पुण एवं जाणिज्जा—वाहिए जराजुण्णे तवस्सी दुब्बले किलंते मुच्छिज्ज वा पवडिज्ज वा, एवं से कप्पति अंतरगिहंसि चिट्ठित्तए वा जाव ठाणं ठाइत्तए ॥३-१९॥

‘नो कप्पति उभयस्स^१ वि अंतरगिहंसि चिट्ठित्तए वा’ सुत्तं उच्चारयेय्वं ।

सम्बन्धः—

रायणिओ य अहिगतो, स चावि थेरो अणंतरे सुत्ते ।

तस्संतराणि कप्पंति चिट्ठणादीणि संबंधो ॥४५५४॥

सब्भावमसब्भावे, दुण्ह गिहाणंतरं तु सब्भावे ।

पास पुरोहड अंगण, मज्झम्मि य होतऽसब्भावं ॥४५५५॥

“राइणिओ०” गाहा । कण्ठ्या । “सब्भावमसब्भावे०” गाहा ।

अंतरं दुविहं - सब्भावअंतरं असब्भावअंतरं च । सब्भावअंतरं जे दोण्ह गिहाण अंतरं सब्भावअंतरं^२ । गिहस्स पासे पुरोहडे अंगणे गिहमज्जे एयं^३ असब्भावअंतरं । एयं पुण भिक्खाओसहादीणं मग्गणट्टाए निग्गयस्स । एस सुत्तथो ।

निज्जुत्तीवित्थरो इमो—

कुडुंतर भित्तीए, निवेसण गिहे तहेव रच्छाए ।

ठायंतगाण लहुगा, तत्थ वि आणादिणो दोसा ॥४५५६॥ [नि०]

“कुडुंतर०” गाहा । दोण्हं कुडुण अंतरे दोण्हं भित्तीण अंतरे किडओ भित्तीए एए सडिय पडिय गिहस्स णवगस्स वा कज्जमाणस्स निवेसणं तियमाईणं गिहाणं आभोए “गिहे त्ति” गिहंतरे वा एत्थ ठाइ :: (चतुर्लघु) । इमे दोसा -

खरए खरिया सुण्हा, णट्टे वट्टक्खुरे व संकिज्जा ।

खण्णे अगणिकाए, दारे वति संकणा तिरिए ॥४५५७॥

१. निग्गंथाण निग्गंथीण वा मुच । २. असब्भावअंतरं अ ड । ३. एवं अ ।

“**खरण०**” गाहा । खरगो, खरिया सुणहा, वट्टक्खुरे^१ व संका, खन्नं वा खत्तं तत्थ संकिज्जेज्ज एत्थ पच्चइओ अच्छियाइओ, तत्थ गेण्हादओ दोसा । अगणिक्काइवं वा घरं । अहवा दारेणं अइगंतूण हरियं अचित्तचित्तमीसगं, तत्थ वि संका वाडी वा छिन्ना । अहवा अधरिएण वि लग्गियं हियं होज्जा तत्थ संकेज्जेज्जा, “**तिरिए त्ति**” तिरिक्खजोणीओ गावी महिसी वा हिया होज्जा तत्थ संकिज्जेज्ज । एक्केक्के गेण्हादओ दोसा तम्हा न ठाइयव्वं । सुत्तं-

इदाणिं सुत्तं सुत्तेणेव अववदति **अह पुण एवं जाणेज्जा** (सू० १९) तवस्सी नाम खमगो दुब्बलो गिलाणो पच्चुट्ठिओ^२ । अहवा तवस्सी चेव तेण विगट्टेण दुब्बलो सो चेव किलंतो तेण तवेण कम्मेण । अहवा वाहिणा जराजुन्नो वा । तस्स एवंगुणस्स मुच्छा हवेज्ज पडेज्ज वा । एवं तस्स सव्वाणि वि पदाणि कप्पंति काउं । एस सुत्तत्थो, निज्जुत्ती-

उच्छुद्ध सरीरे वा, दुब्बल तवसोसिते व जो होज्जा ।

थेरे जुण्ण महल्ले, वीसंभणवेस हतसंके ॥४५५८॥ [नि०]

“**उच्छुद्ध सरीरे वा०**” गाहा । तवस्सी खमगो विगिट्टेण तवेण उच्छूढसरीरो दुब्बलो विस्सामेज्ज, अहवा थेरो “**वीसंभण**”त्ति एरिसो वीसंभणज्जो, न एत्थ एरिसे दोसा संभवन्ति तेण हया संका भवन्ति । एएहिं कारणेहिं सव्वाणि वि पदाणि करेत्तो सुद्धो, अन्नस्स न वट्टइ । इमेण पुण कारणेण हट्टस्स वि चिट्ठइ । एस य अववादाववादो-

अहवा ओसहहेउं, संखडि संघाडए व वासासु ।

वाघाए वा तत्थ उ, जयणाए कप्पती ठातुं ॥४५५९॥

“**अहवा ओसह०**” गाहा । अस्य व्याख्या-

एगयरं उभयओ वा, अलंभे आहच्च वा उभयलंभो ।

वसहिं जा णेएगो, ता इअरो चिट्ठई दूरे ॥४५६०॥

“**एयतरं०**” गाहा ।

पीसंती ओसहाइं, ओसहदाता व तत्थ असहीणो ।

संखडी असतीकालो, उट्ठित्ते वा पडिच्छंति ॥४५६१॥

“**पीसंती ओसहे०**” गाहा । ओसहाणं पीसणहेउं गया णिग्गया^३ ण लब्भन्ति । णेयणाए ओसहाण वा मग्गणणिमित्तं गया । सो असन्निहिओ भावे तं पडिच्छंति अणणुवेउं । तत्थ जयणाए निहुया अच्छंति न पलोयंति अंतरियाओ वा अंसवा (?) संखडीगया करणेण तत्थ य

१. वृत्तखुरः = तुरङ्गमः मलवृ । २. पडुत्थिओ ड । ३. नास्ति ड । निस्सया अ ।

न ताव देसकालो तेण वा पडिच्छहि त्ति भणिया ताहे अत्रं पि पडिच्छंति तम्मि वा तत्थ वि निहुया तहेव अच्छंति । “संघाडए व” त्ति अस्य व्याख्या -

‘एगतरं० गाहा । ‘एगतरं’ भत्तं पाणं वा “अलंभे”त्ति दुल्लभं । तं च लद्धं मत्तओ ण य गहिओ ताहे मत्तगस्स आणणट्टाए एगो तत्थ अच्छइ जाव बिइओ मत्तयं घेतुं एइ । वासं वा पडइ तत्थ वि अणुन्नविऊण जयणाए ठंति । एत्थ गाहा -

वासासु व वासंते, अणुण्णवित्ताण तत्थऽणाबाहे ।
अंतरगिहे गिहे वा, जयणाए दो वि चिदुंति ॥४५६२॥

“वासासु व०” गाहा । कण्ठ्या । “वाघाए”त्ति ।

पडिणीय णिवे एंते, तस्स व अंतेउरे गते फिडिए ।
वुग्गह णिव्वहणाती, वाघातो एवमादीसु ॥४५६३॥

“पडिणीय०” गाहा । पडिणीयो एइ जाव सो वोलेइ भएण वा विलुक्कइ, राया वा एइ पडिच्छइ, जाव वोलेइ अंतपुरं वा निग्गच्छइ । हत्थी वा एइ “वुग्गहे” त्ति दंडियादिया वा जुज्झंता एंति, निव्वहणं वहू-वरं एइ आदिग्रहणेणं गोट्टिगा गायंता एंति, तत्थ अच्छंताण इमा जयणा-

आयाणगुत्ता विकहाविहीणा, अच्छण्ण छण्णे व ठिया व विट्ठा ।
अच्छंति ते संतमुहा णिविदुं, भजंति वा सेसपदे जहुत्ते ॥४५६४॥
थाणं च कालं च तहेव वत्थुं, आसज्ज जे दोसकरे तु ठाणे ।
ते चेव अण्णस्स अदोसवंते, भवंति रोगिस्स व ओसहाई ॥४५६५॥

“आदाणगुत्ता०” [“थाणं च०”] वृत्तद्वयम् । आदाणाणि इंदियाणि । सेसं कण्ठ्यम् ।

[अंतरगिहठाणाइपगयं समत्तं]

[अंतरगिहखाणाइपगयं]

[सुत्तं] नो कप्पति निगंथाण वा निगंथीण वा अंतरगिहंसि जाव चउगाहं वा पंचगाहं वा आइक्खित्तए वा विभावित्तए वा किट्टित्तए वा पवेइत्तए वा, नऽन्नत्थ एगणाएण वा एगवागरणेण वा एगगाहाए वा एगसिलोएण वा, से वि य ठिच्चा नो चेव णं अट्टिच्चा ॥३-२०॥

“नो कप्पइ उभयस्स वि^१ अंतरगिहंसि एगगाहं वा दुगाहं वा जाव पंचगाहं वा आइक्खित्तए वा विभावित्तए वा किट्टित्तए वा पवेइत्तए वा” ।

सम्बन्धः—

अतिप्पसत्तो खलु एस अत्थो, जं रोगिमादीण कता अणुण्णा ।

अण्णो वि मा भिक्खगतो करिज्जा, गाहोवदेसादि अतो तु सुत्तं ॥४५६६॥

“अतिप्पसत्तो०” गाहा । कण्ठ्या ।

संहियकडुणमादिक्खणं तु पदच्छेद मो विभागो उ ।

सुत्तत्थो किट्टणया, पवेतणं तप्फलं जाणे ॥४५६७॥

“संहियकडुण०” गाहा । आदिक्खणं णाम -

व्रतसमितिकषायाणाम्, धारणरक्षणविनिग्रहाः सम्यक् ।

दण्डेभ्यश्चोपरमो, धर्मः पञ्चेन्द्रियजयश्च ॥ [ ]

एवं ताव आइक्खियं एस धम्मो विभावंतं पंचव्रतानि अष्टौ समितयः, चत्वारः कषाया, वयाणं धारणं, समितीणं रक्खणं, कषायाणां निग्रहो, दण्डत्रयं तेभ्य उपरतिः धर्मः, पंचेन्द्रिय-जयश्च । एस विभावणा । किट्टणा णाम एएसिं गुणे कित्तेति—पाणाइवातं अकरैतस्स एस गुणो, एवमादि । पवेयणंति एयस्स फलं स्वर्गो वा अपवर्गो वा । एस सुत्तत्थो । निज्जुत्ती वित्थारेइ—

एक्का वि ता महल्ली, किमंग पुण होंति पंचगाहाओ ।

साहणो लहुगा आणादिदोस ते च्चेविमे अण्णो ॥४५६८॥ [नि०]

“एक्का वि ताव०” गाहा । अइ बहुगा किमंग पुण पंचगाहाओ । जो साहइ तस्स मासलहुं, आणादिणो दोसा “ते च्चेव” त्ति जे अंतरगिहंसि तस्स इमे अत्रे दोसा ।

गाहा अब्दीकारग, पोत्थग खररडणमक्खरा चेव ।
साहारण पडिणत्ते, गिलाण लहुगाइ जा चरिमं ॥४५६९॥

“गाहा अब्दीकारग” गाहा । अस्य व्याख्या -

भग्गविभग्गा गाहा, भणिइहीणा व जा तुमे भणिता ।
अब्दं से करेमि अहं, तुमं से अब्दं पसाहेहि ॥४५७०॥
पोत्थगपच्चयपढियं, किं रडसे रासहु व्व असिलायं ।
अकयमुह ! फलयमाणय, जा ते लिक्खंतु पंचग्गा ॥४५७१॥

“भग्गविभग्गा०” [“पोत्थगपच्चयपढियं०”] गाहाहि सिद्धा ।

लहुगादी छग्गुरुगा, तव कालविसेसिया व चउलहुगा ।
अधिकरणमुत्तरुत्तर, एसणसंकाइ फिडियम्मि ॥४५७२॥

“लहुगादी०” गाहा । गाहा अब्दीकारण :: (चतुर्लघु), पोत्थए :: । (चतुर्गुरु), अक्खरे
::: (षड्लघु), खरो वा जहा ::: । (षड्गुरु) । अहवा चउलहुगा तवकालविसेसिया ।
“साहारण” ति अस्य व्याख्या -

वामद्वति इय सो जाव तेण ता गहिय भोयणा इयरे ।
अच्छंतै अंतरायं, एमेव य जो पडिवण्णत्तो ॥४५७३॥

“वामद्वति०” गाहा । जाव सो तेण समयं वामद्वइ उल्लालेइ उत्तरोत्तरेहिं ताव जे अन्ने
साहू ण नियट्टा तं पडिक्खंतो अच्छंति गिलाणो कोइ सो तेण पडिणन्नओ - अज्ज ! तव पाउग्गं
आणेहामि, जं सो परितावेज्जइ अणगाढादिउद्दाइचरिमंतं । तत्थ एगणादेण वा सुत्तं, तं पि कारणे
जइ कोइ पुच्छेज्जा । अपुच्छिएण व वट्टइ, पुच्छिओ जइ न कहेइ मासलहुं दोसा ।

कालाइक्कमदाणे, होइ गिलाणस्स रोगपरिवुट्ठी ।
परितावण्णगाढाती, लहुगाती जाव चरिमपदं ॥४५७४॥

“कालाइक्कम०” गाहा । बितियपदे पुच्छिता-

किं जाणंति वरागा, हलं जहित्ताण जे उ पव्वइया ।
एवंविधो अवण्णो, मा होहिइ तेण कहयंति ॥४५७५॥

“किं जाणंति०” गाहा । कण्ठ्या । तम्हा एगणाएण व एगवागरणेण वा कहेयव्वं ।

एगं नायं उदगं, वागरणमहिंसलक्खणो धम्मो ।

गाहाहि सिलोगेहि व, समासतो तं पि ठिच्चाणं ॥४५७६॥ [नि०]

“एगं नायं०” गाहा । अस्य व्याख्या—

नज्जइ अणेण अत्थो, णायं दिट्ठंत इति व एगट्ठं ।

वागरणं पुण जा जस्स धम्मता होति अत्थस्स ॥४५७७॥

“नज्जइ०” गाहा । ‘उदक’ इति । एगो साहू एगे जाणंति गाहाणं आगारे समं पंथगओ । सो अगारो सग्गामं पविट्ठो सो य साहू भिक्खवेलाए हिंडंतो तस्स घरं पविट्ठो । महिलाए से पुरोकम्मं कयं नेच्छंतो भणिओ – कीस न गेण्हसि ? उदग [समारंभो], न वट्ठइ त्ति भणति । एसो अगारो भणति – ज मए समं पंथे पत्तो उदगं देंतिन्नोसि^१ तो किं अन्नत्थ वट्ठति ? साहू भणति –

पप्यं खलु परिहरामो, अप्पप्पवविज्जओ ण विज्जति हु ।

पप्यं खलु सावज्जं, वज्जेतो होइ अणवज्जो ॥४५७८॥

“पप्यं खलु०” गाहा । जहा—

चिरपाहुणतो भगिणिं, अवयासितो अदोसवं होति ।

तं चेव मज्झ सक्खी, गरहिज्जइ अण्णहिं काले ॥४५७९॥

पादेहि अधोतेहि वि, अक्कमित्ठुणं पि कीरती अच्चा ।

सीसेण वि संकिज्जति, सच्चेव चितीकया छिविउं ॥४५८०॥

केइ सरीरावयवा, देहत्था पूइया न उ विउत्ता ।

सोहिज्जंति वणमुहा, मलम्मि वूढे ण सव्वे तु ॥४५८१॥

जइ एगत्थुवलद्धं, सव्वत्थ वि एव मण्णसी मोहा ।

भूमीतो होति कणगं, किण्ण सुवण्णा पुणो भूमी ॥४५८२॥

तम्हा उ अणेगंतो, न दिट्ठमेगत्थ सव्वहिं होति ।

लोए भक्खमभक्खं, पिज्जमपिज्जं च दिट्ठाइं ॥४५८३॥

“चिरपाहुणतो०” [“पादेहिं०” “केइ सरीरा०” “जइ एगत्थुवलद्धं०” “तम्हा

उ०”] गाहा । इमं एगवागरणं । जइ कोइ पुच्छेज्जा को तुब्भं धम्मो ? ताहे वागरेइ - अहिंसा लक्खणो धम्मो, कहं अहिंसालक्खणो ?

आत्मवत् सर्वभूतानि परद्रव्याणि लोष्ठवत् ।

मातृवत् परदारानि यः पश्यति स पश्यति ॥

एयं एगहउरणं एगगाहाए वा एगसिलोगेण वा भणेज्ज एगगाहा ।

जं इच्छसि अप्पणतो, जं च ण इच्छसि अप्पणतो ।

तं इच्छ परस्स वि या, एत्तियगं जिणसासणयं ॥४५८४॥

“जं इच्छसि अप्पणतो०” सिलोगो । अहवा

यत्र प्राणवधो नास्ति, यत्र सत्यमनिन्दितम् ।

यत्रात्मनिग्रहो दृष्टस्तं धर्ममभिरोचयेत् ॥^१

सव्वारंभपरिगहणिक्खेवो सव्वभूतसमया य ।

एक्कग्गमणसमाहाणया य अह एत्तिओ मोक्खो ॥४५८५॥

“सव्वारंभ०” गाहा ।

सव्वभूतऽप्पभूतस्स, सम्मं भूताइँ पासओ ।

पिहियासवस्स दंतस्स पावं कम्मं न बंधई ॥४५८६॥

“सव्वभूत०” सिलोगो । किं कारणं ? से वि य ठिच्चा -

इरियावहियाऽवण्णो, सिट्ठं पि न गिणहए अतो ठिच्चा ।

भद्दीट्ठी पडिणीए, अभियोगेँ चउणह वि परेण ॥४५८७॥

“इरियावहिया०” गाहा । अवन्नो त्ति अवज्जा । अयं अपवादापवादः । भद्गो धम्मट्ठिओ पुच्छइ - सो धम्मं घेतुमिच्छइ^२ त्ति तिणिण चत्तारि पंच वा बहुतरं वा कहेज्ज । पडिणीयं वा वोलेंतं पडिक्खाइ ताव कहेतो अच्छइ जाव वोलेइ । अभिओए त्ति सहस त्ति वा पडिणीओ दिट्ठो ताहे सलद्धीओ उवसामणानिमित्तं बहुविहं कहेज्ज । इड्ढिमंतेण वा केणइ पुच्छिओ ताहे - पवयणस्स उवग्गहकरो भविस्सइ त्ति बहुयं कहेज्जा । दंडिण वा हिंदंतो सदावेत्ता भन्नइ - कहेहि धम्मं एगणयादि भणिए भणेज्जा-कहेहि कहेहि एवं कहेतो सुद्धो । तत्थ वेरग मज्झत्येण अह संतेण उवसंतेण कहेयव्वं । संवेगनिव्वेगो कहेयव्वो ।

१. अस्य श्लोकस्य पदत्रयं प्रक्षिप्तं सम्भाव्यते । २. त्ति - अ ड, धर्मं पृच्छति इति मलवृ ।

सिंगाररसुत्तुइया, मोहमई फुंफुका हसहसेति ।

जं सुणमाणस्स कहं, समणेण न सा कहेयव्वा ॥४५८८॥

समणेण कहेयव्वा, तव नियमकहा विरागसंजुत्ता ।

जं सोऊण मणूसो, वच्चइ संवेग निव्वेयं ॥४५८९॥

“सिंगाररसुत्तुइया०” [“समणेण०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् ।

[सुत्तं] नो कप्पति निगंथाण वा निगंथीण वा अंतरगिहंसि इमाइं पंच-महव्वयाइं सभावणाइं आइक्खित्तए वा विभावित्तए वा किट्ठित्तए वा पवेयत्तए वा नऽन्नत्थ एगनाएण वा जाव सिलोएण वा, से वि य ठिच्चा नो चेव णं अठिच्चा ॥३-२१॥

“नो कप्पति उभयस्स वि^१ अंतरगिहंसि इमाइं पंच महव्वयाइं०” सुत्तं उच्चारयव्वं ।

सम्बन्धः -

गहियाऽगहियविसेसो, गाधासुत्तात्तो होति वयसुत्ते ।

णिद्देसकतो व भवे, परिमाणकतो व विण्णेतो ॥४५९०॥

“गहियाऽगहियविसेसो०” गाहा । यत्तदधस्तादनन्तरसूत्रेऽपदिष्टं णण्णत्थेग एगगाहा वा एगसिलोगेण वा, एगगाहा एगसिलोगो य नियमा गहियाणि । “वयसुत्तेसु” त्ति यदुक्तं पंचमहव्वयाइं सभावणाइं ताणि पदपादबद्धाणि सिलोगादिबद्धाणि वा आइक्खेज्ज अहवा वयणेहिं चेव पागइएहिं आइक्खेज्ज । एतदुक्तं भवति । “गहियाऽगहिय०” पुव्वद्धं । अहवा अयं सम्बन्धः यत्तदुक्तमधस्तादनन्तरसूत्रं तदनिर्दिष्टं, तस्य अस्मिन् सूत्रे निर्देशः क्रियते - पंचमहव्वयाणि सभावनकानि इति । अहवाऽयं सम्बन्धः यत्तदुक्तमधस्तादनन्तरसूत्रे तस्य परिमाणमस्मिन् सूत्रे उच्यते - पंचमहव्वयाइं सभावनकानीत्येष सम्बन्धः ।

इदानीं सूत्रव्याख्या-पंच इति संख्या । महव्वया उद्देसो, पंच त्ति निद्देसो, महव्वया सर्वेषामेव वयाणं महत्वेन वर्तन्ते । महच्छब्दः प्राधान्ये बहुत्वे च । तत्रायं महच्छब्दः प्राधान्ये वर्तते यस्मात्सर्वस्माद्विनिवृत्तिः तस्माद्बहुत्वे वर्तते । अनंताणं जीवाण विरई । सव्वलोए

मुसावायाओ एवं बहुत्वेऽपि^१ । अहवा पंच इति बहुत्वे । एएण वि कारणेण महच्छब्दः उभयाभिर्निवर्तकः^२ । महभावणाहि^३ सभावणाइ । भावणाओ पणुवीसं । छज्जीवनिकाया घडितं संख्या 'जीव' प्राणधारणे पृथिव्यादि एयाणि कहेइ आइक्खइ पंच महव्वयाइं पणुवीस भावणाओ छज्जीवनिकाया विभावेइ । पाणाइवायाओ वेरमणं जाव परिग्गहाओ । भावणाइ पाणाइवायस्स । मुसावायस्स अणुवीइभासादि । एवमादि छज्जीवनिकाया पुढविक्कायाइयादि कित्तेइ । तत्थ पढमं-अहिंसा सदेवमणुयाऽसुरस्स लोगस्स हवेइ पुज्जा, दीवो ताणं सरणं गई पइट्टाणं एवं कित्तेइ । सव्वेसिं पि गुणा पवेदेइ जहा - 'सग्गो मोक्खो वा कहेइ देसे' । निज्जुत्तीय भणिहिति ।

पंचमहव्वयतुंगं, जिणवयणं भावणापिणिद्धागं ।

साहणे लहुगा आणाइ दोस जं वा णिसिज्जाए ॥४५९१॥

“पंचमहव्वय०” तुंगो नाम उस्सियं, मेरुसरिसं पंचमहव्वयतुंगमेव, जिनानां वचनं जिनवचनं, “भावना पिनिद्धागं” पिणिद्धं णाम अलंकृतं विभूषितमित्यर्थः । अहवा पंचमहव्वयतुंगं तस्य रक्षणार्थं^४ पणुवीसाए भावणाहिं पिणिद्धं ओहाडितमित्यर्थः । साहणे^५ जं च गिहिणिसज्जा वाहिया भवति जे य तत्थ दोसा । इमे दोसा-पाणवहं आवज्जेज्जा, पाणवहे वा संकिजेज्ज, एवं जाव परिग्गहं आवज्जेज्ज परिग्गहे वा संकिजेज्ज ।

पाणवहम्मि गुरुव्विणि, कप्पट्टोद्दाणाए य संका उ ।

भणिओ ण ठाइ कोयी, मोसम्मि य संकणा साणे ॥४५९२॥

खुहिया पिपासिया वा, मंदक्खेणं न तस्स उट्टेइ ।

गब्भस्स अंतरायं, बाधिज्जइ सन्निरोधेणं ॥४५९३॥

उक्खिवितो सो हत्था, चुतो त्ति तस्सऽग्गतो णिवाडित्ता ।

सोतार वियारगते, हा ह त्ति सवित्तिणी कुणती ॥४५९४॥

“पाणवहम्मि०” [“खुहिया पिपासिया०” “उक्खिवितो सो०”] गाहा । कहां पुण पाणवहं आवज्जइ ? सो धम्मं कहेइ । सा गुव्विणी सुणेइ जाव अच्छइ ताहे तस्स गब्भस्स आहारे वोच्छएण गुव्विणीए से गब्भो उद्दाएज्ज । एवं पाणाइवायं आवज्जइ । पाणाइवाए संकिजेज्ज । धम्मं कहेतस्स अविरइया जाव काइयभूमिं गया तीसे पुत्तो तत्थेव खुडुलगो

१. बहुलियापिलइत्वेपि । अ २. उभयार्थोऽभिनिवर्तकः ड । ३. महव्वयभावणा इति भाव्यम् । ४. संरक्षणार्थं ड । ५. सुहाण :: । इति ड, साहणे :: (चतुर्लघु) इति भाव्यम् ? मलवृ ।

अच्छइ ताव सवत्तिणी आगंतुं उक्खिवणलक्खेण साहुस्स अग्गओ धस त्ति णिवाडिओ मओ, एवं संकिज्जेज्ज । मुसावायं आवज्जइ तित्थगरेहिं पडिसिद्धं । जह णे^१ वट्टइ गिहिनिसेज्जा वाहेउं । सोऽयं अप्पणा वारेऊणं ताहे अप्पणा चेव वाहेइ एवं । अहवा सो धम्मं कहेइ ताहे घरसामिणा भणिओ - पुणो मा मं घरं एहिसि । ताहे तेण भणियं - घरं तेहिंति पाणसुणया सो य न तरइ जिब्भं णियत्तेउं । ताहे पुणो वि वच्चइ । एवं आवज्जइ संकिज्जइ । सो गिहत्यो भणेज्ज जेमंतो दोच्चगं-अमुगं नत्थि । सा भणेज्ज-साणेण खाइयं । सो भणइ - जाणामि तुहं साणं । अदिण्णदाने -

सयमेव कोइ लुद्धो, अवहरती तं पडुच्च कम्मकरी ।

वाणिगिणी मेहुण्णे, बहुसो य चिरं संका य ॥४५९५॥

धम्मं कहेइ जस्स उ, तम्मि उ वीयारए गए संते ।

सारक्खणा परिग्गहो, परेण दिट्ठमि उट्ठाहो ॥४५९६॥

“सयमेव कोइ०” [“धम्मं कहेइ०”] गाहा । कोइ लुद्धो संजओ सयमेव उच्छुद्धविप्पकिण्णं अवहरेज्ज, कम्मकरी वा तं पडुच्च अवहरेज्ज । तत्थ साहू संकिज्जेज्ज । मेहुणे पउत्थपइया वाणिगिणी । ताए समं आय-परसमुत्था दोसा । संकिज्जइ तत्थ पउत्थपइयाओ अच्छंति । इमे य बहुसो वच्चइ चिरं च अच्छइ, तत्थ कंदप्पं करेइ तत्थ संकिजेज्ज । परिग्गहे जीए धम्मं कहेइ । मा काइयभूमिं । केइ भणंति^२ - रक्खिज्जाहिसि जाव एमि, जाव सो रक्खइ ताव तस्स परिग्गहो । ते चेव घरं रक्खंतो अण्णेणं दिट्ठो, सो जाणइ एयस्स वि हिरन्नं वा एवं संकिज्जेज्ज एवमाई दोसा कहेंतस्स । तम्हा ण कहेयव्वं । बिइयपदे तं चेव -

एगं णायं उदगं, वागरणमहिंसलक्खणो धम्मो ।

गाहाहि सिलोगेहि य, समासतो तं पि ठिच्चाणं ॥४५९७॥

“एगं णायं उदगं०” गाहा ।

[अंतरगिहखाणाइपगयं समत्तं]

[सिज्जासंथारगपगयं]

[सुत्तं] नो कप्पति निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा पाडिहारियं सिज्जा-
संथारयं आयाए अपडिहट्टु संपव्वएत्तए ॥३-२२॥

नो कप्पइ उभयस्स^१ वि पाडिहारियं सुत्तं उच्चारयेयव्वं ।

सम्बन्धः-

अविदिण्णमंतरगिहे, परिकहणमियं पऽदिण्णमिइ जोगो ।

णिग्गमणं व समाणं, बहिं व वुत्तं इमं अंतो ॥४५९८॥

“अविदिण्ण०” गाहा । निग्गमणं च समाणं सूत्रद्वयस्यापि प्रतिश्रयात् निर्गमनं सामान्यं तुल्यमित्यर्थः । “बहिं^२ वुत्तं इमं अंतो” त्ति हेट्ठा णंतरसुत्तं पडिस्सया^३ भिक्खायरियं निग्गंतस्स, इमम्मि सुत्ते वसहीए अंतो पडेत्ता गच्छइ । एस सम्बन्धः-

सिज्जा संथारो या, परिसाडि अपरिसाडि मो होइ ।

परिसाडि कारणम्मि, अणप्पिणे मासो आणादी ॥४५९९॥

“सिज्जा संथारो वा०” गाहा । सेज्जा सव्वंगिया, संथारो अड्ढाइज्जं हत्थो । सो परिसाडी वा होज्ज अपरिसाडी वा । परिसाडी तणादि, अपरिसाडी फलगादि । परिसाडी कारणे गहिउ होज्जा, परिसाडी वा सेज्जासंथारयं गिण्हऊण अणप्पिणित्ता संपव्वयति तस्स मासलहुं ।

सोच्चा गत त्ति लहुगा, अप्पत्तिय गुरुग जं च वोच्छेओ ।

कप्पट्टु खेळ्ळणे णयण डहण लहु लहुग गुरुगा य ॥४६००॥

“सोच्चा गत०” गाहा । विणा अपत्तिएणं लहुगा ह्व (चतुर्लघु) । अह अप्पत्तियं करेइ कहां ?

दिज्जंते वि तयाऽणिच्छित्तूण अप्पेमु भे त्ति नेतूणं ।

कयकज्जा जणभोगं, काऊण कहिं गया भच्छ ॥४६०१॥

“दिज्जंते वि०” गाहा । एवं अप्पत्तिए :: । (चतुर्गुरु), कृतकार्याः जनभोग्यं कृत्वा कहां पि गया इत्यर्थः ।

कप्पट्टु खेळ्ळण तु अट्टणे य लहुगो य होति गुरुगो य ।
 इत्थी पुरिसतुयट्टे, लहुगा गुरुगा अणायारे ॥४६०२॥
 वोच्छेदे लहुगुरुगा, नयणे डहणे य दोसु वी लहुगा ।
 विहणिग्गयादऽलंभे, जं पावे सयं व तु णियत्ता ॥४६०३॥

“कप्पट्टु” [“वोच्छेदे०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् ।

माइस्स होति गुरुगो, जति एक्कतोँ भागऽणप्पिए दोसा ।
 अह होंति अण्णमण्णे, तेच्चेव य अप्पिणणँ सुद्धो ॥४६०४॥

“माइस्स०” गाहा । अस्य व्याख्या—

संथारेगमणेगे, भयणऽट्टविहा उ होइ कायव्वा ।
 पुरिसे घर संथारे, एगमणेगे तिसु पतेसु ॥४६०५॥
 आणयणे जा भयणा, सा भयणा होति अप्पियंते वि ।
 वोच्चत्थ मायसहिए, दोसा य अणप्पिणंतम्मि ॥४६०६॥
 बिइयपय झामिते वा, देसुट्टाणे व बोधिकभए वा ।
 अद्धाणसीसए वा, सत्थो व पधावितो तुरियं ॥४६०७॥
 एतेहिं कारणेहिं, वच्चंते को वि तस्स उ णिवेदे ।
 अप्पाहंति व सागारियाइ असदऽण्ण साहूणं ॥४६०८॥
 एसेव गमो नियमा, फलएसु वि होइ आणुपुव्वीए ।
 चउरो लहुगा माई, य नत्थि एयं तु नाणत्तं ॥४६०९॥

“संथारेगमणेगे०” [“आणयणे०” “बिईयपय०” “एतेहिं०” “एसेव गमो०”] गाहाओ । एगेण साहुणा एगाओ घराओ एगो संथारगो आणियो । एवं अट्टभंगा^१ । एवं आणिएसु भंगेसु जहेव आणियो तहेव अप्पणियव्वो । जो सो अणेगेहि एगाओ घराओ एगो

१. एगेण साहुणा एगाओ घराओ अणेगे संथारगा आणिया २। एगेण साहुणा अणेगघरेहिंतो एगो संथारगो आणियो ३। एगेण साहुणा अणेगघरेहिंतो अणेगा संथारगा आणिया ४। अणेगेहिं साहूहिं एगाओ घराओ एगो संथारगो आणियो ५। अणेगेहिं साहूहिं एगाओ घराओ अणेगे संथारगा आणिया ६। अणेगेहिं साहूहिं अणेगघरेहिंतो एगो संथारगो आणियो ७। अणेगेहिं साहूहिं अणेगघरेहिंतो अणेगे संथारगा आणिया ८।

संथारओ आणिओ । तत्थ तेहिं ण भणिएल्लयं जहा - अम्ह अमुएण अप्पिणियव्वो, तत्थ अप्पणिज्जंते एगो साहू ताहिं ठियासु अप्पणिज्जियाओ । एया एतहिं चेव नेयव्वाउ त्ति तेसु चेव छुब्भइ तणाणि वा कंबियाओ वा अप्पणाण तणे त्ति तत्थ मायानिप्फन्नं मासगुरु । एयं च पच्छित्तं । जे य दोसा तं च एगपदोसं वा तदव्वोच्छेदं वा अन्नदव्वोच्छेदं वा करेज्ज, छट्ठभंगे वि एत्तियं चेव । अवसेसे भंगेहिं तह चेव अप्पियव्वा । अह ण अप्पिणंति पुव्वभणिया दोसा । भवे कारणं अप्पिणेज्जा वि । सो संथारगो ज्झामिओ देसु ठाणे वा वोहिया वा आगया । आदिग्रहणेण अन्न चोरा अद्धाण सीसए वा सहसा सत्थो पवाहिओ जाव तं अप्पइ ताव सत्थो दूरं वच्चइ ताहे एगो साहू गंतूणं संथारयस्स सामियस्स निवेदेइ, सागारियस्स अक्खाइ-एयं संथारयसामियस्स देज्जाहि कारणं च दीवेइ जहा तुरियं सत्थे अइच्छइ । एस ताव कंबियाणं तणाण य विही । फलएसु एमेव । नवरं माई नत्थि चउलहुगा य । अणप्पिणंते सविसेसतरा य दोसा ।

[सुत्तं] नो कप्पइ निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा सागारियसंतियं सेज्जासंथारयं आयाए अविकरणं कट्टु संपव्वइत्तए ॥३-२३॥

सुत्तं - नो कप्पइ उभयस्स वि^२ सागारियसंतियं सेज्जासंथारयं आदाए अविकरणं कट्टु जं संजयं करणं (?) संपव्वइत्तए ॥

सम्बन्धः—

संथारय अहिगारो, अहवा पडिहारिगा उ सागारी ।

नीहारिमो अणीहारिमो य इति एस संबंधो ॥४६१०॥

सागारिसंति विकरण, परिसाडिय अपरिसाडिए चेव ।

तम्मि वि सो चेव गमो, पच्छित्तुस्सग्ग-अववाए ॥४६११॥ [नि०]

“संथारय अहिगारो०” गाहा । कण्ठ्या । “सागारि संति विकरण०” गाहा । सागारियसंतियं सेज्जासंथारयं अहिकरणं कट्टु जं संजयकरणं तं विकरणं कायव्वं । तं काऊण जदि वच्चइ परिसाडिमि मासलहुं अपरिसाडिमि चउलहुं । उस्सग्गाववाओ सो चेव ।

किडु तुअट्टण बाले, णयणे डहणे य होइ तह चेव ।

विकरण पासुद्धं वा, फलग तणेसुं तु साहरणं ॥४६१२॥

“किडु तुअट्टण०” गाहा । किडुइ कप्पट्टओ जइ खेळइ तुयट्टइ इत्थी पुरिसतुयट्टणा अणायार तध चेव । जहानन्तरसूत्रेऽभिहितं । “नयणे” त्ति णीयंति संपहिजति मन्नइ

अणप्पत्तिय अनुग्गहे वा चउलहुगा । अप्पत्तिए चउगुरुगा, डज्झइ जइ चउलहुगा । तम्हाधिकरणं कायव्वं कहां पुण विकरणं ? उच्यते - “विकरणपासुद्धं वा फलगतणेसुं तु साधरणं” अस्य पच्छद्धस्स व्याख्या -

पुंजे वा पासे वा, उवरिं पुंजेसु विकरण तणेसु ।
फलगं जत्तो गहियं, वाघाए विकरणं कुज्जा ॥४६१३॥

“पुंजे वा०” गाहा । तृणाणं इमं विकरणकरणं तणा पुंजाओ जं गहियं तं उप्पराओ वा गहियं, पासाओ वा गहियं । उप्पराओ गहियं तं उवरिं चेव परिठवेयव्वं, जं तणपुंजस्स पासाओ गहियं तं पासे तत्थेव परिठवेयव्वं । “विकरण तणेसु” त्ति एवं तृणाणं विकरणकरणं फलगस्स विकरणकरणं । जओ गहियं उव्वेवणेत्ता^१ तत्थेव ठविज्जइ, जेइ पासेल्लियं ठवितयं पासेल्लियं ठविज्जइ उद्धं ठवितयं आसि उद्धं करेइ । अध वाघातेणं ण णेज्ज । ताहे तत्थेव अग्गहा^२ ठविज्जइ । तणाणि वि पत्थरितयाणि साहरिज्जंति ।

बितियमहसंथडे वा, देसुद्धाणादिसू व कज्जेसु ।
एएहिं कारणेहिं, सुद्धो अविकरणकरणे वि ॥४६१४॥

“बितिय०” गाहा ।

[सुत्तं] इह खलु निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा पाडिहारिए वा सागारियसंतिए वा सेज्जासंथारए विप्पणसिज्जा से य अणुगवेसियव्वे, सिया से अ अणुगवेस्समाणे लभेज्जा तस्सेव पडिदायव्वे, सिया से अ अणुगवेस्समाणे नो लभिज्जा एवं से कप्पति दोच्चं पि उग्गहं अणुन्नवित्ता परिहारं परिहरित्तए ॥३-२४॥

इह खलु निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा पाडिहारिए वा जाव परिहरित्तए ।

सम्बन्धः—

दोण्हेगयरं नट्टं, गवेसियं पुव्वसामिणो देंति ।

अपमादट्ठा अहिए, हिए य सुत्तस्स आरंभो ॥४६१५॥

“दोण्हेगयरं०” गाहा । परिसाडिं वा नट्टं अप्रमादार्थम् अहिते वा ।

इदाणि सुत्तथो । ‘इह’ इति अस्मिन्नेव ग्रामे नगरे वा अस्मिन् शासने वा अयं विधिः

- 'खलु' पादपूरणे । निग्गंथा निग्गंथीओ वा पुव्वुत्ताओ । 'पाडिहारिण्णं सागारियसंतिण्णं वा' पाडिहारिओ सागारिओ पुव्ववन्नियो । संथारो पुव्ववण्णिओ । तत्तो एगतरं उभयं वा 'विप्पणस्सेज्ज' विविधैः प्रकारैः नष्टं विप्रनष्टः । अणुगवेसणीओ अणु=मग्गओ चेव गवेसियव्वो । अधवा अनु पश्चाद्भावे पच्छ गवेसियव्वो । जइ लब्भइ तस्सेव अणुप्पदायव्वो । किं निमित्तं अनुप्पदिज्जइ ? सो अभिलसणिज्जो पुणो वि मा हीरिहि त्ति ता सो तस्सेव अणुप्पदायव्वो । अह नट्ठो य अणभिलसणिज्जो कए कज्जे पच्चप्पिणियव्वो । से य अणुगवेसमाणे णो लब्भेज्जा कप्पइ सो दोच्चं पि । 'कप्पई' नामं वट्टइ । 'दोच्चं पि' । किह दोच्चं पि ? एगंतपेढमगहिण्णओ^१, ताहे हरिओ मग्गिज्जंते न लद्धो, ताहे सिट्ठं संथारसामिस्स, ताहे ताहे तेणं अण्णो दिट्ठो । एस बिइओ उग्गहो । अहवा सो च्चेव तेणं लद्धो मग्गिजंतो तए दिण्णो सेज्जायरस्स एस बीइओ उग्गहो^२ परिहारो दुविहो - धारणापरिहारो परिभोगपरिहारो य । दुविहं पि परिहारो परिहरइ । एस सुत्तथो । निज्जुत्ती वित्थारेइ -

संथारो नासिहिती, वसहीपालस्स मग्गणा होति ।

सुन्नाई उ विभासा, जहेव हेट्ठा तहेव इहं ॥४६१६॥ [नि०]

“संथारो नासिहिती०” गाहा । सुन्नाए वसहीए संथारगो नासेज्ज तम्हा वसही असुत्ता कायव्वा । जहा न नस्सइ । सुत्तादि विभासा । सुत्ते बालगिलाणे अव्वत्तारोवणा भणिया । हेट्ठा पेढियाए (गाथा ५४२) निसिहे य ।

पढमम्मि य चउलहुगा, सेसेसुं मासियं तु नाणत्तं ।

दोहि गुरू एकेणं, चउथपदे दोहि वी लहुगा ॥४६१७॥

“पढमम्मि य०” गाहा । “पढमम्मि”त्ति सुन्नं करेइ । दोहि वि गुरूगा बाले गिलाणे अव्वत्ते य मासलहुं, अवत्ते दोहिं वि लहुगो । अव्वत्तो सुत्तेणं अगीतार्थ इत्यर्थः । इमे दोसा-

मिच्छत्त बडुग चारण, भडाण मरणं तिरिक्ख-मणुयाणं ।

आएस बाल निक्केयणे य सुन्ने भवे दोसा ॥४६१८॥

बलि धम्मकहा किट्ठा, पमज्जणाऽऽवरिसणा य पाहुडिया ।

खंधार अगणि भंगे, मालवतेणा य नाई य ॥४६१९॥

“मिच्छत्त०” [“बलि धम्म०”] गाहाद्वयम्^३ । पूर्वव्याख्यातम् (५४४-५५४) ।

१. एगं ताव पढमगहिण्णओ इति मलयगिरिवृत्त्यनुसारेण मुच । २. अहवा...उग्गहो नास्ति अ इ । ३. कण्ठ्यम् अधिकम् ड ।

संथारविप्पणासो, एवं खु न विज्जतीति चोएति ।
सुत्तं होइ य अफलं, अह सफलं उभयहा दोसा ॥४६२०॥

निज्जंताऽऽणिज्जंता, आयावणनीणितो व हीरेज्जा ।
तेणऽगणि उदगसंभम, बोहिकभय रट्टुट्टाणे ॥४६२१॥

“संथारविप्पणासो०” [“निज्जंता०”] गाहाद्वयं कण्ठयम् ।
पडिसेहेण व लद्धो, पडिलेहणमादिविरहिते गहणं ।
अणुसट्ठी धम्मकहा, वल्लभो वा निमित्तेणं ॥४६२२॥

“पडिसेहेण०” गाहा । मग्गिज्जमाणो न लद्धो पडिसेविए समाणो अन्नेण भदेएण सो पडिसेवंतओ अणुसट्ठे - किं न देसि ? त्ति । सो भणइ विणस्सहि त्ति भणिए न एएसिं हत्थाओ विणासो । एवं लद्धो होज्ज । सो पुण रक्खीज्जंतीए वसहीए^१ कहं नट्टो होज्ज ? उच्यते - ‘पडिलेहणमादिविरहिए गहणं’ पडिलेहणट्टाए बार्हि नीणिओ, सो य उक्कोसगो सो साहू तं णीणेत्ता पायपुंछणस्स अट्टाए पविट्टो ताव सुत्तं दट्टुण हरिओ त्ति । आदिग्रहणेणं अत्तो चेव उवस्सयस्स दिट्टो राउलवल्लभेणं तओ हरिओ बलामोडिए । एवं हरिए जेणं हरिओ तं नारुण तओ अणुसट्ठिमाईहिं मग्गियव्वो । गाहासिद्धं ।

दिन्नो भवव्विहेणेव एस णारिहिसि णे ण दाउं जे ।
अन्नो वि ताव देयो, दे जाणमजाणयाऽऽणीयं ॥४६२३॥
मंत निमित्तं पुण रायवल्लभे दमग भेसणमदेते ।
धम्मकहा पुण दोसु वि, जति अवरहो दुहा वऽधिओ ॥४६२४॥
अन्नं पि ताव तेन्नं, इह परलोकेऽपहारिणामहियं ।
परओ जायितलद्धं, किं पुण मन्नुप्पहरणेसुं ॥४६२५॥

“दिन्नो भाव्वि०” [“मंत निमित्तं०” “अन्नं पि०”] गाहा । इमं णाणत्तं ।
खंते व भूणए वा, भोइग जामाउगे असइ साहे ।
सिट्ठम्मि जं कुणइ सो, मग्गण दाणं व ववहारे ॥४६२६॥

“खंते व०” गाहा । अस्य व्याख्या—

भूणगगहिण् खंतं, भणाइ खंतगहिते य से पुत्तं ।

असति त्ति न देमाणे, कुणति दवावेति व न वा उ ॥४६२७॥

“भूणगगहिण्०” न देमाणि त्ति भणितं होइ । ‘सिद्धिम्मि जं कुणइ सो’ त्ति । कुणइ दवावेइ वा ण वादु । खंतादी^१ दवावेति वा न वा एतदुक्तं भवति - जइ खंतमादीहिं न दवावियं होज्ज ताहे -

भोइय उत्तरउत्तर, नेयव्वं जाव पच्छिमो राया ।

दाणं विसज्जणं वा, दिट्ठमदिट्ठे इमं होइ ॥४६२८॥

“भोइय उत्तर०” गाहा । असइ त्ति अस्य व्याख्या -

खंताइसिद्धिदित्ते, महतर किच्चकर भोइए वा वि ।

देसारक्खियस्समच्चे, करण निवे मा गुरू दंडो ॥४७२९॥

“खंताइसिद्धि०” गाहा । खंतगादीणं सिद्धे अदवावितो तेहि तओ महतरादीणं साहिज्जइ जाव करणे णिवेदिज्जइ^२ । निवस्स ण साहिज्जइ, मा मारेज्ज । एवं गुरू दंडो सव्वस्स हरणं वा मारणं वा । “दाणं विसज्जणं व” त्ति अस्य व्याख्या-

एए उ दवावेती, अहव भणेज्जा स कस्स दायव्वो ।

अमुगस्स त्ति य भणिए, वच्चह तस्सऽप्पिणिस्सामो ॥४६३०॥

“एए उ०” गाहा । एए दोसा रक्खियादी दवावेति । अहवा ते भणेज्ज-जाव तुब्भेवं संथारं अम्हे चोरण हत्थाओ घेतुं कस्स अप्पणिज्जामो ? तत्थ वत्तव्वं - अमुगस्स गिहत्थस्स तेणं अम्ह दिन्नो । ताहे साहुणो -

जइ सिं कज्जसमत्ती, वयंति इहरा उ घेतु संथारं ।

दिट्ठे णाते चेवं, अदिट्ठणाए इमा जयणा ॥४६३१॥

“जइ सिं०” गाहा । जइ पुत्रो मासकप्पो तो वच्चंति अह न ताव वच्चंति (अह न ताव ?) मधवा भुज्जइ तो संथारयं गेण्हंति दवाविय संतं । एवं दिट्ठे संथारए जेण हियो णाए वा अमुएण हिय त्ति एत्थ एसा जयणा । का एसा ? वुत्ता । जइ न दिट्ठं केण वि हियं न वा नायं, तत्थ इमा जतणा-

१. खंत = पिता मलवृ । २. न वेदिज्जइ अ इ ।

विज्जादीहि गवेसण, अद्दिट्ठे भोइयस्स व कर्धेति ।
 जो भद्दओ गवेसति, पंते अणुसट्ठिमाईणि ॥४६३२॥
 आभोगिणीय पस्सिणेण देवयाए निमित्ततो वा वि ।
 एवं नाए जयणा, सच्चिय खंतादि जा राया ॥४६३३॥
 विज्जाद असई भोयादिकहण केण गहितो न जाणऽम्हे ।
 दीहो हु रायहत्थो, भद्दो आमं ति मग्गति य ॥४६३४॥

“विज्जादीहि०” [“आभोगिणीय०” “विज्जाद असई०”] गाहा । अस्य व्याख्या—विज्जाद असई भोइयादि कहणं, अम्हं संथारगो हडो, न याणामो केण वि, एवं कर्हेति । तओ सो भोइओ इमं भणेज्ज - केण वि गहिओ न जाणिम्हे । सो जइ भणेज्ज - गवेसह जेण गहिओ । तत्थ वत्तव्वं - “दीहो हु रायहत्थो” नवरं रायहत्थेणं गविसमाणे तेणो णज्जेज्जा । एवं भणिओ भद्दओ जो सो भणइ - आम । एवमेतं जो सो पओसो भणेज्ज-

जाणह जेण हडो सो, कत्थ विमग्गामि णं अजाणंतो ।
 इति पंते अणुसट्ठी, धम्मनिमित्ताइ तह चेव ॥४६३५॥

“जाणह जेण०” गाहा । जाणह जेण गहिओ जाणित्ता मम कधेह तो दवाविस्सामि । तस्स अनुसट्ठी दायव्वा । असइ विज्जाते दीव्वादीहिं आउट्टावेयव्वो, तहेव तियव्वो^१, पूर्वमुक्तम् ।

असईय भेसणं वा, भीया वा भोइयस्स व भएणं ।
 साहित्थ दारमूले, पडिणीय इमेसु वि छुभेज्जा ॥४६३६॥

“असईय०” गाहा । असई त्ति अस्य व्याख्या—

भोइयमादीणऽसती, अदवावेते व बिंति जणपुरओ ।
 मुज्झीहामोँ सकज्जे, किह लोगमयाइँ जाणंता ॥४६३७॥

“भोइयमादीणसइ०” गाहा । उड्डाओ मुयंति ।

पेहुण तंदुल पच्चय, भीया साहंति भोइगस्सेते ।
 साहत्थि साहरंति व, दोणह वि मा होउ पडिणीए ॥४६३८॥

“पेहुण०” गाहा । एएण पच्चएण अम्हे जाणामो त्ति उड्डाओ उल्लवेंति । ताहे ते चोरा तं सोउं दट्टु वा भीया ण ते एतेहिं पच्चएहिं राइं पत्तिज्जाविहिइ । तओ संजओवस्सयस्स

१. पउंजियव्वो इति मलवृत्यनुसारेण भाव्यम् ।

दारमूले साहरंति = ठवेति जं संथारगं । अहवा रुद्धा 'एएसिं पि मा होउ' इमेसु लुब्भेज्जा । केसु पुण ?

पुढवी आउक्काए, अगड वणस्सइ तसेसु साहरइ ।

घित्तूण य दायव्वो, अदिट्ट दड्ढे य दोच्चं पि ॥४६३९॥

“पुढवी०” गाहा । तओ वि घेत्तूणं तस्सामिणो दायव्वं । न वि आउक्कायादिसंघट्ट ति काउं न घेतव्वो । अविदिट्टे केण विहिओ अण्णाओ य मग्गित्ता न लद्धो । अहवा दड्ढो । ताधे किं कायव्वं ? अत इदं सूत्रं - दोच्चं पि उग्गहो अणुन्नवेयव्वो । अत्थ चोयगो भणइ - जहा दोच्चं पि उग्गहो अणुन्नविज्जइ । तहा अहं भणामि - गंतुं संथारगदाया वत्तव्वो - देहि तं संथारगं । उव्वत्ताए एत्थ -

दिट्ठंत पडिहणेत्ता, जयणाए भद्दतो विसज्जेती ।

मग्गंते जयणाए, उवहिग्गहणे ततो विवाओ ॥४६४०॥

“दिट्ठंत पडिहणेत्ता०” गाहा । पुव्वद्धस्य व्याख्या-

परवयणाऽऽउट्टेउं, संथारं देहि तं तु गुरु एवं ।

आणेह भणति पंतो, तो णं दाहं ण दाहं वा ॥४६४१॥

“परवयणा०” गाहा । पुव्वद्धं । जं एवं चोयएणं सयं मतीए दट्ठुं भणियं एवं आयरिओ पडिभणइ । एवं अणुन्नविज्जमाणे भद्दगपंतदोसा भवंति । पंतो इमं भणेज्जा -

दिज्जंतो वि न गहिओ, किं सुहसेज्जो इयाणि सो जाओ ।

हिय निट्ठो वा नूनं, अथक्कजायाइ सूएमो ॥४६४२॥

“दिज्जंतो वि०” गाहा । भद्दए इमे दोसा-

भद्दो पुण अग्गहणं, जाणंतो वा वि विप्परिणमेज्जा ।

किं फुडमेव न सीसइ, इमे हु अन्ने वि संथारा ॥४६४३॥

इइ चोयगदिट्ठंतं, पडिहंतुं सिस्सते सैं सब्भावो ।

भद्दो सो मम नट्ठो, मग्गामि न तो पुणो दाहं ॥४६४४॥

“भद्दो पुण०” [“इइ चोयगदिट्ठंतं०”] गाहा । कण्ठ्या । दिट्ठंतं पडिहणित्ति ति चोयगेण जं मतीए दिट्ठं तं आयरिण पडिहयं एयं । ‘मग्गणदाणं च ववहारो’त्ति अस्य व्याख्या- “मग्गंते जयणाए” पच्छद्धं पुरातनं । पुनरपि अस्य व्याख्यानगाहाओ-

तुब्भे वि ताव मग्गह, अहं पि झोसेमि मग्गह व अन्नं ।
नट्टे वि तुब्भण्डा, वदंति पंतेणुसट्टादी ॥४६४५॥

“तुब्भे वि ताव०” गाहा ।

मोल्लं नत्थऽहिरण्णा, उवधिं मे देह पंतदायणया ।
अन्नं व देति फलगं, जयणाए मग्गिउं तस्स ॥४६४६॥

“मोल्लं” गाहात्रयम् । ‘जइ नट्टो संथारगो तुब्भे ममं न नट्टा’ एवं जंपंतो भणेज्ज मग्गंते जयणाए उवहिग्गहणे त्ति । अस्य व्याख्या - “नत्थि णे मोल्लं” गाहा । जइ भणइ - उवही देह तओ जेण संथारगो मग्गिओ तस्स जो उवही अंतो जुत्तो य सो दरिसिज्जइ । एरिसं एयस्स विज्जमाणं । विवादो त्ति अस्य व्याख्या -

सव्वे वि तत्थ रुंभति, भद्दो मुल्लेण जाव अवरणहे ।
एगं ठवेउ गमणं, सो वि य जावऽट्टमं काउं ॥४६४७॥

“सव्वे वि०” गाहा । जइ रुज्जइ ताहे अवरणहाओ जाव अच्छित्ता तत्थ खमगं ठवेत्ता गच्छंति, सो वि अट्टमं कारुणस्सइ जइ न मुंचंति । अत्तो वा कोइ भद्दगो मुल्लं दाउं विसज्जावेइ ।

लद्धे तीरियकज्जा, तस्सेवऽप्पेंति अहव भुंजंति ।
पभु लद्धे वऽसमत्ते, दोच्चग्गह तस्स मूलाओ ॥४६४८॥

बित्थियं पभुनिव्विसए, णट्टुट्ठिय सुन्न मयमणप्पज्जे ।
असहू य रायदुट्टे, बोहिक भय सत्थ सीसे वा ॥४६४९॥

“लद्धे तीरिय०” [“बित्थियं पभु०”] गाहा । तीरितकज्ज नाम समत्तकज्जो इत्यर्थः । असमत्तकज्जा भुंजंति प्रभुणा लद्धो साहूणं दित्तो दोच्चोग्गहो भवइ ।

[सिज्जासंथारगपगयं समत्तं]

[उगहपगयं]

[सुत्तं] जद्विवसं समणा निग्गंथा सिज्जासंथारयं विप्पजहंति तद्विवसं अवरे समणा निग्गंथा हव्वमागच्छेज्जा सच्चेव उगहस्स पुव्वाणुण्णवणा चिट्ठइ अहालंदमवि उगहे ॥३-२५॥

“जद्विवसं समणा निग्गंथा सेज्जासंथारयं विप्पजहंति तद्विवसं जाव अहालंदमपि उगहे०”

सम्बन्धः—

उगह एव उ पगतो, सागारिय उगहाउ साहम्मी ।

रहितं व होइ खित्तं, केवतिकालेस संबंधो ॥४६५०॥

“उगह एव०” गाहा । जद्विवसमिति मासकप्पे पुत्रे वासावासे वासेज्जा गहणेण उडुबद्धं गहियं संथारगहणेणं वासावासो गहिओ । अधवा संथारगहणेणं दो वि गहिया । जम्हा उडुबद्धे कारणजाए वि संथारओ घेप्पइ । “सच्चेव” त्ति ते जद्विवसं अत्रे समणा एंति ते खेतोवसंपन्नया । जे निग्गया तेसिं चेव खेत्तेणं न केवलं तद्विवसं अन्नं पि दिवसं अहालंदं मज्झिमयं गहियं । एत्थ जं सच्चित्तं वा अचित्तं वा मीसयं वा तं पुराणगयाणं आगमिया जइ गेण्हंति पच्छित्तं, एस सुत्तत्थो ।

निज्जुत्ती वित्थारेइ । एत्थ पुण अहीयारो सचित्ते किह पुण ते पच्चयंति तेसि उब्भावो भाणियव्वो ।

सुत्तत्थ तदुभयविसारए य खमए य धम्मकहि वाई ।

कालदुअम्मि वसंते, उवसंतो स अण्णगामजणो ॥४६५१॥ [नि०]

“सुत्तत्थ०” गाहा । खमणेहिं य चउत्थच्छट्ठअट्टमादीहिं धम्मकहीहि वादीहि य काल दुए उडुबद्धे वासावासे वा उवसंतो सो गामो अत्रे य गामा जे सकासे ।

नीरोगेण सिवेण य, वासावासासु णिग्गया साहू ।

अण्णे वि य विहरंता, तं चेव य आगया खित्तं ॥४६५२॥

“नीरोगेण०” गाहा । ते साहू एवं वसित्ता दुविहस्स कालस्स अनंतरं निरोगेण य सिवेण य अप्पणो कालेण निग्गया, एत्थ पुण वासारत्तिनिग्गया अहिकया । किं निमित्तं ?

वासारत्ते बहुएणं च दुकालेणं बहुसो लोगो उवसमइ । ते य निग्गया । अन्ने य विहरंता तमेव खेतं गया ।

खित्तोग्गहप्पमाणं, तद्धिवसं केति केतऽहोरत्तं ।

जं वेल निग्गयाणं, तं वेलं अण्णदिवसम्मि ॥४६५३॥

“खेत्तोग्गह०” गाहा । केइ भणंति - एगदिवसं, जे निद्धिवसं^१ निग्गया । केइ भणंति- अहोरत्तं । दो वि एते अणादेसा । जाए वेलाए निग्गया ताए चेव वेलाए बितियदिवसे परेणं वोच्छिज्जइ । एवं कालओ खेत्तओ सव्वओसमंता सकोसं जोयणं उग्गहो ।

खेत्तम्मि य वसहीय य, उग्गहो तर्हिं सेहमग्गणा होइ ।

ते वि य पुरिसा दुविहा, रूवं जाणं अजाणं च ॥४६५४॥

“खेत्तम्मि य०” गाहा । खेत्तग्गहणेणं जम्मि खेत्ते उग्गहो भवति । “वसहि”त्ति इंदक्खीलमणोग्गहो । तत्थ वसहीए मग्गणा सेहाणं । इमेसु विभागेसु चउसु । ते वि य पुरिसा दुविहा - रूवं जाणंतगा य अद्धाणंतगा (अजाणंतगा) य । दोहि वि प्रकारेहिं चत्तारि भंगा भवंति । एएसिं परूवणानिमित्तं इदमुच्यते -

जाणंतमजाणंतं, चउव्विहा तत्थ होंति जाणंतं ।

उभयं रूवं सद्दं, चउत्थओ होइ जसकित्तिं ॥४६५५॥

“जाणंत०” गाहा । एगे सद्देण वि रूवेण वि जाणइ, सद्देण (वि) सरेण जाणइ १। एगो सद्देण जाणइ न पुण रूवं जाणइ न पुण सद्दं^२ ३ चउत्थो जस कित्तिं जाणइ (एक) ४। एएसिं परूवणानिमित्तं द्वितीयभंगमादि कृत्वा इदमास्थीयते -

उच्चार-चेइगातिसु, पासति रूवं विणिग्गयस्सेगो ।

रत्तिं उर्वित णित्तो, कासगमादी सुणति सद्दं ॥४६५६॥

“उच्चार०” गाहापुव्वद्धं । न पुण स्वरेण जाणीते बितियभंगे रत्तिं एंतो करिस्सगादी^३ सद्दं साहूणं सुणंति पढंतियाणं, न पुण रूवं ।

चउत्थो पुण जसकित्तिं, सुणेइ सग्गाम-वसभवासी वा ।

उभयं रूवं सद्दं, कित्तिं च ण जाणते चरिमो ॥४६५७॥

---

१. जम्मि दिवसे इति भाव्यम् ? । २. एगो रूवेण जाणइ न पुण सइं २। एगो सद्देण जाणइ न पुण रूवं । इति भाव्यम् ? । ३. कर्षकादिः मलवृ ।

“चउथो पुण०” गाहा । कण्ठ्या ।

वायाहडो वि एवं, पंचविहो होइ आणुपुव्वीए ।
एएसिं सेहाणं, पत्तेयं मग्गणा इणमो ॥४६५८॥

“वायाहडो०” गाहा । कण्ठ्या । एएसु पंचविहेसु इमा मग्गणा ।

अव्वाघाए पुणो दाइं, जावज्जीव पराजिए ।
पढम बिइयदिवसेसुं, कहं कप्पो उ जाणते ॥४६५९॥
जाणाविए कहं कप्पो, वत्थव्वे वाताहडे ति य ।
उज्जू अणुज्जुए या वि, कहं कप्पोऽभिधारणे ॥४६६०॥
एगग्गामे अतिच्छंते, कहं कप्पो विहिज्जते ।
दुविहा मग्गणा सीसे, एगविहा य पडिच्छए ॥४६६१॥
पडिसेहियवच्चंते, कहं कप्पो विहिज्जइ ।
संगारदिण्णते यावि, कहं कप्पो विहिज्जइ ॥४६६२॥

“अव्वाघाए०” [“जाणाविए०” “एगग्गामे०” “पडिसेहियवच्चंते०”]
दारगाहातो चत्तारि पाहुडिया ।

चत्तारि नवग जाणंतगम्मि जाणाविए व चत्तारि ।
अभिधारणम्मि एए, खित्तम्मि विपरिणया वा वि ॥४६६३॥

“चत्तारि नवगा०” गाहा । “अभिधारणम्मि एए खित्तम्मि” जे ते जाणंत
अजाणंतगाणं चत्तारि भंगा तेसु एक्कमेक्कम्मि चत्तारि नवगा भवंति । जाणाविए वि चत्तारि
नवगा । जाणाविया नाम आगंतुकसाहूहिं जाणाविओ – तुमं न अम्हं आभवसि । अपिशब्दात्
अयाणंतए वि चत्तारि नवगा भवंति । अभिधारणं^१ । एए खेतं विप्परिणयंति वक्ष्यति । तत्थ
अव्वाघाते त्ति दारं । खेत्तिएसु निग्गएसु जो सो रूवं सद्दं वा जाणंतस्स उ पढमभंगिगो सो
आगओ पव्वयामि त्ति, जाव ते पच्छा आगए पासइ ।

पियमप्पियं सैं भावं, दट्टुं पुच्छित्तु तस्स साहंति ।
कत्थ गता ते भगवं, पुट्ठा व भणंति किं तेहिं ॥४६६४॥

१. अभिधारणं = [मनसिकरणम्] इति भाव्यम् (मलवृ) ? ।

पव्वइहं ति य भणिते, अमुगत्थ गया वयं ति दिक्खेउं ।
तेसि समीवं णेमो, न य वाहणते तयं सो य ॥४६६५॥

“पियमप्पियं०” [“पव्वइहं ति०”] गाहा । तं परिहसियमणं दीणमणं वा दट्ठुं ते साहवो वा पुच्छंति - किं परिहसिओ सि किं वा चिंतापरो ? सो भणइ - ते साहुणो न पेक्खामि कर्हि गया ? ताहिं तेहिं भणियव्वं - किं तेहिं ? पव्वतीहामि तेसिं सगासे । एवं तेण वुत्तेहिं भाणियव्वं - अमुगत्थ ते गया अम्हे ते दिक्खेत्ता । तेसिं सकासं नेमो । एवं होतु त्ति अब्भुवगच्छति जम्हा तम्हा अव्वाहओ भण्णइ । ताहे सो पव्वईओ ।

संघाडग एगेणं, पंथुवएसे व मुंडिए तिण्णि ।
इइ तरुण मज्झ थेरे, एक्केक्के तिन्नि नव एते ॥४६६६॥
पढमदिणे सग्गामे, एगो णवगो बितिज्जए बितिओ ।
एमेव परग्गामे, पढमे बितिए य बे णवगा ॥४६६७॥

“संघाडग एगेणं०” [“पढमदिणे०”] गाहा । सो तेहिं संघाडयस्स हत्थे पयट्टेयव्वो । अह पहुच्चंता एगस्स हत्थे य पयट्टंति, असइ एगाणियं पि पयट्टंति, पंथं से उवदिसंति । एए तरुणस्स तिन्नि पगारा, मज्झिमस्स वि तिन्नि, थेरस्स वि तिण्णि । एए नव भवंति । मुंडियस्स एक्को णवगो । पढमदिवसे, [एमेव] बिइओ नवगो । एते सग्गामे दो नवगा । परग्गामे वि एते दो नवगा । एते चत्तारि नवगा, मुंडियस्स पयट्टिज्जमाणस्स चत्तारि नवगा । जइ पुण अप्पणा गेण्हंति चउगुरुगा ण य लभंति ।

एमेव अमुंडियस्स वि, चउरो णवगा हवंति कायव्वा ।
एमेव य इत्थीण वि, णवगाण चउक्कगा दुण्णि ॥४६६८॥

“एमेव०” गाहा । अमुंडिए वि संघाडगअप्पबिइए एगाणिए वा चत्तारि नवगा भवंति । एतेसु पुरिसेसु । इत्थीसु वि एते चेव चत्तारि नवगा । स्यान्मतिः - किं कारणं अमुंडियं पेसवेति ? अत इदमुच्यते -

सागारियसंकाए, णिच्छति घिच्छंति वा सयं मा मे ।
ते व अदट्ठुं पुणरवि, पच्चेहममुंडितो एवं ॥४६६९॥

“सागारिय०” गाहा । कण्ठ्या । एस पढमभंगो गओ ।

इदारिणं बिइयं तइयं च भंगं वक्खाणेइ-

एसेव य णवगकमो, सहं रूवं व होइ जाणंते ।

जो पुण किंत्ति जाणति, ण ते वयं सिस्सते तस्स ॥४६७०॥

“एसेव य०” पुव्वद्धं कण्ठयम् ।

इदारिणं चउत्थभंगं वक्खाणेइ - “जो पुण” पच्छद्धं । सो भन्नइ - न ते वयं जेसिं तुमं सगासं पट्टिओ ताहे सो इमं भणेज्जा -

किं व न कप्पइ तुब्भं, दिक्खेउं तेसिं तं ण अहं ति ।

तत्थ वि सो चेव गमो, नवगाणं जो पुरा भणितो ॥४६७१॥

विप्परिणया वि जति ते, अह्मे तुज्झं भणंतऽलं तेहिं ।

तह वि य ण वि ते तेसिं, अव्वाहयमादिया होंति ॥४६७२॥

“किं व न कप्पइ०” [“विप्परिणगा०”] गाहा । कण्ठ्या । एवं चत्तारि भंगा अव्वाहए वक्खाणिया ।

इदारिणं पुणो दाइं ति (गा० ४६५९) तहेव पुच्छ अमुगत्य गय त्ति, सोऊणं सो भणेज्जा—

एहिंति पुणो दाइं, पुट्टे सिट्ठंसि ईय भणमाणा ।

बहुदोसे माणुस्से, अणुसासण णवग तह चेव ॥४६७३॥

जं कल्ले कायव्वं, नरेण अज्जेव तं वरं काउं ।

मच्चू अकलुणहिअओ, नहु दीसइ आवयंतो वि ॥४६७४॥

तूरह धम्मं काउं, मा हु पमायं खणं पि कुव्वित्था ।

बहुविग्घो हु मुहुत्तो, मा अवरणं पडिच्छाहि ॥४६७५॥

“एहिंति०” [“जं कल्ले०” “तूरह धम्मं०”] गाहा । पुणो एहिंति जया तदा तेसिं सगासे पव्वइस्सामि एवं भणंतो तेहिं अनुसासियव्वो, उम्मिसितनिम्मिसितंतरे वि मरणाए न विससियव्वं । तम्हा कालक्खेवो ण कायव्वो । एत्थ वि तेच्चेव चत्तारि नवगा । पुणो दायं ति गयं ।

इदारिणं जावज्जीवपराइए त्ति दारं । तत्थ वि तहेव पुच्छ । सो भणति—

बहुसो उवट्ठियस्सा, विग्घा उट्ठिति जज्जिय जितो मि ।

अणुसासण पत्थवणं, नवगा य भवे समुंडियरे ॥४६७६॥

“बहुसो०” गाहा । बहुसो बहुसो अहं उवट्ठियओ, सव्वत्थ वि विग्घाणि जायंति जावज्जीवाए अहं जिओ आगएहिं पव्वइस्सामि । एत्थ तेहिं अणुसासियव्वो - तव

चरित्तावरणिज्जाणं कम्माणं उदओ ण^१ तम्हा मा पमादेहि । मा पुणो उप्पज्जिस्संति । तत्थ वि तहेव पत्थवणे नवगा य भवंति । एवं पढमबिइयदिवसेसु कप्पो वि दिज्जइ । एष सर्वत्र कल्पशब्दो मंतव्यः ।

इदारिणि वत्थव्वे वायाहडे वि य—(४६६०)

वाताहडे वि णवगा, तहेव जाणाविए य इयरे य ।

एमेव य वत्थव्वे, णवगाण गमो अजाणंते ॥४६७७॥

“वाताहडे०” गाहा । “इयरे”त्ति जाणंतगा वत्थव्वा जाणंतगा अजाणंतगा य । अजाणंतगा य, वायाहडा वि जाणंतगा अजाणंतगा य । एएंसि पि तहेव चत्तारि नवगा भवंति । जाणाविए वि चत्तारि चैव नवगा । जे ते वत्थव्वया हडाणं जाणंते ते खेत्तियाणं जसोकित्तिं जाणंति । जे अयाणंतगा ते आगंतुगसाहुहिं जाणावेयव्वा जहा—न तुमं अम्ह आभवसि । तत्थ वायाहडवत्थव्वयाणं अजाणंतगा जे जसोकित्तिं पि न जाणंति ते इमेहिं पगारेहिं होज्ज ।

वत्थव्वे वायाहड, सेवग परत्तिथि वणिय सेहे य ।

सव्वे ते उज्जुगो अप्पिणाइ मेलाइ वा जत्थ ॥४६७८॥

माइल्ले बारसगं, जाणग जाणाविए य चत्तारि ।

वत्थव्वे वायाहड, ण लभति चउरो अणुग्घाया ॥४६७९॥

सत्तरत्तं तवो होती, ततो छेदो पहावई ।

छेदेण छिण्णपरियाए, तओ मूलं तओ दुगं ॥४६८०॥

“वत्थव्वे०” [“माइल्ले०” “सत्तरत्तं०”] रायकुलसेवगा परत्तिथिया वाणियगा य एए असामाणियत्तणेण ण याणंति - एते सेहा उवट्टिया होज्ज । एएसु उज्जू अणुज्जुए दारं (४६६०) भवति जो उज्जू सो पेसेइ । अणुज्जू सो बारस वि जहुद्धिट्ठे न पेसइ अप्पणा गेण्हइ तस्स चउगुरुगा । कहं पुण बारसह ?

तरुणे मज्झिम थैरे, तद्दिण बितिए य छक्कगं इक्कं ।

एमेव परग्गामे, छक्कं एमेव इत्थीसु ॥४६८१॥

पुरिसित्थिगाण एते, दो बारसगा उ मुंडिए होंति ।

एमेव य ससिहम्मि य, जाणग जाणाविए भयणा ॥४६८२॥

अव्वाहते पुणो दातिं, जावज्जीवपरादिए ।

तद्दिण बीयदिणे सग्गामियरे य बारसहा ॥४६८३॥

“तरुणे०” [“पुरिसित्थि०” “अव्वाहते०”] उज्जू अणुज्जू लक्खणं वत्तुकामो
इदमाह -

जाणंतमजाणंते, णेइ व पेसेइ वा अमाइल्लो ।

सो चेव उज्जुओ खलु, अणुज्जुतो जो ण अप्पेति ॥४६८४॥

“जाणंत०” गाहा । कण्ठ्या । एए पुण जाणंतग अयाणंतग वायाहड वत्थव्वगा य ।
अणुज्जूहेहिं पव्वाविया कहं पच्छा जाणिया होज्ज ? ण्हाणाणुज्झाणादीसु जत्थ मिलिया तत्थ
दिट्ठा । तेहिं खेत्तिएहिं पुच्छितया - ‘तुब्भे किध पव्वइया ?’ ताहे भणंति -

तुब्भ च्चिय णीसाए, मि आगतो दिक्खितो बला णेहिं ।

अम्हे किमपव्वइया, पुट्ठा व ण ते परिकहेंसु ॥४६८५॥

“तुब्भं च्चिय०” गाहा । अम्हेहिं पुच्छिया - कहिं गय त्ति । ताहे भणियं तेहिं
- अम्हे किन्न होमु पव्वइया तो ते मग्गह ?’ । अहवा न अक्खायं तेहिं कहिं गय त्ति ?
एवं जाणंतगा । जे ते अयाणंतगा तेसि इमा जाणणा, गाहा -

वायाहडो तु पुट्ठो, भणाइ अमुगदिण अमुगकालम्मि ।

एतेहिं दिक्खितोऽहं, तुम्हे वि सुणामि तत्थाऽऽसी ॥४६८६॥

“वायाहडो०” गाहा । ‘पव्वइएण मया सुयं, न (जं) तुब्भे वि तत्थ खेत्ते
अच्छियाइया’ ।

एमेव य जसकित्तिं, जाणंतो जो य तं ण जाणाति ।

तस्स वि तहेव पुच्छ, पावयणी वा जदा जातो ॥४६८७॥

“एमेव०” गाहा । जहा वायाहडो अहवा जया बहुस्सुओ जाओ तदा अप्पणो चेव
जाणइ । एवं सच्चित्ते मग्गणा ।

एमेव य अच्चित्ते, दुविहे उवधिम्मि मीसते चेव ।

पुच्छ अणुज्जुमुवहिं, दट्ठुण अणुज्जु भूयाणं ॥४६८८॥

“एमेव य अच्चित्ते०” गाहा । कण्ठ्या ।

एवं वासावासे, उडुबद्धे पंथे जत्थ वा ठाति ।

सव्वत्थ होति उग्गहो, केसिंचि पतीव दिट्ठतो ॥४६८९॥

“एवं वासावासे०” गाहा । एवं वासावासे भणियं, उडुबद्धे एवं चेव । पंथेण वि वच्चंतो आयरिओ जत्थ ठाइ तत्थ सव्वओसमंता सक्कोसं जोयणं उग्गहो । तत्थ वि एवं चेव सचित्तादीणं । केई भणंति मग्गओ नत्थि उग्गहो । एस अणादेसो - पदीवदिट्ठतेणं सव्वओ समंता भवइ । एवं ताव खेत्ते ।

इदाणि -

अक्खित्ते वसधीए, जाणग जाणाविए वि एमेव ।

उज्जुगमणुज्जुगे या, सो चेव गमो हवइ तत्थ ॥४६९०॥

“अक्खित्ते०” गाहा । इंदखीलमणोग्गहो तत्थ वसहीए मग्गणा । जा एसा मग्गणा भणिया “चत्तारि नवग जाणंतगम्मि जाणाविए वि चत्तारि” (४६६३) एवं गृहितं “अभिहारणाए एए खेत्तम्मि विप्परिणया वि” (४६६३) अस्यार्थः । एते त्ति अवाहत्तमादिं काउं जाव वत्थव्ववायाहडा । एते अभिधारेंता अव्वोच्छिन्नखेत्तिए जइ विप्परिणया तहा वि अव्वोच्छिन्नखेत्तियाण चेव आभवंति ।

इदाणि अभिहारणाए त्ति दारं -

अणिदिट्ठ सण्णऽसण्णी, गहिता गहिते य ओह सच्छंदो ।

णिदिट्ठ लिंगसहितो, सण्णी तस्सेव णऽण्णस्स ॥४६९१॥

[“अणिदिट्ठ०”] “अभिहारेंतो” (४७०३)^१ गाहा । जो सो अभिहारेंतो दुविहो - सन्नी असन्नी वा, दुविहो निद्विसिओ च । निद्विसिओ नाम ‘अमुगस्स आयरियस्सगासे पव्वइस्सामि’ । सो पुण एगं वा आयरियं निद्विसेज्ज अणेगा वा आयरिया निद्विसेज्जा । जो अणेण निद्विसइ सो एवं संकप्पेइ - जो मे रुच्चिस्सइ तस्स सगासे पव्वइस्सामि ।

“लिंगसहिओ” [त्ति] जो सो सन्नी निद्विसिउं गच्छइ सो लिंगसहिओ वा भवेज्ज गिहत्थलिंगेण वा एवं अणिद्विसिउं वच्चइ सो सण्णी वा असण्णी वा होउ ससिहो वा गच्छउ असिहो वा जत्थ पव्वयइ तस्सेव सीसो सो । जो पुण निद्विसिउं सन्नीलिंगसहिओ वच्चइ सो जं निद्विसइ तस्सेव सो अन्नो न लभति ।

निद्विट्ठे असण्णी, गहियाऽगहिए य अगहिए सण्णी ।

तस्सेव अवि परिणते, विपरिणते जस्स से इच्छ ॥४६९२॥

१. अत्र गाथाया व्युत्क्रमो दृश्यते ।

“निद्धिट्ठे असन्नि०” गाहा । जो असन्नी निद्धिसिउं असिहो वा ससिहो वा गच्छइ असिहो सण्णी णिद्धिसित्ता चेव गच्छइ एए तिन्नि वि अविप्परिणए भावे तस्सेव विप्परिणए अप्पणो छंदेण जस्स सकासे पव्वयति तस्सेव सीसो । एवं ताव एगे निद्धिट्ठ भणियं ।

इदाणिं जो अणेगे निद्धिसित्ता वच्चइ तस्स भण्णइ -

चारिय समुदाणट्ठा, तेणग गिहिपंत धम्मसट्ठा वा ।

एएहिं लिंगसहितो, सण्णी व सिया असण्णी वा ॥४६९३॥

णेगा उद्धिस्स गतो, लिंगेणऽप्फालितो तु एक्केणं ।

दट्ठुं च अचक्खुस्सं, णिद्धिट्ठुण्णं गतो तस्स ॥४६९४॥

निद्धिट्ठमणिद्धिट्ठं, अब्भुवगय लिंगि नो लभइ अण्णो ।

लिंगी व अलिंगी वा, सच्छंदेण अणिद्धिट्ठो ॥४६९५॥

एमेव असिहसण्णी, णिद्धिट्ठस्सुवगतो ण अण्णस्स ।

अब्भुवगतो वि ससिहो, जस्सिच्छति दो व अस्सण्णी ॥४६९६॥

निद्धिट्ठ सन्नि अब्भुवगतेतरे अट्ठ लिंगिणो भंगा ।

एवमसिहे वि ससिहे, वि अट्ठ सव्वे वि चउवीसं ॥४६९७॥

पढम बिति ततिय पंचम, सत्तम नव तेरसेसु भंगेसु ।

विप्परिणतो वि तस्सेव होइ सेसेसु सच्छंदो ॥४६९८॥

सव्वो लिंगी असिहो, य सावतो जस्स अब्भुवगतो सो ।

णिद्धिट्ठसण्णिलिंगी, तस्सेवाणब्भुवगतो वि ॥४६९९॥

“चारिय०” [“णेगा उद्धिस्स०” “निद्धिट्ठमणि०” “एमेव असिह०” “निद्धिट्ठ०” “पढम बिति०” “सव्वो लिंगी०”] गाहाद्वयम् । असन्नी वा सन्नी वा जो अणेगा उद्धिसिउं वच्चइ सो लिंगसहिओ अलिंगी वा तेसिं सकासं पत्तो एगंतरस्स उवट्ठिओ । जइ तेण न सुट्ठु आप्फालिओ अहवा आप्फालिओ अणिट्ठत्तणेण सो ताओ विप्परिणओ सेसाणं निद्धिट्ठाणं जस्स सकासे पव्वइओ तस्सेव सो सीसो अणिद्धिट्ठो न लब्भति । अभिधारणा गया ।

इदाणिं एगगामे त्ति दासं—

अस्सन्नी उवसमितो, अप्पणो इच्छइ अण्णहिं तस्स ।

दट्टुणं च परिणए, उवसामिते जस्स वा खित्तं ॥४७००॥

“असन्नी०” गाहा । एणेणं असन्नी ओवसामिओ । एक्कग्गामे त्ति तं खेत्तं अन्नस्स जाव सो सम्मत्तं न गेण्हइ ताव सो जइ पव्वयइ खेत्तियस्स, अह गहिए सम्मत्ते पव्वयइ तो अप्पणो इच्छए जस्स इच्छइ तस्स सो अन्नहिं तस्स त्ति खेत्तपहियाइ जइ उवसामइ दट्टुं वा उवसमइ उवसामंतस्स अह खेत्तं तो दट्टुणं उवसंतो खेत्तियस्स सो जं दट्टुणं उवसंतो सो न लब्भइ । एतदेवार्थम् -

परखित्ते वसमाणो, अइक्कमंतो व ण लभति असण्णिण ।

छंदेण पुव्वसण्णिण, गाहितसम्माति सो लभति ॥४७०१॥

“परखित्ते वसमाणो०” गाहा । कण्ठ्या । “गहिए समं सो लभइ” त्ति स एव अतिकम्मंतो लभति, ण तु जस्स खेत्तं । एगग्गामो त्ति गयं ।

इदाणिं अइच्छित्ते त्ति दारं-

मग्गंतो अन्नखित्ते, अभिधारंतो उ भावतो तस्स ।

खित्तम्मि खित्तियस्सा, बाहिं वा परिणतो तस्स ॥४७०२॥

“मग्गंतो०” गाहा । अस्य व्याख्या-

अभिधारंतो वच्चति, पुच्छित्ता साह वच्चतो तस्स ।

परिसागतो व कहइ, कड्डुणहेउं न तं लभति ॥४७०३॥

उज्जुकहए परिणतं, अंतो खित्तस्स खित्तिओ लभइ ।

खित्तवहि तु परिणयं, लभतुज्जु कही ण खलु मादी ॥४७०४॥

“अभिधारंतो०” [“उज्जुकहए०”] गाहाद्वयम् । एगो मग्गंतो वच्चइ कंचि आयरियं । तस्स कोइ साहू पंथे मिलिओ, सो तेण पुच्छिओ - अमुओ कहिं आयरियो ? साहुणा भण्णइ - किं तेणं ? भण्णइ - तस्स सगासे पव्वइउकामो अहं । ताहे सो कड्डुणहेउं धम्मं कहेइ । अहवा परिसामज्जे धम्मं कहतस्स दुक्को वंदिओ य । सो जाणेत्ता कड्डुणहेउं कहेइ । जइ तस्स परिणमइ पव्वयावेइ य न लब्भइ, जं अभिधारंतो वच्चइ तस्स सो । पच्छद्दस्स व्याख्या । द्वितीयगाहा । अह सो कड्डुणहेउं कहेइ सो य परिणओ जस्स खेत्तं तस्स सो । अहवा बाहिं खेत्तस्स उज्जू कहेंतस्स परिणओ कहओ लब्भइ । अह कड्डुणाहेउं कहेइ जस्स अभिधारंतो

संपट्टिओ तस्स सो ।

परिणमइ अंतरा अंतरा य भावो णियत्तति ततो से ।

खित्तम्मि खेत्तियस्सा, बाहिं तु परिणतो तस्स ॥४७०५॥

“परिणमइ अंतरा०” गाहा । कण्ठ्या । अतिच्छित्ते दारं गयं ।

इदाणिं दुविधा मग्गणा । सीसे एगविधाय पडिच्छए त्ति दारं । तत्थ एगविहाए पडिच्छए ताव भणइ—

माया पिया व भाता, भगिणी पुत्तो तहेव धूता य ।

छप्पेतें नालबद्धा, सेसे पभवन्ति आयरिया ॥४७०६॥

“माया पिया०” गाहा । एए जइ पडिच्छयं अभिधारेति तो पडिच्छयस्स, अह आयरियं अभिधारेति आयरियस्सेव । एयस्सेव वक्खाणगाहा—

माउम्माया य पिया, भाया भगिणी य एव पिउणो वि ।

भातादिपुत्त धूता, सोलसगं छच्च बावीसं ॥४७०७॥

बावीस लभति एए, पडिच्छओ जति य तमभिधारंती ।

अभिधारमणभिधारे, णायमणातेतरे ण लभे ॥४७०८॥

नायगमणायगा पुण, सीसे अभिधारमणभिधारे य ।

दोक्खर खरदिट्ठंता, सव्वे वि भवंति आयरिए ॥४७०९॥

पुव्वुप्पन्नगिलाणे, असंथरंते य चउगुरू छण्णं ।

वयमाणे एगे संघाडए य छप्पेतें न लभन्ति ॥४७१०॥

“माउम्माया०” [“बावीस०” “नायग०” “पुव्वुप्पन्न०”] । एगत्थ गच्छो ठिओ, तेसिं गिलाणो जाओ, तत्थ साहुणो वावडा गिलाणकिच्चे ण प्पहुच्चंति । सव्वे भिक्खं हिंडिउं, ताहे न संथरंति । एवं पुव्वुप्पन्ने गिलाणे असंथरंताणं सेहो उवट्ठिओ सो पडिसेहेयव्वो – न वट्ठइ गिलाणे^१ तेसिं पव्वावेउं । जइ पव्वावेति चउगुरूगा । “वयमाणे” पच्छद्धं । अह लोभदोसेण इमेहिं छहिं पगारेहिं पेसेंति, मुंडेत्ता संघाडएणं अप्पबिइयं एगाणियं एए तिण्णि, अमुंडियं पि एतेहिं चेव तिहिं पगारेहिं एए छप्पकारा । एवं पेसंता ण लब्भंति जेसिं सकासं पेसेंति तेसिं सो ।

आयरिय गिलाणो गुरुगा, सेहस्सा अकरणम्मि चउलहुगा ।
परितावण णिप्फणं, दुहतो भंगे य मूलं तु ॥४७११॥

“आयरिय०” गाहा । अस्य व्याख्या—

संथरमाणे पच्छ, जायं गहिते व पच्छ गेलणं ।
अपव्वइए पव्वइए, संघाडेगे व वयमाणे ॥४७१२॥
नागाढं पउणिस्सइ, अचिरेणं तं च जायमागाढं ।
सेहं वट्टावेउं, ण तरंति गिलाणकिच्चं च ॥४७१३॥
अपडिच्छणेतेरेसिं, जं सेहवियावडा उ पावंति ।
तं चेव पुव्वभणियं, परितावण सेहभंगाइ ॥४७१४॥

“संथरमाणे०” [“नागाढं०” “अपडिच्छणे०”] गाहाओ तिण्णि । न आगाढे गेलन्नं होज्ज । ते य संथरंति समत्था सेहं पि वट्टावेउं आयरियाण वि काउं । अह पच्छ आगाढं गेलन्नं जायं तत्थ उव्वत्तणादीसु वावडा न पहुप्पंति अत्तेसिं भिक्खं [अ]हिंडंताणं पज्जत्तं आणेउं, एवं असंथरणं जायं । ताहे सेहो छहि पगारेहि पयट्टेयव्वो, एवं असढा पयट्टेता लभंति जेसिं सगासे पयट्टिज्जइ । जइ ते पडिच्छंति चउलहुगा जं च सो असारविज्जंतो । पडिभज्जेज्ज मूलं । जं च गिलाणस्स अकीरमाणे परितावणादि अह मरइ मूलं । आयरियस्स वा अकीरमाणो । अहवा पुव्वगहिए सेहे गिलाणे जाव^१ तत्थ वि तहेव ।

संखडिए वा अट्टा, अमुंडियं मुंडियं व पेसंती ।
वयमाणे एग संघाडाए य छप्पेए न लभंति ॥४७१५॥

“संखडिए०” गाहा । अस्य व्याख्या—

होहंति णवग्गाइं, आवाह विवाह पव्वयमहादी ।
सेहस्स य सागरियं, विदाहिति मा व पेसंति ॥४७१६॥

“होहंति०” गाहा । सेहो केसिं चि उवट्टिओ । तत्थ संघाडाओ आसन्नाओ सेहस्स य तत्थ सागरियं । ताहे ते चिंतंति - ‘जइ अन्नत्थ वच्चामो तो संखडीणं फिट्टामो’ । अहवा चिंतंति ‘एस सेहो जइ एत्थ अच्छइ तो विदाइ, संखडीसु भोयणे गिद्धो । जइ वच्चामो संखडीणं फिट्टामो । तम्हा अन्नं गच्छं पेसामो ।’ एत्थ वि तहेव छहिं पगारेहिं पेसंति । तेसिं तो^२ ।

संगारदित्रए त्ति दारं ।

गिहियाणं संगारो, संगारं संजते करेमाणे ।

अणुमोयति सो हिंसं, पव्वावितो जेण तस्सेव ॥४७१७॥

“गिहियाणं०” गाहा । कस्सइ सेहो उवट्ठिओ, तत्थ न वट्टइ संगारो काउं अमुगकालं अहं तुमं पव्वावेहामि । को दोसो ? उच्यते—

विप्परिणमइ सयं वा, परओ ओसणअण अण्णतित्थी वा ।

मोत्तुं वासावासं, ण होइ संगारतो इहरा ॥४७१८॥

“विप्परिणमइ०” गाहा । कण्ठ्या । “परितो” त्ति परेण वा विप्परिणामिज्जेज्ज । अहवा पासत्थादीणं मज्झे निक्खमइ । सो पुण खेत्तलुद्धो न तरइ मोत्तुं । संगारे कए जो पव्वावेइ तस्स सो । गिहिया करेति संगारं इमेहिं कारणेहिं -

संखडि सण्णयाया वा, खित्तं मोत्तव्वयं व मा होज्जा ।

एएहि कारणेहिं, संगार करेते चउगुरुगा ॥४७१९॥

रिण वाहिं मोक्खेउं, कुडुंबवित्तिं वऽतिच्छित्ते गिम्हे ।

एमादि अणाउत्ते, करिंति गिहिणो उ संगारं ॥४७२०॥

“संखडि०” [“रिण वाहिं०”] गाहा ।

अगविट्ठो मि त्ति अहं, लब्भति असडेहिं विप्परिणतो वि ।

चोयंतऽप्पाहेति व, ते वि य णं अन्तरा गंतुं ॥४७२१॥

“अगविट्ठो मि त्ति०” गाहा । कण्ठ्या ।

एवं खलु अच्छिन्ने, छिन्ने वेला तहेव दिवसेहिं ।

वेला पुण्णमपुण्णे, वाघाए होइ चउभंगो ॥४७२२॥

“एवं खलु अच्छिन्ने०” गाहा । सो संगारो दुविहो—छिन्नो अछिन्नो य । छिन्नं खेत्तओ कालओ य । खेत्ततो गामवणसंडमादीसु, कालओ मासेहिं दिवसेहिं वेलाए य, एत्थं पुण संगार (रे) चउव्विहो वाघाओ होज्ज तस्स वाघाओ न गिहत्थस्स । गिहत्थस्स वाघाओ न संजतस्स । [दोण्ह वि वाघाओ ।] दोण्ह वि अवाघाओ । तत्थ संजयवाघाए इमं—

मंदद्विगा ते तहियं च पत्तो, जति मण्णते ते य सढा ण होंति ।

सो लब्भती अण्णगतो वि ताहे, दप्पद्विया जे ण उ ते लभंती ॥४७२३॥

“मंदद्विगा०” वृत्तं कण्ठ्यम् । “तहियं च पत्तो” त्ति तस्मिन् स्थाने सो सेहो पत्तो एवं मन्यते मंदद्विया ते साहुणो ।

पंथे धम्मकहिस्सा, उवसंतो अंतरा उ अन्नस्स ।

अभिधारितो तस्स उ, इतरं पुण जो उ पव्वावे ॥४७२४॥

“पंथे धम्मकहिस्सा०” गाहा । संगाराभिमुहप्रस्थितेत्यर्थः । तेण सङ्कत्तणे (ण) पत्ता अणभिधारेतो धम्मकधिस्सेव अस्य व्याख्या—

पुण्णेहिं पि दिणेहिं, उवसंतो अंतरा उ अण्णस्स ।

अभिधारितो तस्स उ, इयरं पुण जो उ पव्वावे ॥४७२५॥

“पुण्णेहिं पि०” गाहा । अपिशब्दात् अपुत्रेहिं वि अभिधारेतो नाम जस्स सगासं संपट्टितो अंतरा अण्णस्स सगासे पव्वयंतो चित्तेइ—पुरिल्लस्स चैव अहं । इयरो नाम जो विप्परिणओ, जो तं पव्वावेइ तस्सं सो । नियमार्थमिदमुच्यते—

ण्हाणादि समोसरणे, ददूण वि तं तु परिणतो अण्णं ।

तस्सेव सो ण पुरिमे, एमेव पहम्मि वच्चंते ॥४७२६॥

“ण्हाणादि०” गाहा । कण्ठ्या । को व्याघात इति चेत् ? अस्य व्याख्या—

गेलन्न तेणग नदी, सावय पडिणीय वाल महि वासं ।

इइ समणे वाघातो, महिगावज्जो उ सेहस्स ॥४७२७॥

“गेलन्न०” गाहा ।

विप्परिणामियभावो, न लब्भते तं च णो वियाणामो ।

विप्परिणामिय कहणा, तम्हा खलु होति कायव्वा ॥४७२८॥

“विप्परिणामिय०” गाहा । अनेकार्थाधिकारेण विप्परिणामेण व्याख्या -

दिट्ठमदिट्ठ विदेसत्थ गिलाणे मंद धम्म अप्पसुते ।

निप्फत्ति णत्थि तस्सा, तिविहं गरहं व से जणति ॥४७२९॥

“दिट्ठमदिट्ठं०” गाहा । तत्थ पढमदारं—“दिट्ठमदिट्ठं”ति, सेहो आयरियं अभिधारेतो

वच्चंतो सो साहुं दट्टुं पुच्छइ—कहिं चि तुब्भे अमुगा आयरिया दिट्ठा वा सुता वा ? तत्थ इमा गाहा -

जति पुण तेण ण दिट्ठा, णेव सुया पुच्छतो भणति अण्णे ।

जति वा गया विदेसं, तो साहइ जत्थ ते विसए ॥४७३०॥

“जति पुण०” गाथा । जो सो पुच्छओ साहू जइ तेणं न दिट्ठा न वा सुया पुच्छएणं वत्तव्वं - अत्रे पुच्छज्जासि अहं न याणामि । अह दिट्ठा सुया वा तो साहियव्वं - विदेसं वा गया, इतो वि साहियव्वं - अमुगतथ गया । अह नाइक्खइ हीणं वा आइक्खइ विप्परिणामेणाभवइ ।

सेसेसु उ सब्भावं, णातिक्खति मंद धम्मवज्जेसु ।

गूहयते सब्भावं, विप्परिणति हीणकहणे वा ॥४७३१॥

“सेसेसु०” गाथा । गिलाण-अप्पसुय-निप्फत्तितस्स प्पयाणि जो साहू जाणति तेण सब्भावो नाइक्खयव्वो जहा-गिलाणो सो, अप्पसुओ सो । एवमाइणि ते(ण) वट्ठंति कहेउं । मंदधम्मा पासत्थाई तेसु कहेयव्वो । मा संसार[पार]गामी संसारं पडउ । एयाणि पयाणि मोत्तुं न जानामि । हीणं वा कहेइ जं जाणइ गामादीणं नाम पंथं वा सा विप्परिणामणा अवि देसत्थे भणइ । अगिलाणं वा गिलाणं अमंदधम्मं वा मंदधम्मं बहुसुयं अप्पसुयं, भणइ तिह जारिसो सव्वे पडिभज्जंति ण वा बहुसुई भवंति । तिविहं गरहं च से कुणइ ।

सीसो कंपण गरिहा, हत्थ विलंबिय अहो य हक्कारे ।

वेला कण्णा य दिसा, अच्छ्तु णामं ण घेत्तव्वं ॥४७३२॥

णाणे दंसण चरणे, सुत्ते अत्थे य तदुभए चेव ।

अह होति तिहा गरहा, कायो वाया मणो वा वि ॥४७३३॥

पव्वयसि आम कस्स त्ति सगासे अमुगस्स निद्धिडे ।

आयपराधिगसंसी, उवहणति परं इमेहिं तु ॥४७३४॥

अबहुस्सुताऽविसुद्धं, अधच्छंदा तेसु वा वि संसग्गि ।

ओसन्ना संसग्गी, व तेसु एक्केक्कए दुन्नि ॥४७३५॥

सीसो कंपण हत्थे, कण्ण दिसा अच्छि कायिगी गरिहा ।

वेला अहो य ह त्ति य, नामं ति य वायिगी गरहा ॥४७३६॥

अह माणसिगी गरहा, सूतिज्जति णित्त-वत्तरागेहिं ।
 धीरत्तणेण य पुणो, अभिणंदइ णेय तं वयणं ॥४७३७॥
 एताणि य अण्णाणि य, विप्परिणामणपदाणि सेहस्स ।
 उवहिणियडिप्पहाणा, कुव्वंति अणुज्जुया केइ ॥४७३८॥
 एए सामन्नयरं, कप्पं जो अतिचरेज्ज लोभेण ।
 थैरे कुल गण संघे, चाउम्मासा भवे गुरुगा ॥४७३९॥

“सीसो कंपण०” [“णाणे दंसणं०” “पव्वयसि०” “अबहुस्सुत्ता०” “सीसो कंपण०” “अह माणसिगी०” “एताणि य०” “एए सामण्ण०”] एसा वक्खाणगाहा सिद्धा । हत्थे धुणइ, लंबइ हत्था वा, तुट्ठा वा, अहो पव्वज्जा असूयाए हा हा कष्टम् ! वेला नामं पि तस्स ण वट्टइ एरिसीए वेलाए घेतुं कत्ते दुट्ठए दिसाए अन्न मुहओ उट्ठाइ, अच्छिणि णिमेल्लइ, नामं पि न वट्टइ तस्स घेतुं । एक्कओ दोत्ति त्ति (गा० ४७३५) पासत्था वा ते, पासत्थेहि वा से समं संसग्गी । एवं ओसण्णादीहि णेयव्वं । एएहिं विप्परिणामिय गेण्हंति । कुल-गण-संघसमवाए कट्ठिता ते हरित्ता चउगुरुगं पच्छित्तं दिज्जइ । अह न देइ कुल-गण-संघबाहिरो कीरइ ।

[सुत्तं] अत्थि या इत्थ केइ उवस्सयपरियावन्नए अचित्ते परिहरणारिहे सच्चेव^१ उगहस्स पुव्वाणुणवणा चिट्ठइ अहालंदमवि उगहे ॥३-२५॥

सम्बन्धः—

असहीणेसु वि साहम्मिंतेसु इति एस उगहो वुत्तो ।
 अयमपरो आरंभो, गिहिविज्जे उगहे होइ ॥४७४०॥

“असहीणेसु०” गाहा । असहीणे गया । इत्थिया इत्थ केचित् ग्रहणे न आहारो पविसेज्जा अद्धजायं च गहितं तस्मिन्नुपाश्रये पच्चप्पिन्नं विस्मरितं अधवा विसृज्जता गता परिहरियं च अरिहं । अरिहंता नाम जोग्गं साहूणं परिहरणपरिहारेणं धारणापरिहारेण य सच्चेव उगहस्सा पुव्वा अणुन्नवणा जा भणिया अणुजाणह पाउगं अहालंद इति कालव्याख्या । एयं मज्झिमेण गयं । एतदेवार्थम् -

आहारो उवही वा, आहारो भुंजणारिहो कोयी ।
 दुविहपरिहार अरिहो, उवही वि य कोयि ण वि कोयि ॥४७४१॥
 संसत्ताऽऽसव पिसियं, आहारो अणुवभोज्ज इच्चादी ।
 झुसिरतिण वच्चगादी, परिहारे अणरिहो उवही ॥४७४२॥

ठायंते अणुणवणा, पातोग्गे होइ तप्पढमयाए ।

सो चेव उगहो खलु, चिट्ठइ कालो उ लंदक्खा ॥४७४३॥

“आहारो०” [“संसत्ता०” “ठायंते०”] गाहात्रयम् । जं परियावन्नं विस्सरियं तं दुविहं—आहारो उवही वा । जा सा पुव्वाणुवणवणा जे ते गया स एव उगहो ण पुणो तं अणुन्नवेयव्वं । सेसं कंठं । एस सुत्तथो, [इदानीं] निर्युक्तिविस्तर इति । अच्छउ ताव उवस्सयपरियावन्ना का चेव सामायारी उवस्सए ठियाणं ?

पुव्विं वसहा दुविहे, दव्वे आहार जाव अवरणहे ।

उवहिस्स ततियदिवसे, इतरे गहियम्मि गिण्हंति ॥४७४४॥ [नि०]

“पुव्विं वसहा०” दासगाहा । तत्थ पढमं दारं । पुव्वं वसभा ते—

पातं सायं मज्झंतिए व वसभा उवस्सय समंता ।

पेहंति अपेहाए, लहुगो दोसा इमे तत्थ ॥४७४५॥

“पाओ^१ सायं०” गाहा । कण्ठ्या । इमे दोसा—

साहम्मि अण्ण धम्मिय, गारत्थिणि खिवण वोसिरण रज्जू ।

गिण्हण कड्डण ववहार पच्छकड्डुहाह निव्विसए ॥४७४६॥

“साहम्मि०” गाहा । अस्य व्याख्या—

चोयण कुविय सहम्मिणि, परउत्थिणिगी उ दिट्ठिरागेण ।

अणुकंप जदिच्छ वा, छुभिज्ज बालं अगारी वा ॥४७४७॥

अहवा छुभेज्ज कोयी, उब्भामग वेरियं व हंतूणं ।

वेहाणस इत्थी वा, परिसहपराजितो वा वि ॥४७४८॥

“चोयण कुविय०” [“अहवा०”] गाहा साहम्मिणी काइ लिंगत्थी—एएहिं मम लिंगं हरियं ति एएण पडिसेवणं कप्पट्टगरूवं पडिस्सयसमीवे साहरेज्ज । “परउत्थिणिगी उ दिट्ठिरागेण” ति - मा अम्हं अयसो भविस्सइ तो संजयाण उवस्सयसमीवे ठवेज्ज । एएहिं चेव एतं जणितं ति लोगो एवं चिंतिस्सइ । अहवा अणुकंपाए एए अणुकंपिया कर्हिचि सेज्जायरेसु वा इस्सरेसु वा छोच्छेइ^२ ति एवं छुभेज्जा । तत्थ य गोसे गेण्हादओ दोसा भवंति जइ पुव्वमेव ण पडिलेहहिं ।

१. पातं मुच । २. = निक्षेप्स्यन्ति (मलवृ) ।

हाउं व जरेउं वा, अचंदता तेणगाति वत्थादी ।

एएहिं चिय जणियं, तहिं च दोसा उ जणदिट्टे ॥४७४९॥

“हाउं व०” गाहा । एयं अचित्तं पि छुभेज्ज लिंगत्थो वा लिंगेत्थी वा किंचि हरिरुण वा जो एतेसि अयसो भवति हिरण्णसुवण्णादि, अन्नतित्थियादि एमेव पडिणियत्तणेण तच्चंनिगिणी वोडिगिणी वा गिहत्थीए उज्झामगसमुच्छियं । तहेव पडिणीए अणुकंपणीए । अहवा चोरो पारदारिओ वा मारेरुण पडिणीयत्तणेण छुभेज्जा, काइ वा उक्कलंबेज्ज अहवा संजओ चेव परिसहपराजिओ कोइ चित्तेज्ज -

वरं प्रवेष्टुं ज्वलितं हुताशनम्, न चापि भग्नं चिरसञ्चितं व्रतम् ।

दवियट्टु संखडे वा, पुरिसित्थी मेहुणे विसेसो वि ।

एमेव य समणम्मि, वि संकाए गिणहणादीणि ॥४७५०॥

“दवियट्टु०” गाहा । रिथरा^१ दव्वट्टाए असंखडेति तओ एकेन छिट्ठं लभेत्ता मारेत्ता समणाणं उवस्सयसमीपे साहरेज्ज, तत्थ साहू संकिज्जेज्जा, तत्थ गेहणादीणि । जम्हा एए दोसा तम्हा गोसे उट्टिएहिं वसभेहिं सव्वओ समंता वसही पडिलेहेयव्वा ।

कालम्मि पहुप्पंते, चच्चरमादी ठवित्तु पडियरणं ।

रक्खंति साणमादी, छण्णे जा दिट्टमण्णेहिं ॥४७५१॥

बोलं पभायकाले, करिंति जणजाणणट्टया वसभा ।

पडियरणा पुण देहे, परोग्गहे णेव उज्झंति ॥४७५२॥

अप्पडिचर पडिचरणे, दोसा य गुणा य वणिणया एए ।

एतेण सुत्त ण कतं, सुत्तनिवातो इमो तत्थ ॥४७५३॥

“कालम्मि०” [“बोलं पभायकाले०” “अप्पडिचर०”] गाहात्रयम् । जइ किंचि पिच्छंति । कालो य त्ति^२ ताहे अप्पसागारियं करेति अहवा परिठवेति जो संजओ अप्पसागारियं करेइ जं कप्पट्टयरूवं तं अप्पसागारियं चउक्के कीरइ अगडसमीपे वा, एवं छड्ढेति । जं हिरण्णं सुवण्णं वत्थाइ वा तं पि अप्पसा[गा]रियं करेति अहवा अहेताणि न तरंति परिट्टवेति^३, ताहे बोलं करेति - जहा केण वि इमं छूढं । अहवा भणइ - एस गओ दीसति । एतत्प्रसंगेन गतं नात्र सूत्रनिपातः । इमो सूत्रनिपातः -

१. रिथ = [रिक्त] धण पासम पत्र ७१२ । २. पहुप्पति इति भाव्यम् ? । ३. परिट्टवेतुं इति भाव्यम् ? ।

आगंतारठियाणं, कज्जे आदेसमादिणो केई ।

वसिउं विस्समिउं वा, छड्ढित्तु गया अणाभोगा ॥४७५४॥

“आगंतारठियाणं०” गाहा । आगत्यागत्य यस्मिन्नगारा तिष्ठन्ति तदिदं आगंतारं । तत्थ गंतुकामा कारणेण ठिया । तत्थ य अन्ने वि पंथिया पहिया वसहिमुवगया । ते य गया । तत्थ तेसिं किंचि पुम्हुट्टं । तं पुण इमं—

समितिं-सत्तुग-गोरस-सिणेह-गुल-लोणमादि आहारे ।

ओहे उवग्गहम्मि य, होउवही अट्टजातं वा ॥४७५५॥

“समितिं०” गाहा । एयं “दुविहे दव्वं ति जाव अवरणहो”त्ति (गा० ४७४४) अस्य व्याख्या—

काऊणमसागरिए, पडियरणाऽऽहार जाव अवरणहे ।

एमेव य उवहिस्स वि, असुण्ण सेधाइ दूरे य ॥४७५६॥

“काऊणमसागरिए०” गाहा । स्यान्मतिः - किं कारणं अवरणहाओ जाव पडिक्खंति ? अत उच्यते—

वोच्छिज्जई ममत्तं, परेण तेसिं च तेण जति कज्जं ।

गिणहंता वि विसुद्धा, जति वि ण वोच्छिज्जती भावो ॥४७५७॥

“वोच्छिज्जइ०” गाहा । ‘तेसिं च तेण जति कज्जं’ ति साहूणं तेणं जइ कज्जं ।

अव्वोच्छिन्ने भावे, चिरागयाणं पि तं पर्यंसिति ।

पण्णवणमणिच्छंते, कप्पं तु करेति परिभुत्ते ॥४७५८॥

“अव्वोच्छिन्ने०” गाहा । साहूहिं गहिए जइ ते पडिआगया गवेसंति । एवं अव्वोच्छिन्ने भावे तं देसेंति एतं । तं किं पुण अम्हेहिं एए य ममत्ती कयं अणुगहं मन्नमाणा साहूणं ‘अणुजाणह’ । जइ णाणुजाणंति ताणि य परिभुत्ताणि ताहे आउक्कायचमढणा भविस्सइ त्ति कप्पं तेसिं दाउं सगासे ठवित्ता इमाए विहीए देंति ।

पच्चोनियत्तपुट्टा, करादि दाएंति एत्थ णं पेथे ।

दरिसिंति अपिच्छंते, को पुच्छति केण ठवियं च ॥४७५९॥

“पच्चोनियत्त पुट्टा०” गाहा । प्रतिनिवर्ता पच्चोनियत्ता पुट्टत्ति कहेति, ताहे हत्थंगुलीसु वत्थसन्नाए उवदिसंति । जइ भणति - केणेयं एत्थ ठवियं ? ताहे भणंति - को पुच्छइ ? केण

ठवियं एयं ? एतेण च इदं व्याख्यातं भवति ।

भडमादिभया णट्टे, गहियाऽगहिएसु तेसु सज्झादी ।
गिण्हंति असंचइयं, संचइयं वा असंथरणे ॥४७६०॥

“भडमादिभया०” गाहा । जम्मि य गामे ठिया तत्थ जे स(ए)ज्झया जइ भडाणं भएणं नट्टा आदिग्रहणाद् वारणिया य । अस्य व्याख्या -

साविक्खेतर णट्टे, एमेव य होइ उवहिगहणं पि ।
पच्चागएसु गहणं, भुंजति दिण्णेवमट्टे वि ॥४७६१॥

“साविक्खेतर०” गाहा । तरेंति एव सेज्जायरस्स वि अदुट्टजायं पि तहेव जहा अणंतरोक्तं ।

पाउगमणुण्णवियं, जति मण्णसि एवमतिपसंगो त्ति ।
आउरभेसज्जुवमा, तह संजमसाहगं जं तु ॥४७६२॥

“पाउग०” गाहा । कण्ठ्या ।

[सुत्तं] से वत्थूसु अक्कावडेसु अक्कागडेसु अपरपरिग्गहिएसु अमर-
परिग्गहिएसु सच्चेव उगहस्स पुक्काणुण्णवणा चिट्ठइ अहालंदमवि उगहे
॥३-२७॥

सम्बन्धः—

गिहिउगहसामिजढे, इति एसो उगहो समक्खातो ।
सामिजढे अजढे वा, अयमण्णो होइ आरंभो ॥४७६३॥

“गिहिउगह०” गाहा । “से” त्ति निद्दोसो कस्स वत्थुस्स ? वत्थू = गिहं, तं सेउं केउं वा अक्कोअडं नाम जत्थ वावारं ण करेंति तं अक्कोअडं । अक्कागडं नाम जं न चेव जाणंति कयाइया वि एयं आगयं केण वा अणुण्णायं । अपरपरिग्गहियं नाम जस्स सो परिग्गहिओ होही ? सुसागओ । अन्ने (अमर) परिग्गहियं जं देवपरिग्गहियं । एए दिन्नस्य सक्केव उगहस्स पुक्काणुण्णवणा चिट्ठइ । अहालंदमविग्गहो ।

निज्जुत्ती वित्थारेइ ।

खित्तं वत्थुं सेतुं, केतुं साहारणं च पत्तेयं ।
अक्कावडमक्को अडमपरममरपरिग्गहे चेव ॥४७६४॥ [नि०]

“खित्तं वत्थुं०” गाहा । वस्तु नाम घरं, वत्थुग्रहणात् क्षेत्रमपि वस्तुं भवति तेन क्षेत्रग्रहणं कृतम् । तं खेतं सेउं केउं च विभासियव्वं । तं खेतं वत्थुं वा साहारणं भवति । पत्तेयं साहारणं नाम सामन्नं, तव्विवरीयं पत्तेयं । एत्थ पुण वत्थुम्मि अधीयारो, ण खेत्ते अस्य ज्ञापनार्थमिदमपदिश्यते वत्थुम्मि । एत्थ गाहा -

दाइय गण गोट्टीणं, सेणी साहारणं व दुगमादी ।

वत्थुम्मि एत्थ पगयं, उसित खाते तदुभए य ॥४७६५॥

“दाइय-गण०” गाहा । जं भणियं साहारणं तं दाइयादीणं । अक्कावडस्स व्याख्या-

सडिय-पडियं ण कीरइ, जहिगं अक्कावडं तयं वत्थुं ।

अक्कोगडमविभत्तं, अणहिट्टियमण्णपक्खेणं ॥४७६६॥

“सडिय०” गाहापुव्वद्धं कण्ठ्यम् । “अक्कोगड”ति जं दाइयादीहि अविभत्तं । अपरपरिगहियं नाम जं तं अक्कावडं तं अणहिट्टियं अण्णपक्खेणं नान्यैः परिगृहीतं, सामी चेव सेज्जातरो । एयं पुणो विभासइ ।

अवरो सु च्चिय सामी, जेण विदिण्णं तु तप्पढमताए ।

अमरपरिगहियं पुण, देउलिया रुक्खमादी वा ॥४७६७॥

“अपरो०” पुव्वद्धं । भवेव उवग्गहस्स पुव्वा अणुण्णवणा चिट्ठइ । एतच्च व्याख्यातं भवति अपरपरिगहियस्स । “अमरपरि०” पच्छद्धं कण्ठ्यम् । एतेसिं इमे दिट्ठंता ।

अक्कावडे कुडुंबी, काणिट्टुक्कोगडे य रायगिहे ।

अपरपरे सो चेव उ, अमरे रुक्खे पिसायघरे ॥४७६८॥ [नि०]

“अक्कावडे०” गाहा । तत्थ अक्कावडे इमो दिट्ठंतो । अक्कावडे कुडुंबी अस्य व्याख्या-

निम्मवणं पासाए, संखडि जक्ख सुमिणे य कंटीय ।

अण्णं वा वावारं, ण कुणति अक्कावडं तेणं ॥४७६९॥

“निम्मवण०” गाहा । एणेण कुडुंबिण सुंदरं घरं कारियं । सम्मत्ते पविसामि त्ति संखडिं काउं पविसित्तुमाढतो, वाणमंतरेण य रत्तिं सुमणे भण्णइ - जइ पविसाहि कुलं ते णं उच्छादेमि । तेण पलिहणिरुण मुक्कं वावारं च से न करेति । अन्नया साहूहिं आगएहिं सो कुडुंबियो अनुण्णविओ, तेणं ते भण्णंति - देवयाए परिगहियं तओ भे अवाओ होहीइ । साहूहिं भणिओ - अणुजाण[सु] तुमं लभिस्सामो वयं देवयं । तहिं काउस्सगेणं जक्खो आकंपिओ

भणइ - उवरिल्लभूमियं मोतुं वीसत्था अच्छह । ते ठिया । तेसु गएसु जे अन्ने साहुणो एंति ते तत्थ ठायंति । सच्चेव (उग्गहस्स) पुव्वाणुवणा ।

अव्वोकडे इमो दिट्ठंतो । काणिट्टुव्वोगडे य रायगिहे । अस्य व्याख्या-

इट्टित्तणे आसि घरं महल्लं, कालेण तं खीणधणं च जायं ।
ते उम्मरीयस्स भया कुडीए, दाउं ठिया पासि घरं जईणं ॥४७७०॥

“इट्टित्तणे०” गाहा । एगेणं वाणिएणं रायगिहे काणिट्टियाणि^१ सजालमालाचोप्पालं घरं कारवियं । सो मतो पुत्तो सेढल्लो जाओ । तत्थ उम्मरीयं घिप्पइ । तउम्मरियं अचयंते दाउं एगपासे कुडीए ठिओ तं चण्णेणं घरं संजयाण दिन्नं । तम्मि अव्वावडे अव्वोगडे वा सच्चेव उग्गहस्स पुव्वाणुणवणा चिट्ठइ । अस्य व्याख्या -

पुव्वट्टियणुणवियं, ठायंतणुणे वि तत्थ ते य गता ।
एवं सुण्णमसुण्णे, सो च्चेव य उग्गहो होइ ॥४७७१॥

“पुव्वट्टिय०” गाहा । दोण्ह वि एगतरे केइ साहू अणुन्नवेत्ता ठिया । तेसिं मासकप्पे वासावासे वा पुन्ने अन्ने साहुणो तत्थ ठाउकामा न पुणो उग्गहं अणुन्नवेति । पुव्वठित्तेसु चिरगएसु वि जे अन्ने साहू तत्थ ठाउकामा न पुणो उग्गहं अणुन्नवेति । अहवा अपरपरिग्गहिए सेयं व्याख्या-

अपरपरिग्गहियं पुण, अपरे अपरे जती जइ उवेति ।
अव्वोकडं पि तं चिय, दोन्नि वि अत्था अपरसहे ॥४७७२॥

“अपरपरि०” गाहा । “अव्वोकडं पि तं चिय” त्ति सव्वेसिं चेव साहूणं तं सामन्नं । “दोण्णि वि य अत्था अपरसहे” त्ति ण परेहिं वा परिग्गहियं अपरेहिं वा साहूहिं परिग्गहियं भवति । काणिट्टुगाउ नाम पाहाणमतीतो पक्किट्टयाओ वा महल्लओ य ।

भूयादिपरिग्गहिते, दुमम्मि तमणुणवित्तु सज्झायं ।
एगेण अणुणविए, सो च्चेव य उग्गहो सेसे ॥४७७३॥

“भूयादि०” गाहा । रुक्खो जो भूएणं परिग्गहिओ, तस्स वा हेट्ठा घरं । तत्थ सो चेव भूओ अणुन्नवेयव्वो । तत्थ ठियाणं सो चेव सेज्जायरो जं तस्स भूयकूरादि निवेदनं गंतुं सेज्जायरो त्ति काउं परिहरिज्जइ । सेसं कण्ठयम् ।

सामी अणुण्णविज्जइ, दुमस्स जस्सोग्गहो व्व असहीणे ।

कूरसुरपरिग्गहिते, दुमम्मि काणिट्टगाण गमो ॥४७७४॥

नेच्छंतेण व अन्ने, ईसालुसुरेण जं अणुण्णायं ।

तत्थ वि सो च्चेव गमो, सगारिपिंडम्मि मग्गणता ॥४७७५॥

जक्खो च्चिय होइ तरो, बलिमादीगिण्हणे भवे दोसा ।

सुविणे ओयरिण्ण वा, संखडिकारावणमभिक्खं ॥४७७६॥

“सामी०” [“नेच्छंतेण०” “जक्खो च्चिय०”] गाहा ।

[सुत्तं] से वत्थूसु वावडेसु वोगडेसु परपरिग्गहिण्णसु भिक्खुभावस्स अट्टाए दोच्चं पि उगहे अणुण्णवेयव्वे सिया अहालंदमवि उगहे ॥३-२८॥

“से वत्थूसु वावडेसु०” सुत्तं उच्चारयेय्वं । संबंधो—

सागारिगी उगहमग्गणेयं, से केच्चिरं वाकड मो कहं वा ।

इदाणि राउगहमग्गणा उ, केणं विदिण्णो स कया कहं वा ॥४७७७॥

“सागारिगी०” गाहा । एस ताव सागारिउगहो भणिओ जावइयं कालं अणुण्णविज्जइ “वोगड मो कहं व”त्ति (कहं) व्याख्यातम् ।

इदाणि देविंदरायादीणएसु—

अणवट्टिया तहिं होंति उगहा रायमादिणो चउरो ।

पासाणम्मि व लेहा, जा तित्थं ताव सक्कस्स ॥४७७८॥

सोऊण भरहराया, सव्विड्डी आगतो जिणसगासं ।

वंदिय नमंसिया णं, भत्तेण निमंतणं कुणइ ॥४७७९॥

पीलाकरं वताणं, एयं अम्हं न कप्पए घेत्तुं ।

अणवज्जं णिरुवहयं, भुंजंति य साहुणो भिक्खं ॥४७८०॥

तं वयणं सोऊणं, महता दुक्खेण अदितो भरहो ।

समणा अणुग्गहं मे, ण करिंति अहो ! अहं चत्तो ॥४७८१॥

नाऊण तस्स भावं, देवेदो तस्स जाणणट्टाए ।

वंदिय नमंसिया णं, पंचविहं उगहं पुच्छे ॥४७८२॥

अद्वावयम्मि सेले, आदिकरो केवली अमियनाणी ।
 सक्कस्स य भरहस्स य, उगहपुच्छं परिकहेइ ॥४७८३॥
 देविंदरायउगह, गहवति सागारिए य साहम्मी ।
 पंचविहम्मि परूवित्ते, णायव्वं जं जहिं कमइ ॥४७८४॥
 तं वयणं सोऊणं, देविंदो वंदिऊण तित्थयरं ।
 वितरति अप्पणगे उगहम्मि जं साहुपाउगं ॥४७८५॥
 सोउं तुट्ठो भरहो, लद्धो मए एत्तिओ इमो लाभो ।
 वितरति जं पाउगं, केवलकप्पम्मि भरहम्मि ॥४७८६॥
 पंचविहम्मि परूवित्ते, स उगहो जाणएण घेत्तव्वो ।
 अण्णाणेणोग्गहिए, पायच्छित्तं भवे तिविहं ॥४७८७॥
 इक्कड कढिणे मासो, चाउम्मासा य पीढफलएसु ।
 कट्टु कलिंचे पणगं, छरे तह मल्लगार्इसु ॥४७८८॥

“अणवट्टिया०” [“सोऊण०” “पीलाकरं०” “तं वयणं०” “नाऊण०”
 “अद्वावयम्मि०” “देविंद०” “तं वयणं०” “सोउं०” “पंचविहम्मि०” “इक्कड०”]
 सेसाओ गाहाओ कंठाओ ।

[सुत्तं] से अणुकुट्टेसु वा अणुभित्तीसु वा अणुचरियासु वा
 अणुफरिहासु वा अणुपंथेसु वा अणुमेरासु वा स च्चेव उगहस्स
 पुव्वाणुणवणा चिट्ठइ अहालंदमवि उगहे ॥२९॥

“से अणुकुट्टेसु वा” सुत्तं उच्चारयव्वं । सम्बन्धः—

जे च्चेव दोन्निपगता, सागारिय रायउगहा होंति ।
 तेसिं इह परिमाणं, णिवोग्गहम्मी विसेसेणं ॥४७८९॥

“जे च्चेव दोन्नि०” गाहा । से त्ति निद्देसे, कस्स ? अणुकुट्टेस्स । अनु पश्चाद्भावे ।

अणुकुट्टे भित्तीसु, चरिया पागारपंथपरिहासु ।
 अणुमेरा सीमाए, णायव्वं जं जहिं कमति ॥४७९०॥ [नि०]

“अणुकुट्टे०” गाहा । कडगं ति वा कुट्टं ति वा एगट्टं । मेरं ति वा मीसं ति वा एगट्टं ।

वइ भित्ति वा । एएसु हत्थं हत्थं, जस्सेते तेसिं उगहो सेसं रत्तो । पागारस्स वा पासेणं अद्धं धावंतो चडित्ता तिरियं गम्मइ । जं एयं उगहपरिमाणं भणियं एत्थ उच्चारादीणि आयरंति, ठण निसीयणा-तुअट्टणादीणि वावारयंति, ताहे कुड्डादीणं हत्थस्स जइ अंतो तो गहवइ उगहो मनसी कज्जइ, हत्थस्स विहिया राया मणसी कज्जइ, पागारपलिहपंथसीमासु पंथे दंडिओ उगहो जाव वसयति राया ताव अडवीए वि दंडिउगहो । जत्थ न कोइ वसयति तत्थ देविंदोगहो ।

अणुकुट्टं उवकुट्टं, कुड्डसमीवं व होइ एगट्टं ।

एमेव सेसएसु वि, तेसि पमाणं इमं होइ ॥४७९१॥

वति भित्ति कडगकुट्टे, पंते मेराय उगहो रयणी ।

अणुचरियाए अट्ट उ, चउरो रयणीउ परिहाए ॥४७९२॥

वतिसामिणो वतीतो, हत्थो सेसोग्गहो णरवतिस्स ।

तस्स तर्हिं ममकारो, जति वि य णिम्माणि जा भूमी ॥४७९३॥

हत्थं हत्थं मोत्तुं, कुड्डादीणं तु मज्झिमो रण्णो ।

जत्थ न पूरइ हत्थो, मज्झिं तिभागो तर्हिं रण्णो ॥४७९४॥

“अणुकुट्टं” [“वतिं” “वतिसामिणो” “हत्थं हत्थं”] गाहा ।

[उगहपगयं समत्तं]

[सेणापगयं]

[सुत्तं] से गामस्स वा जाव रायहाणीए वा बहिया सेणं सन्निविट्टं पेहाए कप्पति निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा तद्विवसं भिक्खायरियाए गंतुं पडिएत्तए । नो से कप्पति तं रयणिं तत्थेव उवाइणावित्तए । जो खलु निग्गंथो वा निग्गंथी वा तं रयणिं तत्थेव उवाइणाइ, उवातिणंतं वा सातिज्जति, से दुहतो वि अइक्कममाणे आवज्जइ चाउम्मासियं परिहारट्टाणं अणुग्घाइयं ॥३-३०॥

“से गामस्स वा जाव अणुग्घातियं०” । सम्बन्धः—

उवरोह भया कीरइ, सप्परिखो पुरवरस्स पागारो ।

तेण र सेणासुत्तं, अणुअत्तइ उग्गहो जं च ॥४७९५॥

“उवरोह भया०” गाहा । से त्ति निद्देशो, कस्स ? गामनगरादीणं । ताणि पुव्ववन्नियाणि, सेसा नाम जस्स सयखंधावारो अणुरायगो रोहयं काउं सन्निविट्टा तं पेहाय सन्निविट्टं कप्पइ निग्गंथाणं निग्गंथीणं भिक्खायरियाए तद्विवसं गंतुं पडिएत्तए । कारणियं एयं सुत्तं-जो खलु निग्गंथो वा निग्गंथी वा । जो त्ति निद्देशो खलु पादपूरणे । निग्गंथा पुव्ववण्णिया तं रयणिं तत्थेव उपादिनावेति, दुहओ वीतिक्रमति जिणसीमं रायसीमं च । आवज्जइ चातु[मासियं] । जे दोसाति^१ निज्जुत्तीय भन्निहिंति । जत्थ एरिसं तत्थ न चेव अच्छियव्वं तम्हा अणागयं निग्गंतव्वं । तत्थ गाहा -

सेणादी गम्मिहिई, खित्तुप्पायं इमं वियाणित्ता ।

असिवे ओमोयरिए, भय चक्काऽणिग्गमे गुरुगा ॥४७९६॥

आणाइणो य दोसा, विराहणा होइ संजमाऽऽयाए ।

असिवादिम्मि परुविते, अधिकारो होति सेणाए ॥४७९७॥

“सेणादी०” [“आणाइणो०”] । सेणं आदिकाउं गम्मिहिंति । आदिग्रहणेणं मेच्छभएण सेनाग्रहणं कृत्वा भयचक्रग्रहणं कृतं तं ज्ञापयति । सेनाए अवियारो, एए होहिंति अणागयं चेव निग्गंतव्वं जइ अणागयं न निंति :: । (चतुर्गुरु) आणादिणो दोसा । विराहणा दुविहा - आयविराहणा संजमविराहणा य । जं तत्थ एसणं पल्लिहिंति । अहवा थंडिल्ले दुविहे अलब्भमाणे छक्कायविराहणा । आयविराहणा - समुदाणे अलब्भमाणे एवमादि जम्हा दोसा तम्हा अणागयं

चेव निग्गंतव्वं । असिवाईसु एयाणि परूवित्ता अहियारो सेणाए । तं पुण किह जाणेज्जा ?

अइसेस देवत निमित्तमादि अवितह पवित्ति सोतूणं ।

निग्गमण होइ पुव्वं, अणागते रुद्ध वोच्छण्णे ॥४७९८॥

“अइसेस०” गाहा । अइसेसिओ जो ओहिण्णाणी वा तं पुच्छति, देवया वा सार्हिति, निमित्तेण वा आभोएंति । अहवा अन्नो जो जाणेइ सो पुच्छिज्जइ । आदिग्रहणेणं विज्ज-मंतेहिं, अहवा अवितहिं पवित्तिं सोऊण निग्गंतव्वं । अहवा इमा परिवाडी -

उप्पायनिमित्तेण व, आभोएत्ता अणागयं सम्मं । पच्छ निरुवस्सग्गे, कप्पइ गणिणो विरहिओज्जो ॥

नच्चा उ सोवसग्गं, खेत्तं चियहे अणागयं चेव ।

जइ ण य हयिसइ काले, लग्गइ चउगुरुए चउम्मासे ॥

जेइ जहह ति अणासण्णे,^१ गण संजम रक्खणा य कित्ति य ।

आसन्नं चि य हिंतो,^२ दोन्नि वि सीमे अइक्कमइ ॥

जइ न वसंति जणवया, परचक्कभएण होंति उप्पिच्छ । धूमायंति दिसाउ, निद्धाइ जणो भउव्विग्गो ॥

कंदिय कूविय सद्दो, पलवियसद्दो व सुव्वइ समंता ।

एयारिसम्मि खेत्ते, किह धम्मधरावहा होन्ति ॥

संबद्धा [य] अतित्थी, भीया पव्वय कुडिल्लरुग्गेसु । दोच्चाइया अकाले, पावंति विराहणं दुविहं ॥

ठाण णिसेज्जा सेज्जा, वोसिरणुप्पवगईय पावंति । उर खेंद निवातेसु य, दुपडिक्खाय मरणं च^३ ॥

चाउद्धिसिं जणवओ, विलुत्तसारो विराहणं पत्तो । निग्गंतुमवापंतो,^४ अइयाइवरंडमंडुविओ ॥

रोहियं व नगरं जणसंवट्ठो य अट्टरोहो य । अन्तो नगरे वट्टइ, देसे देसे य जनमारी ॥

एयारिसे विरोहे, वसहि अलंभे य अद्धरोहे य । दुव्वसहीए पत्ता, पावंति विराहणं दुविहं ॥

अंतो वियारभूमी, नत्थि पहिट्ठा वि नत्थि निग्गमणं । जइ [वि] न गच्छइ बार्हिं, मरणं वा दुप्पवेसो वा ॥

सन्नाए चोइओ जइ, धारइ परितावणा य वावत्ती । वोसरणे कायवहो, जणसंवट्ठो अवन्नो य ॥

दोणह व संखडकाले, सत्थनिवाते हि आयवावत्ती ।

सत्थाओ ते गिलाणे, नत्थि असत्थो य दवियं च ॥

भिक्खस्स निग्गओ पुण, कंठेण आहओ तर्हिं कोइ ।

आगन्तूण य पडिओ, गेलन्नारोवणा तत्थ ॥

पंचयपरिहाणी य, दुल्लभ रिक्ख जोगहाणी य । आयविवत्ती अहवा, अप्पाउग्गस्स आइयणा ॥

१. अ इ जहति अणासण्णे इति भाव्यम् ? । २. जर्हितो इति भाव्यम् ? । ३. एकमक्षरं न्यूनं प्रतिभाति । ४. वारंतो इ ।

तस्स अलंभे मरणं, अक्कित्ति असमाहि तित्थवोच्छेओ ।
इच्चेवमादि दोसा, सोवस्सग्गे वसंताणं ॥

तम्हा निरुवस्सग्गं, गंतव्वं होइ गच्छवासीणं । तत्थ तव संजममावस्सयाण जोगा विसुज्झंती ॥

अइसेसग पुरिसे सइ, निग्गमणमणागयं भवे गणिणो ।
असइ नियत्तितणा, भोगागाढागाढे व निग्गमणं^१ ॥

ण निग्गया होज्ज ण णायं ताव जाव पंथा रुद्धा^२ ।

अहवा इमेहिं कारणेहिं, नाए वि ण निग्गया होज्ज^३ ॥

गेलण्ण रोगि असिवे, रायदुट्टे तहेव ओमम्मि ।

उवही सरीरतेणग, णाते वि ण होति निग्गमणं ॥४७९९॥

एएहि य अण्णेहि य, ण णिग्गया कारणेहिं बहुएहिं ।

अच्छंति होइ जयणा, संवट्टे णगरोधे य ॥४८००॥

“गेलण्ण०” [“एएहिं य०”] गाहा । जरेण होज्ज रोगिओ दुट्टारुएणं, बाहिं वा वेरज्जं रायदुट्टं ओमं वा, वहिया उवहितेणा वा । एवं अनिग्गयाणं इमा जयणा – तं पुण नगरोधं वा, संवट्टे [वा]होज्ज । संवट्टे जत्थ परचक्कागमणं सोउं जणो पव्वयजलदुग्गादीसु एकट्ठीभूओ । तत्थ संवट्टे इमा गाहा-

संवट्टम्मि उ जयणा, भिक्खे भत्तट्टणाएँ वसहीए ।

तम्मि भये संपत्ते, अवाउडा एक्कओ ठंति ॥४८०१॥ [नि०]

“संवट्टम्मि उ जयणा०” गाहा । भिक्खे भत्तट्टणा वसही तिन्नि दारा । भिक्खं उगमउप्पायणा सुद्धं घेत्तव्वं । जाहे न होज्ज ताहे -

वइयासु व पल्लीसु व, भिक्खं काउं वसंति संवट्टे ।

सव्वम्मि रज्जखोभे, तत्थेव य जाणि थंडिल्ले ॥४८०२॥

“वइयासु व०” गाहा । “जाणि थंडिल्ले” ति जाणि थंडिल्ले ठियाणि तेसु गेण्हंति । अह ण होज्ज -

पूवलिय सत्तु ओदणगहणं पडलोवरिं पगासमुहे ।

सुक्खादीण अलंभे, अजविंता वा वि लक्खेंति ॥४८०३॥

१. असइ नियत्तित्णमणाभोग गाढागाढे व निग्गमणं इति सम्भाव्यते ? २. अत्र एकमक्षरं न्यूनं सम्भाव्यते । ३. अत्र गाथार्धं संशोध्यम् ।

“पूवलिय०” गाहा । कण्ठ्या । “लक्खेति”त्ति जइ सुक्खेणं न संथरइ तो पडलाणं उवरिं काउं दोन्हं गेण्हंति । तं लेवाडं लक्खेति । भत्तट्टणा जयणा । जइ अप्पा सागारियं तहेव ।

पच्छन्नासति बहिया, अह सभयं तेण चिलिमिणी अंतो ।

असतीय व सभयम्मि व, धरंति अब्बेयरे भुंजे ॥४८०४॥

काले अपहुच्चंते, भए व सत्थे व गंतुकामम्मि ।

कप्पुवरि भायणाइं, काउं इक्को उ परिवेसे ॥४८०५॥

पत्तेग वड्डुगासति, सज्जिलगादेक्कओ गुरू वीसुं ।

ओमेण कप्पकरणं, अण्णो गुरुणेक्कतो वा वि ॥४८०६॥

“पच्छन्नासति०” [“काले अपहुच्चंते०” “पत्तेग०”] गाहात्रयं कण्ठ्यम् ।
“एक्कओ वा” वि त्ति असइ एक्को वि साहु-गुरुस्स वि, साहूणं पि वट्टुगाणं^१ कप्पं करेज्ज ।

भाणस्स कप्पकरणं, दड्डिल्लग मुत्ति कडुयुरुक्खे य ।

तेसऽसति कमढ कप्परं, काउमजीवे पदेसे य ॥४८०७॥

गोणादीवाघाते, अलब्भमाणे व बाहि वसमाणा ।

वातदिसि सावयभए, अवाउडा तेण जग्गणता ॥४८०८॥

जिणलिंगमप्पडिहयं, अवाउडे वा वि दिस्स वज्जंति ।

थंभणि मोहणिकरणं, कडजोगे वा भवे करणं ॥४८०९॥

“भाणस्स कप्पकरणं०” [“गोणादी०” “जिणलिंगमप्पडिहयं०”] गाहा ।
कण्ठ्या । वसही जयणा पुक्कए ठायंति । असइ रुक्खहेट्टा । अह सावयभयं ताहे गोणादीणं अंतरे मज्जे वा ठायंति साहंति य जहा - संजया वयं मा पहारो पहिति एस ताव संवट्टे जयणा ।

जे या पुण संवट्टि कक्खडाइं चोरेहिं वा द्राविता नगरं पविसंति । अहवा न चेव नगरओ निग्गया तत्थ गाहा -

संवट्टनिग्गयाणं, नियट्टणा अट्ट रोह जयणाए ।

वसही भत्तट्टुणया, थंडिल्ल विगिंचणा भिक्खे ॥४८१०॥

हाणी जावेकट्टा, दो दारा कडग चिलिमिणी वसभा ।

तं चेव एगदारे, मत्तग सुवणं च जयणाए ॥४८११॥

रोहेउ अट्टुमासे, वासासु सभूमि तो णिवा जंति ।
 परबलरुद्धे वि पुरे, हाविंति ण मासकप्पं तु ॥४८१२॥
 भिक्खस्स व वसहीय व, असती सत्तेव चउर्रो जावेक्का ।
 लंभालंभे एक्केक्कगस्स णोगा उ संजोगा ॥४८१३॥
 एगत्थ वसंताणं, पिहहुवाराऽसतीय सयकरणं ।
 मज्झेण कडग चिलिमिणि, तेसुभयो थेर खुड्ढीतो ॥४८१४॥
 दारदुयस्स तु असती, मज्झे दारस्स कडग पुत्ती वा ।
 णिक्खम पवेसवेला, ससद्द पिंडेण सज्झातो ॥४८१५॥

“संवट्टनिग्गयाणं०” [“हाणी जावेकट्टा०” “रोहेउ अट्टु०” “भिक्खस्स व०”
 “एगत्थ वसंताणं०” “दारदुयस्स तु०”] गाहा । तत्थ नगररोहए अट्ट वसहीओ
 पडिलेहेयव्वाओ । किं निमित्तं अट्ट वसहीओ ? अट्ट उडुबद्धिए मासे रोहिओ भवति । तेण परं
 परिसारेत्ता सदेसं जंति, ताहे अट्टसु वसहीसु सम्मासं अच्छंति, अलंभे एकक्कहाणी जाव
 संजयाणं एक्का संजइण वि एक्का । असइ एक्कहिं चेव वसहीए । तत्थ इमा जयणा - जइ तं
 चाउस्सालं तत्थंतरेण कडओ करेइ, असइ चिलिमिणी वसभा एवं करेति । अह नत्थि
 चाउस्सालं ताहे एक्कघरे चेव पिह दुवारं कीरइ, अंतरेणं कडगो चिलिमिणी वा^१ कीरइ । अह
 डहरणं दारं । ताहे वेला ठविज्जइ । जं वेलं संजया णेति तं वेलं संजईओ न निंति । रत्तिं मत्तएसु
 जयंति । ‘सुवणं च जयणाए’ त्ति अस्य व्याख्या—

अंतम्मि व मज्झम्मि व, तरुणी तरुणा य सव्वबाहिरतो ।
 मज्झे मज्झिम थेरी, खुड्ढी खुड्ढा य थेरा य ॥४८१६॥

“अंतम्मि व०” गाहा । अस्य व्याख्या—आवलिया ठाएंति, तत्थ अंते ताव भण्णइ -
 एगम्मि अंते तरुणीओ ठविज्जंति, तासि आरओ मज्झिमाओ, तासि आरओ थेरी, तासि
 आरओ खुड्ढियाओ, खुड्ढीण आरओ थेरा, तेसिं आरओ खुड्ढुगा, तेसिं आरओ मज्झिमा, तेसिं
 आरओ तरुणा, एवं ताव तरुणीओ तरुणा य अंते जाया ।

इदारिणं जइ मज्झे तरुणीओ ठविज्जंति तासिं आरओ^२ मज्झिमाओ, तासि उभओ
 थेरीओ, तासि उभओ खुड्ढुगाओ, तासिं उभओ थेरा, तासिं उभओ खुड्ढु, तासिं उभओ मज्झिमा,
 तासिं उभओ तरुणा एस रत्तिं वसंताण जयणा ।

पत्तेय समण दिक्खिय, पुरिसा इत्थी य सव्वे एकत्था ।
 पच्छण्ण कडग चिलिमिणि, मज्झे वसभा य मत्तेणं ॥४८१७॥
 पच्छन्न असति निण्हग, बोडिय भिच्छुय असोय सोया य ।
 पउरदव वडुगादी, गरहा य सअंतरं एक्को ॥४८१८॥
 पासंडीपुरिसाणं, पासंडित्थीण वा वि पत्तेगे ।
 पासंडित्थि पुमाणं, व एककतो होतिमा जयणा ॥४८१९॥
 जे जह असोयवादी, साधम्मी वा वि जत्थ तहि वासो ।
 णिहुया य जुद्धकाले, ण वुग्गहो णेव सज्झाओ ॥४८२०॥

“पत्तेय समण०” [“पच्छन्न असति०” “पासंडीपुरिसाणं०” “जे जह असोयवादी०”] गाहा । कइयाइ रोहए वसहीसु थेवासु राउलसंदेसो होज्ज, जहा - सव्व-पासंडाणं इत्थिवग्गस्स एगा वसही, पुरिसवग्गस्स एगा वसही । तत्थ संजईणं अण्ण तित्थीय जयणा, तिधेगं पासे जत्थ अप्पसागारियं तत्थ ठायंति । अह नत्थि अवगासो ताहे जाओ निण्हज्जाओ तासिं पासे ठायंति । जाहे नत्थि ताहे गोणीणं पासे, आजीवियाणं रत्तपडियाणं, तत्थ जंपंति घडिमत्तएणं पउरदववडुगादीसु जेमणवेलाए । संजयाणं अन्नतित्थिएहिं समं का जयणा ? जत्थ अप्प सागारियं, ताहे चिलिमिणी करेति, जाहे न होज्ज चिलिमिणी पहा, पच्छ णिण्हयाणं पासे ठायंति । एवं गोणाणंतरपडाणं, जे सोयवाई ते परिहरिज्जंति । उच्चारपासवणे भत्तट्टाणाए य पवरं दवं गेण्हंति । संसट्टपाणयं उन्होदयं वा गेण्हंति । जइ धरेत्तगा अत्थि । अन्ने धरेन्ति अन्ने जेमंति एगो परिवेसइ । तेहिं जिमिएहिं ते धरेति । अह वेला न होज्ज ताहे ऊणियं अच्छुणित्ता तस्सुवरिं पोत्तियं, तस्सुवरिं भायणाणि ठविज्जंति । पच्छ एगो परिवेसेइ । भरंति सो य परिवेसया अप्पणो कमढए पक्खिवइ जत्तिया तेसिं बुज्जइ । जत्थ कमढा ण पहुप्पंति तत्थ दो तिन्नि वा एगओ संघाडिज्जंति, माउगा पिया पुत्ता वा । एवं संजोएत्ता भण्णइ - तुमं अमुएण समं जेमेहि । समुद्धिद्धा कुरुकुचं करेति, काइयमत्तएहिं जयंति । एवं ता पुरिसेहिं समं । अहवा इत्थीणं पुरिसाणं पासंडत्थाणं एगओ चेव वसही तत्थ संजयाइ संजईणं जाव पच्छन्ना वसही तं देति । अह नत्थि चउरहिं दिसाहिं, ताहे तिहिं दिसाहिं एगओ चिलिमिणी कीरइ । जाहे तिन्नि वि दिसाओ ण होज्ज ताहे दोहि वि दिसाहिं जाव एगा वि दिसाए भवओ पच्छन्ना, जाइय भूमीग्ग जाहे नत्थि पच्छन्ना ताहे मज्झे रत्तिं पि छोडूणं तहेव सुवंति तहेव मत्तएहिं जयंति समुद्धिसिं तहेव, एस वसही जयणा ।

इदाणिं थंडिल्ले जयणा -

तं चेव पुव्वभणितं, पत्तेयं दिस्समाणे कुरुकुया य ।
थंडिल्ल सुक्ख हरिए, पवायपासे पदेसेसु ॥४८२१॥

“तं चेव पुव्वभणितं०” गाहा । अस्य व्याख्या—

पढ्मासइ अमणुण्णेतराण गिहियाण वा वि आलोगं ।
पत्तेयमत्त कुरुकुय, दवं च पउरं गिहत्थेसुं ॥४८२२॥
तेण परं पुरिसाणं, असोयवादीण वच्च आवातं ।
इत्थी नपुंसकेसु वि, परम्महो कुरुकुया सेव ॥४८२३॥

“पढ्मासइ०” [“तेण परं०”] गाहा । सेसं कण्ठयम् । बाहिं अलब्भमाणे सुक्कतणाण मज्जे, असइ मीसए, असइ हरिएसु । पएसणीसाए अहवा तेसिं वि दिन्नं अगडा पागारो वा होज्ज तत्थ पासे वोसिरंति । एसा उच्चारजयणा ।

इदाणिं सरीरपरिद्धावणियाजयणा ।

पच्छन्न पुव्वभणियं, विदिण्ण थंडिल्ल सुक्ख हरिए य ।
अगड वरंडग दीहिय, जलणे पासे पदेसेसु ॥४८२४॥

अन्नाए परलिंगं, उवओगद्धं तुलेत्तु मा मिच्छं ।
णाते उड्डाहो वा, अयसो पत्थारदोसो वा ॥४८२५॥

“पच्छन्न पुव्व भणियं०” [“अन्नाए०”] गाहा । “पच्छन्न पुव्व भणियं”ति जइ बाहिं हीणणाए लब्भइ तत्थ पुव्वभणिएण विहिणा दिसा अवरदक्खिणा सो चेव विही पुव्वुत्तो (गा० १६३०) । अह न लब्भइ ताहे जं विदिन्नं थंडिल्लं तर्हि अप्पहरिए असइ सुक्कतणाण मज्जे, असइ हरिएसु वि । अहवा एक्को पासो दिन्नो अगडे वा छुब्भेज्जह अद्ध पागाराए छुब्भेत्ति नदीए वा डज्जइ वा अवस्सं दहियव्वो । “केणइ कारणेणं” (?) तत्थ जइ केण केणइ कारणेणं तत्थ जइ केणइ न नायं ताहे किंचि कालं संबंधेक्खावेत्ता जा उवओगं गच्छइ, मा मिच्छत्तं जाहिति ताहे परलिंगं काउं रत्तिं छड्डिज्जइ । जो पुण णाओ-मओ त्ति तत्थ जइ एवं करेति तो उग(ड्डा)हो अयसो य । एसा सरीरपरिद्धावणियाजयणा ।

इदाणिं भिक्खाजयणा—

न वि कोइ वि कंचि पुच्छति, णितमणितं व अंतो बाहिं वा ।
आसंकिते पडिसेहो, णिव्कारण कारणे जतणा ॥४८२६॥

“न वि कोइ वि०” गाहा । बाहिरा अंतो निग्गच्छमाणं न रुंभंति बाहिराओ अइंतो, अर्ब्भतरिल्लणं संकंति तत्थ बाहिं निति । अह आसंकियं तो णिव्कारणे ण वट्टइ । अस्य व्याख्या—

पउरण्ण पाणगमणे, चउरो मासा हवंतऽणुग्घाया ।

सो त इयरे य चत्ता, कुल गण संघे य पत्थारो ॥४८२७॥

“पउरण्ण०” गाहा । जो सो निग्गच्छइ सो वि चत्तो, अर्ब्भतरिल्ला वि चत्ता । एएसिं पव्वइओ निग्गओ । तेणं भेदो दिण्णो एवं अर्ब्भतरिल्ला चत्ता । सो चत्तो पुच्छिज्जंतो अणक्खंतो बज्जेज्ज-चारिओ त्ति वा काउं ।

अंतो अलब्भमाणे, एसणमाईसु होति जतितव्वं ।

जावंतिए विसोधी, अमच्चमादी अलाभे वा ॥४८२८॥

“अंतो०” गाहा । अंतो सुद्धो अलब्भमाणे ताहे एसणाए जयंति जाव विसोहिकोडीए चउलहुगं । ताणि दाणसद्धादीणि संघवादीहिं करंति, अमच्चमाइच्च भणंति सो देइ, जइ अविशोहिकोडी तह वि घेप्पइ । एवं जइ चउगुरुए ण वि लब्भइ ताहे ।

आपुच्छित आरक्खित, सेट्ठी सेणावती अमच्च रायाणं ।

निग्गमण दिट्ठरूवे, भासा य तहिं असावज्जा ॥४८२९॥

मा वच्चह दाहामिं, संकाए वा ण देंति निग्गंतुं ।

दाणम्मि होइ गहणं, अणुसद्धादीणि पडिसेधे ॥४८३०॥

बहिया वि गमेतूणं, आरक्खितमादिणो तहिं णिति ।

हित-नट्ट-चारिगादी, एवं दोसा जढा होंति ॥४८३१॥

पियधम्मे दढधम्मे, संबंधऽविकारिणो करणदक्खे ।

पडिवत्तीसु य कुसले, तुब्भूमे पेसए बहिता ॥४८३२॥

“आपुच्छित०” [“मा वच्चह०” “बहिया वि०” “पियधम्मे०”] गाहा । आरक्खितं आपुच्छंति - जहा अमहं भिक्खा नत्थि दारं देहि, जइ तेण विसज्जिया ताहे णेंति । अह सो भणेज्जा - अहं कूरं देमि । ताहे अच्छंति । अह सो भणेज्ज - नत्थि मम किंचि बीहेमि य तुज्जे विसज्जेउं सेट्ठिं पि ताव पुच्छह । ताहे सेट्ठिं पुच्छंति । एवं सेणावई अमच्चं

रायाणं जइ विसज्जिया रण्णा ताहे णेंति । अह भणेज्ज - अच्छह, अहं देमि । तत्थ गेण्हंति जं देंति । अह दंडिओ वि विसज्जेइ - नत्थि व से किंचि ताहे तुब्भं पव्वइया हिंडिउं एंति तु (?) । तत्थ जे तरुणा समत्था मज्झत्था (हस)नशीला^१ (?) य ते दाइज्जंति - एए अम्हं णितगा ते दारपालिया पिच्छंति, नामं च लिहंति, रूवं चिंतेति । एवं दिट्ठरूवाणेंति निग्गया समाणा तत्थ हिंडंति । एवं हिंडंते जइ कोइ भणेज्जा -

केवतिय आस हत्थी, जोधा धण्णं व कित्तियं णगरे ।

परितंतमपरितंता, नागर सेणा व ण वि जाणे ॥४८३३॥

सुणमाणा वि न सुणिमो, सज्झाय ज्झाण निच्चमाउत्ता ।

सावज्जं सोऊण वि, ण हु लब्भाऽऽइक्खिउं जतिणो ॥४८३४॥

“केवतिय०” [“सुणमाणा०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् ।

भत्तट्ठणमालोए, मोत्तूणं संकिताइं ठाणाइं ।

सच्चित्ते पडिसेधो, अतिगमणं दिट्ठरूवाणं ॥४८३५॥ [नि०]

“भत्तट्ठण०” गाहा । “आलोए”त्ति न गुविले ट्ठाणे मा चारिय त्ति संकिज्जिहंति ।

अस्य व्याख्या—

सावग सण्णिट्ठाणे, ओतवितेक्तर इतर भत्तट्ठं ।

तेसऽसती आलोए, वड्डुग कुरुयादि स च्चेव ॥४८३६॥

भत्तट्ठिय बाहाडा, पुणरवि घेत्तुं अतिंति पज्जत्तं ।

अणुसट्ठी दारट्ठे, अण्णो वऽसतीय जं अंतं ॥४८३७॥

“सावग०” [“भत्तट्ठिय०”] गाहा । बाहिं गया जेसु ठाणेसु तेसिं संका उप्पजइ - चारिय त्ति, ताणि ठाणाणि वज्जेति न निज्जंति । “अणुसट्ठि दारट्ठे” त्ति—जइ दारपालो भणइ - मम पोग्गलियं देह ताहे से धम्मो कहिज्जइ । जइ पन्नवेउं न सक्कइ ताहे अन्नो कोइ गिहत्थो भणइ - अहं देमि, सो न वारिज्जइ । एवं असइ अन्नस्स दातारस्स, असई जं अंतपंतं तं दिज्जइ ।

रुद्धे वोच्छिन्ने वा, दारट्ठे दो वि कारणं दीवे ।

इहरा चारियसंका, अकालओखंदमादीसु ॥४८३८॥

“रुद्धे०” गाहा । कयाइ तेसिं निगयाणं दाराणि ठइयाणि होज्ज, अइगमणे निग्गमणं वोच्छिन्नं होज्ज, ताहे दोवि कारणं दीवेंति, अब्भितरिल्ला वि, बाहिरत्ता वि - अम्हं पव्वइया निग्गया बाहिरा य रुद्धा । बाहिरिल्ला वि दीवेंति - अम्हे कारणेणं निग्गया नवरं दाराणि रुद्धाणि । अदिविए दोसा । जइ अकाले उखंदो^१ दिन्नो रत्तिं वा वियाले वा । ताहे एएहिं वारियं ति काउं पदुट्ठा पत्थारदोसं करेज्जा ।

बाहिं तु वसिउकामं, अतिणेंती पेळ्ळणा अणेच्छंते ।

गुरुगा पराजय जये, बितियं रुद्धे व वोच्छिणणे ॥४८३९॥

“बाहिं तु०” गाहा । कयाइ बाहिं निग्गयाणं एक्को कोइ चिंतेज्ज - मुक्को मि चारगवासस्स, नाहं पुणो पविसामि । सो य णेच्छेज्ज पवेसिउं । एस सुत्तनिवाओ । ताहे सो पन्नविज्जइ - ‘अज्जो ! न वट्टइ सुत्ते पडिसिद्धं । दुहओ बीतिकम्मं^२ आवज्जइ चउगुरुगं । एगयर पराजओ कयाइ होज्ज एएहिं भेओ दिन्नो ति काउं पत्थारदोसा होज्ज । जइ नेच्छइ बलामोडिए पविसिज्जइ । बिइयपए तत्थेव वसेज्ज, रुद्धदारे वोच्छिन्ने अइगमण निग्गमणे । जति बाहिं गताणं सचित्तो उवट्टाइ - ‘पव्वावेह मे’ णेच्छियव्वं । जइ निक्खमावेंति :: । (चतुर्गुरु ?) चारियादि दोसा । सो तेणं विहाणेणं वारेज्जा तत्थ पत्थारदोसा । अहवा भत्तपाणं न चेव लब्भइ । ताहे सो जो सव्वयं पव्वइउकामो सो ठाइ चारिओ । जो कावडिओ सो लिंगगहणे कारुण अणिच्छंताण पच्छओ अन्नेइ ते भणंति - अम्हे न गणिया णामेण रूवेण वन्नेण य विंधिया जइ मारिज्जसि अप्पणो ते । अइगया दारं, ताहे अप्पाणं जाणावेंति गणेहिं अम्हे नामाणि य आलोएहि । ताहे भणंति - अम्हे एयं न जाणामो सो अप्पणा गहिओ । एवं अइगमणं दिट्ठरूवाणं ।

[सेणापगयं समत्तं]

---

१. अवस्कन्द = धाटी मलवृ । २. वि अइकम्मं इति भाव्यम् ? द्वयोरपि जिनराजाज्ञयोरतिक्रमः मलवृ ।

[उगहपरिमाणपगयं]

[सुत्तं] से गामंसि वा जाव सन्निवेसंसि वा कप्पइ निगंथाण वा निगंथीण वा सव्वओ समंता सकोसं जोयणं उगहं ओगिण्हत्ताण चिडित्तए ॥३१॥

“से गामंसि वा०” सुत्तं उच्चारेयव्वं ।

सम्बन्धो—

गामाइयाण तेसिं, उगहपरिमाणजाणणासुत्तं ।

कालस्स व परिमाणं, वुत्तं इहइं तु खेत्तस्स ॥४८४०॥

“गामाइयाण०” गाहा । से त्ति निद्देसे । कस्स ? गामादीणं पुव्ववन्नियाण, कप्पती नाम वट्टइ सव्वओ समंता ।

उड्ढमहे तिरियं पि य, सकोसगं होइ सव्वतो खेत्तं ।

इंदपदमाइएसुं, छिद्दिसि सेसेसु चउ पंच ॥४८४१॥

एगं व दो व तिन्नि व, दिसा अकोसं तु सव्वतो वा वि ।

सव्वत्तो तु अकोसे, अगुज्जाणाओ जा खेत्तं ॥४८४२॥

“उड्ढमहे०” गाहा । “एगं व०” । इंदपए त्ति गयग्गपयपव्वओ ।

संजम आयविराहण, जत्थ भवे देह उवहितेणा वा ।

तं खलु ण होइ खेत्तं, उग्घेतव्वं च किं तत्थ ॥४८४३॥

“संजम आय०” गाहा । कण्ठ्या ।

खेत्तं चलमचलं वा, इंदमणिदं सकोसमक्कोसं ।

वाघातम्मि अकोसं, अडवि जले सावए तेणे ॥४८४४॥

“खेत्तं चलमचलं वा०” गाहा । जत्थ तं उगहं ओगेण्हत्ता ठाइ तं चलं वा होज्ज अचलं वा सइंदं वा होज्ज अणिदं वा । तं सकोसं वा अकोसं वा । केण पुण अकोसं होज्ज ? वाघाएणं । को वाघाओ ? “अडवी-जलं सावया तेणा^१” एगाए वा दिसाए अडवी दोहिं

१. अडवि जले सावए तेणे मुच ।

वा । अहवा छिन्नमडंबं होज्ज, जलं पुण केत्तियं खेत्तं उवहणइ ? लेवाओ आरद्धं उवहणइ । एएहिं कारणेहिं अकोसं ।

सेसे सकोसमंडल, मूलनिबंधं अणुम्मयंताणं ।

पुव्वुट्टिताण उगहो, सममंतरपल्लिया दोण्हं ॥४८४५॥

“सेसे०” गाहा । सेसे ति निर्व्याघात इत्यर्थः । एक्केक्काए दिसाए अद्धजोयणं अद्धकोसं च । एवं गतिप्रत्यागतिना सकोसं जोयणं भवति । तत्थ सकोसे अकोसे वा खेत्ते, जो पुव्वुट्टिओ तस्स उगहो । जत्थ समं अणुन्नवियं तत्थ साहारणं । अह संबद्धेसु खेत्तेसु समं चेव अणुन्नवियं, ताहे जइ दो अंतरपल्लियाओ अंतरे तो इमेसिं एक्का अन्नेसिं पि एक्का । अह एक्का चेव तो सामण्णं । अह बहुया(गा)उ चेव अंतरपल्लियाओ । तत्थ वक्खाणगाहा -

खेत्तस्संतो दूरे, आसण्णं वा ठिताण समगं तु ।

अद्धं अद्धद्धं वा, दुगाइसाहारणं होइ ॥४८४६॥

“खेत्तस्संतो०” गाहा । खेत्तस्संतो त्ति दुगमाईसंबद्धेसु खेत्तेसु वीसुं वीसुं ठियाणं जाओ अंतरपल्लियाओ खेत्तंतो भवति । “दूरे”त्ति जासु अंतरपल्लियासु समुदाणं मूलगाम-माणिज्जंतं खेत्ता अइक्कंतं भवइ । एवं पढमालिया करेति । एयं दूरे । “आसन्ने” त्ति जासु अंतरपल्लियासु समुदाणं मूलगाममाणिज्जंतं खेत्ता अइक्कंतं न भवइ । एवं आसण्णे एवं संपट्टेसु खेत्तेसु समए अनुन्नविए तासिं सव्वासिं अंतरपल्लियाणं अद्धं वा चउब्भागं वा गहणेणं तिभागमाईया वा सामण्णं ।

तणडगल छार मल्लग, संथारग भत्त पाणमादीणं ।

सति लंभे अस्सामी, खेत्तिय ते मोत्तण्णवणा ॥४८४७॥

“तणडगल०” गाहा । एतेसु जे ते खेत्तं ते वि अस्सामिणो अखेत्तियाण वि आभवन्ति । जाणि तणादीणि अनुन्नवियाणि ताणि मोत्तुं । स्यान्मतिः - के पुण खेत्तियस्स आभवइ ? अत उच्यते-

ओहो उवग्गहो वि य, सच्चित्तं वा वि खेत्तियस्सेते ।

मोत्तूण पाडिहारिं, असंथरंते वण्णवणा ॥४८४८॥

“ओहो वही^{१०}” गाहा । “मोत्तूण पाडिहारियं” त्ति जं पाडिहारियं गिहत्थेहिंतो

दुविहोवहिं मग्गइ, तत्थ नत्थि पच्छत्तं । असइ अन्नखेत्ताणं, खेत्तिए अनुन्नवेंति अच्छामो इधं,
अस्यापवादः—

जइ पुण संथरमाणा, ण दिंति इतरे व तेसि गिण्हंति ।

तिविधं आदेसो वा, तेण विणा जा य परिहाणी ॥४८४९॥

“जइ पुण०” गाहा । अस्य व्याख्या—

जे खेत्तिया मो त्ति ण देंति ठागं, लंभे वि जाऽऽगंतुवयंतं हाणी ।

पेल्लंति वाऽऽगंतु असंथरम्मि, चिरं व दोण्हं पि विराहणा उ ॥४८५०॥

“जे खेत्तिया०” वृत्तम् । “लंभे वि” त्ति सइ लंभे ण देंति आगंतुगाणं व्रजंताणं जा हाणी तं पावंति । खेत्तिया अदेशका पाहुणगा, “चिरं व” त्ति चिरं वा कालं । वाग्रहणेणं अप्पं वा कालं असंथरणं देंति^१ आ होज्जा । “दोण्हं पि” त्ति आगंतुगाण वत्थव्वाण य विराहणा । तम्हा—

अत्थि हु वसभग्गामा, कुदेसनगरोवमा सुहविहारा ।

बहुगच्छुवग्गहकरा, सीमच्छेदेण वसियव्वं ॥४८५१॥

“अत्थि हु०” गाहा । कहां पुण बहूणं गच्छणं उवग्गहकरा ? अत उच्यते—

एक्कवीस जहण्णेणं, पुव्वट्ठित्तं उग्गहो इतरं भत्तं ।

पल्ली पडवसभे वा, सीमाए अंतरा गामो ॥४८५२॥

“एक्कवीसं०” गाहा । आयरिओ अप्प-बीइओ गणावच्छेइओ य अप्प-चउत्थो, एस सत्तओ गच्छो एयप्पमाणेण तिन्नि गच्छ जत्थ संथरंति । एते एक्कवीसं उक्कोसेण दोसु वि कालेसु बत्तीसं सहस्सा । एत्थ जे पुव्वट्ठिता तेसि उग्गहो । इतरे भत्तसंतुट्ठा अच्छंति । एत्थ सीमाच्छेदो कायव्वो । को पुण सीमाच्छेदो ? एगो आदेसो - जो जं लब्भइ तस्स तं । अहवा भणेज्ज - तुज्ज सच्चित्तं । अहवा जं अंतो लब्भइ तं अम्हं । जं बाहिं तं तुज्जं । अहवा साहीहि वा वाडएहि वा अंतरपल्ली पडवसभादीसु । पडवसभा नाम जे अद्धजोयणस्स आरओ, एवं सकोसं खेत्तं भणियं ।

अखेत्तं पुण केरिसं ?

इंदक्खीलमणोग्गहो, जत्थ य राया जहिं च पंच इमे ।

सेट्ठि अमच्च पुरोहिय, सेणावति सत्थवाहे य ॥४८५३॥

१. देंतिआ इत्यधिकम् तेसि वा इति भाव्यम् मलवृ ।

“इंदक्खील०” गाहा । जत्थ इंदो उट्टेइ इंदमाउ वा अर्णिदे वि । जत्थ राया परिवसति मुद्धाभिसित्तो रायरहिए वि जत्थ इमे पंच परिवसंति पच्छद्दगहिता ।

अद्धाणसीसए वा, समोसरणो वा वि ण्हाण अणुयाणे ।
एतेसु णत्थि उगहो, वसहीए मग्गण अखेत्ते ॥४८५४॥

“अद्धाण०” गाहा । अद्धाणसीसयं नाम जत्तो जत्थो अडविं पविसइ तं पि अखेत्तं समोसरणं वा, ण्हाणाणुजाणं वा कुल-गण-संघसमवाओ वा, एएसु नत्थि उगहो । किं कारणं ?

बहुजण समागमो तेसु होति बहुगच्छसन्निवातो य ।
मा पुव्वं तु तदट्ठा, पेलेज्ज अकोविया खेत्तं ॥४८५५॥
सट्ठा दलंता उवहिं निसिद्धा, सिट्ठे रहस्सम्मि करेज्ज मन्नुं ।
पभावयंते य ण मच्छ्रेण, तित्थं सलद्धी दुहतो वि हाणी ॥४८५६॥

“बहुजण०” [“सट्ठा दलंता०”] गाहा वृत्तं च । “दुहओ वि हाणि” त्ति सचित्तस्स अचित्तस्स । देसविरइ सव्वविरइ वा न को वि पडिवज्जइ । अचित्तस्स आहारादि । एएसु अणुग्गहेसु वसहीए मग्गणा सचित्तअचित्ताणं, तीए वसहीए जे पुव्वअणुन्नविया तस्स उगहो समगं साहारणा ।

एगालयट्ठियाणं, तु मग्गणा दूरं मग्गणा नत्थि ।
आसण्णे तु ठियाणं, तत्थ इमा मग्गणा होइ ॥४८५७॥
सज्झाय काल काइय, निल्लेवण अच्छणे असति अंतो ।
वसहिगमो पेळ्ळंते, वसही पुण जा समापुण्णा ॥४८५८॥

“एगालय०” [“सज्झाय०”] गाहाद्वयम् । एयं अचलं भणियं ।
इदाणिं चलं भण्णइ—

वइया सत्थो सेणा, संवट्ठो चउविहं चलं खेत्तं ।
एतेसिं णाणत्तं, वोच्छामि अहाणुपुव्वीए ॥४८५९॥

“वइया०” गाहा । तत्थ वइय त्ति दासं—

जेणोग्गहिता वइगा, पमाण तूह दुह भंडि परिभोगे ।
समवइग पुव्व उगह, साहारण जं च णीसाए ॥४८६०॥

“जेणोग्गहिता०” गाहा । जेण साहुणा सावइया उग्गहिया तस्स पुण वइउग्गहस्स किं पमाणं ? तत्थ णेगमपक्खस्सिया इमं भणंति । तत्थेगो इमं भणइ - जाव गावीओ चरियाओ वच्चंति । अन्नो भणति - जत्थ उ द्वाणे गावीओ दुज्झंति । आयरिओ भणइ - सव्वे एते अणादेसा । जावइयं ठवइ अब्भासो गावीहिं परिभुत्तं । एयं वइउग्गहपमाणं । एवं चेव आयरियमतं वृत्तेन विभासइ-

ण गोयरो णेव य गोणिपाणं, नोवट्टु दुज्झंति व जत्थ गावो ।

अब्भत्थ गोणादिसु जत्थ खुण्णं, स उग्गहो सेसमणुग्गहो तु ॥४८६१॥

“ण गोयरो०” वृत्तं कण्ठ्यम् । ‘समवइय’ त्ति अस्य व्याख्या—जइ समगं दोन्नि साहुणो ठिया या “साहारणं पुव्वोग्गहो” त्ति अस्य व्याख्या ।

जति समगं दो वतिगा, ठिता तु साधारणं ततो खेत्तं ।

अण्णवतिगाएँ सहिता, तत्थेवऽण्णे ठिता अपभू ॥४८६२॥

“जति समगं०” “अण्णं वतियाए०” पच्छद्धं । “अन्नं वतियाएँ” त्ति काइ वइयाइ साहूहिं पुव्वं उग्गहिया तत्थ अन्ने वि पच्छ आगया, जे पच्छ आगया ते अप्पभू । “साहारणं जं च नीसाएँ” त्ति अस्य व्याख्या—

अन्नोन्नं णीसाए, ठिताण साहारणं तु दोण्हं पि ।

णीसट्ठिताएँ अपभू, तत्थ व अन्नत्थ व वसंता ॥४८६३॥

“अन्नोन्नं०” गाहा । कण्ठ्या । एयं चेव मीसगं पुणो विभासइ—

दुग्गट्ठिए वीरअहिट्ठिए वा, कते णिवाणे व ठिएहिं पुव्वं ।

भएण तोयस्स व कारणेणं, ठायंतगाणं खलु होइ निस्सा ॥४८६४॥

“दुग्गट्ठिए०” वृत्तं कण्ठ्यम् । तं नीसा इति वर्तते ।

भयसा उट्टेतुमणा, वइगा अण्णा य तत्थ जइ एज्जा ।

पच्छापत्ते निस्सा, जे पुव्वठिया ण ते पभुणो ॥४८६५॥

“भयसा०” गाहा । कण्ठ्या । इमो अन्नो वइयाप्रकारो—

वइयाए उट्टियाए, अच्छंते अहव होज्ज गेलन्नं ।

अन्ने तत्थ पविट्ठा, तम्मि व अण्णम्मि वा तूहे ॥४८६६॥

“वइयाए उट्टियाए०” गाहा । अस्य व्याख्या—

जइ वा कुडी पडालिसु, पुव्विल्लकतासु ते ठिता संता ।
अण्णम्मि वि पज्जेता, तूहे अस्सामिणो होंति ॥४८६७॥

“जइ वा०” गाहा । जीए वइयाए साहू ठिया ते अन्नाए वइयाए आगमणं सोउं तत्थेव ठिया, वइयाए समं ण गया, जाव वइया अन्ना आगया, सालासु कुडीपडालीसु वा पविसित्ता जइ उट्टियवइयाए एक्कइल्लएणि ठाणे गावियो पायंति तत्थ जइ निक्कारणेणं नियत्ता साहूणो अप्पभू । अह गिलाणादिकारणेणं ठिया तो पभू होंति ।

अन्नत्थ वा वि ठाउं, पाइंति कइल्लए जइ निवाणे ।
ते खलु ण होंति पहुणो, सभावतूहे पहू हुंति ॥४८६८॥

“अन्नत्थ वा वि०” गाहा । “अन्नत्थ”त्ति न तासु कुलीसु । सेसं कण्ठ्यम् ।

एमेव मासकप्पे, अतीरिए उट्टियाएँ पत्तियरा ।
पुव्विल्ला हुंति पहू, पुण्णे हट्ठा य न लहंति ॥४८६९॥

“एमेव०” गाहा । एमेव अवधारणे । किमवधारित्वं ? अधस्तादनन्तरगाथोक्तम् ।
अहवा इमेण कारणेण अच्छंति—

फासुग गोयरभूमी, उच्चारे चेव छण्ण वसही य ।
हट्ठा वि लभंतेवं, तदभावे पच्छ जे पत्ता ॥४८७०॥

“फासुग०” गाहा । कण्ठ्या । वइय त्ति दारं गयं ।

इदारिणं सत्थो, अस्य व्याख्या—

जेणोग्गहिओ सत्थो, जेण य सत्थाहोँ समग दोण्हं पि ।
जावइया पडिसत्था, पुव्वठिय साहारणं जं च ॥४८७१॥

“जेणोग्गहिओ०” गाथा । अस्य व्याख्या—

सत्थे अहप्पधाणा, एक्केणेक्केण सत्थवाहो उ ।
आपुच्छिया विदिण्णे, दोण्ह वि मिलिया व एगट्ठा ॥४८७२॥
इंतं महल्लसत्थं, डहरागोँ पडिच्छए ण ते पभुणो ।
तुरियं वा आधावति, भएण एमेव अस्सामी ॥४८७३॥

अडवीमज्झम्मि नदी, दुग्गं वा एत्थ दो वि वसिऊणं ।
वोलेहामो पभाए, णिस्सा साधारणं कुणइ ॥४८७४॥

“सत्थे अहप्पधाणा०” [“इंतं महल्ल०” “अडवी०”] गाहात्रयं कण्ठ्यम् ।
इदाणि सेण त्ति—

सेणाए जत्थ राया, अणोग्गहो जत्थ वा पविट्ठो सो ।
सेसम्मि उग्गहो जो, गमो उ वइगाएँ सो इहइं ॥४८७५॥

“सेणाए०” गाहा । सेना नाम सराइया, तत्थ अणोग्गहो जे तेहिं समं वच्चंति तत्थ
आवासएहिं उग्गहो । अहवा सो खेत्तं पविट्ठो जत्थ अन्ने पव्वइया ठिया । तं पि अखेत्तं जाव सो
अच्छइ । “सेसम्मि” त्ति तत्थ न पविट्ठो राया, जत्थ वा राया नत्थि मुंडसेणा अराइगा । एत्थ
जहा वइयाए जहा तत्थ नीसाए तधेह ।

इदाणि संवहिसि त्ति -

नागरगो संवट्ठो, अणोग्गहो जत्थ वा पविट्ठो सो ।
सेसम्मि उग्गहो जो, गमो उ सत्थम्मि सो इहइं ॥४८७६॥

“नागरगो०” गाहा । संवट्ठो सो अणोग्गहो । जेहिं वासो पविसइ सो वि अणोग्गहो ।
“सेसम्मि” त्ति गामेल्लग संवट्ठोग्गहो । एत्थ जो गमो वइयाए सो इहं पि ।

[उग्गहपरिमाणपगयं समत्तं]

॥ इति कल्पचूर्ण्या तृतीयोद्देशकः ॥

॥ चउत्थो उद्देसो ॥

॥ अणुग्घाइयपगयं ॥

चतुर्थस्य तृतीयेन साकं सम्बन्धो वक्तव्यः । अत्र सम्बन्धविधिरेव तावत् प्रागुपदिश्यते ।

सुत्ते सुत्तं बज्झति, अंतिमपुप्फे व बज्झती तंतू ।

इय सुत्तातो सुत्तं, गहंति अत्थात्तो सुत्तं वा ॥४८७७॥

“सुत्ते सुत्तं०” गाहा । कर्हि चि सुत्तातो अणंतराहिकारिकमेव सुत्तं भवइ । तेण समं संबंधो भवति । जहा—पुप्फेसु गुहिज्जमाणेसु जत्थ तंतु निद्धिट्ठिओ भवति तत्थ अन्नो तंतु तम्मि चेव पुप्फे गुहित्ता गुहिज्जइ । एवं जम्मि सुत्ते उद्देसतो निद्धितो भवइ । ततो अंतिमसुत्ताउ अन्नस्स उद्देसियस्स आदिमसुत्तसरिसाहिगारियं जइ भवति तो तेण समं संबंधो भवति = कीरइ । कर्हि चि पुण अत्थाओ अण्णस्स संबंधो कीरति । वाग्रहणात् कर्हि चि अत्थाओ अत्थस्स संबंधो भवति । तत्र अर्थादर्थसम्बन्धः ।

घोसो त्ति गोउलं ति य, एगट्ठं तत्थ संवसं कोई ।

खीरादिविंधियतणू, मा कम्मं कुज्ज आरंभो ॥४८७८॥

“घोसो०” त्ति गाहा । वइयाओ अहिकूवाओ^१ तइ उद्देसए तासु कोइ खीर-दधि-णवणीतेर्हि पीणियसरीरो मोहुब्भवेण मा हत्थकम्मं मेहुणं वा सेवेज्जा, अओ वारणट्ठयाए सुत्तारंभो कीरइ । अत्थाओ सुत्तसंबंधो इमो—

हेट्ठाऽणंतरसुत्ते, वुत्तमणुग्घाइयं तु पच्छित्तं ।

तेण व सह संबंधो, एसो संदट्ठओ णामं ॥४८७९॥

उवचियमंसा वतियानिवासिणो मा करेज्ज करकम्मं ।

इति सुत्ते आरंभो, आइल्लपदं च सूएइ ॥४८८०॥

तह वि य अठायमाणे, तिरिक्खमाईसु होइ मेहुन्नं ।

निसिभत्तं गिरिजण्णे, अरुणम्मि व दुद्धमाईयं ॥४८८१॥

“हेट्टाऽणंतरं” [“उवचियमंसां” “तह वि यं”] गाहा । कण्ठ्या । अनेन सम्बन्धेनायातस्यास्य चतुर्थोद्देशकस्य इदमादिसूत्रम्—

[सुत्तं] तओ अणुगघाइया पन्नत्ता, तंजहा—हत्थकम्मं करेमाणे, मेहुणं पडिसेवमाणे, राईभोयणं भुंजमाणे ॥४-१॥

त्रय इति संख्या, एकचत्वारिादि प्रतिषेधार्थम् । न उद्भास्यन्ते इत्यनुद्घासिकः ‘तद्’ इति सर्वनामपदम् । उद्देश देश इत्यर्थे । हन्ति अनेन हसति वा मुखमावृत्येति हस्तः, सरीरैकदेशो, निक्षेपादानादिसमर्थः तेन यत् कर्म क्रियते तत् हस्तकर्म स्त्री-पुंसयोर्मिथुनभावो मिथुनकर्म वा मैथुनम् । सेवमानः आचेष्टमान इत्यर्थः । अथवा मिथो रहस्ये सेवमाने सेविते । रात्रौ भोजनं अशनं रात्रिभोजनम् । एष सूत्रार्थः ।

अधुना निर्युक्तिविस्तरः । त्रयाणां सङ्घा वक्तव्या । अत्रोच्यते—

एक्कस्स ऊ अभावे, कतो तिगं तेण एक्कगस्सेव ।

णिकखेवं काऊणं, णिप्फत्ती होइ तिण्हं तु ॥४८८२॥ [नि०]

“एक्कस्स ऊं” गाहा । कण्ठ्या । अस्मात् कारणाद् एकस्य प्राग् निक्षेपज्ञापनार्थ-
मिदमुच्यते—

नामं ठवणा दविए, मातुगपद संगहेक्कए चेव ।

पज्जव भावे य तहा, सत्ते एक्केक्कगा होंति ॥४८८३॥

दव्वे तिविहं पादुकपदम्मि उप्पण्णभूयविगतादी ।

सालि त्ति व गामो त्ति व, संघो त्ति व संगहेक्कं तु ॥४८८४॥

दुविकप्पं पज्जाए, आदिट्ठं जण्णदेवदत्तो त्ति ।

अणदिट्ठं एक्को त्ति य, पसत्थमियरं च भावम्मि ॥४८८५॥

“नामं ठवणां” [“दव्वे तिविहं” “दुविकप्पं”] गाहा । दव्वेक्कयं तिविहं जाणगादि परूवेत्ता, सचित्तादि तं तिविहं, दुपदादितिविहं परूवेयव्वं । माउगपदेक्कयं उप्पण्णाईणं एगतरं । संगहेक्कयं बहुवयणे एगवयणं । तं दुविहं—आइट्ठं अणाइट्ठं च । सामान्य विशेष इत्यर्थः । यथा शालय इति वक्तव्ये शालिरित्युच्यते सामान्यं, विशेषस्तु षष्ठिव्रीहिकादि । पर्यायैककं

वर्णादीनाम[न्न]तमेकं । भावेक्कययं काष्ठि-आगमओ णो आगमओ य । आगमओ जाणओ उवउत्तो, नोआगमतो पसत्थमपसत्थं च । पसत्थं ओवसमियादीणं एगतरो भावो । अपसत्थं उदइओ भावो । अत्र अप्पसत्थे भावेक्कएण अधिकारो ।

इदारिणं तियस्स निक्खेवो भण्णति-तम्मि भणिते दुगनिक्खेवो उक्तमेव भवति । त्रय-निक्षेपज्ञापनार्थमिदमुच्यते-

नामं ठवणा दविए, खेत्ते काले य गणण भावे य ।

एसो उ खलु तिगस्सा, निक्खेवो होइ सत्तविहो ॥४८८६॥

“नामं ठवणा०” गाहा । तत्र द्रव्यत्रयज्ञापनार्थमिदमुच्यते-

दव्वे सच्चित्तादी, सच्चित्तं तत्थ होइ तिविहं तु ।

दुपय चतुप्पद अपदं, परूवणा तस्स कायव्वा ॥४८८७॥

“दव्वे ” गाहा । कण्ठ्या । उक्तं सचित्तत्रयम् । अधुना अचित्तज्ञापनार्थमिदमुच्यते-

परमाणुमादियं खलु, अच्चित्तं मीसगं च मालादी ।

तिपदेस तदोगाढं, तिण्णि व लोगा उ खेत्तम्मि ॥४८८८॥

“परमाणु०” गाहा । आदिग्रहणेन जाव अणंतपदेसियो धम्मो । मिश्रत्रयं मालात्रयम् । तत्थ काणिइ सचित्ताणि पुप्फाणि, काणि अ अचित्ताणि । आदिग्रहणात् सालङ्कारपुरुषः । क्षेत्रत्रयं-त्रय आकाशप्रदेशाः त्रिप्रदेशावगाढं द्रव्यम्, अहवा अहोलोकादित्रयम् ।

तिसमय तद्धित्तियं वा, कालत्तियं तीयमात्तियो चेव ।

भावे पसत्थमितरं, एक्केक्कं तत्थ तिविहं तु ॥४८८९॥

“तिसमय०” गाहा । कालत्रयं, त्रयस्समयाई^१ त्रिसमयस्थितियं वा द्रव्यम् । अधवा-तीताणागतवर्तमानकालत्रयम् । भावत्रयम् प्रशस्तमप्रशस्तं च । प्रशस्तं ज्ञानादित्रयम् । अप्रशस्तमपि त्रिविधम् । अण्णाणाऽविरइमिच्छत्तं^२ । एत्थ अविरइए अहियारो । त्रय इति व्याख्यातम् ।

अधुना अनुद्घातिकस्य ज्ञापनार्थमिदमुच्यते-

उद्घातमणुग्घाते, निक्खेवो छव्विहो उ कायव्वो ।

नामं ठवणा दविए, खेत्ते काले य भावे य ॥४८९०॥

१. त्रयः समयाः मलवृ । २. नास्ति अ इ ।

उगघायमणुगघाया, दव्वम्मि हलिहरागकिमिरागा ।
 खेत्तम्मि कण्हभूमी, पत्थरभूमी य हलमादी ॥४८९१॥
 कालम्मि संतर निरंतरं तु समयो य होतऽणुगघातो ।
 भव्वस्स अट्ट पयडी, उगघातिम एतरा इयरे ॥४८९२॥
 जेण खवणं करिस्सति, कम्माणं तारिसो अभव्वस्स ।
 ण य उप्पज्जइ भावो, इति भावो तस्सऽणुगघातो ॥४८९३॥

“उगघात०” [“उगघाय०” “कालम्मि०” “जेण०”] गाहा ।
 दीर्घह्रस्वत्ववदन्योन्यप्रसिद्धिरिति निक्षेपः । द्रव्योद्घातिकं हरिद्रारागः । अनुद्घातिकं कृमिरागः ।
 आदिग्रहणात् कुसुम्भरागः, त्रिफलादिसंयुक्तः कटारागः । खेतुद्घातियं कण्हभूमी, अणुगघाइयं
 पत्थरभूमी, हलकुलियादीर्हि न सक्कए उगघाइयं (उं) । कालुगघाइयं संतरदाणं पच्छित्तस्स,
 निरंतरदानं अणुगघाइयं । अहवा समओ अणुगघाइयं, आवलियादी उगघाइया । भावुगघाइयं भवियाणं
 अट्टकम्माणि, अणुगघाइयं अभवियाण । एत्थ पच्छित्ताणुगघातिएण अधिकारो । तं पुण इमं—

हत्थे य कम्म मेहुण, रातीभत्ते य होंतऽणुगघाता ।
 एतेसिं तु पदाणं, पत्तेय परूवणं वोच्छं ॥४८९४॥

“हत्थे य०” गाहा । हत्थकम्मे मासगुरुं, सेसेसु चउगुरुगा ।

नामं ठवणाहत्थो, दव्वहत्थो व भावहत्थो य ।
 दुविहो य दव्वहत्थो, मूलगुणे उत्तरगुणे य ॥४८९५॥

“नामं ठवणाहत्थो०” गाहा । वइरित्तो दव्वहत्थो, मूलगुणनिव्वत्तिओ
 उत्तरगुणनिव्वत्तिओ य । मूलगुणनिव्वत्तिओ-जो जीवजढसरीरस्स हत्थो । सो मूलगुणनिव्वत्तिओ ।
 उत्तरगुणनिव्वत्तिओ कट्टकम्मादिपडिमाणं हत्थो ।

जीवो उ भावहत्थो, णेयव्वो होइ कम्मसंजुत्तो ।
 बित्तियो वि य आदेसो, जो तस्स विजाणओ पुरिसो ॥४८९६॥

“जावो उ०” गाहा । जो सजीवस्स हत्थो एष नोआगमओ मन्तव्यः द्वितीय आदेशः ।
 भावहस्तवेत्ता तदुपयुक्तो भावहस्तः । तेन हस्तेन यत् कर्म क्रियते तद् हस्त-कर्म । अस्य
 निक्षेपार्थमिदमुच्यते—

नामं ठवणाकम्मं, दव्वकम्मं च भावकम्मं च ।

दव्वम्मि तुण्णदसिता, अधिकारो भावकम्मेणं ॥४८९७॥

“नामं ठवणाकम्मं०” गाहा । व्यतिरित्तं दव्वकम्मं तुन्नागदसियाणं वा बंध[नं] कारुंडगाणं । अहवा वइरित्तं दुविहं कम्मदव्वं नोकम्मदव्वं च । कम्मदव्वं अट्टविहकम्मबंधो न ताव उदिज्जइ । नोकम्मदव्वं आकुञ्चनप्रसारणादि । भावकम्मं दुविहं आगमओ नोआगमओ य । आगमो जाणए उवउत्तो नोआगमओ ओदयियकम्मस्स बद्धस्स उदओ । एत्थ भावकम्मेण अहियारो । तेण भावकम्मेणं भावहत्थेण यं जं कम्मं कीरइ तं हत्थकम्मं । तं पुण भावकम्मं दुविहं— एत्थ भाव[कम्म]गाहा—

दुविहं च भावकम्मं, असंकिलिट्ठं च संकिलिट्ठं च ।

ठप्पं तु संकिलिट्ठं, असंकिलिट्ठं तु वोच्छमि ॥४८९८॥

“दुविहं तु०” गाहा । ठप्पं नाम अच्छतु ताव, पच्छ भण्णिहिति ।

छेदणे भेयणे चेव, घंसणे पीसणे तथा ।

अभिघाते सिणेहे य, काये खारे त्ति यावरे ॥४८९९॥

“छेदणे०” दासगाहा । तत्थ छेदनं द्विविधं, झुसिरं वा छिंदति अझुसरं वा । एएसिं दोण्ह वि एक्केक्कस्स इमो दुविधो भेदो—

एक्केक्कं तं दुविहं, अणंतरं परंपरं च णायव्वं ।

अट्टाणट्टा य पुणो, होति अणट्टाय मासलहुं ॥४९००॥

“एक्केक्कं तं दुविहं०” गाहा । अणंतरं वा छिंदइ । अणंतरं पि अट्टाए अणट्टाए य । अणंतरपरंपरच्छेदणे इमा विभासा—

नहदंतादि अणंतरं, पिप्पलमादी परंपरे आणा ।

छप्पदिगादि असंजमै, छेदे परितावणातीया ॥४९०१॥

“नहदंतादि०” गाहा । एवं छिंदमाणस्स आणाअणवत्थामिच्छत्तं विराहणा संजमे आयाए य । संजमे छप्पदिकादीहि, इंदियविभागेणं^१ पच्छत्तं मासलहुगादि जाव चरिमं । आयाए हत्थं लंछेज्जा, परितावणं णगाढादि जाव चरिमं । इमं सुद्धं सुद्धेण पच्छत्तं छिंदंतस्स ।

१. अशुषिरमनन्तरं छिनत्ति मासलघु, शुषिरमनन्तरं छिनत्ति चतुर्लघुकम् । अशुषिरं परम्परं छिदन्तो गुरुको मासः, शुषिरं परम्परं छिन्दतश्चतुर्गुरुकाः भवन्ति मलवृ । (अत्र प्रायश्चित्ते भेदः द्वितीयादेशानुसारेण सम्भवति । सं०)

अद्भुसिरं द्भुसिरे लहुओ, लहुगा गुरुगो य होंति गुरुगा य ।
संघट्टणं परितावणं, लहुगुरुगऽतिवायणे मूलं ॥४९०२॥

“अद्भुसिरं द्भुसिरे०” गाहा । अद्भुसिरं अणंतरं छिदइ अग(मास) लहुं, परंपरं छिदइ :: (चतुर्लघु) द्भुसिरे पुण अणंतरे मासगुरु, परंपरे :: । (चतुर्गुरु)^१ । ‘संघट्टण’ पच्छद्धं पुव्व-वक्खाणियं । अहवा इमो आदेसो ।

अद्भुसिरऽणंतरं लहुओ, गुरुगो अ परंपरे अद्भुसिरम्मि ।
द्भुसिराणंतरे लहुगा, गुरुगा तु परंपरे अहवा ॥४९०३॥

“अद्भुसिरऽणंतरं०” गाहा । अद्भुसिरं अणंतरं छिदइ मासलहुं, परंपरै मासगुरुं, द्भुसिरे अणंतरे :: (चतुर्लघु) परंपरे :: । (चतुर्गुरु) एयं छेदणं भणियं ।

इदारिणिं भेदणादीणि दाराणि वक्खाणेउकामो आह—

एमेव सेसएसु वि, करपादादी अणंतरं होइ ।
जं तु परंपरकरणं, तस्स विधाणं इमं होति ॥४९०४॥
कुवणयमादी भेदो, घंसण मणिमादियाण कट्टादी ।
पट्टवरादी पीसण, गोप्फणधणुमादि अभिघातो ॥४९०५॥
विहुवणणंतकुसादी, सिणेह उदगादिआवरिसणं तु ।
काओ तु बिंब सत्थे, खारो तु कलिंचमादीहिं ॥४९०६॥
एक्केक्कातो पदातो, आणादीया य संजमे दोसा ।
एवं तु अणट्टाए, कप्पति अट्टाए जयणाए ॥४९०७॥

“एमेव०” [“कुवणय०” “विहुवण०” “एक्केक्कातो०”] गाहा । चत्तारिओ जहा छेदणं वक्खाणियं तथा भेदणादिणो वि दारा भाणियव्वा । इमो विसेसो—सव्वेसि अणंतरं जहासंभवं हत्थ-पायादीहिं परंपरभेदणादीणि कुवणयमादीहिं भिदइ, दुहा तिहा वा छिडुं वा करेइ, घसणं मणिमादीहिं समीकरणं माणीकरणार्थम् । घंसइ कट्टं वा घंसइ चंदणादि फलगादि वा, पीसणं निसाए पुन्नकादीहि, अभिघातो अपावेमाणस्स विप्रकृष्टे गोफणादीहि, अहवा वीयणं अभिघाओ तं वीयणणं नंतण वा दब्भेहिं वा । “सिणेह” ति । पाणणं आवरिसीकरणं स्नेहेण वा घृतादिना । काए^२ ति दुपदादीणं रूवं निम्मवेइ । खारं कट्टकलिंचमाईसु^३ निसिरइ

१. कुवणय = लगुडः मलवृ । २. काओ मुच । ३. कलिंच = वंशकपर्परी मलवृ ।

ञुसिराञ्जुसिरेसु ।

इदाणिं बीइयपदं—

असती अधाकडाणं, दसिगादिगच्छेदणं व जयणाए ।

गुलमादि लाउणाले, कप्परभेदादि एमेव ॥४९०८॥

अक्खाण चंदणे वा, वि घंसणं पीसणं तु अगतादी ।

वग्घादीणऽभिघातो, अगतादि पताव सुणगादी ॥४९०९॥

बितिय दवुञ्जण जतणा, दाहे वा भूमिदेहसिंचणता ।

पडिणीगाऽसिवसमणी, पडिमा खारो तु सेल्लाती ॥४९१०॥

कम्मं असंकिलिट्ठं, एवमिदं वणिणतं समासेणं ।

कम्मं तु संकिलिट्ठं, वोच्छामि अहाणुपुव्वीए ॥४९११॥

“असइ०” [“अक्खाण०” “बितिय” “कम्मं असंकिलिट्ठं०”] गाहा ।
दसियाओ छिंदेज्ज । भाउयस्स वावारं करेज्ज विपुलं, गुलपिंडं वा भिंदेज्ज, कप्परेण वा कज्जंतेण
गीवं छिंदेज्ज, अक्खाणं घंसणं पीसणं अगदोसधाणं, वग्घं एज्जमाणं अभिघातेज्ज, अगडं वा
सुक्कवेति, वावाडो य रक्खंतो एत्थ सुणगादिणि अभिपडंति लेलुगमादीहिं भेसेज्जा,
सिनेहमुव्वरियं जयणाए छारे परिट्टवेइ, दवं वा परिट्टवेइ, लूता उण्हाभितावे वा उवस्सयं
आवरिसीकरेज्जा, दाहवक्कंतीए वा साहुं सिंचेज्जा, कायं पि उप्पावेज्जा, जेण पडिणीओ
साहिज्जइ, असिवसमणं वा होज्ज, पडिमा यारिसीयं कुज्जा, खारं पसुतिनिमित्तं मल्लं परिक्खइ ।
असंकिलिट्ठं गयं ।

इदाणिं संकिलिट्ठं—

वसहीए दोसेण, दट्ठं सरित्तुं व पुव्वभुत्ताइं ।

एतेहिं संकिलिट्ठं, तमहं वोच्छं समासेण ॥४९१२॥

“वसहीए०” गाहा । तत्थ वसहीदोसं ताव भण्णइ ।

दुविहो वसहीदोसो, वित्थरदोसो य रूवदोसो य ।

दुविधो य रूवदोसो, इत्थिगत नपुंसतो चेव ॥४९१३॥

एक्केक्को सो दुविधो, सच्चित्तो खलु तथेव अच्चित्तो ।

अच्चित्तो वि य दुविधो, तत्थगताऽऽगंतुओ चेव ॥४९१४॥

कट्टे पुत्थे चित्ते, दंतोवस मट्टियं व तत्थगंतं ।

एमेव य आगंतुं, पासित्तय बेट्टिया जवणे ॥४९१५॥

पडिवेसिगाएक्कघरे, सचित्तरूवं तु होति तत्थ गयं ।

सुण्णमसुण्णघरे वा, एमेव य होति आगंतुं ॥४९१६॥

“दुविहो०” [“एक्केक्को सो०” “कट्टे०” “पडिवेसिग०”] गाहा । तत्थ जो सो रूवदोसो, सो इत्थीओ नपुंसकाओ य । एक्केक्को दुविहो—सचित्तो अचित्तो य । अचित्तो य दुविधो—तत्थगओ आगंतुओ य । कट्टकम्म पोत्थकम्म चित्तकम्मे जा इत्थी कातेल्लिया दंतपाहाणमईया वा मट्टियामयी वा पडिमा । जम्मि उवस्सए वसति तत्थगतमचित्तं भणितं ।

इदारिणं आगंतुगं तु अचित्तं भन्नइ । आगंतु नाम अन्नओ आगयं ।

“एमेव०” गाहापच्छद्धं । जहा तत्थगयपडिमाओ तहा आगंतुगपडिमाओ वि । जहा पालित्तगवायएण रन्नो भगिणि सरिसिया जंतपडिमा कया । चंकमणुम्मोस-णिमेसवती तालिवेंटहत्था आयरियस्स पुरओ चिट्टइ । राया अ अतीव पालित्तए वायगाण सिणेहं करेइ । दिज्जाइएहिं पदुट्टेहिं रन्नो कहियं—‘भगिणी ते समणिएण अभिओतिया’ राया न पत्तियइ भणिओ—‘पेच्छ, दंसेमु ते’ । राया आगओ । पासित्ता आयरियस्स रुट्टो पच्चोसरिओ य । आयरिएणं चड त्ति विगरणी कया । राया सुट्टतरं आउट्टो । वंदिया रायकण्णा । ‘जवणे’ त्ति जवणविसए एरिसाणि कम्माणि कीरंति ।

भणियं अच्चित्तं । अहुणा सचित्तं भण्णइ ।

तं दुविहं, अहवा सुन्नघरं अतियता असुन्नं वा घरं, तत्थ इत्थी दीसेज्जा । एवं आगंतुगं पि णायव्वं । एते वसहीए रूवदोसा वत्तव्वा ।

आलिंणणादी पडिसेवणं वा, दट्टुं सचित्ताणमचेदणे वा ।

सद्देहि रूवेहि य इंधितो तू, मोहग्गि संदिप्पति हीणसत्ते ॥४९१७॥

“आलिंणणादी०” वृत्तम् । तेसु तत्थगया आगंतुएसु सचित्तअचित्तेसु केइ आलिंणणचुंबणादीणि करेमाणे पडिसेवमाणे वा दट्टुं, इत्थीसद्वं वा पडिसेविज्जंते सोउं, कस्सइ कामग्गी संदिपेज्ज{हं} हीणसत्तयाए अभुत्तभोगीणं, तओ कोउग-सइकरणदोसेणं कोउगं समुप्पज्जइ-आसण्णे गंतुं पासामि सुणेमि वा ।

कोऊहलं च गमणं, सिंगारे कुडुछिद्धकरणे य ।

दिट्टे परिणय करणे, भिक्खुणो मूलं दुवे इतरे ॥४९१८॥

लहुतो लहुगा गुरुगा, छम्मासा छेद मूल दुगमेव ।

दिट्ठे य गहणमादी, पुव्वुत्ता पच्छक्कम्मं च ॥४९१९॥

“कोऊहलं च०” [“लहुतो०”] गाहाद्वयम् । सिंगारे वा गायंति—सुणेमि त्ति वच्चेज्ज, कुडुस्स वा छिडुं काउं पलोएज्ज । तं दट्टुं सो वि तब्भावं परिणमेज्ज—अहं पि एवं करेमि करेज्ज वा । एत्थ पच्छत्तं—तत्थ गतो सुणेति (मासलघु) कोतुहलं वा से उप्पज्जति ० । (मासगुरु) वच्चंतस्स :: (चतुर्लघु) । सिंगारं सुणेति :: । (चतुर्गुरु) छिडुकरणे :: (षड्लघु) पासंतो अच्छइ छिडुणं :: । (षड्गुरु) परिणओ छेदो, करेइ मूलं । एवं भिक्खुस्स । गणिस्स मासगुरुए आढत्तं अणवट्ठे{इ}, [ठाति] आयरियस्स चउलहुए पारंचिते ठाति । अण्णं च दिट्ठे संका भोइयादि विभासा । वसहीए रूवदोसो भणिओ ।

इदारिणं वित्थरदोसो भन्नइ—

अप्पो य गच्छो महती य साला, निक्कारणे ते य तर्हि ठिता उ ।

कज्जे ठिता वा जतणाएँ हीणा, पावंति दोसं जतणा इमा तू ॥४९२०॥

“अप्पो य गच्छो०” वृत्तं कण्ठ्यम् ।

असिवादिकारणेहिं, अण्णाऽसति वित्थडाएँ ठायंति ।

ओतप्पोत करिंती, संथारगवत्थपादेहिं ॥४९२१॥

भूमीए संथारे, अडुवियडुडे करेति जह दट्टुं ।

ठातुमणा वि दिवसओ, ण ठंति रत्तिं तिमा जतणा ॥४९२२॥

“असिवा०” [“भूमीए संथारे०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् । एवं दिवसतो अह रत्तिं आगच्छेज्ज, तत्थ इमा जतणा—

वेसत्थीआगमणे, अवारणे चउगुरुं च आणादी ।

अणुलोमण निग्गमणं, ठाणं अन्नत्थ रुक्खादी ॥४९२३॥

“वेसत्थी०” गाहा । जति वेसित्थी आगंतुं भणेज्ज—‘अहं पि एत्थेव वसामि’, ततो अणुलोमेणं पडिसेहेतव्वा, न फरुसावेयव्वा, मा छोभगं पदुट्ठा दाहिति । “निग्गमणो^१” त्ति जति नेच्छति निग्गंतुं सा वेसत्थी तो साधुहिं निग्गंतव्वं । अण्णम्मि सुण्णघरादि ठाणे ठातव्वं, असति रुक्खमूले वि ।

पुढवी ओस सजोती, हरिय तसा उवधितेण वासं वा ।
सावय सरीस्तेणग, फरुसादी जाव ववहारो ॥४९२४॥

“पुढवी०” गाहा । जइ बाहिं पुढविक्काय ओस्सागणि-हरियकाय-तसापाणा तहा वि निग्गंतव्वं । अह बाहिं सावयसरीस्तेणगभयं तो ण निग्गंतव्वं । ताहे फरुसवयणेहिं तं वेसत्थि भणंति-निग्गच्छहि ति ।

अम्हे दाणि विसहिमो, इड्ढिमपुत्त बलवं असहणोऽयं ।
णीहि अणित्तं बंधण, निवकड्ढण सिरिघराहरणं ॥४९२५॥
अधिकारो वारणम्मि, जत्तिय अप्फुण्ण तत्तिया वसही ।
अतिरेग दोस भगिणी, रत्ति आरद्धे निच्छुभणं ॥४९२६॥

“अम्हे दाणि०” [“अधिकारो०”] गाहा । कण्ठ्या । तह वि नत्थि निग्गच्छंति, बंधित्ता मुयंति, कल्ले जइ राउले कड्ढिज्जंति ता सिरिघराहरणं करंति । अह कयाइ सइत्थिओ पुरिसो आगच्छेज्जा, तत्थ वि तहेव वारेयव्वं । एतदुक्तं भवति-अधिकारो वारणाए, तम्हा न चेव घंघसालाए ठायव्वं । जति ठितेसु^१ सव्वं रुब्भइ ताए ठातव्वं अइरेगाए वित्थडाए ठियाणं दोसा भणिया । तत्थ य अणुलोमेणं वारिज्जमाणो भणइ-एस मे भगिणी सारक्खणिज्जा, साहुसमीवे अतक्कणिज्जा होहिति ति । एवं निब्बंधे ठितेसु अधरत्तिं पडिसेवितुमारद्धो, ताधे सो साहूहिं भणितो-निल्लज्ज ! किं अकज्जं करेहि जस्स मा एत्थे चिट्ठ । तओ सो-

आवरिओ कम्मेहिं, सत्तू विव उट्ठितो थरथरंतो ।
मुंचति य भेंडितातो, एक्केक्कं भे निवादेमि ॥४९२७॥
निग्गमणं तह चेवा, निद्वोस सदोसऽनिग्गमे जतणा ।
सज्झाए झाणे वा, आवरणे सहकरणे वा ॥४९२८॥

“आवरिओ कम्मेहिं०” [“निग्गमणं०”] गाहा । कण्ठ्या । भिंडिताओ=रुट्ठाओ^२ । ताहे- जहा पुव्वं वेसत्थियाए भणियं अणित्तेसु इमा जयणा । बोले कीरइ जहा न मुणे ति कन्नेट्ठएन्ति झाणलद्धी झाणं झाएंति, पिंडेणं सज्झायकरणेणं । एवं पि जयंतस्स कस्सइ कम्मोदओ होज्जा, कहं ?

१. जा एहि अ इ । २. रुंटाओ इति भाव्यम् ? रुंटा = खणे, आवाज करना (पासम) ।

वडपादव उम्मूलण, तिक्खम्मि व विज्जलम्मि वच्चंतो ।
 कुणमाणो वि पयत्तं, अवसो जह पावती पडणं ॥४९२९॥
 तह समणसुविहिताणं, सव्वपयत्तेण वी जतंताणं ।
 कम्मोदयपच्चइया, विराधणा कासति हवेज्जा ॥४९३०॥
 पढमाएँ पोरिसीए, बितिया ततियाएँ तह चउत्थीए ।
 मूलं छेदो छम्मासमेव चत्तारि या गुरुगा ॥४९३१॥ [नि०]
 निसि पढमपोरिसुब्भव, अदढधित्ती सेवणे भवे मूलं ।
 पोरिसिपोरिसिसहणे, एक्केक्कं ठाणगं हसइ ॥४९३२॥
 बितियम्मि वि दिवसम्मिं, पडिसेवंतस्स मासियं गुरुअं ।
 छट्ठे पच्चक्ख्खाणं, सत्तमए होति तेगिच्छं ॥४९३३॥
 पडिलाभणऽट्टमम्मिं, णवमे सट्ठी उवस्सए फासे ।
 दसमम्मि पिता पुत्ता, एक्कारसमम्मि आयरिए ॥४९३४॥
 छट्ठे य सत्तमो या, अहसुद्धा तेसि मासियं लहुयं ।
 उवरिल्लं जं भणंती, थेरस्स वि मासितं गुरुगं ॥४९३५॥
 संघाडगादिकहणे, जं कत तं कत इयाणि पच्चक्खा ।
 अविसुद्धो दुट्ठवणो, ण समति किरिया सँ कायव्वा ॥४९३६॥
 पडिलाभणा उ सट्ठी, कर सीसे वंद ऊरु दोच्चंगे ।
 सूलादिरुयोमज्जण, ओअट्टण सट्ठिमाणेमो ॥४९३७॥
 सन्नायपल्लि णेहिं [णं], मेहुणि खुडुंत निग्गमोवसमो ।
 अविधितिगिच्छा एसा, आयरिक्कहणे विधिक्कारो ॥४९३८॥

“वडपादप०” [“तह समणसुवि०” “पढमाएँ०” “निसि पढम०”
 “बितियम्मि वि०” “पडिलाभणऽट्टमम्मि०” “छट्ठे य०” “संघाडगादिकहणे०”
 “पडिलाभणा उ०” “सन्नायपल्लि०”] गाहाद्वयम् । जहा वडपादवो अणेगमूलपडिबद्धो वि
 गिरिणईसलिलवेगेणं उम्मूलिज्जइ । सेसं कंठं । ताहे संकप्पं करेज्ज, ताहे सो अदढधित्ती रत्तिं
 पढमाएँ पोरुसीए पडिसेवति मूलं, अह पढमजामं अहियासेत्ता बितियजामे पडिसेवति च्छेदो,^१

अह दोण्णि जामे अहितासेत्ता ततियजामे पडिसेवति ::। (षड्गुरु), अध तिण्णिजामे अहियासेत्ता चउत्थे जामे पडिसेवति ४ ::। (चतुर्गुरु), अह सव्वरत्ति अहियासेत्ता बिइयदिणे पंचमे जामे पडिसेवइ मासगुरु । तेण परं सव्वत्थ मासगुरुं । जम्हा सुत्तनिवातो नत्थि लहुएसु । एवं तेणं पडिसेवेत्ता संघाडइल्लस्स अण्णस्स वा कस्सइ आलोइयं होज्ज, तेण भण्णति—जं कयं तं कयं । इदाणिं भत्तं पच्चइक्खाहि, तस्स भणंतस्स मासगुरु । अन्नेणं भणियं—तेगिच्छ करेहि, तस्स वि मासगुरु । अन्नो भणइ—सङ्कीए पडिलाभंतीए ऊरुपदोमुच्चंगं पादेयव्वं तओ सा फुसिहिति तेण उवसमो होहिति, तस्स वि भणंतस्स (मासगुरु) । नवमो भणइ—उवस्सए सङ्कीए पेट्टं ओवट्टाविज्जउ, तेण उवसमो होहिति तस्स वि मासगुरु । पिया से खंतो । तेण भणितं—सन्नातय घराइ णिज्जउ । तत्थ से मेहुणियाहि समं खुडुंतस्स सुक्कनिग्गमणेणं उवसमिहिति तस्स वि ०। (मासगुरु) । एस दसमो । एक्कारसमो भणति—आयरियाणं आलोएज्जतु एते चिकिच्छजाणगा सो सुद्धो ।

सारुवि गिहत्थ [मिच्छे], परतित्थि नपुंसगे य सूयणया ।

चउरो य हुंति लहुगा, पच्छकम्ममि ते चेव ॥४९३९॥

“सारुवि०” गाहा । कोइ भणइ—सिद्धपुत्तनपुंसएणं हत्थकम्मं कारेउ तओ उवसमो होहिति । अण्णेणं भणियं—गिहत्थपुराणनपुंसएणं हत्थकम्मं कारेउ । अण्णेण भणियं—मिच्छदिट्ठिगिहत्थनपुंसएणं हत्थकम्मं कारेउं । अण्णेण भणियं—परमतिट्ठियणंपुसएणं हत्थकम्मं कारेउं । एएसिं चउण्हं वि पुरिसफासो त्ति काउं चउलहुगा तवकालविसेसिया । पढमे दोहि वि लहुगा । पच्छकम्मे वि तच्चेव लहुगा ।

एसेव कमो नियमा, इत्थीसु वि होइ आणुपुव्वीए ।

चउरो य अणुग्घाया, पच्छकम्ममि ते लहुगा ॥४९४०॥

“एसेव०” गाहा । अण्णो भणइ—सिद्धपुत्तित्थियाए हत्थकम्मं कारेउं । अन्नो गिहत्थ—पुराणिए । अन्नो भण्णइ—मिच्छदिट्ठियाए । अन्नो भणइ—परतित्थिगिणीए । एएसिं चउण्हं वि भणंता इत्थिफासो त्ति काउं चउगुरुगा तवकालविसेसिया । पच्छकम्मे चउलहुगा । एएसिं वक्खाणं निसीहे । उक्तं ^१हत्थकम्मं । अधुणा मैथुनं । एत्थ -

मेहुणं पि य तिविहं, दिव्वं माणुस्सयं तिरिक्खं च ।

ठाणाइं मोत्तूणं, पडिसेवणि सोधि स च्चेव ॥४९४१॥

मूलुत्तरसेवासुं, अवरपदमिं णिसिज्झती सोधी ।

मेहुण्णे पुण तिविधे, सोधी अववायतो किण्णु ॥४९४२॥

“मेहुणं पि०” [“मूलुत्तर०”] गाहा । एत्थ ठाणपायच्छित्तं पडिसेवणापायच्छित्तं हेट्ठा विभासियं । सेसं हत्थकम्मे वक्खाणियं । इमं बिइयपदं पडिसेवणावक्खाणं । सा दुविहा—दप्पिया कप्पिया य । अनयोः प्ररूपणानिमित्तं उच्यते—

रागदोसाणुगया, तु दप्पिया कप्पिया तु तदभावा ।
आराधणा उ कप्पे, विराधणा होति दप्पेणं ॥४९४३॥

“रागदोसा०” गाहा । कण्ठ्या । अत्राह—यदि रागद्वेषाणुगता दर्पिता रागदोसरहिया कप्पिया भवति । तेण मेहुणे कप्पियाऽभावः प्रसक्तः अतोच्यते—

कामं सव्वपदेसु वि, उस्सग्गऽववाद्धम्मता जुत्ता ।
मोत्तुं मेहुणभावं, न विणा सो रागदोसेहिं ॥४९४४॥

“कामं०” गाहा । काममदान्धभृतार्थे^१ यद्येष^२ अ[व]धृतोऽर्थः । अहधृतमिति निश्चयेन सव्वपदेसु त्ति सव्वेसु हिंसाईसु अवराहपदेसु अववाए जयणाए नत्थि पच्छित्तं । जम्हा मेहुणं ण विणा रागदोसेहिं तम्हा नत्थि अपायच्छित्ती मेहुणे । इमो पुणत्थ विसेसो ।

संजमजीवितहेउं, कुसलेणालंबणेण वऽण्णेणं ।
भयमाणे तु अक्किच्चं, हाणी वड्ढी व पच्छित्ते ॥४९४५॥

“संजम०” गाहा । संजमं चिरं काहामि । एएण कारणेण पडिसेवइ एत्थ हाणी वड्ढिया^३ पच्छित्तस्स भवइ । दिट्ठंतं भणिहिति । जहा खुडुस्स अण्णेण आलंबणेण जहा अभिओगं तं पि भणिहिति ।

गीतत्थो जतणाए, कडजोगी कारणम्मि णिहोसो ।
एगेसिं गीत कडो, अरत्तऽदुट्ठो तु जतणाए ॥४९४६॥

“गीतत्थो०” गाहा । कडयोगी नाम नत्थि उवावो अन्नो जेण संजमजीविणं जीवेज्ज ताहे पडिसेवइ । एगेसिं ति केसिं चि आयरियाणं मएणं गीयत्थो अरत्तो अदुट्ठो जयणाए सालंबणो सेवमाणो सेवंतो विरत्त एव जाणियव्वो । अत्राह—जइ कारणत्थं सेवइ, न तु तदेव तस्य ह्दि वर्तत इति कृत्वा कस्तस्य रागाद्यवकाशः ? अत्रोच्यते—

जइ सव्वसो अभावो, रागादीणं हविज्ज निहोसो ।
जतणाजुतेसु तेसु तु, अप्पतरं होति पच्छित्तं ॥४९४७॥

१. काममवधृतार्थे इति भाव्यम् ? २. यद्यप्येष ड । ३. वुड्ढि य इति भाव्यं मलवृ ।

“जइ सव्वसो०” गाहा । यस्माद् रागमंतरेण मैथुनप्रवृत्तिर्न भवति । अतः स प्रायश्चित्ती मैथुनसेवी । तत्थ हाणीए णिदरिसणं—

कुलवंसम्मि पहीणे, रज्जं अकुमारगं परे पेले ।
 तं कीरतु पक्खेवो, एत्थ य बुद्धीए पाधण्णं ॥४९४८॥
 सामत्थ णिव अपुत्ते, सच्चिव मुणी धम्मलक्ख वेसणता ।
 अणहबियतरुणरोधो, एगेसिं पडिमदायणता ॥४९४९॥
 तरुणीण य पक्खेवो, भोगेहिं निमंतणं च भिक्खुस्स ।
 भोत्तुं अणिच्छमाणे, मरणं च तहिं ववसियस्स ॥४९५०॥
 दट्टूण तं विससणं, सहसा साभावियं कइतवं वा ।
 विगुरुव्विया य ललणा, हरिसा भयसा व रोमंचो ॥४९५१॥
 सुद्धुल्लसिते भीए, पच्चक्खाणे पडिच्छ गच्छ थेर विदू ।
 मूलं छेदो छम्मास, चउर गुरुलहु लहुगमासो ॥४९५२॥
 निरुवहयजोणिथीणं, विउव्वणं हरिससमुल्लसिते मूलं ।
 भय रोमंचे छेदो, परिणण काहं ति छगुरुगा ॥४९५३॥
 मा सीदेज्ज पडिच्छ, गच्छो फिट्टेज्ज थेर संघेच्छं ।
 गुरुणं वेयावच्चं, काहं ति य सेवतो लहुओ ॥४९५४॥

“कुलवंसम्मि०” [“सामत्थ णिव०” “तरुणीण य०” “दट्टूण तं०”
 “सुद्धुल्लसिते०” “निरुवहयजोणिथीणं०” “मा सीदेज्ज०”] गाहा । कोइ राया अणवच्चो । सो अमच्चेणं भण्णइ—तुमं अणवच्चो तो अकुमारयं रज्जं, तुमे मए अण्णे रायाणो पेलेज्जा । पच्छ तुमं वंसवोच्छेदो होहिति । तो सो उवाओ कज्जइ, जहा अयसो न भवति । जे मुणिणो लज्जंति अयसेणं ते अंतेपुरे पविसिज्जंतु । तव चेव खेत्तजा पुत्ता । अब्भुवगए रन्ना अमच्चेण साहुणो भणिया—रायंतेपुरे सावओ गिहे अरहंताण पडिमाओ सुस्सुसंति ताओ वंदह । पविट्ठा साहुणो । रायगिहे पडिमाओ अपासंता ओसरंताण जे तरुणा लक्खणगुणेहिं नाउं एएसिं अत्थि बीयं ते रुद्धा । सेसा थेर—खुडुगादी विसज्जिया । “एगेसिं पडिमादाअणय” ति केइ भण्णंति—दंसियाओ पडिमाओ संतेपुरं तरुणीओ वेउव्वियवेसाओ तत्थ छूढाओ । आगारविगारेहिं उवसग्गेइ । रायपुरिसा घोररूवा भणंति—“भोए भुंजह एयाइं समं, जो भे नेच्छइ तं मारेमो” । एत्थ एगो मरणमब्भुवगओ न सेवामि ति सो सुद्धो अपायच्छित्त इत्यर्थः । तं पुण ते साभावितं

वा मरणं भणेज्ज केतवेण वा भणेज्ज, अन्नत्थ गेतुं सीसं छिंदध, ताहे रुधिरं दंसेति बक्करगस्स^१ । एगो ताओ इत्थियाओ दट्टुं हरिसेणं उद्धुंसियरोमकूवे पडिसेवति तस्स मूलं । एगो भएणं रोमंचइओ से पडिसेवइ तस्स छेदो । अन्नो चित्तेइ—भत्तपच्चक्खाणं काहामि, इहं समाधिं न आराहिस्सामि त्ति काउं पडिसेवति तस्स :: । (षड्गुरु) अन्नो—मा पडिच्छगा सीदेज्जा तस्स :: (षड्लघु) । अण्णो—मा गच्छो मे फुट्टेज्जा^२ तस्स :: ४ । (चतुर्गुरु) । अण्णो—थेरो मे संगिण्हयव्वो तस्स ४ :: (चतुर्लघु) । अन्नो चित्तेति—आयरियवेयावच्चं काहामि, नत्थि अण्णो करेत्तओ तस्स मासलहं । विट्ठि^३ आयरियो ।

एवं हाणी, अह विट्ठी—

लहुगो उ होति मासो, दुब्भिकखऽविसज्जणे य साहूणं ।

णेहाणुरागरत्तो, खुड्डो चिय णेच्छए गंतुं ॥४९५५॥

कालेणेसणसोधिं, पयहति परितावितो दिगिंछाए ।

अलभंते चियमरणं, असमाही तित्थ वोच्छेदो ॥४९५६॥

भिकखं पि य परिहायति, भोगेहिं णिमंतणा य साहुस्स ।

गिण्हति एक्कंतरियं, लहुगा गुरुगा चउम्मासा ॥४९५७॥

पडिसेवंतस्स तहिं, छम्मासा छेदो होति मूलं च ।

अणवट्टप्पो पारंचिओ य पुच्छ य तिविहम्मि ॥४९५८॥

“लहुगो उ” [“कालेणेसण०” “भिकखं पि०” “पडिसेवंतस्स०”] अस्य व्याख्या । अगइ गाहाओ^४ ।

दुब्भिकखे अपत्तए चेव संवत्सरबारसएण विभासा । आयरियो जंघाबलपरिहीणो अगतिर्भवति, तेण साहुणो सव्वे विसज्जिया - वच्चह सुभिकखविसयं । सो कतिहिति ? निस्सा पुरेहि संका हारिज्जइ । एगो खुड्डुगो तम्मि गच्छे । सो आयरियसिणेहोऽणुरागेण देसखंधाओ नियतो । देसक्खओ नाम तस्स दुब्भिकखे देसस्स अंते । आयरिया खुड्डुगस्स संविभागं करेत्ति । तेण दो वि [न] संथरति । तत्थ एगा पवसियपत्तिया तरुणी । सा खुड्डुयं उवसगंती भणइ—जइ मम समं अच्छसि तो भत्तेणं छड्डुमि । तो खुड्डुगो चित्तेइ । ‘जइ आयरियाओ संविभागं गेण्हामि तो आयरियो वि अहं पि मरामि । तो मा आयरिया मरंतु । अहं तरुणो पच्छ जीवंतो सुचिरं संजमं काहामि । सुत्तथाणि य घेच्छामि’ । तम्हा पडिसेवामि । तस्स पडिसेवंतस्स चउलहुगा । एगदिवसं अब्भत्तट्टेण अच्छित्ता पडिसेवइ :: । चउगुरुगा । पुणो अब्भत्तट्टं काउं पडिसेवइ ::

१. लक्खारसमयं इति भाव्यम् मलवृ । २. उच्छेज्ज अ इ । ३. विट्ट ड थिट्ट अ इ । ४. न दृश्यन्ते मुच ।

(षड्लघु), एवं एगंतरिएणं छग्गुरुगो छेदो मूलं अणवट्टो पारंची । जइ अणंतरं सेवइ तो बितियदिवसे मूलं । ‘पुच्छाय तिविहम्मि’त्ति तिविहं मेहुन्नं - दिव्वं, माणुसं, तेरिच्छं । तं कहां उप्पज्जइ ? एसा पुच्छ । अस्य व्याख्या—

वसहीए दोसेणं, दट्टुं सरिउं व पुव्वभुत्ताइं ।

तेगिच्छ सहमादी, असज्जणा तीसु वी जतणा ॥४१५९॥

बिइयपदे तेगिंछं, णिव्वीतियमादिगं अतिक्कंते ।

सनिमित्तऽनिमित्तो पुण, उदयाऽऽहारे सरीरे य ॥४१६०॥

[“वसहीए दोसेणं०” “बिइयपदे०”] कारणं सन्निमित्तओ अणिमित्तिओ य । सणिमित्तं वसहिए दोसेणं दट्टुं सरिऊण पुव्वभुत्ताइं, अणिमित्तं आहारदिसु । इमा य पुच्छ । तस्स सनिमित्ताऽनिमित्तातो उप्पन्नस्स का तिगिच्छ जतणा वा करणं वा ? उच्यते—“तिगिच्छ सहमादी०^१” आदिशब्दस्यानेकाभिधायित्वात् ओमोयरिया निब्वलाऽऽहारिया उद्धट्टाणं आयंबिल अब्भत्तट्टाणं छट्टट्टमादी, आहिंडणा मंडली सहपडिबद्धे पुव्ववक्खाणियं^२ । एयं असज्जणा ण सज्जियव्वं तिगिच्छाए । व्याख्यातं मेहुणं । अधुना रात्रिभोजनम्—

रातो य भोयणम्मिं, चउरो मासा हवंतऽणुग्घाया ।

आणादिणो य दोसा, आवज्जण संकणा जाव ॥४१६१॥

“रातो य०” गाहा । राईभोयणं चउव्विहं—दिया घेतुं दिया भुंजइ, चउभंगो^३ अहवा असणं णका [पाणं, खाइमं साइमं], चउगुरु तवकालविसेसिया । जे हेट्टा दोसा ते इहं पि जाव आवज्जण संकणा । इमं बिइयपदं —

णिरुवह्वं च खेमं च, होहिति रण्णो य कीरतू संती ।

अद्धाणनिग्गतादी, देवी पूयाय अज्झियगं ॥४१६२॥

“णिरुवह्वं०” गाहा । उवह्वो असिवं गलरोगादीणि वा, क्षेमार्थं परबलं एहि त्ति । इहं पुव्वुप्पन्ने अणागयभयसारक्खणताए वा राया रायपुत्तो वा नागरगा वा संति करेतुकामा—जे रत्तिं न भुंजंति सुतवस्सिया य ते रत्तिं भुंजावेतव्वा । तीए विज्जाए एस उवयारो, अहवा अज्झियगं होज्जा देवापितक(?)मित्यर्थः^४ । तं पुण कम्मि य कज्जे ।

अवहीरिया व पतिणा, सवत्तिणीए व पुत्तमाताए ।

गेलण्णेण व पुट्टा, वुग्गहउप्पादसमणे वा ॥४१६३॥

१. गाथापश्चार्द्धमिदम् मुच । २. निशीथे प्रथमोद्देशके । ३. दिया घेतुं राओ भुंजइ, राओ घेतुं दिया भुंजइ, राओ घेतुं राओ भुंजइ । ४. उपयाचितम् मलवृ ।

“अवहीरिया०” गाहा । पतिणा उज्झिता न भयिज्जइ सवत्तीणीए वा, पुत्तमाताए न सुट्टु बहुमार्णिज्जइ । अहवा - गेलण्णेण पुट्टा -

एक्केक्कं अतिणेउं, निमंतणा भोयणेण विपुलेणं ।
भोत्तुं अणिच्छमाणे, मरणं च तर्हिं ववसितस्स ॥४९६४॥
सुद्धुल्लसिते भीए, पच्चक्खाणे पडिच्छगच्छ थेर विदू ।
मूलं छेदो छम्मास चउर्रो मासा गुरुग लहुओ ॥४९६५॥

[“एक्केक्कं अतिणेउं०” “सुद्धुल्लसिते०”] कोइ वुग्गहे वा केणइ समं तप्पसमणट्टयाए, पूया नाम वाणमंतरपूया कायव्वा रत्तिं भोइएसु, जति सो तुसीहति । ताहे संजया बलाभियोगेणं सद्दावित्ता भोयणेणं निमंतेति—जइ न भुंजह तो मारेमि । सेसं जहा मेहुणनिमंतणा । तत्थ इमा जयणा ।

तत्थेव य भोक्खामो, अणिच्छे भुंजामो अंधकारम्मि ।
कोणादी पक्खेवो, पोट्टल भाणे व जति णीता ॥४९६६॥

“तत्थेव य०” गाहा । भायणेसु गिण्हामो तो उवस्सयं णेउं तत्थ भोक्खामो, न वट्टइ गिहत्थाणं पुरओ भोत्तुं । जति वि तरंति णेउ[तो] अप्पसागारिए परिट्ठावेति । अध भणेंति - अम्ह पुरओ भोत्तव्वं, ताहे भाणियव्वं - दीवं अवणेह, अंधयारे भुंजामो, अपासंताण तुब्भं । ताधे कोण्णकोण्णेषु लंबणे छड्डेंति । पोत्ते वा पोट्टलियं बंधंति, भाणेषु वा छुब्भंति । जइ णीता अलाउया अह दीवं नावणेंति ताहे इमं भाणितव्वं—

गेलण्णेण व पुट्टा, बाहाडऽरुची व अंगुली वा वि ।
भुंजंता वि य असढा, सालंबाऽमुच्छिता सुद्धा ॥४९६७॥
एत्थं पुण अधिकारो, अणुघाता जेसु जेसु ठाणेसु ।
उच्चारियसरिसाइं, सेसाइं विकोवणट्टाए ॥४९६८॥

“गेलण्णेण०” [“एत्थं पुण०”] गाहा । जइ ते दुब्बला किंसा तो भण्णइ—अम्हे गेलण्णेणं पुट्टा, अपत्थं अम्ह एयं, जति भुंजाणो तो मरामो, मा रिसिवज्झं करेह अहवा भणंति—अम्हेहिं गलगाओ जाव भुत्तं, अण्णं न पविसइ, वाहाडा य भुत्ताणं, कुतो रुई भोयणे ? । जइ न पत्तियंति तो माइट्टाणेणं अंगुलिं वयणे अतिणेउं छड्डेंति । जति तह वि न पत्तियंति ताहे थेवं चक्खंति । अह तह वि न विस्सज्जेति ताहे अरत्ता अदुट्टा थेवं भुंजंता सुद्धा ।

॥ अणुग्घाइयपगयं ॥

[पारंचियपगयं]

[सुत्तं] तओ पारंचिया पन्नत्ता, तं जहा—दुट्टे पारंचिए, पमत्ते पारंचिए,
अन्नमन्नं करेमाणे पारंचिए ॥४-२॥

संबंधो —

वुत्ता तवारिहा खलु, सोधी छेदारिहा अथ इदार्णि ।

देसे सव्वे छेदो, सव्वे तिविहो तु मूलादी ॥४९६९॥

छेदो न होइ कम्हा, जति एवं तत्थ कारणं सुणसु ।

अणुघाता आरुवणा, कसिणा कसिणेस संबंधो ॥४९७०॥

“वुत्ता तवारिहा०” [“छेदो न०”] गाहा । स च पारंचिओ छेदः । छेदो पुण दुविधो—
देसछेदो सव्वछेदो य । देसछेदो पंचराइंदियाणि जाव छगुरुअंताणि । एस न होइ । जो सो सव्वछेदो
सो पारंचिओ त्ति । सव्वछेदो तिविहो—मूलं अणुवट्टो पारंचिओ त्ति । स्यान्मतिः यद्येवं ततः सूत्रं
पठितव्यम् - “तओ छेदारिहा पण्णत्ता, तं जहा दुट्टे छेदारिहे” इत्यादि । तत्रेयं(दं)
कारणमुच्यते—अणुघाइया आरोवणा वुत्ता । आदिसुत्ते पारंचिगो य कसिणा आरोवणा । आरोवणा
सन्नियं एस सम्बन्धो । अधुणा सूत्रार्थः ।

अंचु गतिपूयणम्मि य, पारं पुणऽणुत्तरं बुधा बिंति ।

सोधीय पारमंचइ, न यावि तदपूतियं होति ॥४९७१॥

आसायण पडिसेवी, दुविहो पारंचितो समासेणं ।

एक्केक्कम्मि य भयणा, सचरित्ते चेव अचरित्ते ॥४९७२॥

“अंचुगति०” [“आसायण०”] गाहा । अंचुगति—पूजनयोः धातुः अस्य पारंचिय
इति रूपं भवति, तत्र गत्यर्थः पारं गच्छतीति पारंचिकः । पारं नाम संसारसमुद्रस्य । निर्वाणं
अणुत्तरं^१ मोक्ष इत्यर्थः । जं सो अणुत्तरं मोक्खं गच्छति तं पायच्छित्तं पारं गंतुं जं च पायच्छित्तं
पारगमणं तं पूतियं भवति । पूइयमिति अगरहितमित्यर्थः ।

अधुना निर्युक्तिविस्तरः । पारंचियो दुविहो आसायणपारंचिओ पडिसेवणापारंचितो
य । दोण्णि वि एए सचरित्तिणो अचरित्तिणो वा । एस भयणा । कहं पुण अचरित्ती भवइ ?
उच्यते—

सव्वचरित्तं भस्सति, केणति पडिसेवितेण तु पदेणं ।
 कत्थति चिट्ठति देसो, परिणामऽवराहमासज्ज ॥४९७३॥
 तुल्लम्मि वि अवराधे, परिणामवसेण होति णाणत्तं ।
 कत्थति परिणामम्मि वि, तुल्ले अवरहणाणत्तं ॥४९७४॥

“सव्वचरित्तं०” [“तुल्लम्मि वि०”] गाहाद्वयम् । कण्ठयम् । एवं आसादणाए वि
 के पुण ते जेसिं आसायणाए पारंचियं पावइ ? उच्यते—

तित्थकर पवयण सुते, आयरिए गणहरे महिड्डीए ।
 एते आसायंते, पच्छित्ते मग्गणा होइ ॥४९७५॥

“तित्थकर०” दासगाहा । तत्थ तित्थगराणं इमा आसायणा -
 पाहुडियं अणुमण्णति, जाणंतो किं व भुंजती भोगे ।
 थीतित्थं पि य वुच्चति, अतिकक्खडदेसणा या वि ॥४९७६॥
 अण्णं व एवमादी, अवि पडिमासु वि तिलोगमहिताणं ।
 पडिरूवमकुव्वंतो, पावति पारंचियं ठाणं ॥४९७७॥

“पाहुडियं०” [“अण्णं व०”] गाहाद्वयम् । पडिरूवं नाम विणओ । इदाणि पवयणं
 ति । पवयणं नाम संघो ।

अक्कोसतज्जणादिसु, संघमहिक्खवति संघपडिणीतो ।
 अण्णे वि अत्थि संघा, सियालणंतिक्कढंकाणं ॥४९७८॥

“अक्कोस०” गाहा । सुतासादना—
 काया वया य ते च्चिय, ते चेव पमायमप्पमादा य ।
 मोक्खाहिकारियाणं, जोतिसविज्जासु किं च पुणो ॥४९७९॥

“काया वया य०” गाहा । आयरियासादणा—
 इड्डिरससातगुरुगा, परोवदेसुज्जया जहा मंखा ।
 अत्तट्टपोसणरया, पोसेंति दिया व अप्पाणं ॥४९८०॥

“इड्डिरस०” गाधा । गणधरासादणा—
 अब्भुज्जयं विहारं, देसिंति परेसि सयमुदासीणा ।
 उवजीवंति य रिब्धिं, निस्संगा मो त्ति य भणंति ॥४९८१॥

गणधर एव महिङ्गी, महातवस्सी व वादिमादी वा ।
तिथ्यगरपढमसिस्सा, आदिग्गहणेण गहिता वा ॥४९८२॥

“अब्भुज्जय०” [“गणधर एव०”] गाहाद्वयम् ।

पढमबिइएसु चरिमं, सेसे एक्केक्क चउगुरू होंति ।
सव्वे आसादिंतो, पावति पारंचियं ठाणं ॥४९८३॥

“पढमबिइएसु०” गाहा । तिथ्यगराणं संघस्स य आसायणाए पारंचियं पावइ । सेसेसु सुयादीसु एक्केक्के चउगुरूगा, सव्वासायणाए पारंचियं ।

तिथ्ययरपढमसिस्सं, एक्कं पाऽऽसादयंतु पारंची ।
अत्थस्सेव जिणिंदो, पभवो सो जेण सुत्तस्स ॥४९८४॥

“तिथ्यगर०” गाहा । कण्ठ्या । सुत्तासायणा पारंचिया । इदानीं पडिसेवणापारंचिया ।

पडिसेवणापारंची, तिविधो सो होइ आणुपुव्वीए ।
दुट्ठे य पमत्ते या, णेयव्वे अण्णमण्णे य ॥४९८५॥
दुविधो य होइ दुट्ठो, कसायदुट्ठो य विसयदुट्ठो य ।
दुविहो कसायदुट्ठो, सपक्ख परपक्ख चउभंगो ॥४९८६॥

“पडिसेवणा०” [“दुविधो य०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् । सो पुण सपक्खो । सपक्खे दुट्ठो ण्क ४^१ । तत्थ पढमभंगे इमा णिदरिसणा—

सासवणाले मुहणंतए य उल्लुगच्छि सिहरिणी चेव ।
एसो सपक्खदुट्ठो, परपक्खे होति णेगविधो ॥४९८७॥

“सासवणाले०” दारगाहा ।

एणेण साहुणा हिडंतेणं सासवणाले^२ पवणयं लद्धं । आयरियस्स आलोइयं, पडिदंसिते णिमंतिए य आयरियेण सव्वं समुद्धिट्ठं । इतरो पदोसमावण्णो । आयरिएणं लक्खियं । मिच्छादुक्कडं कयं । तहा वि नोवसमइ । ‘मारेमि’ त्ति ववसिओ छिदं मग्गति । आयरिओ तं लक्खेउ गणहरं ठवेत्ता अण्णं गणं गंतुं भत्तपच्चक्खाणं काउं समाहीए कालगओ । इयरो गवेसमाणो तत्थ गंतुं पुच्छइ । कर्हिं आयरिया ? समाधीए कालगय त्ति अक्खाए पुच्छति—कर्हिं सरीरं से परिट्ठुविअं ?

१. चतुर्भङ्गी स्वपक्षः स्वपक्षे दुष्टः, स्वपक्षः परपक्षे दुष्टः, परपक्षः स्वपक्षे दुष्टः, परपक्षः परपक्षे दुष्टः मलवृ । २. =सर्षपभर्जिका मलवृ ।

आयरिएहिं य पुव्वं भणियं—मा तस्स पावस्स मम सरीरपारिद्धावणिय—भूमिं^१ साहेज्जह, मा उड्डुहं काहिति । आकट्टवगट्ठं करेमाणो तेहिं अणक्खिए अण्णतो सोउं तत्थ एतुं गंते उक्खेणंतो भणति—एतेहिं ते सरिसवणाल खइतं । मयगो वि ते मा साओ भवाहि । तं साहूहिं पडियरंतेहिं दिट्ठं एतदेवार्थम्—

सासवणाले छंदण, गुरुसव्वं भुंजे एतरे कोवो ।

खामणमणुवसमंते, गणिं ठवेत्तऽण्णहिं परिण्णा ॥४९८८॥

पुच्छंतमणक्खाए, सोच्चऽण्णतो गंतु कत्थ से सरीरं ।

गुरु पुव्व कहितऽदातण, पडियरणं दंतभंजणता ॥४९८९॥

“सासव०” [“पुच्छंत०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् ।

मुहणंतगस्स गहणे, एमेव य गंतुं णिसि गलग्गहणं ।

सम्मूढेणियरेण वि, गलए गहितो मता दो वि ॥४९९०॥

“मुहणंतग०” गाहा । एवं मुहणंतयं पि लद्धं । तं आयरिएण गहियं । तहेव नवरं भत्तपच्चक्खातस्स रत्तिं गलए लग्गो । [आयरिओ वि तस्स गलए लग्गो^२] । दो वि कालगया ।

अत्थंगए वि सिव्वसि, उलुगच्छी ! उक्खणामि ते अच्छी ।

पढमगमो नवरि इहं, उलुगच्छीउ त्ति ढोक्केति ॥४९९१॥

“अत्थंगए वि०” गाहा । एगो साहू आइच्चे अत्थंगते वि सिव्वति । अण्णेण साहुणा पडिचोइओ ! उलूगसरिसअच्छी – किं रत्तिं सिव्वसि ? अच्छी ण तवेस^३ । परिहासवयणेण भणियं । पदुट्ठो । तहेव नवरं सगणे भत्तपच्चक्खायगस्स अर्च्छि ढोक्केइ । वेरं मे णिज्जातितं ति ।

सिहरिणिलंभाऽऽलोयण, छंदिएँ सव्वाइते अ उगिरणा ।

भत्तपरिण्णा अण्णहि, ण गच्छती सो इहं णवरिं ॥४९९२॥

“सिहरिणि०” गाहा । विगइसिहरिणि लद्धा । तहेव सव्वाए आवीयाए, दंडातो य उग्गीरितो अण्णेहिं वारितो सगणे कालगते सरीरयं पिट्ठेति ।

१. परिदुविअं अ ड इ । २. एषा पडिक्त्त विशेषचूर्णौ न दृश्यते किन्तु उपयोगिन्यत्र । ३. अत्र उक्खणामि इत्यधिकं भाव्यम् मलवृ ।

तिव्वकसायपरिणतो, तिव्वयरागाणि पावइ भयाइं ।

मयगस्स दंतभंजण, सममरणं ढोवक्कणुगिरणा ॥४९९३॥

“तिव्वकसाय०” गाहा । जम्हा एते दोसा तम्हा लोभो तिव्वो न कायव्वो जेण एते दोसा भवंति, जेण तिव्वतराणि भयाणि पावति । दंतभंजणभयं, सममरणं दो वि भया, अच्छिउप्पायणाभयं, उगिरणे डहरे मरणभयं । एस पढमो भंगो । इदाणि बितियभंगो सपक्खो परपक्खे दुट्ठे । सो पुण—

रायवधादि परिणतो, अहवा वि हवेज्ज रायवहओ तु ।

सो लिंगतो पारंची, जो वि य परिकड्ढती तं तु ॥४९९४॥

“रायवधादि०” गाहा । रण्णो सयमगस्स वा पागइय गिहत्थस्स वा वहपरिणओ अणेगविधो । सो देसा पारंचीओ कीरति । मा दोसं काहिति जो वि रायविहयं परियट्ठइ सो वि एमेव । तइयभंगो—

परपक्खो सपक्खे पदुट्ठो । सो पुण कहं पदुट्ठो ? पुव्वं वादे पराइओ गिहवासे वा वेरिओ आसि सो ।

सन्नी व असन्नी वा, जो दुट्ठो होति तू सपक्खम्मि ।

तस्स निसिद्धं लिंगं, अतिसेसी वा वि दिज्जाहि ॥४९९५॥

“सन्नी०” गाहा । कण्ठ्या । इय चउत्थभंगो परपक्खो परपक्खे पदुट्ठो ।

रण्णो जुवरण्णो वा, वधतो अहवा वि इस्सरादीणं ।

सो उ सदेसि ण कप्पइ, कप्पति अण्णम्मि अण्णाओ ॥४९९६॥

“रण्णो०” गाहा । रण्णो जुवरण्णो वा घायओ । एवमादि अणेगविहो । एते उच्चारितसरिस त्ति काउं वुत्ता ।

इत्थ पुण अधीकारो, पढमिल्लुगबितियभंगदुट्ठेहिं ।

तेसिं लिंगविवेगो, दुचरिमे वा लिंगदाणं तु ॥४९९७॥

“इत्थं पुण०” गाहा । जो सपक्खो परपक्खे पदुट्ठो । एतेहिं अधिकारो । एतेसिं लिंगविवेगो कीरइ जयणाए । अइसेसिगो वा जइ जाणइ न पुणो एरिसं काहिति तो आउट्टे न लिंगं विवेगिज्जति । बिइयभंगे वि एवं चेव । ‘दुचरिमे’ त्ति दोणिण भंगा, तइयचउत्था । ते जइ उवसमंति तो पव्वाविज्जंति, अह न उवसमंति तो ण पव्वाविज्जंति । पव्वाविआ वि ताइं

ठाणाइं परिहरविज्जंति । इदाणिं मा सरिसवणालादओ दोसा भविस्संति त्ति काउं आयरिएणं
इमा सामायारी ठवेयव्वा, मत्तयगहणे ।

सव्वेहि वि घेत्तव्वं, गहणे य निमंतणे य जो तु विही ।

भुंजंती जतणाए, अजतण दोसा इमे होंति ॥४९९८॥ [नि०]

सव्वेहि वि गहियम्मी, थोवं थोवं तु के वि इच्छंति ।

सव्वेसिं ण वि भुंजति, गहितं पि बितिज्ज आदेसो ॥४९९९॥

“सव्वेहि वि घेत्तव्वं०” [“सव्वेहि वि गहियम्मी०”] दारगाहा । सव्वेहिं^१ घेत्तव्वं ।
सव्वेहिं वि घेत्तव्वं ति गयं । इदाणिं गहणविहिं भणइ—सव्वेहिं वि गहिए आयरियपायोग्गे केइ
इच्छंति । आयरिया ततो एक्केक्कस्स हत्थाओ थेवं थेवं गेण्हत्ता भोत्तव्वं । एस पढमो आदेसो ।
बिइयो इमो आदेसो न भोत्तव्वं तओ थोवं थोवं । तो किं भोत्तव्वं—

गुरुभत्तिमं जो हिययाणुकूलो, सो गिण्हती णिस्समणिस्सतो वा ।

तस्सेव सो गिण्हति णेयरेसिं, अलब्भमाणम्मि व थोव थोवं ॥५०००॥

“गुरुभत्तिमं०” वृत्तं कण्ठ्यम् । गहणं ति गयं ।

इदाणिं निमंतणं—

सति लंभम्मि वि गिण्हति, इयरेसिं जाणिऊण निब्बंधं ।

मुंचंति य सावसेसं, जाणति उवयारभणियं च ॥५००१॥

“सइ लंभम्मि०” गाहा । कण्ठ्या । इदाणिं भुंजंती । जयणाए त्ति अस्य व्याख्या—

गुरुणो(णं) भुत्तुव्वरियं, बालादसतीय मंडलिं जाति ।

जं पुण सेसगगहितं, गिलाणमादीण तं दिंति ॥५००२॥

सेसाणं संसट्टं, न छुब्भती मंडली पडिग्गहए ।

पत्तेग गहित छुब्भति, ओभासणलंभ मोत्तूणं ॥५००३॥

पाहुणगट्ठा व तगं, धरेत्तुमतिबाहडा विगिंचंति ।

इह गहणभुंजणविही, अविधीएँ इमे भवे दोसा ॥५००४॥

“गुरुणो०” [“सेसाणं संसट्टं०” “पाहुणगट्ठा व०”] गाहात्रयं कण्ठ्यम् ।

सेसगहितं नाम गुरुभक्तिमंवज्जेहिं जं मत्तएहिं गहितं तं अह पुण एयाए जयणाए न भुंजंति,
ते चेव पुव्ववण्णिया दोसा । पडिसारणानिमित्तं पुणो भण्णति—

तिव्वकसायपरिणतो, तिव्वतरागाइं पावइ भयाइं ।

मयगस्स दंतभंजण, सम मरणं ढेक्कणुगिरणा ॥५००५॥

“तिव्वक०” गाहा (४९९३) पूर्वोक्ता । भणितो कसायदुट्ठो । इदारिणि विसयदुट्ठो दुविहो
विसयदुट्ठो-सपक्खदुट्ठो परपक्खदुट्ठो य । एत्थ चउभंगे इमा गाहा—

संजइ कप्पट्टीए, सिज्जायरि अण्णउत्थिणीए य ।

एसो उ विसयदुट्ठो, सपक्ख परपक्ख चउभंगो ॥५००६॥

“संजइ कप्पट्टीए०” गाहा । संजइ कप्पट्टीए । संजओ अज्झोववण्णो संजओ गारत्थिए
परत्थिगिणीए वा गिहत्था संजइ कप्पट्टीए गिहत्थे गिहत्थीए ।

पढमे भंगे चरिमं, अणुवरए वा वि बितियभंगम्मि ।

सेसेण ण इह पगतं, वा चरिमे लिंगदाणं तु ॥५००७॥

लिंगेण लिंगिणीए, संपत्तिं जइ णियच्छती पावो ।

सव्वजिणाणऽज्जातो, संघो आसातिओ तेणं ॥५००८॥

पावाणं पावयरो, दिट्ठऽब्भासे वि सो ण वट्ठति हु ।

जो जिणपुंगवमुद्दं, नमिऊण तमेव धरिसेति ॥५००९॥

संसारमणवयगं, जातिजरामरणवेदणापउरं ।

पावमलपडलछन्ना, भमंति मुद्दाधरिसणेणं ॥५०१०॥

“पढमे भंगे०” [“लिंगेण०” “पावाणं” “संसार०”] गाहाउ कण्ठ्याउ चत्तारि ।

जत्थुप्पज्जइ दोसो, कीरति पारंचितो स तम्हा तु ।

सो पुण सेवीमसेवी, गीतमगीतो व एमेव ॥५०११॥

“जत्थुप्पज्जइ०” गाहा । “संजइ कप्पट्टीए” गाहा (५००६) तेण पुण सेवियं वा तं
न वा, सो य गीओ वा अगीओ वा होउ तओ पारंचिओ कीरइ ।

उवस्सय कुले निवेसण, वाडग साहि गाम देस रज्जे वा ।

कुल गुण संघे निज्जूहणाएँ पारंचितो होति ॥५०१२॥

“उवस्सगो०” गाहा । जो उवस्सओ अप्पणो दोसो ताओ उवस्सयाओ कुलं हत्थकुलं जम्मि अह निवेसेणं ता निवेसणाओ पारंचिओ कीरइ । एवं सेसा वि, कुलपारंचिओ कुलेण बज्झो कीरइ । गणे गणाओ संघे संघाओ ।

उवसंतो वि समाणो, वारिज्जति तेसु तेसु ठाणेसु ।
 हंदि हु पुणो वि दोसं, तट्टाणा सेवणा कुणति ॥५०१३॥
 जेसु विहरंति तातो, वारिज्जति तेसु तेसु ठाणेसु ।
 पढमगभंगे एवं, सेसेसु वि ताइँ ठाणाइँ ॥५०१४॥
 एत्थं पुण अहिगारो, पढमगभंगेण दुविह दुट्ठे वी ।
 उच्चारियसरिसाइँ, सेसाइँ विकोवणट्टाए ॥५०१५॥

“उवसंतो वि०” [“जेसु विहरंति०” “एत्थं पुण०”] गाहात्रयं कण्ठ्यम् । दुट्ठो भणिओ ।
 इदारिणं पमत्तो भण्णइ—

विकहा कसाय विगडे, इंदिय निद्दा पमाद पंचविधो ।
 अधिकारो सुत्तम्मि, तहिगं च इमे उदाहरणा ॥५०१६॥

“विकहा कसाए^१०” गाहा । विकहाओ आवस्सए भणियाओ^२ । पच्छित्तं चउगुरुगा । कसाया चत्तारि । तेसि निक्खेवो आवस्सए भणिया^३ । इमा आरोवणा । कोधे माणे य :: । (चतुर्गुरु) मायाए मासगुरु, लोभे :: । (चतुर्गुरु) । वियडे दोसाण विभासा । पच्छित्तं दिट्ठे संकादी । इंदियाण वक्खणं आवस्सए । पच्छित्तं गंधे इट्ठे मा० (मासलघु) अणिट्ठे वा मा० (मासगुरु) सेसेसु इट्ठेसु :: (चतुर्लघु) अनिट्ठेसु :: । (चतुर्गुरु ?) । निद्वपमाओ पंचविहो निद्वानिद्वदी ।

सुहपडिबोहो निद्दा, दुहपडिबोहो उ निद्वनिद्दा य ।
 पयला होइ ठियस्सा, पयलापयला उ चंकमओ ॥

थीणद्धीए इमे उदाहरणा ।

पोग्गल मोयग फरुसग, दंते वडसालभंजणे सुत्ते ।
 एतेहि पुणो तस्सा, विविचणा होइ जतणाए ॥५०१७॥

“पोग्गल०” गाहा । पोग्गले त्ति ।

१. कसाय विकहा मुच । २. पडिक्कमामि चउहिं विकहाहिं - इत्थीकहाए, भत्तकहाए, देसकहाए, रायकहाए । प्रतिक्रमणाध्ययनम् । ३. पडिक्कमामि चउहिं कसाएहिं - कोहकसाएणं, माणकसाएणं, मायाकसाएणं, लोहकसाएणं । प्रतिक्रमणाध्ययनम् ।

पिसियासि पुव्व महिसं, विगच्चियं दिस्स तत्थ निसि गंतुं ।
अण्णं हंतुं खायति, उवस्सयं सेसगं णेति ॥५०१८॥

“पिसियासि०” गाहा । एगो मंसासी निक्खंतो तेण भिक्खट्टाए गएणं महिसो विगिच्चंतो दिट्ठो । सो तं पोग्गलं पासित्ता अज्झोववायं कासि । सो रत्तिं पासुत्तो अणाभोग-निवत्तिएणं कारणेणं गंता महिसं मारित्ता खाइत्ता य सेसयं जं मंसं तं पडिस्सयस्स उवरिं ठवेति, सिमिणयं च मण्णइ । गोसे आलोयणियाए आलोएत्ति-सुमिणगो मे दिट्ठो त्ति । नवरं संजतेहिं तं मंसं दिट्ठं णायं च थीणद्धिओ त्ति ।

मोयगभत्तमलद्धं, भंतु कवाडे घरस्स निसि खाति ।
भाणं च भरेऊणं, आगतौ आवासए विगडे ॥५०१९॥

“मोयगभत्त०” गाहा । एगेणं संखडीए लडुगा दिट्ठा । अज्झोववण्णेण ते मग्गिया न लद्धा । रत्तिं गंतुं भाणं भरित्ता खाइत्ता य आगओ । गोसे आलोयणं - सुमिणगो मे दिट्ठो । भाणं भरियं । नायं थीणद्धिओ त्ति ।

अवरो फरुसग मुंडो, मट्टियपिंडे व छिंदिउं सीसे ।
एगंते अवयज्झइ, पासुत्ताणं विगडणा य ॥५०२०॥

“अवरो फरुसग०” गाहा । फरुसगो नाम कुंभगारो । निक्खंतो सो सुमिणयं पासइ, मट्टियाथलयाओ मट्टियापिंडो घेतुं एगंते एडेमि । तं च पासुत्ताणं संजताणं सीसाणि कताणि । पभाते दिट्ठं विससणं, सो य तं सुमिणयं आलोएइ । णायं एएणं थीणद्धीएणं मारिया ।

अवरो वि धाडिओ मत्तहत्थिणा पुरकवाडै भंतूणं ।
तस्सुक्खणित्तु दंते, वसही बाहिं विगडणा य ॥५०२१॥

“अवरो वि धाडिओ०” गाहा । एगो गिहत्थभावे परिहाडिओ । सो तम्मि हत्थिम्मि वेरं वहइ । पासुत्ताण रत्तिं गंता हत्थि मारित्ता दंते उक्खणित्ता पडिस्स उवरि (पडिस्सअस्स बाहिं) ठवेइ ।^१ गोसे आलोइयं । दिट्ठे णाओ ।

उब्भामग वडसालेण घट्टितो केइ पुव्व वणहत्थी ।
वडसालभंजणाऽऽणण, उस्सग्गाऽऽलोयणा गोसे ॥५०२२॥

१. एगो गिहत्थत्ते हत्थिणा परिधाडितो । से तं हत्थिस्स वेरं संभरति । पासुत्तेसु रत्तिं गंतुं पुरकवाडे भंजिउं हत्थि मारेत्ता दंते उक्खणित्ता पडिस्सयस्स बाहिं ठवेति इति चूर्णिपाठः ।

“उब्भामग०” गाहा । एगो उब्भामग भिक्खायरियाए आगतो । परितंतो तुरितं (एंतो) वडपादपस्स अहेणं वडसाले आवडितो परितावितो वडस्स रुद्धो । उक्तं च— “किं एत्तो कट्टतरं^१” रतिं पासुत्ताणं वडपायवं उम्मूलित्ता पडिसयस्स दारमूले ठाइ । सुमिणगो त्ति आलोएइ । दिट्ठे णायं थीणद्धीउ त्ति ।

केसवअद्धबलं पण्णवेति मुय लिंग नत्थि तुह चरणं ।
 णेच्छस्स हरइ संघो, ण वि एक्को मा पदोसं तु ॥५०२३॥
 अवि केवलमुप्पाडे, न य लिंगं देति अणतिसेसी से ।
 देसवत दंसणं वा, गिण्ह अणिच्छे पलायंति ॥५०२४॥

“केसव०” [“अवि केवल०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् । भणिओ पमत्तो ।
 इदाणिं अन्नमन्नकरणं ।

करणं तु अण्णमण्णे, समणाण न कप्पते सुविहिताणं ।
 जे पुण करेति णाता, तेसिं तु विविचणा भणिया ॥५०२५॥

“कारणं^२ तु०” गाहा । अन्नमन्नकरणं नाम जो आसयपोसेसु^३ करेइ सो लिंगपारंचिओ ।
 अन्नमन्नं नाम जे परोप्परं आसयउवसएसु करेति ।

आसग पोसगसेवी, केई पुरिसा दुवेयगा होंति ।
 तेसिं लिंगविवेगो, बितियपदं रायपव्वइते ॥५०२६॥

“आसग०” गाहा ।

बिइओ उवस्सयाई, कीरति पारंचिओ न लिंगातो ।
 अणुवरमं पुण कीरति, सेसा नियमा तु लिंगातो ॥५०२७॥

“बिइओ उवस्सयादी०” गाहा । बितिओ वि दुट्ठो । से खेत्ताओ पारंचिओ कीरति ।
 अह न चेव उवरमइ ताओ दोसाओ लिंगपारंचिओ कीरइ । सेसा ण कसायपदुट्ठ-पमत्त-
 अन्नमन्नकरणे लिंगओ पारंचिओ कीरति । सो पुण केरिसो जो पारंचिओ कीरति ? अत
 उच्यते—

१. किं एत्तो कट्टयरं ? पत्ताण कर्हिचि मणुअजम्मम्मि ।

जं इत्थ वि होई रई अच्चंतं दुक्खफलयम्मि ॥१६०३॥ (पंचवत्थुगं)

२. करणं मुच । ३. आसयणासएसु ड । आस्यं=मुखम्, पोसकः=पायुः मलवृ ।

इंदिय पमाददोसा, जो पुण अवराहमुत्तमं पत्तो ।

सम्भावसमाउट्टो, जति य गुणा से इमे होंति ॥५०२८॥

“इंदिय०” गाहा । सम्भावसमाउट्टो नाम निच्छएण ण पुणो काहिं ति ववसिओ ।

संघयण विरिय आगम, सुत्तऽत्थ विहीए जो समगो तु ।

तवसी निग्गहजुत्तो, पवयणसारे अभिगतत्थो ॥५०२९॥

तिलतुसतिभागमित्तो, वि जस्स असुभो ण विज्जती भावो ।

निज्जूहणाइ अरिहो, सेसे निज्जूहणा नत्थि ॥५०३०॥

एयगुणसंपजुत्तो, पावति पारंचियारिहं ठाणं ।

एयगुणविप्पमुक्के, तारिसगम्मी भवे मूलं ॥५०३१॥

“संघयण०” [“तिलतुसतिभागमित्तो०” “एयगुणसंपजुत्तो०”] गाहा । संघयणं वइरोसभणारायं वीरियग्गहणं न विणा संघयणेण वीर्यं भवतीति ज्ञापनार्थम् । ‘आगमे’ त्ति जहन्नेणं नवमस्स पुव्वस्स तइयं आयावत्थुं जाव उक्कोसेणं दसमं पुव्वं भिन्नं । ताणि पुण सुत्तओ य अत्थओ य परिजियाणि । तवस्सी सीहणिक्कीलियादीहिं भाविओ । ‘निग्गह’ त्ति इंदियकसायाणं^१ निग्गहसमत्थो । पवयणसारे अत्थो, तं आभिमुख्येन परणामेयति ।

जत्थ य निज्जूढस्स निज्जूढोमि त्ति तिलतुसत्तिभागमेत्तो वि असुभभावो न भवति । इदारिणं कालो भण्णति—

आसायणा जहण्णे, छम्मासुक्कोस बारस तु मासे ।

वासं बारस वासे, पडिसेवओ कारणे भतिओ ॥५०३२॥

“आसादणा०” गाहा । आसादणापारंचिओ जहण्णेणं छम्मासा उक्कोसेणं संवच्छरं निज्जूढो अच्छइ । पडिसेवणापारंचिओ जहण्णेणं संवच्छरं उक्कोसेणं बारस संवच्छराणि पडिसेवगो । “कारणे भयितो” त्ति तं कारणं भण्णिहिति—येन यथोक्तकालादारत एव गच्छं पविसइ ।

इयारिणं तस्स निग्गमणविहिं भण्णइ—

इत्तिरियं निक्खेवं, काउं अण्णं गणं गमित्ताणं ।

दव्वादि सुभे विगडण, निरुवस्सग्गट्ट उस्सग्गो ॥५०३३॥

“इत्तरियं०” गाहा । सो पुण नियमा आयरिओ तेण सगणे न पडिवज्जियव्वं, तेण इत्तरियं गणधरं सगणे ठावेइ, जाव पडिएति । ताहे अण्णगणं गंतुं दव्वादिसु^१ पसत्थेसु आलोयणं देइ, ताहे ते साहुणो निरुवसग्गनिमित्तं काउसग्गं करेति । स्यान्मतिः किं कारणं सगणे न पडिवज्जति ? अत उच्यते—

अप्पच्चय निब्भयया, आणाभंगो अजंतणा सगणे ।

परगणो न होंति एए, आणाथिरता भयं चेव ॥५०३४॥

“अप्पच्चय०” गाहा । मियाणं सव्वं^२ भवति - नूनमेएणं अकिच्चं पडिसेवियं, करेज्जा जेण पारंचिओ कओ । ताहे ते पच्छा न बीभेंति । पच्छा पारंचियाऽऽणं भंजेज्ज ते वा तस्स पच्छाताव ण करेज्जा । नियंत्रणा य न भवति सगणे । परगणे तेन गच्छइ । तत्थ पडिवज्जिता णिरवयक्खो खेत्तबहिं गच्छति । सकोसमंडलस्स परओ ।

इदाणिं तस्स सामायारी भण्णइ—

जिणकप्पियपडिरूवी, बाहिं खेत्तस्स सो ठितो संतो ।

विहरति बारस वासे, एगागी झाणसंजुत्तो ॥५०३५॥

“जिणकप्पिय०” गाहा । अलेवाडं भिक्खं गेण्हइ इत्यादि जारिसी जिणकप्पियस्स चरिया । जस्स आयरियस्स सगासे पडिवज्जइ तेणं दिणे दिणे इमं कायव्वं ।

ओलोयणं गवेसण, आयरितो कुणति सव्वकालं पि ।

उप्पणो कारणमिं, सव्वपयत्तेण कायव्वं ॥५०३६॥

“ओलोयणं०” गाहा ।

जो उ उवेहं कुज्जा, आयरिओ केणइ पमाएणं ।

आरोवणा उ तस्सा, कायव्वा पुव्वनिद्धि ॥५०३७॥

“जो उ उवेहं कुज्जा०” गाहा । जइ न वच्चइ वद्धमाणी वाहिओ गिलाणो होज्जा । जं परिभाविज्जिहिति, जं न गाढाइ जं आयरियो पावति । “उप्पणो०” पच्छद्धं । अस्य व्याख्या—

आहरइ भत्तपाणं, उव्वत्तणमाइयं पि से कुणति ।

सयमेव गणाहिवई, अह अगिलाणो सयं कुणति ॥५०३८॥

१. उच्चादिसु अ इ उच्चारादिसु ब क ड । २. अप्पच्चओ इति भाव्यम् मलवृ ।

“आहरइ०” गाधा । एयं गिलाणस्स करेति, अह पाढो^१ पारंचओ तो न कारवेति, सयं
चेव करेति कयाति न गच्छेज्ज वि आयरिओ इमेहिं कारणेहिं—

उभयं पि दाऊण सपाडिपुच्छं, वोढुं सरीरस्स य वट्टमाणिं ।

आसासइत्ताण तवोकिलंतं, तमेव खेत्तं समुवेति थेरा ॥५०३९॥

“उभयं पि०” वृत्तम् । सीसपाडिच्छयाणं सुत्तत्थाणि दाउं ताहे तस्स सगासं गंतुं
अप्पकिलामं पुच्छइ । सो वि आयरियं आगयं समाणं फेट्टा वंदणएणं वंदामि त्ति पभणइ—

असहू सुत्तं दातुं, दो वि अदाउं व गच्छति पए वि ।

संघाडओ सें भत्तं, पाणं चाऽऽणेति मग्गेणं ॥५०४०॥

[“असहू०”] गाहापुव्वद्धस्स इमं वक्खाणं ।

गेलण्णेण व पुट्ठो, अभिनवमुक्को ततो व रोगातो ।

कालम्मि दुब्बले वा, कज्जे अण्णे व वाघातो ॥५०४१॥

“गेलण्णेण०” गाहा । कालो दुब्बलो, जेट्टामूलो, “कज्जे” त्ति कुलगण-संघकज्जेहि ।
“अन्ने वा वाघात” त्ति राया संजयाणं पदुट्ठो होज्जा ।

वादपरायण कुवितो, चेइयतद्दव्वसंजतीगहणे ।

पुव्वुत्ताण चउण्ह वि, कज्जाण हवेज्ज अन्नयरं ॥५०४२॥

“वादपरायण०” गाहा । “पुव्वुत्ताण चउण्ह वि” त्ति णिव्विसओ त्ति इत्यादि चत्तारि ।
ताहे—

पेसेइ उवज्झायं, अन्नं गीतं व जो तहिं जोग्गो ।

पुट्ठो व अपुट्ठो वा, स चावि दीवेति तं कज्जं ॥५०४३॥

“पेसेइ उवज्झायं०” गाहा । ते पुण पारंचिएणं पुच्छियं वा होज्जा न वा पुच्छियं ।
खमासमणो ! अज्ज केण कारणेणं न^२ आगया ? जइ वि न पुच्छियं तो वि तेण साहितव्वं तं
कज्जं जेण न आगया । जो सो आगतो सो पुण तस्स सर्त्ति जाणइ न वा ।

जाणंता माहप्पं, सयमेव भणंति एत्थ तं जोग्गो ।

अत्थि मम एत्थ विसओ, अजाणए सो व ते बेति ॥५०४४॥

“जाणंता०” गाहा । जति जाणइ तो तेण भाणियव्वं । ‘तुमं एयस्स कज्जस्स समत्थो’ ।

अह न याणइ ताहे पारंचिएणं चेव वत्तव्वं - अहं सत्तो ।

अच्छउ महाणुभागो, जहासुहं गुणसयागरो संघो ।

गुरुगं पि इमं कज्जं, मं पप्प भविस्सए लहुयं ॥५०४५॥

अभिहाणहेउकुसलो, बहूसु नीराजितो विउसभासु ।

गंतूण रायभवणे, भणाति तं रायदारट्टं ॥५०४६॥

पडिहाररूवी ! भण रायरूविं, तमिच्छए संजयरूवि दट्टुं ।

निवेदयित्ता य स पत्थिवस्स, जहिं निवो तत्थ तयं पवेसे ॥५०४७॥

तं पूयइत्ताण सुहासणत्थं, पुच्छिंसु रायाऽऽगयकोउहल्लो ।

पणहे उराले असुए कयाई, स चावि आइक्खइ पत्थिवस्स ॥५०४८॥

जारिसग आयरक्खा, सक्कादीणं न तारिसो एसो ।

तुह राय ! दारपालो, तं पि य चक्कीण पडिरूवी ॥५०४९॥

समणाणं पडिरूवी, जं पुच्छसि राय ! तं कहमहं ति ।

निरतीयारा समणा, न तहाऽहं तेण पडिरूवी ॥५०५०॥

निज्जूढो मि नरीसर !, खेत्ते वि जईण अच्छउं न लभे ।

अतियारस्स विसोधिं, पकरेमि पमायमूलस्स ॥५०५१॥

कहणाऽऽउट्टण आगमणपुच्छणं दीवणा य कज्जस्स ।

वीसज्जियं ति य मए, हासुस्सलितो भणाति राया ॥५०५२॥

संघो न लभइ कज्जं, लद्धं कज्जं महाणुभाएणं ।

तुब्भं ति विसज्जेमिं, सो वि य संघो त्ति पूएति ॥५०५३॥

“अच्छउ महाणुभागो०” [“अभिहाण०” “पडिहाररूवी०” “तं पूयइत्ताण०” “जारिसग आयरक्खा०” “समणाणं०” “निज्जूढो मि०” “कहणाऽऽउट्टण०” “संघो न०”] सेसं कण्ठयम् । संघेण न लद्धं कज्जं लट्टं कज्जं परिहारिएणं महाणुभागेणं, राया पारिहारियं भणति—तुब्भच्चएणं मए एयं पुव्वग्गहो विसज्जियं ‘से वि^१ य संघो’ त्ति, सो पारिहारिओ रायं भणइ—तुमं चेव संघं खामेत्ता भणाहि, तुब्भं विसज्जितं मए ।

जंइ^२ भणियं ‘पडिसेवओ कारणे भइओ’ (गा० ५०३२) त्ति अस्य व्याख्या—

१. सो वि मुच । २. जं इमं इति भाव्यम् ? ।

अब्भत्थितो व रणणा, सयं व संघो विसज्जति तु तुट्ठो ।
 आदी मज्झावसाणे, स यावि दोसो धुओ होइ ॥५०५४॥
 एक्को य दोन्नि दोन्नि य, मासा चउवीस होंति छब्भागे ।
 देसं दोण्ह वि एयं, वहेज्ज मुंचेज्ज वा सव्वं ॥५०५५॥
 अट्टारस छत्तीसा, दिवसा छत्तीसमेव वरिसं च ।
 बावत्तरिं च दिवसा, दसभाग वहेज्ज बितिओ तु ॥५०५६॥
 पारंचीणं दोण्ह वि, जहन्नमुक्कोसयस्स कालस्स ।
 छब्भागं दसभागं, वहेज्ज सव्वं व झोसिज्जा ॥५०५७॥

“अब्भत्थितो०” [“एक्को य दोन्नि०” “अट्टारस छत्तीसा०” पारंचीण
 दोण्ह०”] गाहा । कयाइ सो राया भणेज्जा - ‘एत्ताहे मम कज्जं करेह’ । ‘किं’ ? ति भणइ -
 एयस्स मुयह । तस्स पुण पारंचियतवस्स आदि मज्झं अवसाणं वा होज्ज, ताहे से मुच्चइ । जइ
 से जहण्णियाए ठवणा छम्मासा उक्कोसिया वा । तीसे छब्भागो दसभागो वा अवस्स ओढव्वो ।
 जइ निबंधो करेइ राया ताहे तं पि मुच्चइ अप्पणो वा संघो आउट्टेसु एज्ज तस्स पुण अन्नमइया
 उवट्ठावणा गिहत्थलिं गं कारुण ।

[पारंचियपगयं समत्तं]

[अणवट्टुप्पपगयं]

[सुत्तं] तओ अणवट्टुप्पा पण्णत्ता, तं जहा—साहम्मियाणं तेण्णं करेमाणे, अन्नधम्मियाणं तेण्णं करेमाणे, हत्थादालं दलेमाणे ॥४-३॥

सुत्तं - तओ अणवट्टुप्पा पण्णत्ता तं जहा साहम्मियाणं तेण्णं करेमाणे जाव हत्थातालं दलेमाणे । संबंधो—

पच्छित्तमणंतरियं, हेट्ठा पारंचियस्स अणवट्टो ।

आयरियस्स विसोधी, भणिता इमगा उवज्झाते ॥५०५८॥

“पच्छित्त०” गाहा । कण्ठ्या । अणवठप्पो णाम तक्खणादेव न उवट्ठाविज्जइ, ण उवट्टुणाए अरिहो अणवट्टुप्पो ।

आसायण पडिसेवी, अणवट्टुप्पो वि होति दुविहो तु ।

एक्केक्को वि य दुविहो, सचरित्तो चेव अचरित्तो ॥५०५९॥

“आसादण०” गाहा । आसादणापडिसेवी दुविहो वि भणिओ सचरित्तो अचरित्तो य । अणवठप्पो वि दुविहो सचरित्तो अचरित्तो य । एस वा संबंधो । सो पुण केसु ठाणेसु अणवठप्पं पावेइ ?

तित्थयर पवयण सुते, आयरिए गणहरे महिड्डीए ।

एते आसादेते, पच्छित्ते मग्गणा होइ ॥५०६०॥

“तित्थगर०” गाहा । पूर्वव्याख्याता (गा० ४९७५) ।

पढमबित्तिएसु णवमं, सेसे एक्केक्क चउगुरू होंति ।

सव्वे आसादेतो, अणवट्टुप्पो उ सो होइ ॥५०६१॥

“पढम०” गाहा । तित्थगरे पवयणे य आसादंतस्स अणवठप्पं । सेसे सुयादिसु एक्केक्के चउगुरूगा । अह चत्तारि वि आसादेइ अणवठप्पं पावेइ । आसादणाअणवट्टुप्पो गओ ।

इदार्णि पडिसेवणाणवट्टुप्पो—

पडिसेवणअणवट्टो, तिविधो सो होइ आणुपुव्वीए ।

साहम्मि अण्णधम्मिय, हत्थादालं व दलमाणे ॥५०६२॥

“पडिसेवण०” गाहा । पडिसेवणाणवट्टो सो तिविहो—साहम्मियाणं तेण्णं करेमाणो,

अन्नधम्मियाणं तेण्णं करेमाणो, हत्थादालं दलमाणो । तत्थ साहम्मियतेण्णं ताव भण्णति—

साहम्मि तेण्ण उवधी, वावारण झामणा य पट्टवणा ।

सेहे आहारविधी, जा जहिं आरोवणा भणिता ॥५०६३॥ [नि०]

“साहम्मि०” दारगाधा । तत्थ पढमदारं ‘साहम्मियाण उवहि’त्ति साहम्मियाणं उवहितेणियं^१ करेति । तं पुण तेण्णं^२ को करेइ ? अत उच्यते—

उवहिस्स आसिआवण, सेहमसेधे य दिट्ठदिट्ठे य ।

सेहे मूलं भणितं, अणवट्टप्पो य पारंची ॥५०६४॥

“उवहिस्स आसिआवण०” गाहा । उवहितेणिय त्ति^३ वा उवधिआसियावणं ति एगट्ठं । सेहो असेहो वा करेइ । तं पुण करियं को करेइ ?^४ अस्य व्याख्या—

सेहो त्ति अगीयत्थो, जो वा गीतो अणिट्ठिसंपन्नो ।

उवहीपुण वत्थादी, सपरिग्गह एतरो तिविहो ॥५०६५॥

“सेहो त्ति अगीयत्थो०” गाहा । सो पुण उवही सपरिग्गहो वा होज्ज इतरो वा अपरिग्गहं इत्यर्थः । तिविहो जहण्णो मज्झिमो उक्कोसो । तस्स इमं पच्छित्तं—

अंतो बहिं निवेशण, वाडग गामुज्जाण सीमत्तिककंते ।

मास चउ छच्च लहु गुरु, छेदो मूलं तह दुगं च ॥५०६६॥

“अंतो बहिं^५०” गाहा । अंतो वसहीए उवहितेण्णं करेइ सेहो अदिट्ठं मासलहुं । बहिं वसहीए मासगुरुं, निवेशणस्स अंतो मासगुरुं, बहिं ४ :: (चतुर्लघु), वाडगस्संतो^६ ४ :: (चतुर्लघु), बहिं ४ । (चतुर्गुरु), गामस्संतो द्व ४ :: । (चतुर्गुरु), बहिं ६ (षड्लघु) उज्जाणस्संतो ६ (षड्लघु), बहिं ६ :: । (षड्गुरु), सीमाए अंतो ६ :: । (षड्गुरु), बहिं छेदो ।

एवं ता अदिट्ठे, दिट्ठे पढमं पदं परिहवेत्ता ।

ते चेव असेहे वी, अदिट्ठ दिट्ठे पुणो एक्कं ॥५०६७॥

“एवं ता अदिट्ठे०” गाहा । एवं ताव अदिट्ठे सेहस्स गयं । दिट्ठे मासगुरुगातो आढत्तं मूले ठाइ । उवज्जायस्स अदिट्ठे जहा सेहस्स दिट्ठे । तस्सेव दिट्ठे चउलहुयाओ आढत्तं अणवट्ठे

१. उवहियं न । अ ड इ । २. केणियं अ इ । केसियं ड । ३. उवहितेणियं इति भाव्यम् ? ।
४. तं करेइ नास्ति अ इ । ५. बहिं मुच । ६. वागडस्संतो अ ड इ ।

ठाइ । एवं आयरियस्स वि अदिट्ठे, दिट्ठे आयरियस्स चउगुरुगाओ आढत्तं पारंचिए ठाइ । साहम्मियतेण्णं उवहि त्ति दारं गतं ।

इदानीं वावारण त्ति दारं ।

वावारिय आणेहा, बार्हिं घेत्तूण उवहि गिण्हंति ।

लहुगो अदिंति लहुगा, अणवट्टुप्पो व आदेसा ॥५०६८॥

दट्टु निमंतण लुद्धोऽणापुच्छा तत्थ गंतु णं भणति ।

झामिय उवधी अह तेहिं पेसितो गहित गातो य ॥५०६९॥

लहुगा अणुगगहम्मि, गुरुगा अप्पत्तियम्मि कायव्वा ।

मूलं च तेणसहे, वोच्छेद पसज्जणा सेसे ॥५०७०॥

“वावारिय०” [“दट्टु निमंतण०” “लहुगा अणुगगहम्मि०”] गाहा । वावारिया नाम आयरिएणं साधुणो पेसिता उवधि उप्पाएत्ता आणेह । तेहिं गंतुं विरूवरूवो उवधी लद्धो । ताहे ते अपत्ता चेव आयरियसगासं अत्तट्ठेति – इमं तव इमं मम ०। मासलहुं । आगया न देति आयरियस्स :: (चतुर्लघु) । सुत्तादेसो त्ति काउं अणवट्टो । वावारण त्ति गतं । इयाणिं झामण त्ति दारं । सा झामणा दुविहा—संता असंता य । तत्थ असंता ताव भणति—

आयरिओ केणइ दाणसड्ढादिणा विरूवरूवेहिं वत्थेहि निमंतितो । आयरिएण य पडिसेहिओ^१ । एगो साहू ताणि विरूवरूवाणि वत्थाणि दट्टुं लोभं गओ । ताहे सो अन्नाणपदोसेणं आयरियं आपुच्छित्ता^२ तत्थ गंतुं भणति—अम्हं उवही दड्डो । ताहे अहं आयरिएहिं तुब्भं सगासं वत्थट्ठाए पेसिओ । दिण्णो गयम्मि अण्णे साधुणो आगता । सड्ढेण भणितं—तुब्भं उवधी दड्डो । अमुगो साधू पेसविओ । तस्स दिण्णे जइ न पज्जत्तं तो पुणो देमि । तेहिं भणितं—न दड्डो उवधी न वा पयट्टेमो किंचि । तस्स सावगस्स जइ विचित्तं भवति – अणुगगहो मे, जह वि तव वि साहू गिण्हंतु तो वि ह्व ४ :: (चतुर्लघु) । अध अपत्तियं करेति ण्ह ४ :: । (चतुर्गुरु) जं च तं दव्वं अण्ण^३दव्वाणं वोच्छेदं काहिति तण्णिप्फण्णं । एतं असंतझामणाए ।

इदानीं संतझामणाए—

सुव्वत्त झामिओवधि, पेसण गहिते य अंतरा लुद्धो ।

लहुगो अदेत्ते गुरुगा, अणवट्टुप्पो व आदेसा ॥५०७१॥

“सुव्वत्त०” गाहा । झामिते उवहिम्मि आयरिएणं भणिया – जेण निमंतिया तस्स

१. ण पडिसेविओ ड । २. अणापुच्छित्ता इति भाव्यम् मलवृ । ३. अंत अ ड इ ।

सगासातो अण्णओ वा उवहिं मग्गित्ता आणेह । जहा वावरणादारे । झावण त्ति गतं ।

इदाणिं पत्थवणादारं ।

उक्कोस सनिज्जोगो, पडिग्गहो अंतरा गहण लुद्धो ।

लहुगा अदेत्ते गुरुगा, अणवट्टप्पो व आदेसा ॥५०७२॥

“उक्कोस०” गाहा । केणइ आयरिएणं साहुस्स हत्थे अण्णस्स^१ आयरियस्स पडिग्गहो पेसिओ, ‘उक्कोस’ त्ति उक्कोसो उवही एसो, अवि य वट्ठं समचउरंसं वण्णडुं {व}सह निज्जोगेणं पत्ताबंधादिणा, सो तं अंतरा अत्तट्ठेति :: (चतुर्लघु), तत्थ गतो न देति :: । (चतुर्गुरु), सुत्तादेसेण वा अणवट्ठो । पट्टवण त्ति गयं ।

इदाणीं सेहं [त्ति] दारं—

पव्वावणिज्जा बाहिं, ठवेत्तु भिक्खस्स अतिगते संते ।

सेहस्स आसिआवण, अभिधारेंते व पावयणी ॥५०७३॥

“पव्वावणिज्ज०” गाहा । एक्को सेहं घेत्तुं वच्चइ । न ताव पव्वावेइ अंतरा तं सेहं ठवेत्ता भिक्खट्ठाए पविट्ठो । अह अन्नो साधु—

सण्णाइगतो अब्धाणितो व वंदणग पुच्छ सेहो मि ।

सो कत्थ मज्झकज्जे, छातपिवासस्स वा अडति ॥५०७४॥

“सण्णाइ०” गाहा । कण्ठ्या । तेणं सो सेहो भण्णति—

मज्झमिणमण्णपाणं, उवजीवणुक्कंपणाय सुद्धो उ ।

पुट्टमपुट्टे कहणा, एमेव य इहरहा दोसो ॥५०७५॥

भत्ते पण्णवण निगूहणा य वावार झंपणा चेव ।

पत्थवण सयंहरणे, सेहे अब्बत्त वत्ते य ॥५०७६॥

गुरुओ चउलहु चउगुरु, छल्लहु छगुरुगमेव छेदो य ।

भिक्खुगणाऽऽयरियाणं, मूलं अणवट्ट पारंची ॥५०७७॥

“मज्झमिण०” [“भत्ते पण्णवण०” “गुरुओ चउलहु०”] गाहा । कण्ठ्या । तं पुण अणुक्कंपाए विप्परिणमणाहेतुं वा धम्मं से कहेइ । एएहिं चेव कारणेहिं अणुक्कंपाए सुद्धो,

विप्परिणामणाए भण्णिहिति पच्छित्तं । धम्मकधाए आउट्टो भणइ—तव चेव सगासे पव्वयामि । नवरं न तरामि पुरओ ठाउं जेण आणिओमि तो निरूवेहि । मे^१ वावारेति, अमुकत्थ निलुक्काहि, तत्थ ठवित्ता झंपेइ ओहाडेइ य । आवरयतीत्यर्थः पत्थवणं^२ अन्नेहिं^३ हत्थे पेसेइ भणइ वा - अमुगत्थ वच्च, अहं पि तत्थेव एहामि । अप्पणा चेव हरति । एते छप्पदा भणितं । पण्णवण धम्मकहाए विरूवणाए वावारणा झंपणा पत्थवणा सयं हरणं । एसिं जहासंखं इमं पच्छित्तं—०। मासगुरु, ४ चतुर्लघु, ४ चतुर्गुरु, ६ षड्लघु, ६ षड्गुरु, छेदो य । एतं अव्वत्तस्स सेहस्स जस्स मंसू न उट्टियं । वत्तस्स चउलहुगादी जाव मूलं । एवं भिक्खुस्स उवज्झायस्स चउगुरुयादी अणवट्टुंतं । आयरियस्स छल्लहुयादी पारंचियंतं अभिधारेंति ।

अभिधारंत वयंतो, पुट्टो वच्चामऽहं अमुगमूलं ।

पण्णवण भत्तदाणे, तहेव सेसा पदा णत्थि ॥५०७८॥

“अभिधारंत०” गाहा । एगो पव्वज्जाभिमुहो अमुगस्स आयरियस्स सगासे पव्वयामि त्ति संपट्टिओ । सो वच्चंतो अण्णेण साहुणा दिट्ठो । वंदिए पुच्छिए भणइ—अमुग सगासं पट्टिओमि । तहेव भत्तधम्मकहाहिं विप्परिणामणा । नवरं निगूवणा वावारणा झंपणा य नत्थि । सेसं तहेव ।

आणादऽणंतसंसारियत्त बोहीय दुल्लभत्तं च ।

साहम्मियतेण्णम्मि, पमत्तछलणाऽधिकरणं च ॥५०७९॥

एमेव य इत्थीए, अभिधारेंतीएँ तह वयंतीए ।

वत्तऽव्वत्ताएँ गमो, जहेव पुरिसस्स नायव्वो ॥५०८०॥

“आणा०” [“एमेव य०”] गाहाद्वयम् । “वयंतीए”त्ति ससहायाए । पावयणि त्ति—

एवं तु सो अवधितो, जाधे जातो सयं तु पावयणी ।

निक्कारणे य गहितो, वच्चति ताहे पुरिल्लणं ॥५०८१॥

“एवं तु सो०” गाहा । कण्ठ्या ।

अण्णस्स व असतीए, गुरुम्मि अब्भुज्जएगतरजुत्ते ।

धारेति तमेव गणं, जो य हडो कारणज्जाते ॥५०८२॥

“अण्णस्स व०” गाहा । जेण [णिक्कारणे] हडो तम्मि अब्भुज्जयमरणं पडिवण्णे अब्भुज्जयविहारं वा पडिवण्णे जइ अन्नो नत्थि सीसो निप्फण्णो, ताहे तमेव गणं धरेइ जाव तत्थ को वि णिप्फण्णो भवइ । ‘जो य हडो कारणज्जाए’ त्ति —

नाऊण य वोच्छेदं, पुव्वगते कालियाणुजोगे च ।

अज्जाकारणजाते, कप्पति सेहावहारो तु ॥५०८३॥

“नाऊण०” गाहा । कोइ बहुस्सुओ आयरियो । तस्स जाणि सुत्तत्थाणि ताणि अण्णत्थ नत्थि । ताहे सो मा सुत्तत्थाणि वोच्छिज्जंति त्ति काउं तं च संपट्टिअं गहणधारणासमत्थं जाणित्ता ताहे भत्त-दाण-धम्म-कहादीहिं विपरिणामेत्ता झंपणादीणि करेत्तो विसुद्धो । एस कारणे हडो ।

कारणजात अवहितो, गणं धरेत्तो तु अवहरंतस्स ।

जाहेगो निप्फण्णो, पच्छ से अप्पणो इच्छ ॥५०८४॥

“कारणजात०” गाहा । सेहि त्ति गयं ।

इदानीं आहारविहि त्ति दारं ।

ठवणाघरम्मि लहुगो, मादी गुरुगो अणुगगहे लहुगा ।

अप्पत्तियम्मि गुरुगा, वोच्छेद पसज्जणा सेसे ॥५०८५॥

“ठवणा०” गाहा । दाणसङ्घादीणि ठवणाकुलादीणि, ताणि आयरिर्एहिं जो असंदिट्ठो अणुण्णातो वा पविसइ, तस्स ० मासलहुं । एक्को असंदिट्ठो पविसिउं इमं भणइ पुच्छिओ वा अपुच्छिओ वा -

अज्ज अहं संदिट्ठो, पुट्ठोऽपुट्ठो व साहती एवं ।

पाहुणगगिलाणद्धा, तं च पलोट्टेति तो बितियं ॥५०८६॥

“अज्ज अहं०” पुव्वद्धं । इमं च माइट्ठाणं करेमाणो भणइ जइ पुव्वतरं संदिट्ठं, संघाडओ पविट्ठो । सट्ठेहिं तं भणितं होज्जा-संदिट्ठसंघाडयस्स दिण्णं ति, ताहे भणइ—“पाहुणगस्स०” पच्छद्धं । एवं मायाए भणंतस्स मासगुरुं, ते सट्ठा तं जाणित्ता अणुगगहो त्ति मण्णंति ह्व ४ (चतुर्लघु), अप्पत्तियं करेति ह्व ४। (चतुर्गुरु) । जं च तद्व्वादिवोच्छेदं कार्हिति । अह तेसु विप्परिणएसु आयरियाईणं अलब्भमाणे सुद्धं सुद्धेणं । इमं पच्छित्तं—

आयरिगिलाण गुरुगा, लहुगा य हवंति खमगपाहुणाए ।

गुरुगो य बालवुट्ठे, सेसे सव्वेसु मासलहुं ॥५०८७॥

“आयरिय०” गाहा । आयरियस्स गिलाणस्स य अदेमाणेसु ह्वा ४। (चतुर्गुरु), खमगपाहुणगाणं ह्वा ४ (चतुर्लघु), बाल-वुड्डाणं अलब्भमाणे ०। मासगुरुं, सेसाणं एय वइरित्ताणं अलब्भमाणे मासलहं । साहम्मियतेणं गयं ।

इदानीं अण्णधम्मिगाणि—

अण्णधम्मिया वि दुविहा, लिंगपविट्ठा तथा गिहत्था य ।
तेसिं तेणं तिविहं, आहारे उवधि सच्चित्ते ॥५०८८॥

“अण्णधम्मिगा^१०” गाहा । कण्ठ्या ।

भिक्खूण संखडीए, विकरणरूवेण भुंजती लुद्धो ।
आभोगण उद्धंसण, पवयणहीला दुरप्प ती ॥५०८९॥
गिहवासे वि वरागा, धुवं खु एते अदिट्ठकल्लाणा ।
गलतो णवरि ण वलितो, एएसिं सत्थुणा चेव ॥५०९०॥

“भिक्खूण०” [“गिहवासे वि०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् । विकरणं = लिंगविवेगो ।
आहारे त्ति गयं ।

इदानीं उवधि त्ति—

उवस्सएँ उवहि ठवेतुं, गतम्मि भिच्छुम्मि गिणहती लहुगा ।
गेणहण कड्डुण ववहार पच्छकड्डुडुह णिव्विसए ॥५०९१॥

“उवस्सएँ०” गाहात्रयं (?) कण्ठ्यम् ।

इदानीं सचित्ते । अस्य व्याख्या—

सच्चित्ते खुड्डादी, चउरो गुरुगा य दोस आणादी ।
गेणहण कड्डुण ववहार, पच्छकड्डुडुह निव्विसए ॥५०९२॥
गेणहणे गुरुगा छम्मासकड्डुणे छेओँ होइ ववहारे ।
पच्छकड्डुम्मि मूलं, उड्डुहण विरंगणे नवमं ॥५०९३॥
उदावण निव्विसए, एगमणेगे पदोस पारंची ।
अणवट्टुप्पो दोसु य, दोसु उ पारंचितो होइ ॥५०९४॥

खुडुं व खुडुयं वा, णेति अवत्तं अपुच्छियं तेणे ।

वत्तम्मि णत्थि पुच्छा, खेत्तं थामं च णारुणं ॥५०९५॥

“सच्चित्ते खुडुइ०” [“गेणहणे गुरुगा०” “उद्दावण निव्विसए०” “खुडुं व खुडुयं०”] गाहाद्वयं^१ कण्ठ्यम् ।

एमेव होति तिण्णं, तिविहं गारत्थियाण जं वुत्तं ।

गहणादिगा य दोसा, सविसेसतरा भवे तेसु ॥५०९६॥

“एमेव०” गाहा^२ । कण्ठ्या^३ ।

तत्थ आहारे इमं—

आहारे पिट्ठाती, तंतू खुडुदि जं भणित पुव्वं ।

पिट्ठुडिय कब्बट्ठी, संछुभण पडिग्गहे कुसला ॥५०९७॥

“आहारे०” गाहा । चेल्लियाओ समुदाणेंतीओ एक्कं घरं अणुपविट्ठाओ । तत्थ पिट्ठं विरल्लियं । तओ एगाए खुडुयाए पिट्ठं उंडी घेतुं पडिग्गहे छूढा । अविरइयाए य दिट्ठा, ताए भणिता-एत्थेव ठवेहि, एयं पिट्ठं दिताए कुसलत्तणेणं अण्णाए संघाडीए अंतरेणं छूढा । कप्पट्ठि त्ति चेल्लिया ।

इदाणि उवहीखुडुडीओ हिंडंतीओ तंतुणि सिव्वि आसियादेंति णंतगं वा संछुभणाए ।

इदाणि सच्चित्तं ।

नीएहि उ अविदिन्नं, अप्पत्तवयं पुमं न दिक्खति ।

अपरिग्गहो उ कप्पति, विजढो जो सेसदोसेहिं ॥५०९८॥

अपरिग्गहा उ नारी, ण भवति तो सा ण कप्पति अदिण्णा ।

सा वि य हु काय कप्पति, जह पउमा खुडुमाता वा ॥५०९९॥

“नीएहिं उ०” [“अपरिग्गहा उ०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् । जहा पउमावतीदेवी पव्वाविया । ‘खुडुमाय’ त्ति जोगसंगहेसु (आ० नि० गा० १२८८-९०) खुडुगमाता जसभद्दा नामेणं पुंडरीयरण्णो भारिया जहा पव्वाविता ।

बिइयपदं आहारे, अब्धाणे हंसमादिणो उवही ।

उवउज्जिरुण पुव्वि, होहिंति जुगप्पहाण त्ति ॥५१००॥

“बिइयपदं०” गाहा ।

असिवं ओम विहं वा, पविसितुकामा ततो व उत्तिण्णा ।

थलिं लिंगि अन्नतित्थिग, जातितु अदिण्णे गिण्हंति ॥५१०१॥

“असिवं०” गाहा । पढमं देउलियाणं घेप्पति, सव्वसामण्णं ति काउं । एवमादि सेसं कण्ठयम् ।

नातूण य वोच्छेदं, पुव्वगते कालिताणुतोगे य ।

गिहि अण्णतित्थियं वा, हरिज्ज एतेहि हेतूहिं ॥५१०२॥

“नातूण०” गाहा । अण्णहम्मियातेण्णं गयं ।

इदारिणं हत्थादालं दलमाणे । हत्थताले दारगाहा—

हत्थाताले हत्थालंबे, अत्थादाणे य होति बोधव्वे ।

एतेसिं णाणत्तं, वोच्छमि अहाणुपुव्वीए ॥५१०३॥

“हत्थाताले०” गाहा । तत्थ हत्थेण तालं हत्थतालं । एत्थ दुविहो दंडो—लोइओ लोउत्तरो य ।

उगिण्णम्मि य गुरुगो, दंडो पडियम्मि होति भयणा उ ।

एवं खु लोतियाणं, लोउत्तरियाण वोच्छमि ॥५१०४॥

“उगिण्णम्मि य०” गाहा । उगिण्णे पुरिसवह दंडो कर्हिं वि आसीइसहस्सं, एवमादि पडिते जइ न मरइ तत्थ विसए वि अन्नो अन्नो मए पुरिम(स)वज्झा दंडो । एस लोइओ । लोउत्तरिओ इमो दंडो—

हत्थेण व पादेण व, अणवट्टुप्पो उ होति उगिण्णे ।

पडितम्मि होति भयणा, उद्ववणे होति चरिमपदं ॥५१०५॥

“हत्थेण व०” गाहा । कण्ठ्या । पहारे पडिए जति न उद्दातिओ अणवट्टो चेव । अह उद्दाइ चरिमं । इमं बिइयपदं ।

आयरिय विणयगाहण, कारणजाते व बोधिकादीसु ।

करणं वा पडिमाए, तत्थ तु भेदो पसमणं च ॥५१०६॥ [नि०]

“आयरिय०” दारगाहा । तत्थायरियविनयगाहणे इमं वक्खाणं ।

विणयस्स उ गाहणया, कण्णामोडखडुगाचवेडाहिं ।
 सावेक्ख हत्थतालं, दलाति मम्माणि फेडितो ॥५१०७॥
 कामं परपरितावो, असातहेतू जिणेहिं पण्णत्तो ।
 आतपरहितकरो पुण, इच्छिज्जइ दुस्सले स खलु ॥५१०८॥
 सिप्पंणेउणियट्ठा, घाते वि सहंति लोतिया गुरुणो ।
 ण य मधुरणिच्छया ते, ण होंति एसेविहं उवमा ॥५१०९॥
 संविग्गो मद्दविओ, अमुई अणुयत्तओ विसेसन्नु ।
 उज्जुत्तमपरितंतो, इच्छियमत्थं लहति साहू ॥५११०॥

“विणयस्स०” [“कामं परपरितावो०” “सिप्पंणेउणियट्ठा०” संविग्गो मद्दविओ०”] गाहात्रयं कण्ठ्यम् । ‘कारणजाए व बोहियादीसु’ त्ति—

बोहिकतेणभयादिसु, गणस्स गणिणो व अच्चए पत्ते ।
 इच्छंति हत्थतालं, कालातिचरं व सज्जं वा ॥५१११॥

“बोहिक०” गाहा । कण्ठ्या । हत्थातालो गओ । हत्थालंबे त्ति अस्य व्याख्या—

असिवे पुरोवरोधे, एमादीवइससेसु अभिभूता ।
 संजातपच्चया खलु, अण्णेसु य एवमादीसु ॥५११२॥

“असिवे०” गाहा । असिवेणं लोगो मरति । परबलेण वा नगरं अवरुद्धं । तत्थ लोगस्स बाहिरिल्लेहिं कंडेहिं कडगमद्दो कीरइ । छुहाए वा मरेंति, अन्नक्खए गलगंडादीहिं वा रोगेसु दिणे दिणे बहुजणो मरइ । एएण वइघसेण अभिभूयाते पौरजनाः संजातप्रत्ययाः समस्तो समत्तोयातो प्रत्ययो येषां ते संजातप्रत्ययाः^१ । योऽत्र पुरे आचार्यो बहुश्रुतः गुणवान् तपस्वी । एष शक्तः वैघसं संनिरोद्धुं, नान्यस्तु कश्चित् । ताहे ते पौरजनपदाः तमायरियं त्रायस्वेति शरणमुपगताः पंजलियडाः पादपतिता चिट्ठंति । ताहे सो आयरियो—

मरणभएणऽभिभूते, ते णातुं देवतं वुवासंते ।
 पडिमं काउं मज्झे, चिट्ठति मंते परिजवेतो ॥५११३॥

“मरणभएणं०” गाहा । कण्ठ्या । ताहे सो आयरिओ अणुकंपट्टाए उच्चरियं च अचएमाणो पडिमं करेत्ता, विज्जाए पडिजवेतो मज्झे विंधइ । ताहे सा देवया नट्टा, पसमियं

१. समिति सम्यग् जातः प्रत्ययो येषां ते । मलवृ ।

उवद्वं । सो जाहे अब्भुट्टेइ ताहे न उवट्टाविज्जइ, किंचि कालं वा महिज्जइ गच्छे चेव वसंतो । हत्थालंबो गओ । इदाणिं हत्थादाणे त्ति—

अणुकंपणा णिमित्ते, जायणा पडिसेहणा सउणिमेव ।

दायण पुच्छ य तथा, सारण उब्भावण विणासे ॥५११४॥ [नि०]

“अणुकंपणा०” गाहा । अस्य व्याख्या—

उज्जेणी ओसण्णं, दो वणिया पुच्छयं ववहरंति ।

भोगाभिलास भच्चय, मुंचंति न रूवए सउणी ॥५११५॥

चंगोड णउलदायण, बितितेणं जत्तिए तहिं एक्को ।

अण्णम्मि हायणम्मि य, गिण्हामो किं ति पुच्छंति ॥५११६॥

तणकट्टुनेहधण्णे, गिण्हह कप्पासदूसगुलमादी ।

अंतो बहिं च ठवणा, अग्गी सउणी न य निमित्तं ॥५११७॥

“उज्जेणी ओसण्णं०” [“चंगो णउलदायण०” “तणकट्टुनेह०”] गाहात्रयम् ।

उज्जेणीए एगो ओसन्नायरिओ नेमित्तिओ । तस्स य दुन्नि मित्ता वाणियगा । ते तं आपुच्छिरुण ववहरंति—किं भंडं गिण्हामो मुयामो वा ? एवं ते इस्सरीभूया । तस्स य आयरियस्स भागिणेज्जो भोगाभिलासी आगम्म तं आयरियं रूवए मग्गइ । ताहे आयरियेणं खुड्डुएण समं तेसिं दोण्हं पि मित्ताणं सगासं पेसवितो—रूवगसहस्सं देहिं । तेण गंतुं आयरियवयणेणं एक्को मग्गिओ समाणो भणइ—किं मम सउणी रूवए हगति ? नत्थि मम एत्तियं । वीसइमेत्तो देमिं । तेहिं नेच्छियं, तेहिं आयरियस्स य निवेइयं । ताहे आयरिएणं बितियमित्तस्स सगासं पेसविओ, मग्गिओ य आयरियवयणेणं तेणं चंगोडए काउं बहू णवुलया दंसिया - एत्तो जावतिएहिं भे रूवएहिं इच्छा तावतिए गिण्हह । तेहिं आगंतुं आयरियस्स उवणीओ नउलगो । ताहे भाइणिज्जस्स^१ दिन्नो । बितियवरिसे ते वणियगा दो वि आयरियं पुच्छंति—एसमं वरिसे केरिसं भंडं गेण्हामो ? आयरिएहिं सउणिवाइत्तो^२ भणिओ—‘जत्तियं ते घरसारं तेण कप्पास-घय-गुले घेतुं अंतोघरे संगोवेह । बिइओ भणिओ—तुमं सुबहूणि तण-कट्टु-वंसे धण्णं च घेतुं बहिं घरस्स निरगोयठाणे संगोवाहि । तदा य अणवुट्टी जाया, अह अग्गी उट्टिओ, सव्वं नगरं दडुं । सउणीयाइत्तस्स सव्वं कप्पासादि दडुं, बिइयस्स न दडुं । ताहे तं तण-कट्टु धण्णं च सुमहग्घं विक्कियं । अणेगाणं सयसहस्साणं आभागी जातो । ततो सउणियाइत्तेण आयरिओ भणिओ - किह ते निमित्तं

विसंवदियं ? आयरिणं भणियं—किं मम निमित्तं सउणीया हगइ ? तओ पायपडिणं खामिओ । पुणो उब्भाविओ ।

एयारिसो उ पुरिसो, अणवट्टप्पो उ सो सदेसम्मि ।

णेतूण अण्णदेसं, चिट्टउवट्टावणा तस्स ॥५११८॥

“एयारिसो उ०” गाहा । पुणो जइ अब्भुट्टेइ तो सदेसे न उवट्टाविज्जइ । एयं भावलिंगं । दव्वलिंगं अत्थि चेव तस्स अण्णदेसे उवट्टविज्जइ । किं कारणं—

पुव्वब्भासा भासेज्ज किंचि गोख सिणेह भयतो वा ।

न सहइ परीसहं पि य, णाणे कंडुं व कच्छुल्लो ॥५११९॥

“पुव्वब्भासा०” गाहा । कण्ठ्या । पूर्वोक्तं यत् पुनरुच्यते तत् कारणार्थम् ।

तइयस्स दोन्नि मोत्तुं, दव्वे भावे य सेस भयणा उ ।

पडिसिद्ध लिंगकरणं, कारणे अण्णत्थ तत्थेव ॥५१२०॥ [नि०]

“तइयस्स०” गाहा । अस्य व्याख्या गाहाद्वयम् ।

हत्थातालो ततितो, तस्स उ दो आदिमे पदे मोत्तुं ।

अत्थादाणे लिंगं, न दिति तत्थेव विसयम्मि ॥५१२१॥

गिहिलिंगस्स उ दोण्णि वि, ओसन्ने न दिति भावलिंगं तु ।

दिज्जंति दो वि लिंगा, उवट्टिए उत्तिमट्टस्स ॥५१२२॥

[“हत्थातालो०” “गिहिलिंगस्स उ०”] गाहा ।

तइओ नाम अत्थादाणो । सो गिहिलिंगी उस्सन्नलिंगी वा होज्ज, तस्स गिहिकस्स अब्भुट्टियमाणस्स तम्मि चेव देसे दव्वलिंगं भावलिंगं च दो वि ण दिज्जंति । जो पुण उस्सन्नो तस्स दव्वलिंगं अत्थि चेव, भावलिंगं दिज्जइ वा ण वा । एसा भयणा । जइ उत्तिमट्टं पडिवज्जिउकामो अब्भुट्टेइ ताहे दिज्जइ तम्मि चेव देसे । अह उत्तिमट्टं न पडिवज्जति तो न दिज्जइ । एवं गिहिलिंगस्स वि दो वि लिंगाणि । एयं कारणं । अहवा इमं कारणं ।

ओमाऽसिवमादीहि व, तप्पिस्सति तेण तस्स तत्थेव ।

न य असहातो मुच्चति, पुट्टो य भणिज्ज वीसरियं ॥५१२३॥

“ओमा०” गाहापुव्वद्धं । एएहिं कारणेहिं दोण्ह वि लिंगाणि दिज्जेज्ज । तत्रेयं यतना—

“असहातो”^१ पच्छद्धं । भयण त्ति वर्तते । इयमपि भयना ।

साहम्मियऽन्धम्मियतेण्णेषु उ तत्थ होतिमा भयणा ।
लहुगो लहुगा गुरुगा, अणवटुप्पो व आएसा ॥५१२४॥
अहवा अणुबज्झातो, एएसु पदेसु पावती तिविहं ।
तेसुं चेव पदेसुं, गणिआयरियाण नवमं तु ॥५१२५॥

“साहम्मिय०” [“अहवा०”] गाहा । साहम्मियतेणियं अण्णधम्मियतेणियं वा करेमाणस्स मासलहुं, अहव चउलहुगा, चउगुरुगा वा । एयं तिविहं आदेसेण वा अणवटुप्पो । अत्राह चोयग—सूत्रेण अणवट्टो भणिओ, अत्थओ भयणाए तिविहं पच्छत्तं भणियं । ननु विरोधः, अत्रोच्यते—“चोयग०”^२ गाहा । कण्ठ्या । किंचितार्हतानामेकान्तेनोक्तं कहं^३ ?

तुल्लम्मि वि अवराहे, तुल्लमतुल्लं व दिज्जए दोण्हं ।
पारंचिके वि नवमं, गणिस्स गुरुणो उ तं चेव ॥५१२६॥

“तुल्लम्मि वि०” गाहा । तत्र तुल्ल्योऽवराहो नाम सरिसं । दोहि विसेसियं । तत्थ उवज्झायस्स नवमं । आयरियस्स पारंचियं । एवं तुल्ले तुल्लमेव दिन्नं पच्छत्तं । तुल्ले वि अवराहे सतुल्लं दिज्जेज्ज, जहा उवज्झाएण पारंचियत्तं सेवियं अणवठप्पं दिज्जइ, आयरिएण अणवटुं सेवियं पारंचियं दिज्जइ । एवं तुल्ले सेविए तुल्लं वा दिज्जेज्ज अतुल्लं वा ।

अहवा अभिक्खसेवी, अणुवरमं पावई गणी नवमं ।
पावंति मूलमेव उ, अभिक्खपडिसेविणो सेसा ॥५१२७॥

“अहवा अभिक्ख०” गाहा । पुणो पुणो सेवेमाणो उवज्झाओ नवमं पावति । सेसा जे उवज्झायत्तं न पत्ता न वा आयरियत्तं । एए अभिक्खपडिसेवणाए नवमं पावंति = मूलं पावंति ।

अत्थादाणो ततिओ, अणवट्टो खेत्तओ समक्खाओ ।
गच्छे चेव वसंता, णिज्जूहिज्जंति सेसा उ ॥५१२८॥

“अत्थादाणो०” गाहा । ‘सेस’ त्ति हत्थाताल-हत्थालंबा । सो पुण केरिसगुणा खेत्तातो निज्जूहिज्जति ? -

१. न य असहातो मु । २. एषा गाथा मुच न दृश्यते प्रतावपि च नास्ति । ३. किञ्चिन्नार्हन्तो एकान्तेनोक्तः अ० । अत्र कश्चित् पाठः परिभ्रष्टः प्रतिभासते । मलवृतौ पुनः एवं दृश्यते—अत्र परः प्राह - ननु सूत्रे सामान्येनानवस्थाप्य एव भणितः न पुनर्लघुमासादिकं त्रिविधं प्रायश्चित्तम्, तत् कथमिदमर्थेनाभिधीयते ? उच्यते - अर्हतानामेकान्तवादः क्वापि न भवति । तथा च आह -

संघयणविरियआगमसुत्तथधीय जो समग्गो तु ।
 तवसी निग्गहजुत्तो, पवयणसारे अभिगयत्थो ॥५१२९॥
 तिलतुसतिभागमेत्तो, वि जस्स असुभो न विज्जती भावो ।
 निज्जूहणाएँ अरिहो, सेसे निज्जूहणा नत्थि ॥५१३०॥
 एयगुणसंपउत्तो, अणवट्ठप्पो य होति नायव्वो ।
 एयगुणविप्पमुक्के, तारिसयम्मी भवे मूलं ॥५१३१॥
 आसायणा जहण्णो, छम्मासुक्कोस बारस उ मासा ।
 वासं बारस वासे, पडिसेवओँ कारणे भइओ ॥५१३२॥
 इत्तिरियं निक्खेवं, काउं चऽन्नं गणं गमित्ताणं ।
 दव्वादि सुहे वियडण, निरुवस्सग्गट्ठ उस्सग्गो ॥५१३३॥
 अप्पच्चय निब्भयया, आणाभंगो अजंतणा सगणे ।
 परगणोँ न होंति एते, आणाथिरया भयं चेव ॥५१३४॥

“संघयण०” [“तिलतुसतिभागमेत्तो०” “एयगुणसंपउत्तो०” “आसायणा०”
 “इत्तिरियं निक्खेवं०” “अप्पच्चय निब्भयया०”] गाहा । पुव्वुत्ताओ दव्वादिसु पसत्थेसु
 गाहाद्वयं^१ तहेव पडिवज्जति वीउसग्गो चेव आलोवण दीवणा ।

सेहादी वंदंतो, पग्गहिय महातवो जिणो चेव ।
 विहरति बारसवासे, अणवट्ठप्पो गणे चेव ॥५१३५॥
 अणवट्ठं वहमाणो, वंदति सो सेहमादिणो सव्वे ।
 संवासो से कप्पति, सेसा तु पया न कप्पंति ॥५१३६॥
 आलावण पडिपुच्छण, परियट्ठुट्ठाण वंदणग मत्ते ।
 पडिलेहण संघाडग, भत्तदाण संभुंजणा चेव ॥५१३७॥

“सेहादी०” [“अणवट्ठं वहमाणो०” “आलावण पडि०”] गाहाओ तिण्णि । सो
 सेहादिओ वंदइ तह वि न पडिवंदिज्जइ । नो विग्घ(?)पणामं दिज्जइ ।

॥ अणवट्ठप्पपगयं समत्तं ॥

[पव्वावणाइपगयं]

[सुत्तं] तओ नो कप्पंति पव्वावित्तए, तं जहा—पंडए कीवे वाईए^१ ॥४-

४॥

संबंधः—

न ठविज्जई वएसुं, सज्जं एतेण होति अणवट्ठो ।

दुविधम्मि वि न ठविज्जति, लिंगे अयमन्न जोगो उ ॥५१३८॥

“न ठविज्जइ०” गाहा । कण्ठ्या ।

वीसं तु अपव्वज्जा, निज्जुत्तीए उ वन्निया पुव्वि ।

इह पुण तिहिं अधिकारो, पंडे कीवे य वाईया ॥५१३९॥ [नि०]

“वीसं तु०” गाहा । निज्जुत्ती पंचकप्पो—

गीयत्थे पव्वावण, गीयत्थे अपुच्छिऊण चउगुरुगा ।

तम्हा गीयत्थस्स उ, कप्पति पव्वावणा पुच्छ ॥५१४०॥

सयमेव कोति साहति, मित्तेहिं व पुच्छितो उवाएणं ।

अधवा वि लक्खणेहिं, इमेहिं नाउं परिहरेज्जा ॥५१४१॥

“गीयत्थे०” [“सयमेव कोति०”] गाहा । अगीतत्थस्स न कप्पति पव्वावेउं, जइ पव्वावेइ :: । ४ (चतुर्गुरु) । गीयत्थो वि जइ अपुच्छसुद्धं पव्वावेई :: । (चतुर्गुरु) । तम्हा गीयत्थेणं उ पुच्छिता पव्वावेयवं ।

नज्जंतमणज्जंते, निव्वेवयमसद्धे पढमयो पुच्छे ।

अन्नाओ पुण भन्नति, पंडादि न कप्पती अम्हं ॥५१४२॥

नाओ मि त्ति पणासइ, निव्वेयं पुच्छिता व से मित्ता ।

साहंति एस पंडो, सयं व पंडो त्ति निव्वेयं ॥५१४३॥

महिलासहावो सरवन्नभेओ, मेण्ढं महंतं मउता य वाया ।

ससद्दगं मुत्तमफेणगं च, एयाणि छ प्पंडगलक्खणाणि ॥५१४४॥

१. वाईए कीवे इति मुच ।

गती भवे पच्चवलोडयं च, मिदुत्तया सीयलगत्तया य ।

धुवं भवे दोक्खरनामधेज्जो, सकारपच्चंतरिओ ढकारो ॥५१४५॥

“नज्जंत०” [“नाओ मि त्ति०” “महिलासहावो०” “गती०”] गाहा । कोइ उवट्ठिओ पव्वयामि त्ति, सो पुण नज्जइ वा न वा । नज्जति नाम अमुगो अमुगपुत्तो वा, तव्विवरीतो अणज्जंतो । तत्थ जो सो णज्जइ सो जइ सावगो न भवइ तो पुच्छिज्जइ—केणं निव्वेगेण पव्वयसि ? एवं सो पुच्छिओ भणेज्ज—किं मम थोवो निव्वेगो जं ते गिहिवसिओ हं । अह सयमेव न एवं भणति संका य, तत्थ ताहे मित्ताणि से उवाएणं पुच्छिज्जंति । एस तरुणो ईसरो अरोगोऽयं, केण निव्वेएणं पव्वयति ? ताहे ते साहंति । सेसं कण्ठयम् ।

गति भास वत्थ हत्थे, कडि पट्ठि भुमा य केसऽलंकारे ।

पच्छन्न मज्जणाणि य, पच्छन्नयरं च णीहारो ॥५१४६॥

पुरिसेसु भीरु महिलासु संकरो पमयकम्मकरणो य ।

तिविहम्मि वि वेदम्मि, तियभंगो होति कातव्वो ॥५१४७॥

“गति भास०” [“पुरिसेसु भीरु०”] गाहाओ दोत्ति । ‘गति’ त्ति सणियं सविकारं इत्थी जहा गच्छति । भास त्ति भासा महिलाए जारिसी । वत्थं महिला जहा णियंसेइ । सिरं वा ओहाडेइ । हत्थे खड्डे गल्ले वा काउं बोलेइ । कडिभंगं करेइ । पट्ठिसुं ओहाडिय वत्थेण करेइ, भमुहा रोमा इत्थिसरिसाइं, केसापट्ठिहुत्ता जमेइ, महिलालंकाराणि आविधइ तिविधे वेदे तियभंगो इत्थी इत्थिवेदसमाणा । इत्थी पुरिसवेदसमाणा, इत्थी नपुंसगवेदसमाणा । एवं पुरिस-नपुंसगा वि । आह—यद्येवं तो जं भणियं इत्थीवेओ फुंफुमग्गिसामाणो, पुरिसवेओ दवग्गिजाला समाणो, नपुंसगवेओ महानगरडाहसमाणो तद् व्याहतं । अत्र उच्यते—

उस्सग्गलक्खणं खलु, फुंफग तह वणदवे नगरदाहे ।

अववादतो उ भइओ, एक्केक्को दोसु ठाणेसु ॥५१४८॥

“उस्सग्ग०” गाहा । दोसु ठाणेसु त्ति आत्मीयसंस्थानं मुक्त्वा सेसाओ दोण्णि । जह इत्थीपुरिसवेदसमाणा होज्जा नपुंसगवेदसमाणा वा । एवं सेसाण वि दोण्हं । तत्र पंडगस्स तावद् व्याख्या—

दुविधो उ पंडओ खलु, दूसीउवघातपंडओ चेव ।

उवघाते वि य दुविधो, वेदे य तधेव उवकरणे ॥५१४९॥

“दुविधो उ०” गाहा । तत्थ उवग्घायं दुविहं पच्छ भणिहिति । दूर्सिं ता भणइ—

दूसियवेदो दूसित, दोसु व वेदेसु सज्जते दूसी ।

दूसेति सेसए वा, दोहि व सेविज्जए दूसी ॥५१५०॥

“दूसियवेदा०” गाथा । जहा कुमारिसंठा अकुमारीए वि सढिलकषायत्वादूषितः । ‘दोसु व’त्ति नपुंसगवेदे पुरिसवेदे य । अहवा नपुंसगवेदे इत्थिवेदे य दूसेति । ‘सेसए व’त्ति समलश्राविदुर्गन्धीत्यादि पुरिसवेदं दूसयति । सवेदं न च द्विवेदसुखमित्यादि । दोसु व सेविज्जइ त्ति आसग-पोसगसु ।

आसित्तो ऊसित्तो, दुविधो दूसी उ होति नातव्वो ।

आसित्तो सावच्चो, अणवच्चो होति ऊसित्तो ॥५१५१॥

“आसित्तो०” गाहा । कण्ठ्या । भणितो दूसी । इदानीं उपघातपंडगो ।

पुर्व्विं दुच्चिण्णाणं, कम्माणं असुभफलविवागेणं ।

तो उवहम्मति वेदो, जीवाणं पावकम्माणं ॥५१५२॥

“पुर्व्विं दुच्चिण्णाणं०” गाहा । कण्ठ्या । वेदोवघाएणं ।

जह हेमो उ कुमारो, इंदमहे भूणियानिमित्तेणं ।

मुच्छिय गिद्धो य मतो, वेदो वि य उवहतो तस्स ॥५१५३॥

“जह हेमो०” गाहा ।

एगस्स रण्णो पुत्तो जाओ । सुवण्णवण्णो नामं से कयं हेमो जम्हा सुवण्णवण्णो त्ति । जोव्वणपत्तेण य इंदुट्टाणदिवसे पुप्फपडलियाहत्थगयाओ कप्पट्टियाओ दिट्ठाओ । भणिया य-अणेणं सेवगपुरिसा । एयाओ किं एएहिं काहिंति ? तेहिं भणियं—जा सुभगाओ भवामु त्ति इंदुट्टाणे वरनिमित्तं निवेदेहिंति हेमेण भणितं—दिन्नो एतासिं इंदेण वरो, अहं चेव पती । घेतुं अंतेउरे रुद्धाओ । नागरा तस्स पिउणो रण्णो उवट्टिता-मुयावेहि त्ति । रण्णा भणितं—किं मम पुत्तो न रुच्चति जामाउओ ? नागरा न विसज्जया त्ति ठिया । ताहे हेमस्स तासु अतीवपसंगेण वेदो उवहतो । सागारियं न कसाइज्जति । पच्छ ताहिं चेव अद्दाएहिं मारिओ । विभासा । एवं वेदोवघातो ।

इमं उवगरणोवघाए नायं—

उवहय उवकरणमिं, सेज्जातर भूणियानिमित्तेणं ।

तो कविलगस्स वेओ, ततिओ जातो दुरहियासो ॥५१५४॥

“उवहय उवकरणम्मि०” गाहा । कविलगो नामं चेल्लगो तस्स सेज्जायरभूणियाए संपलगस्स सागारियं सअंडं छिन्नं । तस्स कम्मोदएणं अहोदुं भंगं जायं । ततो फुंफियअग्गि-समाणो इत्थिवेदो से उदिन्नो नपुंसगवेदो वि । आसगपोसगपडिसेवितो उदिन्नो, एसो उवगरणोवघातो । उप्पन्ने वेदे न सक्का निरुंभिउं । दिट्ठतो—

जह पढमपाउसम्मिं, गोणो धाओ तु हरियगतणस्स ।

अणुसज्जति कोट्टिंबिं, वावण्णं दुब्धिगंधीयं ॥५१५५॥

एवं तु केइ पुरिसा, भोत्तूण वि भोयणं पतिविसिट्ठं ।

ताव ण होंति उ तुट्ठा, जाव न पडिसेवितो भावो ॥५१५६॥

“जह पढम०” [“एवं तु०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् । कयाइ अणाभोगेणं पव्वाविओ होज्ज, पच्छ इमेण हेतुणा णाओ ।

गहणं च संजयस्सा, आयरियाणं व खिप्पमालोए ।

बहिया व निग्गयाणं, चरित्तसंभेयणी विकहा ॥५१५७॥

“गहणं च०^१” गाहा । अस्य व्याख्या—

छंदिय गहिय गुरूणं, जा न कहे जो वि सिट्ठुवेहेज्जा ।

परपक्ख सपक्खे वा, जं काहिति सो तमावज्जे ॥५१५८॥

“छंदिय०” गाहा । छंदितो नाम पडिसेवेगो । सेसं कण्ठ्यम् । अहवा इमेहिं कारणेहिं णाओ ।

इत्थिकथाउ कहित्ता, तासि अवन्नं पुणो पगासेति ।

समलं सावि अगंधिं, खेतो य ण एयरे ताइं ॥५१५९॥

सागारियं निरिक्खति, तं च मलेऊण जिघइ हत्थं ।

पुच्छति सेविमसेवी, अतिव सुहं अहं चिय दुहा वि ॥५१६०॥

सो समणसुविहितेसुं, पवियारं कत्थई अलभमाणो ।

तो सेविउमारद्धो, गिहिणो तह अन्नतित्थी य ॥५१६१॥

अयसो य अकित्तीया, तम्मूलागं तहिं पवयणस्स ।

तेसिं पि होति संका, सव्वे एतारिसा मन्ने ॥५१६२॥

एरिससेवी सव्वे, वि एरिसा एरिसो व पासंडो ।

सो एसो न वि अन्नो, असंखडं घोडमादीहिं ॥५१६३॥

“इत्थिकधाओ०” [“सागारियं निरक्खति०” “सो समणसुविहितेसुं०” अयसो य०” “एरिससेवी सव्वे०”] गाहापंचकम् । अगंधं दुर्गन्धमित्यर्थः । ‘ण तेतरे’ त्ति, नपुंसगवेदो, सो वा नपुंसओ साहुं पुच्छति—तुम्भेहिं किं नपुंसतो सेवियपुव्वो न वा ? नपुंसओ चेव भणति—अतिसुहं नपुंसगं वेदो, ‘अहं चिय दुहा वि’ त्ति अहं वि सेवामि सेविज्जामि वि । घोडा-चट्टा ।

अधुना क्लीबः—

कीवस्स गोन्न नामं, कम्मदय निरोहें जायती ततितो ।

तम्मि वि सो चेव गमो, पच्छित्तुस्सग्ग अववादे ॥५१६४॥

“कीवस्स०” गाहा । सो दुविधो—दिट्ठीकीवो, आलिद्धकीवो य । दिट्ठीकीवो—जस्स अविरइयं दट्टुं जायए से अभिलासो उप्पज्जइ तत्थ तत्थ सागारियं गलइ । एवं सो अपडिसेवंतो वि नपुंसगवेदत्ताए परिणमइ । आलिद्धकीवो जहा—अविरइयाए अवयासिओ भवइ निमंतिओ वा । ताहे न सत्तो उव्वरित्तुं निरुद्धभावो य नपुंसगत्ताए परिणमइ, वेदोपघात इत्यर्थः । व्याख्यातः क्लीबोऽधुना वातिकः—

उदएण वादियस्सा, सविकारं जा ण तस्स संपत्ती ।

तच्चनिअसंवुडीए, दिट्ठतो होइ अलभंते ॥५१६५॥

“उदएण०” गाहा । जया सणिमित्तिअं अणीमित्तिअं वा सागारियं कसाइयं भवति तथा न सत्तो धरेऊ जाव तं न^१ पडिसेविअं भवति । एस वि निरुद्धवेदो नपुंसगत्तेण परिणमइ । एत्थ तच्चणिणएणं दिट्ठतो—

एगो अवाउडिय तच्चणिणओ । वातियनपुंसगो । गोणिं गोणेणं पडिसेविज्जंतीं दट्टुं गोणितेणं धाविओ गोणी गेण्हण विभासा । तं लोगो दट्टुं तच्चणिणयाणं उड्डाहं करेति । एकग्रहणादन्यप्य(न्येऽ)नला^२ गृह्यन्ते ।

पंडए वाइए कीवे, कुंभी ईसालुए ति य ।

सउणी तक्कम्मसेवी य, पक्खियापक्खते ति य ॥५१६६॥

१. नास्ति अ ड । २. एकग्रहणादन्येऽपि तज्जातीया गृह्यन्ते इति भाव्यम् ?

सोगंधिए य आसित्ते, वद्धिए चिप्पिए ति य ।

मंतोसधिओवहते, इसिसत्ते देवसत्ते य ॥५१६७॥

“पंडए०” [“सोगंधिए०”] सिलोगद्वयम् । पंडग-वाइअ-कीबा उक्ताः । कुंभी दुविधो-जाईकुंभी वेदकुंभी य । जाईकुंभी-जस्स सागारियं दो भाउगा वा सूणो वड्ढा, एसो भइओ पव्वावणाए । वेदकुंभी-जस्स मेहुणं अलंभंतस्स सुज्जति, एस ण वट्टइ पव्वावेउं ईसालुयस्स पडिसेविज्जतं दट्टुं वेदोदयो भवति । जइ न लब्भति तइयवेदो भवति । सउणी नाम अभिक्खं पडिसेवइ विडओ, जहा तहा अलभमाणो तइतो परिणमइ । तक्कसेवी नाम पडिसेविए समाणे साणो जहा उल्लिधइ^१ । अलभमाणो तइयं परिणमति । पक्खिया पक्खिओ य एगम्मि पक्खे हायइ, बिइए पक्खे वड्ढइ । तं पि अलभमाणो तइओ परिणमइ । सोगंधेउं नाम सागारियं जिंघइ, जइ न लभति तइयं परिणमइ । वद्धिओ नाम जस्स दो भाउया अवणीया । चिप्पिओ जस्स बालभावो दो भातुया चिप्पित्ता विराहिओ । उवहतो मंतोवहतो, उसहीए वा । इसिणा सत्तो इसिसत्तो, देवेण सत्तो देवसत्तो, अंतिल्लाओ जइ अपडिसेवगा तो पव्वाविज्जंति ।

दससु वि मूलाऽऽयरिए, वयमाणस्स वि हवंति चउगुरुगा ।

सेसाणं छण्हं पी, आयरिए वंदति चउगुरुगा ॥५१६८॥

“दससु वि०” गाहा । आइल्ला दस वि जो आयरियो पव्वावेइ तस्स मूलं । जो भणइ-पव्वाविज्जंतु तस्स चउगुरुगा । सेसाणं आयरियस्स वि :: । (चतुर्गुरु) ।

आह चोयकः-

थीपुरिसा जह उदयं, धरेंति झाणोववासनियमेहिं ।

एवमपुमं पि उदयं, धरिज्ज जति को तहिं दोसो ॥५१६९॥

अधवा ततिते दोसो, जायति इतरेसु किं न सो भवति ।

एवं खु नत्थि दिक्खा, सवेययाणं न वा तित्थं ॥५१७०॥

“थीपुरिसा०” [“अधवा ततिते०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् । आचार्याह-

थीपुरिसा पत्तेयं, वसंति दोसरहितेसु ठाणेसु ।

संवास फास दिट्ठी, इतरे वत्थंबदिट्ठतो ॥५१७१॥

“थीपुरिसा०” गाहा । संजया संजइओ य पिह पिह उवस्सएसु वसंती थी-पसु-पंडगविरहितासु य वसहीसु । एवं दोसरहिएसु नपुंसओ पुण एगद्ववसमाणो संफासेणं खुब्भइ ।

१. इत्थिए भगं इत्यधिकं चूर्णौ ।

‘दिट्ठि’त्ति सागारियं दट्ठं ‘इतरौ’त्ति नपुंसगो । जह वच्छओ अपस्समाणो मातरं न परिस्सुओ अच्छइ । अभिलसमाणं दट्ठं पुण अभिलसइ । गोणी वि वच्छं अभिलसमाणं दट्ठं पण्हूयइ । जहा अंबफलं दट्ठं खज्जमाणं वा पुव्वब्भासेण मुहं विकुव्वइ एवं नपुंसगो वि । बिइयपयं—

असिवे ओमोयरिण्ण, रायहुट्ठे भए व आगाढे ।

गेलन्न उत्तिमट्ठे, नाणे तह दंसण चरित्ते ॥५१७२॥

“असिवे०” गाहा । अस्य व्याख्या—

रायहुट्ठभएसुं, ताणट्ठ निवस्स चेव गमणट्ठ ।

विज्जो व सयं तस्स व, तप्पिस्सति वा गिलाणस्स ॥५१७३॥

गुरुणो व अप्पणो वा, नाणादी गिण्हमाण तप्पिहिति ।

चरणे देसावक्कमि, तप्पे ओमाऽसिवेहिं वा ॥५१७४॥

एएहिं कारणेहिं, आगाढेहिं तु जो उ पव्वावे ।

पंडाईसोलसगं, कए उ कज्जे विगिंचणया ॥५१७५॥

“रायहुट्ठ०” [“गुरुणो व०” “एएहिं कारणेहिं०”] गाहात्रयं कण्ठ्यम् । तस्स कारणे पव्वाविज्जमाणस्स इमा जयणा—

दुविहो जाणमजाणी, अजाणगं पन्नवेति उ इमेहिं ।

जणपच्चयट्ठयाए, नज्जंतमणज्जमाणो वि ॥५१७६॥

“दुविहो जाण०” गाहा । सो कारणिओ पव्वाविज्जमाणो दुविहो—नपुंसओ जाणओ अजाणओ य । जाणओ नाम जाणइ । सो न वट्ठइ साहूणं नपुंसओ पव्वावेउं, सो पण्णवेयव्वो, न वट्ठइ तव पवज्जा, णाणादिमग्गविराहणा ते भविस्सइ । अयाणओ जो न याणति । एएसिं दुण्ह वि कारणे पव्वाविज्जमाणेणं इमा जयणा कीरइ—

कडिपट्ठए य छिहली, कत्तरिया भंड लोय पाढे य ।

धम्मकह सन्नि राउल, ववहार विगिंचणा विहिणा ॥५१७७॥

“कडिपट्ठए०” गाहा । अस्य व्याख्या—

कडिपट्ठओ अभिनवे, कीरइ छिहली य अम्हऽवेवाऽऽसी ।

कत्तरिया भंडं वा, अणिच्छँ एक्केक्कपरिहाणी ॥५१७८॥

छिहलिं तु अणिच्छंते, भिक्खुगमादीमतं पऽणिच्छंते ।

परउत्थियवत्तव्वं, उक्कमदाणं ससमए वि ॥५१७९॥

“कडिपट्टओ अभिनवे०” [“छिहलिं तु०”] गाहा । अभिनवे नाम पडिवयंतस्स, कडिपट्टगो कीरइ । भन्नइ य—अम्ह वि पव्वयंताण एवं चेव कयं । छिहली नाम सिहा । सा न मुंडिज्जइ, लोओ न कीरइ । कत्तरीए खुरेण वा मुंडिज्जइ । नेच्छमाणे लोयं कीरइ । ‘अणज्जमाणे वि’ त्ति जो न नज्जइ जणेणं जहा—नपुंसओ एस । अणज्जते वि एवं चेव कीरइ । किं कारणं ? जनप्रत्ययनिमित्तं, वरं जणो जाणंतो—गिहत्थो चेव एसो । पाठगहणा दुविहा सिक्खा—गहणसिक्खा आसेवणसिक्खा य । गहणसिक्खा भिक्खमादीणं । मयाइं सिक्खाविज्जइ । अनिच्छंते दुवालसंगे जाणि अन्नउत्थियमयाइं सूइताणि ताणि पाढिज्जइ । तं पि अणिच्छंते उक्कमेण उल्लत्थपल्लत्था आलावगा ससमयवत्तव्वयाए, अण्णाभिधाणेहिं अत्थविसंवादणाणि पाढिज्जति । एवं गहणसिक्खा । आसेवणासिक्खा इमा—

वीयारगोयरे थेरसंजुओ रत्ति दूरें तरुणाणं ।

गाहेह ममं पि ततो, थेरा गाहेति जत्तेणं ॥५१८०॥

वेरग्गकहा विसयाण णिंदणा उट्टुनिसियणे गुत्ता ।

चुक्कखलिएसु बहुसो, सरोसमिव चोदए तरुणा ॥५१८२॥

धम्मकहा पाढिज्जति, कयकज्जा वा सैं धम्ममक्खंति ।

मा हण परं पि लोगं, अणुव्वता दिक्ख नो तुज्झं ॥५१८२॥

“वीयार०” [“वेरग्गकहा०” “धम्मकहा०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् । सरोसं चोइज्जइ, वरं विपरिणमंतो जइ नेच्छइ ताहे ।

सन्नि खरकम्मिओ वा, भेसेति कतो इधेस कंचिक्को ।

निवसिट्ठे वा दिक्खित्तौ, एतेहिं अणात्तें पडिसेहो ॥५१८३॥

“सन्नि खरकम्मिओ वा०” गाहा । कंचिच्चो नपुंसगो निवस्स वा कहेज्जा—एएहिं दिक्खिओ हं ।

अज्जाविओ मि एतेहिं चेव पडिसेधो किं वऽधीयं ते ।

छलियातिकहं कड्ढति, कत्थ जती कत्थ छलियाइं ॥५१८४॥

“अज्जाविओ मि०” गाहा । अज्जावेत्ता । इदाणि मे छड्डेंति । ‘ववहार’त्ति (गा० ५१७७) एवं सो ववहारं करेज्जा । ‘अणाए’ त्ति जइय रायकुले ण णाओ जहा एएहिं चेव दिक्खिओ । एस अन्ने वा जाणंतगा नत्थि, ताहे भाणियव्वं । सयं गहियलिगी एस, जति न पत्तियह पुच्छह—किं पढियं ते ? ताहे सो ‘छलिय’ गाहाओ तत्थ ती^१ सेसं कण्ठ्यम् ।

पुव्वावरसंजुत्तं, वेरगगकरं सतंतमविरुद्धं ।

पोराणमद्धमागहभासानियतं हवति सुत्तं ॥५१८५॥

जे सुत्तगुणा भणिया, तव्विवरीयाइं गाहए पुव्विं ।

नित्थिन्नकारणाणं, सच्चेव विगिंचणे जयणा ॥५१८६॥

“पुव्वावरसंजुत्तं०” [“जे सत्तगुणा०”] गाधाद्वयम् । जइ न वा इच्छइ, ताहे सुत्तेसु वोसिरिज्जइ । अत्र संतिष्ठेति साहुणो विणस्संति । जो पुण वडुवग पव्वइओ सो इमेण विधिणा वोसिरिज्जइ ।

कावालिए सरक्खे, तच्चवणिणय वसभ लिंगरूवेणं ।

वडुंबगपव्वइए, कायव्व विहीएँ वोसिरणं ॥५१८७॥

“कावालिए०” गाहा । अस्य व्याख्या—

निववल्लह बहुपक्खम्मि वा वि तरुणविसहामिणं बिंति ।

भिन्नकहाओभट्टा, न घडति इह वच्च परतित्थिं ॥५१८८॥

तुमए समगं आमं, ति निग्गओ भिक्खुमाइलक्खेणं ।

नासति भिक्खुगमादिसु, छेढूण ततो (च्चिय) ? पलाति ॥५१८९॥

“निववल्लह०” [“तुमए समगं०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् ।

[सुत्तं] एवं मुंडावित्तए सिक्खावित्तए उवट्टावित्तए संभुंजित्तए संवासित्तए ॥४-५, ६, ७, ८, ९॥

पव्वावितो सिय त्ति उ, सेसं पणगं अणायरणजोग्गो ।

अधवा समायरंते, पुरिमपदऽणिवारिता दोसा ॥५१९०॥

मुंडावितो सिय ती, सेसचउक्कं अणायरणजोग्गो ।

अधवा समायरंते, पुरिमपदऽनिवारिया दोसा ॥५१९१॥

सुत्ताणि उच्चारयेव्वाणि, कंठाणि । एत्थ “पव्वावितो०” [“मुंडावितो०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् । एवं पव्वावणादी दविय कप्पसुता ।

सिक्खावितो सिय ती, सेसतिगस्सा अणायरणजोग्गो ।

अधवा समायरंते, पुरिमपदऽनिवारिया दोसा ॥५१९२॥

उवट्ठावितो सिय ती, सेसदुगस्सा अणायरणजोग्गो ।

अधवा समायरंते, पुरिमपदऽनिवारिया दोसा ॥५१९३॥

संभुजितो सिय ती, संवासेउं अणायरणजोग्गो ।

अधवा संवासिंते, पुरिमपदऽनिवारिया दोसा ॥५१९४॥

मूलातो कंदादी, उच्छुविकारा य जह रसादीया ।

मिप्पिंड गोरसाण य, होंति विकारा जध कमेणं ॥५१९५॥

जध वा णिसेगमादी, गब्भे जातस्स णाममादीया ।

होंति कमा लोगमिं, तध छव्विध कप्पसुत्ता उ ॥५१९६॥

[“सिक्खावितो सिय०” “उवट्ठावितो सिय०” “संभुजितो सिय०” “मूलातो कंदादी०” “जध वा णिसेगमादी०”] गाहा ।

॥ पव्वायणाइपगयं समत्तं ॥

[वायणापगयं]

[सुत्तं] ततो नो कप्पंति वाइत्तए, तं जहा—अविणीए, विगईपडिबद्धे,
अविओसवियपाहुडे ॥४-१०॥

संबंधः—

पंडादी पडिकुट्टा, छव्विध कप्पम्मि मा विदित्तेवं ।
अविणीतमादितितयं, पवादए एस संबंधो ॥५१९७॥

“पंडादी पडिकुट्टा०” गाहा । कण्ठ्या । अहवायं सम्बन्धः अधस्तानन्तरसूत्रेण साकं
वैशेषिकः ।

सिक्खावणं च मोत्तुं, अविणियमादीण सेसगा ठाणा ।
णेगंता पडिसिद्धा, अयमपरो होति कप्पो उ ॥५१९८॥

“सिक्खावणं०” गाहा । गहणसिक्खं मोत्तुं जे अण्णे पक्खावणादि पंच पया ते
अविणीयमादियाणं ण एगंतेण पडिसिद्धा । छव्विहाउ दवियकप्पसुत्ताउ अविणीयसुत्तस्स एस
संबंधो त्रय इति संख्या वायणा-सुत्ते अत्थे तदुभए य ।

विगइ अविणीएँ लहुगा, पाहुड गुरुगा य दोस आणादी ।
सो य इतरे य चत्ता, बितियं अब्धाणमादीसु ॥५१९९॥ [नि०]
अविणीयमादियाणं, तिण्ह वि भयणा उ अट्टिया होति ।
पढमगभंगे सुत्तं, पढमं बितियं तु चरिमम्मि ॥५२००॥
इहरा वि ताव थब्भति, अविणीतो लंभितो किमु सुएण ।
मा णट्ठो णस्सिहिती, खए व खारावसेओ तु ॥५२०१॥
गोजूहस्स पडागा, सयं पयातस्स वड्ढयति वेगं ।
दोसोदए य समणं, ण होति न निदाणतुल्लं वा ॥५२०२॥
विणयाधीता विज्जा, देंति फलं इह परे य लोगम्मि ।
न फलंति विणयहीणा, सस्साणि व तोयहीणाइं ॥५२०३॥
रसलोलुताइ कोई, विगतिं ण मुयति दढो वि देहेणं ।
अब्भंगेण व सगडं, न चलति कोई विणा तीए ॥५२०४॥

उस्सगं एगस्स वि, ओगाहिमगस्स कारणा कुणति ।

गिण्हति व पडिग्गहए, विगतिं वर मे विसज्जिता ॥५२०५॥

अतवो न होति जोगो, ण य फलए इच्छियं फलं विज्जा ।

अवि फलति विउलमगुणं, साहणहीणा जहा विज्जा ॥५२०६॥

“विगइ अविणीएँ०” [“अविणीयमादियाणं०” “इहरा वि ताव०” “गोजूहस्स पडागा०” “विणयाधीता०” “रसलोलुताइ०” “उस्सगं एगस्स०” “अतवो न होति०”] गाहा । विगइपडिबद्धे अविणीए य :: (चतुर्लघु), अविओसवियपाहुडे :: । (चतुर्गुरु), सेसं गाहासिद्धं । नवरं अट्टिया भयण^१ त्ति, अविणीए विगइपडिबद्धे अविओसवियपाहुडे । एत्थ अट्टभंगा कायव्वा^२ । एत्थ पढमभंगे एयं पढमसुत्तं चरमभंगे बितीयं सुत्तं तं जहा—तओ कप्पंति पव्वावेत्तए^३ ।

‘दोसोदए’ त्ति दोसाणं उदए, उसहं न दिज्जइ । जओ य निदाणाओ उक्खित्तो^४ वाही तं च न दिज्जइ । अवि फलति विउलमगुणं ति, महाननर्थं फलति । दिट्ठंतो—जहा साहनहीणा विज्जा बितीय-पडिबंधो भणिओ । इदाणिं परिओसवित^५पाहुडो—

अप्पे वि पारमाणिं, अवरधे वयति खामियं तं च ।

बहुसो उदीरयंतो, अविओसियपाहुडो स खलु ॥५२०७॥

“अप्पे वि०” गाहा । पारमाणं परिमाणिं ।

दुविधो उ परिच्चाओ, इह चोदण कलह देवयच्छलणा ।

परलोगम्मि य अफलं, खित्तम्मि उ ऊसरे बीजं ॥५२०८॥

वाइज्जंति अपत्ता, हणुदाणि वयं पि एरिसा होमो ।

इय एस परिच्चातो, इहपरलोगेऽणवत्था य ॥५२०९॥

१. भयणाउ अट्टिया मुच । २. अविणीए विगइपडिबद्धे अविओसवियपाहुडे १ अविणीए विगइपडिबद्धे विसोसवियपाहुडे २ अविणीए नोविगइपडिबद्धे अविओसवियपाहुडे ३ अविणीए नो-विगइपडिबद्धे विओसवियपाहुडे ४ विणीए विगइपडिबद्धे अविओसवियपाहुडे ५ विणीए विगइपडिबद्धे विओसवियपाहुडे ६ विणीए नो-विगइपडिबद्धे अविओसवियपाहुडे ७ विणीए नो विगइपडिबद्धे विओसवियपाहुडे ८ । - सं० । ३. पंडगेण अ । ४. उट्टित्तो इति भाव्यम् मलवृ । ५. वाइत्तए मुच । पव्वावेत्तण-अ । अविओसविय इति भाव्यम् ? ।

“दुविधो उ०” [“वाइज्जंति०”] गाहा । इहलोगे परलोगे परित्यागः । चोदितो कलहं देति, पमत्तं देवया छलेज्जा । परलोए अफलं^१ भवति । सो य इयरे य चत्ता । सो ताव परिचत्तो । जम्हा नाणे नाणायारं विराधित्ता संसारं भमिहिति । कहां णाणायारो ? काले विणए बहुमाणे^२ इयरे णाम साहुणो । ते तं अविणीयं पासेत्ता अविणयं करेति । ते वि णेण परिचत्ता ।

बिइयं अद्धाणमादीसु त्ति ।

अद्धाण ओमादि उवग्गहम्मि, वाए अपत्तं पि तु वट्टमाणं ।

वुच्छिज्जमाणम्मि व संथरे वी, अण्णासतीए वि तु तं पि वाए ॥५२१०॥

“अद्धाणओमादि०” वृत्तम् । अद्धाणं गंतव्वं ते य समत्था आउलेहि य अद्धाणं णित्थरिज्जइ असिवोमोदरियासु ते लद्धिसंपण्णा भत्त-पाणं उप्पाएंति, अहवा आयरिओ एक्काणिओ । सुत्तं वा पम्हुसेज्ज ।

॥ वायणापगयं समत्तं ॥

---

१. अपरं अ । २. काले विणए बहुमाणे उवहाणे तह अनिन्हवणे । वंजण अत्थ तदुभए अट्टविहो नाणमायारो ॥ आ० सू० ।

[सण्णप्पपगयं]

[सुत्तं] ततो दुस्सन्नप्पा पन्नत्ता, तं जहा—दुट्ठे मूढे वुग्गाहिए ॥४-१२॥

सम्बन्धः—

सम्मत्ते वि अजोग्गा, किमु दिक्खणवायणासु दुट्ठादी ।
दुस्सन्नप्पारंभो, मा मोह परिस्समो होज्जा ॥५२११॥

“समत्ते०” गाहा । कण्ठ्या ।

दुस्सन्नप्पो तिविधो, दुट्ठाती दुट्ठो वण्णितो पुव्वि ।
मूढस्स य निक्खेवो, अट्ठविहो होइ कायव्वो ॥५२१२॥
दुट्ठे मूढे वुग्गाहिए य भयणा उ अट्ठिया होइ ।
पढमगभंगे सुत्तं, पढमं बिइयं तु चरिमम्मि ॥५२१३॥

“दुस्सन्नप्पो०” [“दुट्ठे मूढे०”] गाहा । दुट्ठो पुव्ववक्खाणितो पारंचियसुत्ते । मूढस्स इमो अट्ठविधो निक्खेवो ।

दव्वदिसि खेत्त काले, गणणा सारिक्ख अभिभवे वेदे ।

वुग्गाहणमन्नाणे, कसाय मत्ते य मूढपदा ॥५२१४॥

धूमादि बाहिरतो, अंतो धत्तूरगादिणा दव्वे ।

जो दव्वं व ण जाणति, घडिगावोद्धो व्व दिट्ठं पि ॥५२१५॥

“दव्वदिसि०” [“धूमादि बाहिरतो०”] गाहासिद्धं ।

इमो घडियादिट्ठंतो—

[एगस्स] वणियस्स पवसियस्स भज्जा पंडरंगेण समं संपलग्गा । पंडरंगेण^१ भण्णइ—
अणिव्वुयए हितए केरिसी रती ? कामः, तो नस्सामो । मा य अयसो होहिति त्ति अनाहमडयं
घरे छोदुं घरं पलीवित्ता नट्ठाणि । गंगातडं गयाइं । सो वणिओ अन्नया आगओ घरं दडुं पासित्ता
[ताणि] य अट्ठिताणि रोविउमाढतो भज्जासिणेहाणुरागेणं [एताणि] अट्ठियाइं से गंगं नेमि त्ति ।
ताणि अणाहमडयअट्ठियाणि घडियाए छोदुं गंगं गओ । तीए भज्जाए य दिट्ठो, न य संजाणति ।
ताए पुच्छिओ—को तुमं ? तेण अक्खातं—पविसितस्स घरं दडुं, भज्जा य मे तत्थ दडु, तो मए

भज्जाणुरागेणं ताणि अट्टियाणि गहियाणि गंगं नेमि त्ति आगओ । गंगाए छूढेहिं सुगइं जाहिति । एवं पि ता से पियं करेमि । तीसे अणुकंपा जाया, तीए भणियं—अहं सा तव भज्जा । न पत्तियइ । एयाणि अट्टियाणि किं अलिककयाणि ? बहुविधं भन्नमाणो जाहे न पत्तियाति ताहे पुव्वरए जं उल्लावियं तं भणियं ताहे पत्तिज्जिओ । एस दव्वमूढो ।

दिसि-खेत्त-काल एगगाहाए भण्णइ—

दिसिमूढो पुव्वाऽवर, मण्णति खेत्ते तु खेत्तवच्चासं ।

दिवरातिविवच्चासो, काले पिंडारदिट्ठंतो ॥५२१६॥

“दिसिमूढो०” गाहा । काले णातं पिंडारो दिवसओ खीरं णीसट्ठं पाउं सुत्तो । अब्भसंघडं वट्ठति । उट्टिओ चिंतेति—रत्ति त्ति, महिसीओ गामं अतिणेइ । णिरायं च अब्भसंत्थडं, भावेण जाणइ—कालमूढो हं । गण्णामूढदारं सारिक्खमूढदारं च दो वि एगगाहाए भण्णइ—

ऊणाहिय मन्नंतो, उट्टरूढो व गण्णतो मूढो ।

सारिक्ख थाणु पुरिसो, कुडुंबिसंगामदिट्ठंतो ॥५२१७॥

“ऊणाहिय०” गाहा ।

एगो उट्टवगं रक्खइ । सो उट्टीए आरूढो उट्टीओ संभालेइ, सो गणेइ । जत्थ आरूढो तं न गणेइ । ताहे ऊणियाओ त्ति काउं हड त्ति मन्नइ । अहियं—जत्थ आरूढो, ताए विणा गणेल्लियातो काउं ताहे पुणो वि तं गणंतो अहियाओ मन्नइ ।

महत्तरसंगामदिट्ठंतो इमो—चोरसेणावइणा चोरेहिं समं गामो घाइओ रत्ति । तत्थ गामे जो महतरो सो तस्स चोरसेनावइस्स सरिसो । चोरसेणावइ मारितो । चोरेहिं य गाममहतरो णीतो । गामेल्लएहिं महतरो त्ति मण्णमाणेहिं चोरसेणावई दड्ढो । गाममहतरो य नासित्ता आगओ । दड्ढोसि किं देवेहिं उज्जियाविओ ? तेण भणियं—चोरेहिं नीओमि त्ति । न पत्तियंति । अम्हेहिं पच्चक्ख दड्ढोसि, किह वि पत्तिज्जिया ।

इयाणि अभिभूयमूढो—

अभिभूओ सम्मुज्झति, सत्थऽग्गीवादिसावयादीहिं ।

अब्भुदय अणंगरती, वेदम्मि तु रायदिट्ठंतो ॥५२१८॥^१

“अभिभूओ०” गाहापुव्वद्धं कण्ठ्यम् । पच्छद्धं वेदमूढस्स—रायपुत्तो, तस्स अच्छीणि

दुःखंति । माता से उमज्जंती, शरीरं स्पृशति । दो वि फरिसं वेदेंति । अज्जोववाओ जाओ । ततो संसत्ताणि । जया राया जातो तया पागडीभूतो ।

राया खंतियाए, वणि महिलाए कुला कुडुंबिम्मि ।
 दीवे य पंचसेले, अंधलग सुवण्णकारे य ॥५२११॥
 बालस्स अच्छिरोगे, सागारिय देवि संफुसे तुसिणी ।
 उभय चियत्तऽभिसेगे, ण ठाति वुत्तो वि मंतीहिं ॥५२२०॥
 छोदूणऽणाहमडयं, झामित्तु घरं पतिम्मि उ पउत्थे ।
 धुत्त हरणुज्झ पति अट्टि गंग कहिते य सदहणा ॥५२२१॥
 सेणावतिस्स सरिसो, वणितो गामिल्लितो णिओ पल्लि ।
 णाहं ति रणपिसाई, घरे वि दड्ढो त्ति णेच्छंति ॥५२२२॥
 पोत्तविवत्ती आवण्णसत्त फलएण गाहिता दीवं ।
 सुतजम्म वड्ढि भोगा, वुग्गाहण णाववणियाऽऽया ॥५२२३॥
 पुव्वि वुग्गाहिया केई, णरा पंडियमाणिणो ।
 णिच्छंति कारणं किंची, दीवजाते जहा नरे ॥५२२४॥
 चंपा अणंगसेणो, पंचऽच्छर थेर णयण दुम वलए ।
 विहपास णयण सावग, इंगिणिमरणे य उववातो ॥५२२५॥
 अंधलगभत्त पत्थिव, किमिच्छ सेज्जऽण्ण धुत्त वंचणता ।
 अंधलभत्तो देसो, पव्वयसंघाडणा हरणा ॥५२२६॥

“राया खंतियाए०” [“बालस्स अच्छिरोगे०” “छोदूणऽणाहमडयं०”
 “सेणावतिस्स सरिसो०” “पोत्तविवत्ती०” “पुव्वि वुग्गाहिया०” “चंपा अणंगसेणो०”
 “अंधलग०”] एते अट्टोवणिअं [राया य] पुव्वद्धं वण्णिओ घडियापोट्टो मूढो ।

इदारिणि वुग्गाहितो । एत्थ दिट्ठंतो ।

“दीवे य पंचसेले” पच्छद्धं । एगो वणिओ आवण्णसत्ताए भज्जाए समं वहणेण दिसायत्ताए समुद्धमवगाढो । भग्गे वहणे फलगखंडेणं सा महिला दीवे उकुलिया । सो वणिओ समुद्धे मओ । सा दारगं पयता संवुद्धो दारगो मातरे समं संसत्तो ताए सो वुग्गाहिओ-जइ माणुसं पेच्छज्जाहि तो नासेज्जासि । ते रक्खसा मणुसवेसेणं [एंति] । अण्णया पोएण वणिया आगया ।

तेहिं दिट्ठो नस्सइ । तेहिं णाओ वुग्गाहितो किह वि अल्लीणो पुच्छिओ । सव्वं कहेति ।

पंचसेलकुमारसेणनंदी चंपाए दिट्ठं सुतमणुभूयं जं वत्तं पंचसेलए दीवे विभासा ।

राया अंधलयभत्तो । तेण सभं काउं अंधलयाणं अग्गाहारा दिण्णा । तत्थ सुस्सूसिज्जंता चरंता अच्छंदा अच्छंति । तेसिं सुबहुं दव्वं अत्थि । अण्णेहिं धुत्तेहिं णायं । दव्वं हरामो त्ति, ते अंधलए सुस्सूसाए तोसवेति, अंधलएहिं ते चेव पभू कया । अण्णया तेहिं अंधलगा भणिता—अण्णा सभा अण्णेणं रण्णा कारिया तत्थ बहुतरं दिण्णं । तहिं वच्चामो । तत्थ संपट्टिया । अन्नोन्नलग्गाणं एक्को अग्गिल्लं लाएत्ता गच्छइ तेणं पच्चंत डुंगरे लाइया । एएणं अणुसारेण वच्चह । जाव अहं नियत्तिता । वित्तिज्जए भंडोवक्खरस्स कएणं नियत्तो घेतुं एमि । मा पमादं काहि त्ति । नियत्तो नट्ठा धुत्ता । ते तं गिरिडुंगरं परियंचत्ता दिट्ठा । पुच्छिया साहंति । तहिं भणियं—वंचिया धुत्तेहिं । न पत्तियंति ।

लोभेण मोरगाणं, भच्चग ! छेज्जेज्ज मा हु ते कन्ना ।

छादेमि णं तंबेण, जति पत्तियसे ण लोगस्स ॥५२२७॥

जो इत्थं भूतत्थो, तमहं जाणे कलायमामो य ।

वुग्गाहितो न जाणति, हितएहिं हितं पि भण्णंतो ॥५२२८॥

रायकुमारो वणितो, एते मूढा कुला य ते दो वि ।

वुग्गाहिया य दीवे, सेलंधलभच्चए चेव ॥५२२९॥

[“लोभेण०” “जो इत्थं०” “रायकुमारो०”] गाहा । एक्कस्स जच्चसुवण्णियाणि कुंडलाणि कण्णेसु । सुवण्णगारेणं भण्णइ—भाइणेज्जा ! अहं तव एते एवं करेमि जहा एगाणियस्स वि पंथे वच्चमाणस्स कोइ न हरइ मा य लोगस्स पत्तीज्जिहिसि । [तेणं भणितं—एवं होउ त्ति] । तेण ते घेतुं सुवण्णरीरियमया^१ काउं दिन्ना । लोगो जो जो पासइ सो सो भणति सुंदरा रीरिया । सो भणइ—सुवण्णमया एते । एवं लोए भणंते सो भणइ—जं एत्थ कज्जं तं अहं सुवण्णकारमामो य जाणामो ।

अण्णाणे (गा० ५२१४) त्ति । जस्स तिव्वो अभिणिवेसो भारह—रामायण—पुराण—सट्ठितंतादीएहिं, एयं तत्थ ण तं भावं मुयइ, एस मूढो वुग्गाहिओ वि । कसायमूढो व्याख्या । ता अधस्तात् सासहणाल इत्यादि । मत्तो नाम उम्मत्तो, जक्खाएसेण मोहोदएण वा । एस वि मूढो ।

मोत्तूण वेदमूढं, अपडिसिद्धा उ सेसका मूढा ।
 वुग्गाहिता य दुद्धा, पडिसिद्धा कारणं मोत्तुं ॥५२३०॥
 जं तेहिँ अभिग्गहियं, आमरणंताए तं न मुंचंति ।
 सम्मत्तं पि ण लग्गति, तेसिं कत्तो चरित्तगुणा ॥५२३१॥
 सोयसुयघोरणमुहदारभरणपेयकिच्चमइएसु ।
 सग्गेसु देवपूयणचिरजीवणदाणदिट्ठेसु ॥५२३२॥
 इच्चेवमाइ लोइयकुस्सुइवुग्गाहणाकुहियकन्ना ।
 फुडमवि दाइज्जंतं, गिण्हंति न कारणं केई ॥५२३३॥

“मोत्तूण०” [“जं तेहिँ०” “सोयसुय०” “इच्चेवमाइलोइय०”] गाहा । वेदमूढे
 ण वट्ठइ पव्वावेउं । पडिकुट्ठे चउगुरुगा ।

[सुत्तं] ततो सुसण्णप्पा पन्नत्ता, तं जहा—अदुट्ठे अमूढे अवुग्गाहिए
 ॥४-१३॥

आह—नन्वर्थापत्त्या विपक्षसिद्धिर्भवति । उच्यते^१—

कामं विपक्खसिद्धी, अत्थावत्तीइ होतऽवुत्ता वि ।
 तह वि विवक्खो वुच्चति, कालियसुयधम्मता एसा ॥५२३४॥
 ववहार णऽत्थवत्ती, अणप्पिण्ण य चउत्थ भासाए ।
 मूढणय अगमितेण य, कालेण य कालियं नेयं ॥५२३५॥

“कामं विपक्खसिद्धी०” [“ववहार णऽत्थवत्ती०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् ।

॥ सण्णप्पपगयं समत्तं ॥

[गिलाणपगयं]

[सुत्तं] निग्गंथिं च णं गिलायमाणिं पिता वा भाता वा पुत्तो वा पलिस्सएज्जा, तं च निग्गंथी सातिज्जेज्जा, मेहुणपडिसेवणपत्ता आवज्जइ चाउम्मासियं परिहारट्टाणं अणुग्घातियं ॥४-१४॥

“निग्गंथिं च णं गिलायमाणिं जाव अणुग्घातियं०”

सम्बन्धः—

उवहतभावं दब्बं, सच्चित्तं इति णिवारितं सुत्ते ।

भावाऽसुभसंवरणं, गिलाणसुत्ते वि जोगोऽयं ॥५२३६॥

“उवहत०” गाहा । कण्ठ्या । ग्लै हर्षक्षये । सरीरं खीणं तेण य सरीरेण खीणेण हरिसक्खओ भवति । परिष्वजनं नाम पवडंतिं धरिति (तो) निवज्जावेतो वा उट्ठावेतो वा । जइ सा तं पुरिसाफासं साइज्जति :: । (चतुर्गुरु) । एस सुत्तथो, निज्जुत्तीए वित्थारो ।

कामं पुरिसादीया, धम्मा सुत्ते विवज्जतो तह वि ।

दुब्बलचलस्सभावा, जेणित्थी तो कता पढमं ॥५२३७॥ [नि०]

वइणि त्ति णवरि णेम्मं, अण्णा वि ण कप्पती सुविहियाणं ।

अवि पसुजाती आलिं गिउं पि किमु ता पलिस्सइउं ॥५२३८॥

“कामं पुरिसादीया०” [“वइणि त्ति०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् ।

इदारिणं कारणमेयं सूत्रम् । निक्कारणे पुण जइ परिस्सयइ इमं पच्छित्तं ।

निग्गंथो निग्गंथिं, इत्थि गिहत्थं च संजयं चेव ।

पलिसयमाणे गुरुगा, दो लहुगा आणमादीणि ॥५२३९॥

“निग्गंथो०” गाहा । अस्य व्याख्या—

निग्गंथी थी गुरुगा, गिहि पासंडि-समणे य चउलहुगा ।

दोहि गुरू तवगुरुगा, कालगुरू दोहि वी लहुगा ॥५२४०॥

“निग्गंथी थी गुरुगा०” गाहा । निग्गंथो निग्गंथिं परिस्सयति :: । ४ (चतुर्गुरु) दोहि वि गुरुगा । निग्गंथो अगारिं परिस्सयइ :: (चतुर्लघु) तवगुरू । निग्गंथो अगारं परिस्सयइ :: ४ (चतुर्लघु) कालगुरू । निग्गंथो निग्गंथ-पासंडपुरिसं वा परिस्सयति :: ४ (चतुर्लघु) दोहि

वि लहुगा । आणा भगवतो कोविता ।

मिच्छते उड्डाहो, विराहणा फास भावसंबंधो ।

आतंको दोणह भवे, गिहिकरणे पच्छकम्मं च ॥५२४१॥

“मिच्छते०” गाहा । मिच्छत्तं, जहा वादी तहा कारी ण भवन्ति । अह दिट्ठो परिस्सयंतो उड्डाहो । भण्णइ—एए संजइहि वि समं अबंभचारी संकाओ :: । (चतुर्गुरु), निस्संकिए मूलं । उड्डाहो पवयणविराधणा फासभावसम्बन्धो । तेण फासेण इयरीए वि मोहोदओ भवति, इयरस्स वि । एवं पडिगमणादओ दोसा भवन्ति । भुत्तमभुत्ताणं पडिगमणं अगारि पलियस्सति । तर्हि पि एए चेव दोसा “आतंको” पच्छद्धं । अस्य व्याख्या—

कोढ खए कच्छु जरे, अवरोप्पर संकमते चउभंगो ।

इत्थीणाति सुहीण य, अचियत्तं गिणहणादीया ॥५२४२॥

“कोढ०” गाहा । कोढादी एगस्स वा संकमेज्ज, दोणहं वा संकमेज्ज, दोणहं वा असंकमेज्ज, एस चउभंगो । “इत्थीणाइ०” पच्छद्धं कण्ठ्यम् ।

गिहिएसु पच्छकम्मं, भंगो ते चेव रोगमादीया ।

संजय असंखडादी, भुत्ताऽभुत्ते य गमणादी ॥५२४३॥

“गिहिएसु०” गाहा । गिहत्थं अवभासेइ सो गिहत्थो दुगुंछेज्ज भणेज्ज वा - एएण मे रोगो संकामिओ पच्छाकम्मं णहाएज्जा । संजओ संजयं परिस्सयति रोगसंकंती होज्ज, असंखडादओ वा दोसा ।

एमेव गिलाणाए, सुत्तऽफलं कारणे तु जयणाए ।

कारणो एग गिलाणा, गिहिकुल पंथे व पत्ता वा ॥५२४४॥

“एमेव गिलाणाए०” गाहा । एवं निक्कारणे अगिलाणं, एमेव गिलाणीए वि कीरमाणे जयणाए साइज्जइ :: । (चतुर्गुरु) दोर्हि वि गुरुगा । आह चोयकः—यद्येवं तो सुत्तं अफलं, कंहं ? सुत्ते परिस्सयणा अनुन्नाया साइज्जणा पडिसुद्धा । आयरिया आह—कारणियं सुत्तं, कारणे जयणाए सुत्तादेसो, संजइए कारणियाए कारणेणं असिवादीर्हि एगागी, सा य गिलाणी । ‘गिहिकुल’ त्ति सा गिहत्थकुलं निस्साए ठिया । अहवा ‘गिहिकुलं’ति सा तस्स णियल्लिया^१ गिहत्थी सेही णिक्खामिता आणिज्जंती य गिलाणी जाता । तत्थ इमा जयणा—

माया भगिणी धूता, तधेव सन्नातिगा य सङ्गी य ।
गारत्थि कुलिंगी वा, असोय सोए य जतणाए ॥५२४५॥

एतासिं असतीए, अगार सण्णाय णालबद्धो य ।
समणो वऽणालबद्धो, तस्सऽसति गिही अवयतुल्लो ॥५२४६॥

“माया भगिणी०” [“एतासिं असतीए०”] गाहा । तीए गिलाणीए माया-
भगिणीयादि सा कारविज्जइ उट्टवणादि, असइ सङ्गी, असइ गारत्थिगीणी, तासिं जो असोयवादी,
असइ सोयवादीए वि । असइ तीए अगारो सण्णायगो णालबद्धो, सण्णातयगहणे कए
णालबद्धगहणं मातुल-पुत्रादिप्रतिषेधार्थम् । असइ समाणो णालबद्धो तस्स असइ गिही अवयतुल्लो
असमानवया इत्यर्थः ।

दोण्णि वि अणालबद्धा उ, जुज्जंती एत्थ कारणे ।
किढी कण्णा विमज्झा वा, एमेव पुरिसेसु वि ॥५२४७॥

“दोण्णि वि०” गाहा । दोण्ह वि लोगो दोण्ह वि त्ति इत्थी पुरिसाणं णालबद्धा असतीए
इत्थीसु पुव्वं थेरीहिं कारविज्जइ, पच्छा कण्णगाहि, पच्छा मज्झिमाहि वि । एवं पुरिसे
सणालबद्धा, असतीए । एतदेवार्थं इमीए पुरातणाए गाहाए वक्खाणेइ ।

असई य माउवग्गे, पिता व भाता व से करेज्जाहि ।
दोण्ह वि तेसिं करणं, जति पंथे तेण जतणाए ॥५२४८॥ [नि०]

“असई य माउवग्गे०” गाहापुव्वद्धं कण्ठ्यम् । पच्छद्धस्स -
थी पुरिसणालऽणाले, सपक्खपरपक्ख सोयऽसोये वा ।
अगाढम्मि उ कज्जे, करेति सव्वेहि जतणाए ॥५२४९॥

[“थी०”] गाहा । दोसु वि तासिं करणं । पंथे वि पत्ताए वि । अहवा दोण्ह वि तासिं
कारणं । नियल्लियाए अनियल्लियाए वि । जाहे पंथे भवेज्ज तत्थ एस जयणा । णत्थि तत्थ अप्पणा
चेव करेइ ।

तस्स जइ करेमाणस्स इमा जयणा ।

पंथम्मि अपंथम्मि व, अण्णस्सऽसती सती वऽकुणमाणो ।
अंतरियकंचुकादी, स च्चिय जतणा तु पुव्वुत्ता ॥५२५०॥

“पंथम्मि अपंथम्मि व०” गाहा । कण्ठ्या ।

गच्छम्मि पिता पुत्ता, माता वा अज्जगो व णत्तू वा ।
 एतेसिं असतीए, तिविहा वि करेति जयणाए ॥५२५१॥
 दोण्णि वि वयंति पंथं, एक्कतरा दोण्णि वा न वच्चंती ।
 तत्थ वि स एव जतणा, जा वुत्ता णायगादीया ॥५२५२॥

“गच्छम्मि०” [“दोण्णिहं वि०”] गाहा । गच्छे जइ अत्थि पिया वा भाया वा पुत्तो वा णत्तुगो वा^१ असई संजईणं माउगामस्स वा एतेहिं कायव्वं । असइ एतेसिं तिविहा वि करेति थेरा मज्झिम तरुणा । ताओ वि तिविहाओ का जयणा ? गोवालकंचुगादी जयणा ।

एवं पि कीरमाणे, सातिज्जणो चउगुरू ततो पुच्छ ।
 तम्मि अवत्थाय भवे, तहिगं च भवे उदाहरणं ॥५२५३॥

“एवं पि०” गाहा । एताए वि जतणाए कीरमाणे जति पुरिसफासं साइज्जइ :: ४। (चतुर्गुरु) दोहिं वि गुरुगा । सीसो पुच्छति—जा उट्टिउं न सक्केति, एयावत्थाए वि मेहुणभावो भवति ? आयरियो भणति - आमं, इमं णातं ।

कुलवंसम्मि पहीणे, ससभसएहिं च होति आहरणं ।
 सुकुमालिय पव्वज्जा, सपच्चवाता य फासेणं ॥५२५४॥ [नि०]
 जियसत्तुनरवरिंदस्स अंगया ससभसा य सुकुमाली ।
 धम्मे जिणपणत्ते, कुमारगा चेव पव्वइता ॥५२५५॥
 तरुणाइन्ने निच्चं, उवस्सए सेसिगाण रक्खट्ठा ।
 गणिणि गुरुभाउकहणं, पिहुवसए हिंडए एक्को ॥५२५६॥
 इक्खागा दसभागं, सव्वे वि य वण्हणो उ छब्भागं ।
 अहं पुण आयरिया, अब्द्धं अब्द्धेण विभयंति ॥५२५७॥
 हतमहितविप्परब्धे, वण्हकुमारेहिं तुरुमिणी नगरे ।
 किं काहिति हिंडंतो, पच्छ ससतो व भसतो वा ॥५२५८॥
 भायण्णुकंप परिण्णा, समोहयं एगो भंडगं बितितो ।
 आसत्थ वणिय गहणं, भाउग सारिक्ख दिक्खा य ॥५२५९॥

“कुलवंस०” [“जियसत्तु” “तरुणाइन्ने निच्चं०” “इक्खागा दसभागं०”
 “हत-महित०” “भायण्णुकंप०”] गाहाओ ।

वणवासीए जरकुमारस्स पउप्पए जितसत्तू नरिंदस्स अंगया ससओ भिसओ य भाउगा पव्वइया । तेसिं भइणी सुगुमालिया णाम रूपवई । सा तेहिं पव्वाविया महत्तरियाए दिन्ना । तीसे रूवुम्मत्ता बहवे तरुणा एंति संजईय पडिस्सयं तच्चित्ता अच्छंति । संजईओ ण तरंति पडिलेहणादी काउं । ताहे ता महत्तरियाए सस-भिसया भण्णंति-सुकुमालियाए तणएणं मम अण्णाओ वि विणस्सहिंति तो फेडेत्ता तुब्भे अण्णत्थ सारवेह । ते वीसुं उवस्सयं गहाय बीसुं ठविया एगो हिंडइ । एगो रक्खइ । दो वि भायारो साहस्सिमल्ल । जे एंति ते हतविहतलुत्ते करेति । एगो हिंडंतो तिण्ह पज्जत्तं ण रोएति^१, बितिओ वि पच्छा हिंडंतो सण्णियट्ठेसु दिण्णभिक्खेण रोएइ^२ । सो भण्ति-तुब्भे मा दुक्खिया होह । अहं भत्तं पच्चक्खामि । पच्चक्खाए मारणंतियसमुग्घाएणं समोहया । तेहिं णायं कालगय त्ति । एगेणं उवगरणं, एगेणं सा गहिया गच्छंताणं ताए ईसि त्ति भाउफासो वेदितो । साइज्जंतं च । परिठवित्ता गता । इयरी रत्ती वाएणं समासत्था गोसे एगेणं सत्थवाहपुत्तेणं दिट्ठा । ताए सो भणिओ-जइ ते मए कज्जं तो सारवेहिं । सा तेण सारविया । महिला से जाता । ते भायारो अण्णया हिंडंता दट्ठुं पाएसु पडिया परुण्णा जाणिता य पुणो निक्खामिया । एवं जइ ताव तए समुग्घायगयाए साइज्जियं किमंग पुण इयरीए गिलाणीए ?

[सुत्तं] निग्गंथं च णं गिलायमाणं माता वा भगिणी वा धूता वा पलिस्सएज्जा, तं च निग्गंथे सातिज्जेज्जा, मेहुणपडिसेवणपत्ते आवज्जति चाउम्मासियं परिहारट्ठाणं अणुग्घातियं ॥४-१५॥

“निग्गंथं च णं०” सुत्तं उच्चारयेयव्वं ।

एसेव गमो नियमा, निग्गंथीणं पि होति नातव्वो ।

तासिं कुल पव्वज्जा, भत्तपरिण्णा य भातुम्मि ॥५२६०॥

विउलकुले पव्वइते, कप्पट्ठग किढियकालकरणं च ।

जोव्वण तरुणी पेळ्ळण, भगिणी सारक्खणा वीसुं ॥५२६१॥

सो चेव य पडियरणे, गमतो जुवतिजण वारण परिण्णा ।

कालगतो त्ति समोहतो, उज्झण गणिया पुरिसवेसी ॥५२६२॥

“एसेव गमो०” [“विउलकुले०” “सो चेव य०”] गाहा । निग्गंथसुत्तं पि एमेव विभासियव्वं, जहा निग्गंथीसुत्तं । नवरं दोण्हं संजइणं भाउओ पव्वइओ^३, सुरूवो, आयरियाणं दिन्नो । सो तरुणीहिं अभिभूयति तेण वि भत्तं पच्चक्खायं । इत्थीफासो भगिणीए परिट्ठविओ । पुरिसपेसणीए गणियाए दिट्ठो, गहिओ य, पती से जाओ । तहेव दिट्ठो, पुणो पव्वइओ ।

॥ गिलाणपगयं समत्तं ॥

[कालखेत्ततिकंतपगयं]

[सुत्तं] नो कप्पइ निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा पढमाए पोरिसीए पडिगाहिता पच्छिमं पोरिसिं उवाइणावित्तए । से य आहच्च उवाइणाविए सिया तं नो अप्पणा भुंजिज्जा, नो अन्नेसिं अणुप्पएज्जा, एगंते बहुफासुए थंडिले पडिलेहिता पमज्जिता परिट्टवेयव्वे सिया । तं अप्पणा भुंजमाणे अन्नेसिं वा दलमाणे आवज्जति चाउम्मासियं परिहारट्टाणं उग्घाइयं ॥४-१६॥

सुत्तं—“नो कप्पइ उभयस्स वि असणं वा जाव पढमाए पोरुसीए०” उच्चारणा ।

सम्बन्धः—

भावस्स तु अतिचारो, मा होज्ज इती तु पत्थुते सुत्ते ।

कालस्स य खेत्तस्स य, दुवे उ सुत्ता अणतियारे ॥५२६३॥

“भावस्स तु०” गाहा ।

बिइयाउ पढम पुव्विं, उवातिणे चउगुरुं च आणादी ।

दोसा संचय संसत्त दीह साणे य गोणे य ॥५२६४॥ [नि०]

“बिइयाउ०” गाहा । पच्छिल्ला नाम चउत्थी इत्यर्थः । बिइयातो पढमा पुव्वं भवति । पढमाओ बितिया पच्छिल्ला भवति । तइयाओ बीया पुव्वं, बिइयातो तइया पच्छिल्ला, चउत्थीओ तइया पुव्वं, तइयातो चउत्थी पच्छिल्ला, पढमाओ बितियं उवातिणावेति :: । (चतुर्गुरु), इमे [दोसा-] “दोसा संचय०” पच्छद्धं । दाराणि एयाणि ।

अगणि गिलाणुच्चारे, अब्भुट्टाणे य पाहुण णिरोधे ।

सज्झाय विणय काइय, पयलंत पलोट्टणे पाणा ॥५२६५॥ [नि०]

“अगणि०” । संचयदारस्स इमा वक्खाण गाहा—

निस्संचया उ समणा, संचयि तु गिहीव होंति धारेंता ।

संसत्ते अणुवभोगो, दुक्खं च विगिंचिउं होति ॥५२६६॥

“निस्संचया उ०” गाहा । गृहीत इव संचइया जाया । संसत्तदारस्स पच्छद्धेण विभासा ।

एमेव सेसएसु वि, एगतर विराहणा उभयतो वि ।

असमाधि विणयहाणी, तप्पच्चय निज्जराए य ॥५२६७॥

“एमेव०” गाहा । ‘एमेव’ त्ति दीग्घजाति य साण-गोणादीणं दाराणं विभासा वत्तव्वा । ‘एगतर’ त्ति धरेमाणस्स समुदाणं दीहजाइओ साणो गोणो वा आगता, तस्स भएणं विहडप्फडो भाणेहिं सहवेहिं गहितेहिं खज्जेज्ज, ते वा हणिज्ज, भाणं वा भिंदेज्ज । ‘असमाहि’ त्ति अगणिणा उट्टिएणं विहडप्फडो डज्जेज्जा असमाहिमरणं । अहवा ‘असमाहि’ त्ति धरंतो दुक्खं अच्छति परिताविज्जति । ‘विणए’ त्ति पाहुणगो एज्ज, तस्स विहडप्फडत्तणेणं अणुट्टिहंतस्स विणयभंगो, गहिएहिं य तेहिं गिलाणस्स उव्वत्तणादीणि न सक्केइ काउं, तत्थ परितावणा गिलाणस्स, सज्जायं न सक्केइ पट्टवेउं, सज्जायहाणी, पयलायमाणस्स पलोट्टेज्जा, तत्थ उप्पिलावणपाण-जाइयाणं ।

पच्छित्तपरूवणया, एतेसिं ठवेंतए य जे दोसा ।

गहितकरणे य दोसा, दोसा य परिट्टवेंतस्स ॥५२६८॥

“पच्छित्तपरूवणया०” गाहा । दीग्घजाइयादीहिं खइयस्स :: ४ (चतुर्गुरु) । परितावणा अणगाढादि । एवं गिलाणस्स वि परितावणादी उवकरणदाहे उवहिनिप्फणं, पाहुणए अनुट्टियंतस्स :: ४ (चतुर्लघु), सज्जाय अपट्टवणे ०। (मासगुरु), भाणभेदे ष्क ४ (चतुर्लघु)^१ । निक्खिवमाणे भाणाण मासलहुं, णिक्खित्तंति काउं परिट्टवेज्ज तत्थ पारिट्टावणिया दोसा ।

तम्हा उ जहिं गहितं, तहि भुंजणें वज्जिया भवे दोसा ।

एवं सोधि ण विज्जति, गहणे वि य पावती बितियं ॥५२६९॥

“तम्हा उ०” गाहा । जाए पोरुसीए गहितं ताए च्चेव भोत्तव्वं । चोयगो भणइ-एवं सोही नत्थि, कहां ? जाव भिक्खं हिंडति ताव बितियाओ गाहति ।

एवं ता जिणकप्पे, गच्छम्मि चउत्थियाएँ जे दोसा ।

इतरासि किण्ण होंती, दव्वे सेसम्मि जतणाए ॥५२७०॥

“एवं ता०” गाहा । आयरिओ भणति-जं एयं मए भणितं एयं पि जिणकप्पियाणं । गच्छवासीण पुण पढमए गहितं जइ चउत्थि उवाहणावेति तो एते दोसा भवंति । चोयगो भणइ-मज्झिमियाहिं पोरुसीहिं धरंतस्स किं एए दोसा ण होंति ? आयरियो भणइ-होंति दोसा । तं पुण कारणे पुत्ते^२ जयणाए कीरइ । तए ण होंति दोसा । तं पुण होज्जा ? -

१. मासलघु अ । २. पत्ते ड । भुत्ते इति भाव्यम् ? मलवृ ।

पडिलाभणा बहुविहा, पढमाएँ कदाचि णासिमविणासी ।
तत्थ विणासिं भुंजेऽजिण्णे परिण्णे य इतरं पि ॥५२७१॥

“पडिलाभणा०” गाहा । अस्य व्याख्या—

जइ पोरिसित्तया तं, गमेति तो सेसगाण ण विसज्जे ।
अगमेताऽजिण्णे वा, धरंति तं मत्तगादीसु ॥५२७२॥

“जइ पोरिसि०” गाहा । बहुविहासु संखडीसु पढमपोरुसीए निर्मंतिया । विरूवरूवेणं पडिलाभिता । तं पुण विणासिं अविणासिं वा । विणासिं खीरादि । अविणासिं उसिणपोगलिय-दहि-ओगाहिमगादि । तत्थ जं तं विनासिं अविनासिं वा, तं जइ नमुक्कारपोरिसीइत्ता सक्कंति सव्वं समुद्दिसिउं तो दिज्जइ । अह न सक्केति तो जं विणासिं तं समुद्दिसाविज्जति । ण पुरिमड्डियाणं विसज्जिज्जइ । अह तं न तरंति सव्वं भोत्तुं ताहे पुरिमड्डियाणं अणुण्णवइ । अह पुरिमड्डियाणं अजिण्णं ताहे मत्तगादीसु धरंति । अहवा इमेण कारणेण धरेज्ज ।

तं काउ कोइ न तरति, गिलाणमादीण दाउमच्चुण्हे ।

नाउं व बहुं वियरति, जहासमाहिं चरिमवज्जं ॥५२७३॥

“तं काउ कोइ०” गाहापुव्वद्धं । तं भुक्खा न सक्केइ कोइ गिलाणट्ठा तप्पायोग्गस्स भिक्खाए गंतुं, एतेण वि कारणेण धरेज्जेज्जा । “णाउं०” पच्छद्धं । बहुं समुदाणं लद्धं, ताहे तइयं पि पोरिसिं वितरंति धरणाए जहा समाही नाम पढमपोरुसीए लद्धं, ताए वा अणुण्णवेज्जा, सावलेवे बिइयाए वा परिणते भुंजेज्जा । जहा जहा समाही भवति ताए ताए वेलाए भुंजेज्जा, न पुण चरिमपोरिसिं उवाइणाविज्ज । एवं धरिज्जंते इमा जयणा—

संसज्जिमेसु छुब्भति, गुलाइ लेवाडै इयरे लोणाई ।

जं च गमिस्संति पुणो, एसेव य भुत्तसेसे वि ॥५२७४॥

“संसज्जिमेसु०” गाहा । संसज्जिमो गोरसो तम्मि गुलो छुब्भइ आदिगहणेणं लोणं जं अलेवाडं संसज्जिमं तत्थ गुलो न छुब्भति । लोणं छुब्भइ । ‘जं च गमिस्संति पुणो’ त्ति भोत्तुं पढमपोरुसीए बितियाए वा भोत्तुं जं पुणो वेलं क्खेउकामो । तं पि मत्तगादीसु धरंति । ‘एसेव य’ त्ति तत्थ वि संसज्जिमे गुलादि छुब्भति ।

चोएइ धरिज्जंते, जति दोसा गिण्हमाणि किन्न भवे ।

उस्सग वीसमंते, उब्भामादी उदिक्खंते ॥५२७५॥

एवं अवातदंसी, थूले वि कंहं ण पासह अवाये ।

हंदि हु णिरंतरोऽयं, भरितो लोगो अवायाणं ॥५२७६॥

“चोएइ०” [“एवं अवातदंसी०”] गाहा । जति धरिज्जंते दोसा भिक्खगहणे वि ते भवंति ? कंहं हिंडंतस्स विहारो दुक्खेज्ज काउस्सगं करंतस्स, वीस्समंतस्स, उब्भामगा भिक्खायरियाए जे गया, ते उदिक्खंतस्स, जति तुब्भे पस्सुहुमाणि पेक्खह तो जे इमे थूलतरागा अवाया जेहिं सव्वं व्याप्तं ।

भिक्खादि वियारगते, दोसा पडिणीयसाणमादीया ।

उप्पज्जंते जम्हा, ण हु लब्भा हिंडितं तम्हा ॥५२७७॥

“भिक्खादि” गाहाओ । एए थूला अवाया, किं पुण न पासह जम्हा एए सुहुमथूलादिए अवाए, तम्हा तुब्भेहिं न फंडियव्वं ।

अधवा आहारादी, ण चेव निययं हवंति घेत्तव्वा ।

णेवाऽऽहारेयव्वं, तो दोसा वज्जिया होंति ॥५२७८॥

“अधवा०” गाहा । आयरियो भणति—

भण्णति सज्झमसज्झं, कज्जं सज्झं तु साहए मतिमं ।

अविसज्झं साधेंतो, किलिस्सति ण तं च साधेति ॥५२७९॥

“भण्णति०” गाहा । कण्ठ्या ।

जइ एयविप्पहूणा, तवनियमगुणा भवे निरवसेसा ।

आहारमादियाणं, को नाम कधं पि कुव्वेज्जा ॥५२८०॥

मोक्खपसाधणहेतू, णाणाती तप्पसाहणो देहो ।

देहद्वा आहारो, तेण तु कालो अणुण्णातो ॥५२८१॥

“जइ एय०” [“मोक्खपसाधणहेतू०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् । जम्हा आहारमंतरेण ण सक्कति णाणादी गुणा हरेउं तेण कालो अणुण्णाओ ।

काले तु अणुण्णाए, जति वि हु लग्गेज्ज तेहिं दोसेहिं ।

सुद्धो वुवादिणंतो, लग्गति उ विवज्जए परेणं ॥५२८२॥

पढ्माए गिण्हतूणं, पच्छिमपोरिसि उवादिणति जो उ ।

ते चेव तत्थ दोसा, बितियाए जे भणिय पुव्वि ॥५२८३॥

सज्झायलेवसिक्खणभायणपरिकम्मसट्टरादीहिं ।

सहस अणाभोगेण व, उवादियं होज्ज जा चरिमं ॥५२८४॥

“काले तु०” [“पढमाए गिण्हतूणं०” “सज्झाय०”] गाहाद्वयं कण्ठयम् । जे पुण पढमपोरुसीए घेतुं पच्छिल्लं उवातिणावेति एयस्स तस्स ते चेव दोसा । जे जिणकप्पियाणं, पढमाए गहिए बित्तियं उवायणावेंताणं ।

आहच्चुवाइणाविय, विगिंचण परिणणऽसंथरंतम्मि ।

अन्नस्स गेण्हणं भुंजणं च असतीएँ तस्सेव ॥५२८५॥

“आहच्च०” गाहा । कयाइ पच्छिल्ला उवायणाविया होज्ज, ताहे विगिंचेंति । दिवसावसेसं पच्चक्खावेंति । अह न चएँति अण्णं गिण्हंति । जति न लभेज्ज, अप्पज्जत्तं वा लभेज्ज, ताहे तस्सेव जयणाए भुंजणा । का जयणा ? जहा—अगीतत्था ण जाणंति तं चेवेयं जधा^१ अण्णावदेसेणं भुंजंति ।

बित्तियपदेण गिलाणस्स कारणा अधवुवातिणे ओमे ।

अद्धाण पविसमाणो, मज्झे अधवा वि उत्तिण्णो ॥५२८६॥

“बित्तियपदेण०” गाहा । बिइयपदे उवाइणावेज्ज भुंजेज्ज य गिलाणस्स अट्टाए, गिलाणकिच्चे ण वा वावडो, ताव जाव पच्छिमा ओगाढा, ओसहपाउग्गादीणि वा मग्गंतस्स ओगाढा । एवं भुंजेज्जा । सेसं कण्ठयम् ।

[सुत्तं] नो कप्पइ निग्गंथाण वा निग्गंथीणं वा । असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा परं अद्धजोयणमेराए उवायणावित्तए । से य आहच्च उवाइणाविए सिया तं नो अप्पणा भुंजिज्जा जाव आवज्जति चाउम्मासियं परिहारट्ठाणं उग्घातियं ॥४-१७॥

परमद्धजोयणाओ, उज्जाण परेण चउगुरू होंति ।

आणादिणो य दोसा, विराहणा संजमाऽऽयाए ॥५२८७॥

“परमद्धजोयणाओ०” गाहा । अच्छउ ताव, अद्ध जोयणाओ उज्जाणपरेणं जति उवायणावेति :: ४ (चतुर्गुरु) । कयरे ते दोसा ?

भारेण वेदणाए, ण पेहती खाणुमादि अभिघातो ।

इरिया पगलिय तेणग, भायण भेदो य छक्काया ॥५२८८॥

“भारेण वेदणाए०” गाहा । कण्ठ्या ।

उज्जाण आरणं, तहियं किं ते ण जायते दोसा ।

परिहरिया ते होज्जा, जति वि तहिं खेत्तमावज्जे ॥५२८९॥

“उज्जाण०” गाहा । चोयगो भणइ—

उज्जाणस्स आरतो किं ते ण भवंति दोसा ? आयरियो भणइ—जइ वि भवंति तह वि परिहरिता भवंति । तित्थगरवयणाणुण्णाए सुद्धो त्ति भणियं होइ । चोयगो भणइ—

एवं सुत्तं अफलं, सुत्तनिवातो इमो तु जिणकप्पे ।

गच्छम्मि अद्धजोयण, केसिंची कारणे तं पि ॥५२९०॥

“एवं सुत्तं अफलं०” गाहा । कहां अफलं ? सुत्तेणं अद्धजोयणपरेणं दोसा भणिया । तुमे भणिय—उज्जाणपरेण चेव दोसा । आयरियो भणति—एयं जिणकप्पियाणं उज्जाणपरेण भणियं, सुत्तादेसो गच्छवासीणं अद्धजोयणाओ परेणं वारेइ । ‘केसिं चि कारणे’ तं पि ति आयरिय—बाल—वुड्ढ—पाहुणयट्ठाओ अद्धजोयणं गम्मइ । इहरहा चमट्टिए खेत्तेण लब्धिहिति आयरिय—गिलाणादीणं पायोगं ।

सक्खेत्ते जदा ण लभति, तत्तो दूरे वि कारणे जतति ।

गिहिणो वि चिंतणमणागतम्मि गच्छे किमंग पुण ॥५२९१॥

“सक्खेत्ते०” गाहा । सक्खेत्रे यदा आयरियादीण पाओग्गस्स अलंभो होज्ज तया एएण कारणेणं अद्धजोयणं गम्मइ गिहत्था वि अणागयपाहुणयट्ठाए वि चिंतंति किमंग पुण गच्छे सबाल—वुड्ढे पाहुणगागमे य अणागयं न चिंतेयव्वं ?

संघाडेगो ठवणाकुलेसु सेसेसु बालवुड्ढादी ।

तरुणा बाहिरगामे, पुच्छ दिट्ठंतगारीए ॥५२९२॥

“संघाडेगो०” गाहा । सगामे संघाडेगो दाणअभिगमसड्ढादिसु आयरियादीणं पाउग्गस्स पविस्सइ अवसेसेसु कुलेसु बाल—वुड्ढाओ हिंडंति । तरुणा जे समत्था ते उब्भामिय भिक्खायरियाए वच्चंति । ‘पुच्छ’ त्ति । सीसो भणइ—जुत्तं दाणसड्ढादओ परिहरिउं अवसेसा कुला किं निमित्तं परिहारिज्जंति ? आयरिया आगारीए दिट्ठंतं करंति ।

परिमियभत्तपदाणे, णेहादवहरति थोवथोवं तु ।

पाहुण वियाल आगत, विसण्ण आसासणा दाणं ॥५२९३॥

“परिमित०” गाहा ।

एगो गिहत्थो महिलाए परिमितपरिच्छिन्नं भत्तं देइ । सा य ततो परिमितातो थेवथेवं अवणेइ । किं णिमित्तं ? जया एयस्स अवेलाए मित्तो वा सुही^१ वा एहिति तदा किं आवणाओ आणिज्जिहिति ? एवं सा सव्वं संगहं करेइ । ताहे तस्स अवेलाए पाहुणओ आगओ । सो भणइ— किं कीरउ ? णिस्संचारा रत्थाओ । ताहे भण्णइ—निर्च्चितो होहि । तस्स ताए विरूवरूवभोयणं उवकप्पियं सो परितुट्ठो गुणसहस्सेहिं वट्टइ ।

एवं पीईवट्ठी, विवरीयऽण्णेण होइ दिट्ठतो ।

लोगुत्तरे विसेसा, असंचया जेण समणा तु ॥५२९४॥

“एवं पीईवट्ठी०” गाहा । कण्ठ्या ।

जणलावो परगामे, हिंडित्ताऽऽणेंति वसहि इह गामे ।

देज्जह बालादीणं, कारणजाते य सुलभं तु ॥५२९५॥

“जणलावो०” गाहा । कण्ठ्या ।

पाहुणविसेसदाणे, निज्जर कित्ती य इहर विवरीयं ।

पुव्वं चमढणसिग्गा, न देंति संतं पि कज्जेसु ॥५२९६॥

“पाहुण०” गाहा । कण्ठ्या ।

बोरीइ य दिट्ठतो, गच्छे वायामो तहिं च पतिरिवक्कं ।

केइ पुण तत्थ भुंजण, आणेमाणे भणिय दोसा ॥५२९७॥

“बोरीइ य०” गाहा । कण्ठ्या ।

गामऽब्भासे बदरी, नीसंदकडुप्फला य खुज्जा य ।

पक्काऽऽमाऽलस चेडा, खायंतियरे गता दूरं ॥५२९८॥

सिग्घतरं ते आता, तेसिऽण्णेसिं च दिंति सयमेव ।

खायंति एव इहइं, आयपरसुहावहा तरुणा ॥५२९९॥

खीरदधीमादीण य, लंभो सिग्घतर पढम पड़रिक्के ।
उगमदोसा विजढा, भवंति अणुकंपिया चितरे ॥५३००॥

[“गामऽब्भासे० ” “सिग्घतरं ते० ” “खीर-दधीमादीण० ”] एत्थ गाहाओ
कण्ठ्याओ । जाव विरियायारो य अणुचिन्नो ।

एवं उगमदोसा, विजढा पड़रिक्कया अणोमाणं ।
मोहतिगिच्छ य कता, विरियायारो य अणुचिण्णो ॥५३०१॥

उज्जाणतो परेणं, उवातिणंतम्मि पुव्व जे भणिता ।
भारादीया दोसा, ते च्चेव इहं तु सविसेसा ॥५३०२॥
तम्हा तु ण गंतव्वं, तहिं भोत्तव्वं ण वा वि भोत्तव्वं ।
इहरा भे ते दोसा, इति उदिते चोदगं भणति ॥५३०३॥

“ एवं उगमदोसा० ” [“उज्जाणतो० ” “तम्हा तु ण गंतव्वं० ”] गाहा । चोयगो
भणइ—तहिं चेव समुद्दिसिउं एंतु एवं भारादओ दोसा परिहरिया भवंति ? आयरियो भणइ—जइ
तत्थ समुद्दिसंति मासलहुं, तुह वि एवं भणंतस्स मासलहुं । आयरियादी परिच्चत्ता ।

जइ एयविप्पहूणा, तवनियमगुणा भवे णिरवसेसा ।
आहारमाइयाणं, को नाम कहं पि कुव्वेज्जा ॥५३०४॥

“जइ एयविप्पहूणा० ” गाहा । जइ आयरिएण विणा संसारतो णित्थरणं होज्जा ।
किञ्च,

जइ ताव लोइय गुरुस्स लहुओ सागारिओ पुढविमादी ।
आणयणे परिहरिया, पढमा आपुच्छ जतणाए ॥५३०५॥
चोदगवयणं अप्पाऽणुकंपिओ ते य भे परिच्चत्ता ।
आयरिए अणुकंपा, परलोए इह पसंसणया ॥५३०६॥
एवं पि परिच्चत्ता, काले खमए य असहुपुरिसे य ।
कालो गिम्हो उ भवे, खमओ वा पढमबितिएहिं ॥५३०७॥
जइ एवं संसट्टं, अप्पत्ते दोसियाइणं गहणं ।
लंबण भिक्खा दुविधा, जहण्णमुक्कोस तिय पणए ॥५३०८॥

एगत्थ होइ भत्तं, बितियम्मि पडिगगहे दवं होति ।
 गुरुमादीपाउगं, मत्तएँ बितिए य संसत्तं ॥५३०९॥
 जइ रिक्को तो दवमत्तगम्मि पढमालियाए गहणं तु ।
 संसत्त गहण दवदुल्लभे य तत्थेव जं पंतं ॥५३१०॥
 बिइयपदं तत्थेवा, सेसं अधवा वि होति सव्वं पि ।
 तम्हा गंतव्वं आणणं व जति वि पुट्ठो तह वि सुद्धो ॥५३११॥
 अंतरपल्लीगहितं, पढमागहियं व भुंजए सव्वं ।
 संखडि धुवलंभे वा, जं गहियं दोसिणं वा वि ॥५३१२॥
 दरहिंडिएव भाणं, भरियं भुंत्तुं पुणो वि हिंडिज्जा ।
 कालो वाऽतिक्कमई, भुंजेज्जा अंतरा सव्वं ॥५३१३॥

“जइ ताव०” [“चोदगवयणं०” “एवं पि परिच्चत्ता०” “जइ एवं संसट्ठं०”
 “एगत्थ होइ भत्तं०” “जइ रिक्को तो०” “बिइयपदं०” “अंतरपल्लीगहितं०”
 “दरहिंडिएव०”] गाहा । जइ ताव लोइया वि गुरूणो जो कुडुंबं भरेति, तम्मि अजिमिए ण
 जेमिति, अतिसेसं च तस्स दिज्जेति, किमंग पुण जस्स गुणेणं संसाराओ णित्थरणं होज्ज तस्स
 पायोग्गट्ठाए किहं ण गंतव्वं ?

तहिं च समुद्दिसंताणं सागारियं होज्ज । जइ दीसति :: ४ (चतुर्लघु) आणादी । दिट्ठे
 संका भोइयादीया । पाएसु भुंजंति त्ति, पुढविकाइयादिसु वा समुद्दिसेज्ज । तत्थ पुढविमादीणं
 विराहणा तं णिप्फणं । एए दोसा आणयणे परिहरिया भवंति । सेसं गाहासिद्धं । ओहनिज्जुत्तीए
 वक्खाणियं ।

परमद्धजोयणातो, उज्जाण परेण जे भणिय दोसा ।

आहच्चुवातिणाविँ, ते चेवुस्सग्गअववाता ॥५३१४॥

“परमद्ध०” गाहा । ये तत्र दोषा उक्ता अस्मिन् सूत्रे उद्याने परतश्च ते ।
 ‘आहच्चुवातिणाविँ’ पूर्वं व्याख्यातं । जहा पढमपोरुसीसुत्ते उस्सग्गेण । अववादो पि स एव ।

॥ कालक्खेत्ततिक्कंतपगयं समत्तं ॥

[अणेसणिज्जपगयं]

[सुत्तं] निग्गंथेण य गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए अणुप्पविट्ठेणं अन्नतरे अचित्ते अणेसणिज्जे पाण भोयणे पडिग्गाहिए सिया, अत्थि या इत्थ केइ सेहतराए अणुवट्ठावियए कप्पति से तस्स दाउं अणुप्पदाउं वा, नत्थि या इत्थ केइ सेहतराए अणुवट्ठावियए तं नो अप्पणा भुंजेज्जा नो अन्नेसिं दावए, एगंते बहुफासुए पएसे पडिलेहिता पमज्जित्ता परिट्ठवेयव्वे सिया ॥४-१८॥

“निग्गंथेण य जाव परिट्ठवेयव्वे०”

संबंधः—

आहार एव पगतो, तस्स उ गहणम्मि वण्णया सोही ।

आहच्च पुण असुद्धे, अचित्त गहिए इमं सुत्तं ॥५३१५॥

अहवण सचित्तदव्वं, पडिसिद्धं दव्वमादिपडिसेहे ।

इह पुण अचित्तदव्वं, वारेति अणेसियं जोगो ॥५३१६॥

“आहार एव०” [“अहवण सचित्त०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् । निग्गंथि णिग्गंथीओ पुव्ववन्नियाणि^१ “गाहा०” गिहे घरे एगट्ठा पिंडं पाडेउं पविट्ठो पिंडवायपडिया । अहवा ताए प्रतिज्ञाये पिंडो पाडेयव्वो । अण्णतरग्गहणेणं उगमेणं वा उप्पायणाए वा एसणाए वा अण्णतरेणं । तं च पुणो अणाभोएण गहियं तं च उक्कुसयं । सेहो य अणुविट्ठवियओ । अत्थि कप्पइ से तस्स दाउं तं जइ परिट्ठविज्जंति तो बहुतरो असंजमो । अह ण होज्ज सेहो । सेसं कण्ठ्यम् ।

अण्णतरऽणेसणिज्जं, आउट्टिय गिण्हणे तु जं जत्थ ।

अणभोग गहित जतणा, अजतण दोसा इमे होंति ॥५३१७॥ [नि०]

“अण्णतर०” गाहा । ‘अण्णतर’ त्ति उगमादिअसुद्धं । जइ आउट्टियाए गेण्हइ-अप्पणो भोक्खामि सेहस्स वा दाहामि जेण दोसेण असुद्धं तमावज्जइ । एयं जत्थ अणाभोगेण गहियं । तं जइ अजयणाए देइ तो इमे दोसा । तेण अणेसणिज्जंति काउं सेहस्स दिण्णं तओ सेहो भणेज्जा—

१. “निग्गंथेण०” णिग्गंथाओ पुव्ववन्नियाओ इति भाव्यम् ?

मा सव्वमेयं मम देहमन्नं, उक्कोसएणं व अलाहि मज्झं ।
किं वा ममं दिज्जति सव्वमेयं, इच्चेव वुत्तो तु भणाति कोई ॥५३१८॥

“मा सव्वमेयं०” वृत्तम् । मा मम सव्वं एतं देह । ताहे सो भणेज्जा—

एयं तुब्भं अम्हं, न कप्पति चउगुरुं च आणादी ।
संका व आभिओगो, एगेण व इच्छियं होज्जा ॥५३१९॥

“एयं तुब्भं०” गाहा । तव एतं कप्पइ, अम्हं न कप्पइ । एवं भणंतस्स :: । (चतुर्गुरु),
आणादिणो दोसा इमे - “संका०” पच्छद्धं । अस्य व्याख्या—

कम्मोदय गेलन्ने, दट्टूण गतो करेज्ज उड्डाहं ।
एगस्स वा वि दिण्णे, गिलाण वमिऊण उड्डाहो ॥५३२०॥

“कम्मोदय०” गाहा । कम्मोदएणं दुक्खिणीभूओ, ताहे सो भणेज्ज—एए मा
पडिभज्जिर्हिंति काउं मम आभिओगं दिण्णं । एवं णाउं उड्डाहं करेज्जा, कम्मणं दिण्णं ति अण्णो
वि सेहो तं अकल्लं दट्टुं विप्परिणमेज्जा ।

मा पडिगच्छइ दिण्णं, से कम्मण तेण एस आगल्लो ।
जाव ण दिज्जति अम्ह वि, ह णु दाणि पलामि ता तुरियं ॥५३२१॥

“मा पडिगच्छइ०” गाहा । अहवा इमं भणेज्ज—

भत्तेण मे ण कज्जं, कल्लं भिक्खं गतो व भोक्खामि ।
अण्णं व देह मज्झं, इय अजते उज्झिणिगदोसा ॥५३२२॥

“भत्तेण०” गाहा । कण्ठ्या । अहवा बिओ वि चित्तेज्ज—

ह णु ताव असंदेहं, एस मओ हं तु ताव जीवामि ।
वग्घा हु चरंति इमे, मिगचम्मगसंवुता पावा ॥५३२३॥

“ह णु ताव०” गाहा । कण्ठ्या । इमं वा चित्तेज्ज—

अभिओगपरज्झस्स हु, को धम्मो किं व तेण णियमेणं ।
अहियक्करगाहीण व, अभिजोएंताण को धम्मो ॥५३२४॥

किच्छाहि जीवितो हं, जति मरिउं इच्छसी तर्हिं वच्च ।
एस तु भणामि भाउग !, विसकुंभा ते महुपिहाणा ॥५३२५॥

वातादीणं खोभे, जहण्णकालुत्थिए विसाऽऽसंका ।

अवि जुज्जति अन्नविसे, णेव य संकाविसे किरिया ॥५३२६॥

“अभिओग०” [“किच्छहि०” “वातादीणं०”] गाहा । कण्ठ्या ।

केइ पुण साहियव्वं, अस्समणो हं ति पडिगमो होज्ज ।

दायव्वं जतणाए, णाए अणुलोमणाऽऽउट्ठी ॥५३२७॥

“केइ पुण०” गाहा । कण्ठ्या । केइ आयरिया भणंति । फुडं साहियव्वं तव कप्पइ चेव एयं । एवं वुत्ते कयाइ सो भणेज्जा—तो नाम अहं असमणो जं समणाणं ण कप्पइ तं मम कप्पइ त्ति काउं तेण निरत्थयं मम सिरतुंडमुंडणं । ताहे इमेहिं पन्नवेयव्वो ।

अभिनवधम्मो सि अभावितो सि बालो व तं सि अणुकंपो ।

तव चेवऽट्ठा गहितं, भुंजिज्जा तो परं छंदा ॥५३२८॥

कप्पो च्चिय सेहाणं, पुच्छसु अण्णे वि एस हु जिणाणा ।

सामाइयकप्पठिती, एसा सुत्तं चिमं बेति ॥५३२९॥

परत्तिथियपूयातो, पासिय विविहातो संखडीतो य ।

विप्परिणमेज्ज सेधो, कक्खडचरियापरिस्संतो ॥५३३०॥

नाऊण तस्स भावं, कप्पति जतणाए ताहे दाउं जे ।

संथरमाणे देंतो, लग्गइ सट्ठाणपच्छित्ते ॥५३३१॥

“अभिनवधम्मो०” [“कप्पो च्चिय०” “परत्तिथियपूयातो०” “नाऊण तस्स०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् ।

सेहस्स व संबंधी, तारिसमिच्छंते वारणा णत्थि ।

कक्खड्डे व महिड्डीए, बितियं अब्बाणमादीसु ॥५३३२॥

“सेहस्स व०” गाहा । सेहस्स सन्नातया ते विरूवरूवं भत्तं घेतुं आगंतुं सेहं निमंतेज्जा । ताहे सेहो आयरियं पुच्छेज्ज, गेण्हामि मा सो न वट्टइ वारेउं मा गिण्हहि । जति ता वारेइ :: । (चतुर्गुरु), विप्परिणमेज्ज । अत्र व्याख्या—

नीयगाव केई तु विरूवरूवं, आणेज्ज भत्तं अणुवट्टियस्सा ।

स चावि पुच्छेज्ज जता तु थेरे, तदा ण वारेंति णं मा गुरूगा ॥५३३३॥

“नीयगाव^{१०}” वृत्तम् । सो पुच्छेज्ज आयरियं थेरं वा—गेण्हामि एयं मि त्ति किं कारणं न वारिज्जइ ।

लोलुग सिणेहतो वा, अण्णह भावो व तस्स वा तेसिं ।

गिण्हह तुब्भे वि बहं, पुरिमड्डी णिव्विगतिगा मो ॥५३३४॥

“लोलुग०” गाहा । कण्ठ्या । जइ ते भणेज्ज—तुब्भे वि गेण्हह बहं अन्नपाणं । तत्थ भणियव्वं – वयं पुरिमड्ढियादी । अह ते नियल्लया भणेज्ज—

मंदक्खेण ण इच्छति, तुब्भे से देह बेह णं तुब्भे ।

किं वा वारेमु वयं, गिण्हतु छंदेण तो बिंति ॥५३३५॥

“मंदक्खेण०” गाहा । तुब्भे भण्णह—मंदक्खेणं घेतुं णेच्छति तो तुब्भे अण्णुन्नाओ भणह गिण्हसु त्ति । तत्थ वत्तव्वं किं अम्हे वारेमो जइ रुच्चति तो गिण्हउ ।

वीसुं वोमे घेतुं, दिंति व स संथरे व उज्झंति ।

भावेंता विड्ढिमतो, दलंति जा भावितोऽणेसिं ॥५३३६॥

तित्थविवड्डी य पभावणा य ओभावणा कुलिंगीणं ।

एमादी तत्थ गुणा, अकुव्वतो भारिया चतुरो ॥५३३७॥

अद्धाणाऽसिव ओमे, रायहुट्टे असंथरेता उ ।

सयमवि य भुंजमाणा, विसुद्धभावा अपच्छित्ता ॥५३३८॥

“वीसुं वोमे०” [“तित्थविवड्डी०” “अद्धाणाऽसिव०”] गाहा । बितियपदं ओमोदरियाए जावंतियमादी गहियं वीसुं तं घेतुं सेहट्टाए आणीयं तस्सेव दिज्जइ संथरमाणा वा दिज्जंति जो वा इड्ढिमंतो निक्खंतो तस्स जणवएण वा अवयणिज्जं जइ होज्जा तो तस्स देंति । एमादि अकप्पिअं जाव भाविओ भवइ । जइ इड्ढिमंतनिक्खंते एवमादिहिं णाणुगिण्हंती :: । (चतुर्गुरु) किं कारणं ? तित्थविवड्डी भवइ—एतेसिं सगासे एरिसा वि निक्खमंति ।

॥ अणेसणिज्जपगयं समत्तं ॥

[कप्पट्टियाकप्पट्टियपगयं]

[सुत्तं] जे कडे कप्पट्टिताणं कप्पति से अकप्पट्टिताणं, नो से कप्पति कप्पट्टिताणं । जे कडे अकप्पट्टिताणं णो से कप्पति कप्पट्टिताणं कप्पति से अकप्पट्टिताणं । कप्पे ठिता कप्पट्टिता, अकप्पे ठिता अकप्पट्टिता ॥४-१९॥

“जे कडे कप्पट्टियाणं०” सुत्तं उच्चारेयव्वं । सम्बन्धो गाहासिद्धो ।

सुत्तेणेव उ जोगो, मिस्सियभावस्स पन्नवणहेउं ।

अक्खेव णिण्णओ वा, जम्हा तु ठितो अकप्पम्मि ॥५३३९॥

कप्पठितिपरूवणता, पंचेव महव्वया चउज्जामा ।

कप्पट्टिताण पणगं, अकप्प चउजाम सेहे य ॥५३४०॥ [नि०]

[“सुत्तेणेव०”] [“कप्पठिति०”] गाहा । कडं नाम आहाकम्मियं । कप्पट्टिया नाम जेसिं पंचयामो धम्मो । अकप्पट्टियाणं चाउज्जामो धम्मो । सेहो य अकप्पट्टियो जेण सामाइयसंजओ । जया उवट्ठाविओ होहिति तया कप्पट्टिओ । एस परूविया कप्पट्टिई । तस्स पुण इमा उप्पत्ती । आधाकम्मस्स सरए ।

साली घय गुल गोरस, णवेषु वल्लीफलेसु जातेसु ।

पुण्णट्ट करण सट्ठा, आहाकम्मे णिमंतणता ॥५३४१॥

आहा अहे य कम्मे, आताहम्मे य अत्तकम्मे य ।

तं पुण आधाकम्मं, णायव्वं कप्पते कस्स ॥५३४२॥

“साली०” [“आहा अहे य०”] गाहा । तं पुण आधाकम्मं कस्स कप्पइ न कप्पइ वा ? तत्थ इमाणि चत्तारि दाराणि -

संघस्स पुरिमपच्छिममज्झिमसमणाण चेव समणीणं ।

चउण्हं उवस्सयाणं, कायव्वा मग्गणा होति ॥५३४३॥

संघं समुद्दिसित्ता, पढमो बित्तिओ य समणसमणीओ ।

तत्तिओ उवस्सए खलु, चउत्थओ एगपुरिसस्स ॥५३४४॥

“संघस्स पुरिम०” [“संघं समुद्दिसित्ता०”] गाहाद्वयम् । तत्थ संघ इति ओहेणं

विभागेण य । ओहेणं ति अविसेसिओ संघो संघ इति । विभागेण पुरिमं वा मज्झिमं वा । पच्छिमं वा निद्विसति । समणाणं वि ओहेणं य विभागेण य । ओहो समणाणं, विभागो पंचज्जामियसमणाणं चाउज्जामिय समणाणं वा । एवं समणीओ वि । एवं एगपुरिसस्स वि ओघेण विभागेण य । रिसभसामि-अजितसामिणं तित्थं मिलियं वद्धमाण-पाससामिण वि मिलियं । तत्थ ओघेण ताव भण्णइ-

जति सव्वं उद्विसिउं, संघं कारेति दोण्ह वि ण कप्पे ।

अहवा सव्वे समणा, समणी वा तत्थ वि तहेव ॥५३४५॥

“जति सव्वं०” गाहा । जइ ओहेणं उद्विसिउं करेइ ‘दोण्ह वि’ ति पंचजामिय संघस्स वि ण कप्पइ ।

इदारिणं समणाणं समणीण य ओहेण भण्णति सव्वे समाना उद्विसित्ता कहं पंचजामियसमणाण वि ण कप्पंति ? चाउज्जामिय समणाण वि ण कप्पति इइ एवं समणीण वि । त्रयाणां वर्गाणाम् ओहेणोक्तम् ।

इदारिणं विभागेण भण्णइ ।

जइ पुण पुरिमं संघं, उद्विसती मज्झिमस्स तो कप्पे ।

मज्झिमउद्विद्वे पुण, दोण्हं वि अकप्पितं होति ॥५३४६॥

“जइ पुण०” गाहा । कण्ठ्या । इदारिणं समणाणं समणीणं य विभागेणं भण्णति ।

एमेव समणवग्गे, समणीवग्गे य पुव्वमुद्विद्वे ।

मज्झिमगाणं कप्पे, तेसि कडं दोण्ह वि ण कप्पे ॥५३४७॥

“एमेव समणवग्गे०” गाहा । पंचजामिए उद्विस्सकयं चाउज्जामियाणं कप्पइ । चाउज्जामिए पुण उद्विस्स कयं पंचजामियाणं वि ण कप्पइ । चाउज्जामियाणं साहुणीण कयं साहूण कप्पइ । साहूण कयं चाउज्जामियसाहुणीणं कप्पइ । चाउज्जामियसाहूण कयं पंचजामियसाहूणं साहुणीण वि ण कप्पइ ।

इदारिणं एगपुरिसस्स भण्णइ-

पुरिमाणं एक्कस्स वि, कयं तु सव्वेसि पुरिमचरिमाणं ।

ण वि कप्पे ठवणामेत्तगं तु गहणं तर्हि नत्थि ॥५३४८॥

“पुरिमाणं०” गाहा । जं पंचजामियस्स एगस्स कयं तं चाउज्जामियाणं कप्पइ,

पंचजामियाणं न कप्पइ । जइ वा चाउज्जामियस्स एगस्स कयं तो अवसेसाणं कप्पइ पंचजामियाणं न कप्पइ । एस आहारो भणिओ ।

इदारिणं चत्तारि उवस्सया भाणियव्वा । तं ज्ञापनार्थमिदमुच्यते -

एवमुवस्सय पुरिमे, उद्दिट्ठ ण तं तु पच्छिमा भुंजे ।

मज्झिमतव्वज्जाणं, कप्पे उद्दिट्ठसम पुव्वा ॥५३४९॥

सव्वे समणा समणी, मज्झिमगा चेव पच्छिमा चेव ।

मज्झिमग समणसमणी, पच्छिमगा समणसमणीतो ॥५३५०॥

उवस्सग गणियविभाइय उज्जुगजड्डा य वंकजड्डा य ।

मज्झिमग उज्जुपण्णा, पेच्छ सण्णायगाऽऽगमणं ॥५३५१॥

नडपेच्छं दट्ठुणं, अवस्स आलोयणा ण सा कप्पे ।

कउयादी सौ पेच्छति, ण ते वि पुरिमाण तो सव्वे ॥५३५२॥

एमेव उग्गमादी, एक्केक्क निवारि एतरे गिण्हे ।

सव्वे वि ण कप्पंति, त्ति वारितो जज्जियं वज्जे ॥५३५३॥

सण्णायगा वि उज्जुत्तणेण कस्स कत तुज्जमेयं ति ।

मम उद्दिट्ठ ण कप्पति, कीतं अण्णस्स वा पगरे ॥५३५४॥

सव्वजतीण निसिद्धा, मा अणुमण्ण त्ति उग्गमा णे सिं ।

इति कथिते पुरिमाणं, सव्वे सव्वेसि ण करेति ॥५३५५॥

उज्जुत्तणं सँ आलोयणाँ जडुत्तणं सँ जं भुज्जो ।

तज्जातिए ण याणति, गिही वि अन्नस्स अन्नं वा ॥५३५६॥

उज्जुत्तणं सँ आलोयणाँ पण्णा उ सेसवज्जणया ।

सण्णायगा वि दोसे, ण करेत्तऽण्णे ण यऽऽण्णेसिं ॥५३५७॥

वंका उ ण साहंती, पुट्ठा उ भणांति उण्हकंटादी ।

पाहुणग सद्ध ऊसव, गिहिणो वि य वाउलंतेवं ॥५३५८॥

“एवमुवस्सय०” [“सव्वे समणा०” “उवस्सग गणिय०” “नडपेच्छं दट्ठुणं०”
“एमेव उग्गमादी०” “सण्णायगा वि०” “सव्वजतीण०” “उज्जुत्तणं०”

“उज्जुत्तणं०” “वंका उ ण०”] गाहा । कण्ठ्या । एवमवधारणे । किमवधारितव्यम् ? जहा संघो समणा समणीओ पुरिसो अह विभागओ य भणिओ तहा चत्तारि वि उवस्सया भणियव्वा । उवस्सएसुं वा जो संघो परिवस्सइ तस्स असणादि । के पुण ते चत्तारि उवस्सया ? पंचजामियाणं साहूणं साहुणीण य एए दो, चाउज्जामियाण वि साहूणं साहुणीणं एए चत्तारि ।

एत्थ ओघविभागो पंचजामियसंघं चाउज्जामियसंघं वा उद्दिसिउं कया । एवं व्याख्येयं सर्वत्र । अहवा एएसु चउण्ह वि उवस्सयाण भत्तं कयं, ताहे से सव्वे वि परिहरंति-संघभत्तं ति काउं । अह पंचजामियओ उवस्सएसु कयं तो चाउज्जामियउवस्सयइत्ता काउं साहू साहूणीओ य गिण्हंति, पंचजामिया परिहरंति । अह चाउज्जामियउवस्सएसु कयं ताहे पंचजामिया परिहरंति चाउज्जामिया वि परिहरंति । जइ तेसिं सव्वेसिं कयं उवस्सयाणं जइ संजईण कयं मज्झिमियाणं तो संजया गिण्हंति । अह संजयाण कयं तो संजईओ गिण्हंति । अह गणाउ कयं ताहे जे गणिया ते वज्जंति, अह सेसा गिण्हंति । जइ पंचजामिया गणिया तो सव्वे वि गेण्हंति । पंचजामिया केवलप्ररूपणा क्षता(मात्रं)संविज्ञापनार्थं बहुकालंतरितत्वात् पूर्वाणां पश्चिमानां च अन्योऽन्यत्र (न्यस्य) नास्ति संक्रमः^१ ।

स्यान्मतिः—सर्वेषां सर्वज्ञानां सदृशो हितोपदेश इति कृत्वा कथं पञ्चजामिकानां चातुर्जामिकानाञ्च पृथक् पृथक् कल्पाकल्पम् ? अत्रोच्यते - कालपरिमाणं(णामं) प्रतीत्य अन्योन्यभावपरिणामः । पुरिमा उज्जुजडा, मज्झिमा उज्जुप्पन्ना, पच्छिमा वंकाजड्डा । एत्थ णिदरिसणं पेच्छा ते सण्णातगमणेण य वक्खाणगाधासिद्धं । एवं ते उज्जुगा जेण जं जं वारिज्जंति तं तं न करेति । जडुत्तेणं से जं एणं वारिज्जंति तत्सदृशं कुर्वति । मज्झिमा एणं वारिय सव्वाणि वि परिहरंति । जहा—एगा राग-दोसनिमित्तं नडपेच्छा परिहरिज्जइ, तहा सव्वाओ वि पेच्छाओ । एवं प्रज्ञाए सव्वं ऊहंति । पच्छिमा पुण कयाइ आलोएंति कयाइ ण वि, वारिया वि पुणो पेच्छंति । दिट्ठा पेच्छंता चोइया माइट्ठाणं करेति । तत्थ ममं, कंटओ लग्गो जं मायं करेति । एवं से वंकात्तेणं जं न आलोएंति तं जडुत्तणं । भवे कारणं । यदेतदुक्तं-न कल्पतेति तं पि गेणहेज्ज ।

आयरिए अभिसेगे, भिक्खुम्मि गिलाणाए य भयणा उ ।

तिक्खुत्तऽडवि पवेसे, चउपरियट्टे तओ गहणं ॥५३५९॥

“आयरिए०” गाहा । आयरियअभिसेगाभिक्खू, एएसिं एगतरस्सट्ठाए सव्वेसिं वा गिलाणाणं । सव्वेसिं पि उग्गमादिसुद्धं मगियव्वं । अलब्भमाणे पणगपरिहाणीए विजतित्ता

१. एतच्च ‘स्थापनामात्रं’ प्ररूपणामात्रं संज्ञाविज्ञानार्थं क्रियते, बहुकालान्तरितत्वेन पूर्व-पश्चिमसाधूनामेकत्रासम्भवात् तत्र परस्परं ग्रहणं ‘नास्ति’ न घटते । मलवृ ।

चउगुरुगं पत्ते घिप्पइ । आयरिया अभिसेगे जो य गीतत्थो भिक्खू एएंसि फुडं चेव सीसइ जेण असुद्धं अगीतत्थस्स अपरिणामगस्स य गीतत्थस्स वि न सीसइ । एसा भयणा—अहवा असिवादीसु कारणेसु गंतव्वं । तत्थ अडविपवेसे सुद्धो, अद्धाणकप्पो मग्गिज्जइ । एक्केसिं दोण्णि तिण्णि वारे पणगपरिहाणीए वि न लब्भइ ताहे चउत्थपरियट्टे आधाकम्मियं गेण्हइ । तओ णिग्गयाणं इमा सोही ।

चउरो चउत्थभत्ते, आयंबिल एगठाण पुरिमड्डं ।

णिव्वीयग दायव्वं, सयं च पुव्वोग्गहं कुज्जा ॥५३६०॥

“चउरो चउत्थ०” गाहा । आयरियो सयमेव पुव्वं चउकल्लाणयं गेण्हइ, चउरो चउत्थभत्ते, चउरो आयंबिले, चउरो एक्कासणए, चउरो पुरिमड्डे, चउरो निव्वीतीए । पच्छा अपरिणामगप्रत्ययनिमित्तं सेसा वि चउकल्लाणयं गेण्हंति । जो य अपरिणामओ तस्स पंच कल्लाणयं दिज्जइ । पंच अब्भतट्ठादिणो ।

कालसरीरावेक्खं, जगस्सभावं जिणा वियाणित्ता ।

तह तह दिसंति धम्मं, झिज्झति कम्मं जहा अखिलं ॥५३६१॥

“कालसरीरावेक्खं०” गाहा । कण्ठ्या ।

॥ कप्पट्टियाकप्पट्टियपगयं समत्तं ॥

[गणंतरोवसंपयपगयं]

[सुत्तं] भिक्खू य गणाओ अवक्कम्म इच्छेज्जा अन्नं गणं उवसंपज्जित्ताणं विहरित्तए, नो से कप्पति अणापुच्छित्ता आयरियं वा उवज्झायं वा पवत्ति वा थेरं वा गणिं वा गणधरं वा गणावच्छेतियं वा अन्नं गणं उवसंपज्जित्ताणं विहरित्तए, कप्पति से आपुच्छित्ता आयरियं वा जाव गणावच्छेतियं वा अण्णं गणं उवसंपज्जित्ताणं विहरित्तए । ते य से वियरेज्जा एवं से कप्पति अन्नं गणं उवसंपज्जित्ताणं विहरित्तए, ते य से नो वितरेज्जा एवं से नो कप्पति अण्णं गणं उवसंपज्जित्ताणं विहरित्तए ॥४-२०॥

“भिक्खू य इच्छेज्जा अन्नं गणं उवसंपज्जित्ताणं विहरित्तए” एवं तिण्णि सुत्ताणि^१ उच्चारयेव्वाणि । सम्बन्धो—

कप्पाओ व अकप्पं, होज्ज अकप्पा व संकमो कप्पे ।

गणि गच्छे व तदुभए, चुतम्मि अह सुत्तसंबन्धो ॥५३६२॥

“कप्पाओ०” गाहा । ‘गणि’ त्ति आयरियस्स गच्छे ‘तदुभये’ त्ति सुत्तऽत्थाणि चूयाणि एस संबन्धो । इदाणि व्याख्या—

तिट्ठाणे अवकमणं, णाणट्ठा दंसणे चरित्तट्ठा ।

आपुच्छिऊण गमणं, भीतो त नियत्तते कोती ॥५३६३॥ [नि०]

“तिट्ठाणे अवकमणं०” गाहा । ठाणं ति वा कारणं ति वा एगट्ठं । ताणि पुण तिण्णि इमाणि कारणाणि १ नाणट्ठा २ दंसणट्ठा ३ चरित्तट्ठा । निक्कारणे पुण जइ अण्णगणं उवसंपज्जइ :: ४ (चउगुरु) । आणादी । तम्हा निक्कारणे न गंतव्वं । कारणे वि जइ अणापुच्छा गच्छइ :: । ४ (चतुर्गुरु) तम्हा आपुच्छित्तव्वं । नाणट्ठाए ताव भण्णति—तम्मि गच्छे जावतियं सुत्तं अत्थि, तं सव्वं गहितं केणइ साधुणा, तस्स य अत्थि सत्ती, जं नाहीयं तं घेतुं जे अण्णगणे तं अत्थि जं तेण णाहीयं, ताहे सो आयरियं आपुच्छित्ता जाइ, आयरिएण य विसज्जियव्वो । एवं णाणट्ठाए गमणं, तस्स य आपुच्छिउं वच्चंतस्स इमे अइयारा होज्ज, ते परिहरियव्वा । ‘भीतो य नियत्तए कोति’ एस पढमो अइयारो । अण्णेसिं, इमा गाहा -

१. एवमग्रेतनमपि सूत्राष्टकमुच्चारणीयम् । अथास्य सूत्रनवकस्य कः सम्बन्धः ? इति मलवृ ।

चिंतंतो वतिगादी, संखडि पिसुगादि अपडिसेहे य ।
परिसिल्ले सत्तमए, गुरुपेसविए य सुद्धे य ॥५३६४॥^१

“चिंतंतो०” गाहा । तत्थ पढमदारं । ‘भीओ य नियत्तए कोइ’ त्ति अस्य व्याख्या—
संसाहगस्स सोउं, पडिपंथिगमादिगस्स वा भीतो ।
आयरणा तत्थ खरा, सयं व णाउं पडिणियत्तो ॥५३६५॥

“संसाधहस्स०” गाहा । कण्ठ्या । ‘चिंतंतो’त्ति अस्य व्याख्या—
पुव्वं चिंतेयव्वं, निग्गतो चिंतेति किं णु हु करेमि ।
वच्चामि नियत्तामि व, तर्हि व अण्णत्थ वा गच्छे ॥५३६६॥

“पुव्वं०” गाहा । कण्ठ्या । वइयादी संखडिय दोण्णि दारा एक्कगाहाए
वक्खाणिज्जंति—

उव्वत्तणमप्पत्ते, लहुओ खद्धस्स भुंजणे लहुगा ।
णीसट्ट सुवणो लहुओ, संखडि गुरुगा य जं चउण्णं ॥५३६७॥

“उव्वत्तण०” गाहा । संपट्टिओ सो वइयादी सोउं पंथाओ उवत्तए एत्थ गुंतुं गावीओ
एंतीओ पडिक्खइ संखडीए देसकालं पडिक्खइ, तत्थ उव्वत्तणपडिक्खणेसु मासलहुं । तत्थ जइ
खद्धं समुदाणं गेण्हइ खद्धं वा आइयइ ति :: (चतुर्लघु), तं आदीत्ता अजीरगभएण नीसट्टं सुवइ ।
मा० (मासलहु) । एवं संखडिए वि णवरं चउगुरुगा । खद्धे गेण्हणे भुंजणे य । ‘जं चन्न’ त्ति
आइण्णोमाण संघट्टणादि किलिपाडिसु य तं तं निप्फण्णं । पडिसेव त्ति दारं । ण तस्स गओ
संभवइ किं तर्हि ज्ञानार्थ इति वर्तते ? तेणास्य जुज्जइ ।

अमुगतथ अमुगो वच्चति, मेधावी तस्स कड्डुणट्टाए ।
पंथे गगामे व पहे, वसधीय व कोइ वावारे ॥५३६८॥
अभिलावसुद्ध पुच्छ, रोलेणं मा हु भे विणासेज्जा ।
इति कड्डुंते लहुगा, जति सेहट्टा ततो गुरुगा ॥५३६९॥

“अमुगतथ०” [“अभिलावसुद्ध०”] गाहाद्वयम् । कोइ आयरिओ मेहावी कंचि
साहुं अन्नस्स आयरियस्स सगासं संपट्टिअं सोउ, तस्स कड्डुणट्टाए—वरं मम चेव सगासे

१. मुच पुस्तके अत्र “पणगं०” “परिसिल्ले०” “पडिसेह०” इति गाथात्रयं दृश्यते ।
विशेषचूर्णिकृता तत् पश्चान्न्यस्तम् । (गा० ५३७५-६-७)

अधिज्जंतो, ताहे सीसेइ पडिच्छइ वा वावारेइ संदिसतीत्यर्थः । ‘अन्नगामे’ जत्थ सो भिक्खवेलं काहिति, मज्जेण वा एहिति, जेण वा पंथेणं सो एहिति, तेसु ठाणेसु ते पेसवेइ—तत्थ गंतुं परियट्टंता अच्छह । जाहे सो जइ पुच्छेज्ज—केण कारणेणं तुमं इहमागओ ? ताहे तुब्भे भणिज्जाह—अम्हं वायणायरिया अभिलावसुद्धं पाढेंति परियट्टावेंति । जदि अभिलावो कहां वि अण्णहा कीरइ तो आयरियाणं अप्पत्तियं भवति । एएण कारणेणं अहं इहमागओ निव्विउले सुहं अब्भसामि । तत्थ य उवस्सए बोलेणं बहुयाणं मा मे अभिलावो विणासिज्जिहिति तो इहमागओ एतेण प्रकारेण कड्डमाणस्स :: (चतुर्लघु) । अह तस्स सेहो अच्छे । तं सोउं कड्डइ—मम होतु त्ति उवस्सए वा ठित्ति^१ । जइ अभिलावो सुद्धजणियो उवस्सयं अम्ह एज्ज तो अम्हे इमं पुच्छेज्जह ।

अक्खरवंजणसुद्धं, मं पुच्छह तम्मि आगए संते ।

घोसेहि य परिसुद्धं, पुच्छह णिउणो य सुत्तत्थे ॥५३७०॥

“अक्खर०” गाहा । कण्ठ्या ।

इदाणिं परिसिल्लस्स व्याख्या—

पाउयमपाउता घट्ट मट्ट लोय खुर विविधवेसहरा ।

परिसिल्लस्स तु परिसा, थलिए व ण किंचि वारेति ॥५३७१॥

“पाउय०” गाहा । कण्ठ्या । ‘थलिए व’ त्ति देवद्रोणीए । जहा—

तत्थ पवेसे लहुगा, सच्चित्ते चउगुरुं च आणादी ।

उवधीनिप्फण्णं पि य, अचित्त चित्ते य गिण्हंते ॥५३७२॥

“तत्थ पवेसे०” गाहा । तत्थ जइ एक्कओ अतीति :: (चतुर्लघु) । अंतरा सचित्तो लद्धो तेण सह अतीति :: । (चतुर्गुरु) । सचित्ते उवहिणिप्फण्णं । मीसए संजोगओ । तस्स वि पडिच्छंतस्स एवं चेव ।

पिसुगादि गुरुपेसविए य एए दो वि दारा एगगाहाए वक्खाणेइ ।

ढिंकुणपिसुगादि तहिं, सोतुं णाउं व सण्णिवत्तंते ।

अमुगसुतत्थनिमित्तं, तुज्झम्मि गुरूहि पेसवितो ॥५३७३॥

“ढिंकुण०” गाहा । तत्थ पत्थिओ तत्थ णिसुओ ढिंकुणदट्टधूमगादि^२ सोउं णाउं वा

१. ततश्चतुर्गुरुकाः इति मलवृ । २. ढिंकुणपिशुकदंशमशकादीन् इति मलवृ ।

नियत्तति ।

इदाणिं गुरुपेसविय । तस्स व्याख्या—अमुगसुतत्थनिमित्तं० पच्छद्धं । जइ गओ{द्धो} भणइ - अहं अमुगेहिं आयरिएहिं तुब्भं सगासं पत्थविओ तो मा० (मासलघु) । किं कारणं ?

आणाएँ जिणिंदाणं, ण हु बलियतरा उ आयरियआणा ।

जिणआणाएँ परिभवो, एवं गव्वो अविणतो य ॥५३७४॥

“आणाएँ जिणिंदाणं०” गाहा । तित्थगराणं चेव एसा आणा-सुतत्थनिमित्तं विहिणा आगयस्स दायव्वाणि सुत्तत्थाणि । सुद्धे य त्ति अस्य व्याख्या—जो एएहिं भीयाइएहिं दोसेहिं विप्पमुक्को आगओ सो सुद्धो । अपायच्छित्तो त्ति भणियं होइ । एएसिं अट्टण्हं दाराणं जहा—संखेण इमं पच्छित्तं—

पणगं च भिण्णमासो, मासो लहुगो य संखडी गुरुगा ।

पिसुमादी मासलहू, चउरो लहुगा अपडिसेहे ॥५३७५॥

परिसिल्ले चउलहुगा, गुरुपेसवियम्मि मासियं लहुगं ।

सेहेण समं गुरुगा, परिसिल्ले पविसमाणस्स ॥५३७६॥

पडिसेहगस्स लहुगा, परिसिल्ले छ च्च चरिमओ सुद्धो ।

तेसिं पि होति गुरुगा, जं चाऽऽभव्वं ण तं लभती ॥५३७७॥

“पणगं च०” [“परिसिल्ले०” “पडिसेहगस्स०”] गाहा । भीयस्स नियत्तं तस्स पंचराइंदिया, चित्तंतस्स भिण्णमासो, जइ वच्चंते वइयादिपडिबंधेण अच्छइ मासलहुं, अह जिब्भादंडेण अच्छइ चउलहुगा । संखडीसुं चउगुरुं, सनिद्वाणे य मद्दमेसुयं^१ अपत्तेसु अपत्ते वा भिक्खावेलं पडिच्छइ, सव्वत्थ मासलहुं । अह जिब्भादंडेण अच्छइ, सव्वत्थ चउगुरुगा । पिसु गादिसु मासलहुं, अपडिसेधे पविसइ चउलहुगा, परिसिल्ले वि पविसंतस्स :: (चतुर्लघु) सचित्तम्मि ::। (चतुर्गुरु),^२ अह सेहेण समं परिसिल्ले पविसइ :: । (चतुर्गुरु), पडिसेवंतं करेंतस्स :: (षड्लघु)^३ ‘तेसिं पि होइ गुरुग’ त्ति अपडिसेह परिसिल्ला जइ सेहेण समं पविसंति तो चउगुरुगा, आभव्वं व आलभंति ।

अन्नं अभिधारेतुं, अप्पडिसेह परिसिल्लमन्नं वा ।

पविसंतं कुलादिगुरू, सच्चित्तादी व से हाउं ॥५३७८॥

१. सड्डएसु य इति भाव्यम् ? २. गुरू सचित्तंमि० - अ ब क ड इ । ३. चतुर्गुरु इति मलवृ ।

“अन्नं अभिधारेउ०” गाहाद्वयम् (?) । जो सो णाणद्व्याए संपट्टिओ अण्णगणं सोउं जं अभिधारेउं संपट्टिओ, एस अन्नो त्ति अधिकृतः, तं अन्नं अभिधारेउं संपट्टिओ, अह नवरं परिसेल्लस्स उवसंपन्नो अपडिस्सेहो वा जेणं कड्ढिओ तस्स उवसंपन्नो, अन्नस्स कस्सयि उवसंपन्नो ‘पविसंते’ त्ति उवसंपज्जइ जइ तं कुलथेरा तए गुरवः, आदिग्रहणेणं गणथेर-संघथेरा वा णाउं-जहा एस अन्नं आयरियं अभिधारेतो संपट्टिओ पंथाओ विप्परिणमित्ता एत्थ पविट्ठो कड्ढिउं वा अपडिसेहो य अचित्तादीए एहिं पंथे उप्पाइया एएसिं दिन्ना एयं णाउं ।

ते दोऽवुवालभित्ता, अभिधारेज्जंतें देंति तं थेरा ।

घट्टण विचालणं ति य, पुच्छ विप्फालणेगट्ठा ॥५३७९॥

“ते दोऽवुवालभित्ता०” गाहा । ‘ते दो वि’ त्ति अपडिसेध कड्ढुगं जो परिसिल्लस्स उवसंपन्नो, दोगहणेणं जे य पविट्ठा । एए उवालभित्ता जो सो पुव्वाभिधारिओ तस्स देंति सेहादि । घट्टइत्ता नाम पुच्छित्ता-कस्स अभिधारेउं संपट्टिय ? त्ति ।

घट्टेउं सच्चित्तं, एसा आरोवणा उ अविहीते ।

बित्तिपदमसंविग्गे, जयणाएँ कयम्मि तो सुद्धो ॥५३८०॥

“घट्टेउं०” गाहा । ‘एसा आरोवणा तु अविहीय’ त्ति अपडिसेहगतं करेंतस्स परिसिल्लतं च करेंतस्स जं पच्छित्तं पुव्वं तं अविहीए करेंतस्स, विहिए पुण परिसिल्लतं करेंतो सुद्धो । का पुण विही ? “बिइयपदं०” पच्छद्धं । अपडिसेहतं पि करेंतो सुद्धो । का पुण विही ? उच्यते—

अभिधारेतो पासत्थमादिणो तं च जति सुतं अत्थि ।

जे अ पडिसेहदोसा, ते कुव्वंतो वि णिद्धोसो ॥५३८१॥

“अभिधारेतो०” गाहा । ‘घट्टेउं’ त्ति पुच्छित्ता णाउं जहा पासत्थाइं अभिधारेउं संपट्टिओ एवं जाणित्ता पडिसेहगतं कयं आयरिणं, एवं करेंतो सुद्धो । सुद्धो त्ति वा निद्धोसो त्ति वा एगट्टं । “तं च जइ सुयं अत्थि” त्ति जो सो पडिसेहं करेइ तस्स जइ तं सुयं अत्थि ।

जं पुण सच्चित्ताती, तं तेसिं देति ण वि सयं गेण्हे ।

बित्तिपऽच्चित्त ण पेसे, जावतियं वा असंथरणे ॥५३८२॥

“जं पुण०” गाहा । जं तस्स अपडिसेहस्स सच्चित्तहत्थे आसि तं पासत्थादीणं देंति, न अप्पणा कड्ढेउं गिण्हइ । बिइयपदेणं अचित्तं ण पेसेज्जा वि । ते संथरंति ताहे जावतिणं तेसिं पज्जत्तं भवति घेतुं सेसं पासत्थादीणं पेसेंति । “अचित्त ण पेसे” त्ति अचित्तं पि न पेसेज्ज ।

णाऊण य वोच्छेयं, पुव्वगए कालियाणुओगे य ।
सयमेव दिसाबंधं, करेज्ज तेसिं न पेसेज्जा ॥५३८३॥

“णाऊण य०” गाहा । कण्ठ्या । इमं परिसिल्लस्स बिइयपदं ।
असहातो परिसिल्लत्तणं पि कुज्जा उ मंद धम्मेषू ।
पप्प व कालऽद्धाणे, सच्चित्तादी वि गेणहेज्जा ॥५३८४॥

“असहातो०” गाहा । कण्ठ्या । कालं प्राप्य दुब्भिक्खे ते उवग्गहं करेति । ‘अद्धाणे’
त्ति अद्धाणं विसमाणो ।

कालगयं सोऊणं, असिवादी तत्थ अंतरा वा वि ।
परिसेल्लय पडिसेहं, सुद्धो अण्णं व विसमाणो ॥५३८५॥

“कालगयं०” गाहा । कण्ठ्या ।

वच्चंतो वि य दुविधो, वत्तमवत्तस्स मग्गणा होति ।
वत्तम्मि खेत्तवज्जं, अव्वत्ते अणप्पिओ जाव ॥५३८६॥

“वच्चंतो वि०” गाहा । जो सो समणो णाणट्ठाए वच्चइ सो दुविहो—वत्तो अव्वत्तो य
। एएसिं व्याख्या—

सुयअव्वत्तो अगीतो, वएण जो सोलसण्ह आरेणं ।
तव्विवरीओ वत्तो, वत्तमवत्ते य चउभंगो ॥५३८७॥

“सुय अव्वत्तो०” गाहा । कण्ठ्या । वएण नामं एगे वत्तो नो सुयओ । एवं चउभंगो
कायव्वो^१ । एएसिं वत्तअवत्ताणं संपट्टियाणं सहाओ किं दायव्वो न दायव्वो ? अत्रोच्यते—

वत्तस्स वि दायव्वा, पहुप्पमाणा सहाय किमु इयरे ।
खेत्तविवज्जं अच्चंतिएसु जं लब्भति पुरिल्ले ॥५३८८॥

“वत्तस्स वि०” गाहा । कण्ठ्या । जइ पहुच्चंति वत्तम्मि ‘खेत्तविवज्जं०’ पच्छद्धस्स
व्याख्या—

जइ णेउं एतुमणा, जं ते मग्गिल्ले वत्ति पुरिमस्सं ।
नियमऽव्वत्त सहाया, णेतु णियत्तंति जं सो य ॥५३८९॥

१. सुएणं णामं एगे वत्तो णो वएण । एगे वएण वि वत्तो सुयओ वि । एगे वएण वि णो
वत्तो ण सुयओ वि । सं०

“जइ णेउं०” गाहा । जे ते सहायगा वत्तस्स तेसिं पराणेतुं जइ पडिआगंतुकामा तं जं उप्पाएंति तं मग्गिल्लस्स जस्स सगासातो उच्चलिया तस्येत्यर्थः । जं सो वत्तो उप्पाएति तं अभिधारिज्जंताऽयरियस्स जो अवत्तो सो नियमा ससहाओ । ते य सो य वच्चंता जं उप्पाएंति तं अग्गिल्लस्स आभवति । एवं अवत्तेणप्पिओ जाव त्ति परिसमत्तं । एवं ताव नियत्तं तहा एगस्स भणियं ।

इदारिणं जे सहायगा तेणेव समं अच्छिउकामा ते अच्छंतिया वुच्चंति । ते जं उप्पाएंति पंथो तु जं मग्गिल्लस्स खेत्ते लभंति ते मग्गिल्लस्सेव आभवंति जं बाहिं खेत्तस्स तं पुरिल्लस्स आभवंति ।

बिइयं अपहुच्चंते, न देज्ज वा तस्स सो सहाए तु ।

वइगादि अपडिबज्झंतगस्स उवही विसुद्धो उ ॥५३९०॥

“बिइयं अपहुच्चंते०” गाहापुव्वद्धं कण्ठ्यम् । जइ पुण पडिबंधं करेइ तो जं एगागिस्स पच्छत्तं तं आवज्जइ उवही य से उवहम्मइ ।

एगे तू वच्चंते, उग्गहवज्जं तु लभति सच्चित्तं ।

वच्चंत गिलाणे अंतरा तु तहिं मग्गणा होइ ॥५३९१॥

“एगे तू वच्चंते०” गाहा । जो एगाणिओ वच्चइ सो वत्तो वा जं मग्गिल्लस्स खेत्ते लब्भइ तं मग्गिल्लस्सेव, सेसं पुरिल्लस्स । “वच्चंत०” पच्छद्धं । जो सो णाणट्ठाए संपट्ठिओ दोन्नि आयरिए अभिसंधारेउं जस्स वा तस्स वा रूईए उवसज्जिस्सामि त्ति सो अंतरा गिलाणो जाओ । तेहिं सुयं—जहा अम्हे अभिधारेतो एंतो तो पंथे गिलाणो जाओ । एत्थ गाहा—

आयरिय दोणिण आगत, एक्के एक्के वऽणागए गुरुगा ।

ण य लभती सच्चित्तं, कालगते विप्परिणए वा ॥५३९२॥

“आयरिय दोणिण०” गाहा । जइ दो वि आगया जं तेण लद्धं तं तेसिं सामणं । जइ तेसिं तं सुयं अत्थि जं सो अज्झाइयामओ तो लब्भति । अह एगो नागओ तस्स :: (चतुर्गुरु), जो आगओ तस्स आभवति सच्चित्तादि । जइ विपरिणओ -

पंथ सहाय समत्थो, धम्मं सोऊण पव्वयामि त्ति ।

खेत्ते य बाहि परिणयै, वाताहडै मग्गणा इणमो ॥५३९३॥

“पंथ सहाय०” गाहा । जो सो णाणट्ठाए संपट्ठिओ तस्स कोइ पंथे मिच्छादिट्ठी मिलिओ । तेण तस्स धम्मो कहिओ, सो पुण जत्थ पव्वज्जाए परिणओ जाओ । तं खेत्तं वा

होज्ज अखेतं वा । अखेतं नाम अपरिग्गहियं इंदट्टाणादि वा । तत्र आभाव्यव्याख्या -

खेत्तम्मि खेत्तियस्सा, खेत्तबहिं परिणए पुरिल्लस्स ।

अंतर परिणय विप्परिणए य णेगा उ मग्गणता ॥५३९४॥

“खेत्तम्मि०” पुव्वद्धं कण्ठयम् । “अंतर परिणय०” पच्छद्धं । पव्वज्जाए परिणओ जति अंतरतरे विप्परिणमेइ एत्थ खेतं अखेतं वा धम्मकहियस्स रागदोसं पडुच्च अणेगाओ मग्गणाओ । विप्परिणओ समाणो जइ धम्मकहिओ उज्जू कहयइ, न पुरिल्लस्स वा रागेणं कहयति तो खेत्तम्मि खेत्तियस्स अखेत्ते पुरिल्लस्स । अह विप्परिणएण रागेण ण कहेइ जाहे खेत्ताओ निग्गओ होहिंति ताहे काहेहामि ति निग्गए कहिए परिणो खेत्तियस्स । एवं विभासा ।

वीसज्जियम्मि एवं, अविसज्जिएं चउलहुं च आणादी ।

तेसिं पि हुंति लहुगा, अविधि विधी सा इमा होति ॥५३९५॥

“वीसज्जियम्मि०” गाहा । यदेतदुक्तम् अधस्तादेतं विसज्जियस्स ।

इदाणि अविसज्जियस्स भण्णइ—मा णं विसज्जीहामि ति अणापुच्छिउ वच्चइ :: (चतुर्लघु), विसज्जिओ दोच्चं अणापुच्छिउं जाइ मासलहुं । केइ भणंति—एयं पाडिच्छियस्स सीसस्स :: (चतुर्गुरु), जेहिं सकासं गओ ते अणापुच्छा गयं पडिच्छंति :: (चतुर्लघु), पडिच्छयं सीसं :: (चतुर्लघु), जं चाभव्वं न लभंति अणापुच्छगयं पडिच्छंतो । सो पुण आयरियो इमेहिं कारणेहिं ण विसज्जेइ -

परिवार पूयहेउं, अविसज्जंते ममत्तदोसा वा ।

अणुलोमेण गमेज्जा, दुक्खं खु विमुंचिउं गुरुणो ॥५३९६॥

“परिवार०” गाहा । कण्ठया । इमा आपुच्छणविही—

नाणम्मि तिणिण पक्खा, आयरियउज्झायसेसगाणं च ।

एक्केक्क पंच दिवसे, अधवा पक्खेण एक्केक्कं ॥५३९७॥

“नाणम्मि०” गाहा । से नाणट्टाए गंतुकामे तिणिण पक्खा आपुच्छियव्वा । तत्थ इमो विही जो तम्मि गच्छे आयरियो अन्नो तेणं प्रतिदिवसं आपुच्छवेंति । जदि ण विसज्जइ तो उवज्झाएण पंचदिवसा । जइ न विसज्जेइ तो गच्छेएहिं पंचदिवसे एस एगपक्खो गओ । ताहे बीयपक्खे पुणो एवं चेव पंच पंच दिवसे आयरिये उवज्झाए गच्छेहि । एवं तइयं वि पक्खं । अहवा प्रतिदिवसं पक्खं आयरियेणं, बीयपक्खं उवज्झाएण, तइयं पक्खं गच्छेण ।

एयविहिमागतं तू, पडिच्छ अपडिच्छणे भवे लहुगा ।
अधवा इमेहिँ आगतँ, एगादि पडिच्छती गुरुगा ॥५३९८॥

“एयविहि०” गाहा । कण्ठ्या ।

एगे अपरिणते या, अप्पाहारे य थेरए ।
गिलाणे बहुरोगी य, मंदधम्मे य पाहुडे ॥५३९९॥
एयारिसं विओसज्ज, विप्पवासो ण कप्पती ।
सीसपडिच्छाऽऽयरिए, पायच्छित्तं विहिज्जती ॥५४००॥

“एगे०” [“एयारिसं०”] गाहा । एगाइं आयरिओ छड्डुं आगओ जो यं पडिच्छइ, जो य आगओ दोण्ह वि :: । (चतुर्गुरु) । अपरिणया नाम जे आयरियस्स पासे गच्छंति ते आहारोवहीसेज्जाथंङ्गिलाणं अकप्पिया । ते मोत्तुं आगओ दोण्ह वि :: । (चतुर्गुरु) । अप्पाहारो नाम अप्पाहारो आयरियो तं चेव पडिपुच्छिउं वायणं देइ तं मोत्तुं आगओ दोण्ह वि :: (चतुर्गुरु) । थेरो को वि तम्मि गच्छे, तस्स सो कारेतओ तं छड्डुं आगओ दोण्ह वि :: । (चतुर्गुरु), गिलाणं छड्डुं आगओ दोण्ह वि :: । (चतुर्गुरु), बहुरोगी नाम जो चिरकालं रोगाभिभूओ तं छड्डुं आगओ दोण्ह वि :: । (चतुर्गुरु) । सीसपडिच्छया मंदधम्मा तस्स गुणेन सामायारी अणुपालेंति । ‘पाहुडे’ त्ति असंखडं काउं आगओ, असंखडिया वा तस्स गुणेन न संखडेंति छड्डुं तं आगओ दोण्ह वि :: । (चतुर्गुरु), पडिच्छंताणं पंच राइंदिया, छेदो ।

बिइयपदमसंविग्गे, संविग्गे चेव कारणागाढे ।

नाऊण तस्स भावं, कप्पति गमणं अणापुच्छ ॥५४०१॥

“बिइयपदं०” गाहा । असंविग्गो से आयरियो सो न विसज्जेहिँति आपुच्छइत्ता ताहे अणापुच्छए वच्चेज्जा, संविग्गं पि आगाढकारणेणं नो पुच्छिज्जा ।

अज्झयणं वोच्छिज्जति, तस्स य गहणम्मि अत्थि सामत्थं ।

ण वि वियरंति चिरेण वि, एतेणऽविसज्जितो गच्छे ॥५४०२॥

“अज्झयणं०” गाहापुव्वद्धं कण्ठ्यम् ।

‘नाऊण तस्स भावं’ त्ति अस्य व्याख्या—“ण वि वितरंति०” पच्छद्धं कण्ठ्यम् । जो सो आयरिओ पाडिच्छंतओ तस्स वि बिइयपदं । अविहीय अणापुच्छाऽऽगयं वाएज्ज ण य पायच्छित्तं पावेज्ज ।

णाऊण य वोच्छेदं, पुव्वगते कालियाणुओगे य ।

अविहिअणापुच्छाऽऽगत, सुत्तत्थविजाणओ वाए ॥५४०३॥

“णाऊण०” गाहा । कण्ठ्या । जो एएहिं सच्चित्ते । आणीओ तं पि गिण्हेज्ज ।

णाऊण य वोच्छेदं, पुव्वगते कालियाणुओगे य ।

सुत्तत्थ जाणगस्सा, कारणजाते दिसाबंधो ॥५४०४॥

“णाऊण०” गाहा । अस्य व्याख्या—

ससहायअवत्तेणं, खेत्ते वि उवट्ठियं तु सच्चित्तं ।

दलियं णाउं बंधति, उभयममत्तट्ठया तं वा ॥५४०५॥

“ससहाय०” गाहा । जो सो अव्वत्तो ससहाएओ णाणट्ठाए वच्चइ तस्स सहाएहिं सच्चित्तो लद्धो, जो वा खेत्तम्मि खेत्तियस्स त्ति वुत्तो । ‘दलियं णाउं’ ति । गहणधारणसमत्थं ति णाउं पुव्वगयकालियस्स वोच्छेदं णाउं ताहे अप्पनिज्जयाणं सीसाणं तस्स परोप्परं-सज्झंतवासिणो वयंति, ममत्तं कर्हिति । ताहे अप्पणो सीसं बंधइ तं वत्ति, जो वा सो अवत्तो आगओ । तं वा एरिसं णाउं अप्पणो सीसं बंधेज्जा । एवं सो कारणे सीसो बद्धो । जया निम्माओ तथा आयरियो कालगओ । ताओ—

आयरिए कालगए, परियट्ठति तं गणं च सो चेव ।

चोएति य अपढंते, इमा तु तर्हिं मग्गणा होति ॥५४०६॥

“आयरिए कालगए०” गाहा । तत्थ आभवंत-अणाभवंताणं मग्गणा—

साधारणं तु पढमे, बितिए खित्तम्मि ततिय सुहदुक्खे ।

अणधिज्जंते सीसे, सेसे एक्कारस विभागा ॥५४०७॥

खेत्तोवसंपयाए, बावीसं संथुया य मित्ता य ।

सुहदुक्ख मित्तवज्जा, चउत्थए नालबद्धाइं ॥५४०८॥

“साधारणं तु०” [“खेत्तोवसंपयाए०”] गाहा । पढमे वरिसे साधारणं, जं सो उप्पाएति कारणे सीसत्ताए बद्धओ तं तस्सेव जं इतरे उप्पायंति, तं तेसि चेव बितिए संवच्छेरे जं खेत्तोवसंपण्णओ लब्भइ पुव्वसंथुयमित्तियवएसएयं^१ ते आयरियसीसा लब्भंति, तइए संवच्छेरे जं दुक्खोवसपन्नगा लभंति, पुव्वसंथुय-पच्छासंथुए य एवं ते आयरियसीसा लंभति । चउत्थे

१. पुव्वसंथुयामित्तियवज्जं इति भाव्यम् ?

संवच्छ्रे ण किं चि वि लभंति । सव्वं कारणियसीसो गिण्हइ । एवं ताव अनहिज्जंते गच्छे । अह
अहिज्जंति जे पुण इमा चउव्विहा तस्स कालगयायरियस्स सीसा-सीसिणीओ पडिच्छगा
पडिच्छगाओ । एत्थ पुव्वुद्धिट्ठं संवच्छरसंखाए य एक्कारस विभागा भवंति, गमका इत्यर्थः ।
पुव्वुद्धिट्ठं णाम जं तेण जीवंतेण उद्धिट्ठं । पच्छुद्धिट्ठं णाम जं कालगते पच्छा कारणिय सीसेण उद्धिट्ठं ।

पुव्वुद्धिट्ठे तस्सा, पच्छुद्धिट्ठे पवाययंतस्स ।

संवच्छरम्मि पढमे, पडिच्छए जं तु सच्चित्तं ॥५४०९॥

पुव्वं पच्छुद्धिट्ठे, पडिच्छए जं तु होइ सच्चित्तं ।

संवच्छरम्मि बितिए, तं सव्वं पवाययंतस्स ॥५४१०॥

पुव्वं पच्छुद्धिट्ठे, सीसम्मि य जं तु होइ सच्चित्तं ।

संवच्छरम्मि पढमे, तं सव्वं गुरुस्स आभवति ॥५४११॥

पुव्वुद्धिट्ठं तस्सा, पच्छुद्धिट्ठं पवाययंतस्स ।

संवच्छरम्मि बितिए, सीसम्मि उ जं तु सच्चित्तं ॥५४१२॥

पुव्वं पच्छुद्धिट्ठे, सीसम्मि य जं तु होति सच्चित्तं ।

संवच्छरम्मि ततिए, तं सव्वं पवाययंतस्स ॥५४१३॥

पुव्वुद्धिट्ठे तस्सा, पच्छुद्धिट्ठे पवाययंतस्स ।

संवच्छरम्मि पढमे, सिस्सिणिए जं तु सच्चित्तं ॥५४१४॥

पुव्वं पच्छुद्धिट्ठे, सिस्सिणिए जं तु होति सच्चित्तं ।

संवच्छरम्मि बीए, तं सव्वं पवाययंतस्स ॥५४१५॥

पुव्वं पच्छुद्धिट्ठे, पडिच्छगा जं तु होति सच्चित्तं ।

संवच्छरम्मि पढमे, तं सव्वं पवाययंतस्स ॥५४१६॥

“पुव्वुद्धिट्ठे०” [“पुव्वं०” “पुव्वं०” “पुव्वु०” “पुव्वं०” “पुव्वु०” “पुव्वं०”
“पुव्वं०”] गाहा । तस्येति कालगताचार्यस्य प्रवाचयन्तो कारणियसीसो पडिच्छए त्ति
पाडिच्छए वाइज्जंते । सेसाओ गाहाओ कण्ठ्याओ ।

इमो बितिओ आदेशो—

संवच्छराइ तिण्णि उ, सीसम्मि पडिच्छए उ तद्धिवसं ।

एवं कुले गणे या, संवच्छर संघे छम्मासा ॥५४१७॥

“संवच्छराणि०” गाहा । तिण्णि संवच्छराणि कालगयायरियस्स, किं कारणं जेण सो तेणेव णिप्फादिओ ? एवं सीसस्स वाइज्जंतस्स पडिच्छयस्स पुण तद्विसं चेष प्रवाचयन्तो गेण्हइ । एवं ताव एक्ककुलिच्चओ । जो एक्कगणिच्चओ प्रवाचयन्तो सो संवच्छरं न हरति, संघेच्चओ छम्मासा ण हरइ ।

तत्थेव य निम्माए, अणिग्गए निग्गए इमा मेरा ।

सकुले तिन्नि तियाइं, गणे दुगं वच्छरं संघे ॥५४१८॥

“तत्थेव य०” गाहा । एवं ताव जो सो कारणे सीसत्ताए बद्धो तम्मि अणिग्गए गच्छतो । अह सो निग्गओ होज्ज गच्छओ ताहे इमा मेरा—आयरिए कालगए तत्थ य जति नत्थि णिम्माओ कोइ ताहे कुलसमवायं काउं कुले उवट्टंति । अहवा कुलथेरस्स उवट्टंति, एत्थ गाहाद्वयम् (?) “सकुले तिण्णि तियाइं०” पच्छद्धं । तिण्णि तिया णव संवच्छराणि तं कुलं पाढेंति, ण य सच्चित्तं हरइ । जति ण निम्माया ताहे गणं जाइ । गणो वि दोण्णि संवच्छराणि पाढेंतो ण हरति । तह वि ण निम्माओ संघे उवट्टायंति । संघो वि संवच्छरं पाढेति ण य हरइ । एएण व दोण्णि एगो य मेलिया बारसाइ एत्तिएण कालेणं जइ निम्माया ता सुंदरं । अह ण निम्माया ताहे पुणो कुलं उवट्टाइ । पुणो वि कुलं पाढेइ । तावतियं चेष कालं जइ णिम्माओ गणं उवट्टेंति । गणो वि ताव ततियं चेष कालं अणिम्माता संघं उवट्टंति सव्वत्थ वि न हरेंति सच्चित्तं । एते वि बारस बारस ता चउव्वीसं । जइ एत्तिएण कालेणं न निम्माया पुणो कुलं गणं संघं सव्वत्थ वि ण हरंति सच्चित्तं । एते तिण्णि बारसगा छत्तीसा । एत्तिएण कालेण जइ णिम्मातो सुंदरं । अह—

ओमादिकारणेहि व, दुम्मेहत्तेण वा न निम्माओ ।

काऊण कुलसमायं, कुलछेरं वा उवट्टंति ॥५४१९॥

“ओमादि०” गाहा । एतेहिं कारणेहिं न निम्माया, ताहे कुलसमवायं काउं कुलथेराणं उवट्टंति सव्वे । ताहे तेहिं उवसंपज्जिएव्वं । अत्र पुनः अत उच्यते^१ ।

पव्वज्जाएगपक्खिय, उवसंपय पंचहा सए ठाणे ।

छत्तीसाऽतिक्कंते, उवसंपय पत्तुवादाए ॥५४२०॥

“पव्वज्ज०” गाहा । एगपक्खियस्स उवसंपज्जियव्वं सो एगपक्खओ दुविधो—पव्वज्जाए सुयेण य । सुयेगपक्खओ एगवायणिओ । पव्वज्जाएगपक्खियस्सेयं व्याख्या—

१. कुत्र पुनः इति चेद् ? उच्यते मुच ।

गुरुसज्झिलओ सज्झंतिओ व गुरुगुरु गुरुस्स वा णत्तू ।
 अधवा कुलिच्चतो ऊ, पव्वज्जाएगपक्खीओ ॥५४२१॥
 पव्वज्जाएँ सुएण य, चउभंगुवसंपया कमेणं तु ।
 पुव्वाहियवीसरिण्, पढमासइ ततिय भंगे उ ॥५४२२॥
 सुय सुहदुक्खे खेत्ते, मग्गे विणओवसंपयाए य ।
 बावीस संथुय वयंस दिट्ठभट्ठे य सव्वे य ॥५४२३॥

“गुरुसज्झिलओ०” [“पव्वज्जाएँ०” “सुय सुह०”] गाहाद्वयम् । चउसु भंगेसु पढमे भंगे उवसंपज्जियव्वं । स एत्थ नत्थि, एतदुक्तं भवति ‘पुव्वाऽहियवीसरिण्’ त्ति, जइ पुव्वाहियं तं च विस्सरियं तो जइ पढमभंगिओ नत्थि, ताहे तइयभंगे उवसंपज्जइ । सा उवसंपज्जदा पंचविहा—सुतोवसंपदा, सुहदुक्खोवसंपदा, खेतोवसंपदा, मग्गोवसंपदा, विणओवसंपदा । सुओवसंपदाए बावीसं लब्भइ, छन्नालबद्धाइं माया, पिया, भाया, भगिणी, पुत्तो, धूया, माउमाया, माउपिया, माउभगिणिं, माउभायं, पिउं मातं, पियं पियं, पिउं भगिणिं, पिउं भायं, भगिणीए पुत्तं, भगिणीए धूयं, एवं भाउं पि, [भाउस्स पुत्त भाउस्स धूपं] पुत्तस्स पुत्तं, पुत्तस्स धूयं । एवं धूयाए वि एए [धूयाए पुत्तं धूयाए धूयं] बावीसं सुओ[वसं] पदाए उवसंपण्णो लब्भइ ।

सुहदुक्खोवसंपण्णओ पुव्वसंथुयाणि ताणि य लभंति, खेतोवसंपदाए पुव्वसंथुए, पच्छसंथुए मित्ते उ एस एय लब्भइ । मग्गोवसंपदाए एते य लभइ अण्णे य दिट्ठभट्ठे य लब्भइ । विण[य] उवसंपदाए । नवरं विनयं देइ सव्वं लभइ । जो तं उज्जूयारेइ तेण चउभंगेसु, असइए आसण्णतरेसु पव्वज्जाए उवसंपज्जियव्वं, असइ चउत्थभंगे । किं कारणमिति चेद् उच्यते—

सव्वस्स वि कायव्वं, निच्छयओ किं कुलं व अकुलं वा ।

कालसभावमत्ते, गारवलज्जाहिं काहिंति ॥५४२४॥

“सव्वस्स वि०” गाहा । कण्ठ्या । णाणट्ठाए गयं ।

इदारिणं दंसणट्ठाए गमणं ।

कालिय पुव्वगए वा, णिम्माओ जति य अत्थि से सत्ती ।

दंसणदीवगहेउं, गच्छति अधवा इमेहिं तु ॥५४२५॥

“कालिय०” गाहा । कण्ठ्या । अहवा इमं कारणं—

भिक्खुगा जहिं देसे, बोडियथलिणिणहएहिं संसग्गी ।

तेसिं पण्णवणं असहमाणे वीसज्जिए गमणं ॥५४२६॥

“भिक्षुगा०” गाहा । जं सि विसए भिक्षुगाण थली बोडिगाण वा णिणहाण वा तत्थ ठिया आयरिया ते य भिक्षुगादी अप्पनिज्जयं सिद्धंतं पन्नवेति उब्भावेति य । आयरियाण य दंसणं पभावणेषु णत्थि खेदो तेण तुण्हत्ता अच्छंति तेण ।

लोए वि अ परिवादो, भिक्षुगमादी य गाढ चमढिति ।
विप्परिणमंति सेहा, ओभामिज्जंति सद्धा य ॥५४२७॥

“लोए वि अ०” गाहा । कण्ठ्या । तो तं असहमाणो को वि चित्तेइ—वच्चामि अण्णं गणं, दंसणपभावगाइं सत्थाणि अहिज्जमि । तस्स तहेव आपुच्छिरुण गमणं, विहीए—गंतव्वं ।

रसगिद्धो व थलीए, परतित्थियतज्जणं असहमाणो ।
गमणं बहुस्सुतत्तं, आगमणं वादिपरिसा उ ॥५४२८॥
वातपरायणकुविया, जति पडिसेहंति साधु लट्ठं च ।
अध चिरणुगतो अहं, मा सैं पवत्तं परिहवेह ॥५४२९॥

“रसगिद्धो व०” [“वातपरायणकुविया०”] गाहा । आयरियो रसगेहीए थलीए अच्छइ, णेच्छइ विहरिउं । तत्थ य तेसिं परतित्थिएहिं सद्दहेतुसत्थकुसलेहिं ते साधुणो ओभासिज्जंति । तत्थ कोइ सीसो तं असहंतो आयरियं आपुच्छित्ता गंतुं अण्णं गणं दंसणपभावगणि सत्थाइं अहिज्जित्ता आगओ, वायजाणगपरिसाओ गमेत्ता परतित्थिए निप्पिट्ठपसिणवागरणे काउं आयरियस्स सगासमागओ ।

काऊण य प्पणामं, छेदसुतस्सा दलाह पडिपुच्छं ।
अण्णत्थ वसहि जग्गण, तेसिं च णिवेदणं काउं ॥५४३०॥

“काऊण य०” गाहापुव्वद्धं । अस्य व्याख्या—

सहं च हेतुसत्थं, अहिज्जओ छेदसुत्त णट्ठं मे ।
एत्थ य मा असुतत्था, सुणिज्ज तो अण्णहिं वसिमो ॥५४३१॥

“सहं च हेतुसत्थं०” पुव्वद्धं । ‘अण्णत्थ वसहे’ त्ति अस्य व्याख्या—“एत्थ य०” पच्छद्धं । ‘एत्थ’ त्ति इमाए वसहीए तोऽन्नाए वसहीए वसामो । तत्थ पाडिपुच्छं देज्जह, सो तं आयरियं हरिउकामो ।

खित्ताऽऽरक्खिणिवेयण, इतरे पुव्वं तु गाहिता समणा ।
जग्गवितो सो अ चिरं, जध निज्जंतो ण चेतती ॥५४३२॥

णिण्हय संसग्गीए, बहुसो भण्णंतुवेह सो कुणइ ।
 तुह किं ति वच्च परिणम, गतागऽऽते णीणिओ विहिणा ॥५४३३॥
 एसा विही विसज्जिँ, अविसज्जिँ लहुग दोस आणादी ।
 तेसिं पि हुंति लहुगा, अविहि विही सा इमा होइ ॥५४३४॥
 दंसणनिते पक्खो, आयरिउज्झायसेसगाणं तु ।
 एक्केक्क पंच दिवसे, अधवा पक्खेण सव्वे वि ॥५४३५॥
 एतविहिआगतं तू, पडिच्छ अपडिच्छणे भवे लहुगा ।
 अधवा इमेहिँ आगत, एगागि(दि) पडिच्छणे गुरुगा ॥५४३६॥
 एगे अपरिणए या, अप्पाहारे य थेरए ।
 गिलाणे बहुरोगी य, मंदधम्मे य पाहुडे ॥५४३७॥
 एतारिसं विओसज्ज, विप्पवासो न कप्पती ।
 सीसपडिच्छऽऽयरिँ, पायच्छित्तं विहिज्जती ॥५४३८॥
 बिइयपदमसंविग्गे, संविग्गे चेव कारणागाढे ।
 नाऊण तस्सभावं, होइ उ गमणं अणापुच्छ ॥५४३९॥

“खित्ताऽऽरक्खिणि०” [“णिण्हय०” “एसा विही०” “दंसणनिते०”
 “एतविहि०” “एगे अपरिणए०” “एतारिसं०” बिइयपदमसंविग्गे०”] गाहा ।
 आरक्खियस्स पुव्वं निवेदेंति । एवं खित्ततो पव्वइउं तं अम्हे अद्धस्ते नेहामो वेज्जसकासं कोय
 जइ निज्जंतो हडेज्जाहिज्जामि ति तो मा तुब्भे अण्णहा चित्तेज्जह । सेसं गाहासिद्धं । नवरं अहं
 एगं पक्खं आपुच्छणा । आयरियउवज्झायगणा, एगेगो पंचदिवसाणि, अहवा तेण साहुणा
 आपुच्छिँ अहसज्जिँ पक्ख गए पण्णरसीए एक्केक्केणं आपुच्छवेइ । दंसणद्वाए गयं ।

इदाणिं चरित्तद्वाए—

चरित्तद्दु देसेँ दुविधा, एसणदोसा य इत्थिदोसा य ।
 गच्छम्मि य सीयंते, आयसमुत्थेहिँ दोसेहिँ ॥५४४०॥

“चरित्तद्दु०” गाहा । जहिँ देसे दुविधा दोसा-एसणदोसा, इत्थिदोसा य । तम्मि देसं ते
 गया होज्जा ।

जहियं एसणदोसा, पुरकम्माई ण तत्थ गंतव्वं ।
 उदगपउरो व देसो, जहिं व चरिगाइसंकिण्णो ॥५४४१॥
 असिवादीहिं गता पुण, तक्कज्जसमाणिया तओ णिंति ।
 आयरियमणिते पुण, आपुच्छिउ अप्पणा णिंति ॥५४४२॥

“जहियं एसणदोसा०” [“असिवादीहिं०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् । जइ पुण आयरियो ण निग्गच्छइ तो इयरेहिं णिग्गंतव्वं । एत्थ आपुच्छणकालो इमो -

दो मासें एसणाए, इत्थि वज्जेज्ज अट्ट दिवसाइं ।
 गच्छम्मि होइ पक्खो, आतसमुत्थेगदिवसं तु ॥५४४३॥
 “दो मासे०” गाहा । कण्ठ्या । इत्थिदोसे अट्ट दिवसाणि ।
 सेज्जायरिमाइ सएज्जाए व आउत्थ दोस उभये वा ।
 आपुच्छति सन्निहियं, सण्णातिगतं व तत्तो उ ॥५४४४॥

“सेज्जायरिमाइ०” गाहा । सेज्जातरमाइसु चित्तेणं अज्झोववण्णो, ताओ वा तम्मि परोप्परं वा अज्झोववण्णातो ताहे जति आयरियो सन्निहिओ तो अणापुच्छाए चेव गच्छइ । सण्णाइगयं नाम जइ सन्नाभूमि गयओ तओ च्चेव गंतुं पुच्छित्ता जाइ । जइ तद्धिसिं गंतुकामो अह अन्नदिसं गयं तो ण गंतव्वं । तो अणापुच्छा जाइ, भणइ य—मम वयणेण आपुच्छेज्जाह सो चित्तेइ—जइ पडिक्खामि ता विज्जामि इमं आयरियस्स चरित्ते सीदमाणस्स ।

एयविहिमागयं तू, पडिच्छ अपडिच्छणे भवे लहुगा ।
 अहवा इमेहिं आगय, एगागिदि पडिच्छणे गुरुगा ॥५४४५॥
 एगे अपरिणाए या, अप्पाहारे य थेरए ।
 गिलाणे बहुरोगी य, मंदधम्मे य पाहुडे ॥५४४६॥
 एयारिसं विओसज्ज, विप्पवासो न कप्पई ।
 सीसपडिच्छाऽऽयरिए, पायच्छित्तं विहिज्जइ ॥५४४७॥
 बिइयपदमसंविग्गे, संविग्गे चेव कारणागाढे ।
 नाऊण तस्स भावं, अप्पणो भावं अणापुच्छ ॥५४४८॥

सेज्जायरकप्पट्टी, चरित्तठवणाएँ अभिगया खरिया ।

सारूविओ गिहत्थो, सो वि उवाएण हायव्वो ॥५४४९॥

“एयविहिमा०” [“एगे०” “एयारिसं०” “बिइयपदम०” “सेज्जायर०”]
गाहा । सेज्जातरकप्पट्टीए होज्ज, संसत्तो होज्ज अभिगय जीवाए क्खरियाए । सो पुण लिंगी वा । सो पुण दुवीयत्ततणये वा ठिओ । अहवा गीहत्थीभूओ चेव । एत्थ जो होउ सो होउ तो उवाएणं चरित्ते द्वायव्वो । एवं चरित्तठवणाए उवाएणं पण्णवेयव्वो-तुमं विणा अणाहा मो जाता, तो किं तुब्भेच्चयं गच्छं भंजित्ता अन्नगच्छेसु पविसामो ? एवमादीहिं पायपडिया विन्नवेति । अणिच्छे सेज्जायरकप्पट्टीए धम्मो कहिज्जइ - एएण विणा गच्छो सीयइ, णाणादीणं परिहाणी, तो मा णारगादी संसारं वड्ढेहि तुमं । एवं करेती । एवं खरियाए वि । असइ केवइया वि से दिज्जंति । असइ पाडिपुंछयं देहि त्ति पासुत्तो हरियव्वो ।

एमेव गणावच्छे, गणिआयरिए वि होति एमेव ।

नवरं पुण नाणत्तं, ते नियमा हुंति वत्ता उ ॥५४५०॥

“एमेव०” गाहा । गणावच्छेइ-आयरियाणं अन्नगणं णाणट्ठाए वयंताणं एवं चेव ।

एसेव गमो नियमा, निगंथीणं पि होति नायव्वो ।

नाणट्टु जो उ नेई, सच्चित्त ण अप्पिणे जाव ॥५४५१॥

“एएसु तु^१०” गाहा । कण्ठ्या । विसद्वेण निगंथीए वि घेप्पइ ।

पंचण्हं एगयरे, उगहवज्जं तु लभति सच्चित्तं ।

आपुच्छ अट्टु पक्खे, इत्थीसत्थेण संविग्गो ॥५४५२॥

“पंचण्हं०” गाहा । निगंथं पंचण्हं एगयरो णेज्ज । आयरियो उवज्जायो पवत्ती थेरो गणावच्छेइओ । एएण माणो उगहवज्जं सच्चित्तं लभइ सो अट्टुपक्खे आपुच्छइ ताए चेव विहीए इत्थीसंबंधसत्थे णेयव्वा असइ असंबंधि वि सत्थेण विभासा । त्रीणि सूत्राणि गयाणि ।

[सुत्तं] गणावच्छेतिए य गणादवकम्म इच्छेज्जा अण्णं गणं उवसंपज्जित्ताणं विहरित्तए, कप्पति गणावच्छेतियस्स गणावच्छेतियत्तं णिक्खिवित्ता अण्णं गणं उवसंपज्जित्ताणं विहरित्तए । णो से कप्पति अणापुच्छित्ता आयरियं वा जाव अन्नं गणं उपसंपज्जित्ताणं विहरित्तए,

कप्पति से आपुच्छित्ता आयरियं वा जाव विहरित्तए । ते य से वितरंति एवं से कप्पति जाव विहरित्तए । ते य से णो वितरंति एवं से णो कप्पति जाव विहरित्तए ॥४-२१॥

आयरियउवज्झाए य गणाओ अवक्कम्म इच्छेज्जा अण्णं गणं उवसंपज्जित्ताणं विहरित्तए, कप्पति आयरियउवज्झायस्स आयरिय उवज्झायत्तं णिक्खिवित्ता अण्णं गणं उवसंपज्जित्ताणं विहरित्तए । णो से कप्पति अणापुच्छित्ता आयरियं वा जाव अन्नं गणं उवसंपज्जित्ताणं विहरित्तए; कप्पति से आपुच्छित्ता जाव विहरित्तए । ते य से वितरंति एवं से कप्पति अन्नं गणं उवसंपज्जित्ताणं विहरित्तए; ते य से णो वियरंति एवं से णो कप्पति अन्नं गणं उवसंपज्जित्ताणं विहरित्तए ॥४-२२॥

भिक्खू य गणातो अवक्कम्म इच्छेज्जा अन्नं गणं संभोगपडियाए उवसंपज्जित्ताणं विहरित्तए, नो से कप्पति अणापुच्छित्ता आयरियं वा जाव अन्नं गणं संभोगवडियाए उवसंपज्जित्ताणं विहरित्तए; कप्पति से आपुच्छित्ता आयरियं वा जाव विहरित्तए । ते य से वियरंति एवं से कप्पइ जाव विहरित्तए; ते य से नो वियरेज्जा एवं से नो कप्पइ जाव विहरित्तए । जत्थुत्तरियं धम्मविणयं लभेज्जा एवं से कप्पति अन्नं गणं संभोगपडियाए उवसंपज्जित्ताणं विहरित्तए; जत्थुत्तरियं धम्मविणयं नो लभेज्जा एवं से नो कप्पति अन्नं गणं जाव विहरित्तए ॥४-२३॥

“भिक्खू इच्छेज्ज अन्नगणं संभोगपडियाए०” अत्र त्रिण्येव सूत्राणि उच्चारये-
व्वाणि ।

संभोगो वि हु तिहिँ कारणोहिँ नाणट्टु दंसण चरित्ते ।

संकमणे चउभंगो, पढमो गच्छम्मि सीयंते ॥५४५३॥

“संभोगो वि हु०” गाहा । णाणट्टा दंसणट्टाए य व्याख्यातो (तम् ।) चरित्तट्टयाए इमो विसेसो—जम्मि गच्छे सो अच्छइ सो गच्छे सीयइ ण आयरियो । एवं भंगा ४।^१

१. गच्छे न सीयइ आयरियो सीयइ । गच्छे न सीयइ आयरियो वि ण सीयइ । गच्छे वि सीयइ आयरियो वि सीयइ ।

केसु पुण सीयइ ?

पडिलेह दियतुअट्टण, निक्खव आदाण विणय सज्झाए ।

आलोगठवणभत्तट्टुभासपडलसेज्जातराईसु ॥५४५४॥

“पडिलेह०” गाहा । पडिलेहणियं दोण्णि काले यथोक्तं न करेति । दिवसतो णिवज्जंति^१ सुवंति य । दंडादि णिक्खवंता ण पडिलेहंति, ण पमज्जंति । दुपडिलेहियं दुपमज्जियं वा करेति । एवं आदाणे वि गेण्हणे त्ति भणियं होइ । अहारिहं विणयं न पडंजंति । सुत्तपोरुसिं ण करेति, अत्थपोरुसिं वा ।

सत्तविधं आलोयं ण करेति, संखडिपलोयणाए वा गच्छंति । ‘ठवण’ त्ति ठवणकुलाई ण ठवेति, ठवियगरहियादीणि वा भुंजंति । ‘भत्तट्टु’ त्ति । मंडलीए ण समुद्धिसंति । गारत्थियभासाहि य भासंति । ‘पडलग’ त्ति पडलएसु आणीयं भुंजंति । सेज्जायरपिंडं भुंजंति । आदिग्रहणेणं उग्गमादि असुद्धं गेण्हंति । एएसु जइ गच्छे सीयति ण आयरियो । तत्थ इमो विधी—

चोयावेइ य गुरुणा, विसीयमाणं गणं सयं वा वि ।

आयरियं सीदंतं, सयं गणेणं च चोयावे ॥५४५५॥

“चोयावेइ०” गाहा । आयरियाणं चोयावेइ । अहवा सो सयं चेव चोएइ, जइ पुण गच्छे न सीदइ आयरितो सीदइ तो सयं वा चोएइ, गच्छेण वा चोयावेति । जति दो वि सीदंति तत्थ इमा गाहा—

दुण्णि वि विसीयमाणे, सयं व जे वा तहिं न सीयंति ।

ठाणं ठाणाऽऽसज्ज उ, अणुलोमाईहिं चोएति ॥५४५६॥

“दुण्णि वि०” गाहा । कण्ठ्या । चोयणाकालप्रसिद्धये इदमुच्यते—

भणमाणे भणार्विते, अयाणमाणम्मि पक्खो उक्कोसो ।

लज्जाए पंच तिन्नि व, तुह किं ति व परिणय विवेगो ॥५४५७॥

“भणमाणे०” गाहा । गच्छे सीयमाणे आयरिए असीदमाणे । सो पुण आयरियो ण जाणइ जहा—गच्छे सीदति । तत्थ सयं चोयेतो गच्छेण य चोदावेतो उक्कोसेणं पक्खं अच्छइ । आयरिए पुण सीयमाणे इमो कालो—लज्जाए गोरवेण य पंच वा तिण्णि वा दिवसाणि अभणंतो सुद्धो । अह आयरियो भणइ—तव किं जइ अहं सीदामि^२ तं छंडंतो तक्खणमेव निरवेक्खो जाइ ।

१. तुयंति इति भाव्यम् ? २. न दो वि सीदंतं वा(गा)तो अ ड ।

चतुभंगक इति वर्तते । सो पुण संविग्गो संविग्गाणं तेणं^१ जाइ । संविग्गो असंविग्गाणं तेणं^२ जाइ । ४^३ संविग्गो । तत्थ पढमभंगो ताव भण्णइ—

संविग्गविहाराओ, संविग्गा दुन्नि एज्ज अन्नयरे ।

आलोइयम्मि सुद्धो, तिविहोवहिमग्गणा नवरिं ॥५४५८॥

“संविग्गविहाराओ०” गाहा । ‘अन्नतर’ त्ति गीतो अगीतो वा ।

गीतमगीतो गीते, अप्पडिबद्धे न होति उवघातो ।

अविगीतस्स वि एवं, जेण सुता ओहनिज्जुत्ती ॥५४५९॥

“गीतमगीतो०” गाहा ।

गीयाण विमिस्साण व, दुण्ह वयंताण वइयमादीसु ।

पडिबज्झंताणं पि हु, उवहि ण हम्मे ण वाऽऽरुवणा ॥५४६०॥

“गीयाण०” गाहा । तत्थ जो सो गीओ सो जइ अपडिबज्झंतो वइयादिसु विहिणा आगओ सतो जप्पभित्तिं संविग्गेहिं फेडितो तप्पभित्तिं आलोयए सुद्धो, उवही य से नोवहम्मइ । अगीतो वि जेण सुतेल्लिया उवहणिज्जति सो वि जइ अपडिबज्झंतो सो वि आलोएइ एवं चेव सुद्धो, उवही य^४ तिविह ‘उवहि’ त्ति तस्स गीयस्स अगीयस्स वा तिविहा उवही, अहाकडो अपरिकम्मो स परिकम्मो य । अस्य त्रिविधोवधेर्मागणा मेलनं प्रति ।

आगंतुमहागडयं, वत्थव्व अहाकडस्स असईए ।

मेलित्ति मज्झिमेहिं, मा गारवकारणमगीए ॥५४६१॥

“आगंतु०” गाहा । जो सो अगीओ तस्स जइ अणागओ पडिग्गहगोवत्थव्वाण य नत्थि अणागओ ताहे सो आगंतुगइच्चओ उत्तमसंभोइओ न कीरइ वत्थव्वविच्चेहिं अप्पपरिकम्मोहिं समं मेलिज्जइ । किं कारणं ? मा गारवं काहित्ति, ममच्चयं उत्तम संभोइयं कयं, अहं चेव सुंदरतरो अह वत्थव्वाणं अहाकडाणि अत्थि तेहिं तेहिं समं मेलिज्जइ न अप्पपरिकम्मोहिं एयं अगीयस्स भणियं ।

गीयत्थे ण मेलिज्जति, जो पुण गीतो वि गारवं कुणति ।

तस्सुवही मेलिज्जति, अधिकरण अपच्चओ इहरा ॥५४६२॥

१. गणं इति भाव्यम् ? मलवृ । २. गणं इति भाव्यम् ? मलवृ । ३. असंविग्गो संविग्गाणं गणं याति । असंविग्गो असंविग्गाणं गणं याति । सं० ४. उवघायं प्रति अ ड ।

“गीतत्थे०” गाहा । गीयत्थस्स जइ अहाकडतो पडिग्गहो अत्थि, वत्थव्वाण य अहाकडो नत्थि तो वत्थव्वविच्चएहिं अप्पपरिकम्मेहिं समं ण मेलिज्जति, उत्तमसंभोइओ कीरइ । अहवा सो गीतो गारविओ ता वत्थविच्चएहिं अप्पपरिकम्मेहिं समं मेलिज्जइ । किं कारणं ? जति उत्तमसंभोइओ कीरइ तो अहिगरणं होज्जा । कहं ? अयाणंतेण केणइ अप्पपरिकम्मेण समं मेलियं पासित्ता असंखडं करेज्जा, अपच्चयो सेहाणं—नूणं एए सीदंति ।

एवं खलु संविग्गे, संविग्गे संकमं करेमाणे ।

संविग्गमसंविग्गे, असंविग्गे यावि संविग्गे ॥५४६३॥

“एवं खलु०” गाहा । अनेन प्रकारेण यो विधिरुक्तः स आद्यभंगे । द्वितीयभंगे प्रतिषिद्धः संक्रमः । अत्र संक्रमणस्य सदृशम्—

सीहगुहं वग्घगुहं, उदहिं व पलित्तगं व जो पविसे ।

असिवं ओमोयरियं, धुवं सेँ अप्पा परिच्चत्तो ॥५४६४॥

चरणकरणप्पहीणे, पासत्थे जो उ पविसए समणो ।

जतमाणए पजहिउं, सो ठाणे परिच्चयति तिण्णि ॥५४६५॥

“सीहगुहं०” [“चरणकरण०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् । एयं पासत्थेसु भणितं । इमं सेसेसु -

एमेव अहाछंदे, कुसीलओसन्ननीयसंसत्ते ।

जं तिन्नि परिच्चयई, नाणं तह दंसण चरित्तं ॥५४६६॥

“एमेव०” गाहा । कण्ठ्या ।

इदार्णि तृतीयभंगः—

पंचण्हं एगयरे, संविग्गे संकमं करेमाणे ।

आलोइए विवेगो, दोसु असंविग्गे सच्छंदो ॥५४६७॥

“पंचण्हं०” गाहा । पासत्थादी पंच । एएसिं जो संविग्गेसु संकमइ ।

पंचेगतरे गीए, आरुभियवते जयंतए तम्मि ।

जं उवहिं उप्पाए, संभोइत सेसमुज्झंति ॥५४६८॥

“पंचेगतरे०” गाहा । गीतत्थो सो अप्पणो एव वयाणि उच्चारित्ता एइ जयणाए, अपडिबज्झंतो जं पंथे उप्पाएति सो संभोइओ जो पुव्विल्लो उवही तं छड्ढेति तस्स इदार्णि

आलोयणविही भण्णइ—

पासत्थाईमुंडिँ, आलोयण होइ दिक्खपभिइं तु ।
संविग्गपुराणे पुण, जप्पभिईं चेव ओसण्णो ॥५४६९॥

“पासत्थाईं०” गाहा । कण्ठ्या ।

[सुत्तं] गणावच्छेइए य गणादवक्कम्म इच्छेज्जा अन्नं गणं संभोग-
पडियाए उवसंपज्जित्ताणं विहरित्तए, णो से कप्पति गणावच्छेइयत्तं
अणिक्खवित्ता संभोगपडियाए जाव विहरित्तए; कप्पति से गणावच्छेइ अत्तं
णिक्खवित्ता जाव विहरित्तए । णो से कप्पइ अणापुच्छित्ता आयरियं वा जाव
विहरित्तए; कप्पति से आपुच्छित्ता आयरियं वा जाव विहरित्तए । ते य से
वितरंति एवं से कप्पति अन्नं गणं संभोगपडियाए जाव विहरित्तए; ते य से नो
वितरंति एवं से णो कप्पति जाव विहरित्तए । जत्थुत्तरियं धम्मविणयं लभेज्जा
एवं से कप्पति अन्नं गणं सं० [संभोगपडियाए उवसंपज्जित्ताणं] जाव
विहरित्तए; जत्थुत्तरियं धम्मविणयं नो लभेज्जा एवं से णो कप्पति जाव
विहरित्तए ॥४-२४॥

आयरिय उवज्झाए य गणादवक्कम्म इच्छेज्जा अन्नं गणं संभोग-पडियाए
जाव विहरित्तए, णो से कप्पति आयरिय उवज्झायत्तं अणिक्खवित्ता अन्नं गणं
सं० [संभोगपडियाए उवसंपज्जित्ताणं] जाव विहरित्तए; कप्पति से आयरिय-
उवज्झायत्तं णिक्खवित्ता जाव विहरित्तए । णो से कप्पति अणापुच्छित्ता
आयरियं वा जाव विहरित्तए; कप्पति से आपुच्छित्ता आयरियं वा जाव
विहरित्तए । ते य से वितरंति एवं से कप्पति जाव विहरित्तए; ते य से णो
वितरंति एवं से णो कप्पति जाव विहरित्तए । जत्थुत्तरियं धम्मविणयं लभेज्जा
एवं से कप्पति जाव विहरित्तए; जत्थुत्तरियं धम्मविणयं नो लभेज्जा एवं से णो
कप्पति जाव विहरित्तए ॥४-२५॥

एमेव गणावच्छे, गणिआयरिए वि होइ एमेव ।

णवरं पुण णाणत्तं, एते नियमेण गीया उ ॥५४७०॥

“एमेव गणावच्छे०” गाहा ।

[सुत्तं] भिक्खू य इच्छिज्जा अन्नं आयरियउवज्झायं उद्दिसावित्तए, नो से कप्पति अणापुच्छित्ता आयरियं वा जाव गणावच्छेइयं वा अन्नं आयरिय उवज्झायं उद्दिसावित्तए, कप्पइ से आपुच्छित्ता आयरियं वा जाव गणावच्छेइयं वा अन्नं आयरियउवज्झायं उद्दिसावित्तए । ते य से वियरिज्जा एवं से कप्पति अन्नं आयरियउवज्झायं उद्दिसावित्तए; ते य से वियरेज्जा एवं से नो कप्पइ अन्नं आयरियउवज्झायं उद्दिसावित्तए; नो से कप्पइ तेसिं कारणं अदीवित्ता अन्नं आयरियउवज्झायं उद्दिसावित्तए; कप्पति से तेसिं कारणं दीवित्ता अन्नं आयरियउवज्झायं उद्दिसावित्तए ॥४-२६॥

“भिक्खू य इच्छिज्जा अण्णं आयरिय-उवज्झाय०” । सुत्तं उच्चारयेव्वं ।

सुत्तम्मि कड्डियम्मी, आयरिउज्झाय उद्दिसावित्ति ।

तिण्हट्ट उद्दिसिज्जा, णाणे तह दंसण चरित्ते ॥५४७१॥

“सुत्तम्मि कड्डियम्मि०” गाहा । सूत्रार्थे उक्ते इत्यर्थः । निर्युक्तिविस्तरः उच्यते—
“तिण्हट्टा०” पच्छद्धं । तत्थ—

नाणे महकप्पसुतं, सिस्सत्ता केइ उवगाए देयं ।

तस्सट्ट उद्दिसिज्जा, सा खलु सेच्छ ण जिणआणा ॥५४७२॥

“नाणे०” गाहा । केसिंचि आयरियाणं आएसेणं सामायारीए सीसो न उवसंपविज्जति, न वा नाणादीणि दिज्जंति । एस अणाणा अणुवएसो एरिसस्स सगासे ण वट्टइ उवसंपज्जिउं जइ अन्नत्थ नत्थि, ताहे उवसंपज्जिज्जइ णाणादीणं अट्टाए । ताणि पुण घेतुं पुरिल्लं चेव दियव्वं^१ । तत्थ नाणे महाकप्पसुयादीणं अट्टाए, दंसणे गोविंदनिज्जुत्तादीणं अट्टाए । चरित्तट्टाए -

विज्जामंतनिमित्ते, हेऊसत्थट्ट दंसणट्टाए ।

चरित्तट्टा पुव्वगमो, अहव इमे हुंति आदेसा ॥५४७३॥

आयरियउवज्झाए, ओसण्णोहाविते व कालगते ।

ओसण्ण छव्विहे खलु, वत्तमवत्तस्स मग्गणया ॥५४७४॥

१. दायव्वं इति भाव्यम् ? मलवृ ।

वत्ते खलु गीयत्थे, अब्वत्ते वएण अहव अगीयत्थे ।

वत्तिच्छ सार पेसण, अहवाऽऽसण्णे सयं गमणं ॥५४७५॥

“विज्जामंतं” [“आयरियं” “वत्ते खलुं”] गाहा । ‘छव्विहो’ त्ति पासत्थादी, ताहे । छव्विहो पासत्थादी एएंसि एगतरो सो आयरिओ जाओ, ताहे तस्स सीसो अन्नं आयरियं उद्दिसावेइ वा ण वा ? तं च ओसण्णं आयरियं अन्नत्थ ठिओ इमं करेइ सारणा पेसणा य । “अह आसण्णे सयं गमणं” अस्य व्याख्या—

एगाह पणग पक्खे, चउमासे वरिस जत्थ वा मिलति ।

चोएइ चोयवेइ व, णेच्छंते सयं तु वट्टावे ॥५४७६॥

“एगाहं” गाहा । जइ दूरे पेसेइ अह आसण्णे सयं चेव गंतव्वं । जइ सारिज्जंति तो णेच्छइ, ताहे गच्छं अप्पणा वट्टावेइ ।

उद्दिसइ व अन्नदिसं, पयावणट्टा न संगहट्टाए ।

जति णाम गारवेण वि, मुएज्ज णिच्छे सयं ठाई ॥५४७७॥

“उद्दिसइं” गाहा । कण्ठ्या । एस सुएण वि वत्तो [वएण वि वत्तो] गओ ।

इदारिणं सुएण वि वत्तो वएण अब्वत्तो भण्णइ—

सुयवत्तो वतऽवत्तो, भण्णइ गणं ते ण सारितुं सत्तो ।

सारेहि सगणमेयं, अण्णं व वयामो आयरियं ॥५४७८॥

“सुतवत्तो” गाहा । अस्य व्याख्या -

आयरियउवज्झायं, निच्छंते अप्पणा य असमत्थे ।

तिगसंवच्छरमद्धं, कुल गण संघे दिसाबंधो ॥५४७९॥

“आयरियं” गाहा । ‘इच्छंते’ त्ति^१ अन्नं आयरियं उवज्झायं उद्दिसिउं इच्छइ, कुले उवट्टाइ, कुलिच्चयं उद्दिसइ, तिण्णि संवच्छराणि सचित्तं से न हीरति । तो सगणं संकममाणो इमेणं तावेइ (?) तं ओसण्णं^२ ।

सच्चित्तादि हरंती, कुलं पि नेच्छामो जं कुलं तुब्भं ।

वच्चामो अण्णगणं, संघं व तुमं जति न ठासि ॥५४८०॥

१. निच्छंते मुच । २. संकममाणो इमं भणइ आयरियं इति भाव्यम् ? सङ्क्रमणाचार्यमिदं भणति मलवृ ।

एवं पि अठायंते, ताहे तू अद्धपंचमे वरिसे ।

सयमेव धरेति गणं, अणुलोमेणं च सारेति ॥५४८१॥

“सच्चित्तादि०” [“ एवं पि० ”] गाहा । गणो एगं संवच्छरं सच्चित्तं न हरइ, तओ संघं संघो छम्मासेण हरइ । एए सव्वे संकलिया अद्धपंचमा वरिसा । एतेणं कालेणं सो वयवत्तो चेव जाओ । कहं ? कप्पट्टओ पव्वइओ तिवरिसस्स आयारपकप्पो उद्दिट्ठो । एए एक्कारस अद्धपंचमेहिं समं मेलने अद्धसोलस । ताहे सयं चेव गच्छं धरेति ।

अहव जइ अत्थि थेरा, सत्ता परियट्टिऊण तं गच्छं ।

दुहओवत्तसरिसगो, तस्स उ गमओ मुणोयव्वो ॥५४८२॥

“अहव जइ०” गाहा । कण्ठ्या । जो वएण वत्तो सुतेण अव्वत्तो तस्स इदाणिं भण्णइ—

वत्तवओ उ अगीओ, जइ थेरा तत्थ केइ गीयत्था ।

तेसंतिगे पढंतो, चोएइ स असति अण्णत्थ ॥५४८३॥

“वत्तवओ०” गाहा । कण्ठ्या । “चोए[ति]त्ति, गहणसिक्खाए चोइज्जति असइ सगणिच्चइ थेराणं गणे पाढिज्जइ ।

इदाणिं चउत्थभंगो—

जो पुण उभयअवत्तो, वट्टावग असति सो उ उद्दिसती ।

सव्वे वि उद्दिसंता, मोत्तूणं उद्दिसंति इमे ॥५४८४॥

“जो पुण०” गाहा । जो पव्वज्जाए सुएण य एएय (?) एगपक्खिओ तं उद्दिसावेइ एवं विभासा ।

संविग्गमगीयत्थं, असंविग्गं खलु तहेव गीतत्थं ।

असंविग्गमगीतत्थं, उद्दिसमाणस्स चउगुरुगा ॥५४८५॥

“संविग्ग०” गाहा । कण्ठ्या ।^१

सत्तरत्तं तवो होति, ततो छेदो पहावई ।

छेदेण छिण्णपरियाए, तओ मूलं तओ दुगं ॥५४८६॥

“सत्तरत्तं०” गाहा पूर्वं व्याख्याता । अहवा इमेणं उद्दिसावेज्ज—

१. जो....कण्ठ्या नास्ति अ ।

छट्टाणविरहियं वा, संविग्गं वा वि वयति गीतत्थं ।

चउरो य अणुग्घाया, तत्थ वि आणाइणो दोसा ॥५४८७॥

“छट्टाणविरहियं०” गाहा । अस्य व्याख्या—

छट्टाणा जा नियगो, तव्विरहिय काहियाइता चउरो ।

ते वि य उद्दिसमाणे, छट्टाणगयाण जे दोसा ॥५४८८॥

“छट्टाण०” गाहा । ‘काहिगाइगा चउरो’ त्ति काहियं मामागं पासणियं संपसारयं एए जइ उद्दिसइ :: (?) । एयं ओसन्ने आयरिए भणियं ।

इयारिणं ओधावियकालगए भण्णइ । तत्थ गाहा—

ओधाविय कालगते, जाधिच्छ ताहि उद्दिसावेति ।

अव्वत्ते तिविधे वी, णियमा पुण संगहट्टाए ॥५४८९॥

“ओधाविय०” गाहा । सो पुण ओहाइओ सारूविओ वा गिहत्थो वा जाओ । सो वि णेणं सारेयव्वो अप्पसागारिए चलणनिवायणं पि कायव्वं - तुब्भेहिं विणा अणाहा अम्हे । एत्थ गाहाओ ।

ओधाविय ओसन्ने, भणति अणाहा वयं विणा तुज्जे ।

कम सीसमसागरिए, दुप्पडियरगं जतो तिण्हं ॥५४९०॥

जो जेण जम्मि ठाणम्मि ठावितो दंसणे व चरणे वा ।

सो तं तओ चुतं तम्मि चेव काउं भवे निरणो ॥५४९१॥

“ओहविय०” [“जो जेण०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् । जाहे न होज्ज एवं पि ताहे अन्नं उद्दिसावेइ । अवत्ते तिविधे, बित्तिपढमभंगमोत्तुं सेसा उवरिल्ल तिन्नि । अहवा इमं तिविहं कुलच्चयं वा गणिच्चयं वा संधिच्चयं वा । एएसिं दोण्हं पगाराणं णियमा संगहनिमित्तं उद्दिसावेयव्वं ।

[सुत्तं] गणावच्छेतिए य इच्छिज्जा अन्नं आयरियउवज्झायं उद्दिसावित्तए, नो से कप्पति गणावच्छेतियत्तं अनिक्खवित्ता अन्नं आयरिय-उवज्झायं उद्दिसावित्तए; कप्पति से गणावच्छेतियत्तं निक्खवित्ता अन्नं आयरियउवज्झायं उद्दिसावित्तए । नो से कप्पति अणापुच्छित्ता आयरियं वा जाव गणावच्छतियं वा अन्नं आयरियउवज्झायं उद्दिसावित्तए; कप्पति से आपुच्छित्ता जाव उद्दिसावित्तए । ते य से वितरंति एवं से कप्पति जाव

उद्दिसावित्तए । ते य से नो वितरंति एवं से णो कप्पति जाव उद्दिसावित्तए । नो से कप्पति तेसिं कारणं अदीवित्ता अन्नं आयरियउवज्झायं उद्दिसावित्तए; कप्पइ से तेसिं कारणं दीवित्ता अन्नं जाव उद्दिसावित्तए ॥४-२७॥

आयरियउवज्झाए इच्छिज्जा अन्नं आयरियउवज्झायं उद्दिसावित्तए, नो से कप्पति आयरियउवज्झायत्तं अनिक्खवित्ता अन्नं आयरियउवज्झायं उद्दिसावित्तए; कप्पति से आयरियउवज्झायत्तं निक्खवित्ता अन्नं आयरिय-उवज्झायं उद्दिसावित्तए । नो से कप्पति अणापुच्छित्ता आयरियं वा जाव गणावच्छेइयं वा अन्नं आयरियउवज्झायं उद्दिसावित्तए; कप्पति से आपुच्छित्ता आयरियं वा जाव गणावच्छेतियं वा अन्नं आयरिय उवज्झायं उद्दिसावित्तए । ते य से वितरंति एवं से कप्पति जाव उद्दिसावित्तए । ते य से णो वितरंति एवं से नो कप्पति जाव उद्दिसावित्तए । णो से कप्पति तेसिं कारणं अदीवित्ता अन्नं आयरियउवज्झायं उद्दिसावित्तए; कप्पति से तेसिं कारणं दीवित्ता जाव उद्दिसावित्तए ॥४-२८॥

“गणावच्छेइए य इच्छेज्जा०” सूत्रम् “आयरिय उवज्झायए य इच्छेज्जा०” सूत्रम् ।

तीसु वि दीवियकज्जा, विसज्जिता जइ य तत्थ तं णत्थि ।^१

णिक्खविय वयंति दुवे, भिक्खू किं दाणि णिक्खवित्तू ॥५४९२॥

दुण्हड्ढाए दुण्ह वि, निक्खवणं होति उज्जमंतेसु ।

सीअंतेसु अ सगणो, वच्चइ मा ते विणासिज्जा ॥५४९३॥

“तिसु वि दीवियकज्जा०” [“दुण्हड्ढाए दुण्ह वि०”] गाहा । ‘तीसु वि’ त्ति णाणे दंसणे चरित्ते ‘निक्खविय’ त्ति गणावच्छेए गणावच्छेइयत्तं णिक्खवइ, आयरिओ [आयरियत्तं णिक्खवइ, उवज्झाओ] उवज्झायत्तं णिक्खवइ । दोण्हड्ढाए त्ति णाणट्टाए दंसणट्टाए ‘दोण्ह वि’ त्ति गणावच्छे-आयरियउवज्झाया एए आयरिओ उवज्झाया एए जो अन्नो । तत्थ आयरिओ संविग्गो गीयत्थो य अत्थि तस्स निवेऊणं अप्पच्चइओ वत्तइ । जइ असंविग्गो आयरिओ तो तम्मि णिक्खवन्तेण ते परिचत्ता भवंति । तम्हा ते वि णेण णेयव्वा ।

वत्तम्मि जो गमो खलु, गणवच्छे सो गमो उ आयरिए ।
निक्खिवणो तम्मि चत्ता, जमुद्दिसे तम्मि ते पच्छ ॥५४९४॥

“वत्तम्मि जो०” गाहा । जं उद्दिसियम्मि^१ ‘ते पच्छ’ त्ति ।

जह अहगं तहा ते, तेण पहुप्पंतो ते ण घेत्तव्वा ।
अपहुप्पंते गिण्हति, संघाडं मुत्तु सव्वे वा ॥५४९५॥

“जह अहगं^२०” गाहा । जं उद्दिसावेत्ति तं ते भणंति—अहं ते सीसो तओ पच्छ परिवारो वि मे तव सीसो । तस्स पुण आयरियस्स को विणओ ? जइ से वि अप्पणो पहुप्पंति तो ते सव्वे चेव देंति । अह सो ण^३ पहुप्पइ तस्स संघाडयं दाऊण अवसेसे गेण्हइ । अह असहाओ, सव्वे वि गेण्हइ ।

सहु असहुस्स वि तेण वि, वेयावच्चाइ सव्व कायव्वं ।
ते तेसि अणाएसा, वावारेउं न कप्पंति ॥५४९६॥

“सहु असहुस्स वि०” गाहा । कण्ठ्या ।

॥ गणंतरोवसंपयपगयं समत्तं ॥

[विसुंभणपगयं]

[सुत्तं] भिक्खू य रातो वा वियाले वा आहच्च वीसुंभिज्जा तं च सरीरगं केति वेयावच्चकरे भिक्खू इच्छिज्जा एगंते बहुफासुए पएसे परिद्वित्तए, अत्थि याइं य केति सागारियसंतिए उवगरणजाते अच्चित्ते परिहरणारिहे, कप्पति से सागारिकडं गहाय तं सरीरगं एगंते बहुफासुए पएसे परिद्वित्ता तत्थेव उवनिक्खिवियव्वे सिया ॥४-२९॥

“भिक्खू य रातो०” सुत्तं उच्चारयव्वं । सम्बन्धः—

तिहिं कारणेहिं अन्नं, आयरियं उद्दिसिज्ज तहिं दुण्णि ।

मुत्तुं तइए पगयं, वीसुंभणसुत्तजोगोऽयं ॥५४९७॥

अधवा संजमजीविय, भवग्गहण जीवयाउ विगए वा ।

अण्णुद्देसो वुत्तो, इमं तु सुत्तं भवच्चाए ॥५४९८॥

“तिहिं कारणेहिं०” [“अधवा संजमजीविय०”] गाहाद्वयम् । ‘तिहि’ त्ति पासत्थादि १ ओधाविय २ कालगए ३ । चसद्देण आयरियस्स ‘आहच्च’ त्ति कदाचि ‘वीसुं’ पृथक् भेज्जा भवेयुः, पृथक् शरीराज्जीवो म्रियत इत्यर्थः । वेयावच्चकरा[दि]भिक्खूणं गहणं, न आयरियादीणं । अच्चित्तं णिज्जीवं उवकरणजायं, कट्टं जेण वुज्झति । सागारकडं णाम सागारियस्सेव एयं न अम्हं कए कज्जे तत्थेव ठाविज्जइ जतो गहियं । शेषं प्रतीतमेषसूत्रार्थोऽयं निर्युक्तिविस्तरः ।

पुव्विं दव्वोलोयण, नियमा गच्छे उवक्कमनिमित्तं ।

भत्तपरिणण गिलाणे, पुव्वुग्गहो थंडिलस्सेव ॥५४९९॥ [नि०]

“पुव्विं०” गाहा । जत्थ मासकप्पं वासावासं वा काउकामा, तत्थ ठायंता चेव पलोएंति सागारियसंतियं वहणकट्टं महार्थंडिल्लं च । किं कारणं ? उपक्रमहेतोः सो इमेहिं कारणेहिं ‘भत्तपरिणणगिलाणे’ । एस सणिमित्तो । अणिमित्तो आसुकाऽऽयरिएणं तम्हा उहाणेयव्वो जइ ण उहाणेइ चउगुरुं जा य तेण विणा विराहणा । णाणीणेत्तुं, तम्हा पडिलेहियव्वं थंडिल्लं च पडिलेहियव्वं दारेहिं ।

पडिलेहणा दिसा णंतए य काले दिया व राओ य ।

जग्गणबंधणछेयण, एयं तु विहिं तहिं कुज्जा ॥५५००॥

कुसपडिमाइ नियत्तण, मत्तग सीसे तणाइँ उवगरणे ।
 काउस्सग्ग पदाहिण, अब्भुट्टाणे य वाहरणे ॥५५०१॥
 काउस्सग्गे सज्झाइए य खमणस्स मग्गणा होइ ।
 वोसिरणे ओलोयण, सुभाऽसुभगइ निमित्तद्वा ॥५५०२॥

“पडिलेहणा०” [“कुसपडिमाइ०” “काउस्सग्गे०”] दारगाधात्रयम् । तत्थ पडिलेहण त्ति दारं । सा पडिलेहणा वहणकट्टस्स थंडिलस्स य । तत्थ वहणकट्टस्स इमं—

जं दव्वं घणमसिणं, वावारजढं च चिट्ठए बलियं ।
 वेणुमय दारुगं वा, तं वहणट्टा पलोयंति ॥५५०३॥

“जं दव्वं०” गाहा । कण्ठ्या । इदारिणं थंडिलस्स । महाथंडिल्लं पडिलेहियव्वं । अपडिलेहिए इमे दोसा—

अत्थंडिलम्मि काया, पवयणघातो य होति आसण्णे ।
 छट्टावण गहणादी, परुग्गहे तेण पेहिज्जा ॥५५०४॥

“अत्थंडिलम्मि०” गाहा । पडिलेहणं त्ति गयं ।

इदारिणं दिस त्ति दारं—

दिस अवरदक्खिणा दक्खिणा य अवरा य दक्खिणापुव्वा ।
 अवरुत्तरा य पुव्वा, उत्तर पुव्वुत्तरा चेव ॥५५०६॥
 समाही य भत्तपाणे, उवकरणौ तुमंतुमा य कलहो य ।
 भेदो गेलन्नं वा, चरिमा पुण कट्टए अण्णं ॥५५०७॥

“दिस अवर०” [“समाही य०”] गाहा । अवरदक्खिणाए दिसाए महाथंडिलं पडिलेहेयव्वं । तीए इमे गुणा भवंति । भत्त-पाण-उवगरण समाही भवति । एयाए दिसाए तिन्नि थंडिला पडिलेहेयव्वा ।

आसण्ण मज्झ दूरे, वाघातट्टा तु थंडिले तिन्नि ।
 खेत्तुदयहरियपाणा, णिविट्ठमादी व वाघाए ॥५५०७॥

“आसण्ण०” गाहा । किं कारणं तिन्नि पडिलेहिज्जंति ? वाघाओ होज्जा, खेत्तं कृष्टं, उदएण वा भावियं, हरियक्काओ वा जाओ, पाणजाइएहिं वा संसत्तं, गामो वा निव्विट्ठो । आदिग्रहणेणं सत्थो आवासिओ । पढमदिसाए विज्जमाणीए जइ दक्खिणदिसाए पडिलेहंति ४

ह्वा (चतुर्गुरु) । इमे दोसा भक्त-पाणोवही न लब्धंति । तर्हि अलब्धमाणेर्हि इमे दोसा-

एसणपेळ्ळण जोगाण व हाणी भिण्ण मासकप्पो वा ।

भक्तोवही अभावे, इइ दोसा तेण पढमम्मि ॥५५०८॥

एमेव सेसियासु वि, तुमंतुमा कलह भेद मरणं वा ।

जं पावंति सुविहिया, गणाहिवो पाविहिति तं तु ॥५५०९॥

“एसण०” [“एमेव सेसियासु०”] गाहा । कण्ठ्या । अह पढमाए विज्जमाणीए अवराए पडिलेहंति तो उवगरणं न लब्धइ, दक्खिणपुव्वाए तुमंतुमं भवति, अवरुत्तराए कलहो, पुव्वाए गणभेदो, उत्तराए गेलन्नं, उत्तर-पुव्वाए मरणं । तम्हा पढमदिसाए पडिलेहेयव्वं, तीए असइ बीइयाए पडिलेहेयव्वं । तीए सो च्चेव गुणो जो पढमाए बीइयाए विज्जमाणीए । जइ ततियाए पडिलेहेइ सो च्चेव दोसो जो तइयाए । एवं च्चेव जाव चरिमाए पडिलेहेमाणस्स जाव चरिमाए दोसो सो भवइ । बिइयदिसाए अविज्जमाणीए तइयाए दिसाए पडिलेहेयव्वं, तीए सो च्चेव गुणो जो पढमाए । एवं सेसाओ वि दिसाओ णेयव्वाओ । दिस त्ति गयं ।

इदाणिं णंतए त्ति दारं-

वित्थाराऽऽयामेणं, जं वत्थं लब्धती समतिरेणं ।

चोक्ख सुतिगं च सेतं, उवक्कमट्ठा धरेतव्वं ॥५५१०॥

अत्थुरणट्ठा एगं, बिइयं छोडुमुवरि घणं बंधे ।

उक्कोसयरं उवरिं, बंधादीछादणट्ठाए ॥५५११॥

“वित्थाराऽऽयामेणं०” [“अत्थुरणट्ठा एगं०”] गाथाद्वयं कण्ठ्यम् ।

एएसिं अग्गहणे, चउगुरु दिवसम्मि वण्णिणया दोसा ।

रत्तिं वा पडिच्छंते, गुरुगा उट्ठाणमादीया ॥५५१२॥

“एएसिं०” गाहा । एएसिं तिण्हवत्थाणं अग्गहणे :: । (चतुर्गुरु) । दिवसओ ‘वन्निया’ इति तित्थगरेर्हि दोसा, के ते ? अत उच्यते-

उज्झाइए अवण्णो, दुविह णियत्ती य मइलवसणाणं ।

तम्हा तु अहत कसिणं, धरेंति पक्खस्स पडिलेहा ॥५५१३॥

“उज्झाइए०” गाहा । ‘दुविह णियत्ति’ त्ति कण्ठ्यम् । णिक्खमिउं कामाणं सम्मतं च

घेतुं कामाणं^१, सेसं कण्ठयम् । णंतए त्ति गतं ।

इदाणिं दिया वा राओ वत्ति ।

आसुक्कार गिलाणे, पच्चक्खाए व आणुपुव्वीए ।

दिवसस्स व रत्तीइ व, एगतरे होज्जऽवक्कमणं ॥५५१४॥

एव य कालगयम्मिं, मुणिणा सुत्तऽत्थगहियसारेणं ।

न विसातो गंतव्वो, कातव्व विधीय वोसिरणं ॥५५१५॥

“आसुक्कारो” [“एव यो”] गाहाद्वयम् । अस्य व्याख्या—

आयरिओ गीतो वा, जो व कडाई तर्हि भवे साहू ।

कायव्वो अखिलविही, न तु सोग भया व सीतेज्जा ॥५५१६॥

सव्वे वि मरणधम्मा, संसारी तेण कासि मा सोगं ।

जं चऽप्पणो वि होहिति, किं तत्थ भयं परगयम्मि ॥५५१७॥

“आयरिओ” [“सव्वे वि”] गाहाद्वयम् । दिया वा रातो व त्ति गतं ।

इदाणिं “जग्गण बंधणो” (५५००) पच्छद्धं ।

जं वेलं कालगतो, निक्कारण कारणे भवें निरोधो ।

जग्गण बंधण छेदण, एतं तु विहिं तर्हि कुज्जा ॥५५१८॥

“जं वेलं कालो” गाहा । दिवसतो वा राओ वा जाए वेलाए कालगतो ताए चेव वेलाए णीणेयव्वो । निक्कारणे एवं कारणे अत्थ दिज्जइ^२ ?

इमेहिं पुण कारणेहिं तं वेलं न णीणिज्जा वि ।

हिमतेणसावयभया, पिहिता दारा महाणिणादो वा ।

ठवणा नियगा व तर्हि, आयरिय महातवस्सी वा ॥५५१९॥

णंतक असती राया, वऽतीति संतेपुरो पुरवती तु ।

णीति व जणणिवहेणं, दारनिरुद्धाणि णिसि तेणं ॥५५२०॥

वातेण अणक्कंते, अभिणवमुक्कस्स हत्थपादे उ ।

कुव्वंतऽहापणिहिते, मुहणयणाणं च संपुडणं ॥५५२१॥

१. सम्मत्तं...कामाणं नास्ति अ । २. पडिच्छाविज्जइ इति भाव्यम् ?

जितणिहुवायकुसला, ओरस्सबली य सत्तजुत्ता य ।

कतकरण अप्पमादी, अभीरुगा जागरंति तर्हि ॥५५२२॥

“हिमतेण०” [“णंतक असती०” “वातेण०” “जितणिहुवाय०”] गाहा ।
‘महाणिणादो व’ त्ति महाजणणाओ वा सो तम्मि वा नगरे दंडयादीर्हि वा ठवण त्ति आयरिओ
वा बहुस्सुओ सो तम्मि वा नगरे मढेसु लोगविक्खाओ । तत्थ पुण इमा विही—

जागरणद्वाएँ तर्हि, अन्नेसिं वा वि तत्थ धम्मकहा ।

सुत्तं धम्मकहं वा, मधुरगिरो उच्चसद्देण ॥५५२३॥

करपायंगुट्टे दोरेण बंधिउं पुत्तीए मुहं छाए ।

अक्खयदेहे खणणं, अंगुलिविच्चे ण बाहिरतो ॥५५२४॥

अण्णाइट्टसरीरे, पंता वा देवतऽत्थ उट्टेज्जा ।

परिणामि डब्बहत्थेण बुज्झ मा गुज्झगा ! मुज्झ ॥५५२५॥

वित्तासेज्ज रसेज्ज व, भीमं वा अट्टहास मुंचेज्जा ।

अभिएण सुविहिणं, कायव्व विहीय वोसिरणं ॥५५२६॥

“जागरणद्वाएँ तर्हि०” गाहाओ चत्तारि कण्ठयाओ । [“करपायंगुट्टे०”
“अण्णाइट्टसरीरे०” “वित्तासेज्ज०”] परिणामि त्ति काइयं ।

इदाणिं कुसपडिम त्ति दारं—

दोणिण य दिवड्डुखेत्ते, दब्भमया पुत्तगऽत्थ कायव्वा ।

समखेत्तम्मि य एक्को, अवड्डु अभिए ण कायव्वो ॥५५२७॥

“दोणिण य दिवड्डु०” गाहा । कालगए समाणे णक्खत्तं पलोएइ । अन्नो दो कड्डेति
पणयालीसमुहुत्तेसु नक्खत्तेसु । दोन्नि कज्ज त्ति काणि पुण पणयालीसमुहुत्ताणि नक्खत्ताणि ?
उच्यते —

तिण्णेव उत्तराइं, पुणवसू रोहिणी विसाहा य ।

एए छ णक्खत्ते पलयाणसमुहुत्तसंजोगा ॥

तीसुं मुहुत्तेसु एक्को कीरइ विज्जतेसु एस ते विइज्जउ त्ति ण करेइ, एगं कड्डुइ
पण्णरसमुहुत्तएसु अभियणाय एक्को वि न कीरइ । काणि पुण अवट्टंभगाणि ? उच्यते—

सयभिसयय भरणी उ, अद्दाऽसस्सेससाइजेद्दाए ।
एए छ णक्खत्ता, पन्नरसमुहुत्तसंजोगा ॥

असिवे अविहिपरिद्वावणियाकाउसग्गो ण कीरइ । कुसपडिम त्ति गयं ।
इदाणि णियत्तणो त्ति दारं—

थंडिलवाघाएणं, अधवा वि अतिच्छए अणाभोगा ।
भमिऊण उवागच्छे, तेणेव पहेण न नियत्ते ॥५५२८॥
वाघायम्मि ठवेउं, पुव्वं व अपेहियम्मि थंडिल्ले ।
तह णेति जहा सँ कमा, ण होंति गामस्स पडिहुत्ता ॥५५२९॥

“थंडिलवाघाएणं०” [“वाघायम्मि ठवेउं०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् । पाणमत्तए त्ति
दारं—

सुत्तऽत्थतदुभयविऊ, पुरतो घेतूण पाणग कुसे य ।
गच्छति जति सागरियं, परिट्टवेऊण आयमणं ॥५५३०॥

“सुत्तऽत्थ०” गाहा । कण्ठ्या । सीस त्ति ।

जत्तो दिसाएँ गामो, तत्तो सीसं तु होइ कायव्वं ।
उट्टेंतरक्खणद्दा, अमंगलं लोगगरिहा य ॥५५३१॥

“जत्तो दिसाएँ०” गाहा । तणाइं ति—

कुसमुट्टिणएण एक्केणं, अव्वोच्छिण्णाएँ तत्थ धाराए ।
संथार संथरिज्जा, सव्वत्थ समो य कायव्वो ॥५५३२॥
विसमा जति होज्ज तणा, उवरिं मज्झे तहेव हेट्टा य ।
मरणं गेलन्नं वा, तिण्हं पि उ णिहिसे तत्थ ॥५५३३॥
उवरिं आयरियाणं, मज्झे वसभाण हेट्टि भिक्खूणं ।
तिण्हं पि रक्खणद्दा, सव्वत्थ समा य कायव्वा ॥५५३४॥

“कुसमुट्टिणएण०” [“विसमा जति०” “उवरिं आयरियाणं०”] गाहात्रयं कण्ठ्यम् ।

जत्थ य नत्थि तिणाइं, चुण्णेहिं तत्थ केसरिहिं वा ।
मिच्छते सो व राया, कुणति गामाण वहकरणं ॥५५३५॥

“जत्थ य नत्थि तणाइं०” गाहा । तत्थ चुण्णेहिं नागकेसरेहिं वा अक्वोछिन्नाए धाराए ककारं काऊण हेट्ठा तकारो कायव्वो । असइ चुण्णाणं केसराणं वा तहेव लेवगादीहि । उवगरणे त्ति ।

चिंधट्ठा उवगरणं, दोसा तु भवे अचिंधकरणम्मि ।

मिच्छत्त सो व राया, कुणति गामाण वहकरणं ॥५५३६॥

उवगरणमहाजाते, अकरणे उज्जेणिभिक्खुदिट्ठतो ।

लिंगं अपेच्छमाणो, काले वइरं तु पाडेत्ति ॥५५३७॥

“चिंधट्ठा उवगरणं०” [“उवगरणमहाजाते०”] गाहाद्वयम् । परिट्टविज्जंते अहाजायमुवगरणं ठवेयव्वं रयहरणं मुहपोत्तिया चोलपट्टगो य । जइ एवं न ठवेत्ति :: । (चतुर्गुरु) । राया व^१ त्ति दंडिओ सोच्चा कोइ उद्विउ त्ति गामवहणं करेज्ज । उज्जेणी-भिक्खुदिट्ठतो त्ति-उज्जेणियस्स सावगस्स तच्चणियवेसेणं कालगयस्स तच्चणितपरिवेसणाए आयरिएहिं बोहिओ । ‘कालो वइरं’^२ त्ति । जस्स गामस्स सगासे परिट्टविओ सो गामो गेज्जइ । काले वइरं दवाविज्जइ दंडिएण एए दोसा अचिंधकरणे ।

काउस्सग्गे त्ति ।

उट्टाणादी दोसा, हवंति तत्थेव काउसग्गम्मि ।

आगम्मुवस्सयं, गुरुसमीव अविहीय उस्सग्गो ॥५५३८॥

“उट्टाणादी०” गाहा । पदाहिणं त्ति ।

जो जहियं सो तत्तो, णियत्तइ पयाहिणं न कायव्वं ।

उट्टाणादी दोसा, विराहणा बालवुट्ठाणं ॥५५३९॥

“जो जहियं०” गाहा । अब्भुट्ठाणे त्ति ।

जइ पुण अणीणिओ वा, णीणिज्जंतो विविंचिओ वा वि ।

उट्टेज्ज समाइट्ठो, तत्थ इमा मग्गणा होति ॥५५४०॥

“जइ पुण०” गाहा । कण्ठ्या ।

वसहि निवेसण साही, गाममज्जे य गामदारे य ।
अंतर उज्जाणंतर, णिसिहिया उट्टिते वोच्छं ॥५५४१॥

“वसहि०” दासगाहा । अस्य व्याख्या—

उवस्सय निवेसण साही, गामद्धे दारें गामो मोत्तव्वो ।
मंडल कंड द्वेसे, णिसीहियाए य रज्जं तु ॥५५४२॥

“उवस्सय०” गाहा । तं कलेवरं णिज्जमाणं जइ वसधीए उट्टेज्ज वसही मोत्तव्वा । अह णिवेसणे उट्टेज्जा निवेसणं मोत्तव्वं । साहीए^१ उट्टेज्जा साही^२ मोत्तव्वा । गाममज्जे उट्टेज्जा गामस्स अद्धं मोत्तव्वं । गामदारे उट्टेज्ज गामो मोत्तव्वो । गामस्स य उज्जाणस्स य अंतरा मंडलं मोत्तव्वं । उज्जाणे अट्टेकडं^३ मोत्तव्वं । उज्जाणस्स य णिसीहिगाए य अंतरा देसो मोत्तव्वो । निसीहियाए उट्टेज्ज रज्जं मोत्तव्वं ।

वच्चंते जो उ कमो, कलेवर पवेसणम्मि वोच्चत्थो ।
णवरं पुण णाणत्तं, गामदारम्मि बोद्धव्वं ॥५५४३॥

“वच्चंते०” गाहा । अह निसीहियाए परिट्टिविओ उट्टेत्ता पडिपडेज्जा वसही मोत्तव्वा । निसीहियाए उज्जाणस्स य अंतरा जइ पडिपडेज्ज अह उज्जाणे पडिपडेज्जा साही मोत्तव्वा । उज्जाण गामाण अंतरे गामद्धं मोत्तव्वं । गामदारे गामो मोत्तव्वो । गाममज्जे मंडलं, साहीए कंडं मोत्तव्वं । निवेसणे [पडइ] दोसो मोत्तव्वो वसहीए पविसीओ रज्जंतों (रज्जं मोत्तव्वं) ।

बिइयं वसहिमर्तिते, तगं च अण्णं च मुच्चते रज्जं ।
तिप्पभित्तिं तिन्नेव उ, मुयंति रज्जाइँ पविसंते ॥५४४४॥

“बिइय०” गाहा । निज्जूढो जइ बिइयवारा एति दा (तदा) रज्जाणि मोत्तव्वाणि । अह निज्जूढो तइयवारा एइ तिन्नि रज्जाणि मोत्तव्वाणि । तेण परं बहुसो वारा पविसंते तिन्नि चेव रज्जाणि मोत्तव्वाणि ।

असिवादी बहिया कारणेहिं, तत्थेव वसंति जस्स जो उ तवो ।
अभिगहिया णभिगहितो, सा तस्स उ जोगपरिवुट्ठी ॥५५४५॥

“असिवादी०” गाहा । जइ बहिया असिवादीहिं कारणेहिं न निग्गया ताहे तत्थ चेव वसंता जोगपरिवुट्ठीं करेति । पोरिसिइच्चा पुरिमड्डं काउं सति सामत्थे आयंबिलं पारेति । असइ

१. सोहिए अ ड । २. सोही ड । ३. उट्टेज्ज कंडं इति भाव्यम् ? मलवृ ।

णिव्वीइयं । असमत्थो जइ तो एकासणयं एवं सबीइयं । एवं पोरिसि वा चउत्थादि असमत्थो पुरिमड्डुइच्चो चउत्थो । एवं छट्टुमादी य विभासा ।

अण्णाइट्टुसरीरे, पंता वा देवतऽत्थ उट्टिज्जा ।

काइय डब्बहत्थेण, भणेज्ज मा गुज्झया ! मुज्झा ॥५५४६॥

“अण्णाइट्टु०” गाहा । अब्भुट्ठाणे त्ति गयं ।

इदारणीं वाहरणे त्ति दारं ।

गिण्हइ णामं एगस्स दोण्ह अधवा वि होज्ज सव्वेसिं ।

खिप्पं तु लोयकरणं, परिण्ण गणभेद बारसमं ॥५५४७॥

“गिण्हइ०” गाहा । जावइयाणं णामं गेण्हइ तावइयाणं खिप्पं लोयं करणं बारसमं च दिज्जइ । नवरंतस्स दसमं अट्टमं छट्टं चउत्थं वा, एयं परिण्णग्गहणं गणभेदो य कीरइ । तो गणातो णेति । काउसग्गे त्ति ।

चेइयघरुवस्सए वा, हायंतीतो थुतीओं तो बिंति ।

सारवणं वसहीए, करेति सव्वं वसहिपालो ॥५५४८॥

अविधिपरिट्ठवणाए, काउस्सग्गो य गुरुसमीवम्मि ।

मंगलसंतिनिमित्तं, थओ तओ अजितसंतीणं ॥५५४९॥

“चेइयघरुवस्सए०” [“अविधिपरिट्ठवणाए०”] गाहा । चेइयघरं गच्छंति^१ । चेइयाणि वंदित्ता संतिनिमित्तं अजियसंतित्थओ परियट्ठिज्जइ । तिण्ण वा थुईओ परिहायंतीओ कट्ठिज्जंति, तओ आगंतुं आयरियस्स सगासे अविहिपारिट्ठावणियाए काउसग्गो कीरइ ।

‘सज्झाए खमणस्स मग्गणा’ (५५०२) अस्य व्याख्या—

खमणे य असज्झाए, रतिणिय महाणिणाय णितए वा ।

सेसेसु णत्थि खमणं, णेव असज्झाइयं होति ॥५५५०॥

“खमणे य०” गाहा । कण्ठ्या । वोसिरणे त्ति—

उच्चारपासवणखेलमत्तगा य अत्थरण कुसपलालादी ।

संथारया बहुविधा, उज्झंति अण्णगेलन्ने ॥५५५१॥

१. विशेषचूर्णिः पुनरिस्थम्- तओ आगम्म चेइयघरं । इति मलवृ ।

अहिगरणं मा होहिति, करेइ संथारगं विकरणं तु ।
सव्वुवहि विगिंचती, जो छेवइतस्स छित्तो वि ॥५५५२॥

“उच्चार०” [“अहिगरणं मा०”] गाहाद्वयं कण्ठ्यम् ।

असिवम्मि नत्थि खमणं, जोगविवड्डी य णेव उस्सगो ।
उवयोगद्धं तुलितुं, णेव अहाजायकरणं तु ॥५५५३॥

“असिवम्मि०” गाहा । असिवे खमणं नत्थि, जोगविवड्डीए परिहरिज्जइ, काउस्सगो य वज्जिज्जइ, पडिस्सए य मुहुत्तं संचिक्खाविज्जति जाव उवउत्तो, तत्थ अहाजाय ण करेइ । ओलोयण ति ।

अवरज्जुगस्स य ततो, सुत्तऽत्थविसारएहिं थेरहिं ।
अवलोयण कायव्वा, सुभाऽसुभगती निमित्तद्वा ॥५५५४॥
जं दिसि विगड्ढितो खलु, देहेणं अक्खुएणं संचिक्खे ।
तं दिसि सिवं वदंती, सुत्तऽत्थविसारदा धीरा ॥५५५५॥
जइ दिवसे संचिक्खति, तति वरिसे धातगं च खेमं च ।
विवरीए विवरीतं, अकड्ढिए सव्वहिं उदितं ॥५५५६॥
खमगस्साऽऽयरियस्सा, दीहपरिणणस्स वा निमित्तं तू ।
सेसे तधऽण्णधा वा, ववहारवसा इमाय गती ॥५५५७॥
थलकरणे वेमाणित्तो, जोतिसिओ वाणमंतर समम्मि ।
गड्ढुएँ भवणवासी, एसगती से समासेणं ॥५५५८॥
एक्केक्कम्मि उ ठाणे, हुंति विवच्चासकारणे गुरुगा ।
आणाइणो य दोसा, विराधणा संजमाऽऽयाए ॥५५५९॥

“अवरज्जुगस्स य०” [“जं दिसि विग०” “जइ दिवसे०” “खमगस्साऽऽयरि०”
“थलकरणे०” “एक्केक्कम्मि उ०”] गाहाओ षट् । अवरज्जुओ बिइयदिवसो ।

एएण सुत्त न गतं, सुत्तनिवातो तु दव्व सागारे ।
उट्टवणम्मि वि लहुगा, छड्ढुणो लहुगा अतियणे य ॥५५६०॥

“एएण सुत्त न०” गाहा । उच्चारियसरिसं ति एयं भणितं । सुत्तणिवातो पुण सागारियसंतिए वहणकट्टे राओ कालगए । जइ वहणकट्टं अणुण्णवणद्वाए सागारियं उट्टवेइ :: (चतुर्लघु), आउज्जोवणादी दोसा । अह परिट्टवेत्ता तत्थेव छड्ढुत्ता एइ अहिकरणं :: (चतुर्लघु),

सो पदुद्वो वोच्छेद-कडगमद्वादी करेज्जा । जइ पुण आणेत्ता तहेव दोण्णि जणा पविसंति :: ४
(चतुर्लघु) । इमे दोसा-

मिच्छत्तऽदिन्दाणं, समलावण्णो दुगुंछितं चैव ।

दिय रातो आसितावण, वोच्छेओ होति वसहीए ॥५५६१॥

“मिच्छत्त०” गाहा । अदिण्णादाणं कप्पइ एएसिं ति मन्नेज्जा । तम्हा-

अइगमणं एगेणं, अण्णाएँ पतिट्ठुवेंति तत्थेव ।

णाए अणुलोमण तस्स वयण वितियं उट्टाण असिवे वा ॥५५६२॥ [नि०]

“अइगमणं०” गाहा । एगो जणो तरियं जाव ण चेतति सागारिओ ताव आगंतुं तत्थेव जहा आसि तहा ठवेइ । जइ णाम णायं होज्जा ताहे अणुलोमिज्जइ । अस्याः पुरातनगाथाया व्याख्या-

जइ नीयमणापुच्छ, आणिज्जति किं पुणो घरं मज्झं ।

दुगुणो एसऽवराधो, ण एस पाणालओ भगवं ! ॥५५६३॥

“जइ नीय०” गाहा । एयं तस्स सागारियस्स वयणं आयरिओ सोउं आयरिएणं इमं भाणियव्वं-

किमियं सिट्ठम्मि गुरू, पुरतो तस्सेव णिच्छुभति तं तू ।

अविजाणंताण कयं, अम्ह वि अण्णे वि णं बेति ॥५५६४॥

“किमियं०” गाहा । सीसएहिं से सिट्ठं । सेज्जायरेहिं वा कट्ठं नीयंति । अमुएण साहुणा अणापुच्छए ततो आयरियो तस्सेव पुरतो तं साहुं कइयवेणं निच्छुभति ।

वारेति अणिच्छुभणं, इहरा अण्णाएँ ठाति वसहीए ।

मम णीतो णिच्छुभति, कइतव कलहेण वा बितिओ ॥५५६५॥

“वारेति०” गाहा । जति सो सागरिओ वारेइ वा निच्छुभो ति न णीच्छुभइ । अह ण वारेइ ताहे अन्नाए वसहीए ठाइ । बिइज्जओ से दिज्जइ । माइट्टाणेणं कोइ साहु भणइ-मम णियल्लओ जइ निच्छुभइ^१ अहं पि जामि । अह सागारिएण समं कोइ कलहेइ ताहे सो वि णिच्छुभइ^२ । सो से बिइज्जओ होइ । बितियपदं उट्ठिओ सो गामो, असिवगहिओ वा तेण तत्थेव कट्ठं परिठवेज्ज ।

॥ विसुंभणपगयं समत्तं ॥

१. अह....निच्छुभइ नास्ति अ । २. ण छुभइ अ ।

[अहिगरणपगयं]

[सुत्तं] भिक्खू य अहिकरणं कट्टु तं अहिगरणं अविओसवित्ता नो से कप्पति गाहावतिकुलं भत्ताए वा पाणाए वा निक्खमित्तए वा पविसित्तए वा, बहिया वियारभूमिं वा विहारभूमिं वा णिक्खमित्तए वा पविसित्तए वा, गामाणुगामं वा दूइज्जित्तए, गणातो वा गणं संकमित्तए, वासावासं वा वत्थए । जत्थेव अप्पणो आयरियउवज्झायं पासेज्जा बहुस्सुयं बब्भागमं तस्संतिए आलोइज्जा पडिक्कमिज्जा निंदिज्जा गरहिज्जा विउट्टेज्जा विसोहेज्जा अकरणयाए अब्भुट्टिज्जा आहारिहं तवोकम्मं पायच्छित्तं पडिवज्जेज्जा । से य सुएण पट्टविए आईयव्वे सिया, से य सुएण नो पट्टविए नो आदिइतव्वे सिया । से य सुएणं पट्टवेज्जमाणे नो आदियति से निज्जूहियव्वे सिया ॥४-३०॥

“भिक्खू अधिकरणं कट्टु तं अधिकरणं अविओसवित्ता नो से कप्पति०” सुत्तं उच्चारयेय्वं ।

सूत्रसम्बन्धः-

केण कयं कीस कयं, णिच्छुब्भऊ एस किं इहाणेती ।

एमादि गिहीतुदितो, करेज्ज कलहं असहमाणो ॥५५६६॥

“केण कयं०” गाहा । तस्स पुण अहिकरणस्स कहं उप्पती ?

अचियत्तकुलपवेसे, अतिभूमि अणेसणिज्जपडिसेहे ।

अवहारऽमंगलुत्तर, सभावअचियत्त मिच्छत्ते ॥५५६७॥

“अचियत्त०” गाहा । अवहारो सेहस्स आसियावणाए यात्राभिप्रस्थितो अमंगलं मण्णमाणो । सेसं कठ्यम् ।

पडिसेहे पडिसेधो, भिक्ख वियारे विहार गामे वा ।

दोसा मा होज्ज बहू, तम्हा आलोयणा सोधी ॥५५६८॥

“पडिसेहे०” गाहा । ‘पडिसेहे’ त्ति तित्थगरेहिं पडिसिद्धं न वट्टइ अहिकरणं काउं तस्मिन् प्रतिषेधे व्युत्क्रान्ते पुनः प्रतिषेधः क्रियते । अविओसवित्ते न वट्टइ भिक्खं हिंडिउं संघाडइल्लेणं ।

तत्तो चेव उवसामेयव्वं । णेच्छंते भाणितव्वं - ण वट्टइ ममं तुमे समं साधिकरणेण समं भिक्खं हिंडिउं । एवं सण्णाभूमिं गंतुं गामाणुगामं दूइज्जित्तए । किं कारणं ? उच्यते—दोसो मा होज्जा बहूसो गिहत्थो पदुट्ठो उद्वेज्जा, अगणिकाएण वा वसहिं झामेज्जा । एवमादयो बहुविहा वक्ष्यमाणाः तम्हा उवसामेयव्वं । एत्तो चेव जइ तम्हा इति हेतुः कारणं अणिच्छे इदं कारणं । कार्यं आलोयणा सोही । अस्य व्याख्या—

अहिकरण गिहत्थेहिं, ओसार विकड्डुणा य आगमणं ।

आलोयण पत्थवणं, अपेसणे होंति चउलहुगा ॥५५६९॥

“अहिकरण०” गाहा । गृहस्थेन साकमधिकरणे कृते जइ नेच्छइ उवसमिउं अह कड्डुणं निवारणं चेत्यर्थः । आगंतुं उवस्सयं आयरियस्स आलोएयव्वं । ताहे आयरिएणं वसभा पेसेयव्वा तस्स गिहत्थस्स मूलं । उवसामणा । जति न पेसेइ :: ४ (चतुर्लघु) । के दोसा ?

आणादिणो य दोसा, बंधण णिच्छुभण कडगमद्दो य ।

वुग्गाहण सत्थेण व, अगणुवगरणं विसं वारे ॥५५७०॥

“आणादिणो य०” गाहा । सो गिहत्थो जेण समं अहिकरणं सो बंधणं वा करेज्जा तस्स साहुस्स । जेण समं अहिकरणं, अण्णस्स वा अणेगाण वा साहूणं ‘कडगमद्दो’ सव्वे साधुणो मारेज्जा । ‘वुग्गाहण’ त्ति सो लोगं उग्गाहेज्जा—नत्थि एतेसिं दिन्ने पारलोइयं फलं, एते सन्नं वोसिरित्ता विक्खिरंति न य निल्लेवेति, असुइणो एए । ‘सत्थेणं’ति आउधं शस्त्रं, तेण अभिहणेज्जा । ‘अगणि’त्ति पडिस्सयं अगणिकाएणं झामेज्जा, उवगरणं वा आसियाडेज्जा ‘विसं’ ति विसं वा देज्जा । ‘वारणं’ति अस्य व्याख्या—

रज्जे देसे गामे, निवेसण गिहें णिवारणं कुणति ।

जा तेण विणा हाणी, कुल गण संघे य पत्थारो ॥५५७१॥

“रज्जे०” गाहा । रज्जे निवारणं करेज्ज - मा एएसिं भत्तं वसधिं उवधिं वा कोइ देज्जा, कुलस्स वा एवं करेज्जा गणस्स वा संघस्स वा ।

एयस्स णत्थि दोसो, अपरिक्खयदिक्खगस्स अह दोसो ।

पभु कुज्जा पत्थारं, अपभू वा कारवे पभुणा ॥५५७२॥

“एयस्स णत्थि०” गाहा । जम्हा इमे दोसा—

तम्हा खलु पट्टवणं, पुव्वं वसभा समं च वसभेहिं ।

अणुलोमण पेच्छामो, णेंति अणिच्छं पि तं वसभा ॥५५७३॥

“तम्हा खलु०” गाहा । जे वसभा एत्थ विज्जंति गमगा ते ‘पुव्वं’ ति जेण साहुणा अधिकरणं कतं, सो अच्छति ताव जाव वसभा पुव्वं तं गमयंति । किं कारणं ? मा दट्टुं आहणेज्ज । अह नज्जति माहणिस्सति, तो तं घेतुं जंति । ते पुण वसभा केरिसा सहायगा साहुणो णेति ? अत उच्यते—

तस्संबंधि सुही वा, पगता ओयस्सिणो गहियवक्का ।

तस्सेव सुहीसहिया, गमेति वसभा तगं पुव्वं ॥५५७४॥

“तस्संबंधि०” गाधाद्धम् । ‘तस्सेव०’ पच्छद्धं । जे तस्स गिहत्थस्स सुहिणो गिहत्था ते वि निज्जंति गमगा, गंतुं च इमं भन्नति—

सो णिच्छुब्भति साहू, आयरिए तं च जुज्जसि गमेतुं ।

नाऊण वत्थुभावं, तस्स जती णिंति गिहिसहिया ॥५५७५॥

“सो णिच्छुब्भति०” गाहा । ‘णाऊण वत्थुभावं’ ति तं अहिकरणं गिहत्थं जाणंति तस्सभावं मा णीआ हणेज्ज तं साहुं अणुलोमए पेच्छामो त्ति, जइ सो गिहत्थो भणइ पेच्छामो ताव कलहमेतं ताहे एवं (जं) भणिउं णाऊण वत्थुभावं तस्स जइणिं ति गिहिसहिया अह सो साहू णेच्छेज्ज तो बला वसभेहिं णेयव्वो । जइ सो गिहत्थो णेच्छइ उवसमिउं ताहे सो साहू जेण समं अहिकरणं तत्थ न धरिज्जइ तम्मि उवस्सतो, कहिं ठविज्जइ ? अत उच्यते—

वीसुं उवस्सए वा, ठवेति पेसंति फडुपतिणो वा ।

देति सहाते सव्वे, व णेति गिहिते अणुवसंते ॥५५७६॥

“वीसुं उवस्सए०” गाहा । कण्ठया । अध साधू णेच्छति उवसमितुं तो इमं पच्छित्तं—

अविओसियम्मि लहुगा, भिक्ख वियारे य वसहि गामे य ।

गणसंकमणे भण्णति, इहं पि तत्थेव वच्चाहि ॥५५७७॥

“अविओसियम्मि०” गाहापुव्वद्धं कण्ठयम् । पच्छद्धस्सेयं व्याख्या—जइ अणुवसंतो अण्णं गणं जाइ तत्थ गतो पुच्छिओ अहिकरणं धरिज्जइ तम्मि उवस्सतो कहिं ठविज्जइ ? अत उच्यते—काउं आगओ हं । एवं सिट्ठे त्ति अणागयं व्याख्यातम् । तओ से इमं वत्तव्वं -

इह वि गिही अविसहणा, ण य वोच्छिण्णा इहं तुह कसाया ।

अन्नेसिं पाऽऽयासं, जणइस्ससि वच्च तत्थेव ॥५५७८॥

सिट्ठम्मि न संगिण्हति, संकंतम्मि उ अपेसणे लहुगा ।

गुरुगा अजयणकहणे, एगतरपतोसतो जं च ॥५५७९॥

“इह वि गिही०” [“सिद्धम्मि न संगि०”] गाहा । कण्ठ्या । सो य तेहिं न संगिणिहयव्वो । अण्णगणं च संकंते पुरिल्लेहिं संघाडओ पयट्टेयव्वो । सो गंतुं जइ अजतणाए कहेति- एस साधिकरणो, सव्व गच्छेण वि(णि)सक्कितो (उव)सामेतुं, एवं समक्खं जइ साहति अजयणा भवति । एमाए जयणाए सीसइ । ‘एगतर’ त्ति पुरिल्लसंजयाणं तस्स वा गिहत्थस्स, ताधे सो पुण सव्वेहिं पण्णवेयव्वो ।

उवसामियो गिहत्थो, तुमं पि खामेहि एहि वच्चाहि ।

दोसा हु अणुवसंते, ण य सुज्झति तुज्झ सामइगं ॥५५८०॥

“उवसामियो०” गाहा । एवं सो तत्थ विट्ठगं अलभमाणो । गाढयरं पदुट्ठो तस्स गिहत्थस्स-

तमतिमिरपडलभूतो, पावं चिंतेइ दीहसंसारी ।

पावं ववसिउकामे, पच्छित्ते मग्गणा होति ॥५५८१॥

“तमतिमिर०” गाहा । एवं चिंतेति-उद्दवणट्ठाए एत्थ पच्छित्ते मग्गणा ।

वच्चामि वच्चमाणे, चउरो लहुगा य होंति गुरुगा य ।

उग्गिण्णम्मि य छेदो, पहरणो मूलं च जं जत्थ ॥५५८२॥

“वच्चामि०” गाहा । ‘वच्चामि’ त्ति संकप्पे कए :: ४ (चतुर्लघु), वच्चमाणो त्ति पदभेदे कए :: । (चतुर्गुरु), वच्चंतो कट्ठं मग्गइ ::: ६ (षड्लघु), लद्धे वि गहिते ::: । ६ (षड्गुरु), उग्गिण्णे छेदो । पहारे पडिए जइ न मरइ छेदो चेव, जं चण्णं गाढादिपरियावणादि । अह मओ मूलं ।

तं चेव णिट्ठवेती, बंधण णिछुब्भण कडगमद्दो य ।

आयरिए गच्छम्मि य, कुल गण संघे य पत्थारो ॥५५८३॥

“तं चेव०” गाहा । सो गिहत्थो तं कयाइ वहट्ठाए आगयं दट्ठुं तं चेव साहु णिट्ठवेज्जा पाणेहिं बंधेज्ज वा । सेसं कण्ठ्यम् । एवं ता एगाणियस्स पच्छित्तं-अह सहायए गेण्हति, इमे-

संजयगणे गिहिगणे, गामे नगरे व देस रज्जे य ।

अहिवति रायकुलम्मि य, जा जहिं आरोवणा भणिया ॥५५८४॥

“संजय०” गाहा । अस्य व्याख्या-

संजतगणो तदधिवो, गिही तु गाम पुर देस रज्जे वा ।

एतेसिं चिय अहिवा, एगतरजुतो उभयतो वा ॥५५८५॥

तहिँ वच्चंते गुरुगा, दोसु तु छल्लहुग गहणोँ छग्गुरुगा ।
उगिगणि पहरणोँ छेदो, मूलं जं जत्थ वा पंथे ॥५५८६॥

“संजतगणो०” [“तहिँ वच्चंते०”] गाहा । संजएण वा संजयाण वा जे गिहत्था ते गामेल्लगा वा गामाहिपई वा नगरं वा नगराधिपइं वा देसं वा देसाहिवइं वा रज्जं वा रज्जाहिपइं वा । एएहिँ समं वच्चंतस्स संजयसहाएसु चउलहुयादी तं चेव पच्छित्तं । सेसेसु गिहीएसु समं पदभेदादी :: (चतुर्लघु), ::: (षड्लघु), ::: । (षड्गुरु) छेदो, मूलं । ‘एगतरजुत्तो’ त्ति :: । (चतुर्गुरु), गामादीणं एयं ‘उभयतो’त्ति गामेण य गामाहिपइण य इत्यादि । ‘जं वच्चंते’ त्ति छक्काय चउसु लहुगादी भिक्खुमादीणं पच्छित्तविसेसणद्वए इदमुच्यते—

भिक्खुस्स दोहि लहुगा, गणवच्चे गुरुग एगमेगेणं ।
उज्झाए आयरिए, दोहि वि गुरुगं च णाणत्तं ॥५५८७॥

“भिक्खुस्स दोहि०” गाहा । जे एते पच्छित्ता भणिया एए भिक्खुस्स तवेण वि कालेण वि लहुगा, गणावेच्छेइयस्स तवगुरुगा । आयरियउवज्झायाणं दोहिँ वि गुरुगा ।

एसेव गमो नियमा, गणि आयरिए य होति णायव्वो ।
नवरं पुण नाणत्तं, अणवट्ठप्पो य पारंची ॥५५८८॥

“एसेव०” गाहा । जत्थ मूलं भिक्खुस्स तत्थ गणिस्स अणवट्ठं । आयरियस्स पारंचियं ।^१

काऊण अकातूण व, उवसंत उवट्ठियस्स पच्छित्तं ।
सुत्तेण उ पट्ठवणा, असुत्तेँ रागो व दोसो वा ॥५५८९॥

“काऊण०” गाहा । को केणं त्ति (‘कातूणं’ त्ति) गिहत्थस्स पहारादि । ‘अकातूण’ त्ति पदोसं मोत्तुं अण्णं ण किंचि काउं उवसंतो जत्थेव आयरियोवज्झायं पासेज्जा कप्पति से ते संतिए उवाइणावेत्तए, पायच्छित्तस्स उवट्ठाइत्तए त्ति भणियं होति । से य सुत्तेण ववहारसुत्तं उच्चारयव्वं । तस्स सुओवदेसेण पायच्छित्तं दायव्वं । इतरहा रागो दोसो वा भवइ । रागो बहुयं आवण्णे थेवं देज्जा । दोसोपदेसणं थोवं, आवण्णस्स बहुयं देज्जा ।

थोवं जइ आवण्णे, अतिरेगं देति तस्स तं होति ।
सुत्तेण उ पट्ठवणा, सुत्तमणिच्छंतैँ निज्जुहणा ॥५५९०॥

१. जे एते...पारंचियं । नास्ति ड ।

जेणऽधियं ऊणं वा, ददाति तावति अमप्पणा पावे ।

अहवा सुत्तादेसा, पावति चतुरो अणुग्घाता ॥५५९१॥

“थोवं०” [“जेणऽधियं०”] गाहा । जइ थेवे बहुयं देज्जा जावइएण अहियं तं पावइ । अहवा बहुए थोवं देइ जावइएणं ण पूरेति तं देंतओ पावइ । अहवा थेवे अहियं वा देंतस्स सुत्तादेसेण :: । (चतुर्गुरु) । अध सो सुतेणं विज्जंतं णेच्छइ तो भण्णति—अण्णत्थ सोर्धि करेहि । एसा निज्जूहणा ।

बितियं उप्पाएतुं, सासणपंते असज्झे पंच वि पयाइं ।

आगाढे कारणमिं, रायसंसारिए जतणा ॥५५९२॥

“बितियं०” गाहा । बितियपदे उप्पाएज्जा । सो सासणपंतो असज्जो ण सक्केति सासिउ, ताहे संजए सहाए गेण्हेज्जा । गिहत्था य गाम-नगर-देस-रज्जाए । एते पंच पदा राय-संसारियं पि करेज्जा जयणाए, विभासा । सो पुण सासेंतओ इमेरिसो—

विज्जाओरस्सबली, तेयसलद्धी सहायलद्धी वा ।

उप्पादेउं सासति, अतिपंतं कालकज्जो वा ॥५५९३॥

“विज्जा०” गाहा । अन्नो वि वंसो ठविज्जति । जधा—अज्जकालएणं सगवंसो ।

॥ अहिगरणपगयं समत्तं ॥

[परिहारियपगयं]

[सुत्तं] परिहारकप्पट्टियस्स णं भिक्खुस्स कप्पति आयरियउवज्झाएणं तद्विवसं एगगिहंसि पिंडवायं दवावित्तए, तेण परं णो से कप्पति असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा दाउं वा अणुप्पदाउं वा । कप्पति से अन्नतरं वेयावडियं करित्तए । तं जहा—उट्टावणं वा निसिआवणं वा तुयट्टावणं वा उच्चार-पासवण-खेल-सिंघाणविगिंचणं वा विसोहणं वा करित्तए । अह पुण एवं जाणिज्जा छिन्नावाएसु पंथेसु आउरे झिंझिए पिवासिए, तवस्सी दुब्बले किलंतो मुच्छिज्ज वा पवडिज्ज वा एवं से कप्पति असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा दाउं वा अणुप्पदाउं वा ॥४-३१॥

“परिहारकप्पट्टियस्स णं भिक्खुस्स०” सुत्तं उच्चारयेय्वं । सम्बन्धः—

पच्छित्तमेव पगतं, सहस्स परिहार एव न उ सुद्धो ।

तं वहतो का मेरा, परिहारियसुत्तसंबंधो ॥५५९४॥

वीसुंभणसुत्ते वा, गीतो बलवं च तं परिट्टुप्पा ।

चोयण कलहम्मि कते, तस्स उ नियमेण परिहारो ॥५५९५॥

“पच्छित्त०” [“वीसुंभण०”] गाहाद्वयम् । आवण्णपरिहारकप्पट्टिओ तस्स परिहारकप्पट्टित्तस्स ‘तद्विवसं पि’ ति सक्क-महादी पुव्वद्धं^१ । ऊसवो इंदमहाति तद्विवसं वियर विच्छड्डाए साहू आणेति, कस्सइ भावो होज्जा ताहे आयरिया से संघाडयं देति, तेण परं ण कप्पइ से अणुपरिहारिउं सकारणे उवट्टणादी करेज्ज, जओ छिण्णद्धाणं किलंतो तदा दिज्जइ । एस सुत्तथो ।

आह चोयकः— प्रमादो न कार्य इत्युपदेशेन चरन् कथं परिहारत्वं प्राप्तः ? अत्र उच्यते—

कंटगमादीसु जहा, आदिकडिल्ले तहा जयंतस्स ।

अवसं छलणाऽऽलोयण, ठवणा जुत्ते य वोसग्गो ॥५५९६॥ [नि०]

“कंटगमादीसु०” गाहा । आदिकडिल्लमुग्गमादि । अहवा णाणादिबलिएण य आलोएयव्वं । आलोइए नाम ठवणा प्रायश्चित्तप्राप्त इत्यर्थः । ‘णाए’त्ति^२ आवन्नो ‘परिहारिय’ त्ति^३ एयाए आलोयणाए एतं ज्ञातं, आचार्येण जुत्तो संघयणेण आगमादीहि य ‘वोसग्गो’ त्ति ज्ञाणणानिमित्तं भयजणणनिमित्तं निरूवसग्गनिमित्तं च सव्वो गच्छो काउसग्गं करेइ । चउवीसत्थयं

अणुपेहेत्ता चउवीसत्थयं चेव उच्चारेत्ता इमं सव्वं भणंति—

एस तवं पडिवज्जति, ण किंचि आलवति मा ण आलवहा ।
अत्तद्वृचिंतगस्सा, वाघातो भे ण कातव्वो ॥५५९७॥

“एस तवं०” गाहा । एएणऽम्हे णालवियव्वा । अम्हेहिं वि एसो णालवियव्वो ।

आलावण पडिपुच्छण, परियदुट्टाण वंदणग मत्ते ।
पडिलेहण संघाडग, भत्तदाण संभुंजणा चेव ॥५५९८॥

“आलावण०” गाहा । न एएण अम्हं आलावओ दायव्वो । अम्हेहिं वि एयस्स आलावओ न दातव्वो । एवं पाडिपुच्छणं परियदुट्टणं उट्टवणं वंदणगं उच्चारमत्तयं-पासवण-खेल-मत्तयं । तिन्नि वि एक्कं चेव पडिलेहणियं । संघाडगं भत्त-पाणं संभुंजणं । एएसु वितहाचरणे इमं पच्छित्तं—

संघाडगोउ जाव उ, लहुओ मासो दसण्ह उ पयाणं ।
लहुगा य भत्तदाणे, संभुजण होंतऽणुग्घाता ॥५५९९॥

“संघाडगोउ०” गाहा । आलावगातो आढवेउं जाव संघाडगो ताव जइ गच्छिल्लगा परिहरियस्स करेंति तो गच्छिल्लियाणं मासलहुं सव्वत्थ, अह भत्तपाणं देइ :: (चतुर्लघु) । अह संभुंजंति :: । (चतुर्गुरु) । इदाणिं पारिहारियस्स ।

अट्टण्हं तु पदाणं, गुरुओ परिहारियस्स मासो उ ।
भत्तपदाणे संभुंजणे य चउरो अणुग्घाया ॥५६००॥

“अट्टण्हं तु०” गाहा । उच्चारादी तिन्नि वि मत्तगा एक्कं चेव तेण तिण्णि जाव संघाडगो ताव पारिहारियस्स मासगुरुं, भत्तदाणे संभुंजणे य दोसु वि :: । (चतुर्गुरु) ।

कुव्वंताणेताणि उ, आणादि विराहणा दुवेण्हं पि ।
देवय पमत्त छलणा, अधिगरणादी य उदितम्मि ॥५६०१॥

“कुव्वंताणेताणि उ०” गाहा । कण्ठ्या । कप्पइ एगगिहंसि पिंडवायं दवावेत्तए अस्य व्याख्या सूत्रार्थे उक्ता तथाप्यशून्यार्थं पुनरप्युच्यते । संखडीए—

विउलं व भत्तपाणं, दट्टूणं साहुवज्जणं चेव ।
नाऊण तस्स भावं, संघाडं देंति आयरिया ॥५६०२॥
भावो देहावत्था, तप्पडिबद्धो व ईसि भावो से ।
अप्पातित हयतण्हो, वहति सुहं सेस पच्छित्तं ॥५६०३॥

देहस्स तु दोबल्लं, भावो ईसिं व तप्पडीबंधो ।
 अगिलाएँ सोहिकरणेण वा वि पावं पहीणं से ॥५६०४॥
 आगंतु एयरो वा, भावं अतिसेसिओ सँ जाणिज्जा ।
 हेऊहि व से भावं, जाणित्ता अणतिसेसी वि ॥५६०५॥
 सक्कमहादी दिवसो, पणीयभत्ता व संखडी विपुला ।
 धुलंभिग एगघरं, तं सागकुलं असागं वा ॥५६०६॥

“विउलं व०” [“भावो देहावत्था०” “देहस्स तु०” “आगंतु एयरो०”
 “सक्कमहादी दिवसो०”] गाहा । साहूहिं णालप्पइ, तस्स तं दटुं तिक्वा सद्धा होज्ज । ताहे
 आयरियो तं जाणेत्ता भणति—उग्गाहेउ अज्जो । अमुगघरं एज्जसि तत्थ गयस्स आयरियो विउलं
 भत्त-पाणं दवावेइ तेण परं न वट्टइ दाउं । कप्पइ से अणतरं वेयावडियं करेत्तए । तं उट्टावणं वा
 जाव विसोहणं ।

भत्तं वा पाणं वा, ण दिति परिहारियस्स ण करेति ।
 कारणेँ उट्टवणादी, चोयग गोणीय दिट्ठतो ॥५६०७॥
 उट्टेज्ज निसीएज्जा, भिक्खं हिंडेज्ज भंडगं पेहे ।
 कुवियपियबंधवस्स व, करेइ इयरो व तुसिणीओ ॥५६०८॥

“भत्तं वा पाणं०” [“उट्टेज्ज०”] गाहा । सो भगवं अणिगूहियबलविरिओ
 असित्तिट्टोजयतया (?) भणइ—उट्टेज्जामि । ताहे अणुपरिहारिओ उट्टवेइ, एवं णिसीएज्जामि
 तुयट्टेज्जामि भंडयं पेहेज्जामि, भिक्खं हिंडिज्जामि । तत्थ वि से अणुपरिहारिओ हिंडमाणस्स
 इमं करेइ -

णीणेति पवेसति व, भिक्खगए उग्गहं तउग्गहियं ।
 रक्खति य रीयमाणं, उक्खवइ करे य पेहाए ॥५६०९॥

“णीणेति०” गाहा । ‘उग्गहं’ ति परिग्गहगं तदोग्गहियंति परिहारियहत्थमयं
 अणुपरिहारिओ णीणेइ, पडलेसु वा छुब्भइ । चोयगो भणइ—कीस उट्टेज्जइ ? बहुतरी से निज्जरा
 होहिति । एत्थ आयरियो गोणिदिट्ठंतं करेइ । जहा गोणी पच्चुविट्ठा जइ न उट्टिज्जइ तो मरइ ।
 तहा सो वि अनुट्टविज्जंतो मरइ, संजमजीवियं च कम्मक्खयट्टयाए चिरं इच्छिज्जइ ।
 लवसत्तमव्याख्या कार्या । किञ्चान्यत् -

एवं तु असढभावो, विरियायारो य होति अणुचिण्णो ।
 भयजणणं सेसाण य, तवो य सप्पुरिसचरियं च ॥५६१०॥

“एवं तु असदभावो०” गाहा । कण्ठ्या । अह पुण जाणेज्जा छिण्णावातेहि आलावगो—

छिण्णावात किलंते, ठवणा खेत्तस्स पालणा दोण्हं ।

असुहस्स भत्तदाणं, कारणे पंथे व पत्ते वा ॥५६११॥

“छिण्णावात०” गाहा । जहा अद्धाने परिहारियो तण्हाए वा छुहाए वा परिताविज्जंतो गामंतइ पाविउं [न सक्केइ] ताहे अणुपरिहारिओ भत्तपाणं गहाय अंतरगामे तस्स देइ । अह सो वि असत्तिट्ठो ताहे दोण्ह वि दिज्जइ । ठवणाखेत्तस्स त्ति—

उवयंति डहरगामं, पत्ता परिहारिए अपावंते ।

तस्सऽट्ठा तं गामं, ठविति अन्नेसु हिंडंति ॥५६१२॥

“उवयंति०” गाहा । जइ डहरयं गामं पत्ता परिहारिओ य ण पावइ तो पच्छिल्लया तं परिहारियस्स ठवेउ उब्भामय भिक्खायरियाए वच्चंति ।

वेलइवाते दूरम्मि य गामे तस्स ठाविउमद्धं ।

अद्धं अडंति सो वि य, अद्धमडे तेहिँ अडिते वा ॥५६१३॥

“वेलइवाते०” गाहा । कण्ठ्या । एयं अद्धाने भणियं ।

इदारिणि अच्छंताणं भण्णति—परिहारिओ अणिगुहियबलवीर्यार्थम् उब्भामग भिक्खायरियाए वच्चइ । तत्थ ठिता ताव कियंतो ण वएइ, आगंतुं तम्मि आगंतुमसमत्थे ठवणा खेत्तस्स भवइ, खेत्तंतो हिंडइ, उब्भामय भिक्खायरियाए ण वच्चइ । एवं ठवणा खेत्तस्स पालणा दोण्हं ति अस्य व्याख्या—असुहस्स भत्तं पाणं कारणे जइ सो [परिहारि] खेत्ते हिंडितुं ण सक्केइ ताहे अणुपरिहारिओ भिक्खं हिंडित्ता पडिग्गहे से^१ छुब्भइ, अणुपरिहारियस्स मंडलीउ दीज्जइ । अह अणुपरिहारिओ वि असत्तो हिंडितं ताहे कप्पट्ठिओ देइ । जाहे कप्पट्ठिओ नत्थि ताहे गच्छे यो गीतत्थो सो देइ । एवं परिहारियस्स अणुपरिहारियस्स वि गच्छिल्लिया देंति । एवं दो वि पालिता सारक्खिया अणुकंपिया भवंति । असहुस्स भत्तदाणं कारणे इति वर्तते । ‘पंथेव पत्ते व’त्ति परिहारिएणं अणिगुहियबलवीरिएणं होयव्वं ति काउं जइ उब्भामय भिक्खायरियाए एगओ हिंडितं न चएइ असमुद्धिट्ठो जत्थ वा गओ तत्थ न फव्वइ^२ ताहे अणुपरिहारिओ पडियागच्छंतस्स अंतरा पंथे भत्तपाणं णेउं देइ । अह गामं हिंडित्ता पदं पि गामाओ ण चएइ आगंतुं, ताहे अणुपरिहारिओ गामं चेव णेउं देइ । जइ अणुपरिहारियो असत्तो तो कप्पट्ठिओ, जो वा गच्छे गीतत्थो पंथे वा तत्थेवाणेउं देइ । एवं ताव असहुस्स परिहारियस्स अणुपरिहारियस्स गच्छिल्लएहिँ कारणे कयं ।

इदारिणि परिहारिओ य गच्छिल्लयाणं कारणे जहा करेति तं भण्णइ ।

१. सु ड । २. फव्वीह (लभ्) यथेष्ट लाभ प्राप्त करना (गु) फावुं । (पासम ६२२) ।

बिइयपदकारणम्मिं, गच्छे वाऽऽगाढे सो तु जयणाए ।
अणुपरिहारिओ कप्पट्टितो व आगाढ संविग्गो ॥५६१४॥

“बिइयपद०” गाहा । अस्य व्याख्या—

कप्पट्टिय परिहारी, अणुपरिहारी व भत्तपाणेणं ।
पंथे खेत्ते व दुवे, सो वि य गच्छस्स एमेव ॥५६१५॥

“कप्पट्टिय परिहारी०” गाहा । जहा परिहारियस्स अणुपरिहारियकप्पट्टिएहिं पंथे वा खेत्ते वा जयणाए कयं ताहे सो वि जयणाए कारेइ करेइ य । कहां पुण करेइ ?

मयण च्छेव विसोमे, देति गणे सो तिरो व अतिरो वा ।
तब्भाणेसु सएसु व, तस्स वि जोगं जणो देति ॥५६१६॥

एवं ता पंथम्मिं, जत्थ वि य ठिया तहिं पि एमेव ।
बाहिं अडती डहरे, इयरे अब्बद्ध अडिते वा ॥५६१७॥

“मयण०” [“एवं ता पंथम्मिं०”] गाहा । मदणकोद्वकूरो लद्धो, तेण भुत्तेण सव्वे असहू जाया । ‘च्छेवि य^१’ ति असिवेणं गच्छे गहिओ सव्वे पडिया विसेण वा, एतेसु आगाढेसु कारणेसु परिहारिओ भत्त-पाणं ओसहाणि वा उप्पाएत्ता अणुपरिहारियस्सइ देइ । सो वि तेसिं देइ, अणुपरिहारियं वा संदिसइ जं तेसिं कायव्वं । तस्सासइ कप्पट्टिएण कारेइ । अह ते दो वि असहू ताहे सयं चेव करेइ सव्वं जं तेसिं कायव्वं । ‘सोउं’^२ ति वेज्जं पुच्छइ जं संदिसइ तं सोउं जयणाए करेइ । अणुपरिहारिएण वा करेइ, कप्पट्टिएण वा । एवं जावट्टिओ होत्ति भणियं होइ । एवं ताव भत्त-पाणा उट्टवणादीणि अववदिया{दि}णि ।

इदाणिं वायणपडिपुच्छणपरियट्टया अववदिज्जंति । बितियं आगाढसंविग्गो ते गच्छिल्ला पन्नत्तिमहाकप्पसुतादीणं अगाढजोगपडिवन्नया आयरिओ य आइल्लएण असमत्थो कालगओ वा, ताहे वायणादीणि देज्ज । सया वि दोसो वुत्तो होइ । संविग्गगहणं^३ । मा भूत् कस्स विमतिः स्यात्—पूर्वसूत्रेण प्रतिसिद्धं अन्येन सूत्रेणानुज्ञातं पूर्वापरविरुद्धमाचरमाणेणं असंविग्गया भवति । तस्य मतिव्यपोहार्थं संविग्गगहणं क्रियते ।

॥ परिहारियपगयं समत्तं ॥

१. च्छेव वि - मुच । २. न दृश्यते मुच । ३. स च तां ददानोऽपि संविग्ग एव । मा भूत् कस्यापि - मलवृ ।

[महानईपगयं]

[सुत्तं] णो कप्पइ निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा इमाओ पंच महण्णवाओ महानदीओ उद्दिट्ठाओ गणियाओ वंजियाओ अंतो मासस्स दुक्खुत्तो वा तिक्खुत्तो वा उत्तरित्तए वा संतरित्तए वा । तं जहा-गंगा जउणा सरउ कोसिया मही ॥४-३२॥

“णो कप्पइ उभयस्स इमाओ पंच०” सुत्तमुच्चारेयव्वं । सम्बन्धः—

अद्धाणमेव पगतं, तत्थ थले पुव्ववण्णिया मेरा ।

जति होज्ज तत्थ तोयं, तत्थ उ सुत्तं इमं होति ॥५६१८॥

“अद्धाणमेव०” गाहा । न इति प्रतिषेधे ।

इमाउ त्ति सुत्तउत्ता, उद्दिट्ठ नदीउ गणिय पंचेव ।

गंगादि वंजिताओ, बहुओदग महण्णवातो तू ॥५६१९॥

“इमाउ त्ति०” गाहा । उद्दिट्ठा इति निर्दिष्टा गणियाउ सध्येया वंजीयाओ विसेसियाओ । ‘इमाओ’ त्ति सांप्रतमेवोच्यन्ते । ‘पंचे’ त्ति अविशेषितगणनया य विशेषणार्थम् । महान् प्राधान्ये बहुत्वे च आर्णवं उदकं, तत् प्रधानं बहुत्वं च जासु भवंति । महार्णवादिग्रहणं समुद्रतडागादिप्रतिषेधार्थं । अब्भंतर उ मासस्स^१ मासो कालमासो, कम्ममासो पुव्वुत्तो दुक्खुत्तो द्विवारा वा विभाषायां तिक्खुत्तो त्रिवारा उत्तरित्तए जंघाहिं संतरित्तए नावाहिं । वक्किया सक्को त्ति थलम्मि आकाउं^२ (?) एष सूत्रार्थः । अयं निर्युक्तिविस्तरः ।

पंचण्हं गहणेणं, सेसा वि उ सूइया महासलिला ।

तत्थ पुरा विहरिंसु य, ण य तातो कयाइ सुक्खंति ॥५६२०॥ [नि०]

“पंचण्हं०” गाहा । पंचग्रहणात् तस्य तृतीयग्रहणमिति कृत्वा । शेषं कण्ठ्यम् ।

पंच परूवेतूणं, णावासंतरिमे उ जं जत्थ ।

उत्तरणम्मि वि लहुगा, तत्थ वि आणाइणो दोसा ॥५६२१॥

“पंच परूवेतूणं०” गाहा । ‘पंचे’ त्ति संख्या । जाओ नदीओ जम्मि विसए

---

१. अंतो मासस्स मुच । २. चक्किया सक्केति थलम्मि आगासं इति भाव्यम् ? अत्रैतद् वाक्यं सन्दर्भरहितं प्रतिभाति । ५६३८ तमायां गाथायां कदाचित् सम्भवति ।

जारिसियाओ य पंच परूवियाओ य नावा संतारिमे 'जं जत्थ' त्ति संजम छक्कायचउलहुगादी आयविराधणा य होज्जा । एवं संतरणे । उत्तरणम्मि ति । अपिपदं संभावने संतरणे वि :: ४ (चतुर्लघु), उत्तरणे वि :: ४ (चतुर्लघु) । सुद्धं सुद्धेणे य । जे संतरणे उक्ता दोषा ते उत्तरणे वि । संखेवेणं भणियं । इदाणि वित्थारेणं भण्णइ—

अणुकंपा पडिणीया, व होज्ज बहवो उ पच्चवाया ऊ ।

एतेसिं णाणत्तं, वोच्छामि अहाणुपुव्वीए ॥५६२२॥

“अणुकंपा०” गाहा । तत्थ अणुकंपा ताव भण्णइ—

छुभणं जले थलातो, अण्णे वोयारिता छुभति साहू ।

ठवणं व पत्थिताए, दट्टुं णावं व आणेती ॥५६२३॥

“छुभणं०” गाहा । नावा वाणिज्जओ वा, नाविओ वा भद्वो साहूणं, साहुं पासित्ता उत्तरिउकाम त्ति अणुकंपाए थलाओ नावं जले छुभेज्जा । पुव्वविलग्गा वा केति नावाए ताहे साधुणा न मायंति त्ति काउं तडे उत्तारेज्जा, जले वा पक्खिवेज्जा संपट्टियाए वा नावाए साहुं आगत त्ति काउं णाउं ठवेज्ज, परकूलाओ वा दट्टुं णावं आणेज्जा ।

नावियसाधुपदोसो, णियत्तणऽच्छंतगा य हरियादी ।

जं तेणसावएहि व, पवहण अण्णाएँ किणणं वा ॥५६२४॥

“नाविय०” गाहा । जे ते नावाओ उयारिया ते नावियस्स वा साहूण वा पदुस्सेज्जा पदुट्ठा जं करेज्जा तस्स विभासा, जे य तडे ओयारिया तडे ठिया । हरियादीणं विराहणं करेति । जं वा तेण सावएहिं पाविस्संति । अवहंति वा णावं पवाहेज्जा अण्णं । अणुकंपाए इमं णिदरिसणं—

मज्जणगतो मुरुंडो, णावं दट्टूण अप्पणा गेति ।

कहिगा जति अक्खेवा, तति लहुगा मग्गणा पच्छ ॥५६२५॥

“मज्जणगतो०” गाहा । पाडलिपुत्ते गंगाए मुरुंडो णावाए उदए रमइ । साहुणो परकूले पासित्ता सयमेव णावं नेउं साधुणो आरुहित्ता कहं कहेह त्ति भणइ । कहाए आढत्ताए आढत्तो सणियं कड्डुवेइ । चिरेण उत्तारिया । अंतपुरे य रण्णा कहितं । जधा सुंदराओ कहाओ तरंगयादिआओ कहयंति साहवो अंतेउरियाणं कोउगं जातं । ताहे मग्गित्ता रण्णा साहुणो पवेसिया ।

सुत्तऽत्थे पलिमंथो, णेगा दोसा य णिवघरपवेसे ।

सइकरण कोउएण, भुत्ताऽभुत्ताण गमणादी ॥५६२६॥

“सुत्तत्थे०” गाहा । एए अणुकंपाए दोसा । अणुकंपा गया ।

इदाणिं पडिणीयट्टयाए—

वुब्भण सिंचण बोलण, कंबलसबला य धाडित्तिनिमित्तं ।

अणुसट्टा कालगता, णागकुमारेसु उववण्णा ॥५६२७॥

“वुब्भण०” गाहा । न ताव वक्खाणिज्जति । वुब्भण-सिंचण-बोलणाणि । दिट्ठंतं ताव पढमं वक्खाणेइ । कंबल-संबला य धाडियनिमित्तं । एयं सामाइयनिज्जुत्तीए भणियं^१ ।

वीरवरस्स भगवतो, नावारूढस्स कासि उवसग्गं ।

मिच्छद्दिट्ठि परद्धो, कंबलसबलेहिं तारिओ भगवं ॥५६२८॥

“वीरवरस्स०” गाहा । वुब्भणस्य व्याख्या—

सीसगया वि ण दुक्खं, करेह मज्झं ति एवमवि वोत्तुं ।

जा छुब्भंतु समुद्दे, मुंचति णावं विलग्गेसु ॥५६२९॥

“सीसगया वि०” गाहा । कण्ठ्या । सिंचणस्स व्याख्या—

सिंचइ ते उवहिं वा, ते चेव जले छुभेज्ज उवधिं वा ।

मरणोवधिनिप्फन्नं, अणेसिग तणादि तरपण्णं ॥५६३०॥

“सिंचइ०” गाहा । बोलनमप्यत्रैव व्याख्यायते इति साधुणो उवधिं वा सिंचन्ति । उदएणं ‘ते चेव’त्ति साधुणो जं च उवहिणा विणा अणेसनिज्जं उवहिं गेण्हंति, तणाणि वा सेविस्सन्ति, तरपण्णट्टाए वा चिरं रुद्धा धरेज्जेज्जा, बज्जेज्ज वा । पडिणीयट्टयाए त्ति गतं । इदाणिं बहवे य पच्चवाया अस्य व्याख्या—

संघट्टणाऽऽयसिंचण, उवगरणे पडण संजमे दोसा ।

सावत तेणे तिण्हेगतर, विराधणा संजमाऽऽयाए ॥५६३१॥

“संघट्टणा०” गाहा । अस्य व्याख्या—

तसउदगवणे घट्टण, सिंचण लोगे अ णावि सिंचणता ।

वुब्भण उवधाऽऽतुभये, मगरादि समुद्दतेणा य ॥५६३२॥

१. [महुराए जिणदासो, आहीर विवाह गोण उववासे ।

भंडीर मित्त अवच्चे, भत्ते णागेहिं आगमणं ॥४७०॥] (आव० नि०)

“तस उदग०” गाहा । त्रसानामुदकस्य वनस्पतेः एषां संघट्टणा भवति । सिंचति लोणेणं वा, नावारूढेणं नाविएणं वा, पडणं पतणं नावातो, उदके साहुस्स उवहिस्स वा दोण्ह वि वा बुब्भण मह एमेव अच्छाहे सलिलाणं एए संजमविराधणा दोसा ।

इदारिणं आयाए सावय-तेणो । अस्य विभाषा—

ओहारमगरादीया, घोरा तत्थ उ सावया ।

सरीरोवहिमादीया, णावातेणा य कत्थई ॥५६३३॥

“ओहारमगरादिया०” गाहा । आदिग्रहणात् सुंसुमारादयः, तेहिं मारिज्जेज्ज, तेणा सरीरोवहीणं णावा तेणा । तिण्हेगतर त्ति । अस्य व्याख्या—

सावय तेणे उभयं, अणुकंपादी विराहणा तिणिण ।

संजम आउभयं वा, उत्तरणावुत्तरंते वा ॥५६३४॥

“सावय०” गाहा । सावया १ तेणा २ तेणावि [सावया वि] ३ । अणुकंपाए १, पडिणीयट्टयाए २, बहवो य पच्चावाया^१ ३ । अहवा एते तिन्नि । अहवा इमे संजमविराधणा १, आयविराधणा २, उभयविराहणा ३ । अहवा सारुभणट्टिए उदकं उयरंते १ णावागयस्स २ उत्तरंते ३ । उक्तं विस्तरतः संतरणं ।

इदारिणं उत्तरणं विस्तरणेणोच्यते । तत्थ गाहा—

उत्तरणम्मि परुविते, उत्तरमाणस्स चउलहू होति ।

आणाइणो य दोसा, विराहणा संजमाऽऽताए ॥५६३५॥

“उत्तरणम्मि०” गाहा । उत्तरणं णावाए विणा उत्तरिज्जंति । तं उत्तरणं तिविधं—

जंघद्धा संघट्टो, संघट्टुवरिं तु लेवो जा णाभी ।

तेण परं लेवोवरि, तुंबोडुव णावावज्जेसु ॥५६३६॥

“जंघद्धा०” गाहा । जाव जंघद्धा ताव उदगसंपुट्टो (संघट्टो ?) जाव णाभी याव(ता) लेओ, णाभीउवरेण लेवुवरि । तं च तुंबोडुव णावावज्जं उत्तर[ण]मुच्यते ।

एत्थ संजमआयविराहणा दोसा ।

संघट्टणा य सिंचण, उवगरणे पडण संजमे दोसा ।

चिक्खल्ल खाणु कंडग, सावत भय बुब्भणे आया ॥५६३७॥

“संघट्टणा०” गाहा । कण्ठ्या ।

[सुत्तं] अह पुण एवं जाणिज्जा—एवइ कुणालाए जत्त चक्किया एगं पायं जले किच्चा एगं पायं थले किच्चा एवण्हं कप्पति अंतो मासस्स दुक्खुत्तो वा तिक्खुत्तो वा उत्तरित्ते वा संतरित्ते वा; एवं नो चक्किया एवण्हं नो कप्पति अंतो मासस्स दुक्खुत्तो वा तिक्खुत्तो वा उत्तरित्ते वा संतरित्ते वा ॥४-३३॥

“एवति कुणालाए जत्थ चक्किया एगं पायं” सुत्तं उच्चारितव्वं ।

एवति जम्हि चक्किय, जलथलकरणे इमं तु णाणत्तं ।

एगो जलम्मि एगो, थलम्मि इहइं थलाऽऽगासं ॥५६३८॥

एवति कुणालाए, वित्थिण्णा अब्बजोअणं वहति ।

कप्पति तत्थ अपुण्णे, गंतुं जा वेरिसी अण्णा ॥५६३९॥

“एवति०” [“एवति०”] गाहाद्वयम् । सूत्रार्थः गाथाद्वयम् । ‘मेत्थ य नाणत्तं’ नाम जं कप्पति अंतोमासस्स उयरंतो पढमं जले, ततो बितियपायं आगासेणं थले विभासा । एयाए जयणाए कप्पइ अंतोमासस्स दुक्खुत्तो वा तिक्खुत्तो वा उत्तरित्ते संतरित्ते वि पडिआगमित्तएणं । एस सुत्तत्थो । इदानीं निज्जुत्तीए उत्तरणपंथप्रकारा भण्णंति । तेसु जयणाए—

संकम थले य णोथल, पासाणजले य वालुगजले य ।

सुद्धुदग पंकमीसे, परित्तऽणंतं तसा चेव ॥५६४०॥ [नि०]

उदए चिक्खल्ल परित्तऽणंतकाइग तसे त मीसे त ।

अक्कंतमणक्कंते, संजोए होति अप्पबहुं ॥५६४१॥ [नि०]

“संकम थले य०” [“उदए चिक्खल्ल०”] गाहा । पुरातनं गाथाद्वयम् अस्य व्याख्या—

तिविहो पंथो । थलेणं संकमेणं णो थलेणं ति । तत्थ थलेणं जो णदीखोप्परेण परिहरित्ता गम्मइ । संकमे इमा गाहा—

एगंगिय चल थिर पारिसाडि सालंबवज्जिए सभए ।

पडिपक्खेसु त गमणं, तज्जातियरे व संडेवा ॥५६४२॥

[“एगंतिय०”] गाहा । संकमो दुविहो—तज्जाओ अतज्जाओ य । तज्जाओ णाम जो तत्थेव पहाणेहिं पुढवी पहाणसंडेऽवगासो । अतज्जाओ जो दारुगेहिं कओ । सो एगंतिओ अणेगंतिओ वा । एगंतियो जो एगेणं फलएणं । अणेगंतिओ जो अणेगेहिं फलएहिं । एक्केक्को दुविहो—चलो थिरो य । पुणो दुविहो—अपरिसाडी सपरिसाडी य । एक्केक्को दुविहो—वेइयाबद्धो अवेइयाबद्धो य । सोवइयो एगओ दुविहो वा । पुणो सभओ णिब्भओ य । तत्थ पुव्वं थलेण गंतव्वं । तस्स असइ सरुए वा संकमेणं तज्जाएणं थिरेण अपरिसाडिणा गंतव्वं । तस्सासइ सरुए वा अतज्जातेणं एगंतिएण थिरेणं दुहओ वेइयाबद्धेणं अपरिसाडिणा गम्मइ । एवं अप्पाबहुगं णारुण वच्चेज्ज । थलेणं ति—

णदि कोप्पर वरणेण व, थलमुदयं णोथलं तु तं चउहा ।

उवलजल वालुगजलं, सुद्धमही पंकमुदगं च ॥५६४३॥

“णदि कोप्पर०” गाहा । थले णाम परिरएणं गम्मइ, जहा कोप्परो णदीणं । णो थलपाणियं । तं चउव्विहं—पाहाणजलेणं, वालुगजलेणं, सुद्धमहीए, अचित्ताए उदगेणं गम्मइ । पंकजलेणं जं उदएणं कद्दमे खुप्पंतेहिं गम्मइ । जं तं पाहाणजलं तं दुविहं—अक्कंतं अणक्कंतं च । एक्केक्कं दुविहं—सपच्चवायं णिपच्चवायं च । एवं वालुगाजलं पि, सुद्धोदयं पि । एयं पुण चउव्विहं पि जहासंभवं पुढविक्कायं संजत्ता वणस्सइकायपरिणत्तणंतथिराऽथिरअक्कंततस—पच्चवायणिपच्चवायबेइंदियादीहिं वि थिराथिरमक्कंतमणक्कंत संजत्ता होज्ज, जेहिं अपत्ता दोसा संजमआयविराहणाउ प्रति तहा गच्छंति । पंकजलस्स इमे दोसा -

लत्तगपहेय खुलए, तहऽद्धजंघाएँ जाणुउवरिं च ।

लेवे य लेवउवरिं, अक्कंतादी उ संजोगा ॥५६४४॥

“लत्तगपहेय०” गाहा । लत्तगो णाम णहघातेसु जाव चिक्खल्लो खुप्पइ । सेसं कण्ठयम् । एत्थ वि तहेव अक्कंतादी संजोगेहिं गंतव्वं ।

जो वि य होतऽक्कंतो, हरियादितसेहिं चेव परिहीणो ।

तेण वि तु न गंतव्वं, जत्थ अवाया इमे होंति ॥५६४५॥

“जो वि य होतऽक्कंतो०” गाहा ।

गिरिनिदि पुण्णा वालाऽहि कंटगा दूरपारमावत्ता ।

चिक्खल्ल कल्लुगाणि य, गारा सेवाल उवला य ॥५६४६॥

“गिरिनदि०” गाहा । कण्ठ्या । काहल्लिगा^१ पाहाण छिंदंति तेउण करेति तो कोंकणविसए गारा गारिसरिच्छा णीणाणीणउरणगा (?) । सेसं कण्ठ्यम् । गमणे विही-

उवलजलेण तु पुव्वं, अक्कंत-निरच्चएण गंतव्वं ।
तस्सऽसति अणक्कंते, णिरच्चएणं तु गंतव्वं ॥५६४७॥

“उवलजलेण तु०” गाहा । कण्ठ्या ।

एमेव सेसएसु वि, सिगतजलादीहिँ होंति संजोगा ।
पंक महुसिस्थ लत्तग, खुलऽद्धजंघा य जंघा य ॥५६४८॥

“एमेव सेसएसु०” इमा सहायस्स गाहा ।

अड्ढोरुतमित्तातो, जो खलु उवरिं तु कद्दमो होति ।
कंटादि जढो वि य सो, अत्थाहजलं व सावायं ॥५६४९॥

“अड्ढोरुत०” गाहा । कण्ठ्या ।

जत्थ अचित्ता पुढवी, तहियं आउतरुजीवसंजोगा ।
जोणिपरित्तथिरेहिँ य, अक्कंतणिरच्चएहिँ च ॥५६५०॥

“जत्थ अचित्ता पुढवी०” गाहा । जत्थ आउक्काए अचित्ता पुढवी अक्कंता णिपच्चवायाए ताव गम्मइ, असइ अणक्कंताए वि णिपच्चवायाए, असइ सचित्तपुढवीए एवं चेव । जत्थ आउक्काए वणस्सइकाओ तत्थ परित्त-मीस-सचित्त-अणंत-मिस्स-सचित्त-अक्कंत-अणक्कंत-सपच्चवाय-णिप्पच्चवाइएहिँ गंतव्वं ।

एमेव तु संजोगा, उदगस्स चउव्विहेहिँ तु तसेहिँ ।
अक्कंतथिरसरीरेणिरच्चएहिँ तु गंतव्वं ॥५६५१॥

“एमेव तु०” गाहा । कण्ठ्या ।

तेऊवाउविहूणा, एवं सेसा वि सव्वसंजोगा ।
उदगस्स उ कायव्वा, जेणऽहिगारो इहं उदए ॥५६५२॥

“तेऊवाउ०” गाहा । जत्थ आउक्काए सचित्तपुढविक्काओ वणस्सइकाओ य । कयरेणं गम्मउ पुढविक्काएणं ? एवं विभासियव्वं ।

अंतोमासस्स दुक्खुत्तो वा उत्तरित्तए वा संतरित्तए वा अस्य व्याख्या-

१. कल्लुकाः मुच । = पाषाणेषु द्वीन्द्रियजातिविशेषा भवन्ति ते पावो छेदयन्ति ।

एरवइ जत्थ चक्किय, तारिसए न उवहम्मती खेत्तं ।
 पडिसिद्धं उत्तरणं, पुण्णासति खेत्तऽणुण्णायं ॥५६५३॥
 सत्त उ वासासु भवे, दगघट्टा तिन्नि होंति उडुबद्धे ।
 जे तु ण हणंति खेत्तं, भिक्खायरियं व न हणंति ॥५६५४॥

“एरवइ जत्थ चक्किय०” [“सत्त उ वासासु०”] गाहा । एरवतिनदी कुणालाजणवए अद्धजोयणवित्थिण्णा अद्धजंघाए उदगं, तीए पुण केसुइ पदेसेसु उदगं अत्थि केसु वि नत्थि । तीए उत्तरिउं जत्थ भिक्खायरियाए गम्मइ तत्थ जइ उडुबद्धे तिण्णि उदगसंघट्टा ते गयाऽगएणं । वासासु सत्त ते गमणागमणेणं चोद्दस, जत्थेरिसं तत्थ न उवहम्मइ । ‘पुन्ने सइ’^१ अस्य अर्थः । पुण्णे मासकप्पे वासावासे वा जइ पुण्णुत्तिन्नाणं अत्थि अन्नं खेत्तं तो न उत्तरियव्वं । जाणि अणुत्तिन्नाणि खेत्ताणि तेसु विहरियव्वं । अह अणुत्तिण्णाणं अन्नं णत्थि खेत्तं तो उत्तरियव्वं ।

जह कारणम्मि पुण्णे, अंतो तह कारम्मि असिवादी ।
 उवहिस्स गहण लिंपण, णावोयग तं पि जतणाए ॥५६५५॥

“जह कारणम्मि०” गाहा । जह कारणे पुण्णे मासकप्पे वासा य सो तो अन्नखेत्ता असतीए दिट्ठं उत्तरणं । तहा अंतो वि मासस्स असिवादीहिं कारणेहि उवही वाहल्लिओ लेवस्स वा अट्टाए उत्तरेज्ज । णावादीसु उत्तरियवे इमा जयणा—

णाव थल लेवहेट्टा, लेवो वा उवरि एव लेवस्स ।
 दोण्णी दिवड्डुमेक्कं, अद्धं णावाएँ परिहाती ॥५६५६॥
 दो जोयणाइँ गंतुं, जहियं गम्मति थलेण तेण वए ।
 मा य दुरूहे नावं, तत्थावाया बहू वुत्ता ॥५६५७॥

“णाव थल०” [“दो जोयणाइँ०”] गाहा । णावाए उत्तरियव्वाए दो जोयणाइँ परिहरंतो थलेणं वच्चउ मा य णावाए । लेवोवरिणा उत्तरियव्वो दिवड्डुं जोयणं परिहरंतो थलेणं वच्चउ मा य लेवोवरिणं । लेवेणं उत्तरियव्वे जोयणं परिहरंतो थलेणं वच्चउ मा य लेवेणं । जंघद्धे उत्तरियव्वे अद्धजोयणं परिहरंतो थलेणं वच्चउ मा य जंघद्धाए । एएँसिं परिहारपरिमाणं असइए णावाए लेवोवरिणा वा लेवेण वा जंघद्धाए वा गम्मइ ।

थलसंकमणे जयणा, पलोयणा पुच्छिऊण उत्तरणं ।
 परिपुच्छिऊण गमणं, जति पंथो तेण जतणाए ॥५६५८॥

“थलसंकमणे०” गाहा । थलेणं गंतव्वं पडिपुच्छिऊण जइ पंथो अत्थि वच्चंति ।

समुदाणं पंथो वा, वसही वा थलपथेण जति नत्थि ।

सावततेणभयं वा, संघट्टेणं ततो गच्छे ॥५६५१॥

णिभए गारत्थीणं, तु मग्गतो चोलपट्टमुस्सारे ।

सभए अत्थग्घे वा, उत्तिण्णेसुं घणं पट्टं ॥५६६०॥

दगतीरे ता चिट्ठे, णिप्पगलो जाव चोलपट्टो तु ।

सभए पलंबमाणं, गच्छति काएण अफुसंतो ॥५६६१॥

“समुदाणं०” गाहा । कण्ठ्या । तओ उदगसंघट्टेणं वच्चंति । तत्थ का जयणा— [“णिभए गारत्थीणं०” “दगतीरे०”] पायं उक्खिवित्ता पुणो जयणाइ ठवेइ । जाहे जंतु— गाओ^१ उवरि ताहे अंतग्गएण जलेण जयणाए अविच्छेहंतो वच्चइ, जाहे थलं पत्तो भवति ताहे पाए णिप्पगलेइ, इरियावहियं पडिक्कमइ । दगलेवे जइ गिहत्था अत्थि उत्तरंतया जेण ते उत्तरंति तेण उत्तरियव्वं । जइ णत्थि भयं पच्छ तेसु उत्तिन्नेसु उल्लभइ मग्गओ जत्तियं पाणियं पावइ तित्तियं तित्तियं उस्सारेइ उवरिहुत्तं चोलपट्टं—ओवस्स पच्चवायं अणग्घं^२ वा होज्ज पाणियं ताहे पुरओ उल्लभइ मग्गओ वि ण उल्लभइ । जाहे ते उद्धुत्तिण्णा ताहे ते उल्लभइ । तर्हि पुण पडिपट्टयं घणं बंधइ, जाहे उत्तिण्णो ताहे तं चोलपट्टयं धरंतो अच्छइ जाव निप्पगलो जाओ । अह सपच्चवायं ताहे गलंतेण वि वच्चइ, ण य अंगं अल्लियावेइ । एवं गिहत्थेहिं समं । अह नत्थि गिहत्था, ण य कोइ पुच्छिऊण दीहमहल्ला ताहे उयारं उत्तारं च पडिलेहंति उवगरणं, एक्का जोगं करंति । एतदेवार्थम् -

असइ गिहि णालियाए, आणक्खेउं पुणो वि पडियरणं ।

एगाभोगं च करे, उवकरणं लेव उवरिं वा ॥५६६२॥

“असइ गिहि०” गाहा । कण्ठ्या ।

बित्थियपद तेण सावय, भिक्खे वा कारणे व आगाढे ।

कज्जुवहि मगर छुब्भण, नावोदग तं पि जतणाए ॥५६६३॥

“बित्थियपद०” गाहा । बिइयपदे णावाए वा लेवोवरियादीहि वा गच्छेज्ज विज्जमाणे वि थलपरिहारे । तेणा दुविहा—सावया वा परिहारेण भिक्खं वा णत्थि परिहारेणं, आगाढं णाम

१. जंघाओ इति भाव्यम् ? २. चोलपट्टयं । [अह] तत्थ पच्चवायं अत्थग्घं इति भाव्यम् ?

आगाढं गेलण्णं, अहिडक्कविसादिउ जहाइया पोयव्वाणि । ‘कज्जुवधि’ त्ति अस्य व्याख्या—

पुरओ दुरुहणमेगतो, पडिलेहा पुव्व पच्छ समगं वा ।

सीसे मगतो मज्झे, बितियं उवकरण जयणाए ॥५६६४॥

“पुरओ०” गाहा । पुरओ अप्पाणं ण दाएंति । किं कारणं ? भद्दयपंतदोसा । एगंते अवक्कमियव्वं । एगा जोगं भंडां करेत्ता सुसीसोवरियं काउं पडिलेहेत्ता चोलपट्टयं घणं बंधइ, सागारं भत्तं पच्चक्खंति । एगं महल्लं पडिग्गहगं उम्मत्थिअं बंधिऊण हत्थेण गेण्हंति । ‘**पुव्वि पच्छा समगं व**’ त्ति । गिहत्थाणं किं पुव्वं दुरुहियव्वं पच्छा अध समगं ? जइ भद्दया तो पुव्वं दुरुहियव्वं, अह पंता तो तेसि सभावं नाउं मा रुसेज्ज तओ पच्छा समगं वा, विभासा । ‘**सीसे**’ त्ति । णावाए सीसे उस्सग्गेण मज्झे दुरुहियव्वं । जइ मज्झे ठागो नत्थि तो अणुण्णाओ संतो पुरवो वा मज्झओ वा दुरुहेज्जा । ‘**मगरच्छुब्भणं**’ ति जइ पंताओ भए छुब्भेज्ज, णावा विणसेज्ज वा, ताहे पुव्वकए एगायते भंडए विलग्गिउं मगरादीणं भए ते हत्थपादफोडणाहिं त्रासितो तरइ । अह णत्थि मगरादीणं भयं तो जयणाए तरति । अहवा एगाजोगयकयस्स उवकरणस्स उवरिं विलग्गस्स मगराओ भयं ण होहिति । णय विहडप्फडो वुब्भिहिति । सो वा उवकरणं वा णावोदगं ति, जइ वि णावादीहि बला णावोदयं उस्सिचावेज्ज, तं जयणाए उस्सिचेज्ज । सणियं छुब्भति विभासा । **विइयं** ति उत्तरंतो पच्छा उत्तरइ । पुव्वं वा ‘**उवकरण जयणाए**’ त्ति एगंतं गंता जं अंतं चीरं तं पाउणइ, णवकाणि चीवराणि ण पडिदंसेइ । अप्पसागारियाणि करेइ । मा तरवन्नट्टाए^१ मग्गिहिति । जइ तरवन्नं मग्गंति धम्मकहाणुसट्ठीए कीरइ । अह णेच्छेज्जा ताहे जं तं अंतं चीरं तं दिज्जइ । एवं उवकरणजयणाए ।

॥ महानईपगयं समत्तं ॥

[उवस्सयविहिपगयं]

[सुत्तं] से तणेसु वा तणपुंजेसु वा पलालेसु वा पलालपुंजेसु वा अप्पंडेसु अप्पपाणेसु अप्पबीएसु अप्पहरिएसु अप्पुस्सेसु अप्पुत्तिंगपणग दगमद्वियमक्कडगसंताणएसु अहेसवणमायाए नो कप्पति निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा तहप्पगारे उवस्सए हेमंतगिम्हासु वत्थए ॥४-३४॥

“से तणेसु वा तणपुंजेसु वा०” सुत्तं उच्चारयेय्वं । संबन्धो—

अद्धाणातो निलयं, उर्विति तहियं तु दो इमे सुत्ता ।
तत्थ वि उडुम्मि पढमं, उडुम्मि दूडुज्जणा जेणं ॥५६६५॥
अहवा अद्धाणविही, वुत्तो वसहीविहिं इमं भणई ।
सा वी पुव्वं वुत्ता, इह उ पमाणं दुविह काले ॥५६६६॥

“अद्धाणातो०” [“अहवा अद्धाणविही०”] गाहाद्वयम् । उडुबद्धे पूर्व सूत्रमुच्यते—
पश्चाद्वासावासे कस्मात् कारणात् ? यस्माद् उडुबद्धे रीयिज्जति, तेणं कारणेणं उडुबद्धे सुत्तं । पुव्वं
वासावाससुत्तं, पच्छ दुविध काले त्ति उडुबद्धे वासावासे य ।

तणगहणाऽऽरणतणा, सामगमादी उ सूइया सव्वे ।
सालीमाति पलाला, पुंजा पुण मंडवेसु कता ॥५६६७॥
पुंजा उ जहिं देसे, अप्पप्पाणा य होंति एमादी ।
अप्प तिग पंच सत्त य, एतेण ण वच्चती सुत्तं ॥५६६८॥
वत्तव्वा उ अपाणा, बंधणुलोमेणिमं कयं सुत्तं ।
पाणादिमादिएसुं, ठंते सट्टाणपच्छत्तं ॥५६६९॥
थोवम्मि अभावम्मि य, विणिओगो होति अप्पसद्दस्स ।
थोवे उ अप्पमाणो, अप्पासी अप्पनिदो य ॥५६७०॥
निस्सत्तस्स उ लोए, अभिहाणं होइ अप्पसत्तो त्ति ।
लोउत्तरे विसेसो, अप्पाहारो तुअट्टिज्जा ॥५६७१॥
बिय मट्टियासु लहुगा, हरिए लहुगा व होंति गुरुगा वा ।
पाणुत्तिंगदएसुं, लहुगा पणए गुरू चउरो ॥५६७२॥

“तणगहण०” [“पुंजा उ जहिं०” “वत्तव्वा उ अपाणा०” “थोवम्मि०” “निस्सत्तस्स उ०” “बिय मट्टियासु०”] गाहाद्वयम् । तणसंगिण्हणद्वाए ते तणपुंजा उवरिं मंडवेसु कीरंति । मा हेट्ठा भूमीए विणिस्सिंहंति । तेसु देसेसु अप्पाणि तणाणि, तेण कारणेण संगिण्हंति । अल्पाः प्राणाः द्वयो त्रयो वा । नैतत् सूत्रेणोक्तम् । अल्पशब्दः अभावे द्रष्टव्यः । आह—यद्देवं तेण अपाणेषु अबीएसु एवमादिसुत्ताभिलावेणं वत्तव्वं ? उच्यते—सुखमुखोच्चारणार्थं अप्पसद्दो सुत्ते कतो । जइ पुण दोण्णि तिन्नि वा जत्थपाण बींदिया तेसु जइ ठाइ ता तेसिं विराहणाए जं निप्फण्णं तं पावइ । एस सुत्तथो । अयं निर्युक्तिविस्तरः—

सवणपमाणा वसही, अधिठंते चउलहुं च आणादी ।

मिच्छत्त अवाउड पडिलेह वाय साणे य वाले य ॥५६७३॥ [नि०]

“सवण०” गाहा । शृण्वते आभ्यामिति श्रवणे कर्णावित्यर्थः । जइ पुण अहेसवणाणं ठाति :: (चतुर्लघु), आणादि । मिच्छत्तं कधं भवइ ? जेहिं सागारियं वेउव्वियं अवाउडियं वा ते अर्तिते पडिमाए लोगो पासित्ता [भणिज्ज] हिरीपडिच्छादणमवि तित्थकरेणं णाणुण्णायं । लज्जामइयं च अलंकारं । नूणं असव्वण्णू सो । एवं मिच्छत्तं । ‘अपडिलेह^१’ त्ति उप्पि अपडिलेहिए सीसं अप्फिडति, तत्थ पाणविराहणानिप्फण्णं । ओणयाणं च अतिन्तनिन्ताणं वाएणं कडी पट्टी य घेप्पइ । उणयस्स य अर्तितस्स य सागारियं लंबमाणं पिट्टतो साणो मज्जारे वा हरेज्ज । ‘वाले य’ त्ति उवरिं सीसे अप्फिडिए सप्पो तत्थ अल्लीणो डसेज्जा । बितियपदे अलंभे वसहीए, अन्नेसु य खेत्तेसु य असइ वाहिणिताए सवणमायाए वा एज्ज तत्थ इमा जयणा—

सवणपमाणा वसही, खेत्ते ठायंते वाहि वोसग्गो ।

पाणादिमादिएसुं, वित्थिण्णाऽऽगाढ जतणाए ॥५६७४॥

“सवण०” गाहा । वसहीए बाहिं आवस्सयं करंति । अण्णो वि जो काउस्सग्गो सो बाहिं कीरइ । जइ पुण पाणजाइएहिं संसत्ता सा य विच्छिण्णा वसही ताहे छारेहिं पुईए वलि हन्इ । जे ओआससंसत्ता । ‘आगाढ’ त्ति अगाढकारणे ठियाणं एस जयणा ।

वेउव्वऽवाउडाणं, वुत्ता जयणा णिसिज्ज कप्पो वा ।

उवओग णितऽइंते, हु छिंदणा णामणा वा वि ॥५६७५॥

“वेउव्व०” गाहा । जे य वेउव्वित्ता अवाउडिया वा तेसिं पुव्वमेव जयणा भणिया ।

१. पडिलेह—मुच ।

अतिर्तिर्णिता^१ य पिट्टुओ निसज्जं कप्पं वा करिंति । संसत्तेसु उवओगं करेति दट्टूण ताण परिहरंति । अतिर्तिर्णितिया जाणि य तणाणि उवरिं लबंति ताणि छिंदंति । णामतो णाम उवरिं उक्कएत्ता उत्तंसिति ।

[सुत्तं] से तणेसु वा जाव संताणएसु उप्पिसवणमायाए कप्पति निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा तहप्पगारे उवस्सए हेमंतगिम्हासु वत्थए ॥४-३५॥

“से तणपुंजेसु वा जाव उप्पि सवण०” सुत्तं उच्चारेयव्वं । चोदको भणति—णारद्धव्वं एतं सुत्तं । किं कारणं ? अत्थावत्तीए चेव सिद्धं । जइ अवसेवणमायाए ण कप्पति अर्थादापन्नं सवणमायाए कप्पइ । आयरियो भणति—अणुत्तं न सदहिज्जति, न य पमाणं णियमियं भवति । अत एवोक्तम्—

“ववहार णज्जत्थवत्ती” गाहा^२ ।

[सुत्तं] से तणेसु वा जाव संताणएसु अहेरयणीमुक्कमउडेसु नो कप्पइ निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा तहप्पगारे उवस्सए वासावासं वत्थए ॥४-३६॥

सुत्तं—“से तणपुंजेसु वा जाव अहेरयणी०” सुत्तं उच्चारेयव्वं ।

अंजलिमउलिकयाओ, दोण्णि वि बाहा समूसिया मउडो ।

हेट्टा उवरिं च भवे, मुक्कं तु तओ पमाणाओ ॥५६७६॥

हत्थो लंबइ हत्थं, भूमीओ सप्पो हत्थमुट्ठेति ।

सप्पस्स य हत्थस्स य, जह हत्थो अंतरा होति ॥५६७७॥

[“अंजलिमउलि०” “हत्थो लंबइ०”] जत्थ वसही य मालो जं वा वंसकट्टेहिं गोपुच्छसहाणं कीरइ, हेट्टो व छिण्णं उवरुवरिंताणा अंतरं जं तं उवरिल्लमुत्तउडं भण्णइ, तस्स पुण भूमीउं इमं पमाणं । भूमीओ चउत्थहत्थोरुण जं मकुडं पावइ एरिसीए ण कप्पइ वसहीए वासावासं ठाइउं । किं कारणं ? भूमीउ संथारओ तिण्णि हत्था उच्चो कीरइ । किं कारणं ? संथारे पासुत्तस्स हेट्टेणं हत्थो हत्थं लंबइ । सप्पो भूमीउ जहण्णेणं हत्थं उट्टेइ । तिहत्थुच्चे

१. नास्ति—अ इ ।

२. ववहार णज्जत्थवत्ती, अणप्पिएण य चउत्थ भासाए ।

मूढणय अगमितेण य, कालेण य कालियं नेयं ॥ [५२३५]

संथारए कए सप्पस्स य साहुस्स य अंतरा हत्थो पमाणं । एएण कारणेणं तिण्णि हत्था उच्चो कीरइ । संथारयस्स उवरित्तिणिया रयणीए मउडं तत्थ कहां उवट्टेउ, अच्छउ साहू पडिलेहाए सुज्झइ तेण इमं पमाणं ।

माला लंबइ हत्थं, सप्पो संथारए निविट्ठस्स ।

सप्पस्स य सीसस्स य, जह हत्थो अंतरा होति ॥५६७८॥

काउस्सगं तु ठिए, मालो जइ हवइ दोसु रयणीसु ।

कप्पइ वासावासो, इय तणपुंजेसु सव्वेसु ॥५६७९॥

“माला लंबइ हत्थं०” [“काउस्सगं तु०”] गाहा ।

उप्पिं तु मुक्कमउडे, अहि ठंते चउलहुं च आणाई ।

मिच्छत्ते वालाई, बीयं आगाढं संविग्गो ॥५६८०॥

“उप्पिं तु०” गाहा । कण्ठ्या । अहेव मउडेइ :: (चतुर्लघु) आणादि । माले वा आवडेज्ज दीहजाईण वा वेज्जेण काउसगगिठिए मालि जइ हवइ दोसु रयणीसु कप्पइ वासावासो य तणपुंजेसु सव्वेसु । बिइयपदेसु मुक्कमउडेसु ठाएज्ज असिवोमदरियासु खेत्ताणं वा अलंभे ताहे तत्थेव अच्छइ ।

दीहाइमाईसु उ विज्जबंधं, कुव्वंति उल्लोय कडं च पोत्तिं ।

कप्पाऽसईए खलु सेसगाणं, मुत्तुं जहणणेण गुरुस्स कुज्जा ॥५६८१॥

“दीहाइमाईसु०” वृत्तं कण्ठ्यम् ।

[सुत्तं] से तणेसु वा जाव संताणाएसु उप्पिरयणी मुक्कमउडेसु कप्पति निगंथाण य निगंथीण य तहप्पगारे उवस्सए वासावासं वत्थए ॥४-३७॥

“से तणपुंजेसु वा जाव उप्पिरयणि” सुत्तं उच्चारयेव्वं । अहियगहणादपरिमाणं दीवट्टेण हत्थेण दोहिं वा अड्ढाइज्जेहिं वा ।

॥ उवस्सयविहिपगयं समत्तं ॥

॥ कप्पचुण्णीए चउत्थो उद्देसो समत्तो ॥

॥ कप्पस्स चउत्थो ॥

॥ सुयं मे आउसं ॥

श्रुतभवन संशोधन केन्द्र